

3(9)
2014

საგურამო

ლიტერატურული ჟურნალი

3(9)

მაისი-ივნისი

2014

შინაარსი

თანამდევნი სულაბი

3. გრიგოლ წერეთელი გენი, მამული, ენა და სარწმუნოება

კრიტიკა

7. ჟაკლინ სირაძე უჩვეულო პოსტმოდერნიზმი

ესეისტკა

20. ბაჩანა ბრეგვაძე არისტოტელეს „პოეტიკა“

24. თემურ გაბუნია ცხრა მოთხრობა

კინოსტენარი

37. რეზო ესაძე „NonNescio“

მეცნიერება

69. ირინე ნიკოლეიშვილი. ოლეგ გოლიაძე ქრისტიანული ეკლესია —
მნიგნობრობისა და სასულიერო ფერწერის პრინციპების სათავე

რეცენზია

77. ლევან ბრეგვაძე პრიორიტეტი

82. დარინა ყურუა კრიალოსნის მარცვლებივით აკინძული წარსული

84. თამარელა წონორია მზე ხელისგულიდან ამომდის

ახალი თარგმანები

86. ოსკარ უაილდი ადამიანის სული სოციალიზმის დროს (თარგმნა ზურაბ ხასაიაშ)

107. ოქროს და ვერცხლის პოეზია (თარგმნა ანდრო ბუაჩიძემ)

144. ანდრე მორუა დონ ჟუანი ანუ ცხოვრება ბაირონისა (თარგმნა დავით კახაბერმა)

მთავარი რედაქტორი
ანდრო ბაღუაძე

რედაქტორები
ივანე ამირხანაშვილი
ურა შერაზადიშვილი

ჟურნალში გამოქვეყნებული მასალების
გამოყენება რედაქციასთან შეუთანხმე-
ბლად დაუშვებელია

ტელ.: 551 18 37 76
sagur and mag@gmail.com

გრიგოლ წერეთელი

ბენი, მამული, ენა და სარწმუნოება ანუ ბენეტიკური თავისთავადობის უზენაესობის შესახებ

1.
სხვადასხვა ქვეყანაში ყოფნისას, ლიტერატურული ძეგლების გარდა, ბუნებრივია, რომ ძალაუწებურად ახლოს ვეცნობოდი თვითონ ქვეყანას, ხალხს, ტრადიციებს, ეთნიკურ თავისებურებებს და ა.შ. თვრამეტი წელია გულდასმით ვაკვირდები რთული რელიეფით, ძირითადად ვერტიკალურ სიბრტყეში გაფენილი საქართველოს ბუნების მრავალფეროვან ზეიმს, მისი სახეობების, ტყეების, ველთა და მდელოთა სიცოცხლის ათასნაირ გამოვლინებას. საქართველოს ბუნების თავისთავადობის არაჩვეულებრივი მრავალფეროვნება სარკესავით ირეკლება ქართველი კაცის ხასიათში, მის კოლხური-იბერიულ ეთნიკურ ჰარმონიაში იმ ზომამდე, რომ ვერსად იპოვით ფიზიკური და ფსიქიკური თავისებურებებით ერთმანეთთან მასობრივად ადაპტირებულ ტიპებს, რაც ასე გცემთ თვალში სხვა ქვეყნებში, განსაკუთრებით რუსეთსა და ევროპაში ყოფნის დროს.

ქართული ბუნების ეს უნიკუმი: მკვეთრად გამოხატულ საერთო-ეროვნულ ნიშან-თვისებათა ფონზე არსებული მრავალფეროვანი თავისთავადობა, თავისებურებების არაჩვეულებრივი სიუხვე, რაც ყოველ ნაბიჯზე იგრძნობა, ამ მიუვალ მთებსა და ხეობებში, ასეულობით საუკუნეთა მანძილზე ქართველურ ტომთათვის მკვიდრად

ტრადიციულ ურთიერთშეჯვარებათა შედეგად, ორიგინალურ გენოტიპად ჩამოყალიბდა ქართული ჯიშის, ქართველი კაცის სახით. ამიტომ ქართველი ერის ახლოს გაცნობისას ლოგიკურად გეუფლება აზრი, რომ აუცილებელია ამ თავისებური ეთნოგენოტიპის, როგორც სახეობის დაცვა და ისე გამრავლება, რომ შენარჩუნებულ იქნას ათასწლობით ნაწარმოები მისი ორიგინალური ჯიშში, რადგან ამ მიმართულებით მცირეოდენი გადახრაც კი საფუძვლიანად არღვევს საუკუნეთა მანძილზე დახვეწილი გენოტიპის ბუნებრივ ჰარმონიას და მისი თვითმყოფადობის აღდგენა შემდეგ შეუძლებელი ან თითქმის შეუძლებელი ხდება. ამ მსჯელობაში არ არის ეროვნული ფეტიშიზმისა და, მით უმეტეს, სხვა ერებისადმი ოდნავ მაინც ანტაგონიზმის რამე ნატამალი. იგი გამომდინარეობს შთამომავლობით კანონზომიერებათა შემსწავლელი მეცნიერების მიერ დადგენილი და საყოველთაოდ ცნობილი კლასიკური კანონებიდან, რომელთა ცხოვრებისეული კლასიკური მაგალითია ძველი ბერძნების ეროვნული გენის ტრაგიკული ისტორია: ძველმა ბერძენმა, მცირერიცხოვნობის, ათასგვარ კუნძულზე გაფანტული საცხოვრებლისა და გაუთავებელი, გამანადგურებელი ომების მიუხედავად, თავისი ჯიშის, მინის, ენისა და სარწმუნოების

თავისთავადობისადმი მუდმივი სწრაფვით შთაგონებულმა, მკაცრი შიდაეროვნული შეჯვარების მიმდევარმა, შექმნა იმდენად თავისთავადი ერი, რომ ერთიანად დაიპყრო ადამიანურ შესაძლებლობათა მწვერვალები, მაგრამ საკმარისი გახდა სხვა ეთნოსთა მასობრივი შერევა და მყისვე დაკარგა ეროვნული გენეტიკური თავისთავადობით განპირობებული გენიალური გამოვლინებანი და ათასწლობით ნაწარმოები დიდებული ისტორიული სახე.

დღევანდელი ქართული გენოტიპი ბევრი რამით ჰგავს ადამიანური მოდგმის ამ ფენომენს — ძველ ბერძენ გენოტიპს ჰგავს ამოუნურავი ინდივიდუალური მრავალფეროვნებით, უსაზღვრო შემოქმედებითი შესაძლებლობებით, არაჩვეულებრივი თავისთავადობით და იმ უნარით, რომლითაც შექმნა ქართველმა ხალხმა საკუთარი კულტურა და ზნეობა, ჰუმანური აზრით და ცხოვრებისეული სიბრძნით დატვირთული ეროვნული ჩვევები და ტრადიციები, უნიკალური ენა და დამწერლობა, ლიტერატურა და ხელოვნება, უმდიდრესი ისტორია და, რაც მთავარია, მიზეზი ყოველივე ამ სიკეთისა, ათასწლობით დახვეწილი, დაცული და დღემდე შემონახული საკუთარი გენეტიკური შედეგრი, სუფთა ჯიში მშვენიერი ქართველი კაცისა.

2.

დღეს საქართველო ფართო, მრავალპლანიანი და ახლო ინტერნაციონალურ ურთიერთობებში ჩაება სხვადასხვა ხალხთან. ეს, რა თქმა უნდა, დადებითი მოვლენაა, მაგრამ სირთულე ის არის, რომ დღევანდელი მთავრობა, საკაცობრიო იდეებით გამართლებული ტოტალური ინტერნაციონალიზმით და აქედან გამომდინარე, ყოველივე ეროვნულისადმი კოსმოპოლიტური ანტაგონიზმით, ყოველმხრივ უწყობს ხელს მცირერიცხოვანი ერისათვის დამლუპველი ეთნიკური ასიმილირების პროცესების გააქტივებას და ამით გენეტიკური თავისთავადობის დაკარგვისაკენ მიერეკება ბუნებით ისედაც ინტერნაციონალურ, ისედაც უცხოთმოყვარე, ისედაც მიმნდობ და ისედაც ჰუმანურ ხასიათის ქართველ კაცს.

უნებლიეთ იზადება კითხვა: შეიძლება თუ არა, რომ ერის უმთავრესი სიმდიდრე — გენეტიკური თავისთავადობა დამოკიდებული არ იყოს ამა თუ იმ მთავრობაზე და ხელისუფლებაზე, არაეროვნული ორიენტაციის შემთხვევაში ერი თვითონ გახდეს თავისი ჯიშისა და მოდგმის პატრონი, საიმედო დამცველი, შემნახველი და გადამრჩენელი?

ამ კითხვაზე მეტად დამაჯერებელ პასუხს იძლევა ებრაელი ხალხის საყოველთაოდ ცნობილი, ისტორიულად უნიკალური გენეტიკური გამირობის მაგალითი: თითქმის ოცდაათი საუკუნის წინ მამულთან აყრილმა და უმისამართოდ განდევნილმა ებრაელმა ერმა თავის გადარჩენისათვის უზენაეს მოვალეობად ცნო საკუთარი ჯიშის სინმინდის შენარჩუნება. იმისათვის, რომ ებრაელ მამაკაცთან ერთად ქალსაც აელო ხელში ეს პასუხისმგებლობა, შვილი მხოლოდ ებრაელი მამაკაცისგან გაეჩინა და ერი გარდაუვალი გადაგვარებისაგან ამით გადაერჩინა, ებრაელმა, იმის მიუხედავად, რომ ამ დროს უკვე ბატონობდა აზრი შთამომავლობაში მამაკაცის განმსაზღვრელი და ნამყვანი როლის შესახებ, რომ მამაკაცი არის თესლის, მარცვლის ანალოგი, ხოლო ქალი ნიადაგია, გარემოა, სადაც თესლი უნდა გაღვივდეს, შთამომავლობაში მაინც ქალის დომინანტი დააკანონა. ამით მან უზენაესობად აღიარა გენეტიკური თავისთავადობის ანუ საკუთარი მოდგმის, საკუთარი ჯიშის სინმინდის დაცვა როგორც მამაკაცის, ისე ქალის მხრიდან და ამ რწმენით ღრმად შთაგონებულმა, რამდენიმე ათასი წლის მანძილზე ღვთის ანაბარად დედამიაზე მიმოფანტულმა, ნატანჯმა და მინასთან ათასგზის გასწორებულმა ხალხმა მოაღწია თავისი უცვლელი, ბიბლიური სახით და დღეს იგი მსოფლიოში ერთ-ერთი ყველაზე მაღალი გენეტიკური თავისთავადობის მქონე ერია. ამ თავისთავადობის შენარჩუნება არის დღესაც მისი არსებობის მთავარი აზრი, რადგან იცის, რომ ამით იგი ადრე თუ გვიან დაიბრუნებს ყოველივე დაკარგულს და შეიძლება უფრო შორსაც წავიდეს. ეს არის იმის კლასიკური მაგალითი, თუ როგორ შეიძლება საყოველთაოდ დევნისა და მორჩილების პირობებში მყოფმა ერმა, მშვიდობიანი და შთაგონებული ზრუნვით, სამუდამოდ შეინარჩუნოს საკუთარი ეროვნული სახე, საკუთარი მოდგმის სინმინდე, თავისთავადობა და ამით ყველაფერი დანარჩენი.

საქართველოში დღეს სრულიად საპირისპირო რამ ხდება: საკუთარი მამულის, ენისა და სარწმუნოების პირობებში მყოფი, მაგრამ ჰიპერბოლიზებული ინტერნაციონალიზმით (რომელსაც საერთო არაფერი აქვს ქართველთათვის ბუნებრივად დამახასიათებელ ჯანსაღ კაცთმოყვარეობასთან) გაბრუებული ქართველი ხალხი, საკუთარი მრავალსაუკუნოვანი ჯიშის გადარჩენის აუცილებლობის შეგნებადაქვეითებული, სრულიად შეუგნებლად მიექანება გენე-

ტიკური გადაგვარებისაკენ. არ მცილდება აზრი: თავისთავადობისათვის ბრძოლაში ამოდენა ჭირგამოვლილი, მონამეობრივი ისტორიის მქონე, გამჭრიახი, მოხერხებული და შეუპოვარი ქართველი კაცი, ნუთუ ალ-ლოს ვერ აუღებს უკანმოუხედავი ინტერნაციონალიზმის იმ პრიმიტიულად გაუთავებელ ბლავილს და ამით მცირერიცხოვან ერთა გენეტიკური რღვევის პოლიტიკას? ნუთუ ასე დარჩება იგი მხოლოდ მამულისა და ენის მორჩევიებითი ხელშეუხებლობის გულუბრყვილო შემყურე და თვალებს დახუჭავს იმ უმთავრესის დაკარგვაზე, რომლის გარეშე აზრი აღარ აქვს არც მამულის, არც ენის და არც სარწმუნოებისათვის თავგამოდებას? თვალებს დახუჭავს საკუთარი ჯიშის, საკუთარი მოდგმის თავისთავადობის დაცვის აუცილებლობაზე მაშინ, როდესაც ამისათვის მხოლოდ ერთი და ისიც მისი სულისათვის სრულიად ბუნებრივი რამ სჭირდება: სხვა ერებთან ტრადიციულად ჰუმანური დამოკიდებულების ფონზე შეურევლად გამრავლების აუცილებლობის ღრმა ეროვნული თვითშეგნება.

3.

მე მაქვს ამის მცირე იმედი, მაგრამ ეჭვის დიდი დოზით განზავებული, რადგან ძნელია დღეს ქართველი ხალხის გენეტიკური აზროვნების მობილიზება ეროვნული შთაგონების დონეზე. ძნელია, რადგან განადგურებულია ეროვნული სულით და ფიქრით გამსჭვალული მისი ტრადიციული არისტოკრატია, ეკლესია და ფართო ასპარეზია გადაშლილი უმდაბლესი ფენებიდან გამოსული, ყოველივე ძველისადმი ავი და ნიჰილისტური სულისკვეთებით შთაგონებული ახალი ტიპის ინტელიგენციის ისე გამოსაზრდელად, რომ იგი გონებრივად, ქონებრივად და ზნეობრივად მთლიანად დამოკიდებული იყოს კოსმოპოლიტურად მოაზროვნე პარტოკრატიაზე. ერს ეზრდება საკაცობრიო იდეებით ყალბად შეირალებული, სინამდვილეში კი ყოველდღიურ პირად კეთილდღეობაზე გადარეული და საკუთარი ერის გენეტიკური თავისთავადობის უარყოფით ღრმად გამსჭვალული ნიჰილისტური საზოგადოება, რომელსაც უკეთეს შემთხვევაში საუკუნეები დასჭირდება ტრადიციული ქართული, ჰუმანური არისტოკრატის ეროვნული აზროვნების დონეზე ასასვლელად. ამასობაში იგი მთლიანად დაარღვევს და მშვიდობიანად მოძალებულ უცხო-ტომელთა ზღვაში შეუმჩნევლად გააძნობს თავისი მცირერიცხოვანი, მაგრამ მეტად თავისებური, სწორედ საკაცობრიო მნიშ-

ვნელობით საინტერესო და სასარგებლო ერის არსებობის საყრდენს — ქართველი ხალხის გენეტიკურ ხელშეუხებლობას და გადააქცევს მას სახელწოდებით ქართულ, მაგრამ არსით, სისხლით, გენით, ჯიშით, თვისებებით და მისწრაფებებით კოსმოპოლიტურ კონგლომერატად, ანუ ყოველგვარი ეროვნული თავისთავადობისა და პიროვნული ინდივიდუალობისაგან განძარცვულ, მორჩილ მასად, რომლის მთელი ენერგია, აქტივობა და აგრესია მიმართული იქნება, უპირველეს ყოვლისა, ეროვნული თავისთავადობის ყოველგვარი გამოვლინების წინააღმდეგ, — საერთო-საკაცობრიო ჰუმანიზმის მომიზეზებით.

არსებობს გზა ხსნისა: ყოველი ქართველი პიროვნულად, ნებისმიერი მთავრობის ხელში და ნებისმიერ სიტუაციაში ღრმად უნდა განიმსჭვალოს საკუთარი ჯიშის, საკუთარი გენეტიკური თავისთავადობის მშვიდობიანი, ჰუმანური გზით შენარჩუნების შესაძლებლობის და აუცილებლობის რწმენით. ინამოს, რომ ეროვნული თვითმყოფადობისადმი ნიჰილიზმი ისეთივე დამლუპველია ნებისმიერი ერისათვის, როგორც აგრესიული, უკიდურესი ეროვნული ფეტიშიზმი. შთააგონოს საკუთარი თავი შეურევლად გამრავლების მოვალეობის ღრმა შეგნებით.

4.

არიან ხალხები, ასიმილაციის მახვილსადმი შედარებით გამძლენი, რომლებიც სხვა ერებთან შეჯვარების მიუხედავად, ასეთი ისე, მთელ რიგ თაობებში ინარჩუნებენ საკუთარ გენეტიკურ თავისებურებებს, მაგრამ ქართველებზე, ისევე როგორც ევროპულ ხალხთა უმრავლესობაზე, როგორც ძველ ბერძნებზე და ძველ ებრაელებზე, ასიმილაცია მომაკვდინებელ ზეგავლენას ახდენს და მისი შედეგები შთამომავლობაში გამოუსწორებელი ან უკიდურესად ძნელი გამოსასწორებელი ხდება. გენეტიკურ მეცნიერებაში საყოველთაოდ ცნობილი ამ ფაქტის გათვალისწინება აუცილებელია ქართული ეროვნული, ნამდვილად კეთილშობილი სულისკვეთებისათვის, რომელიც თავის თავში არ ატარებს სხვა ხალხებისადმი არავითარ ანტაგონიზმს, არამედ, პირიქით, მაგრამ არც თვითშენახვის უზენაეს პრინციპს უგულვებელყოფს.

ინტერნაციონალიზმისა და კოსმოპოლიტიზმის წრეგადასული ქადაგების დღევანდელ პირობებში ბუნებრივად ჩნდება სრულიად მარტივი კითხვა: როგორ შეიძლება ერმა არ იზრუნოს საკუთარი მოდგმის სიმწინდის შენარჩუნებაზე მაშინ, როდესაც

მილიარდები იხარჯება ცხოველთა, ფრინველთა, მწერთა და მცენარეთა გენეტიკურად დახვეწილი, წმინდა ჯიშის ეგზემპლარების გამონახვაზე, მოვლაზე, შენახვაზე და ამ სახით მათ გამრავლებაზე? ეს პროცესები ათასჯერ უფრო გარდაუვალი, აუცილებელი და საჭიროა ადამიანთა საზოგადოებისათვის, ბუნებრივი და სასარგებლო საზოგადო პროგრესისათვის... დადგება დრო, როდესაც ყოველგვარი აგრესიის გარეშე, მშვიდობიანად და ბუნებრივად, ყოველი ერის გენოტიპი დაექვემდებარება გარკვეულ დაცვას, ასიმილირებისაგან გარკვეულ გაფრთხილებასა და ისე გამრავლებას, რადგან სწორედ ეროვნული გენეტიკური თავისთავადობის საფუძველზე დამყარებული ეროვნებათა ჰარმონიული თანაარსებობა არის საყოველთაო სიკეთის მომტანი, ხოლო მათ განუკითხავ ურთიერთალრევას და ეროვნული თვითმყოფადობისადმი უპატივცემულობას მხოლოდ გაურკვევლობა და ნიჰილიზმი, სიძულვილი და უბედურება მოაქვს ყველასათვის. მეტიც, ქვეყანა, სადაც გენეტიკას, როგორც შთამომავლობით კანონზომიერებათა შემსწავლელ დიდებულ მეცნიერებას, და გენეტიკოსს, როგორც ეროვნულ მოღვაწეს, არ სცემენ პატივს და არაფერს ეკითხებიან, ისევე არანორმალურია, როგორც მხოლოდ საკუთარი ერის ფეტიშიზმით გადარეული ქვეყანა.

ყოველი მოწინავე ერი, თუ დროის გარკვეულ მონაკვეთში ესა თუ ის უღირსი მთავრობა არ მოახვევს თავზე კაცთმოძულე პოლიტიკას, ზრუნავს სხვა ხალხებთან ჰუმანური და მშვიდობიანი ურთიერთობის საფუძველზე საკუთარი ჯიშის გარკვეულად დაცვასა და ისე გამრავლებაზე. ეს სულისკვეთება ძალზე ბუნებრივია ერთაშორისი ურთიერთობებისათვის არაჩვეულებრივად გახსნილი და კაცთმოყვარე ქართველი კაცისათვის. მსოფლიო კულტურის გადარჩენა ეროვნულ გენთა თავისთავადობის შენარჩუნებაზეა მთლიანად დამოკიდებული.

ისმის კითხვა: რა გადარჩენს შექმნილ რთულსა და ასიმილირებისათვის ხანგრძლივად და ინტენსიურად მიმდინარე დღევანდელ სიტუაციაში ან ინტელექტუალურ, მაგრამ ძალზე დაუდევარ, უდარდელ, ასევე ძალზე ჰეროიკულ და ხალისიან, ბრძენსა და კაცთმოყვარე, უაღრესად ფართო შესაძლებლობების მქონე ამ დამოუკიდებელ

გენოტიპს, მისთვის დამლუპველ ასიმილირებას? მე შემიძლია ვუპასუხო დამაჯერებლად და მოკლედ: ქართველთათვის ბუნებისაგან მონიჭებული არაჩვეულებრივი კაცთმოყვარეობისა და ჰუმანურობის ფონზე, ეროვნული გენის თავისთავადობის შენარჩუნებისათვის მშვიდობიანი და შთაგონებული ზრუნვა!

5.

ყველგან და ყველაფერში მშვენიერების ძებნის ჩემმა უცნაურმა ჩვეულებამ არაერთგზის დამარწმუნა სილამაზის თავისთავადობასა და მრავალფეროვნებაში. ერთფეროვნება, თუნდაც ულამაზესი, მშვენიერებად ველარ აღიქმება. სილამაზის თავისთავადობა და მრავალფეროვნება ბუნების კანონია. ამ კანონს ეწინააღმდეგება მხოლოდ მრავალრიცხოვან ერთა გამრავლებისა და ამის გამო მცირერიცხოვან ერთა განწირულების აზრი. პირიქით, სწორედ ერთა ნაირგვარობასა და თვითმყოფადობის ნაირფეროვნებაშია სიცოცხლის აზრი და სილამაზე. მხოლოდ ის ერია განვითარების პოტენციისა და სიცოცხლის უნარის მქონე, რომელმაც კაცთმოყვარე სულისკვეთებასთან ერთად შეინარჩუნა საკუთარი გენეტიკური, ზნეობრივ-კულტურული, ტერიტორიული და ენობრივ-სარწმუნოებრივი თავისთავადობა. თავისთავადობა საერთოდ და ამ შემთხვევაში ქართული თვითმყოფადობა, მთელი თავისებურებების სიუხვით, საკუთარი გენის, საკუთარი მამულის, საკუთარი ენის და სარწმუნოების თავისთავადობით არის ის ჭეშმარიტი მშვენიერება, რომელიც მუდმივად თანმდევს საქართველოში დაბრუნების პირველი დღეებიდანვე, ჩუმად მიზიდავს თავისაკენ და ველარ ვთავისუფლდები მისი ფარული, ბედნიერი ტყვეობისაგან. სწორედ ამიტომ, ჩემთვის თეზისი — გენი, მამული, ენა და სარწმუნოება ღალადებს უზენაეს ჭეშმარიტებას: არაფერი ისე მჭიდროდ არ არის დაკავშირებული ქართველი ერის ყოფნა-არყოფნის დილემასთან, როგორც ჯიში და ასიმილაცია. არაფერს ისე გაფრთხილება არ სჭირდება, როგორც საკუთარ ჯიშს. ჯიში ყველაფერია! მხოლოდ იგი განაპირობებს ქართველის სწრაფვას ყველაფერში ქართველად დარჩენისათვის! — და ეს კი, მთავარი რამ არის.

თბილისი, ორთაჭალის ციხე. 1939წ.

ჟაკლინ სირაძე

უჩვეულო პოსტმოდერნიზმი

რომან „გიორგი ბრწყინვალეს“ ნაკითხვის მცდელობა არისტოტელეს „მეტაფიზიკის მიხედვით

„არისტოტელეს მიხედვით: «გონების აქტივობა არის სიცოცხლე»“. უ. გათრი

1. პოსტმოდერნისტულ რომან „გიორგი ბრწყინვალეში“ ხელოვნურად მოქიპვული საყრდენი ნატილი, ანუ ჩემი [] [] [] [] [] []

ჭაბუა ამირეჯიბის რომან „გიორგი ბრწყინვალის“ კითხვისას ისეთივე გაოცება და გაოგნება შეგიპყრობს, როგორც ეს დაემართა ჟან-პოლ სარტრს უილიამ ფოლკნერის გახმაურებული რომანის „ხმაური და მძვინვარების“ კითხვისას. აი, რას წერს ამ რომანის შესახებ ჟან-პოლ სარტრი:

„ — კლასიკურ რომანში მოქმედებას აქვს ცენტრი: ვთქვათ, როგორცაა მამა კარამაზოვის მკვლელობა, ან ედუარდისა და ბერნარის შეხვედრა „ყალბი ფულის მჭრელებში“. ამოოდ დაშვრებით, თუ ამგვარი ცენტრის ძიებას დაიწყებთ „ხმაურსა და მძვინვარებაში“. იქნება ეს ცენტრი ბენჯის სიჩლუნგეა? ან კედის უილბლო სამიჯნურო თავგადასავალი? ან ქვენტინის თვითმკვლელობა? ან ჯეისონის მტრობა თავისი დისშვილისადმი? თითოეული ეპიზოდი, როგორც კი ჩაწვდებით, მეორეს გაგვახსენებს — ფაქტიურად, ყველა დანარჩენი ეპიზოდი მასთან არის დაკავშირებული“.

და ჩვენ ჟან-პოლ სარტრის შთაგონებითა და ზეგავლენით, რომან „გიორგი ბრწყინვალეს“ ტექსტში ნაწარმოების ცენტრის ძიებისას შეიძლება ასეთ ცენტრად მივიჩნიოთ

ანანია ლარგველის მიერ ბაღდადის ბაზარზე მოპოვებული არისტოტელეს „მეტაფიზიკა“, რომელშიც, როგორც ვიცით, საუბარი ღვთაებრივ საგნებზე მიმდინარეობს, ან შეიძლება ასეთ ცენტრად გიორგი ბრწყინვალეს საკუთარ ეგზისტენციაში მოძიებული ქრონისტან (მარადისობასთან) საუბარი მივიჩნიოთ, სადაც სულის უკვდავებაზე, კერძოდ, სინანულის რაგვარობასა და მისი მოპოვების შესახებ მიმდინარეობს მსჯელობა? იქნებ

ცენტრი დილიკაში (განთიადის ქალღმერთ ეოსში) ჩასახული გიორგი ბრწყინვალეს მოდგმისგან შობილი ყრმა — დავითია? (რაც მინიშნებაა ტექსტში იესო ქრისტეს მოვლინებაზე, უფალი ჩვენი იესო ქრისტე ხომ დავითის მოდგმიდან მოვევლინა კაცობრიობას). და მართლაც, რომანის ტექსტში ისტორიული ფაქტების ალუზიებით იერუსალიმში, წმინდა მიწაზე ქართველ ქრისტიანთა უფლებების აღდგინება მოხდება. ჯერ ერთი, მხოლოდ მათ მოიპოვეს უფლება, ცხენზე ამხედრებულნი შესულიყვნენ ამ მიწაზე და, მეორეც, მათ (ქართველებმა) შესძლეს ქრისტიანული სინამდვილის დაბრუნება.) ან იქნებ ცენტრს მაშინ მოვიძიებთ, როცა გიორგი ბრწყინვალე დილიკას — ცხოვრების ხეს შეერწყმის და ედემში, ღმერთთან ბრუნდება? თუ მაშინ, როცა დილიკა მოტყუებით კლავს ტექსტში ურჩხულის სიმბოლოს, კერძოდ — მონღოლთა ურდოს ძლევამოსილ ყაენს და იტყვის, „მან ქესტუმ აბუსაიდი“ (სპარს.) — „მე მოვკალი აბუსაიდი“. თუ ასეთ წერტილად შეიძლება რომანში აპოკალიფსური ხილვების გროტესკულირონიული თხრობა მივიჩნიოთ? (ამ თეატრალურ ბუფონადაში იკითხება ღვთის მოდერნიზებული სამსჯავრო. მაშასადამე, მსჯელობა მიმდინარეობს უარსებითეს საკითხზე — ქრისტესა და ანტიქრისტეს შესახებ, რომელიც წამოდგენილია როგორც ქრისტიანულ და მაჰმადიანურ რელიგიათა შორის არსებული დაპირისპირება თამარ მეფის ხანაში, სადაც ერთი უჩვეულო ამბავ-იგავი, კერძოდ ვინმე დანიშნენდის ვირში გადაცვლა გადათამაშდება.) ასეთ წერტილად შეიძლება პერსონიფიცირებული სახელმწიფოები მივიჩნიოთ, როგორც გასაღები ისტორიული წიგნის კითხვისას?

და ჩვენ უნებურად შიში შეგვიპყრობს, რადგან ჟან-პოლ სარტრის მოხმობით: **ცენტრი ყველგანაა და არსადაც არაა.**

ასეთივე ანალოგიური კითხვები შეიძლება მთავარი გმირის მისამართითაც დაგვესვა: ვინ არის მთავარი გმირი — გიორგი ბრწყინვალე, ის, ვინც ავტორის რთულ მოვალეობასაც ითავსებს და აღსარების რთულ გზას გულწრფელად და უბრალოდ გადმოგვცემს? ან, იქნებ მთავარი გმირი ქრონია?

მაგრამ ჯერ დავსვათ კითხვა: ვინ არის ქრონია, თუ არა თავად გიორგი ბრწყინვალის ალტერ ეგო (Alter ego) - მისი გონება, რომელზედაც სულხან-საბა ორბელიანი ასე წერს:

„<....> გონების ცნობა 20 კავშირში ჰპოო. B. გონება სიტყვიერი არს გონება მხედ-

ველობითი საცნაურისა და უკვდავისა სულისა. „<....> საცნაურ არს გონებითა მოსაგონებლითა მოსაგონებელითა. ოთხნი არიან მგრძნობელნი: გონება და მოგონება, ნება და ოცნება.

— ან,

„<....> ...გონება არს ხედვა უხორცო და უშრომლად, მომვლელი ყოვლისა. რამეთუ სამ სახედ ითქმის გონება: გონება ღმერთი, გონება ანგელოზი და გონება ჩვენიცა“.

რომანში ქრონია მართლაცდა განასახიერებს: „გონება-ღმერთს, გონება-ანგელოზს და გონება-ჩვენიცას“. და იგი ქრონია გიორგი ბრწყინვალის შინაგანი მება, რომელიც მას დიდი სინამდვილის შესახებ გონების თვალს აუხელს და „გნოსეოლოგიის“ იმ წიგნს ნააკითხებს, რომელიც მხოლოდ მიღმური სამყაროს მეშვეობით შეიძლება ნავიკითხოთ.

ან, იქნებ მთავარი პერსონაჟი დილიკაა, ის, ვინც განასახიერებს გიორგი ბრწყინვალის — სიცოცხლის ძალმოსილებას, მის აღმტაც და დიად ძალას, მის უკვდავ სულს, რომელიც ისევ სამოთხეში, თავის წიაღში, სულის ჰარმონიულ მდგომარეობას უბრუნდება და ჯვრის გემოს ნაზიარევი, ცხოვრების ხის ნაყოფსაც იგემებს?

ან იქნებ მთავარი პერსონაჟი ხურცია? რადგან ვინ არის ხურცი, თუ არა ყველა ის ზემინიერი ძალა რომელიც ჩნდება იქ და იმ დროს, სადაც და რა დროსაც ქართველი ერის მისტიკური ორგანიზმი მოითხოვს დაცვასა და შემართებას და ის, ვით ღვთაებრივი ნება, მისი მარად მოქმედ ძალად გაცხადდება?

და ჩვენ აღმოვაჩინეთ, რომ ამაზე პასუხი არა გვაქვს, რადგან გიორგი ბრწყინვალე — იგივე ანანია ლარგველია (უფრო ზუსტად კი მისი წინარე ინკარნაცია), იგივე იონათამია (მაგრამ იონათამი იგივე ანანია ლარგველია, ოღონდ ხუთ მეფე გამოხატავალი), იგივე ქრონია, იგივე დილიკაა, იგივე ხურცი. ისინი ერთი მთლიანი, ქართველი ერის მისტიკური ორგანიზმის ნაწილებს წარმოადგენენ და მათი ერთად წარმოდგენის გარეშე, ჩვენ ნაწარმოებს ვერც ვერაფერს გავუგებთ.

მაგრამ ამ ერთობას თავს და ბოლოს ვერ ვუპოვით, თუ არ გავიაზრებთ იმ ფაქტს, რომ რომანში გადმოცემული ამბავი ორ ისტორიულ ფაქტს გამოხატავს და მხოლოდღენ მათი ინტეგრალური გადათამაშების, ანუ მათი მისტიკური კავშირის აღდგინებით შეგვიძლია ამ ნაწარმოების გააზრება. მაგრამ რომანის სირთულე აქ არ თავდება, რადგან ტექსტში ავტორი ისტორიულ ფაქტებს

თანადროულობის პრიზმიდან დაგვანახვებს. მაგრამ თუ გვინდა, რომ ეს ტექსტი ნაკითხვით, მისი ეგზისტენციალურ შრეთა განჭვრეტა შევიძლოთ, უნდა გავიაზროთ, რომ ყველა პერსონაჟი ერთმანეთს ხვდება იმ ეგზისტენციაში, რასაც გიორგი ბრწყინვალის სუბსტანცია, მისი მისტიკური ორგანიზმის „შიდა სახლი“ შეიძლება ვუნოდოთ.

მოდით, ისეთი უჩვეულო და პოლიფონიური სტრუქტურის კითხვისას, რასაც წარმოადგენს ჭაბუა ამირეჯიბის რომანი „გიორგი ბრწყინვალე“, დავივიწყოთ ნებისმიერი განსაზღვრა და გულუბრყვილო თამაში ნამოვიწყოთ. გავითამაშოთ, რომ ვკითხულობთ კლასიკურ ტექსტს, რომელშიც ძალიან ადვილად მოვიძიებთ საყრდენ ნერტილს, თანამედროვეთათვის კი idé fixe-ს.

და მოდით, გულუბრყვილოდ ვიკითხოთ: — სად არის რომანის ტექსტში საყრდენი ნერტილი, idé fixe, ანუ სად ვიპოვოთ ცენტრი, რომელიც რომანის ტექსტს წაგვაკითხვებს?

მით უფრო ეს ნიშნულია ისეთი პოსტ-მოდერნისტული კომპოზიციისთვის (რაც თავისთავად ნებისმიერ კომპოზიციას გამოორიცხავს) რომელშიც პირობითად აღებული ნებისმიერი „ნერტილი“ შეიძლება მიჩნეული იქნეს ამბის დასაწყებად.

მაგალითად, ასეთ „ნერტილად“ შეიძლება მივიჩნიოთ და მოდით, მივიჩნიოთ იგავი (რომელშიც ჩანერილია, თუ როგორ აუკანკანდა ანანია ლარგველს სული არისტოტელეს „მეტაფიზიკის“ ძველთაძველი ფოლიანტის ხილვისას)?

2. იგავი ჩასაიდუმლოებული ნანარობი

არაფერი ისე უჩვეულოდ არ მოგვეჩვენება, როგორც არისტოტელეს „მეტაფიზიკისა“ და ჭაბუა ამირეჯიბის რომან „გიორგი ბრწყინვალის“ გვერდიგვერდ განთავსება. მაგრამ რაც არ უნდა პარადოქსალურად ჟღერდეს „გიორგი ბრწყინვალეში“ მოთხრობილ ამბავთა, უფრო ზუსტად კი მიმოხილულ ამბავ-მძივთა ძაფ-გასაღებს სწორედ არისტოტელეს „მეტაფიზიკაში“ მოვიძიებთ, რაზედაც ავტორი ასე სასხვათაშორისოდ მოგვითხრობს:

„— ბაღდადის ბაზარზე ანანიამ არისტოტელეს „მეტა ტა ფიზიკის“ ძველთაძველი ხელნაწერი ნახა, სული აუკანკანდა. საკმარისი ფული არ ჰქონდა. ქალაქგარეთ საბალ-

ახოდ მიშვებულ მშვენიერ ულაცს დაადგათვალი. პალვანდი ახსნა. იმ დღეს ულაციც გაიყიდა და არისტოტელეც ანანიასი შეიქნა. ის ფოლიანტი ჩვენს სასწავლებელში იყო, სანამ ყველაფერს ქარი წაიღებდა. ეგ არის, ცხენი ანანიას მასპინძლისა აღმოჩნდა, ერთობ შენუხებული დახვდა. ლარგველმა ათი დღის თავზე ულაცი მასპინძელს მოჰგვარა, სიმართლე უთხრა და მას მერე ანანიას ბაღდადეგ მასპინძელზე უკეთესი მეგობარი დუნიაზე სხვა აღარავინა ჰყოლია“.

ავტორი მკითხველს ამ იგავ-ამბით იმ გასაღებს სთავაზობს, რომლითაც იკითხება ის ისტორია, ის ამბავი, რომელშიც მოთხრობილია როგორ ან რატომ, რამიზეზე-მა განაპირობა, რომ ქართველმა ერმა გიორგი V-ს გიორგი ბრწყინვალე დაარქვა.

ანუ, მასში მოთხრობილია, რა გზა გაიარა გიორგი V-მ გიორგი ბრწყინვალემდე. ეს იმასაც ნიშნავს, ვუპასუხოთ კითხვას:

— ანანია ლარგველს, გიორგი V-ის მეექვსე ინკარნაციას (მცხოვრებს თამარ მეფის ეპოქაში), რატომ აუკანკანდა სული არისტოტელეს „მეტაფიზიკის“ ძველთაძველი ფოლიანტის ხილვისას.

მაშ ასე, ისევ გავიმეოროთ და დავსვათ კითხვა:

— რატომ აუკანკანდა ანანია ლარგველს სული არისტოტელეს „მეტაფიზიკის“ ხილვისას? ანუ, რას ნიშნავს ეს?

3. ანანია ლარგველის მიერ გამოხსნილი მფრინველი — გიორგი ბრწყინვალე

„რადგან როგორ მიმართებაშიცაა ლამურას თვალები დღის სინათლისადმი, ასეთსავე მიმართებაშია ჩვენი სულის გონება ბუნებით ყველაზე ნათელი მოვლენებისადმი“.

არისტოტელე, „მეტაფიზიკა“

ანანია ლარგველის მიერ გამოხსნილი მფრინველი რომ გიორგი ბრწყინვალეა, იმ კითხვის პასუხსაც გულისხმობს, რომელიც ჩვენ უკვე დავსვით:

— რატომ აუკანკანდა ანანია ლარგველს სული არისტოტელეს „მეტაფიზიკის“ ძველთაძველი ფოლიანტის ხილვისას?

ანუ რა წერია ფოლიანტში ისეთი, რაც მასში ისეთ სულიერ მღელვარებას გამოიხმობდა, რომ იძულებულს შექმნიდა ფულის უქონლობის გამო სხვისი, ბაღდადეგი მასპინძლის ცხენი პალვანდიდან აეხსნა,

მოეპარა, გაეყიდა და მხოლოდ ასე მოეპოვე-
ბინა აღნიშნული წიგნი (ძველთაძველი ფო-
ლიანტი არისტოტელეს „მეტაფიზიკისა“).

ვიდრე ამ იგავის საიდუმლოებას, ანუ წიგ-
ნის მთავარ შინაარსზე ვისაუბრებდეთ,
რომელიც იკვლევს სამყაროს არსს, იგივე
სუბსტანციას, შემოვიფარგლოთ ზოგადი
განმარტებით, კერძოდ, რა წერია არისტო-
ტელეს „მეტაფიზიკაში“.

„რადგან, ჩვენი აზრით, ღმერთია ყოვე-
ლივეს მიზეზი და რაღაც სანყისი, ამიტომ ეს
მეცნიერება (ცხადია, იგულისხმება არისტო-
ტელეს „მეტაფიზიკა“) ან მხოლოდ ღმერთს,
ან ყველაზე უფრო მეტად ღმერთს შეიძლე-
ბა ჰქონდეს“.

მაგრამ ჯერ უპირველესად უნდა გავიხ-
სენოთ და გავიაზროთ, რომ ღვთაებრივ სა-
გნებზე ფიქრი, ღვთაებრივის მიბაძვითა და
მიმსგავსებით საქმეთა ზრახვა და აღ-
სრულება ადამიანს მხოლოდ მაშინ შეუძლია,
თუ ის მინიერი სამყაროს მიჯაჭვულობისა-
გან სასესებით განთავისუფლდება.

და რადგან ამ ესეში მხოლოდ ზოგადად
შემოვიფარგლებით იგავში მოხმობილ წიგნ-
ზე (არისტოტელეს „მეტაფიზიკაზე“) მოდით,
მხოლოდ აბსტრაქტულად ვისაუბროთ თუ
როგორ არის შესაძლებელი მინიერი მიჯაჭ-
ვულობისგან თავდახსნა — განთავისუფლე-
ბა.

თუ ცოტას მაინც კითხულობს ადამიანი,
მისთვის უდაოდ ნაცნობი იქნება ლეგენდა
ბერძენ ფილოსოფოს დემოკრიტეზე, რო-
მელმაც, რათა ღრმად ჩასწვდომოდა სამ-
ყაროს არსს, რათა შესძლებოდა, პლატონის
სიტყვებით რომ ვთქვათ, „წმინდა აზრებით
აზროვნება“, ანუ ღვთაებრივის ბაძვით
ზრახვა და ქმედება, საკუთარი ხელით ორივე
თვალი ამოითხარა.

რომან „გიორგი ბრწყინვალეში“ ქრონი —
მარადისობის სიმბოლო, ასე ასწავლის
გიორგი ბრწყინვალეს:

„...**ჟამი კაკანათია, კაცი — მარად შიგ
გაბმული მფრინველი.** მაგრამ მარტივ კაც-
თათვის არის ესე! **მძლეთათვის: ისინი თავ-
ვად ნადირობენ დროსა და ვითარებაზე.
მძლენი არიან და ამაღ მოინადირენ
კიდევ“.**

კაკანათი თუ დროსთან ასოცირდება, ის
წუთისოფლის სიმბოლოც ყოფილა. რადგან
დროის სუბსტანცია სამყაროსა და ადამი-
ანის შექმნას უკავშირდება, მაგრამ თუ დრო
მოიაზრება, როგორც კაკანათი, ის ადამი-
ანის სანუთროში გაუსაძლის მდგომარეობა-
ზეც მიაწინებს, რადგან კაკანათი-დრო —
ის მოხერხებულად დაგებული მახეც ყოფი-

ლა და ასევე დაუნდობელი მტრისგან
მკვიდრად ნაგები, შეუვალი ციხესიმაგრეც,
რომელსაც ადამიანი ან უნდა დაუსხლტეს,
ან უნდა დაეუფლოს.

ავტორის ინტერპრეტაცია — ჟამი კა-
კანათია, ანუ სხვაგვარად კაკანათი-დრო
მიაწინებს, რომ წუთისოფელში მოსული
ადამიანი ბრმაა. ის, ამ საპრობილემო მომწ-
ყვედელი, სულაც ვერ შეიგრძნობს, რომ
ღვთაებრივი სული გააჩნია, შესაბამისად,
რომ თავისუფალი არჩევანის შესაძლებლო-
ბა ღვთისგან აქვს ბოძებული.

მაგრამ ისიც საგულისხმოა, რომ კა-
კანათ-დროში გაბმული არა უბრალოდ ად-
ამიანის ბუნებითი მოცემულობა, არამედ
ადამიანის ღვთაებრივი სული, სული ცისკენ
მიმსწრაფი და ამიტომაც ადამიანის სულის
გამოსახვისათვის ავტორი ძველ არქაულ,
აღმატებულ და მყოფერ ქართულ სიტყვას
დანერს, წინდართული სუფიქსი „მ“-თი — მ-
ფრინველი.

არისტოტელეს „მეტაფიზიკაში“ ვკითხუ-
ლობთ:

„— ერთსა და იმავე საგანს მრავალნი
სწავლობენ, მაგრამ ამათგან ყველაზე უფრო
მცოდნეს ვუნოდებთ იმას, ვინც იცის, თუ
რას წარმოადგენს, ან რას არ წარმოადგენს
საგანი. შესაძლებელია საგანი ერთმა მეო-
რეზე უკეთ იცოდეს, მაგრამ ყველაზე უკეთ
იცის იმან, ვინც იცის არსება (ანუ ღვთაე-
ბრივი ბუნება — ჟ. ს.) და არა იმან, ვინც იცის
საგნის რაოდენობრივი ან თვისობრივი მხა-
რე, მოქმედება, ან ვნება“.

და არისტოტელეს „მეტაფიზიკის“ ანა-
ლოგიურად რომან „გიორგი ბრწყინვალეში“
ყველაზე მცოდნეა ის, ვინც ღვთაებრივ
ბუნებას სწვდება, ვინც თავად ღვთაებრივი
ბუნების მატარებელია და ეს ქართველი ერის
კრებითი სულია რომელსაც ამ ნაწარმოებში
გიორგი ბრწყინვალე განასახიერებს იგივე
მძლე, რომელიც რომანის პერსონაჟის ქრო-
ნის განმარტებით: „<...> „ისინი (მძლენი —
ჟ. ს.) თავად ნადირობენ **დროსა და ვითარე-
ბაზე** მძლენი არიან და ამაღ მოინადირებენ
კიდევ“.

მაგრამ თავი და თავი ამ იგავისა იმაში
მდგომარეობს, რომ თავად გიორგი ბრწყინ-
ვალეს მეფედ მოვლინება დედამიწაზე განა-
პირობა მისმა წინარე ინკარნაციით მოვლე-
ნილმა ანანია ლარგველმა, იგივე ქართველი
ერის კრებითა სულმა. რადგან, როგორც
აპოკალიფსის მუხლობრივ განმარტებაში
ვკითხულობთ (თავი 5. 7; 8; 9): «სულები,
რომლებიც მინიერი მიჯაჭვულობისგან გათ-
ავისუფლდნენ და ზეციერს მიენებნენ, მე-

ფეები ხდებიან, რამეთუ ისინი ქეშმარიტად უფლებენ თავის თავზე და ყველა არსებებზე. ისინი გახდებიან მღვდლები, რომლებიც განუწყვეტილად სწირავენ მსხვერპლად ქებას. ასეთები არა მხოლოდ ზეცაში მეფობენ — მათი მეფობა ჯერ კიდევ დედამიწაზე ცხოვრებისას იწყება».

და მივადეთ იგავის ერთ-ერთ ფესვს — მეშვიდე ინკარნაციით მოვლენილი გიორგი ბრწყინვალეს მეექვსე ინკარნაციას — ანანია ლარგველს, რომელმაც თავისი ცხოვრებით, თავისი ქმედებით განაპირობა გიორგი ბრწყინვალის როგორც მეფედ, ანუ მძლედ მოვლინება დედამიწაზე.

საინტერესოა, რომ როცა რომანის ერთ-ერთი პერსონაჟი, თომა ანანია ლარგველს (გიორგი ბრწყინვალეს მეექვსე ინკარნაციას) ეკითხება:

„<...> შენ ვილა ხარ?

„<...> ის პასუხობს:

— **მე — ჯერ არავინა!** ეგაც არაფერი და, საქმე ის არის, რომ **არც ის ვიცი, ბოლოს ვინ ვიქნები**“.

ანუ, ანანია ლარგველი სიტყვასიტყვით ამბობს: არ ვიცი, რომ მეშვიდე ინკარნაციაში საქართველოს სახელოვანი მეფე — გიორგი ბრწყინვალე შევიქნები.

მაგრამ თავისთავად საგულისხმოა ის ფაქტი, რომ სწორედ ანანია ლარგველი (ქართველი ერის კრებითი სული) თამარ მეფის ხანაში შეიძენს არისტოტელეს „მეტაფიზიკას“, რომლის მთავარი საკვლევი საგანია ღვთაებრივი საგანი და მისი ოთხი მიზეზი.

მანამდე კი უნდა გავიგოთ, თუ რა ამბავმა განაპირობა, ანუ როგორ მოხდა ანანია ლარგველის მინიერი სამყაროსაგან განთავისუფლება და ღვთაებრივ სამყაროში (ზეცაში) მისი მეფედ კურთხევა (გიორგი ბრწყინვალეს სახით მოვლინება).

ეს იმასაც ნიშნავს, დავაკონკრეტოთ, თუ რას ნიშნავს ღვთაებრივი საგნის შესწავლა არისტოტელეს „მეტაფიზიკის“ მოხმობით, რომლის ანალოგსაც ავტორი პოსტმოდერნისტული თამაშის ენით გადმოგვცემს.

ანუ, პოსტმოდერნისტული რომანის „გიორგი ბრწყინვალის“ მიხედვით ორი კითხვა გამოიკვეთება:

1. რა არის შემეცნება? (ანუ როგორ შემეცნება ღვთაებრივი საგანი)

მაგრამ ვიდრე გავარკვევდეთ რომანის ტექსტის მიხედვით, თუ რა არის შემეცნება, უნდა შევისწავლოთ ის წესი, რითაც ამ წიგნის კითხვას შევიძლებთ.

ადამიანმა რთულ არითმეტიკულ ოპერაციამდე à priori უნდა დაისწავლოს არითმეტიკის ტაბულა. ჭაბუა ამირეჯიბის „გიორგი ბრწყინვალეს“ წასაკითხად კი ასეთ ტაბულას წარმოადგენს არისტოტელეს „მეტაფიზიკა“, რომლის საძიებელი საგანია — სუბსტანცია — უსია — და მისი ოთხი მიზეზი.

მეორე კითხვა კი ასე დაისმის:

2. როგორ წავიკითხოთ რომანი „გიორგი ბრწყინვალე“ — „არითმეტიკული ტაბულის“ — არისტოტელეს „მეტაფიზიკის“ დახმარებით?

4. რომანის წასაკითხად ზეპირად დასასწავლი ტაბულა — არისტოტელეს „მეტაფიზიკის“ სუბსტანცია და მისი ოთხი მიზეზი

როგორც უკვე აღვნიშნე, რთულ არითმეტიკულ ოპერაციამდე à priori უნდა დასწავლილი იქნეს არითმეტიკის ტაბულა, ხოლო ამ ქმნილებებისთვის ეს ტაბულა — არისტოტელეს „მეტაფიზიკა“.

მაშ ასე, შევეცადოთ შევისწავლოთ არითმეტიკის ტაბულა — არისტოტელეს „მეტაფიზიკა“.

რომანში პოსტმოდერნისტული თამაშის მთავარი ფიგურა არისტოტელეს „მეტაფიზიკის“ მთავარი საძიებელი საგანია — სამყაროს არსი, იგივე სუბსტანცია, რასაც არისტოტელე სხვაგვარად „უსიად“ მოიხსენიებს. რომან „გიორგი ბრწყინვალის“ მიხედვით კი, სუბსტანცია, სამყაროს არსი — ქართველი ერის კრებითი სულია. მას ხან **გიორგი ბრწყინვალის** **ქრე ეო** — **ქრონი** განასახიერებს და კანონზომიერია, რომ ის მიღმურ სამყაროში ეცხადება ამ უკანასკნელს და მაშასადამე, ის მისტიკური არსებაა; ხან კი სუბსტანცია **ანანია ლარგველია**, რომელიც გიორგი ბრწყინვალეს წინარე ცხოვრების მეექვსე ინკარნაციაა თამარ მეფის ხანაში და ცხადია, ისიც მისტიკური არსებაა, რომელსაც ჩვენ ძველთაძველი ფოლიანტის მეშვეობით ვეცნობით, ხან კი ეს სუბსტანცია, სამყაროს არსი — ქართველი ერის კრებითი სული — **ილია ჭავჭავაძეა**, რომელსაც გიორგი ბრწყინვალეს მომავალ დროში გადასვლით, ზმანების სახით ეცხადება — ისევე და ისევე ქართველი ერის მისტიკური ორგანიზმის მეშვეობით, ხან კი ეს სულხან-საბა ორბელიანია და ა. შ. და ა. შ.

არისტოტელეს მიხედვით, ჩვენ ასეთ ახ-

სნას მოვუძებნით სუბსტანციის კონკრეტულ პირად გამოსახვის ფაქტს:

„ზოგადი - გვარი ყოველთვის რომელიმე სუბიექტის პრედიკატი. ის არ არსებობს დამოუკიდებლად. ადამიანობა არის რომელიმე ადამიანის პრედიკატი და არა დამოუკიდებლად არსებული. **ნამდვილად არსებობს სოკრატე, კალისტრატე, ფედონი და სხვა, ადამიანობა კი მხოლოდ შესაძლებლობის აზრით არის არსებული...**“ „<...>

მაშასადამე, უსია არის სუბიექტი“ (ხაზგასმა ჩემია — ჟ. ს.).

და როცა არისტოტელე თავის „მეტაფიზიკაში“ მიიჩნევს, რომ სუბსტანცია შეიძლება იყოს კონკრეტული, გრძნობადი საგანი, სულაც კანონზომიერია, რომ გიორგი ბრწყინვალე თავისი თავის შეცნობისას, რაც ქრონთან გასაუბრებით მიიღწევა, იხილავს თავის თავს, როგორც **„კონკრეტულ, გრძნობად საგანს“** (ს. წერეთელი). კერძოდ, რომანის ტექსტში ის ქართველი ერის ეთნოსის სამოსით გამოცხადდება და, როგორც ავტორი წერს:

„— ტანთ ჩოხა-ახალუხისა და ფეხთ წინდა-ქალამნის მეტი არაფერი ემოსა“.

მაშ ასე! პოსტმოდერნისტულად გადათამაშებულ ჭაბუა ამირეჯიბის „გიორგი ბრწყინვალეში“ ბერძენი ფილოსოფოსის ანალოგიით საკვლევი არა მარტო სუბსტანცია, **არსებობის მიზეზი** (იგივე სუბსტანცია — ქართველი ერის კრებითი სული, რომელსაც ნამყო დროში გიორგი ბრწყინვალე განასახიერებს), არამედ ასევე საძიებელია თუ რამდენიმე მიზეზი არსებობს, რასაც ზოგიერთი ფილოსოფოსი რამდენიმე ასპექტად მოიაზრებს.

მოდით, ახლა შევეცადოთ დავსაზღვროთ პოსტმოდერნისტული რომანის ენაზე ეს ოთხი მიზეზი, რომელიც „გიორგი ბრწყინვალეში“ — ოთხი პერსონაჟითაა წარმოდგენილი.

მაშ ასე, შევთანხმდეთ, რომ ჭაბუა ამირეჯიბის პოსტმოდერნისტულ ტექსტში ამოკითხული ოთხი პერსონაჟი არისტოტელეს „მეტაფიზიკაში“ ჩანერილი არისტოტელეს სუბსტანციის ოთხი მიზეზის ანალოგია.

ჯერ გავიხსენოთ, რომ „არისტოტელეს აზრით, ყოველ არსებულს, როგორც ასეთს, აქვს ოთხი მიზეზი: ფორმალური, მატერიალური, მოქმედი და ბოლოვადი, ანუ მიზანი.

პირველ მიზეზს ფორმალური (ნამდვილი) ეწოდება.

საკითხი გავარჩიოთ მაგალითზე. არსე-

ბობს, მაგალითად, სოკრატეს მარმარილოს ქანდაკება.

— რა არის ამ ქანდაკების არსებობის მიზეზი?

„<...> სოკრატეს აი, ეს ქანდაკება იარსებებს მაშინ, თუ არსებობს ამ ქანდაკების სწორედ **აი, ეს გარკვეულობა; საგნის გარკვეულობას...**“ „<...> **ფორმა ჰქვია.**

ამიტომ პირველი მიზეზი სოკრატეს ქანდაკების არსებობისა, არის ფორმალური მიზეზი, სახელდობრ, ის, რაზედაც ვიტყვით: „აი, ეს...“ „<...> როცა მარმარილოსაგან გავაკეთეთ სოკრატეს ქანდაკება, შესრულდა რაღაც პროცესი, რაღაც მოხდა, რაღაც შეიქმნა; აი, სწორედ **ის, რაღაც რაიმე გახდა, არის პირველი მიზეზი გარკვეული საგნის არსებობისა.**“ „<...>

ყოველი საგნის არსებობის მიზეზი არის მისი გარკვეულობა, ფორმა“.

რომანის „გიორგი ბრწყინვალეს“ ტექსტში საგნის გარკვეულობას, ფორმას წარმოდგენს ქართველი ერის კრებითი სულის სიმბოლო, თავად გიორგი ბრწყინვალე. მაშასადამე, წიგნის მიხედვით, გიორგი ბრწყინვალე **საგნის, ქართველი ერის** გარკვეულობაა, მისი ფორმაა.

მეორე მიზეზი კი მატერიაა — მასალა სუბსტანციისა.

„მეორე მიზეზი რაიმეს არსებობისა, — ამბობს არისტოტელე, — არის ის, **რაც ამაღ (აი, ამაღ) ხდება.** მაგალითად, რაც აი, ამ ქანდაკებად, აი, ამ სახლად ხდება, არის **მარმარილო, აგურები. საიდან გავაკეთეთ ჩვენ სოკრატეს აი, ეს ქანდაკება, აი, ეს სახლი?** პასუხი: **მარმარილოსაგან, აგურებისგან...**“

„<...> „...მეორე მიზეზს არისტოტელე **მატერიალურ მიზეზს** უწოდებს. არისტოტელეს თქმით, **მატერიალური მიზეზი** არის ის, თუ რა უნდა იყოს, რომ ეს იყოს; რა უნდა იყოს, რომ ეს სოკრატეს მარმარილოს ქანდაკება იყოს? უნდა იყოს მარმარილო, რომ ეს ქანდაკება არსებობდეს, როგორც მარმარილოს ქანდაკება“.

მაშ ასე. არისტოტელეს ენით, მეორე მიზეზი **„არის რაც ამაღ (აი, ამაღ) ხდება“.**

არისტოტელეს მოხმობილი მაგალითებით, თუ ქანდაკების შემთხვევაში — ეს **მარმარილოა**, სახლის შემთხვევაში — ეს **აგური.**

მატერიალური მიზეზი რომან „გიორგი ბრწყინვალეში“ წარმოდგენილია ორი პერსონაჟით: გოროთა-თი და დილიკა-თი.

გოროთას — ერთ-ერთი მნიშვნელობაა მსოფლიო ხის ანალოგი. მეორე მნიშვნელობით ის განთიადის ქალღმერთი ეოსია.

ბერძნული მითოლოგიის მიხედვით, განთიადის ქალღმერთის მამაა — ლამე (ნიქტუნი), ხოლო დედა — მზე (ჰელიოსი). ამიტომაც გოროთას აცვია შავი კაბა (მამაზე, იგივე ნიქტუნზე მიმანიშნებლად), რომელიც ოქროსფერი წინწკლებითაა მოხატული (დედაზე — ჰელიოსზე მიმანიშნებლად).

სულ სხვა საუბრის თემაა, რომ მას ხელთ შავი ხელთათმანები აცვია, რომელსაც სვავის კლანჭებივით ამოძრავებს. ამაზე შემდგომ ვისაუბრებთ წიგნის სხვა თავში.

აქ ყურადღება უნდა მიექცეს იმ ფაქტს, რომ გიორგი ბრწყინვალეს გოროთა მხოლოდ ზმანებაში ეცხადება. ხოლო დილიკა (სახელი წარმოებულია სიტყვა „დილი“-საგან), ანუ ისევე განემეორებინ: იგი იგივე განთიადის ქალღმერთია — ეოსი (ზოგი წერს ქართულად აისი — ჟ. ს.), სიცოცხლის სიმბოლო, ცხოვრების ხის ანალოგი.

მაგრამ ვიკითხოთ: რაზე მიანიშნებს ის ფაქტი, რომ რომანში **მატერიალური მიზეზი** — ორი პერსონაჟითაა წარმოდგენილი — **გოროთა** და **დილიკათი**?

ამისათვის უნდა გავიხსენოთ, რომ არისტოტელეს მოხმობითა და მიხედვით, **მატერია** არის შესაძლებლობა სინამდვილისა, იგივე სუბსტანციისა, რომან „გიორგი ბრწყინვალეს“ მიხედვით კი მატერია შესაძლებლობაა ქართველი ერის კრებითი სულისა, იგივე გიორგი ბრწყინვალესა და ქრონისა, იგივე ანანია ლარგველისა, ილია ჭავჭავაძისა, სულხან-საბა ორბელიანისა და სხვათა და სხვათა.

ამიტომაც წერს ბერძენი ფილოსოფოსი: ის მატერია სუბსტანციაზეა დამოკიდებული, რომანის მიხედვით კი, გოროთა და დილიკა გიორგი ბრწყინვალეზე.

უფრო ზუსტად კი:

„**მატერია, რომ სინამდვილეში არსებობდეს, საჭიროა ფორმა**“.

ისევე არისტოტელეს განმარტებით:

„სოკრატეს აი, ამ ქანდაკებას, რომელიც **მარმარილოსია**, მართლაც, არც მაშინ ექნება არსებობა, თუ ის არ არის ასეთი **გარკვეულობა** და არც მაშინ, თუ ის არ არის **მარმარილოსი**. სოკრატეს ქანდაკება, რომელიც გაკეთებულია მარმარილოსგან, აი, ეს ქანდაკება არსებობს ორი მიზეზის გამო, ერთ-ერთი ამ მიზეზთაგანის არარსებობა უკვე აი, ამ ქანდაკების არარსებობას ნიშნავს“.

მაშასადამე, „გიორგი ბრწყინვალეს“ მიხედვით, ქართველი ერის კრებით სულს, რომელიც „აგებულია“, „აშენებულია“ მატერია — დილიკა-გოროთასაგან (იგივე ცხოვრების ხისაგან, იგივე მსოფლიო ხისგან,

იგივე განთიადის ქალღმერთ ეოსისგან) — ცალ-ცალკე (ქართველი ერის კრებით სულს და არც დილიკა-გოროთას) არ შესწევთ უნარი იარსებონ.

მაშ ასე, გოროთა და დილიკა წარმოადგენენ **მეორე მიზეზს — მატერიას**, და როგორც არისტოტელე განმარტავს:

„— მატერია არის პასიური მიზეზი, ის, რაც ხდება „აი ამაღ“.

ანუ სხვაგვარად რომ ვთქვათ:

„— მატერია პოტენციური სუბსტანციაა“.

ისევე არისტოტელეს მოხმობით საჭიროა გავარჩიოთ ორგვარი სუბსტანცია, ორგვარი არსებული.

ხაზგასმით უნდა ითქვას, რომ ეს „არის ორი ხარისხის არსებობა, ორნაირად არსებული: „**ერთია ნამდვილად არსებული, მეორე კი — არსებული შესაძლებლობის აზრით**“.

და სწორედ ამ მიზეზითაა, რომ რომანის ტექსტში მეორე მიზეზი — მატერიაა, ის რისგანაც „იქსოვება“, „შენდება“ სუბსტანცია — იგივე ქართველი ერის კრებითი სული ორი სახისაა:

შესაძლებლობა სინამდვილისა — გოროთა

და

ნამდვილად არსებული — დილიკა.

და კიდევ, ისევე და ისევე არისტოტელეს მოხმობით:

„— შესაძლებლობა და სინამდვილე (გოროთა და დილიკა) ერთი საგნის (ქართველი ერის კრებითი სულის) ორი მხარეა, რომელიც, ერთი მხრივ, თუ შესაძლებლობაა და მეორე მხრივ, კი — სინამდვილე“.

და მაინც, ისევე დაისმის კითხვა, რა დამოკიდებულებაა შესაძლებლობასა და სინამდვილეს — გოროთასა და დილიკას — შორის?

და ისევე არისტოტელეს მოხმობით:

„— შესაძლებლობა სინამდვილის შესაძლებლობაა, სინამდვილე კი შესაძლებლობის სინამდვილეა. ისინი განსხვავებულიც არიან და ერთიანობაშიც იმყოფებიან. შესაძლებლობა და სინამდვილე ერთის ორი მხარეა“.

მაშ ასე, **ერთიანობაშიც** იმყოფებიან — წიგნის მიხედვით, ორივე ხომ განთიადის ქალღმერთი — ეოსია, ორივე სიცოცხლის ძალმოსილებაა, ბუნების ყოვლადობაა.

განსხვავება კი ის არის, რომ **გოროთა** სინამდვილის, სიცოცხლის შესაძლებლობაა მსოფლიო ხის ანალოგია, რომელიც მხოლოდ და მხოლოდ გიორგი ბრწყინვალეს ზმანებაში გამოკრთება და რომლის კერძო

შემთხვევაა **დილიკა** — სინამდვილე, ცხოვრების ხის ანალოგი. თუმცა არისტოტელესთან არა შესაძლებლობა უსწრებს წინ სინამდვილეს, არამედ პირიქით, სინამდვილე უსწრებს შესაძლებლობას.

არისტოტელე ხაზგასმას აკეთებს:

„— რომ რეალობა წინ უსწრებს შესაძლებლობას და ყოველგვარ ცვალებად საწყისს, ეს ცხადია“.

მაშასადამე, თუ არისტოტელეს „მეტაფიზიკის“ ანალოგიით, მისი ფილოსოფიის ალუზიით იქმნება რომანის ტექსტი — ავტორს აშკარად შეცდომა გაეპარა.

სულ სხვა საუბრის თემაა, რომ დილიკა, როგორც ბუნება, სიცოცხლის ყოვლადობა, ერთდროულად **აშენებს** და **ანგრევს**.

აშენებს — რომან „გიორგი ბრწყინვალის“ მიხედვით მისგან იშობა ყრმა დავითი — გიორგი ბრწყინვალეს, ქართველი ერის კრებითი სულის ნაშეიერი, მემკვიდრე (ქართველი ერის სულიერობის, რელიგიურობის აღმნიშვნელი სიმბოლო. კერძოდ, დავითის შტოდან მოევლინა იესო ქრისტე კაცობრიობას).

ანგრევს — დილიკა ანადგურებს ქართველი ერის მტერს, რომელიც რომან „გიორგი ბრწყინვალეში“ მონღოლთა ურდოს სახითაა წარმოდგენილი.

და როცა ის (დილიკა) კლავს მონღოლთა ურდოს უძღვეველ ყაენს, რის გამოც ისედაც დაუძღურებული მონღოლთა ურდო იშლება, ის წარმოთქვამს ფრაზას: „მან ქესტუმ აბუსაიდი! (სპარს.) — „მე მოვკალ აბუსაიდი“.

თუ, ერთი შეხედვით, გარეგნულად რომანში „განვითარებული ამბის“ მიხედვით, დილიკა თვითმკვლევლობით ამთავრებს სიცოცხლეს, ის (როგორც უკვე აღვნიშნე) მისტიკური შრიდან ყრმა დავითში აგრძელებს სიცოცხლეს, ანუ ის მხოლოდ ფორმას იცვლის.

და ჩვენ ისევ მოვიყვანთ ციტატას არისტოტელეს ფილოსოფიიდან:

„— მატერიალური ყოფიერება მარადიულია და დაღუპვას არ ემორჩილება. იგი მხოლოდ ფორმას იცვლის“.

ისევ არისტოტელეს მოხმობით:

„მაგრამ საკითხავია, საკმარისია თუ არა ეს ორი მიზეზი ამ საგნების — სოკრატეს მარმარილოს ქანდაკებისა თუ აი, ამ სახლის — არსებობისათვის?“

არ არის საკმარისი. ფიქრობს არისტოტელე“.

და ისევ:

„საჭირო და აუცილებელია **მესამე მიზეზიც**. რას წარმოადგენს იგი? აი, ამ სახ-

ლად ხდება აგურები; აგურები სახლის მატერიაა, რომელიც ამ სახლად ხდება აგურები; აგურები სახლის მატერიაა, რომელიც ამ სახლად იქცევა. მაგრამ რა არის ის, რაც მატერიას ამ სახლად აქცევს? ის, რითაც მატერია „აი, ამაღ“ ხდება, არის მოქმედი მიზეზი, რომლის გარეშე მატერია და გარკვეულობა — ფორმა ერთიმეორეს არ შეუერთდება. აუცილებელია გარკვეული **მოქმედი მიზეზი**, რომ აგურები სახლად იქცეს, მარმარილო — სოკრატეს ქანდაკებად“.

მაშ ასე, არისტოტელე **მესამე მიზეზად** ასახელებს მოძრაობის საწყისს, რაც წარმოადგენს **აქტიურ ფორმას**.

ამიტომაც რომანში ამ პერსონაჟის სახელი **ხურცი** წარმოებულია სიტყვებიდან: მანდატურთუხუცესი, მეჭურჭლეთუხუცესი, მნიგნობართუხუცესი... სახელი ხურცი ნიგნში მოიაზრება როგორც ყველა საქმიანობის ძირი, ფუძე, ის — მამოძრავია. ამიტომაც რომანის ტექსტის მიხედვით, ის ჩნდება იქ, სადაც საჭიროა **მოქმედება** და **ძალა**. არ არის უცნაური, რომ ტექსტში არავინ იცის მისი წარმომავლობა.

ავტორი, ჭაბუა ამირეჯიბი ისევ ჩვეული თავისმოკატუნებით ცდილობს გზა-კვალი აგვიბნოს და ვითომც გაოცებული წერს:

„ხურცისა არც მოდგმა იცოდა ვინმემ, არც გვარი. ზოგი როგორ ამბობდა, ზოგი — როგორ“.

და ბოლოს, არისტოტელეს მიხედვით, სამი მიზეზი ვერ იარსებებს, თუ არ არსებობს მეოთხე მიზეზი, რომელიც <...> „...არისტოტელესეული გაგებით, მოითხოვს **τὸ ἄν** — ანუ მიზნის არსებობას, ესე იგი ისეთ სრულქმნილებას, რომლის გავლენითაც შესაძლებელი ხდება აქტივობა ბუნების სამყაროში“.

ეს სამი მიზეზი კი, რომანის მიხედვით, არის: 1. გიორგი ბრწყინვალე, 2. დილიკა-გოროთა და 3. ხურცი.

„ეს სამი მიზეზი აუცილებელია რაიმე საგნის არსებობისათვის. არ შეიძლება არსებობდეს საგანი, თუ ის არ არის გარკვეული, ეს და არა სხვა, თუ არ არის მატერია, რომელიც გარკვეულობის გაურკვეველი ქვემდებარეა, თუ არ არსებობს მოქმედი მიზეზი, რომელიც მატერიასა და ფორმას საგნად აკავშირებს. არის თუ არა საკმარისი ეს სამი მიზეზი საგნის არსებობისთვის? არისტოტელე ფიქრობს, რომ საჭიროა და აუცილებელი კიდევ **მეოთხე მიზეზი**“.

„არისტოტელეს აზრით, **მეოთხე მიზეზი** არის ის, რისთვისაც ხდება და არის რაიმე — ამ **რაიმეს დანიშნულება, მიზანი**.

მეოთხე მიზეზი არის „რისთვისაც“, — ამბობს არისტოტელე. მეოთხე მიზეზი არის მიზეზი, რომელიც ბოლოსაა, ბოლოვადი მიზეზი ანუ მიზანი. მაგ. სახლი არ იარსებებდა, მას რომ არ ჰქონდეს რაიმე დანიშნულება; სახლი გარკვეულ მიზანს ემსახურება; ასეა სოკრატეს ქანდაკებაც და სხვა. არისტოტელე ფიქრობდა, რომ ყველაფერი ხდება **რაიმე მიზნისათვის, ყველაფერს აქვს მიზანი**“.

უილიამ გათრი მიიჩნევს, რომ არისტოტელესთან უსარგებლოა როგორც ღირებულებებზე, ასევე პროგრესის დადგინებაზე საუბარი, თუ ხელთ არ გაგვაჩნია აბსოლუტური საზომი. ეს აბსოლუტური საზომი კი იგივე — სრულყოფილებაა.

და ისევე უილიამ გათრის მიხედვით: „არისტოტელეს სამყაროში ეს სრულყოფილება წარმოდგენილია ღმერთით, ერთადერთი მატერიის გარეშე არსებული ფორმით. **ის არ არის ამ სამყაროში რაიმეს ფორმა <...>**“

მეოთხე მიზეზის შესახებ არისტოტელე წერს: <...> “ მაგრამ მიზნის მიღწევის იმედი რომ არ იყოს, არავინ არ მოჰკიდებდა ხელს რაიმე საქმეს და არც არსებობას ექნებოდა აზრი. რადგან გონიერი ყოველთვის რაიმე მიზნისთვის მოქმედებს, რაც **საზღვარს წარმოადგენს, მიზანი ხომ იგივე საზღვარია**“.

მიზანი — საზღვარი — რომანში პირდაპირ იხილება გიორგი ბრწყინვალეს — ერის მისტიკური ორგანიზმის პრიზმიდან სურათხატის სახით.

მიზანი — საზღვარის შესახებ ტექსტში ასე იწერება:

„— დილაადრიანი იყო, გურჯაანს რომ მივალნიე. მზე ამოიწვერა, ნამმოფრქვეულ მდელოზე თეთრი ცხენი სძოვდა. იმ მწვანე ბალახზე და მზეზე ბრწყინვარე ნამზე თეთრი ცხენი თვალისმომჭრელ სილამაზედ მოჰფენოდა იქაურობას. ვიდექი, ვუცქეროდი და ვფიქრობდი (ისევ თავისმოსულელებით, იუმორით და ოდნავ აგდებული ტონით ყველაზე მნიშვნელოვანზე ავტორი სასხვათაშორისოდ მოგვითხრობს) — ესეები რომ არ იყოს ცისა ქვეშე, სიცოცხლეც არად ეღირებოდა-მეთქი“.

მოდით, შევეცადოთ წავიკითხოთ ეს მშვენიერი პასაჟი, რომელიც ერთდროულად აერთიანებს პერსონაჟებს და მაშასადამე, განასრულებს კიდევ ამბავს, რომლის მიზანი მშენებლობის აღსრულებაა, რომლის გასაგნებული სახეა „ზნეობის შენობა“, რომელსაც სხვაგვარადაც შეიძლება ეწოდოს: ღვთის სახლი — **სიყვარული, სასოე-**

ბა და რწმენა.

როგორც ვიცით, რომან „გიორგი ბრწყინვალეს“ ტექსტში ყველა სიმბოლოს ორი კოდი, ორი მნიშვნელობა აქვს და სულაც კანონზომიერია, რომ ეს ფრაგმენტი ასევე წავიკითხოთ:

მზე — ქრისტიანობის სიმბოლო, თავად იესო ქრისტია. ამიტომაც წმინდა მამათა მიხედვით, ის იწოდება: **იესო — მზე სიმაართლისა**.

მაგრამ მეორე მხრივ, **მზე** — ყოველი ცოცხალი არსების მაცოცხლებელი ნყაროა, მაცოცხლებელი ძალაა ბუნების და სიცოცხლისა.

ახლა ავიღოთ **თეთრი ცხენი — ტრიუმფ-ატორია ქრისტესი**.

მეორე მხრივ, ცხენი სიცოცხლის ძალაა, მისი ძალმოსილება.

ბალახი ბუნებას განასახიერებს, თავად სიცოცხლის ძალაა და მისი თავგყარო. მაგრამ თავისთავად **მწვანე** ფერი ერთდროულად გაზაფხულს, ბუნების აღმოცენების, განახლების, და სიხალისის ფერია... მეორე მხრივ კი, ქრისტიანულ ტრადიციაში ზურმუხტისფერი მწვანე — ქრისტიანული რწმენის, აღდგომისა და სამების ემბლემატური ფერია. ადრექრისტიანულ ხელოვნებაში ამ ფერითაა გამოსახული გოლგოთის ჯვარი და ზოგჯერ ღვთისმშობლის სამოსი.

და როცა ნამმოფრქვეულ (ისევ დილიკაზე მინიშნება, ქალღმერთ ეოსზე — განთიადის ქალღმერთზე) მწვანე ბალახზე თეთრი ცხენი სძოვს, ავტორს ეს წარმოუდგება **თვალისმომჭრელ სილამაზედ**, და დაკვირვებული მკითხველი ხედავს, თუ როგორ ედუღაბება ერთმანეთს ქრისტიანული რწმენა და სიცოცხლის ძალმოსილება.

თუ შევაჯამებთ, ავტორი სიტყვასიტყვით წერს: „თვალისმომჭრელი სილამაზე“, რომელშიც იგულისხმება, რომ სიცოცხლეს მხოლოდ მაშინ აქვს საზრისი, ანუ სილამაზე, მშვენიერება, ჰარმონია, მხოლოდ მაშინ ნამდვილდება, თუ ის რწმენითაა აღვსილი.

„მაშასადამე, არისტოტელეს აზრით, ყოველ არსებულს, როგორც ასეთს, აქვს ოთხი მიზეზი: ფორმალური, მატერიალური, მოქმედი და ბოლოვადი მიზეზი, ანუ მიზანი.

ეს ოთხი მიზეზი ორად განიყოფება. ერთია პასიური მიზეზი — მატერია, ის, რაც ხდება „აი, ამაღ“, მეორეა დანარჩენი — აქტიური მიზეზები. ესენია: რაც ამოძრავებს — მოქმედი მიზეზი, რადაც ხდება — ფორმალური მიზეზი და რისთვისაც ხდება — მიზანი. ამ მიზეზებში გაბატონებული მდგომარეობა უჭირავს ფორმასა და მიზანს, რომ-

ლებიც საბოლოო ანგარიშით, ერთი და იგივეა და წარმოადგენს „აი, ამას“, არსებულს, როგორც არსებულს, არსებას, უსიას, დამოუკიდებლად არსებულს“.

ს. წერეთელი, ანტიკური ფილოსოფია, გვ. 382.

და შეჯამების სახით ვიტყვი, თუ არისტოტელეს „მეტაფიზიკის“ მიხედვით ფორმა რომანის მიხედვით ქართველი ერის კრებითი სულია, მაშინ მისი მიზანი ღვთაებრივის მოპოვება-შემეცნება ყოფილა, რაც ისევე ქართველი ერის კრებითი სულის მიერ საკუთარი თავის შეცნობაა, რაც იდენტურია ღვთაებრივის შემეცნება – წვდომისა.

5. ქრონის ბაკვეთილება ანუ რა არის შემეცნება?

„არისტოტელეს უეჭველად სწამდა, რომ nous-ის (გონების — შ. ს.) სახით კაცი რაღაც ისეთს ფლობს, რაც მას სიცოცხლის სხვა ფორმებისგან განასხვავებს და უნივერსუმის მარადიულ უძრავ მიზეზს ანათესავებს“.

ჩვენ ვერ ჩავწვდებით ამ ნაწარმოებს „გიორგი ბრწყინვალეს“ (უფრო ზუსტად ვერ წავიკითხავთ) თუ არ გავიაზრებთ, თუ რას ნიშნავს შემეცნება ავტორის (ჭაბუა ამირეჯიბის) ენაზე, ანუ როგორ შეიმეცნებს ავტორი, იგივე რომანის მთავარი პერსონაჟი გიორგი ბრწყინვალე სამყაროსა და მის პირველმიზეზს.

რომანის მიხედვით შემეცნება შესაძლებელია მხოლოდ და მხოლოდ ღვთაებრივის გზით. ავტორი აქ ამუშავებს არისტოტელეს მოსაზრებას შემეცნების შესახებ, რომელშიც, როგორც სავლენ წერეთელი აღნიშნავს, „ფილოსოფოსმა ნაწილობრივ გაიზიარა თავისი მასწავლებლის პლატონის შემეცნების — მოგონების თეორია“ ამ პოსტმოდერნისტულ რომანში გადათამაშებული არისტოტელეს სუბსტანციას, უსიას (სამყაროს არსს), რაც არ უნდა უჩვეულოდ მოგვეჩვენოს (და რაც უკვე არაერთგზის აღვნიშნე) წარმოადგენს ქართველი ერის კრებითი სული, რომელიც საკუთარი თავის შეცნობისას, მაშასადამე, მოგონებისას იხილავს თავისთავში მყოფ თავის მისტიკურ ორგანიზმს, თავის AI თქმულს.

ამიტომაც იწერება ტექსტში გიორგი ბრწყინვალეს მიერ:

„— ქრონის ნახვა მინდოდა და გავწიე კიდევ“.

ან, მაგალითად, როცა ქრონის საუბარს ისმენს გიორგი ბრწყინვალე, მის გონებას ახსენდება, რომ ქრონის ნაუბარი დედის რძესთან ჰქონდა შენაწოვ-საცნაურჰყოფილი.

ან, სხვაგან ავტორი ხაზგასმით წერს (საკუთარი თავის შემეცნების შესახებ):

„— ქრონმა თვალი თვალში გამიყარა, მიყურა და გაბრუნდა, ბალავარში დატანებულ კარს მიადგა“.

მაშასადამე, ისევე გავიმეორებ, შემეცნება შესაძლებელია მხოლოდენ ღვთაებრივის გზით და ადამიანს ის ეროვნულობის სამანზე განეცხადება. (ცხადია, აქ საუბარია რომანის ტექსტის „გიორგი ბრწყინვალის“ მიხედვით) ამიტომაცაა ქრონისი — გიორგი ბრწყინვალეს ქართული ეთნოსის სამოსით, ჩოხა-ახალუხითა და ფეხთ კი ქალამნით ეცხადება. ამით მიგვენიშნება კიდევ, რომ ეროვნულობა ის სამანია, რომლიდანაც ნაჩვენებ-დაფარულად ძვეს ის სიბრძნე, რომელშიც შეიმეცნება ღვთაებრივი ნათელი. ამას კი უფრო ზუსტად მოგონება ეწოდება. ის კი უკვე ნანახისა და განცდილის გააზრებაა, მაშასადამე, უკვე ნაცნობ საგანში ჩამზერა — ცნობაა.

აქ, უდაოდ მკითხველს ისევე პითაგორასა და პლატონის მოგონების თეორია გაახსენდება, იგივე შემეცნების თეორია.

ავტორი — გიორგი ბრწყინვალე — წერს ქრონზე:

„— კუნძზე კაცი სთვლემდა. თვალი მიმტაცა: სხეულის იგურდივ შარავანდედი რამ ერტყა, როგორც წმინდანებს ადგათ ხოლმე თავს სხვით ოქროსფერი გვირგვინი. მაგრამ ამას ვერცხლისფერი ბურუსისა ერტყა...“ <...>

და აქაც, რომანის ტექსტის ამ კონკრეტული ამონარიდით ჭაბუა ამირეჯიბი წარმოგვიდგება პოსტმოდერნიზმის უბადლო დიდოსტატად, რომელსაც ხელენიფება ნებისმიერი საგანი, ან სიტყვა ვირტუოზული დამაჯერებლობით წარმოგვიდგინოს ორმაგი კოდირებით.

მოდით, ჯერ განვიხილოთ ავტორის მიერ გათამაშებული პირველი ვარიანტი, ანუ პირველი კოდი: „იგურდივ შარავანდედსა“ და „ვერცხლისფერ ბურუსს“ შორის არ არსებობს სხვაობა, ისინი იდენტური მნიშვნელობისაა. ამისთვის მოვიხმობ ან გარდაცვლილი, ჩვენი დიდი მეცნიერის რევანსირადის წიგნიდან „ძველი ქართული თეორიულ-ლიტერატურული აზროვნების საკითხებიდან“ ამონარიდს:

„უმაღლესი სიბრძნე თვითაა აბსოლუტი, <...> ეს სიბრძნე არსებითად სიყვარულია,

კოსმიური სიყვარული (იგივე ეროსი)“.

და იქვე ავტორს, რევაზ სირაძეს მოჰყავს ლიკიის ულუმბოელი მეთოდის პატარელი III-IV საუკუნეთა მიჯნის უდიდესი ქრისტიანი მწერლის დიალოგიდან „ნადიმოდან“ ამონარიდები, რომელსაც თან ურთავს თავის ინტერპრეტაციას. ფილოსოფიის ასულ არეტესთან გამართულ ნადიმზე შეკრებილი ქალწულები უბინოების და სათნოების საგალობელს წარმოსთქვამენ, რათა სულიერად შეერწყან ზეციურ ნეფეს. ის (ზეციური ნეფე) უმაღლესი სიბრძნის გამოხატულებაა, რაც თურმე ამ ქალწულთა მშვენიერებასაც გამოავლინა. ეს ნიშნავს, რომ უმაღლეს სიბრძნესთან შერწყმა ხდება სულიერი სიყვარულით. ტრფიალების ქალწილი გრძნობა, ასე ვთქვათ, სუბლიმირებულია ადამიანის მიერ თავის სულში უმაღლესი სიბრძნის განცდის გრძნობად.

„ასე გარდაიქმნება წარმართული ეროსი (კოსმიური სიყვარული) ქრისტიანულ თეოფილად (საკუთრივ ღმერთის სიყვარულად). ეს უკანასკნელი კი თვით ითვლება უმაღლეს სიბრძნედ.

ეს სიბრძნე წარმოუდგებათ ვითარცა აბსოლუტური ნათელი ან არეოპაგეტიკული ცნებით, „საღვთო ნისლი“. **ესენი ერთი და იგივეა. მათი იგივეობის საფუძველერთნარი განუსაზღვრელობა.** <...>

მაშ ასე, რევაზ სირაძის წიგნის ამონარიდით „დავამტკიცეთ“, რომ პირველი კოდით ეს ორი განსხვავებული მახასიათებელი იდენტურია. თუმცა ახლა პოსტმოდერნიზმის ჩვეული თამაშის ავტორის შემოთავაზებული მეორე კოდირების შემთხვევა ავხსნათ:

ავტორს ჩვეული ხერხით, იუმორითა და ლაზღანდარა ტონით, მოჩვენებითი უდარდებლობით სურს, ყურადღება არ გავამახვილოთ ორ ჩვენებას — „იგურდივ შარავანდედსა“ და „ვერცხლისფერ ბურუსს“ შორის არსებულ განსხვავებაზე.

და თუმცა ტექსტში პირდაპირ იწერება, რომ ქრონოსი (დრო-ჟამი) ღვთაებრივის შარავანდედით კი არ წარსდგა გიორგი ბრწყინვალეს წინაშე, არამედ მას **ვერცხლისფერი ბურუსი** ერტყა, რაც ნიშნავს, რომ ღვთაებრიობა ადამიანში სიბრძნის მადლით შემოდის. აკი, ავტორი პოსტმოდერნისტულ თამაშში არისტოტელეს „მეტაფიზიკას“ და მის ფილოსოფიურ შეხედულებებს გადაათამაშებს, რომლის მიხედვითაც სწორედ <...> სიცოცხლის ყველა გამოვლინებას შორის გონება ერთადერთია გარედან შემოსული და ღვთაებრივი“.

მოდით, რევაზ სირაძის „უმაღლესი სიბრძნის თავისებურებანიდან“ მოხმობილი ამონარიდი ხელახლა გადავიკითხოთ:

„— ეს უკანასკნელი (საკუთრივ ღმერთის სიყვარული — ჟ. ს.) კი თვით ითვლება უმაღლეს სიბრძნედ. ეს სიბრძნე წარმოუდგებათ ვითარცა აბსოლუტური ნათელი, ან არეოპაგეტიკული ცნებით „**საღვთო ნისლი**“. ესენი ერთი და იგივეა“.

და დავსვათ კითხვა, რათა მეორე ავტორისეული კოდირება „გავხსნათ“:

— რატომ ხედავს „ქრონოსს“ გიორგი ბრწყინვალე მაინც და მაინც „ვერცხლისფერ ბურუსად“?

რევაზ სირაძის კომენტარიდან გამომდინარე შესაძლოა დავამტკიცოთ, რომ „ვერცხლისფერი ბურუსი“ — „საღვთო ნისლი“ მინიშნებაა დიონისე არეოპაგელის არეოპაგეტიკულ ცნებაზე, რომლის თანახმადაც ადამიანს სიკეთე ანიჭებს ძალას და ამიტომ არა აქვს გამართლება მის უძლურებასა და სისუსტეს.

და მართლაც, ჭაბუა ამირეჯიბი რომანში მკაცრად განსჯის იმ ადამიანებს, ვინც არ დაეუფლა დროსა და ვითარებას, ანუ ვინც სიკეთის ძალა — ღვთაებრივი ძალა არ გამოიყენა და უქმად გაფლანგა.

დასკვნის სახით იმასაც ვიტყვი, რომ **ქრონოსის თავზე ხილული „ვერცხლისფერი ბურუსი“ ერთდროულად საღვთო სიბრძნეცაა და სიყვარულიც.**

„ქრონი“-ს წარმოდგება სიტყვიდან „ქრონოსი“ (Χρ ονος — დრო, დრო-ჟამი) — დრო, ჟამთასვლის ღვთაება. ორფიკელთა მოძღვრებით, ქრონოსმა შვა მთავარი სტიქიები — ცეცხლი, წყალი და ჰაერი, თვითონ კი სამყაროს ერთ-ერთი სანყისია, ზევსისა და გეას თანაბარი დემიურგი, შემოქმედებითი ძალა.

რომანში ქრონოსი თავის მიერ შექმნილ ერთ-ერთ სტიქიასთან, ცეცხლთან ერთად ჩნდება. ეს ცეცხლი განასახიერებს როგორც კოსმოსურ სანყისს, ასევე სასიცოცხლო ენერჯიასა და ნაყოფიერების სიმბოლოს. ის თავად მზის განსხეულებაა და დედამინაზე. და როცა ქრონოსის სიბრძნე, იგივე სასიცოცხლო ენერჯია შემოდის გიორგი ბრწყინვალეში, ის ძალაუნებურად ერთ-ერთ მუგუზალს ამოიღებს დანთებული ცეცხლიდან და შემდეგ, საუბრის დასასრულს ისევ ამ სანყისს, ცეცხლს დაუბრუნებს მას. მაგ., ასე ეცხადება მეფე გიორგის სიცოცხლის ძალმოსილება, ყოვლადობა, გზნება, ვნება, იგივე მსოფლიო ხის ანალოგი — **გოროთას** სახით.

ქრონი რომ გიორგი ბრწყინვალეს Al ☩

ეგო, მისი სულის ნაწილია, იმითაც მიგვენიშნება, რომ მან (მისმა ღვთაებრივმა ნაწილმა, გონებამ) იცის, თუ ვინ არის ის (გიორგი ბრწყინვალე).

ამიტომაც, როცა გიორგი ბრწყინვალე უმთავრესს კითხვას დაუსვამს ქრონოსს:

„— იცი კია, ვინა ვარ და საიდან მოვდივარ?“

ქრონი მყისვე პასუხობს:

„— უფლისწული გიორგი ხარ, მეფე დიმიტრი თავდადებულისა და ბექა ჯაყელის ასულის — ნათელას ძე. მანდედან მოდიხარ. საქართველოს მეფედ კურთხევა გელის. ბოლოს სად გაგიყვანს განგება, ესეც ვიცი“.

ამით მიგვენიშნება, რომ ქრონი გიორგი ბრწყინვალეს AI ორდო, მისი სულის ნაწილია და ჩვენ სამყაროს გარეთ, მის მიღმა კი არ ვმოგზაურობთ, არამედ პირიქით, ადამიანის ეგზისტენციის სიღრმეში ვიძირებით.

რომანი (როგორც არაერთგზის აღვნიშნე) არისტოტელეს „მეტაფიზიკის“ პოსტ-მოდერნისტულ გადათამაშებას წარმოადგენს, რომლის მიხედვითაც მთავარი საძიებელი საგანი, სამყაროს არსი, მისი სუბსტანცია — უსიაა, რაც რომანის ტექსტის მიხედვით, ქართველი ერის კრებითი სულია. მაგ., **ნამყოში — გიორგი ბრწყინვალე**. მაშასადამე, შემეცნების მთავარი საგანი ყოფილა ქართველი ერის კრებითი სული, რომელიც გამოსახავს არსებულ დიდ სინამდვილეს, იგივე ღვთაებრივ სიბრძნეს, სიკეთესა და სიყვარულს.

და როცა გავიხსენებთ და შემდგომ კი გავიზიარებთ, რასაც მითოლოგიურ ლექსიკონებიდან ამოვიკითხავთ, კერძოდ ამ შემთხვევაში, რომ „ქრონოსის თესლმა შექმნა სამი სანყისი სტიქია. სამყაროს მეუფებისთვის ქრონოსს შეება ძველი ოფიონესი (ოფის, - „გველი“, მინის სიმბოლო). უწმინდური ქრონოსმა დაამარცხა და ცეცხლოვან ოკეანეში გადასტყორცნა მის მცველებთან ერთად“.

ჩვენს გონებაში რომანის დედააზრი ხელახლა დალაგდება — წაიკითხება რადგან ქრონოსი გიორგი ბრწყინვალეს AI ორდო -ა. მაშასადამე, ქრონოსი, იგივე გიორგი ბრწყინვალე, შეებრძოლება ღვთაებრივის (ქართველი ერის კრებითი სულის) მტერს — ამ შემთხვევაში ქართველი ერის შესამუსრად მომართულ ურჩხულს, რომელსაც ტექსტში **მონლოლები** განასახიერებენ.

ამიტომაცაა, რომ ქრონი ტექსტში ხაზგასმით გიორგი ბრწყინვალეს მიმართავს: **„უფლისწულო!“** — რითაც ხაზგასმა ხდება, რომ აქ ავტორი, ერთი მხრივ, წმინდა გიორ-

გისა და ურჩხულის და ასევე ზღაპრის ყველაზე ცნობილ თემას, კერძოდ, უფლისწულის მიერ ურჩხულის შემუსვრის თემას ამუშავებს, რომლის დროსაც, როგორც საზოგადოდ ხდება, მზეთუნახავი უნდა იქნას გამოხსნილ-განთავისუფლებული (ტექსტში ინერება: **განწირული მშვენიერების სახელი — დილიკა**, რომელიც სიცოცხლეს, სინამდვილის ყოვლადობას, გზნებასა და ვნებას განასახიერებს და რომელიც რომანის ტექსტში გამოხსნილი იქნება.)

რაზედაც რომანის ტექსტში ასე იგავურად ინერება:

„დილაადრიანი იყო, გურჯაანს რომ მივალნიე. მზე ამოიწვერა, ნამმოფრქვეულ მდელზე თეთრი ცხენი სძოვდა. იმ მწვანე ბალახზე და მზეზე მბრწყინავ ნამზე თეთრი ცხენი თვალისმომჭრელ სილამაზედ მოჰფენოდა იქაურობას. ვიდექი, ვუცქერდი და ვფიქრობდი, (ისეც თავისმოსულელებით, იუმორით და ოდნავ აგდებული ტონით ყველაზე მნიშვნელოვანზე ავტორი სასხვათაშორისოდ მოგვითხრობს, — ჟ. ს.) — ესეები რომ არ იყოს ცისა ქვეშე, სიცოცხლეც არად ელირებოდა-მეთქი“.

მაშასადამე, შემეცნების მთავარი საგანი — ღვთაებრივი საგანია — ქართველი ერის სახით (სუბსტანცია), ხოლო შემეცნების მთავარი დანიშნულება ამ ღვთაებრივის გააზრება-შეცნობა, მისი დაცვა და ასევე მტრის განადგურების გზების მოძიება.

მაგრამ პირველი ნაბიჯი, რაც უნდა მოიმოქმედოს კაცმა, — ეს განთავისუფლებაა მინიერი სამყაროსაგან, რათა ღვთისგან ბოძებულ ნიჭს, ენერგიასა თუ გონებას ის მიმართულება მისცეს, რაც შემეცნებისთვის უმთავრესი და ძირითადი საგანია. ეს საგანია ღვთაებრივი საგანი, არისტოტელეს მიხედვით კი — სუბსტანცია, რომანის მიხედვით კი, ქართველი ერი და მას დაცვა სჭირდება მონლოლთაგან.

ქრონი ასე ლაკონურად გამოთქვამს სამოქმედო გეგმის დედააზრს:

<...> **ჟამი და ვითარება უნდა დაემთხოს“.**

ეს ერთგვარი ვარიაციიაა ჭაბუა ამირეჯიბის რომან „დათა თუთაშხიაში“ ხშირად მოხმობილი ფრაზისა:

„აქ და ამ დღეს, ამ სიტუაციაში“.

მაშასადამე, როცა ქრონი ამბობს **„ჟამი და ვითარება უნდა დაემთხოს“**, მასში ვითარება მოიაზრება როგორც მინიერი სამყაროს აღმნიშვნელი მოვლენა, რომელშიც არამართო კონკრეტული დრო და სივრცე მოიაზრება, არამედ თავად მასში მოქმედი

სუბიექტი, რომელიც სწორედ ამ ორი კომპონენტით გაამჟღავნებს თავისი ქმედების შინაარსს, საზრისს.

ანუ, სიტყვასიტყვით, ქრონოსი ამბობს:

მარადიულობის (ჟამის) ნიშნები და მიწიერ სამყაროში ამოქმედებული სუბიექტის ქმედება (ვითარება) — ერთმანეთს უნდა ეთანადებოდეს.

მამ ასე, უფრო ლაკონურად ეს ასე ითქმის:

— მარადისობა და მიწიერი სამყაროს მოვლენა, ერთმანეთთან ჰარმონიაში უნდა იმყოფებოდეს.

რომანში მინიშნება ხდება იმაზეც, რომ ქართველი ერი ქრისტეს სიმბოლოა (აკი ქართველი ერის გამარჯვებას ავტორი გიორგი ბრწყინვალეს ყრმის დაბადებით — დავითით მინიშნებს. როგორც ვიცით, დავითის შტოდან გამოვიდა უფალი ჩვენი იესო ქრისტე, რითაც მიგვენიშნება ყრმა დავითის ღვთაებრივი წარმომავლობა).

ავტორის მიხედვით, ყოველი ერის ისტორია იმეორებს კაცობრიობის ისტორიას, და ამიტომაც არამარტო ყოველმა კაცმა, არამედ ყოველმა ერმაც უნდა შეიცნოს თავისი თავი. უპირველესად, ეს ცოდვით დაცემული მისი მდგომარეობის გააზრებასა და მისგან თავდახსნაში მდგომარეობს.

თუმცა, ერთი შეხედვით, გარეგნულად მსოფლიო ისტორიის თითოეულ ფურცელზე აღნუსხულია მტრისგან ქვეყნის დაპყრობა და აოხრება მისი კუთვნილი რელიგიის თუ კულტურის ექსპანსია, მაგრამ შინაგანი თვალთ (ცხადია, აქ ავტორის შეხედულებას ვახმოვანებ) ეს ისევე და ისევე ადამისა და ევას შეცოდების, ანუ იგივე კაცობრიობის ცოდვით დაცემის ხელახალი ხილვაა ანმყო დროში.

სრულიად კანონზომიერია, ქრონი — ქართველი ერის მარადისი, მისტიკური ორგანიზმის გამომსახველი ღვთაებრივი ძალა, განასახიერებს საქართველოს მართლმადიდებლობის სიმბოლოს, რომელმაც გაიარა ქრისტეს გზა, და ცხადია ის ქრისტესდარად მფლობელია ჯოჯოხეთისა და სიკვდილის გასაღებისა. და როგორც „აპოკალიფსისის მუხლობრივი განმარტებაში“ წერია:

- „ადამის დაცემით გამოწვეული პირველი სიკვდილის შედეგები ქრისტეს აღდგომით დაინგრა“.

ამიტომაც ქრისტე ითვლება სიკვდილის დამორგუნველად და სიკვდილისა და ჯოჯოხეთის გასაღების მფლობელად

<...> იესო ქრისტე, ღმერთკაცი, თავისი სიკვდილით სიკვდილის დამორგუნველი და ამიტომაც ჯოჯოხეთისა და სიკვდილის გასაღების მფლობელი“.

ამის ნიშნად ავტორი — გიორგი ბრწყინვალე — ტექსტში წერს:

„— ჩემმა მენტორმა კარს უჩხიკინა, მიანვა. კარი შეალო, ქრონი შევიდა და მეც გადავიარე დირე“.

ქრონი გიორგი ბრწყინვალეს AI თაფ —, რომელიც გიორგი ბრწყინვალეს მოგონების მეშვეობით შეამეცნებინებს თავისი ერის ახლანდელ მდგომარეობას, ეს კი შესაძლოა მხოლოდ და მხოლოდ იმ მეხსიერების მეშვეობით, რასაც ცოდვით დაცემული კაცობრიობის ისტორია, ბიბლია და ახალი აღთქმის ტექსტები ჰქვია. ამიტომაც კანონზომიერია, რომ ქრონის პირველი საუბარი შეეხება სიკვდილისა და ბოროტების განყოფას, რაც მინიშნებაა ისევე და ისევე ადამისა და ევას შეცოდებაზე, კერძოდ შემეცნების ხის ნაყოფის დაგემოვნებაზე. აქვე მიმდინარეობს საუბარი სინანულის რაგვარობასა და მის აუცილებლობაზე, რაც შემეცნების უარსებითესი საგანია.

ქრონის მიერ სინანულზე საუბარი ერთგვარ გაპასუხებას წარმოადგენს გიორგი ბრწყინვალეს მიერ გოდებით წარმოთქმულ კითხვაზე:

„— კაცი მოველ... ამ წყველიადში“.

ან:

„— ამომხედე-მეთქი, გზა უნდა გკითხო“.

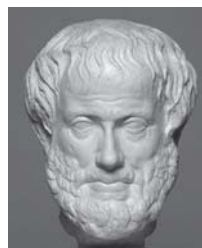
სინანული ერთადერთი გზაა ღმერთამდე მისასვლელი და ამიტომაცაა, რომ ქრონი ყურადღებას ამახვილებს სინანულის უნარზე, „სინანულის უნარი თანდაყოლილი გონიერებიდან მოდის <...>

რომანის ტექსტში ხდება სინანულის მეშვეობით სამოთხეში, ღმერთის წიაღში დაბრუნება (რაც სულ სხვა საუბრის თემაა და რაზედაც სხვა თავში ვისაუბრებთ).

და თუ შემეცნების საგანია სუბსტანცია, უსია — იგივე ქართველი ერის კრებითი სული, მაშასადამე, ჩვენი კვლევის საგანი — მისტიკური ისტორიაც ყოფილა.

დასასრული შემდეგ ნომერში

ბაჩანა ბრეგვაძე

არისტოტელის „პოეტიკა“

„პოეტიკა“ არისტოტელეს ერთ-ერთი უკანასკნელი ნაწარმოებია. ვარაუდობენ, რომ ის დაწერილი უნდა იყოს 336-332 წლებს შორის (ძვ. წ. ა.). ესაა „ჭეშმარიტად მსოფლიო მნიშვნელობის მქონე ტრაქტატი“ (ა. ლოსევი), რომელმაც უფრო „მყარი და ნაყოფიერი გავლენა“ მოახდინა კაცობრიობის ესთეტიკური აზროვნების განვითარებაზე, ვიდრე ანტიკური ესთეტიკის ნებისმიერმა სხვა ძეგლმა. ამ გავლენის კვალი შეიმჩნევა ლიტერატურისა და ხელოვნების ელინისტურსა თუ რომაულ თეორიებშიც (თეოფრასტე, პლუტარქე, ათენაიოსი, ნეოპტოლემოს პაროსელი, ფილოდემე გადარელი, ჰორაციუსი, ბოეციუსი, სიმპლიციუსი), აღმოსავლური სამყაროს ფილოსოფიურსა თუ ფილოლოგიურ მემკვიდრეობაშიც (IX საუკუნეში „პოეტიკა“ სირიულად თარგმნა ჰონანიმა, ხოლო X საუკუნეში სირიულიდან ორჯერ ითარგმნა არაბულად აბუ ლ-ბაშარ მატასა და იაჰა-ბენ-ადის მიერ; აქვე უნდა მოვიხსენიოთ „პოეტიკის“ არაბული პარაფრაზიც, რომელიც სახელგანთქმულ არაბ ფილოსოფოსს, არისტოტელეს დიდ კომენტატორს ავეროესს — იბნ როშდს — ეკუთვნის), შუა საუკუნეების ესთეტიკურ დოქტრინებშიც და ახალი დროის ევროპულ ესთეტიკურ სკოლებსა თუ ლიტერატურულ მიმდინარეობებშიც. საკმარისია, ამ თვალსაზრისით ზოგადად მაინც გადავხედოთ დასავლეთ ევროპის მწერლობის ისტორიას (სრულსა და ამომწურავ მიმოხილვაზე, რა თქმა უნდა, ლაპარაკიც კი ზედმეტია).

იტალია: XIII საუკუნეში ვილიემ (გუილელმო) დი მერბეკე, თომა აქვინელის რჩევითა და ხელშეწყობით, არისტოტელეს სხვა თხზულებებთან ერთად („განმარტებისათვის“, „რიტორიკა“, „ცხოველთა წარმოშობისათვის“, „სულიათვის“, „მეტეოროლოგია“, „მეტაფიზიკა“) ლათინურად თარგმნის „პო-

ეტიკასაც“; 1498 წელს ჯორჯო ვალა აქვეყნებს ლათინურ ენაზე შესრულებულ „პოეტიკის“ საკუთარ თარგმანს; ჰუმანისტი პიეტრო ვეტორი (1499-1585) — დიდი ერუდიტი, ციცერონის, სალუსტიუსის, ტერენციუსის, არისტოტელეს, პლატონის, ესქილეს, ევრიპიდეს, ქსენოფონტეს და სხვა ბერძენ თუ რომაელ კლასიკოსთა თხზულებების მკვლევარი, კომენტატორი და გამომცემელი, საფუძვლიანი განმარტებებით აქვეყნებს „პოეტიკის“ ტექსტს; 1548 წელს ჰუმანისტმა ფრანჩესკო რობორტელომ (1516-1567) ერთხელ კიდევ გამოსცა „პოეტიკის“ ბერძნული დედანი ლათინური თარგმანითა და კომენტარებითურთ; 1570 წელს, გარდაცვალებამდე ერთი წლით ადრე ლოდოვიკო კასტელვეტრო (1505-1571) ასრულებს „პოეტიკის“ თარგმანს კომენტარებითა და ვრცელი გამოკვლევითურთ, რომელსაც იმპერატორ მაქსიმილიანეს უძღვნის; არისტოტელეს თხზულების მეტ-ნაკლებად თვალსაჩინო გავლენითაა აღბეჭდილი იტალიელი პოეტების, მწერლების, მეცნიერების პოეტური თუ პროზაული ქმნილებები, რომლებიც პოეტური ხელოვნების პრობლემებს ეძღვნება: ჯიროლამო ფრაკასტოროს (1478-1553) „ნავგერიუსი, ანუ დიალოგი პოეტიკის შესახებ“, ჯოვანი ტრისინოს (1478-1550) „პოეტიკა“, მარკუს იერონიმუს (მარკო ჯიროლამო) ვიდას (1495-1566) „პოეტიკის სამი წიგნი“, ჯიროლამო მუციოს (1496-1576) „პოეტური ხელოვნება“, ტორკვატო ტასოს (1544-1595) „მსჯელობანი პოეტურ ხელოვნებაზე“, ბენედეტო მენძინის (1646-1704) „პოეტური ხელოვნება“, პიერ იაკოპო მარტელოს (1665-1727) „პოეტიკისათვის“...

ესპანეთი: XIII საუკუნეში „პოეტიკა“ არაბულიდან ლათინურად თარგმნა ტოლედოელმა სწავლულმა ჰერმანუს ალემანუსმა (ერმანო ალემანი); XVI საუკუნის დამლევს

არისტოტელეს თხზულების კომენტარებს წერს ექიმი და პოეტი ალონსო ლოპეს პინჩიანო — „პოეტური ხელოვნების ანტიკური ფილოსოფია“, მადრიდი, 1596; უფრო გვიან ხუსეპე ანტონიო გონსალეს დე სელასი განსაცვიფრებელი გამჭრიახობით განმარტავს „პოეტიკას“ თავის თხზულებაში „ტრაგედიის ახალი თეორია“, 1633; არისტოტელეს გარკვეულ გავლენას განიცდიან დიდი დრამატურგები — ლოპე დე ვეგა (1562-1635) და ტირსო დე მოლინა (1571-1658)...

საფრანგეთში „პოეტიკის“ პოპულარობას არანაკლებ მყარი საფუძველი აქვს, ვიდრე იტალიასა და ესპანეთში. არისტოტელეს ტრაქტატი არა მარტო ითარგმნება, როგორც ჩანს, ისწავლება კიდევ უმაღლეს სასწავლებლებში. ყოველ შემთხვევაში, იოანე ჰარლანდიელი თავის „კითხვის ხელოვნებაში“ 1234 წელს გვაუწყებს, რომ პარიზის უნივერსიტეტში ისწავლება ყველაფერი, რაც დაუწერია არისტოტელეს; იულიუს ცეზარ სკალიგერი, წარმომავლობით იტალიელი — ჯულიო ჩეზარე სკალიგერო (1484-1558) — მედიკოსი, ნატურალისტი, კრიტიკოსი, დიდი ერაზმუს როტერდამელის ლიტერატურული მეტოქე, წერს თავის სახელგანთქმულ „პოეტიკის შვიდ წიგნს“, რომელიც ავტორის სიკვდილიდან სამი წლის შემდეგ (1561) გამოქვეყნდა; ესაა შუა საუკუნეების პოეტური ხელოვნების ყველა იმ კონცეფციის თანმიმდევრული ანალიზისა და სისტემატიზაციის საფუძვლიანი ცდა, რომლებიც არისტოტელესეული ტრადიციისაგან იღებენ დასაბამს; აღსანიშნავია, რომ სკალიგერის გამოკვლევამ საგრძნობი გავლენა მოახდინა ფრანგული კლასიციზმის თეორეტიკოსთა მსოფლმხედველობის ფორმირებაზე. არისტოტელეს „პოეტიკის“ არა ერთი და ორი დებულება მეტ-ნაკლებად მოდიფიცირებული სახით გადადის პოეტური ხელოვნების ფრანგ თეორეტიკოსთა შრომებში; დავასახელებთ მხოლოდ ზოგიერთს: პიერ დე რონსარის „პოეტური ხელოვნების მოკლე კურსი“, პარიზი 1563; ჟაკ დე ლა ტაილის „ტრაგედიის ხელოვნება“, პარიზი, 1572; ვოკლენ დე ლა ფრენეს „ფრანგული პოეტური ხელოვნება“, 1604; იეზუიტ რენე რაპენის „ფიქრები არისტოტელეს პოეტიკაზე“, 1674. რაც შეეხება ფრანგულ კლასიციზმს, მასზე „პოეტიკის“ გავლენის დეტალური ანალიზი ვრცელი მონოგრაფიის თემაა. პიერ კორნელი (1606-1684), ჟან რასინი (1639-1699), ნიკოლა ბუალო-დეპრეო (1636-1711), ხოლო უფრო გვიან ვოლტერი (1694-1778), დენი დიდრო (1713-1784) და სხვ. და სხვ. — ყველა

ისინი მეტ-ნაკლებად დავალებულნი არიან არისტოტელესაგან...

ინგლისში „პოეტიკის“ გავლენა ნაკლებ მასშტაბურია. აღვნიშნავთ სერ ფილიპ სიდნეის (1554-1586) „პოეზიის აპოლოგიას“, რომელიც მეტწილად არისტოტელეს კასტელვეტროსეულ კომენტარებს ემყარება, აგრეთვე ჯონ მილტონის (1608-1674) პოემის „სულთმობრძავი სამსონის“ ავტორისეულ წინასიტყვაობას და ჯონ დრაიდენის (1631-1700) სახელგანთქმულ „ესსეს დრამატული პოეზიის შესახებ“ (ლონდონი, 1667)...

გერმანია: 1624 წელს გამოდის ოპიცის შრომა „გერმანული პოეტიკის წიგნი“, რომელიც არისტოტელეს აშკარა, თუმცა არა უშუალო გავლენითაა აღბეჭდილი (ოპიცი სკალიგერის მიმდევარია)... მაგრამ ნუ გამოვუდგებით წვრილმანებს: საკმარისია ითქვას, რომ „პოეტიკით“ აღფრთოვანებულია გოტჰოლდ ეფრაიმ ლესინგი (1729-1791), რომელიც თავის „ჰამბურგის დრამატურგიაში“ (1767) მკვეთრად უპირისპირდება როგორც ფრანგულ კლასიციზმს, ისე არისტოტელეს კლასიციზტურ ინტერპრეტაციასაც და „პოეტიკას“ ისეთსავე აბსოლუტურად ზუსტ და შეუმცდარ წიგნად თვლის, როგორც ევკლიდეს „საწყისებს“. და განა მარტო ლესინგი? მის აღტაცებას თითქმის მთლიანად იზიარებენ ფრიდრიხ შილერი (1759-1805) და ვოლფგანგ გოეთე (1749-1832).

და ბოლოს, XIX-XX ს. ყოველივე ამას უნდა დაემატოს „პოეტიკის“ ათობით სხვადასხვა კრიტიკული გამოცემა, ასობით სხვადასხვა თარგმანი და მისი ლიტერატურული თუ ესთეტიკური პრობლემებისადმი მიძღვნილი მონოგრაფიების, სტატიებისა თუ გამოკვლევების ჭეშმარიტად უსასრულო რაოდენობა, პირდაპირ ნალექვით რომ ემუქრება მკითხველს. ინგლისელი ესთეტიკოსები გილბერტი და კუნი მართებულად შენიშნავენ თავიანთ „ესთეტიკის ისტორიაში“: „არისტოტელეს ესთეტიკური თეორია მოგვაგონებს ამებას, რომელიც განვითარების პროცესში ცალკეულ ნაწილებად იყოფა, შემდგომ თავისთავადსა და დამოუკიდებელ არსებობას რომ განაგრძობენ“. ერთი მაგალითი: უკვე პაოლო ბერი, „პოეტიკის“ იტალიელი გამომცემელი (1613 წ. პადუა; 1623 წ. ვენეცია), თავის კომენტარებში მიმოიხილავს „კათარსისის“ — არისტოტელეს ესთეტიკური მოძღვრების ამ ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი პრობლემის ათზე მეტ სხვადასხვა ინტერპრეტაციას, ხოლო 1931 წლისათვის, ბიბლიოგრაფიული სტატის-

ტიკის მონაცემებით ამ ინტერპრეტაციების რიცხვმა 1425-ს მიაღწია. როგორც იტყვიან, კომენტარი ზედმეტია...

მოკლედ, ისეთი შთაბეჭდილება გექმნება, თითქოს მთელი კულტურული კაცობრიობა ათასწლეულების მანძილზე გატაცებით ენაფება, სწავლობს, აზუსტებს, განმარტავს, აქვეყნებს, იკვლევს, ითვისებს, ეუფლება და შემოქმედებითად ავითარებს არისტოტელეს პატარა ტრაქტატს. მართალია, დროდადრო, კანტიკუნტად ხმას იმაღლებს „ურცხვი“ სკეპსისი: „არისტოტელეს პოეტიკის“ წესები მხოლოდ მაიმუნებისთვის არიან ვარგისნი და გამოსადეგნიო“ — აცხადებს ჯორდანო ბრუნო (არა მარტო დიდი ასტრონომი, არამედ მხატვრული სიტყვის ჭეშმარიტი ოსტატიც; სამწუხაროდ, მისი მშვენიერი ფილოსოფიური ლირიკა ნაკლებადაა ცნობილი), ხოლო ვოლტერი მისთვის ჩვეული არათანმიმდევრულობით, ხან კორნელის კვალდაკვალ იზიარებს არისტოტელეს შეხედულებებს, ხან კი „კათარსისის“ მისეულ თეორიას გალიმატიას უწოდებს, — მაგრამ ეს სკეპტიკური გამოხდომები უკვალოდ იკარგება მადლიერი კაცობრიობის ალტყინებულ დითირამებში: „იმპერატორ ნოსტერ, ომნიუმ ბონარუმ არტიუმ დიცტატორ პერპეტუუს!“ — „მბრძანებელი ჩვენი, ყოველი ნამდვილი ხელოვნების მარადიული დიქტატორი!“ — შეიძლება ითქვას, რომ იულიუს სკალიგერის ეს სიტყვები არისტოტელეს ესთეტიკური თეორიის შეფასების ერთადერთ უნივერსალურ საზომად, ერთადერთ კრიტერიუმად იქცა. ყველა სხვაგვარი შეფასება ლამის მკრეხელობად, ლამის ღვთისმგმობლობად იქნეს შერაცხილი.

მაგრამ არისტოტელეს თხზულებით ამ საყოველთაო აღტაცებამ, ამ უჩვეულო ეგზალტაციამ, რბილად რომ ვთქვათ, ცუდი სამსახური გაუწია როგორც დიდი სტაგირელის მეცნიერული შესწავლის, ისე მსოფლიო ესთეტიკური აზრის განვითარების საქმეს. ნაცვლად იმისა, რომ მშვიდად, გულდინჯად, ჯიუტი მოთმინებითა და თანმიმდევრობით ეკვლიათ „პოეტიკის“ უაღრესად რთული და უკიდურესად ბუნდოვანი ტექსტი, გარდასულ საუკუნეთა მეცნიერები, რომელთა უსაშველოდ ზოგადი, განყენებული გამოკვლევებისა და კომენტარების აბსოლუტური უმრავლესობა კიდევ უფრო ბუნდოვანია, ვიდრე მათი შესწავლის საგანი, — დიახ, ეს დარბაისელი მეცნიერები და მათი ფეხის ხმას აყოლილი მწერლები თითქოს ერთმანეთს ეჯიბრებოდნენ არისტოტელეს ტრაქტატის ფუჭ განდიდებასა და მისი ავ-

ტორის მიმართ ასევე ფუჭი სახოტბო ეპითეტების დახვავებაში, რითაც თითქმის დაუძლეველი და გადაულახავი „ფსიქოლოგიური ბარიერი“ აღმართეს „პოეტიკის“ ობიექტური, ყოველგვარი წინაზრახვისაგან თავისუფალი კვლევისა თუ მკვლევრის წინაშე (აქ და ქვემოთ მე მთლიანად ვეყრდნობი ა. ლოსევის უახლესი გამოკვლევის შედეგებს — „ანტიკური ესთეტიკის ისტორია. არისტოტელე და გვიანი კლასიკა“, მოსკოვი, 1975, გვ. 178-215; 425-471).

და როცა „ათასწლეოვანი ჰიპნოზისგან“ (ა. ლოსევი) რის ვაივაგლახით გამორკვეულმა მეცნიერებამ, ბოლოს და ბოლოს, ცრურწმენის ლიბრით დაუბინდავი თვალთ შეხედა საქმის ნამდვილ ვითარებას, საკვლევი საგნის ჭეშმარიტ არსს, ეს სინამდვილე სავალალოზეც უარესი აღმოჩნდა: მეცნიერებს ხელთ შერჩათ შერყვნილ-შებლალული, უღვთოდ დამახინჯებული და აშკარად არასრული, ნაკლულევანი ტექსტი, საიდანაც მწყობრი აზრობრივი კონსტრუქციების გამოვლენა, ხშირ შემთხვევაში, თვით ყველაზე ერუდირებული მკვლევარის უნარს აღემატება. თავად განსაჯეთ: „ტრაგიკული კათარსისის“ 1425 სხვადასხვა ინტერპრეტაცია (ამ რიცხვმა სადღეისოდ ალბათ, უკვე კარგა ხანია გადააჭარბა 1500-ს) თავისთავად მოწმობს, რომ „პოეტიკის“ სათანადო პასაჟი ყველაფრის საშუალებას იძლევა, ზემოაღნიშნული პრობლემის ერთადერთი სწორი — ავტორისეული გაგების ან მისი ზუსტი რეკონსტრუირების გარდა. საქმე იქამდეც კი მიდის, რომ „პოეტიკის“ ერთი ყველაზე ავტორისეული თანამედროვე მკვლევარი (ტ. ბურნიუსი) პირდაპირ აცხადებს — „კათარსისის“ არსში თვითონ არისტოტელეც ვერ ერკვეოდაო. ამას უნდა დაემატოს ტექსტის სრული ქაოტურობა, აშკარა აზრობრივი შეუსაბამობანი და შინაგანი წინააღმდეგობანი, ურთიერთგამომრიცხველი დებულებების სიმრავლე, ზოგიერთი მოსაზრების მიუტევებელი ბანალურობა, ცალკეულ მსჯელობათა ფრაგმენტულობა, გულისგამანვრილებლად ღვლარჭნილი სტილი, და ჩვენ შეიძლება აღარ გაგვაკვირვოს ა. ლოსევის რადიკალურად მკაცრმა დასკვნამ:

„ზოგადად რომ დავახასიათოთ არისტოტელეს ტრაქტატი და ყურადღება არ მივაქციოთ ყველა იმ ცრურწმენას თუ ცრუ აზრს, რომლებიც ნაკარნახევია მისი ათასწლეოვანი განდიდებით, უთუოდ უნდა ითქვას შემდეგი: ტრაქტატში გვხვდება ლიტერატურისმცოდნეობისათვის ბევრი ფრიად საინ-

ტერესო აზრი და ზოგიერთი, თუმცა ძალზე საგულისხმო მოსაზრება სპეციალურად ესთეტიკის დარგში. მიუხედავად ამისა, ფორმა, რომლითაც ჩვენს დრომდე მიაღწია ტრაქტატის ტექსტმა, ისეთი უთავბოლოობის შთაბეჭდილებას ახდენს, რომ ამ ტექსტის არისტოტელესათვის მიწერა ჭეშმარიტად წარმოუდგენელი ჩანს. ვინ და როდის დაწერა ეს ტრაქტატი, თვით არისტოტელეს მოწაფეებმა ჩაინერეს ნაჩქარევად მისი ლექციები თუ ანტიკური და შუა საუკუნეების დროინდელი გამოცემების რედაქტორები მოეპყრენ თვითნებური დაუდევრობით დედანს, ან იქნებ რომელიღაც სხვა, შეგნებული თუ სტიქიური ისტორიული ძალების მოქმედებამ ჩააგდო ტრაქტატი ესოდენ სავალლო დღეში, — ამ საკითხის გადაჭრა დღესდღეობით შეუძლებელია“.

ჩემი აზრით, ყველაზე არსებითი ფაქტორი, რამაც არისტოტელეს ტრაქტატის ტექსტი ესოდენ სავალლო დღეში ჩააგდო, არის ისტორიული უკუღმართობა, დიდი სტაგირელის შემოქმედებითი მემკვიდრეობის ჭეშმარიტად „ტრაგიკული ხვედრი“. სტრაბონი თავის „გეოგრაფიაში“ (XIII, 1, 54; შდრ. პლუტარქე, სულა, XXVI) გადმოგვცემს: „ქალაქსკეპსისის მკვიდრნი არიან სოკრატეოსი ფილოსოფოსები ერატე, კორისკე და კორისკეს ვაჟი ნელევსი: ეს უკანასკნელი არა მარტო არისტოტელესა და თეოფრასტეს მსმენელი იყო, არამედ მემკვიდრეობით მიიღო თეოფრასტეს ბიბლიოთეკაც, რომელშიაც არისტოტელეს თხზულებათა კრებულიც შედიოდა... ნელევსმა ბიბლიოთეკა სკეპსისში წაიღო და თავის გაუნათლებელ მემკვიდრეებს დაუტოვა, რომლებსაც ნიგნები ჩაკეტილი ჰქონდათ და რიგიანად ვერ ინახავდნენ. ხოლო როდესაც მათ გაიგეს, რა გაშმაგებით დაექბდნენ იტალიელი მეფეები, რომლებსაც მაშინ ემორჩილებოდა სკეპსისი, ნიგნებს პერგამონში თავიანთი ბიბლიოთეკის შესავსებად, შეშინდნენ და ნიგნები ორმოში დამალეს. უფრო გვიან, მათმა შთამომავლებმა სინესტით გაფუჭებული და მატლებისაგან შექმული არისტოტელესა და თეოფრასტეს ნიგნები დიდ თანხად მიჰყიდეს აპელიკონ ტეოსელს. ხოლო ეს აპელიკონი უფრო ნიგნების მოყვარული იყო, ვიდრე მეცნიერების მოყვარე. ამიტომ, მატლებისაგან შექმული ადგილების აღდგენა რომ მოინადინა, მან ხელნაწერები ტექსტის ახალ ასლებს შეუდარა, არასწორად შეავსო ისინი და, ამრიგად, შეცდომებით სავსე ნიგნები

გამოუშვა... აპელიკონის სიკვდილისთანავე, სულამ, რომელმაც აიღო ათენი, აპელიკონის ბიბლიოთეკა რომში გადაიტანა, სადაც ის არისტოტელეს თაყვანისმცემელს გრამატიკოს ტირანიონს ჩაუვარდა ხელში, ბიბლიოთეკარის წინაშე მისი პირმოთნეობის ნყალობით, რასაც არც სხვა ნიგნთმოვაჭრენი თაკილობდნენ ხოლმე. ისინი ცუდ გადამწერებს იხმარდნენ, ერთმანეთს არ უდარებდნენ ნუსხებს, ასეთი იყო ბევრი სხვა ნიგნის ხვედრიც, რომლებსაც რომსა თუ ალექსანდრიაში გასასყიდად უშვებდნენ...“

მაგრამ მე, ცხადია, სულაც არ მსურს, ყოველივე ზემოთქმულის გავლენით, მკითხველს ისეთი შთაბეჭდილება შეექმნას, თითქოს „პოეტიკაში“ აღარაფერი იყოს საინტერესო, საგულისხმო საკვლევი, სულიერი ზემოქმედების სხვადასხვა ჟანრის გენეზისი, მათი ფორმირებისა თუ განვითარების ისტორია, ხელოვნების, როგორც მიბაძვის („მიმესის“) ძველთუძველესი კონცეფცია და ხელოვნების ქმნილებათა კათარტიკული (სულიერად განმწმენდი და ზნეობრივად ამამალლებელი) ფუნქცია, დრამატულ ნაწარმოებთა შინაგანი სტრუქტურის ანალიზი და მწერლის ენისა თუ მხატვრული სტილის აქტუალური საკითხები, — აი, არასრული სია როგორც ესთეტიკის, ისე ლიტერატურის ისტორიის იმ დიდმნიშვნელოვანი პრობლემებისა, რომლებიც, მთელი მათი ბუნდოვანების, არასრული თუ არასრულყოფილი ფორმულირების, ფრაგმენტულობისა და დაუმთავრებლობის მიუხედავად, საკმაოდ ნაყოფიერ პერსპექტივას ხსნიან მკვლევართა წინაშე. ამის ნიმუშია, უწინარეს ყოვლისა, ა. ლოსევის ზემოთ დასახელებული ვრცელი და საფუძვლიანი გამოკვლევა. ამიტომ, ვფიქრობ, გამართლებული უნდა იყოს „პოეტიკის“ ხელმეორედ თარგმნა ქართულად. ჩემს მოვალეობად მიმაჩნია, დიდი პატივისცემით მოვიხსენიო განსვენებული მეცნიერის ს. დანელიას ღვაწლი, რომელმაც ქართულ ენაზე პირველად თარგმნა და ვრცელი გამოკვლევითა და კომენტარებითურთ გამოაქვეყნა (1944 წ.) არისტოტელეს „პოეტიკა“.

მე შორსა ვარ იმ ილუზიისგან, თითქოს შევძელი ზუსტად და უნაკლოდ გადმომელო „პოეტიკის“ — ერთხელ კიდევ გავიმეორებ — უკიდურესად რთული და ბუნდოვანი ტექსტი. ამიტომ დაინტერესებული მკითხველის ყველა საქმიანი შენიშვნა დიდი დახმარება იქნება ჩემთვის.

„ცხრა მოთხრობა“ სელინჯერმა 1953 წელს გამოსცა. მასში თავმოყრილია 1948-53 წლებში სხვადასხვა ჟურნალ-ებში, ძირითადად კი — „ნიუ იორკერში“, გამოქვეყნებული მოთხრობები. ცნობილია, რომ ამ პერიოდში სელინჯერი აღმოსავლური რელიგიების გავლენის ქვეშ იმყოფებოდა და ეს აისახა კიდევ მის შემოქმედებაში. „ცხრა მოთხრობის“ კითხვისას ნათელი ხდება, რომ მწერალი არა მხოლოდ სუ-ძუკისა და რამაკრიშნა-ვივეკანანდას მოდერნისტული მოძღვრებებით იყო გატაცებული, არამედ კლასიკური ინ-დუიზმითაც, „მაჰაბჰარატას“ ძველინდური ესთეტიკა ამ ნაწარმოების ერთგვარ ხერხემლადაც კი შეიძლება მივიჩ-ნიოთ...

თემურ გაბუნია

ცხრა მოთხრობა

I

ერთი ხელით შემოკრული ტაში

სელინჯერის „ცხრა მოთხრობის“ გადა-შლისთანავე ვგრძნობთ, რომ მისტიკურ სამ-ყაროში აღმოვჩნდით, სადაც მხოლოდ ლოგიკური აზროვნებით გზას ვერ გავიკვ-ლევთ. ამ განწყობის შექმნაში ხელს გვიწყ-ობს ძენის კოენი, წიგნს რომ აქვს წამძღვარე-ბული, აი, ისიც: „ჩვენ ვიცით, რომ ტაში ორი ხელით იკვრება, მაგრამ როგორია ერთი ხე-ლით შემოკრული ტაში?“ არ არის აუცილე-ბელი აღმოსავლური ფილოსოფიის ცოდნა იმის მისახვედრად, რომ მწერალი შემეცნებ-ის რაღაც ახალ, უჩვეულო გზას გვთავაზობს ლოგიკის ყოველგვარი კანონების გვერდის ავლით, რადგან ამ კანონების თანახმად, ტაში ორი ხელით იკვრება, ჩვენ კი გვთავა-ზობენ, ის ერთი ხელით შემოვკრათ.

მკითხველს მორიგი სიურპრიზი პირვე-ლივე მოთხრობაში „ბანანათევზას ამინდში“ ელის, სადაც ნაწარმოების მთავარი გმირი სიმორ გლასი საკმაოდ უჩვეულო ვითარება-ში იკლავს თავს. თვითმკვლევლობამდე ის ფლორიდის პლაჟზე სამი წლის გოგონას, სიბილს, უყვება თავისსავე შეთხზულ ზლა-პარს ბანანათევზებზე, წყლისქვეშა გამოქვ-აბულში რომ შედიან, ბევრ ბანანებს ჭამენ, ბანანას ხურვება ემართებათ და კვდებიან. ერთი თვე ვი ვიცი, 78 ბანანი შეჭამაო, ამბობს სიმორი. თურმე ღორებს დამსგავსებული ბა-ნანათევზები „ისე გაიყეყებიან, რომ გარეთ ველარ გამოდიან. კარში ველარ გამოეტევიან“.

ამ ზღაპრის მოყოლიდან რამოდენიმე ხნის შემდეგ სიმორი თავს იკლავს და ბუნე-ბრივია, მკითხველიც ცდილობს გაერკვეს ამ თვითმკვლევლობის მიზეზებში. სიმორის ცოლის, მიურიელის სატელეფონო საუბრი-დან ვგებულობთ, რომ მისი მეუღლე ომის მონაწილეა და რომ ომის დასრულების შემ-დეგ სარეაბილიტაციოდ სამხედრო ჰოსპი-ტალში იწვა. მიურიელს დედა ურჩევს, ქმარი ფსიქონალიტიკოსთან მიიყვანოს, რადგან მიაჩნია, რომ მისი საავადმყოფოდან გამოშ-ვება ნაადრევი იყო...

ლოგიკის დახმარებით ჩვენ სიმორის თვითმკვლევლობასთან დაკავშირებით მეტს ვერაფერს შევიტყობთ. მაშ, რაღა შუაშია ზღაპარი ბანანათევზებზე და რატომ არის გამოტანილი თევზების ამბავი სათაურში ანუ რატომ ქვია მოთხრობას „ბანანათევზას ამინდი?“ ხომ არ არის ამ ზღაპარში რაღაც მინიშნება სიმორის თვითმკვლევლობის მიზე-ზებზე? ან რას უნდა ნიშნავდეს ძენის კოე-ნი, მოთხრობების წიგნს რომ აქვს წამძღ-ვარებული?

ამ და კიდევ სხვა კითხვებს რომ ვუპასუხ-ოთ, უნდა გავარკვიოთ, თუ ვის ეკუთვნის კოენი ერთი ხელით ტაშის შემოკრვის შესახ-ებ და რა დანიშნულება აქვს მას ბუდიზმსა და ინდუიზმში. კოენის „ერთი ხელი“ ავტო-რია იაპონელი ჰოეტი, მხატვარი და მქადაგე-ბელი ხაკუინ ოსე (1688-1766). ეს კოენი დღესდღეობით ძენის ერთ-ერთ ძირითად სულიერ ვარჯიშად არის მიჩნეული. მასზე კომენტარს აკეთებენ თანამედროვე ინდუ-

ისტი მქადაგებლებიც. რითია გამონვეული ესოდენ დიდი ინტერესი? რა არის ამ კოენში ასეთი საბაზისო და ანბანური?

როგორც მოგეხსენებათ, აღმოსავლური რელიგიურ-ფილოსოფიური სისტემები აგებულია რამოდენიმე ძირითად სწავლებაზე. ერთ-ერთი მათგანია მოძღვრება ადამიანის შვიდი სანყისის შესახებ. არსებობს ამ მოძღვრების რამდენიმე ვარიანტი, შედარებით ძველი, ახალი... თუმცა, უკლებლივ ყველა მათგანში შეუვალ ჭეშმარიტებააა მიჩნეული, რომ ინტელექტზე ანუ ლოგიკურ აზროვნებაზე უფრო მაღლა დგას ინტუიცია. აღმოსავლური მედიტაციის მთელი არსი კი ისაა, რომ ადამიანი შეემცნების დაბალი საფეხურიდან აიყვანოს უფრო მაღალზე. ანუ, გონებრივი ჭვრეტიდან — ჯერ ინტუიციურზე, შემდეგ კი ინტუიციურიდან — სულიერზე. მაგრამ როგორ უნდა მოხდეს ეს? ანუ როგორ უნდა აიყვანოს გურუმ დამწყები სულიერი ჭვრეტის დონემდე? ამისთვის არსებობს მედიტაციის ერთგვარი ტექნიკა, დამწყებს ურჩევენ ჩაულრმავდეს კოენს „ერთი ხელი“.

როგორც შემდგომში, ცხრა მოთხრობის გაცნობისას ირკვევა, სელინჯერის მიზანსაც სწორედ მკითხველის სულიერი ჭვრეტის დონემდე აყვანა წარმოადგენს. ეს ამკარად იგრძნობა ცხრავე მოთხრობაში, სწორედ აქეთკენაა მიმართული მწერლის ძალისხმევაც.

მოთხრობაში „ბანანათევზას ამინდი“ განსაკუთრებული სიმბოლური დატვირთვა აქვს ზღაპარს ბანანის მჭამელ თევზებზე. ამერიკელი ლიტერატორი ო'კონორი აღნიშნავს, რომ „როდესაც სიმორი ხუმრობით უყვება გოგონას ზღაპრულ ბანანათევზაზე, რომელმაც... ბევრი ბანანები შეჭამა და მოკვდა, ის ამაში ფაქტიურად საკუთარ ქორწინებას გულისხმობს“. ო'კონორის მოსაზრებას იზიარებს რუსი მკვლევარი გალინსკაიაც, რომელსაც მიაჩნია, რომ სელინჯერი იგავური სახით განმარტავს ბანანათევზას ზღაპარში სიმორ გლასის თვითმკვლელობის მიზეზებს. ამ მოსაზრების დასასაბუთებლად ის იშველიებს „მაჰაბჰარატას“, სადაც ბანანი არამყარი სიყვარულის სიმბოლოაა მიჩნეული, ბანანის ხის არამყარი ღეროს გამო. მკვლევრის აზრით, სელინჯერს არც ციფრები 78 და 6 აქვს შემთხვევით ნახსენები. მისი აზრით, 6 ბანანი, რომელსაც თევზი ჭამს, 6 არანმინდა ვნების სიმბოლოა, ცნობიერებას რომ აბინძურებს, ციფრი 78 კი „მაჰაბჰარატაში“ 78 სიცოცხლის წყურვილს

შეესაბამება.

ამრიგად, თუკი ყოველივე ზემოთქმულს შევაჯამებთ, სიმორის ზღაპრის შინაარსსაც ჩავწვდებით, რომელმაც მისტიკოსთა ენაზე გადმოგვცა, თუ რატომ უნდა მოეკლა თავი. ძირითადი მიზეზი იყო არამყარი სიყვარული, ცდუნებები, რომლებიც ვერ დაძლია. არანმინდა ვნებები (სიამაყე, უმეცრება, ცრუ შეხედულებები, ეჭვი, ეროტიკა, სიძულვილი), რომლებითაც ისე გაძლა, რომ ვეღარ მოინელა... სწორედ ყოველივე ამან მიიყვანა სიმორი თვითმკვლელობამდე.

მკვლევარი თავისებურად ხსნის ცხრა მოთხრობის შინაარსსა და თანამიმდევრობას. მისი აზრით, სელინჯერის ეს ნიგნი მთლიანად ძველინდურ პოეტიკასთანაა დაკავშირებული. აღმოსავლურ ფილოსოფიაში არსებობდა ცხრა პოეტური განწყობა ანუ „რასა“: 1) ეროტიკა-სიყვარული; 2) სიცილი (ირონია); 3) თანაგრძნობა; 4) მრისხანება; 5) ვაჟკაცობა; 6) შიში; 7) ზიზღი; 8) გაოცება; 9) სიმშვიდე, რომელსაც ადამიანი განდგომილებამდე მიჰყავს. გალინსკაიას აზრით, სელინჯერის პირველი მოთხრობა „ბანანათევზას ამინდი“, პირველ პოეტურ განწყობაზე, ეროტიკა-სიყვარულზეა აგებული; მეორე — „კონეკტიკუტელი კუტი ძია“ — ირონია-იუმორზე; მესამე — თანაგრძნობაზე; მეოთხე — მრისხანებაზე და ა.შ.

რა შეიძლება ითქვას ამის შესახებ? „ბანანათევზას ამინდში“ ძირითადი თემა ეროტიკა-სიყვარული რომაა, ეს ყველაფრიდან ჩანს, თვით უმნიშვნელო დეტალებიდანაც კი. მოთხრობის პირველივე აბზაციდან ჩვენ ვეცნობით მიურიელს, რომელიც საქალაქთაშორისო ზარის მოლოდინში ქალთა ჟურნალში სტატიას კითხულობს — „სექსი ან სიამოვნება, ან — ჯოჯოხეთი“. მოთხრობაში თვით სამი წლის ბავშვიც კი ეჭვიანობს (სიბილი, თავის თანატოლ შერონ ლიპშუცზე) და რაც მთავარია, ნანარმოების მთავარი გმირის, სიმორ გლასის ტრაგედიის ძირითადი მიზეზი სწორედ არშემდგარი სიყვარულია.

იგივე შეიძლება ითქვას ნიგნის მეორე მოთხრობის შესახებაც. მისი გარდაცვლილი პერსონაჟი უოლტი სწორედ იუმორისა და ხუმრობის გამორჩეული ნიჭით დაჯილდოებული ადამიანი იყო, რომელსაც გარდაცვალებიდან რამდენიმე წლის შემდეგაც სწორედ ამ ნიჭის გამო იხსენიებს მისი ყოფილი საყვარელი. „ჯერ კაცს არ შევხვედრე ვარ, მასე გავეცინებინე, გულიანად მახარებდა და ხოლმე... ჰოი რას მაცინებდა! ...მე-

ლაპარაკებოდა — მაცინებდა, დამირეკავდა — მაცინებდა, წერილებითაც კი მაცინებდა. კარგი ის იყო, რომ კი არ ცდილობდა ჩემს გაცინებას — ისე გამოსდიოდა“, — ასე ახასიათებს უოლტ გლასს ელოიზი. საგულისხმოა, რომ თავად უოლტის გარდაცვალების მიზეზიც ტრაგი-კომიკურია, ამერიკა-იაპონიის ომისას ის ბრძოლის დროს კი არ დაიღუპა, არამედ ბენზინით სავსე ლუმლის ყუთიდან ამოღებისას, რომელიც პოლკოვნიკს უნდოდა შინ წასაღებად. ის ლუმელი უოლტს ხელში აუფეთქდა. ამ მოთხრობის სათაურიდანაც ჩანს, რომ მასში მთავარი იუმორი-ირონიაა *Und e Wiggi* იუმორისტული საბავშვო ზღაპრის პერსონაჟია. განსაკუთრებული ადგილი უკავია მოთხრობაში ელოიზის ქალიშვილს, პატარა რამონას, რომელსაც სამეზობლოში მეგობარი არ ჰყავს, რადგან მიყრუებულ ადგილას ცხოვრობენ. დედის სულიერი მდგომარეობა ბავშვზეც ისახება. გოგონა, რომელსაც დედისგან „დროდადრო ესმის გარდაცვლილ, მაგრამ აჩრდილივით მუდამ სახლში მყოფ უოლტზე“, თავადაც იგონებს არარსებულ მეგობრებს, რომლებიც უოლტის მსგავსად იღუპებიან. თუმცა, რამონას სიყვარული „უფრო თავდადებული და უანგაროა“, ვიდრე „დედამისის ეგოისტური გრძნობა“. გალინსკაიას აზრით, „პარალელური თემის“ გამოჩენა მოთხრობაში ასევე ძველინდურ ესთეტიკაში იღებს სათავეს, სადაც ერთი ძირითადი თემის დამუშავება ორ ერთმანეთთან დაპირისპირებულ პლანში ხდებოდა. ამ შემთხვევაში გოგონას ამაღლებული პოეტური სიყვარული არარსებული, გამოგონილი ჯიმი ჯიმერინოსადმი კონტრასტულია დედამისის ეგოისტურ გრძნობასთან უოლტ გლასისადმი.

მკვლევარი კიდევ ერთ მსგავსებას პოულობს სელინჯერის მოთხრობასა და „დჰვანი-რასას“ შორის. „რასა-2“-ში სატირული განწყობა წესით და რიგით ზღვარს უნდა გადასულიყო. მოთხრობაშიც მსგავსი რამ ხდება, მისი პერსონაჟები თავდაპირველად საკმაოდ „ბუნებრივად ხუმრობენ და იცინიან, მაგრამ თანდათანობით, სასმელის ზეგავლენით, სულ უფრო და უფრო უცნაურები ხდებიან. მხიარულება ისტერიულ სიცილში გადადის, შემდეგ კი მთვრალ ქვითინში“.

მკვლევრის შემოთავაზებულ სქემას თუ გავყვებით, სელინჯერის შემდეგი მოთხრობის, „ომი ესკიმოსთან“, ძირითად მოტივს თანაგრძნობა უნდა წარმოადგენდეს. ვაკიხსენოთ მოთხრობის შინაარსი: ჯინი და სელ-

ენა კლასელები არიან. ისინი შეთანხმდნენ, რომ ყოველ შაბათ დილით ჩოგბურთი ეთამაშათ და ტაქსის ფულიც სანახევროდ გადაეხადათ... მაგრამ, უკვე მეოთხე დღეა, რაც სელენა ფულს არ იხდის და ჯინისაც ნერვებმა უმტყუნა, ის თანაკლასელს თხოვს დახარჯული ფული აუნაზღაუროს. გოგონები სელენა გრაფის ოჯახში მიდიან. და აი, ნანარმოებში ჩნდება პირველი მოტივი, რამაც წესით თანაგრძნობა უნდა გამოიწვიოს — სელენას დედა პნევმონიითაა ავად, მას ძინავს, გოგონამ კი ის დოლარისა და რალაც ცენტების გამო უნდა გააღვიძოს... თუმცა ეს გარემოება ჯინის არ ანალვლებს, ყოველ შემთხვევაში იმდენად მაინც, რომ მასში სენტიმენტალური გრძნობები აღძრას, ის მისაღებ ოთახში პალტოგაუხდელად ტახტზე ჯდება. სელენა დედამისთან ადის, ფული რომ გამოართვას. სასტუმრო ოთახში მალე სელენას ძმა ფრენკლინი შემოდის, რომელსაც თითი აქვს გაჭრილი. „ოდესმე ძვლამდე თუ გაგიჭრია თითი?“ — ეკითხება ის გოგონას შენუხებული სახით. მალე მათ შორის გულახდილი საუბარი იმართება. როგორც ირკვევა, ფრენკლინი უიმედოდაა შეყვარებული ჯინის უფროს დაზე, რომელიც მალე თხოვდება. ფრენკლინი ხელმოცარული ადამიანია, თანაც ავადმყოფი, მას ბავშვობიდან მოყოლებული გული ანუხებს, რის გამო ომშიც კი არ წაიყვანეს. სანაცვლოდ ომის წლებში ის საავიაციო ქარხანაში მუშაობდა. თანდათანობით ჯინის ფრენკლინი არა მხოლოდ ებრალება, არამედ მონონს კიდევც. ზოგიერთ საკითხებში მათი აზრები ერთმანეთს ემთხვევა. მაგალითად, ფრენკლინს მიაჩნია, რომ ჯინის უფროს დას ძალიან დიდი წარმოდგენა აქვს საკუთარ თავზე. გულის სიღრმეში ჯინიც ასე ფიქრობს. ფრენკლინი ძალიან ყურადღებიანია. თუ ჩოგბურთი ახლახანს ითამაშე, მოშიებული იქნებიო, ეუბნება გოგონას და მისთვის სენდვიჩი მოაქვს. ჯინი ისე მოხიბლა ფრენკლინმა, რომ სელენას ფულიც კი არ გამოართვა. მას არც სენდვიჩის ჭამა უნდა, მაგრამ გადაგდებაც ენანება. მისი გული სავსეა ფრენკლინისადმი თანაგრძნობით...

„დჰვანი რასას“ ესთეტიკის თანახმად, მეოთხე პოეტური გრძნობა მძვინვარებაა. შესაბამისად, თუკი სელინჯერი ძველინდური ესთეტიკით ხელმძღვანელობს, მისი მეოთხე მოთხრობის სიუჟეტის ძირითადი მამოძრავებელი ღერძი სწორედ მძვინვარება უნდა იყოს. გარდა ამისა, სელინჯერის მკვლევარს, გალინსკაიას, „დჰვანი რასადან“

ამოკრეფილი აქვს ის რეკომენდაციები, რომელთა დაცვასაც ხელოვანს სრულყოფილი პოეტური განწყობის მისაღწევად ურჩევენ. აი, ისინიც:

1) რთული სიუჟეტი

2) შიშისმომგვრელი, პათეტიკური ელემენტებით გადატვირთული სტილი

3) წითელი ფერის დომინირება

4) რთული, გრძელი სიტყვების ხმარება

დავინწყოთ სიუჟეტი. სელინჯერის მეოთხე მოთხრობის, „ადამიანი, რომელიც იცინოდა“, სიუჟეტი მართლაც რთულია, რადგან უშუალოდ მოთხრობის პარალელურად მოყოლილია ზღაპარიც. მოთხრობელი ორმოციოდე წლის კაცია, რომელიც საკუთარი ბავშვობისდროინდელ ამბებს იხსენებს. დაახლოებით ოცდაათიოდე წლის წინ მას და მის თანატოლებს ერთი დაქირავებული ღარიბი სტუდენტი ავარჯიშებდა ფეხბურთსა და ბეისბოლში, ჯონ გედსუდსკი, 22-23 წლის საკმაოდ მორცხვი და რბილი ხასიათის ახალგაზრდა კაცი. ჯონი ბავშვებს სამგზავროდ გადაკეთებულ კომერციულ ავტობუსში სხამდა და ნიუ იორკის ცენტრალური პარკისკენ მიყავდა, სადაც მათ უნდა ევარჯიშათ. თითქმის ყოველ ჯერზე მწვრთნელი ბავშვებს მათთვის ძალიან საინტერესო და ამალეღვებელ ზღაპარს უყვებოდა კაცზე, რომელიც იცინოდა. ზღაპრის გმირი მდიდარი მისიონერების ერთადერთი ვაჟი იყო, რომელიც ჩინელმა ბანდიტებმა მოიტაცეს და სახე დაუმახინჯეს. და აი, ზღაპარში პირველად ჩნდება წითელი ფერი, მოცინარი კაცი სახეს ღია წითელი ფერის ნიღბით იფარავს, რომელსაც მხოლოდ მაშინ იხსნის, როცა ცხოველებს ელაპარაკება, ამის მიზეზი კი ისაა, რომ ცხოველები ერთადერთი არსებები არიან, ის მახინჯად რომ არ მიაჩნიათ.

მაღე მოცინარმა კაცმა თავადვე დაიწყო ძარცვა-ყაჩაღობა ჩინელი ბანდიტებისგან დამოუკიდებლად. ის უმეგობრდება მგელს, რომელსაც შავ ეშვს არქმევს, საყვარელ გნომ ომბას, მონღოლ გოლიათს, სახელად ჰონგს და დიდებულ ევროაზიელ გოგონას, რომელსაც ის უყვარდება. მაღე მოცინარმა კაცმა შორს გაითქვა სახელი, მისი ეშინიათ და პატივს სცემენ, რადგან ჩინელ ბანდიტებთან შედარებით ის კეთილშობილიცაა (მხოლოდ მაშინ კლავს ადამიანებს, როცა სხვა გამოსავალი აღარაა) ... ბავშვებს იმდენად მოსწონთ ეს ზღაპარი, რომ თავიანთ თავებს მის გმირთან აიგივებენ და სურთ მასსავით შიში და აღფრთოვანება დათესონ

ნაცნობთა გულეში. ისინი ერთმანეთს იდაყვებითაც კი ეჯაჯგურებიან, რათა უფრო ახლოს მოკალათდნენ ავტობუსში მწვრთნელთან, რომ უკეთ მოისმინონ მათი საყვარელი ზღაპარი.

თუმცა, ზღაპრის თხრობა რამდენჯერმე წყდება და მკითხველი ეცნობა ახალ პერსონაჟს — მერი ჰადსონს, მწვრთნელის შეყვარებულს, რომელიც ხანდახან მათთან ერთადაც კი თამაშობს ბეისბოლს. მოთხრობელი მაშინ ცხრა წლის ბიჭი გახლდათ და შეუძლებელია გაეაზრებინა, რა დამოკიდებულება უნდა ყოფილიყო მწვრთნელსა და მერის შორის. ის მხოლოდ წლების შემდეგ მიხვდა, რომ გოგონა, რომელიც ძალიან ძვირადღირებულ და პრესტიჟულ კოლეჯში სწავლობდა, საკმაოდ მდიდარი უნდა ყოფილიყო საიმისოდ, რომ მართლა ნიჭიერ, მაგრამ ღარიბ სტუდენტს გაყოლოდა ცოლად...

სელინჯერის მკვლევარ გალინსკაიას, როგორც ჩანს, ამ შემთხვევაშიც უნდა დავეთანხმოთ, მოთხრობის ძირითადი პოეტური განწყობა მრისხანებაა, ის კარგად შეესაბამება ღარიბი სტუდენტის (ჯონ გედსუდსკის) სულიერ მდგომარეობას, მდიდარმა და ლამაზმა შეყვარებულმა რომ მიატოვა. საგულისხმოა, რომ ეს განწყობა ზღაპრის სიუჟეტზეც ისახება, როცა მწვრთნელისა და მერი ჰადსონის ურთიერთობა კარგად მიდიოდა, ზღაპრის გმირიც წარმატებული იყო, მაგრამ როგორც კი მათი სიყვარული დასრულდა, მოცინარი კაციც დაიღუპა.

მოთხრობაში „კაცი, რომელიც იცინოდა“, დაცულია ძველინდური ესთეტიკის სხვა დებულებებიც. ჩართული ზღაპარი პათეტიკურ სტილშია მოყოლილი და გადატვირთულია შიშისმომგვრელი ამბებით. მოთხრობაში მართლაც დომინირებს „მაჰაბჰარატაში“ კმატრიების (მეომართა კასტის) სიმბოლოდ მიჩნეული წითელი ფერი. ყაყაჩოს ფურცლებივით წითელი ნიღბი, ყაჩაღების მიერ დაღვრილი სისხლით შეღებილი სანოლი, მინა... არწივის წითელი სისხლი, რომელსაც მოცინარი კაცი სვამს, ძალა და ენერჯია რომ მიიღოს... და აი, უკვე მოთხრობის დასასრულს, კიდევ ერთხელაა ნახსენები აღნიშნული ფერი — ქარს წითელი გასახვევი ქალაღი ლამპიონის ბოძისთვის მიუკრავს, რომელიც მოთხრობის ერთ-ერთ მოქმედ გმირს, ბეისბოლის მოთამაშე პატარა ბიჭს, რალაციტ მოცინარი კაცის ყაყაჩოსფურცლებისფერ ნიღაბს აგონებს.

მოთხრობაში „დჰვანი რასას“ მეოთხე რეკომენდაციაც შესრულებულია, ნახმარია

საკმაოდ გრძელი, რთული სიტყვები. მაგალითად, მერი ჰადსონის გამომეტყველების აღსანიშნავად მწერალი იყენებს ცხრასიტყვიან კომპოზიციას — *so many I s'j ust -do'n't -kno w when-t o -გი -ho ne*. მსგავს კომპოზიციებს სელინჯერი იშვიათად ხმარობს, ამიტომ უნდა ვივარაუდოთ, რომ თავის მეოთხე მოთხრობაში სტილისტური თვალსაზრისით ის სწორედ ძველინდური ესთეტიკის პრინციპებით საზრდობდა.

მომდევნო, რიგით მეხუთე მოთხრობა „კანჯოში“ გლასების უფროსი ქალიშვილის ბუ ბუს ოჯახს შეეხება. მოთხრობის დასაწყისშივე ნათელი ხდება, რომ ბუ ბუს ოთხი წლის ვაჟი ლაიონელი მოსამსახურე ქალმა რაღაცით გაანაწყენა. ლაიონელი კანჯოში ჯდება, რომელიც ტბაში პირსზეა მიბმული და აღარ გადმოდის. მსგავსი რამ მას ერთი წლის წინათაც ჰქონდა გაკეთებული. ბავშვს, თურმე, მაშინაც რაღაც ეწყინა, გაიბუტა და სახლიდან წავიდა. მის მოსაძებნად პოლიციის დახმარებაც კი გახდა საჭირო. ბოლოსდაბოლოს ის იპოვეს თებერვლის ღამეს, თორმეტის თხუთმეტ წუთზე, პარკში, სადაც მანანალებსა და ლოთების მეტი აღარავინ იმყოფებოდა. დროზე რომ ვერ ეპოვათ, ბავშვი შეიძლება გაყინულიყო კიდევ.

ბუ ბუ ხვდება, რომ ვაჟის ნავიდან გადმოყვანა არ იქნება ადვილი, რადგან ლაიონელი საოცრად ჯიუტი და მამაცი ბავშვია. ბუ ბუს გეგმა მარტივია, ის ცდილობს ვაჟი თამამ-თამაშით გადმოიტყუოს.

— „მეგობარო, პირატო, ბინძურო ძაღლო. აი, დავბრუნდი... ეს მე ვარ, ვიცე-ადმირალი ტანენბაუმი“ — ეუბნება ის ლაიონელს, მაგრამ ამ ხერხმა არ გაჭრა. შენ ადმირალი ვერ იქნები, რადგან ქალი ხარო, უპასუხა ლაიონელმა. შედეგი ვერ გამოიღო გასაღებების ჯაჭვის ჩუქებამაც, ბიჭმა ის წყალში გადააგდო. თუმცა, ბოლოს ლაიონელს გული აუჩუყდა და ატირდა. ბუ ბუმ დრო იხელთა და ნავში ჩახტა. ახლა მას უკვე შეეძლო ვაჟის გაბუტვის მიზეზიც გაეგო...

როგორც გაირკვა, მთელი აურზაური თურმე მოსამსახურე ქალის, სანდრას სიტყვების გამო იყო ატეხილი, რომელსაც ლაიონელის მამაზე უთქვამს — დიდი ბინძური კიკე-იაო. ოთხი წლის ბავშვს, მართალია, არ ესმის სიტყვა კიკე-ის მნიშვნელობა, ის კიტე ჰგონია, მაგრამ მაინც ბრაზდება, რადგან გრძნობს, რომ მამამისს შეურაცხყოფა მიაყენეს. კიკე ჟარგონზე ებრაელების სალანძღავი სიტყვაა, კიტე კი ფრანს ნიშ-

ნავს. მართალია, ბავშვმა ვერ გაიგო სიტყვის მნიშვნელობა, მაგრამ საქმის არსს ზუსტად ჩანსვდა... ძველინდურ პოეტიკაში „რასა“⁵ — სიმამაცეა, მოთხრობის მთავარი მოქმედი გმირი ლაიონელიც მამაცი ბავშვია. მას ამ თვისებას ნამდვილად ვერ დაუწყურგავთ...

მოთხრობა „ძღვნად ესმეს“ ავტობიოგრაფიული ხასიათისაა. მისი მოთხრობელი სელინჯერის პროტოტიპად შეიძლება მივიჩნიოთ. თავად მოთხრობა კი იმ პერიოდს ეხება, როცა სელინჯერის ქვედანაყოფი ინგლისში გადიოდა საბრძოლო მომზადებას.

1944 წლის აპრილში ამერიკელი სამხედროების სამოცკაციან ჯგუფში, II ფრონტის გახსნამდე ქ. დევონში რომ იყო დაბანაკებული, მოწყენილობა სუფევდა. ჯარისკაცები თავისუფალ დროს წერილების წერაში ატარებდნენ და ხმას ძირითადად მხოლოდ მაშინ იღებდნენ, როცა ერთმანეთისგან მელანი უნდა ეთხოვათ. და აი, ლონდონში გამგზავრების დღეც დადგა, სადაც ისინი სხვადასხვა დივიზიებში უნდა გადაენაწილებინათ, რათა მერე დესანტით გადაესხათ კონტინენტზე. მოთხრობის გმირმა თავისი ნივთები შეკრიბა და ჩანთაში ჩაალაგა (მათ შორის გაზის ნილაბიც, რომლის სარგებლიანობაშიც მუდამ ეჭვი ეპარებოდა, რადგან ეშინოდა, რომ მომწამლავი აირის გაშვებისას, თავზე ნამოცმასაც კი ვერ მოასწრებდა).

წვიმიანი ამინდის მიუხედავად, ჯარისკაცი გადაწყვეტს ყაზარმიდან გავიდეს და ქალაქში გაისეირნოს. ის ჯერ ეკლესიაში შედის, მერე კი კაფეშიც. კაფეში ის კვლავ ხვდება ცამეტიოდე წლის გოგონას ესმეს რომელიც ჯერ კიდევ ეკლესიაში გამოარჩია, რადგან პირველ რიგში იჯდა და ყველაზე უკეთ გალობდა. ესმე კაფეში თავის უმცროს ძმასა და გუვერნანტ ქალთან ერთად შედის. ის თავადვე ეცნობა ჯარისკაცს და მალე მათ შორის ემოციური საუბარი იმართება. გოგონა მოგვიანებით უხსნის, რატომ გამოიჩინა ინიციატივა, ძალიან მარტოსულად რომ გამოიყურებოდი, შენთან ამის გამო მოვედიო, ამბობს ის. მალე ესმე არკვევს, რომ მისი მოსაუბრე მწერალია. „ძალიან მასიამოვნებო, როდესმე საგანგებოდ ჩემთვის თუ დაწერო მოთხრობას“, — ამბობს გოგონა და ამ თხოვნას მოგვიანებით უმეორებს. ესმე და ჯარისკაცი შეთანხმდნენ, რომ გოგონა წერილებს მიწერს. „იმედი მაქვს, ჯანმრთელი და სალსალამათი დაბრუნდებით ომიდან“, ამბობს ის გამომშვიდობებისას და ეს სიტყვები ფრონტზე მიმავალსაც მეხსიერებაში სამ-

უდამოდ ებეჭდება.

მოთხრობის მეორე ნაწილი გერმანიის ქალაქ გაუფურტში ვითარდება. ომის დამთავრებიდან რამდენიმე თვეა გასული. გვიანი სალამოა. შტაბის სერჟანტი X სამხედრო ჰოსპიტლიდან ახალი გამოწერილია, სადაც ნერვული აშლილობის დიაგნოზით ინვა და რეაბილიტაციის კურსს გადიოდა. ჰოსპიტალში ყოფნამ მას, როგორც ჩანს, ვერ უშველა, რადგან კონცენტრირება ისე უჭირს, რომ წიგნის კითხვასაც ვერ ახერხებს. სერჟანტი X მძიმე დეპრესიაშია, მას ეჩვენება, რომ ტვინი მატარებლის ვაგონის თაროზე შემოდებული ჩემოდანივით ულაც-ლაცებს. ის ომიდან „ჯანმრთელი და სალსალამათი“ ვერ დაბრუნდა, სახის კუნთები უთამაშებს და დროდადრო ხელიც უკანკალებს. უჩვეულოდ გამხდარი სერჟანტის დანახვაზე ნაცნობები შეშფოთებას ვერ მალავენ. კიდევ უფრო მძიმე მდგომარეობაშია მისი თანამებრძოლი Z, რომელსაც ერთ-ერთი ხანგრძლივი საარტილერიო დაბომბვისას სიგიჟისთვის დამახასიათებელი მოვლენები დაეწყო.

სერჟანტი X ხის სკამზე ზის და საწერ მაგიდას დასცქერის. შემდეგ თაროდან გებელსის წიგნს იღებს. „ღმერთო დიდებულო, რა ჯოჯოხეთია ცხოვრება“, — ასეთი მინაწერი გაუკეთებია სახლის პატრონ ნაცისტ ქალს ერთ-ერთ გვერდზე. ეს გამონათქვამი კარგად ესადაგება მოთხრობის დეპრესიულ ფონს. სერჟანტი X რამდენიმე წუთი მდუმარედ დაყურებს წიგნის ფურცელს, შემდეგ კი იქვე ფანქრით დოსტოევსკის სიტყვებს აწერს: „მამებო და მოძღვრებო, მე მიკვირს „რაა ჯოჯოხეთი?“ ჩემი აზრით ესაა ტანჯვა სიყვარულის უნარის არქონის გამო“. „ძღვნად ესმეში“ დოსტოევსკის ეს გამონათქვამი მოგვიანებით საკმაოდ სიმბოლურ ფუნქციას იძენს, რადგან ეს მოთხრობა სწორედ სიცოცხლის ხალისისა და სიყვარულის უნარის დაბრუნებით მთავრდება. ამ საქმეში კი სერჟანტს მწვანე პაკეტი ეხმარება, რომელშიც ესმეს წერილია...

„ძვირფასო სერჟანტო X!

იმედია, მაპატიებ 38 დღით რომ დაგიგვიანე წერილის მოწერა... თუმცა, შენზე ხშირად ვფიქრობდი და განსაკუთრებით იმ სასიამოვნო შუადღეზეც, ერთად რომ გავატარეთ 1944 წლის 30 აპრილს შუადღის 3:45-იდან 4:15 წუთამდე“

ესმეს წერილი ამ პატარა ნაწყვეტიდანაც გარკვევით ჩანს, რომ გოგონასთვის სერ-

ჟანტ X-თან შეხვერდა არ იყო ჩვეულებრივი მოვლენა, რადგან თვით 38 დღის გასვლის შემდეგაც კი მისი ყოველი წუთი ზეპირად ახსოვს. როგორც ირკვევა, ესმეს გაცნობა არც სერჟანტ X-თვის უნდა ყოფილიყო უმნიშვნელო, პირიქით, შეიძლება ითქვას, რომ ის ერთ-ერთი ყველაზე ნათელი მოვლენაც კი იყო მის ჯარისკაცულ ცხოვრებაში, რომელიც სავსე იყო საშინელებებითა და სისასტიკით. ესმეს წერილმა და ნაჩუქარმა მამისეულმა საათმა (გოგონა თილისმას რომ უწოდებდა) დეპრესიაში მყოფ სერჟანტს არა მხოლოდ სიმშვიდე და სიცოცხლის ხალისი დაუბრუნა, არამედ შიშის დათრგუნვასა და სამყაროს შეცნობაშიც კი დაეხმარა. X მადლიერი რომ იყო, ამას ესმესადმი მიძღვნილი მოთხრობაც ადასტურებს. მწერალმა ხიოდე წლის შემდეგ თავის ძველ ნაცნობს გამორჩეულად მისთვის დანერგილი მოთხრობა მიუძღვნა, რაც ამავდროულად საქორწინო საჩუქარიც გახლდათ. ეს ყველაფერი კი იმის დამადასტურებელი იყო, რომ X ესმეს წერილის მიღების შემდეგ, ბოლო 6 წლის განმავლობაში, სრულიად „ჯანმრთელი და სალ... სალ-სა-ლა-მა-თი იყო“.

ძველინდური ესთეტიკის თანახმად, მეექვსე პოეტური განწყობა შიშია, რომელიც ნელნელა მიიღწევა დამხმარე ეფექტებით. მოქმედების დრო, სასურველია, გვიანი სალამო იყოს, დომინანტი ფერი — შავი. შიშის ეფექტს თანამდევნი მოვლენებიც უნდა ქმნიდეს. ინდოელ ბრძენკაც ბჰარატას ჩამოთვლილი აქვს ექვსი დამხმარე ფაქტორი, რომელიც ძირითად პოეტურ განწყობას უნდა ამყარებდეს: მოწყენილობა, დეპრესია, შეშფოთება, გაღიზიანება, სიგიჟე, შეცბუნება. როგორც ჩანს, ამჯერადაც მოგვიწევს დავეთანხმეთ მკვლევარ გალინსკაიას. სელინჯერი თავის მეექვსე მოთხრობაშიც მკაცრად იცავს ძველინდური ესთეტიკის პრინციპებს.

სელინჯერის მეშვიდე მოთხრობა „ჩემი მწვანე თვალები და ლამაზი ტუჩები“, გამორჩეულია თავისი მიზნობრიობით და ამ გამორჩეულობაში მას ხელს უწყობს რიგითობაც. როგორც მოგეხსენებათ, „რასა“-8-ისა და 9-ის რეკომენდაციებში უკვე ღმერთთან მიახლების (გამოცხადებისა და სრული განდგომილების შესახებაა საუბარი). ამიტომ, ბუნებრივია, ინდოელი ბრძენკაცები VII ეტაპზე ადამიანის სულიერ მომზადებას ისახავდნენ მიზნად, რათა მას მატერიალური სამყაროს ამოება შეზიზღებოდა. მსგავსი

მიზანი ჰქონდა დასახული სელინჯერსაც თავის მეშვიდე მოთხრობაში. მისი წაკითხვისას თვით ძველინდურ ესთეტიკაში ყველაზე გაუთვითცნობიერებული მკითხველისთვისაც კი ნათელი ხდება, რომ მწერალი ცდილობს ადამიანს სიცრუე და მრუმობა შეაზიზლოს.

მოთხრობა ტელეფონის ზარის წკრიალით იწყება. ადვოკატის, ქალთან ერთად რომ განმარტოებულა საძინებელში, თავისი კოლეგა არტური ურეკავს და ეკითხება, ნვეულებიდან მოულოდნელად გაუჩინარებული ჯოანას ადგილსამყოფელი ხომ არ იციო. „არა, არტურ“, — პასუხობს ლი, მაშინ, როდესაც „მეგობრის“ ცოლი, ჯოანა, გვერდით უწევს, ხელი კი მის ილღიაში შეუცურებია.

აგზნებული არტური ცდილობს კოლეგას გული გადაუშალოს. როგორც ირკვევა, ის მეუღლეს იმდენად არ ენდობა, რომ სამსახურიდან დაბრუნებული თავს ძლივს იკავებს, არ დაუწყოს ძებნა კედლის კარადაში დამალულ პოლიციელს, ლიფტიორს ან კურიერს.

ლი ცდილობს კოლეგის დამშვიდებას, რამდენიმე რჩევასაც აძლევს, მაგრამ არტური ისეთი აგზნებულია, რომ არაფრის გაგონება არ სურს. მისი აზრით, ჯოანა ნამდვილი ცხოველია, რომელსაც ინტელექტის ნატამალიც კი არ გააჩნია. მისთვის ყველა მამაკაცი მიმზიდველია, თვით ყველაზე მოხუცი, ბინძური და გასაცოდავებულიც კი. ლი, რომელიც მოთხრობაში ხშირად მოხსენიებული ჭალარათმიანად, კოლეგას აწყვეტინებს. „ეს უაზრობა არაფერს მოგვიტანს“, ამბობს ის მკაცრად და ცდილობს საუბრის თემა შეცვალოს.

როგორც ირკვევა, არტურს არც პროფესიულ საქმიანობაში უმართლებს. მან პროცესი წააგო, რის გამოც დარდობს, შიშობს და თანაც გული უგრძნობს, რომ სასტუმროს მეპატრონე, ვისი ადვოკატიცაა, უარს ეტყვის სამსახურზე... არტური კვლავ ოჯახურ თემას უბრუნდება. ის საკმაოდ ემოციურად იწყებს იმის მოყოლას, თუ როგორ აპირებდა წინა ზაფხულს ცოლთან გაყრას, მაგრამ შეეცოდა და გადაიფიქრა. მისი აზრით, ჯოანას ქმარი კი არა, ერთი მუტრუკი ნაბიჭვარი ჭირდება, ხმისამოუღებლად რომ გადათელოს ხოლმე. არტური კი საკმაოდ სუსტია საიმისოდ, ცოლი რომ დააკმაყოფილოს. ლი ცდილობს დაარწმუნოს, რომ ეს ასე არაა, თუმცა არტური არც უსმენს. ახლა ის იხსენებს, როგორ გაუგზავნა ახალგაჯნობილ ჯოანას ლექსი ვარდზე,

ლამაზ ტუჩებსა და მწვანე თვალებზე. ყოველთვის, როცა ცოლთან განქორწინებას აპირებს, რატომღაც სწორედ ეს ლექსი აგონდება და საქმე ბოლომდე ველარ მიყავს, თუმცა, სინამდვილეში ჯოანას არა მწვანე, არამედ ლურჯი თვალები აქვს. არტურის ლაპარაკით გაბზერებული ლი კოლეგას ურჩევს ვისკი გადაკრას, ჩანვეს და ჩაძინება სცადოს, ხოლო თუკი არაფერი გამოუვიდა, ისევ დაურეკოს. ლი ყურმილს დებს.

ჭალარათმიანი დაეჭვებულია, მას მიაჩნია, რომ არტურის დამშვიდება ვერ შეძლო. ჯოანა კი არწმუნებს, რომ საქმეს მშვენივრად გაართვა თავი... ამასობაში ტელეფონი ისევ რეკავს. ყურმილში არტურის გახარებული ხმა ისმის, რომელიც ლის ამცნობს, რომ ჯოანა სახლში დაბრუნდა. არტური კვლავ ეიფორიაშია, ის ცდილობს ყველაფერზე ერთად ისაუბროს: ოჯახზეც, სამსახურზეც, მომავალ გეგმებზეც... თუმცა ლის საუბრის ხალისი ეკარგება, ახლა მას ძალიან უნდა, რომ ყველამ თავი დაანებოს.

მიუხედავად იმისა, რომ „ჩემი მწვანე თვალები და ლამაზი ტუჩები“ ბანალურ თემაზეა დაწერილი, ის მკითხველს მაინც აჯადოვებს, ასევე ლიტერატორებსაც. ამის ნათელ დადასტურებას წარმოადგენს ის ფაქტიც, რომ აღნიშნული მოთხრობა გამოქვეყნებისთანავე შევიდა საუკეთესო ამერიკული მოთხრობების ანთოლოგიაში. რით შეიძლება ავხსნათ ეს? ალბათ იმით, რომ დიდ ხელოვანს ბანალურ თემაზეც კი შეუძლია სულშიჩამწვდომი მოთხრობები წეროს.

ძველინდური ესთეტიკის მეშვიდე პოეტური განწყობა ზიზღია, „რომლის მიღწევაც სასურველია რაღაც სიმახინჯის მაღალმხატვრული აღწერით. დამხმარე ფაქტორებია — აგზნება, სევდა, შიშისა და შეშფოთების შეგრძნება, უსიამოვნო წინათგრძნობა. დომინანტი ფერია მწვანე“. მეშვიდე მოთხრობაში სელინჯერმა მაღალმხატვრულად აღწერა სიმახინჯე — ცოდვის სახით, და მართლაც, ცოდვაზე მახინჯი ამქვეყნად არაფერია.

ინდოელი ბრძენკაცები მომდევნო, მერვე პოეტურ განწყობად გაოცებას მიიჩნევენ. მათი აზრით, ადამიანი შეიძლება გააოცოს არა მხოლოდ ყოფითმა მოვლენებმა, არამედ უცნაურმა ხილვამაც. სასურველია ყოველივე ამას წინ უძღოდეს „განცდების მთელი გამა: მოუსვენრობა, სიხარული, შთაგონება, აღფრთოვანება...“

ვნახოთ, როგორ ვითარდება მოვლენები სელინჯერის მერვე მოთხრობაში „დე დომ-

იე-სმიტის ლურჯი პერიოდი“. ნანარმოების მთავარი გმირი ოცდათორმეტი წლის მხატვარია, რომელიც იმ ამბებს გვიყვება, სიყმანვილეში რომ გადახდენია. 1939 წელს, როცა დედა გარდაეცვალა, ის ჯერ კიდევ ცხრამეტი წლის, პარიზში გაზრდილი ყმანვილი იყო. ამ უბედურების შემდეგ კი იძულებული გახდა მამინაცვალთან გადასულიყო ნიუ იორკში საცხოვრებლად. უცხო ქალაქმა მხატვარს სიმშვიდე დაურღვია. მას იქ ყველაფერი აღიზიანებდა და მიუხედავად იმისა, რომ სამხატვრო სკოლაში სწავლობდა, მაინც ცდილობდა ამ საძაგელ ქალაქს როგორმე გაცლოდა. და აი, გაზეთს რომ ათვალერებდა, ერთხელ ასეთ განცხადებას წააწყდა: „გვესაჭიროება უმნიშვნელო რეპუტაციისა და ორი ენის, ინგლისურისა და ფრანგულის მცოდნე კვალიფიციური პედაგოგი“. ეს მონრეალის ფერწერის დაუსწრებელი სწავლების კურსების დირექტორის, მუსიე იოშიტოს განცხადება იყო. ქალაქიდან წასვლის პერსპექტივის გამოჩენით გახარებული მხატვარი სკოლის დირექტორს თავის მონაცემებს უგზავნის, სადაც 29 წლის ცნობილ ფრანგ მხატვრად, ონორე დომიეს ნათესავად და პაბლო პიკასოსთან დაახლოებულ პირად წარმოაჩენს თავს, რომლის რჩევითაც, თურმე, გამოფენის მოწყობისგან აქამდე თავს იკავებდა. ყმანვილის ფანტაზიორობას უკვალოდ არ ჩაუვლია, მისი კანდიდატურა მოიწონეს. ახალგაზრდა მხატვარი მონრეალში გაემგზავრა. სწორედ აქედან იწყება სიურპრიზების მთელი სერიაც, მკითხველს რომ აოცებს. მართლაც საოცარია, რომ მონრეალში მას ყველაფერი ხიბლავს, ე.წ. სამხატვრო სკოლა, ქალაქის ერთ-ერთ მიყრუებულ უბანში რომ მდებარეობს, მოუწესრიგებელი, არაფრით გამორჩეული სახლის მეორე სართულზე, რომლის ქვემოთაც ორთოპედიული ნივთების მაღაზიაა; ასევე ოთახი, მას რომ მიუჩინეს (სადაც, ყველაფერს თავი რომ დავანებოთ, სკამიც კი არ დგას). დიახ, ყმანვილი ნიუ იორკში თავს უბედურად გრძნობდა, მიუხედავად იმისა, რომ მდიდრულ სასტუმროში ცხოვრობდა, მონრეალში კი უსკამო ოთახიც მოწონს. თუმცა, ეს მხოლოდ დასაწყისია, მთავარი მოულოდნელობები მკითხველს წინ ელის. და აი, ყმანვილის ცხოვრებაში, რომლის მოვალეობასაც სტუდენტების გამოგზავნილი სურათების გადათვალერება და მათთვის რეკომენდაციების მიცემა წარმოადგენდა, ახალი უცნაურობები ხდება. მაინც რა მოულოდნელობებზეა საუბარი? ან

რა სიურპრიზები ელის წინ მკითხველს?

მუსიე იოშიტოს გადმოცემულ ნამუშევრებში მონაზონ ირმას ნახატიც აღმოჩნდა, წმინდა იოსების ორდენიდან. დედა ირმა „მზარეულობასა და ხატვას“ ასწავლიდა მონასტრის დაწყებით სკოლაში, ტორონტოს მახლობლად. საკუთარი ფოტოს ნაცვლად მონაზონს მონასტრის სურათი ჩაეკრა მითითებულ ადგილას საბუთებში. ასევე შეუვსებელი იყო ის გრაფაც, სადაც სამხატვრო სასწავლებლის სტუდენტს ასაკი უნდა მიეთითებინა.

დედა ირმას სურათი აკვარელით იყო შესრულებული. მცირე ზომის მიუხედავად, მასზე მაინც საკმაოდ ბევრი ადამიანი იყო გამოსახული: იოსებ არიმათიელი თავისი ორი მსახურით, მაცხოვარს რომ მიასვენებდნენ; გალილეელი ქალი, მგლოვიარე ხალხი, ბავშვები... თუმცა, ყმანვილს ყველაზე მეტად მარიამ მაგდალინელი დაამახსოვრდა, უფრო სწორად, ყველასგან განცალკევებით მდგარი ქალი, რომელიც მან მარიამ მაგდალინელად მიიჩნია. სურათმა ისეთი დიდი შთაბეჭდილება მოახდინა მხატვარზე, რომ გადანყვიტა დირექტორისგან დაფარულად პირადი წერილი მიეწერა დედა ირმასთვის. რამდენიმე პროფესიული რჩევის მიცემის შემდეგ, რომელიც უშუალოდ ნახატს შეეხებოდა, ყმანვილი მონაზვნის ასაკითაც დაინტერესდა. ასაკის ცოდნა, როგორც თავად განმარტავდა, პედაგოგიურ საქმიანობაში წაადგებოდა. იმავე მოტივით მხატვარი მონაზონს შეხვედრასაც თხოვდა, რაღა თქმა უნდა, თუკი მონასტრის განაწესი მსგავს შეხვედრებს დასაშვებად მიიჩნევდა. ბოლოს ყმანვილი აღნიშნავდა, რომ დედა ირმა გამორჩეულად ნიჭიერი მხატვარი იყო და თუკი ამ ნიჭს განავითარებდა, შესაძლოა ოდესმე გენიალურიც კი გამხდარიყო.

ახალგაზრდა მხატვარი მოუთმენლად ელოდა საპასუხო წერილს და აი, ისიც მოვიდა, თუმცა, არა დედა ირმასგან, არამედ მონასტრის წინამძღვრისგან, რომელიც სამხატვრო სკოლის დირექტორს ამცნობდა, რომ მის მონაზონს სწავლის გაგრძელება კატეგორიულად ეკრძალებოდა. სასწორკვეთილი დომიე-სმიტი კიდევ ერთ წერილს წერს, თუმცა მას რატომღაც აღარ აგზავნის. სწორედ აქედან იწყება უცნაურობათა მეორე ტალღაც. ყმანვილს უყვარდება მონაზონი. მსგავსი რამ ქრისტიანულ სამყაროში სამწუხაროდ ხდებოდა. ისტორიას ახსოვს შემთხვევები, როცა არათუ ვიღაც გნოსტიკოსს მხატვარს, არამედ თავად

ეპისკოპოსსაც კი შეეყვარებია თავისი მონაზონი და ყოველგვარი საეკლესიო წესების დარღვევით ცოლადაც კი მოუყვანია... დიახ, ამქვეყნად ბევრი რამ მომხდარა, ზოგჯერ ისეთიც, რომ ადამიანს გაცემის უნარიც კი დაუკარგავს, მაგრამ როცა ვინმეს მონაზონი უყვარდება, თანაც ისე, რომ არც ცხადად უნახავს, არც სიზმრად და რაც მთავარია, არც მისი ასაკი იცის, ეს ნამდვილი საოცრებაა. რატომ წარმოიდგინა ყმაწვილმა, რომ „ქრისტეს დაკრძალვის“ შემქმნელი მაინცდამაინც თვრამეტი წლის უნდა ყოფილიყო? ნუთუ არ შეიძლებოდა კარგი სურათი ასაკოვან ადამიანსაც დაეხატა? თუმცა, სელინჯერის მოთხრობაში ყველაფერი სხვაგვარად ხდება, მხატვარი ისე მტკიცეა და დარწმუნებული მონაზვნის ახალგაზრდობაში, ნატრობს კიდეც, რომ მას საბოლოო აღთქმა ჯერ კიდევ არ ჰქონდეს დადებული, რათა ერთად ყოფნა შეძლოს. რითი თავდება ეს უჩვეულო ამბავი?

ორთოპედიული მალაზიის სიახლოვეს მყოფ მხატვარს უეცრად ეჩვენება, რომ მომწვანო-მოყვითალო შიფონის კაბაში ჩაცმული ქალი ვიტრინაში ხის მანეკენს ბანდაჟს უცვლის. მოულოდნელად ქალმაც დანახა მხატვარი, განითლდა და ბანდაჟი ხელიდან გაუვარდა... რამოდენიმე წამში ვიტრინასთან მდგომ მხატვარს ასეთი ხილვა ეწვია. თითქოს მზე ადგილს მოწყდა და დიდი სიჩქარით მიუახლოვდა. დაბრმავებული და შეშინებული მხატვარი ნონასწორობის შესანარჩუნებლად ვიტრინას მიეყრდნო. როცა გონს მოეგო, ვიტრინაში ქალი აღარ ჩანდა, მას იქ მონიკელებული ყვავილების მინდორი დაეტოვებინა... მოგვიანებით თავის საძინებელში განმარტოებულმა მხატვარმა დღიურში ასეთი რამ ჩანერა: „მე ვანიჭებ დედა ირმას თავისუფლებას საკუთარი ბედი განაგოს. ყველანი მონაზვნები არიან“.

რა შეიძლება ითქვას ყოველივე ამის შესახებ? გარდა იმისა, რომ მოთხრობის მთავარი პოეტური განწყობა გაცემაა, მასში აშკარად იგრძნობა ხაკუინ ოსეს კოენის „ერთი ხელის“ გავლენაც, რადგან ნაწარმოებში ნაჩვენებია, როგორ ირღვევა ლოგიკის კანონები, როგორ ცდილობენ ტაშის შემოკვრას მხოლოდ ერთი ხელით...

II

ტედი

„რამდენიმე წლის წინათ მე გამოვაქვეყნე უჩვეულოდ დასამახსოვრებელი, დაუფინყარი, უსიამოვნოდ ყბადაღებული და

სრულიად წარუმატებელი მოკლე მოთხრობა ერთ „ნიჭიერ“ პატარა ბიჭზე, რომელიც ტრანსატლანტიკური ლაინერით მოგზაურობს...“ ასე აფასებს სელინჯერი თავის მოთხრობას „ტედის“ და ჩვენც უნებლიეთ გაცემა გვიპყრობს. მართლაც, როგორ შეიძლება ნაწარმოები ერთდროულად იყოს დასამახსოვრებელიც და უსიამოვნოდ ყბადაღებულიც, დაუფინყარიც და წარუმატებელიც? თუმცა, მოთხრობის ნაკითხვის შემდეგ ვხვდებით, რომ მწერალი გარკვეული თვალსაზრისით მართალი იყო, მან ნამდვილად ობიექტურად შეაფასა საკუთარი ნაწარმოები...

„ტედი“ მეცხრეა სელინჯერის წიგნში „ცხრა მოთხრობა“, ამიტომ მას მსოფლმხედველობრივად შემაჯამებელი ფუნქციაც კი ეკისრება. მასში უფრო დეტალურადაა დამუშავებული ის თემები, რომლებიც „ბანანათევზას ამინდშიც“ გვხვდება. ამ თვალსაზრისით ის კრავს ცხრავე მოთხრობას, აკავშირებს რიგით პირველს — მეცხრესთან. „ტედი“ იმ მხატვრულ ნაწარმოებებს მიეკუთვნება, რომელიც სულ ცოტა ორჯერ მაინც უნდა წაიკითხო, რადგან პირველი ნაკითხვისას რაღაც უკმარისობისა და გაურკვევლობის მსგავსი გრძნობა გვეუფლება. პირველ ჯერზე მკითხველი, ალბათ, ვერც შენიშნავს, თუ რა დატვირთვა ენიჭება ტედის კომენტარს ზედა გემბანიდან გადაგდებულ ფორთოხლის ქერქებზე, ოკეანის წყალში რომ ტივტივებს, შემდეგ კი იძირება. რატომ ამბობს: როცა ჩაიძირება, ჩემს ცნობიერებაში მაინც განაგრძობს არსებობასო. მოგვიანებით კი რად იმეორებს მსგავს ფრაზას, ოღონდ ახლა უკვე საკუთარ თავთან დაკავშირებით: როცა ამ კაიუტიდან გავალ, მხოლოდ ჩემი ნაცნობების მესხიერებაში განვაგრძობ არსებობასო. რატომ ადარებს ტედი ოკეანეში ჩაძირულ ფორთოხლის ქერქებს საკუთარ თავს? ნუთუ ისიც უნდა გაქრეს? ან ვინ არის საერთოდ ეს ფილოსოფოსი ბიჭუნა?

ტედი მაკარდლი ზებუნებრივი შესაძლებლობების ათი წლის ბავშვია, რომელიც ევროპული მოგზაურობიდან გემით ბრუნდება ამერიკაში, თავის დედ-მამასა და ექვსი წლის დასთან ერთად. ამ პატარა გამხდარ ბიჭს, ლერწამივით წერილი კისერი და ოდნავ დიდი თავი რომ აქვს, მეცნიერები აკვირდებიან, ის ყურადღების ცენტრშია, მის საუბრებს იწერენ. იმავე გემზე იმყოფება ამერიკის უნივერსიტეტის პედაგოგი, ვინმე ნიკოლსონი, რომელსაც თურმე ბოსტონში

ერთ-ერთ წვეულებაზე ტედის საუბრის ჩანაწერიც კი მოუსმენია. თუმცა მამამისი ვაჟის ზებუნებრივ ნიჭს ცოტა არ იყოს აგდებულად უყურებს, ის დასცინის ცოლსაც, რომელიც შვილის ამ ნიჭის სახალხოდ წარმოჩენის მომხრეა.

მოთხრობის პირველი სცენა მშობლების კაიუტაში ვითარდება. მამა დაჟინებით თხოვს ტედის თავისი ახალთახალი ტყავის ჩანთიდან ჩამოვიდეს, რომელზეც ის ფეხებით დგას. ამასობაში ირკვევა, რომ თურმე მამის ფოტოაპარატი „ლეიკა“ ტედის უმცროსი დისთვის უთხოვებია. გაბრაზებულ მამას სურს თავისი აპარატი დაუყოვნებლივ დაუბრუნონ. ტედი დედას ლოყაზე კოცნის, მამას მაგიდას ულაგებს, რომელზეც სიგარეტის ფერფლი და ნამწვავები ყრია და კაიუტიდან გადის. თუმცა, გასვლის წინ ის ამბობს გამოსამშვიდობებელ ფრაზას (რადგან იცის, რომ იმ დღეს უნდა მოკვდეს), როცა წავალ ჩემი ნაცნობების მეხსიერებაში განვაგრძობ არსებობასო.

მომდევნო სცენა საოკეანო ლაინერის სპორტულ გემბანზე ვითარდება. ტედი თავის უმცროს დას პოულობს, ფოტოაპარატს მხარზე კიდებს, კაიუტაში ისტუმრებს და აფრთხილებს, რომ ზუსტად თერთმეტის ნახევარზე ცურვის გაკვეთილზე იყოს. შემდეგ დასვენებისთვის განკუთვნილ გემბანზე ჩადის და შეზღონგში ჯდება, რომ დღიური შეავსოს. ტედი 1952 წლის 28 ოქტომბრის ჩანაწერს ასე ასრულებს: „ეს ან დღეს უნდა მოხდეს ან 1958 წლის 14 თებერვალს, როცა თექვსმეტის ვიქნები. სასაცილოც კია ამის აღნიშვნა“. უეცრად მის რვეულს ჩრდილი დაეცა და ტედიც შეკრთა. მას თავს ამერიკელი პედაგოგი წამოდგომოდა. ნიკოლსონი იმდენად ახლოს იდგა ტედისთან, რომ, სავარაუდოდ, უნდა წაეკითხა კიდეც, თუ რას წერდა ბიჭუნა. მალე მათ შორის საინტერესო საუბარი გაიმართა. როგორც გაირკვა, ტედი ოქსფორდისა და ედინბურგის უნივერსიტეტებში ყოფილა მიწვეული, სადაც ევროპის სხვადასხვა ქვეყნებიდან ჩამოსული მეცნიერები აკვირდებოდნენ. მოულოდნელად ტედი მოსაუბრეს ეკითხება, პოეტი ხომ არ ხართო, ხოლო როცა ნიკოლსონი უარყოფითად პასუხობს, მშვიდად განაგრძობს: „პოეტები თვით ამინდსაც კი პიროვნულ თვისებებს მიაწერენ. ისინი ემოციებით მუხტავენ ისეთ რაღაცეებს, რომლებსაც ემოციები საერთოდ არ გააჩნია“. ტედის არ ესმის, რატომ ანიჭებს ხალხი გრძნობებს ასეთ დიდ მნიშვნელობას. აი, მა-

გალითად, მამამისი გაზეთის კითხვისასაც კი ნერვიულობს. საერთოდ მის მშობლებს მიაჩნიათ, რომ ადამიანი ადამიანად არც კი შეიძლება ჩაითვალოს, თუკი ის რამეზე არ დარდობს ან არ ბრაზდება. „ნუთუ შენ ემოციები საერთოდ არ გაგაჩნია?“ — უკვირს ნიკოლსონს, მერე კი ეკითხება, უყვარს თუ არა ღმერთი. ტედი პასუხობს, რომ მას ღმერთი უყვარს, ოღონდ არა სენტიმენტალურად, რადგან ასეთი სიყვარული ცვალებადია და არამყარი... თურმე ბიჭუნას თავისებური შეხედულებები აქვს მშობლებთან ურთიერთობაზეც. მისი აზრით, ისინი ცდებიან, როცა ცდილობენ ბავშვი შეცვალონ, რადგან უმჯობესია ისეთი შეიყვარონ, როგორცაა. საერთოდაც, ტედის აზრით, მამაშვილურ და დედაშვილურ სიყვარულს კარგად მისადაგება სიტყვა „ნათესაური კავშირი“, რადგან ხშირად მშობლებს უყვართ არა თავად ბავშვები, არამედ ის მიზეზი, რის გამოც ისინი უნდა უყვარდეთ.

ცურვის გაკვეთილამდე ტედის ჯერ კიდევ ათიოდე წუთი აქვს დარჩენილი. ნიკოლსონი დროს არ კარგავს და კიდევ ერთ შეკითხვას უსვამს, ამჯერად უკვე სულთა გადასახლების ვედანტურ თეორიაზე. როგორც ირკვევა, ტედის არათუ სჯერა ამ თეორიის, არამედ ახსოვს კიდეც, თუ ვინ იყო წინა ცხოვრებაში. მისთვის ვედანტა რაღაც განსაკუთრებული მოძღვრება კი არაა, არამედ მისი ცხოვრების ნაწილიც. თურმე მან გასხივოსნების მსგავსი რამ ჯერ კიდევ ექვსი წლის ასაკში განიცადა. მაშინ ტედი უმცროს დას უყურებდა, რძეს რომ სვამდა და უეცრად მიხვდა, რომ ღმერთი ყველგან იყო, მის დაშიც და რძეშიც. მას შემდეგ ის უკვე სულ სხვაგვარად აღიქვამდა სამყაროს.

„— როგორც ჩანს, მედიტაციით შენ რაღაც ინფორმაცია მოიპოვე, რამაც დაგარწმუნა, რომ ბოლო ინკარნაციაში წმინდანი იყავი და ინდოეთში ცხოვრობდი“, — ეკითხება ნიკოლსონი.

„— მე წმინდანი არ ვყოფილვარ“, — პასუხობს ტედი, — „უბრალოდ ვიყავი ადამიანი, რომელიც სულიერად საკმაოდ კარგად პროგრესირებდა“.

ტედის ახსოვს რამაც დააბრკოლა მისი სულიერი განვითარება, ინდოეთში ცხოვრებისას. ის შეხვდა ქალს, რომელმაც აცდუნა. შეუსრულებელი კარმის გამო დაისაჯა კიდეც. სწორედ ეს გახდა მისი შემდგომი ინკარნაციის მიზეზი ამერიკაში, სადაც, როგორც თავად ამბობს: „ძალზე რთულია სულიერი ცხოვრება, რადგან ხალხს

შერეკილი ჰგონიხარ, თუკი ამას ცდილობ“. ტედი არათუ უცხოებს, საკუთარ მშობლებსაც კი შერეკილი ჰგონიათ (მამასაც და ნაწილობრივ დედასაც, რომელსაც ეშინია, ღმერთზე გამუდმებული ფიქრით ჯანმრთელობა არ შეერყას). და აი, ნიკოლსონს აცნობენ რაღაც სინთეზურ რელიგიურ-ფილოსოფიურ მოძღვრებას, რომელიც ძალიან ჰგავს იმას, რაც თავის დროზე ამერიკაში დოქტორმა სუძუკიმ და ვივეკანანდამ იქადაგეს. ტედიც დაახლოებით მათი ენით საუბრობს:

„— ლოგიკა უპირველესი რამაა, რაც თავიდან უნდა მოიშორო... იცი ის ვაშლი, ადამმა რომ შეჭამა ედემის ბაღში?“ — ამბობს ის.

ტედის აზრით, იმ ვაშლში ლოგიკა და ინტელექტუალური რაღაცები იყო დამალული და თუკი ადამიანს სურდა ჭეშმარიტებას ჩასწვდომოდა, სწორედ ის ვაშლი უნდა ამოერწყია. მაგრამ უბედურებაც ის გახლდათ, რომ ადამიანთა უმეტესობას ღმერთთან ყოფნას იმ აკრძალული ხილის ჭამა ერჩია, ეშმაკმა რომ შესთავაზა. ამდენი ვაშლის მჭამელი ერთად არასდროს მინახავსო, ამბობს ტედი. არც ამ ნააზრევშია რაიმე ახალი. სწორედ ლოგიკის „დამარცხებით“ ცდილობდნენ ძენის მიმდევრები ჯერ ინტუიციური, შემდეგ კი უკვე სულიერი ჭვრეტის საფეხურზე ასვლას. საამისოდ კი ისინი ხაკუინ ოსეს კოენს უღრმავდებოდნენ „ერთი ხელით შემოკრული ტაშის შესახებ“. საგულისხმოა, რომ სწორედ ეს კოენი აქვს წამძღვარებული სელინჯერის ცხრა მოთხრობასაც.

დიახ, ტედი თავისი რელიგიურ-ფილოსოფიური მსჯელობისას დაახლოებით იმასვე ამბობს, რასაც ქადაგებდნენ სუძუკი და ვივეკანანდა. აქედან გამომდინარე ის, რაც შემდგომში ტედიმ უნდა მოიმოქმედოს, ცოტათი უცნაურია და შესაძლოა, მიუღებელიც ტრადიციული ბუდიზმისა და ინდუიზმის მიმდევრებისთვის (რომ აღარაფერი ვთქვათ სხვა რელიგიებზე). მაინც რას აკეთებს ის?

ტედის, როგორც მოთხრობიდან ჩანს, წინასწარმეტყველური ნიჭიც გააჩნია. მთელ რიგ მეცნიერებს, მას რომ იკვლევდნენ, ბიჭუნამ უთხრა, როდის რა საფრთხე ელოდათ. გარდაცვალების თარიღების თქმაც კი შეეძლო, უხსნის ნიკოლსონს ბიჭუნა, მაგრამ გულის სიღრმეში მეცნიერებს არც სურდათ ამის ცოდნა, ამიტომ თავი შეიკავა. „მიუხედავად იმისა, რომ რელიგიასა და ფილოსოფიას ასწავლიან, მათ მაინც ძალიან ეშინიათ

სიკვდილის“, უკვირს ტედის. ბიჭუნას აზრით, ჭეშმარიტ მისტიკოსს არც უნდა ეშინოდეს აღსასრულის. ამის საილუსტრაციოდ მას ნიკოლსონთან საუბრის დასაწყისში იაპონური ლექსიდან ნაწყვეტიც კი მოყავს: „ვერავინ ვერ უნდა მიუხვდეს მომღერალ ციკადას, თუ როდის აპირებს სიკვდილს“. ეს ლექსი მშვენივრად ესადაგება ტედის სულიერ მდგომარეობას. ვერც ბიჭუნას შეატყობს ვინმე საუბარში, რომ სულ რაღაც ათ წუთში უნდა მოკვდეს და რომ ეს თავადაც მშვენივრად უწყის. ტედიმ იცის, რომ როდესაც დანიშნულ დროს საცურაო აუზზე მივა, ის დაცლილი დახვდება. ბიჭუნა აუზის კიდედთან დადგება, ფსკერს რომ ჩახედოს. სწორედ მაშინ მიიბრუნს მასთან უმცროსი და, რომელსაც ტედი მაინცდამაინც თვალში არ მოსდის და ხელს კრავს. ასე დასრულდება მისი სიცოცხლე. ამრიგად, მან ეს ყველაფერი იცის და მაინც არაფერს აკეთებს საიმისოდ, რომ რაიმე შეცვალოს.

ტედისა და ნიკოლსონის საუბარი მოულოდნელად წყდება, რადგან ბიჭუნას თერთმეტის ნახევარზე ცურვის გაკვეთილი აქვს. რამდენიმე წუთის შემდეგ საცურაო აუზზე მისულ ამერიკელ პედაგოგს ყურში პატარა გოგოს საშინელი კვილი ჩაესმის, რაც იმის მომასწავებელია, რომ ტედის წინასწარმეტყველება ასრულდა...

რა შეიძლება ითქვას ყოველივე ამის შესახებ? რატომ არ დაიცვა თავი ტედიმ, თუკი ყველაფერი წინასწარ იცოდა? ან რატომ აქცია უმცროსი და მკვლელად? ის ხომ ძმის შემთხვევითი მკვლელობის გამო, სავარაუდოდ, მთელი ცხოვრება ტრავმირებული იქნებოდა? რას ამბობს ამის შესახებ „ვედანტა“? დააღწედა კი ტედისნაირი ადამიანი თავს შობა-გარდაცვალების ციკლს? მოთხრობის მთავარი მიზანიც ხომ ბრაჰმასთან მიახლება და სიმშვიდის მოპოვება იყო? ამ კითხვებზე პასუხის გასაცემად, ალბათ, უპრიანი იქნება, კიდევ ეთხელ თუ გავიხსენებთ თავად სელინჯერის სიტყვებს: „რამოდენიმე წლის წინათ მე გამოვაქვეყნე უჩვეულოდ დასამახსოვრებელი, დაუფინყარი, უსიამოვნოდ ყბადაღებული და სრულიად წარუმატებელი მოკლე მოთხრობა ერთ „ნიჭიერ“ პატარა ბიჭზე, რომელიც ტრანსატლანტიკური ლაინერით მოგზაურობს...“

რთულია არ დაეთანხმო სელინჯერს, მოთხრობა მართლაც დაუფინყარია, მაგრამ ამავე დროს წარუმატებელიც, რადგან შეუძლებელია იმის წარმოდგენა, რომ ვინმეს

ბრაჰმასთან მიახლება ისეთ მსხვერპლს მოითხოვდა, როგორც ათი წლის ბავშვის სიკვდილი და მისი ექვსი წლის დის მკვლელად ქცევა იყო. საგულისხმოა ისიც, რომ „ტედი“ სწორედ იმ პერიოდში დაინერა, როცა მწერალი დაინტერესებული იყო დოქტორ სუძუკისა და ვივეკანანდას მოძღვრებით. მწერალმა ცნობილი იაპონელი ძენის მქადაგებელი 1948 წელს გაიცნო. მას შემდეგ ის განუწყვეტლივ იცვლიდა მსოფლმხედველობას, ხან ძენის მიმდევარი იყო, ხან ინდუიზმის, ხან ტაოიზმის. ქრისტიანული საინტოლოგია, მაჰაიანა იოგა, ურინოთერაპია... აი, მოკლე სია იმ მოძღვრებებისა და მიმდინარეობებისა, რომლებითაც სელინჯერი ინტერესდებოდა. შემთხვევით არ აღნიშნა მწერლის ქალიშვილმა, მარგარეტმა, თავის ავტობიოგრაფიულ წიგნში *Dr eam Cat cher*, მამაჩემს ლაჰირი მაჰასაიას მოძღვრება რომ არ წაეკითხა, არც ჩემი მშობლები დაქორწინდებოდნენ და ალბათ, არც მე დავიბადებოდიო. ამ ირონიულ გამონათქვამში, მართლაც, არის ჭეშმარიტების რაღაც მარცვალი და აი, რატომ — ტრადიციული ინდუიზმი არ გამორიცხავდა შესაძლებლობას მეოჯახეც ზიარებოდა ბრაჰმას, პირიქით, ძველი ინდუისტი ვალდებულიც კი იყო გაეელო ოთხი საფეხური: მოსწავლის, მეოჯახის, განდევილის და მოხეტიალე ქურუმის. მართალია, ეს წესი თანდათანობით მოიშალა, მაგრამ ძირითადი პრინციპი მაინც უცვლელი დარჩა. ადამიანი თავისი ცხოვრების პირველ საფეხურზე ვალდებული იყო ესწავლა, შემდეგ — დაოჯახებულიყო, შვილები აღეზარდა, დაეინავებინა და როცა დარწმუნდებოდა, რომ მათ მისი მზრუნველობა აღარ სჭირდებოდათ, ნება ეძლეოდა განდევილადაც წასულიყო. განდევილობა ერთგვარი მოსამზადებელი ეტაპი იყო კიდევ უფრო მაღალი საფეხურისთვის, მოხეტიალე ქურუმობისთვის. ინდუიზმში ქურუმი, რომელსაც არც სახლი ჰქონდა და არც კარი და ღმერთს მინდობილი მოგზაურობდა, უფალთან ყველაზე ახლოს მდგომ ადამიანად ითვლებოდა. ის ხდებოდა ბჰაქტი (სიყვარულისა და სათნოების) იოგას მიმდევარი. მოსწავლის საფეხური — ჯნანა (სიბრძნის) იოგაში განაფვას გულისხმობდა, მეოჯახეობა კი ძირითადად — კარმის (ანუ საქმის) აღსრულებას. ადამიანი, რომელიც თავის მოვალეობას ვერ ასრულებდა ოჯახის წევრებისა და საზოგადოებისადმი, უარყოფითი კარმით იტვირთებოდა და ისჯებოდა სამსა-

რაში (შობა-გარდაცვალების) ციკლში მოხვედრით. ასეთი იყო ინდუიზმში ადამიანის ქცევის კოდექსი. მაგრამ დროთა განმავლობაში არიული საზოგადოებრივი ცხოვრების ნორმები შეიცვალა. მასზე იმოქმედა ბევრმა ფაქტორმა, ერთ-ერთი მათგანი იყო შივაიზმი, ანუ თაყვანისცემა განადგურების ღმერთისადმი. შივა არიელების ღმერთი არ ყოფილა, ის იყო აბორიგენი მოსახლეობის ღვთაება, რომელიც ინდოევროპელმა ტომებმა დაიპყრეს. თავდაპირველად სისხლისმღვრელი რელიგიური ომებიც კი მიმდინარეობდა არიელებსა და ინდოეთის მკვიდრ (როგორც მეცნიერები ვარაუდობენ — ქალდეურ) მოსახლეობას შორის. მაჰაბჰარატაში არის ეპიზოდები ასეულ ათასობით გველის კოცონზე დანვის შესახებ (გველებს არიელები შივაიტი ქურუმებს ეძახდნენ შივას მესამე თვალის გველის რუდემენტულ თვალთან მსგავსების გამო). ეს რელიგიური ომები საუკუნეთა მანძილზე გრძელდებოდა, თუმცა, უშედეგოდ. ინდოევროპელებმა ვერ შეძლეს შივაიზმის ამოძირკვა, პირიქით, განადგურების ღვთაება შივა, საბოლოო ჯამში, არიულ პანთეონშიც კი შევიდა. საგულისხმოა, რომ შივაიტი იყო სელინჯერის ერთ-ერთი უსაყვარლესი მოძღვარი ვივეკანანდა, რომელმაც ძალიან დიდი გავლენა მოახდინა მწერლის შემოქმედებაზე. თუმცა, ვივეკანანდა მხოლოდ შივაიტი არ ყოფილა, ის იყო მოდერნისტიც. მოდერნისტები კი ძველინდურ მოძღვრებას კასტებისა და ადამიანის განვითარების ოთხი საფეხურის შესახებ საერთოდ არ ცნობდნენ. სელინჯერი, როგორც ეს მისი ქალიშვილის, მარგარეტის ირონიული გამონათქვამიდან ჩანს, სანყის ეტაპზე დაინტერესებული უნდა ყოფილიყო თანამედროვე აღმოსავლური მოძღვრებებითა და მქადაგებლებით, ხოლო კლასიკურ ინდუიზმს ის მოგვიანებით გაეცნო. საგულისხმოა, რომ დოქტორ სუძუკის, რომელიც სელინჯერის მოძღვარი იყო, მის სამშობლოში, იაპონიაშიც კი აკრიტიკებდნენ ბუდიზმის მოდერნისტული ინტერპრეტაციის გამო. არატრადიციონალისტ ინდუისტებსაც ჰქონდათ ბევრი სერიოზული ნაკლი, მათგან უმთავრესი თვითმკვლელობისა და სიკვდილის გაიდევალება იყო. მაგალითად, ვივეკანანდა ოდებს უძღვნიდა სისხლისმოყვარულ ქალღმერთ კალის, რომელიც შივაიზმში განადგურების ღმერთის შივას მეუღლედ იყო მიჩნეული, ხოლო ერთ-ერთი არაორთოდოქსული მიმდინარეობა, ჯაინ-

იზმი, თვითმკვლელობას ღმერთთან მისვლის გზადაც კი სახავდა. ჯაინისტებს მიაჩნდათ, რომ თუკი ადამიანს არ შესწევდა ძალა დაპირისპირებოდა ცხოვრების ცდუნებებს, რომელთა თავწყაროც ქალი იყო, მას სრული უფლება ჰქონდა თვითმკვლელობით მიეღწია ნირვანისთვის. კლასიკური ინდუიზმი კი თვითმკვლელობას გამოხდებდა. უფრო მეტიც, ძველი არიელები ტყეში ხეზე თავის ჩამომხრჩობ ადამიანს ეშმაურად მიიჩნევდნენ და არც კი მარხავდნენ.

ამრიგად, ორთოდოქსული ინდუიზმის თანახმად, ვერც სიმორი („ბანანათევზას ამინდი“) და ვერც ტედი ვერ მოხვდებოდნენ ნირვანაში დაუსრულებელი კარმისა და თვითმკვლელობის გამო. როგორც ჩანს, სელინჯერი ამას მართალია მოგვიანებით, მაგრამ მაინც მიხვდა, სხვაგვარად ის არც უნოდებდა თავისსავე მოთხრობას „უსიამოვნოდ ყბადაღებულსა“ და „სრულიად წარუმატებელს“. მითუმეტეს, უფრო გვიანდელ ნაწარმოებში, „ფრენი და ზუი“, ის ქრისტიანული თემატიკითაც დაინტერესდა.

ქრისტიანული თვალთახედვით კი ბიჭუნა ტედი, რბილად რომ ვთქვათ, ცოტა არ იყოს „უცნაურიცაა“. საგულისხმოა ისიც, რომ როგორც უკვე აღვნიშნეთ, 1948-63 წლებში სელინჯერი ძალიან სწრაფად იცვლიდა მსოფლმხედველობასა და რელიგიურ შეხედულებებს. მაინც რა უნდა ყოფილიყო ამის მიზეზი? ალბათ, მწერალი თავადვე გრძნობდა, რომ არ იდგა მყარ რელიგიურ ნიადაგზე. ასე რომ, მოთხრობა „ტედიში“ ჩამოყალიბებული რელიგიურ-ფილოსოფიური მოსაზრებები არ შეიძლება მივიჩნიოთ მწერლის საბოლოო პოზიციად, რადგან მისი შექმნის მომენტში სელინჯერი ჯერ კიდევ რელიგიური ძიებების პროცესში იმყოფებოდა. თუმცა, მიუხედავად იმისა, ვეთანხმებით თუ არა „ტედიში“ გამოთქმულ რელიგიურ-ფილოსოფიურ პოსტულატებს, ერთი რამ უდავოა, მხატვრული თვალსაზრისით ეს მოთხრობაც საკმაოდ ძლიერია. ასე რომ, თამამად შეიძლება განვაცხადოთ, ის „დაუწინყარიცაა“ და ამავდროულად „უჩვეულოდ დასამახსოვრებელიც“.

სცენარი ეფუძნება ყველა დროის გენიალური ქართველი პოეტის
გალაკტიონის დოკუმენტურ ჩანაწერებს და ...მასზე მოგონებებს

„ჩემგვარი კაცი განა შეიძლება ვინმეს უყვარდეს?!“
(გალაკტიონი)

რეზო ესაძე

(ზურა სტურუას მონაწილეობით)

„**ომენ** **ესკიო**“

(ფსევდონიმი, რომლითაც ხელს აწერდა გალაკტიონ ტაბიძე)

„... Товарищ, Хаскин...
Г. Табидзе“

სადგური. კოკისპირულად წვიმს. ეტაპით გადაჰყავთ ხალხი. უამრავი ბადრაგია. მოქალაქეებს პატიმრებთან მისვლის უფლებას არ აძლევენ. უცებ მშვენიერი ამინდი დგება. მზე გამოანათებს. ხანდაზმული გალაკტიონი სადგურის შენობაშია. ირგვლივ აუტანელი სიტუაცია სუფევს. ყველანი გასასვლელს მიაწყდებიან. გალაკტიონი ნაკადს მიჰყვება. ხალხი ერთმანეთზე გადადის. ისმის შეძახილები, ქვითინი. ჩამომდგარ მატარებელს ბადრაგის მწკრივი იცავს, ძალებით დაძრწიან. ვაგონების ფანჯრები ძალიან მაღლაა და გისოსებშია ჩასმული. იქიდან მხოლოდ გარეთ გამოყოფილი პატიმრების ხელები ჩანს. ბედნიერ შემთხვევაში, ხელების ამ უკიდევანო ტევრში, ჭირისუფალი თავისიანის ხელს ამოიცინობს და იმას ემშვიდობება. ამინდი ისევ იცვლება. წვიმას ქარიც ემატება. რუპორში აცხადებენ: **Поезд отправляется через минут.**

ორთქმავალი საყვირს აძლევს, ორთქლს უშვებს და ნელა დაიძვრება. მასთან ერთად ხალხიც, დგას ერთი ალიაქოთი, მატარებელი სვლას უმატებს და სრულ სიჩქარეზე გადადის. ხალხი წივილ-კივილით მისდევს...

მათ შორის ახალგაზრდა გალაკტიონიც. დაცარიელებულ ბაქანზე კედელთან მიყრდნობილი მკლავებში თავჩარგული ხანდაზმული გალაკტიონი...

წვიმს. ღამეა. ცრემლებში გაღვრილი მთვრალი გალაკტიონი მიბანცალეხს. კედლები გახეხა.

— წყეულიმც იყოს ჩემი სამშობლო, რომელმაც გამწირა მე ქართველი კაცი, წყეულიმც იყოს ჩემი სამშობლო, რომელიც არ მომეფერა მე!

ჭეჭა-ქუხილი ეხეთქება კედელს.

— წყეულიმც იყავით თქვენ, ადამიანებო, მხეცებო... მიეყრდნობა მწერალთა კავშირის ღობეს და წაიფორხილებს.

— სამხეცეს. საქალღეს. მწერალთა სასახლეს ვერასდროს (განანამები) ვერ მიეყუდები.

— Страна Руставели и Маш... Маш... Маш... **Эб твою мать...**

წაბორძიკდება. ხესთან ჩაიკეცება, სიტყვებით: „წყეულიმც იყოს ჩემი სამშობლო, რომელმაც გამწირა მე, ქართველი კაცი“ ბუტბუტებს: „ჰეი მთებო, ღრუბლებო, რა მოგდით, რა გემართებათ, ღვინოს მე ვსვამ, თქვენ თვრებით...“ „ოცნება ნახაზი საგანთა უარით...“ „მღვრიე შენი...“ „შეშლილი ფერი...“ „თეთრი ქარები და თეთრი კუბო კავკასიონის...“ „მე მხოლოდ მარადი სიმაღლე მიშველის, როცა მშობლიურ (ვის) თაღს შევეშენები...“ შეჰყურებს ცას. წვიმა დიდი ხანია შეწყდა. ნაწვიმარზე ცა მოწმენდილა და ვარსკვლავებითაა მოჭედილი.

ვილაც ახალგაზრდა კაცი აწვდრევს: — აბრძანდით, ბატონო გალაკტიონ, აქეთ წამობრძანდით. გალაკტიონი მას გაოგნებული უყურებს. მოშორებით, მეორე ბიჭი დგას.

* დასასრული. დასაწყისი „საგურამო N 2(8)“

გალაკტიონი: — პაპიროსი მომანევიანე ერთი, ბიძიკო...

ბიჭი, რის ვაივაგლახით ფეხზე წამოაყენებს მას, პაპიროსს მიანოდებს და მოუკიდებს:

— ბატონო გალაკტიონ, შინ გაგაცილებთ.

მოშორებით მდგარი ბიჭი ეძახის: — ნამო, კაცო, ვინაა?!

პირველი ბიჭი: — გალაკტიონია, ბიჭო...

მეორე ბიჭი: — ვინაა?

პირველი: — დიდი პოეტია...

მეორე: — მერე რა უნდა მაქანე?

გალაკტიონი გასწორდება, ძალას მოიკრებს და ამბობს: — კაი ბიჭები ხართ თქვენ. გაშორდება. ცოტას რომ გაივლის, მოულოდნელად წაიფორხილებს. ახალგაზრდა ისევ ეძახის: — გაგაცილებთ, ბატონო გალაკტიონ!

გალაკტიონი ხმას არ სცემს. მიდის. მერე უცებ შემობრუნდება:

— კაი ბიჭები ხართ თქვენ! — შესძახებს გალაკტიონი ცარიელ ღამეულ სივრცეს, სადაც უკვე აღარავინაა.

(გალ-ნის ღლიურიდან)

„თბილისი ქალებს დარჩათ! დედებს, ცოლებს, დებს, ქალიშვილებს. მამები, ქმრები, შვილები და ძმები ფრონტზე გაიწვიეს. ამ გარემოებამ საგრძნობლად შეცვალა სახე ტფილისისა. ღამ-ღამობით იშვიათი წესრიგი დამყარდა. შუა ღამიდან გათენებამდე მორიგეობენ დიასახლისები. ქალების დიქტატურა იგრძნობა ყველა დანესეზულეობაში. საავადმყოფოებში, სასწავლებლებში, კანცელარიებში, სავაჭრო წერტილებში...“

გალაკტიონი, „ტრუბკა“, აფო და უფეხო „ბროდიაგა“ ბაზრის წინა მდებარე ქუჩის ტროტუარზე მოდიან. „ტრუბკას“ ხელში ათლიტრიანი ღვინის ბოცა უჭირავს. ისინი... ბაზარში შესვლას აპირებენ. ამ დროს ჯარისკაცების მწყობრი ნაბიჯის ხმა ისმის. ისეთი შთაბეჭდილება იქმნება, თითქოს გალაკტიონი, „ტრუბკა“, აფო და უფეხო „ბროდიაგა“ წითელარმიელებთან ერთად მწყობრში მოძრაობენ. უკან მანანნალა ბავშვები მოსდევენ. როცა ბაზარს გაუსწორდებიან ბავშვებთან ერთად მწყობრს გამოეყოფიან და გადაუხვევენ. მხოლოდ გორგოლაჭებზე მდგომი „ბროდიაგა“ ჩერდება და მალლა ხელანეული თვალანთებული ინყებს მაიაკოვსკის „Левый марш“-ის დეკლამირე-

ბას. მთელი ხმით გაჰყვირის და ზედ გარმონს აყოლებს.

— Ты чего орёшь ёб твою мать, общественное спокойствие нарушаешь! — დაუცაცხანებს მილიციელი და კისერში მუშტს წაუთაქებს. „ბროდიაგა“ იქვე ჩაქრება და ნანყენი გაურკვეველი მიმართულებით წავა.

— ამათ რა მოერევა, რა ძალა და რა ენერგიაა, ერთად რომ ამოისუნთქონ, ჩაგყლაპავენ — ქირქილებდა გალაკტიონი, როცა მწყობრთან ერთად მოდიოდა.

გალაკტიონი, აფო და „ტრუბკა“ ბაზარში შედიან. იქ სადაც უზარმაზარი კასრები დგას და ღვინო იყიდება. გლეხები გალაკტიონს იცნობენ თუ არა, მიიპატიჟებენ. იშლება პურ-მარილი. კახური სიმღერა. გალაკტიონმა მოინყინა — წავალ მე, ბიძიკოებო სახლში, ცოლი მელოდება — ამბობს ხანდაზმული გალაკტიონი.

ახალგაზრდა გალაკტიონი გადის სადგურში, საიდანაც ოლია გააცილა. მეკურტნეები მას ურიკაზე გაშლილ სუფრაზე იპატიჟებენ.

ღამის ვაგზალი. მატარებლების მოძრაობა. მთვარიანი ღამე. როდესაც გალაკტიონს ჩაეძინება, მეკურტნეები მის სადღეგრძელოს სვამენ.

* * *

გალაკტიონი ლოგინზე ისევ იმნაირად ზის, როგორც წინამ დატოვა... ნახევრადგახდილი: წელს ზევით — ჰალსტუხი, „საროჩკა“, პიჯაკი — ლენინის ორდენით... წელს ქვევით — ღამის საცვლის ამარა და ფეხშიშველი. სასათუმალთან სკამზე დადგმული კერძი ხელუხლებელია. ზის და არაამქვეყნიური გამომეტყველებით სადღაც იმზირება. ხელში ოლიას მცირე ზომის ფოტო-სურათი უჭირავს.

— შენ ჯერაც არ დაწოლილხარ? — ეკითხება ღამის პერანგში დარჩენილი წინა, — გეიხედე ფანჯარაში, რომელი საათია?

წინა გალაკტიონის ხელში შეამჩნევს ოლიას მცირე ზომის ფოტო-სურათს მაგრამ არაფერს იტყვის.

„ვერ ვარ რაცხა კარგად“, მოულოდნელად ამბობს გალაკტიონი და უგონო მზერას ფანჯარაზე გადაიტანს. ქუჩაში ჩვეული ხმაურით ღამის დაგვიანებული ავტობუსი ჩაიგრიანებს და ქერშიც მეზობელი ხმაურობს.

გალაკტიონი: — გადახრა 360 გრადუსით. წინა: — Мы решили, завтра-же утром

тебя укладываем в больницу... ნერვები გაქვს მისახედი.

ქუჩაში იმ საათისთვის შეუფერებელი ალიაქოთია. მანქანების გაბმული სიგნალები. უნესრიგოდ ჩამვლელთა სტვენა-შეძახილები.

— რა ამბავია?! — კითხულობს შემოფოთებული გალაკტიონი

— არ იცი, რა ამბავია? ცოცხალი იყო სისხლი გამოგვწოვა, ახლა მკვდარი აღარ გვასვენებს — უკმეხად ამბობს ნინა, გალაკტიონის სანოლთან დადგმულ გაციებულ ვახშამს ხელს წამოუსვამს, გაიტანს და გავა.

თბილისი. 1956 წლის მარტი. ქალაქში დიდი არეულობაა. ტრანსპარანტებით და ლენინ-სტალინის სურათებით აღჭურვილი დემონსტრანტებითაა გაჭედილი ქუჩები. ყველანი სტალინის ძეგლის მიმართულებით იძვრიან. როცა მომიტინგეებს მთავრობა დენს უთიშავს, ძეგლის ტერიტორიას სანაპიროსა და მშრალი ხიდის გაყოლებაზე ჩარიგებული კერძო მანქანები ანათებენ.

მომიტინგეები კატეგორიულად მოითხოვენ სტალინის პიროვნების რეაბილიტაციას. ძეგლის ტრიბუნაზე დადგმული მიკროფონები ნაძვის ტოტებში ჩადგმულ გამაძლიერებელთაა დაკავშირებული. ხანდახან გამაძლიერებელი მწყობრიდან გამოდის და ხრიალებს. სიტყვაში გამომსვლელთა ნაკადს ბოლო არა აქვს. ძეგლი მთლიანად გვირგვინებში და პალმებშია ჩარგული. რაიონიდან ჩამოსულ ერთ-ერთ სატვირთო მანქანაზე შეგრიმული, ცოცხალი ხელიხელ ჩაკიდებული ლენინი და სტალინი დგანან.

ხალხი მოითხოვს რომ ლენინმა აკოცოს სტალინს. მსახიობები ასრულებენ ხალხის მოთხოვნას. გრიალებს ტაში და მონონების შეძახილები. ვიღაც მიკროფონში მოითხოვს, რომ ყველამ უკლებლივ მუხლებზე დაიჩოქოს და ერთად იმღეროს „გორის ციხესთან სახლი დგას“. ხალხი მოთხოვნას ასრულებს. სასწრაფოში მწოლი გალაკტიონი ოდნავ გადახსნილი ფარდიდან ხედავს, რაც ხდება გარეთ.

არეულობა უნივერსიტეტის ახლო-მახლო ტერიტორიაზეც. უცებ გალაკტიონი ყურს მოკრავს: ვიღაც, პათოსით კითხულობს მის ლექსს, „თასი“: — „ხელში ვიღებ თასს სადღეგრძელოს ათასს და ათასს...“ ა.შ.

გალაკტიონს წუთიერად ავინწყდება სადაა, სანოლზე წამოჯდება, ფარდას ბოლომდე გადასწევს. გალაკტიონს სტუდენტ-

ები შეამჩნევენ, მანქანას შემოეხვევიან. მძლოლს აიძულებენ მანქანის უკანა კარები გააღოს.

— ბატონო გალაკტიონ, გვითხარით რამე, რა ვქნათ?

— ტემპერატურა მაქვს მაღალი, სიცხე მაქვს ძამიკოებო, — ცდილობს მოგერიებას გალაკტიონი.

მანქანა მიდის.

რეპრესირებული ქალაქის ქუჩებს შეიარაღებული სამხედროები პატრულირებენ. ყველაფრიდან ჩანს, ქალაქში დაძაბული სიტუაციაა. იარაღიანი სამხედროები აქა-იქ სახლების სახურავებზეცაა განლაგებული. უნივერსიტეტის სააქტო დარბაზი სტუდენტ-პედაგოგებითაა გაჭედილი.

პრეზიდენტი ტევა არაა.

ტრიბუნაზე გამომსვლელი ადანაშაულებს უნივერსიტეტის პარტიულ ორგანიზაციას, კომკავშირის კომიტეტს, რექტორატსა და პედაგოგიურ საბჭოს, პირადად რექტორს, რომ ყველაფერში რაც ახლა ახალგაზრდობაში ხდება, დამნაშავეა ის მანკიერი აღზრდის მეთოდი, რომელიც უნივერსიტეტშია დანერგილი.

გამომსვლელს სიტყვას რექტორი აწყვეტინებს.

— აღზრდის მეთოდის რა მანკიერებაზე ლაპარაკობთ, ძვირფასო, — ამბობს ის — ახალგაზრდები სწორედ იმას მოითხოვენ, რასაც ჩვენ მათ ჩავჩინებდით: ლენინის გვერდით სტალინს და არა სხვა ვინმეს.

— ე.ი. ხრუმჩოვს არაა?!

მუშტის ქნევით ფეხზე წამოხტება ვიღაც. დარბაზში უსტვენენ. გამაყრუებელი ღრიანცელია. მდგომარეობა უმართავი ხდება. უცებ სააქტო დარბაზში გალაკტიონი შემოდის.

მოულოდნელობისგან ყველა გაისუსება.

გალაკტიონი, მისთვის დამახასიათებელი ოლიმპიური სიდიადით ტრიბუნისაკენ მიემართება, სცენაზე ადის, პორტფელიდან რაღაც ფურცელი ამოაქვს და არაამქვეყნიური შემართებით კითხულობს „მთანმინდის მთვარეს“, ცნობილი პაუზით კითხვას ამთავრებს და როგორი ღირსებითაც მოვიდა, იქაურობას ტოვებს. დარბაზი მაშინვე ცარიელდება.

ფოიეში სტალინის დიდი სურათი კიდა. კუთხეში — გაზეთების ჯიხურია. კარებში

დგას კარისკაცი.

კარისკაცი: — Вы к кому?

გალაკტიონი: — К врачу Пондоеву, Меня у Вас, еще вчера уложили.

გალაკტიონი პალტოს გარდერობში აბარებს. პორტფელით ხელში კიბეს დინჯად აუყვება. წინ ექთანი ხვდება.

ექთანი: — Галактион Васильевич, Вы опять к нам пожаловали.

გალაკტიონი: — დიახ, რაღაც ვერ ვგრძნობ, ბიძიკო, თავს კარგად. გუშინ მომათავსეს, მაგრამ დღეს გადაუდებელი საქმის გამო გავედი.

ექთანი: — Врач у себя.

პონდოევი: — О, проходите Галактион Васильевич, а мы Вас ищем, вроде Вы вчера прибыли, а Вас всё нет и нет.

გალაკტიონი და პონდოევი ერთმანეთის პირისპირ სხდებიან.

— На что жалуетесь Галактион Васильевич.

გალაკტიონი: — Что-то мне нехорошо. Устал, руки дрожат, нервы, нервы ни как не могу успокоиться... Голова болит, жутко.

პონდოევი: — Давление высокое, Вы не принимаете лекарств?

(პარალელურად წნევას უსინჯავს)

გალაკტიონი: — Иногда.

პონდოევი: — У Вас высокое давление. (წამალს აძლევს და წყალს უსხამს)

— Головные боли у Вас часто бывают?

(გალაკტიონი ორივე ხელს თავზე იჭერს).

— Почти не сплю.

პონდოევი ზარს მისცემს.

შემოდის ექთანი. (პონდოევი ექთანს): - Тов. Табидзе нужно снять (აჩვენებს თავზე). ...Приготовьте нам всё.

ექთანი გადის.

პონდოევი: — Ну, Галактион Васильевич, пойдёмте выяснять что у вас в голове.

გადიან დერეფანში. შეჰყავთ ტომოგრაფიულ ცენტრში. აწვევენ. თავზე აპარატს უერთებენ. აპარატი ირთვება და მაჩვენებელი ჩამწერზე სირბილს იწყებს. გალაკტიონი თვალეზღაბული წევს. მას სახე, ტანი და ხელები ნერვიულად უთრთის. ისეთი მიუკარებელი და უხეში მამაკაცი ემსახურება, მისი ქცევა გალაკტიონში არასასიამოვნო მოგონებას იწვევს:

ხალხმრავალ ქუჩაში გალაკტიონს (მხარზე) უხეშად აჩერებენ. გალაკტიონი მიიხედავს. მის უკან სამხედრო ფორმაში გადაცმული ვიღაც არასასიამოვნო გარეგნობის პიროვნება აღმოჩნდება.

— Товарищ Табидзе, я лейтенант Шафиров. Вы на присланную нами записку не ответили. Тем не менее Вам неотложное дело, Разговор конфиденциальный. Следуйте за нами.

ახლა მეორე მხრიდან ადებენ ხელს გალაკტიონს და მოახედებენ. გალაკტიონმა არ იცის, საით გაიხედოს. შეცბუნებული გალაკტიონი КГБ-ს შენობაში შეჰყავთ. გრძელ დერეფანს გაივლიან. ოთახში, სადაც შედიან, დგას მაგიდა მკვეთრი, თვალისმომჭრელი შუქის მქონე ლამფით. რაც უფრო ლამფის აქეთ განათებულია, მით უფრო მის უკან უკუნი დგას. სიბნელეში არავინ ჩანს. მაგრამ ეტყობა იქ ვიღაც ზის: ამას ადასტურებს ხანდახან სინათლეში შემოსული მისი ხელი და პაპიროსის წვევისას ვიღაცის ამონაბოლქვი. გალაკტიონს აქ მარტო ტოვებენ და ზურგს უკან კარებს უკეტავენ.

— Садись, — ამბობს უხილავი ხმა.

ახალგაზრდა გალაკტიონი შეეცდება სკამი გამოწიოს, მაგრამ აღმოჩნდება, რომ ის იატაკზეა მიდუღებული. გალაკტიონი უხერხულად ჯდება:

— В чём дело, мне сказали... უხილავი ხმა აწყვეტინებს: — Вопросы задавать будем мы.

ჩამოწვება მძიმე პაუზა.

სიბნელე:

— Известно ли Вам товарищ Табидзе что ваша супруга, Окуджава Ольга Степановна состоит в тайной контрреволюционной антигосударственной организации?

გალაკტიონი: — Что Вы... вы заблуждайтесь, Оля настоящий стопроцентный коммунист. Она совсем юной в 1917 году вступила в ряды...

— Достаточно! — თქვა სიბნელემ სრულიად მოულოდნელი მხრიდან და გალაკტიონისთვის უცებ გასაგები გახდა, რომ ოთახში არა ერთი (როგორც ამდენ ხანს ეგონა) არამედ ორი და შეიძლება მეტი პიროვნება არის, რომელსაც გალაკტიონი ვერ ხედავს. გალაკტიონი უფრო დაიძაბება.

— Вашу жену в 1929 году арестовали за антисоветские высказывания и исключили из партии.

— Да, но её оправдали, — გალაკტიონი შეეცადა ხმისთვის დამაჯერებლობა მიეცა.

— Ей дали шанс, — სიბნელეში დამალულ ხელს გამოჰყოფს პირველი ხმა და ავის მომასწავებლად თითის ქნევას დაიწყებს. მას (რატომღაც) საჩვენებელ თითზე ბეჭედი

აქვს ნამოცმული.

— Ей дали шанс, который она не использовала.

— Кстати, — განაგრძობს აქამდე უცნობი ხმა.

— Вы тоже были арестованы... 1924 году за антисоветские выступления. Ты даже умудрился — აქ უკვე შენობით განაგრძობს პირველი ხმა, — напечатать аж целую поэму. სიბნელეს ახლა უკვე მესამე (რატომ-ღაც) ბავშვის ხმა მიემატა და მონაცვლეობით კითხულობენ, ნაწყვეტს გალაკტიონის პოემიდან.

პირველი: — მთელი სამი დღე გაგრძელდა სროლა, სისხლიც

მეორე ხმა: — ათოვდა. ორი მრისხანე სტიქიის ბრძოლა...

ბავშვის ხმა: — დაჭრილი, მკვდარი, მრავალი მსხვერპლი მსხვერპლს...

პირველი ხმა: — ეფარება სახელების ნაცვლად ნაცარი...

მეორე ხმა:

— ფერფლი...და ა.შ. მგლოვიარება, გამარჯვებულნი სასტიკი ხელით აღრჩობენ ტყვეებს,

ჰკაფავენ, ხვრეტენ,

ხალხის სახელით უსპობენ დღეებს..."

სიბნელე ყფს. ამ მისტერიის ფონზე გასურათდება გალაკტიონის მოგონებები: ცეცხლი. სახლები იწვის. ქალები ნივილ-კივილით გარბიან. ჩვილი უმწეოდ დაბობლავს მკვდარი დედის მკერდზე. წითელარმიელები, ადამიანებით გატენილ სატვირთო ვაგონებს ტყვიამფრქვევებით ცხრილავენ. კენესა-გოდება-სისხლი ერთმანეთშია არეული. რკინის გისოსებიდან გამოყოფილი ხელების ტევრი ნელ-ნელა მეჩხერდება და უკანასკნელი ხელის ჩაფუშვისას სისხლი უკვე იმ სიმაღლიდან გადმოდის და სივრცე ტირის.

მაგიდაზე აბრახუნებენ.

სამივე ხმა ერთად — Почему молчите?

გალაკტიონის წინ მხოლოდ სიბნელეა:

— У входа в вашу квартиру у порога с внутренней стороны под полом между первой и второй балками обнаружено...

აპარატის ქვეშ მწოლ გალაკტიონს მექანიკოსი უხეშად ანჯღრევს და სიბნელის ხმის კატეგორიულობით უკვე მერამდენედ მოითხოვს მისგან რომ ის გვერდზე გადაბრუნდეს. თუმცა გალაკტიონი მოთხოვნას ასრულებს, მაგრამ მოგონებებს თავს ვერა და ვერ აღწევს.

„...უნდა დავუბარო ვინმეს, რომ პატივი სცენ მინა ომიძეს, მშიერი ვიყავი და ორი სადილი მაჭამა... გახდა ცხრა საათი. დახურეს სამკითხველო. ძალაუნებურად უნდა გამოვიდე და ვიხეტიאלო.

თოვს. ხეტიალი ავადმყოფისა და უფულო კაცისა ღამით.“

...გალაკტიონი შედის სადარბაზოში. ბინის კარებში შტამპიანი წერილია გაჩრილი. ბინაში და ქუჩაში უკუნი სიბნელეა. გალაკტიონი ასანთს გაკრავს, ღამფას აანთებს. ოთახი ამოყირავებულია. იატაკზე მიმოფანტულ ფურცლებს ფეხსაცმელების ანაბეჭდები ატყვია. გალაკტიონი პალტოს ქვეშ რაც თბილი ჰქონდა ყველაფერს იცვამს. ყელზე შარფს შემოიხვევს, თავზე, ყურებამდე ბოხოს ჩამოიფხატავს, წინდების გაუხდელად სანოლში წვება, საბანს თავზე ნაიხურავს და გაისუსება. ქუჩას მთვარის სინათლე ანათებს და მისი მკრთალი ანარეკლი ოთახშიც აღწევს. ერთდროულად, ქუჩაში და ეზოში, იწყება, (ვიღაც ვიგინდარების წარმოდგენით), უკვე შეკვეთილი მისტერიის დემონსტრირება.

(ქუჩაში, — ფონი: ყალბი, ნაძალადევი, გაბმული ხარხარი).

პირველი ჩრდილი — ...Я лично не признаю поэзию Галактиона Табидзе!

მეორე ჩრდილი: — Тоже мне король поэтов! ვინ ოხერია, ...მითხარით — Меня там не было — когда его избирали! Шарлатан и самозванец!

გალაკტიონი საბნიდან თავს გამოყოფს და დააყურადებს. ხმა მიწყდება, მაგრამ ახლა მისტერია ეზოში გრძელდება.

პირველი ხმა ეზოდან: — Галактионова поэзия... это мопси поэзия. (ისევ ის ფონი: ნაძალადევი, გაბმული ხარხარი)

გალაკტიონი სანოლზე წამოჯდება.

მეორე ხმა (რაც ძალა აქვს გაჰკვივის): — Галактион, Галактион!

გალაკტიონი ცდუნებას ვერ უძლებს. დგება. ფანჯარასთან მიდის. „ვინ არიან?“ ჩრდილები შეამჩნევენ, რომ ფარდა შეირხა. ერთი მათგანი შარვალ-ნიფხავს ჩაიხდის, მეორე ასოს ამოყრის, პირველი უკანალს მეორე ასოს მიუშვერს და ეპატიჟებიან: — Вот тебе, король поэтов!.. და თეთრად შეღებილი კედლის ფონზე, მკრთალი განათებით, ფანჯრებზე მომდგარი ძილდამფრთხალი მეზობლების თანდასწრებით მიმდინარეობს შენუხებულო მთვარის მისტერია.

* * *

გალაკტიონი თვალს ახელს. თავზე ხსნიან აპარატურას. ექთნის ხმა: — **Вам плохо?**

გალაკტიონი: ნყალი შორს გაქვთ აქედან? ექთანს ეხმარება ჩაცმაში. უკრავს ღილებს. **Пойдёмте к врачу, он вас ждёт.** გასვლისას ღია კარებში შემხვედრი ექთანი გალაკტიონს ჭიქა ნყალს აწვდის. გალაკტიონი შესვამს ბოლომდე და იტყვის: — მშობლიური ნყალი, ყველაზე დიდი ნამალი.

* * *

ექვსკაციანი პალატა.

გალაკტიონი კარებთან წევს. ფეხზე მასაჟს ჩასუქებული ექთანი უკეთებს. კედელზე ჩართულია ძველი რადიო. გალაკტიონი უბის ნიგნაკში რალაცას წერს და პაპიროსს ეწევა.

— **Вы очень много курите,** — შენიშვნას აძლევს ექთანი.

რადიოსთან ერთად ისმის ავადმყოფი სოფლელი მოხუცის საყვედური:

— მაიმუნები. რა იციან მაგათა. მე ფეხი მტკივა, ილღიას მისინჯამენ რალაც ჩხირითა. კუთხეში გმინავს ავადმყოფი დაკიდებული ფეხით. შუა პალატაში მწოლ პრესტიჟულ ავადმყოფს გარს მნახველები ეხვევიან სკამებზე შემომსხდარნი, მისდამი განსაკუთრებულ ყურადღებას იჩენენ და რაც ძალაა, ჩასჩინებენ „გივი, ჭამე რა, შენი ჭირიმე. იქნებ ეს წინილა გაათავო. ეს სულგუნი ასშია ამორჩეული, დააყოლე ამ ბულიონს. აი, ხაჭაპურის ნაჭერიც, შენ ხაბიზგინა გიყვარს, ხაბიზგინა ხომ არ მოგცე, მიაყოლე რაა, ნუ გაგვიტეხ ხათრს“. ერთი მათგანი ოფლში განურულ გივის მარათი უნიავებს და ა.შ.

კუთხეში მწოლ ავადმყოფს სუდნოს უდებენ. რადიო გადმოსცემს:

— **В этом году исполняется 100 лет со дня смерти Руже де Лилия, автора „Марсельезы“.** 26 июля, все оркестры Франции, в заранее установленный час одновременно исполнят „Марсельезу“...

ერთ-ერთი მნახველი რადიოს გამორთავს.

— რას ერჩი, რატომ გამორთე, ძაძიკო, — ლოგინზე წამოჯდება გალაკტიონი.

მნახველი: — დამთავრდა, ბატონო, გადაცემა.

გალაკტიონი: — ჩართე, ბიძიკო, რას ერჩი... რას შვრები კაცო! ჩართე... მნახველი ისევ ჩართავს რადიოს. რადიოში ისმის

გალაკტიონის ხმა — კითხულობს ლექსს „მთანმინდის მთვარე“.

„...და აჩრდილნო, მე თქვენს ახლოს სიკვდილს ვეგებები რომ მეფე ვარ და მგოსანი და სიმღერით ვკვდები...“

გალაკტიონი: — დააბრუნე უკან!

მნახველი: — რაფრა დავაბრუნო?

გალაკტიონი: — მოიცა მაშინ.

რადიოდან ისმის გალაკტიონის ხმა, იგი ამთავრებს ლექსის თქმას.

თავისი თავით ალტაცებული გალაკტიონი ეუბნება ექთანს:

— აჯობა, ნამდვილად აჯობა!

პალატაში შემოდიან ნინა და ნუნუ. ნინას ხელში უჭირავს ბადე, რომელშიც აწყვია პროდუქტები.

— ესაა შენი პალატა? — ექთანმა მითხრა, სწორედ აქ დალია სული უშანგი ჩხეიძემო. გალაკტიონი უხერხულად შეიმშუმნება და ირგვლივ მიმოიხედავს. ნინა იწყებს „სეტკიდან“ პროდუქტების ამოლაგებას. ა, მანონი. ცოტა ვაშლი. ამ ქვაბში ჰერკულესი. შეათბობიე ვინმეს.

ნუნუ „ტუმბოჩკაზე“ თვალს მოჰკრავს გალაკტიონის დიაგნოზს. ხმით ჩაიკითხავს: „გულის გაფართოება...“

გალაკტიონი: — მაი კაია!..

ნუნუ აგრძელებს: — ნევრასტენია, ჰიპერტონია, ქრონიკული ალკოჰოლიზმი. სისხლ-ძარღვთა მილების სკლეროზი.

ნინა: — ყველაფერი უბედურება შენ რავა გჭირს... ხო, მართლა შენი დიდი ფოტოა „ლიტერატურულ გაზეთში“. „სეტკიდან“ ამოიღებს ფსკერზე დაფენილ ოთხად გადაკეცილ დალაქავებულ გაზეთს, დაფერთხავს და გალაკტიონს მიანოდებს. გალაკტიონი გამოართმევს. გაოგნებული უყურებს და სიტყვა ბანზე გადააქვს.

— ჩემი კაკინა რავაა, ბაბუკა არ ენატრება?

ნუნუ: — გკითხულობს ხანდახან, თუ შევახსენებთ...

გალაკტიონის გვერდით, მეზობლად მწოლიარე მოხუცი ღიღინს იწყებს.

(ნინა — გალაკტიონს): — ფული გამოგველია. დანერე მინდობილობა, ფული მომცენ აკადემიაში. გალაკტიონი ბლოკნოტიდან ფურცელს ამოხევს.

ნინა და ნუნუ წასასვლელად ემზადებიან. გალაკტიონი მინდობილობას აწვდის.

— წავედით ახლა, ჩვენ ბევრი საქმე გვაქვს. რამე გინდა?

გალაკტიონი ხელს აწევს ნიშნად „არაფე-

რიო“.

გადიან. გალაკტიონი ქვაბს გადადგამს. გაზეთს აიღებს, მტკივნეულად დასცქერის თავის პორტრეტს, რომელსაც ქვაბის ვირის რკალი პირდაპირ სახეზე გადასდის. მოხუცი ავადმყოფი ლილინით „ტუმბორკაზე“ დაწყობილ გალაკტიონის ვაშლებიდან ერთს მიწვდება ფრჩხილებით, გაჩიჩქნის და უკბილო პირით ცოხნას დაუწყებს. შემოდის ექთანი:

— **К вам посетитель.**

გალაკტიონი ტროსტს მოიმარჯვებს და პალატის კარიდან პირდაპირ გისოსებიან კარს მიადგება, რომელსაც სანიტარი მამაკაცი დარაჯობს.

— **Я Табидзе,** — ეუბნება გალაკტიონი კარისკაცს.

კარისკაცი: — **А Табидзе. К вам посетитель.**

გასოსებს იქით ლამაზი ბალტიისპირელი ქალი დგას.

— **У вас пятнадцать минут** — აფრთხილებს დარაჯი.

— **Как я рад вас видеть, Ольга Юрьевна!** — ქალს გისოსებში ხელს გაუწვდის გალაკტიონი.

ქალი მის ხელს დაიჭერს და აღარ უშვებს.

— **Меня здесь изолировали, держат как зверя в клетке. Я должен написать расписку о моей нетрудоспособности. Они хотят растоптать меня как поэта! Скоро в Москве декада Грузинской культуры и литературы.**

— **Галактион Васильевич, успокойтесь, всё уладится...**

— **Они всячески стараются, чтоб я не попал на эту декаду.**

Ольга Юрьевна — Вы должны взять себя в руки. Я поговорю с глав врачом о вашем возвращении домой.

(ამ დროს კარისკაცი იცვლება. პირველი უხსნის მეორეს რომ ამათი დრო ამოინურაო).

ქალი: — **У меня есть связи, я постараюсь помочь вам. через несколько дней вы выпишитесь из больницы, главное возьмите себя в руки.**

ამ დროს კარებში კარისკაცი იცვლება და დამხვდური შემცვლელს უხსნის, რომ ამათი შესხვედრის დრო ამონურულიაო.

— **Я постараюсь вам помочь,** — იმეორებს ბალტიისპირელი ქალი — **До свидания.**

საავადმყოფოს შესასვლელს მიუახლოვდება ფატი ნიშნიანიძე და ვახტანგი. კარისკაცი წინ გადაუდგება.

— **Вы к кому?**

— ჩვენ გალაკტიონ ტაბიძის ნახვა გვინდა (ფატი).

კარისკაცი: — **Здесь такой не работает.** ისმის გალაკტიონის ხითხითი. იგი იქვე მიეგებება მოსულებს. (გალაკტიონი): — „უხ, მაგან კი არა, ჩემმა ცოლმაც არ იცის ვინ არის გალაკტიონ ტაბიძე... რა მინდა მე აქ? ნელებზე ფეხს იდგამენ, ქვეყანას ეფიცებიან, რომ მე ავადმყოფი ვარ და თანაც ფსიქიური! აბა, მეგობრებო, აბა! იმდენს იზამენ, მართლა გამაგიჟებენ“ (დერეფანში სხდებიან).

ფატი: — ბატონო გალაკტიონ, თავს როგორ გრძნობთ, რა გტკივთ?

(თვალცრემლიანი გალაკტიონი მიაჩერდება ფატის): „რა მტკივა და გული, ერთი კი არა, ასი რომ მქონდეს ჩემს მდგომარეობაში ყველა გამისკდება.“

— აქ მტკივა აქ (ხელს მიიდებს... ჩამონვება სიჩუმე)

ფატი: — ბატონო გალაკტიონ, თქვენი პორტრეტია ლიტერატურულში. ძალიან ლამაზად ხართ!

გალაკტიონი უცებ გამხიარულდება. ახითხითდება. ჯიბიდან გაზეთს ამოიღებს. („ვიცი, ბიძიკო, ვიცი!“) გაშლის, ჩნდება გალაკტიონის გასვრილი სახე. გალაკტიონს უნდოდა რაღაც ეთქვა, მაგრამ მას თავზე აღშფოთებული ექთანი დაადგება.

ექთანი: — **Галактион Васильевич, почему вы без разрешения вышли?**

გალაკტიონი არაფერს ეტყვის.

ექთანი: — **Вас ждут, чтоб снять флюорографию.**

გალაკტიონი: — აბა, ნავედი, უნდა დავემორჩილო...

ვახტანგი (ეძახის): — ბატონო გალაკტიონ, ქალაქის თვითმმართველობა თქვენი დიდი სალამოს მონყობას გეგმავს. მალე მომჯობინდით.

გალაკტიონი შემობრუნდება, კმაყოფილებით ხელს გულზე მიიდებს, ხელს მალა შემართავს. („გმადლობთ, ბიძიკოებო, გმადლობთ“ — ექთანს კვალში ჩაუდგება და ბავშვივით თავჩაქინდრული უკან მიჰყვება).

„...ღჯუკიე! ღჯუკიე! ღჯუკიე!

გ.შ.ნ.ზ.“

(გალაკტიონის დღიურიდან)

ექთანი და გალაკტიონი რენტგენის კაბინეტში შედიან.

— **Разденьтесь и удалите все**

металлические предметы.

მიმართავს ექიმი გალაკტიონს. გალაკტიონი პიჟამოს ჯიბეებიდან ამოალაგებს ყველაფერს, რაც ჯიბეებში აქვს და მაგიდაზე აწყობს. ექთანი ეხმარება პიჟამოს გახდაში. ქრება ექიმის ნათურა და რთავენ აპარატურას. კადრში ჩანს გალაკტიონის ჩონჩხი, ფილტვები და გული, რომელიც ფეთქავს.

* * *

მწერალთა კავშირი. თავმჯდომარის კაბინეტი. სხედან: თვითონ ი.ა. და რამდენიმე პოეტი. ზოგიერთი მათგანი მნიშვნელოვანი და უმნიშვნელო ნიღბით. უსმენენ ჩვენს მიერ უკვე (საავადმყოფოში მოსმენილ გადაცემას მოსკოვიდან რადიოთი „მარსელიოზას“ ავტორის რუჟე დე ლილისა და გალაკტიონის შესახებ). დიქტორი აცხადებს:

— А сейчас дорогие радиослушатели в нашем эфире для вас свои стихи (повторно) прочтет знаменитый Грузинский народный поэт Галактион Табидзе.

ი.ა.: — რა ვქნათ, გალაკტიონი არ წავიყვანოთ მწერალთა ყრილობაზე?

პირველი უსახური ნიღბი: — სად წავიყვანოთ? ლოთია, შეგვარცხვენს.

ი.ა.: — როგორ არ წავიყვანოთ, ლენინის ორდენოსანი სახალხო პოეტი. დღეს მესამეჯერ გადმოსცემს მოსკოვი მის შესახებ.

მეორე უსახური ნიღბი: (სიცილით) — სახალხო პოეტი კი არა სახალხოდ დასახვრეცია მაგ.

— ... КАК ДЕЛА? რუსო?

— ДЕЛА? НУ ВОТ: ДЕЛА,

ДЕЛИ-ДЕЛА ДИЛ-ДИЛАВАДИЛА-ДЕЛА!.. უპასუხა რუსმა (გალაკტიონის ჩანაწერებიდან)

მოსკოვი. სასტუმრო „МОСКВА“-ს ხმაურიანი შემოგარენი.

— Вы меня не помните Галактион Васильевич?!

ვიღაც შემოსასვლელში აჩერებს გალაკტიონს და ეხვევა. გალაკტიონმა ვერ იცნო.

— Я вас отправил в Париж на конгресс, помните костюм...

— О, мой дорогой человек, как-же могу я забыть вами купленный костюм.

— Я сейчас в Союзе писателей работаю, если что... ეუბნება უცნობი.

— Благодарю — (ერთმანეთს ართმევენ ხელს) გალაკტიონს შემოესმება ქალის ხმა:

— Галактион Васильевич, нам нужно ваши фотографии для завтрашних газет. Вот Вам фотограф, если соизволите.

შეიყვანენ ოთახში. ფოტოგრაფი უღებს რამდენიმე სურათს. გალაკტიონი გაბადრულია. ყველა იქ მყოფთ ხელს ართმევს. დერეფანში გამოსვლისთანავე ხვდება რადიოკომიტეტის დირექტორი.

— Для нас большая честь познакомиться с вами Галактион Васильевич. Звонил из госиздата Деев. Просил что б вы сегодня-же зашли к нему. Ждёт. Можете воспользоваться моим служебным автомобилем. Я вас провожу.

გალაკტიონი: — Не буду вас беспокоить — გამარჯობა ძამიკო ეუბნება ვიღაცას, ქართველს, რომელიც გვერდით ჩაუვლის.

მოსკოვის ქუჩები. მანქანა. გალაკტიონი კარგ ხასიათზეა.

— ძამიკო, а ты пишешь стихи.

მძლოლი: — Чаго, чаго, Какие еще там стихи.

გალაკტიონი: — У нас все едят, доходное дело.

მძლოლი: — Как все?

გალაკტიონი: — Вот например Симон пишет Чиковани, Абашидзе пишет, Машашвили пишет, Хута... пишет

მძლოლი: — Кто-кто? А что это?

გალაკტიონი: — Откуда я знаю, наш Хута пишет.

რუსიც აყვება ხითხითში.

მძლოლი: — А что писать? Я письма иногда пишу.

გალაკტიონი: — Нет, стихи надо писать, вот например ваш выдающийся поэт Андрей Белый написал замечательное стихотворение.

Осень настала, холодно стало

Птички гавно перестали клевать

Чужая корова забор обосрала

Ну, погода-же бона мать.

ორივენი ჩაბჭორდნენ.

მძლოლი: — Ну грузины бладь, даёте.

გალაკტიონი ხითხითით შედის შენობაში. კარებში აჩერებენ.

კარისკაცი: — Вы к кому, товарищ

გალაკტიონი ხითხითს ვერ იკავებს. ბლოკნოტში გვარს ეძებს.

— Забыл фамилию.

— А что здесь смешного, к кому идете

забыли а сами смеетесь.

— Проходите, Галактин Васильевич — შორიდან ეძახის დეევი. გალაკტიონი მონინებით ხელს ართმევს კარისკაცს, მხარზე ხელს მოუთათუნებს და დეევს მიაშურებს.

— Вас можно поздравить — ეუბნება დეევი — Сегодня в колонном зале покупают только вашу книгу или портреты Галактиона. Завтра в „Литературной Газете“ будет статья о вас.

—...И портрет?

(დეევი ამოიღებს გაზეთს და ხელს პირველ გვერდს დაარტყამს)

...Вот пожалуйста „Вечерная Москва“ статья начинается с вашего имени, Звонили из газет „Правда“, „Известия“, „Труд“, „Советская Россия“ просили вашу фотографию.

შედიან სამდივანოში.

დეევი ეძახის მდივანს: — Наташа, принеси пожалуйста нам чаю.

(ნატაშა გალაკტიონს) — Вам может быть вино или водку.

გალაკტიონი: — Мне только чаю без сахара!

დეევი: — А сейчас давайте поговорим о делах!.. Сколько у вас строчек?

გალაკტიონი: — (დაუფიქრებლად) — 9932 строчек.

...На калькуляторах пересчитывается точнее, Вам положается больше.

დეევი იღიმება და იწერს 9932. მდივანს შემოაქვს ჩაი და ღვინო.

დეევი: — За первую публикацию 20 рублей, а за остальные 14 рублей.

გალაკტიონი (ხითხითებს): — Хорошо у вас платят.

დეევი: — А у вас?

გალაკტიონი: — У нас 3-4 рубля...

დეევი: — Мало, мало для такого поэта, как вы... просто издевательство.

გალაკტიონი: — (ვითომ ვერ გაიგონა) უბის ნიგნაკში რალაცას იწერს.

დეევი ეძახის მდივანს.

— Проводи, пожалуйста, Галактиона Васильевича в бухгалтерию. Ему должны выдать гонорар (მიუბრუნდება გალაკტიონს).

— Вам сейчас выдадут ровно половину вашего гонорара... вторую половину получите в течении недели. ერთმანეთს ხელს გულითადად ჩამოართმევენ. მდივანი მიაცილებს კიბესთან.

— Бухгалтерия на третьем этаже.

Четвёртая дверь справа. გალაკტიონი ხელზე ემთხვევა მდივანს და დაეშურება მესამე სართულს. შემოეგება ხითაროვა:

— Господи, кого я вижу. Дорогой ты мой. ერთმანეთს ეხვევიან.

ხითაროვა: — Кстати, вы читали сегодняшние „Известия“. (ქალი საქალაქლდეს ხსნის და გაზეთს გალაკტიონს აწვდის) — Вот, пожалуйста, на первой странице ваше стихотворение „Знамена скорей“.

გალაკტიონი (ხითხითებს): — Товарищ, надеюсь, завтра встретимся в колонном зале.

ხითაროვა მხრებზე ეხვევა. გალაკტიონი ხითხითებს — Конечно, среди других товарищей.

გალაკტიონი უკვე მერამდენეჯერ ამჩნევს: ერთი უსახური პიროვნება ყველგან კვალში დაყვება, მაგრამ ცდილობს არ შეიმჩნიოს.

მოსკოვი. სვეტებიანი დარბაზი. პარტერში და პრეზიდიუმში რჩეული საზოგადოებაა. გალაკტიონი ტრიბუნასთან დგას.

„...Дорогие товарищи. Я счастлив приветствовать вас - поэтов, писателей России, и хочу искренне поблагодарить вас и приветствовать вас моим новым стихотворением, которое написано специально к этому дню“.

გალაკტიონი კითხულობს „დეკადის დროშებს“. ფეხზე ამდგარი დარბაზი გალაკტიონს მხურვალედ მიესალმება.

ლიფტიდან მკერდგაღელილი, გვერდზე ფაფახმოქცეული გალაკტიონი გამოდის. მკერდზე მიხუტებული რამდენიმე ახალი ნიგნით და ნახევრად ჩაცლილი არყის ბოთლით. წინ მურმანს ლებანიძე შემოეფეთება.

გალაკტიონი: — ოჰ, ოჰ (ისევ — ოჰ, — მურმანმა არ იცის როგორ მოიქცეს), ძვირფას ძამიკოს, თანამოძმეს, თანამოკალმეს, რაჭუნუკას გაუმარჯოს.

მურმანი: — გამარჯობათ, ბატონო გალაკტიონ!

გალაკტიონი: — წამო ერთი შენ ჩემთან ნომერში („პადარკა“ მაქვს შენდა „პადარკა“).

— წავაგეთ, დეკადა წავაგეთ რაჭუნუკა.

მურმანი: — როგორ, პირიქით ბატონო გალაკტიონ.

ნომრიდან გამოდის სანდრო შანშიაშვილი მეუღლით.

გალაკტიონი: — ა, კითხე აგერ ქიზიყიანთ სანდროს (სანდროს წვერებში ხელს შეუყოფს, თავს აანევენებს და ზემოდან დასძახ-

ებს) — ხომ ხარ შენ სანდრუა ისევ იმ აზრზე, რასაც ჩემზე ამბობდი? თუ არ იყავი მაშინ ჭკუაზე?

სანდრო შეიშმუშნება.

გალაკტიონი: — ხომ ვარ მე პირველი პოეტი?

სანდრო: — ჰო, კარგ ლექსებს ნერ, ნერ (მეუღლეს ხელკავს გამოსდებს და სწრაფად იქაურობას გაეცლება. თან ეუბნება). გიჟი აეგ ოხერი, ლოთი და აფრაკი.

გალაკტიონი მურმანს ნომერში შეუძღვება.

— ეჰ, ნავაგეთ დეკადა, ნავაგეთ რაჭუნია!

მურმანი: — პირიქით, ბატონო გალაკტიონ, მთელი მოსკოვი აღფრთოვანებულია თქვენით.

— მუჟანაძე ჩამობრძანებულა მოსკოვს. გვერდით მოუსვამს სიმონიკა და მისთანები და ინაწილებენ ორდენებს და პრემიებს. მარა, აფერია მაი. ა, ეგაა მთავარი (ხსნის ჩემოდანს, რომელიც პირთამდე სავსეა გალაკტიონის პორტრეტებით). ა, შენი „პადარკა“, მარა ამოარჩიე მარტო ორი/ერთი სახსოვრად და მეორე სახმარად. ნარწერა შენი ხელით გაუკეთე — „დედაქალაქში, პოეტების მეფესთან ერთად“. მერე მე რევოლუციას დაგიდებ. გალაკტიონმა სურათებში ხელი ჩაყო, რომელსაც შემთხვევით ოლიას და მისი ფოტო ამოჰყვა. „ამოარჩიე, რომელიც გინდა, ამის გარდა...“

თბილისი. რედაქცია.

რედაქტორის კაბინეტი, მუშაკებით გარშემოხვეული გალაკტიონი და სახეგაბადრული აფო, ორი: დიდი, და ჩვენთვის უკვე ნაცნობი, ...პატარა ჩემოდნით. გალაკტიონი ამალღებულ განწყობილებაზეა.

— ხომ კარგად, ბიძიკოებო, ხომ კარგად — ყველას ხელს ჩამოართმევს.

— დიახ... თქვენ როგორ ბრძანდებით, ბატონო გალაკტიონ.

— ვერ ვარ ბიძიკოებო კარგად, ვერ ვარ, მაგრამ (რედაქტორს მიმართავს) — ა, მარგალიტები მოგიტანე, მარგალიტები. გალაკტიონის ნიშანზე აფო დიდ ჩემოდანს რედაქტორის მაგიდაზე დებს და ხსნის. ყველანი ხელნაწერებით სავსე ჩემოდანს გარს შემოესევინან.

— (გალაკტიონი — რედაქტორს) რედაქტორობა დაგევალა ძამიკო შენ (ხითხითებს. ჩამოჯდება სკამზე და წერს):

„ბრძანება (ყველანი იცინიან. გალაკტიონი წერს და ხმამაღლა კითხულობს). მე, გალაკტიონ ვასილის ძე ტაბიძე ვბრძანებ, რომ ამხანაგი რედაქტორი დაინიშნოს ჩემი ხელნაწერების და ბიბლიოთეკის დირექტორად. ბრძანება ძალაშია დღეიდან, რაზეც ხელს ვანერ. გალაკტიონი“. შემოდის მინა: — ვერ ისვენებ მაინც ხომ გალაკტიონ?

გალაკტიონი: — ა, ამხანაგო, სალარო, ფლური მერგება შენგან. და მიანვდის რედაქტორის წერილს, მაგრამ ხელმოუწერლად.

მინა კითხულობს — აქ არაა რედაქტორის ხელმოწერა.

გალაკტიონი (ხითხითებს): — ცოცხალი რედაქტორია აგერ და კითხე.

მინა: — ცოცხალი რედაქტორი კია, მაგრამ კაპიკი არაა ჯერ გადმორიცხული და გადმორიცხავენ თუ არა, კაცმა არ იცის.

თბილისი. ჩამოდგება ტრამვაი. იღება კარები. უკანა კართან ახალგაზრდა კაცი გზას უთმობს გალაკტიონს.

— მიბრძანდით ბატონო... გალაკტიონი პირიქით აქეთ უთმობს მას გზას (იმერული ზრდილობა).

— არა ბატონო, აბრძანდით, ჯერ თქვენ აბრძანდით. გალაკტიონი ახალგაზრდას უთმობს და ტრამვაიში ადის. ახალგაზრდა კაციც უნდა აჰყოლოდა, მაგრამ იგივე ასაკის მეორე ახალგაზრდა კაცი მას ქვემოდან ეძახის:

— მანდ რა გინდა, ეგ სხვა ნომერია, აქეთ მოდი. უცნობები მეორე ტრამვაიში ადიან. ვაგონი რომ ვაგონს გაუსწორდა, მათ გალაკტიონს შეხედეს და ქუდები მოუხადეს. კმაყოფილი გალაკტიონი ხელით მიესალმა. მერე წინა სკამზე ბავშვიანი ქალის გვერდით დაჯდა. ბავშვი ტიტინით გალაკტიონის წვერს ნაეტანა.

— მოგწონს, ბიძიკო — ხითხითით ეუბნება გალაკტიონი ბავშვს და ცხვირთან თითს მიუტანს. დედა ბავშვს გალაკტიონს მორიდებს და ღვინის სუნით შეწუხებული ადგილს გამოიცვლის. ბავშვს გალაკტიონისკენ განვდილი ხელი ჰაერში რჩება. გალაკტიონს თავზე დაადგება კონტროლიორი...

— თქვენი ბილეთი. გალაკტიონი ადგილზე აწრიალდება და ცდილობს სიტუაცია განმუხტოს.

— ჯერ არ ამიღია, უნდა დამაჯარიმოთ? კონტროლიორი უღიმის.

— ამ შემთხვევაში არა. ჩვენ სახალხო

პოეტებს არ ვაჯარიმებთ ბატონო გალაკტიონ (მოუხევეს ბილეთს და მიაწვდის). გალაკტიონს გაუხარდება, ჩაიხიბითებს, ჩაიყოფს ხელს ჯიბეში, მერე მეორეში, ეძებს ხურდას.

— თუ არ გაქვთ, არა უშავს — ამბობს კონტროლიორი და უკან მიბრუნდება, სადაც ჯგუფი მგზავრებისა ამოდის. გალაკტიონი ბილეთს დახედავს და თავისთვის ამბობს: — 1941.11.9. ეს ოლიას დახვრეტის თარიღია. მეორე დღეს კი... МВД-ში... შეხვედრა მომიწყვეს (мерзавцы). ბილეთს უბის ნიგნაკში ჩადებს და ჩაიწერს „ბილეთი, რომელშიაც სახალხო პოეტს ფული არ გადაახდევინეს“.

მნიშვნელოვანი ბილეთია, უბედურების აღმნიშვნელი. უნდოდა თვალეზე ქუდი ჩამოეფხატა და მხრით ფანჯარას მიყრდნობოდა, მაგრამ ამ დროს ტრამვაის გარედან სამი ბიჭი შემოახტება და ფანჯარაში იჭყიტებიან.

გალაკტიონი: — რას შვრებით ბიძიკოებო, არ ჩავარდეთ ტრამვაის ქვეშ (ბიჭები გარედან უცინიან), — შემოდით, შიგ შემოდით — ხელს უქნევს ფეხზე წამომდგარი გალაკტიონი. მილიციელის სტვენაზე ბიჭები ჩახტებიან. გალაკტიონი ისევ ჩამოიფხატავს ქუდს, საყელოს აიწევს, ფანჯარას მხრით მიყრდნობა და დაესიზმრება დედა, რომელიც ტრამვაის ფანჯრიდან, იქ, სადაც ბიჭები იდგნენ, მას უყურებს. მერე ის მოულოდნელად გალაკტიონის გვერდით აღმოჩნდება და სკამზე ხელების ფათურით იწყებს რალაცის ძებნას. წრიალებს.

გალაკტიონი: — რა არის, დედა?

დედა: — შენთვის მინდოდა, ბიჭო, და დამებნა საცხა.

გალაკტიონი: — რა, დედა?

დედა: — ფული. საცხა დამებნა, ან შეიძლება მომპარა ვინმემ, აქ იყო...

გალაკტიონი: — აგერ არ დევს საფულე? ეს ხომ არ არის?

დედა: — ხო, სწორედ ესაა. ა, გამომართვი!

ამასთან, დედა სამჯერ უცნაურ სიტყვას წარმოსთქვამს — შერმადინა! შერმადინა! შერმადინა!

დედა შეეცადა გალაკტიონისთვის თავზე ხელი გადაესვა, მაგრამ ამ დროს გალაკტიონს მხარზე ხელს ადებს და აღვიძებს უკვე სხვა კონტროლიორი.

კონტროლიორი: — მოქალაქე, საფულე ამოგვარდნიათ! თქვენი ბილეთი (კონტროლიორი გალაკტიონს ხელში საფულეს ჩრის და მისგან ბილეთს ითხოვს). გალაკტიონი

იბნევა. ბილეთს რის ვაი-ვაგლახით მიაგნებს და აწვდის. კონტროლიორი ბილეთს ხვრეტს.

გალაკტიონი: — უჰ, დახვრიტეთ?

ისმის დედის ხმა: „შერმადინა! შერმადინა! შერმადინა!“ საფულით ხელში, გაოგნებული გალაკტიონი, ნელი ნაბიჯით ვაგონის გასასვლელისკენ მიემართება.

* * *

გალაკტიონი ადის კიბეზე. ნასვამია. აი-არა რამდენიმე საფეხური. სადარბაზოს შესასვლელთან გარიდებულად დგანან ქალები. გალაკტიონი შეჩერდება, კედელს ხელით მიეყრდნობა, ეტყობა ცუდად არის,

— Ой бедный, бедный Галактион.

გალაკტიონი საფეხურზე დაგდებულ კონვერტს დაინახავს. უნდა დაწვდეს, მაგრამ უჭირს. მთელ კონვერტზე, გასწვრივ, დიდი ასოებით აწერია „აბესალომ“. გალაკტიონი როგორღაც კონვერტს აიღებს, გაიხედ-გამოიხედავს და გახსნის. ქალები კარებს გაიხურავენ. აბესალომის ხმა „...გალაკტიონ, რა უნდა ქნას კაცმა, თუ რამე გითხარი, გული მოგდის. თუ ვინმემ რამე სასარგებლოდ გირჩია შენს გულისწყრომას საზღვარი არა აქვს — ჩემი მტერიაო. არ გრცხვენია? დარწმუნებული ვარ შენ შესძლებ თავის შემაგრებას, მაგრამ არ ინდომებ და თავს ილუპავ. გალაკტიონ, შეიბრალებ თავი, ნუ ითვრები. იცოდე რომ მერე შენს ქუჩაზე აღარ ხარ და ქვეყნის სასაცილო და შესაბრალისი ხდები. აბა, თუ ძმა ხარ შენი ჭირიმე, გალაკტიონ, გამოიჩინე გმირობა. აჩვენე ქვეყანას, რომ შენ შეგიძლია უღვინოდაც ცხოვრება. მე საავადმყოფოში ვწვები. შენი ძმა აბესალომ ტაბიძე“. გალაკტიონი წერილს გაკეცავს და ჯიბეში იდებს. კონვერტი ძირს უვარდება.

ბინის კარებში ოფიციალური დალუქული საუნწყებო წერილია გაჩრილი. გალაკტიონი მიიხედ-მოიხედავს სადარბაზოში აღარავინაა.

Извещение.

Комиссариат внутренних дел ГССР извещает вас что коллектив комиссариата внутренних дел изъявил желание устроить встречу с народным поэтом Галактионом Табидзе. Встреча состоится 29 февраля сего года 15.00 по местному времени.

გალაკტიონი МВД-ს მუშაკებით გადაჭედულ დარბაზში შეჰყავთ. ტაშის გრიალში გალაკტიონი იწყებს.

— ამხანაგებო! სულით და გულით მოხ-

არული ვარ, რომ აქ ხდება ჩვენი მრავალმხრივ საგულისხმო შეხვედრა. ჩვენ შევიკრიბებით დღეს, რათა გავერთიანდეთ ჩვენი საყვარელი სამშობლოს და...(მხურვალე ტაში), ყელსახვევებიანი პიონერები აცვივდებიან სცენაზე და გალაკტიონს გადასცემენ ყვავილების თაიგულს...

ქუჩა. გალაკტიონი მიდის ქუჩაში. უკან იყურება. კუთხეში ჩაუხვევს. მიმოიხედავს და ყვავილების თაიგულს ურნაში ჩატენის.

— **Сволочи.**

იქვე ხვდება უსახური ნილაბი. ნილაბს ყოველგვარი მოკითხვის გარეშე გალაკტიონმა სრულიად სერიოზულად ჰკითხა:

— მე მაინტერესებს, რას მიიჩნევ შენ ნილბულიკა პოეზიად და როგორ აღიქვამ გარე სამყაროს.

ნილაბი აპირებს რალაცის თქმას: — იცი, ჩემო გალაკტიონ...

გალაკტიონი ნილაბს აღარ აცლის და თვითონ იწყებს:

— ბუნებასა და სინამდვილეში ყოველ საგანსა და მოვლენას აქვს საკუთარი მუსიკა, ჟღერადობა და მე მესმის მუსიკა ყოველივე იმისა, რასაც ვხედავ და შევიგრძნობ. პოეტმა უნდა აღიქვას ყოფიერების ამ მუსიკის ყოველი ნიუანსი, იგრძნოს ყოველი საგნისა და მოვლენის ტონალობა და შემდგომ საკუთარი სულის სიმებზე ააჟღეროს ისე, რომ ყოველ საგანს შეუთანხმოს საკუთარი ტემბრი, ზუსტი ხმა... გაიგე ნილბულიკა, სიმონ? — ხელს დაჰკრავს მხარზე.

— წავედი ახლა მე სიმონიკა ნილბულიკა... — მიუყვება გზას.

(ფიქრი): — ვერ ვარ რაცხა კარგად. (კიდევ მიიხედავს უკან): — ის ვილაცეები მგონი, ისევ მე მომყვებიან. ვინ ოხრები არინ ნეტა? (სპეციალურად შეჩერდება. ვითომ შეისვენებს. ამოიღებს პაპიროსს).

— ამ ხელის კანკალს ვერ მოვუხერხე ვერაფერი.

* * *

მოსკოვი. ისევ სასტუმრო. ისევ დეკადა. ისევ გალაკტიონი და მურმან ლებანიძე.

გალაკტიონს მუხლზე უდევს ფოტო, (თვითონ, ოლიასთან ერთად).

გალაკტიონი: — ასე იყო ეს ამბავი, ჩემო რაჭუნიაკა... რა ქენი, დაწერე?..

...რას შვები, მძარცვავ ძამიკო? (წამოიყვირა): — მე, .. ორი სურათი მეთქი, .. და შენ, რამდენი აგიღია?

(მურმანს ხელში ფოტო-სურათების მთელი შეკვრა უჭირავს)

— ბიჭებმა, .. ჩემი რომ არ წამართვან, ბატონო გალაკტიონ.

— ბიჭებს უყვართ გალაკტიონი, ბიჭებს უყვართ გალაკტიონი, .. ხომ ასეა?!

კარებზე აკაკუნებენ.

გალაკტიონი: — **Да?!**

კარებს სართულის მორიგე შემოაღებს. გალაკტიონი ქალს მიეგებება.

— **Товарищ Табидзе?**

— **Имею честь.**

ქალი: — **Вам из Тбилиси звонили — какой-то Нодар.**

გალაკტიონი აღფრთოვანდა.

— **Это мой племянник!**

ქალი: — **Он просил, чтоб вы (в связи с болезнью вашего брата) срочно вернулись обратно... в Тбилиси.**

გალაკტიონი წამით გაშეშდება.

— **В чём дело?**

ქალი: — **Он больше ничего не говорил.**

მურმანი: — რა მოხდა?

— ვერაა კარგად საქმე. ძმა მყავს საავადმყოფოში (უცებ აფორიაქდება გალაკტიონი).

* * *

წარწერა:

9X6=50

(გალაკტიონის დღიურიდან)

ვარიანტი — („ჩვენს ადგილს ერქვა ჯერ ეზო, მერე შარა, შემდეგ გადაღმა, მერე ფშანი, მერე იქითა გადაღმა, შემდეგ იწყებოდა ჩვენი ტყე, იმას იქით გაღმა, ხვილიფი და თავდებოდა მეფის ქალით“...)

(გალაკტიონის დღიურიდან)

თბილისი. გვიანი ღამე. წვიმიანი ქარი. რკინიგზის საავადმყოფოს შესასვლელი. კარები დაკეტილია. გალაკტიონი აბრახუნებს კარებზე. დარაჯის სახე „ფორთოჩკაში“.

— **Все уже ушли. Никого нет.**

რუსი ფორთოჩკას ხურავს. გალაკტიონი უკაკუნებს.

დარაჯი: — **Чего?**

— **Позови дежурного врача, ძამიკო.**

„ფორთოჩკა“ ღია რჩება, გალაკტიონი მარტოა წვიმაში. იღება კარები. გამოდის რუსი ექიმი.

— **Заходите... Вы совсем промокли. Так и простудиться можно. На что жалуетесь?**

სამორიგეო ოთახში შედიან.

— **У меня здесь брат лежит (გალაკტიონი) Позвонили что ему плохо.**

- Фамилия больного?
- Табидзе, Абесалом Васильевич.
- ექიმი დავთარს ჩაფურცლავს.
- Поднимитесь на второй этаж. Палата

№ 7.

გალაკტიონი ეძებს პალატას. რაკი დერეფანში სხვა არავინაა, შორიდანვე ჩანან ერთ ადგილას შეჯგუფებული ტატიანა, კალისტრატე, პატარა ვასიკო და ნოდარი. სამარისებური სიჩუმეა. სკამზე მჯდარ ტატიანას (აბესალომის მეუღლე) სახე ხელის გულელებში აქვს ჩარგული. ნოდარი და ვასიკო (ნოდარის უმცროსი ძმა) გალაკტიონს შემოეგებებიან.

გალაკტიონი ვასიკოს თავზე ხელს გადაუსვამს. ნოდარს გულში ჩაიკრავს.

ვასიკო: — გვიშველე, ბიძია.

გალაკტიონი ყველას ჩაუვლის და პალატაში შედის. სანოლზე, ზენარგადაფარებული მიცვალებულის ცხედარი ასვენია. იქვე მისი სათვალე დევს. გალაკტიონი ზენარს გადაწევს, მიცვალებულს სახეს გამოუჩენს, შუბლზე ხელს გადაუსვამს და იწყებს მის გასწვრივ ბოლთის ცემას. კალისტრატე მიცვალებულს ზენარს წააფარებს.

გარეთ საშინელი წვიმა და ქარია. პალატის ფანჯრების მინებს ხის ტოტები ეხლება, თუმცა ხმა არ ისმის. გალაკტიონი ფანჯრებთან ჩერდება და მის მოგონებაში აღმოცენდება მსგავსი სურათი.

* * *

ციცინოს ჩონგური (მოგონება)

გარეთ ქარია. წვიმს. ოთახის ფანჯრებს ეხება სველი ხის ტოტები. ტახტის თავზე დაკიდებულ ჩონგურს ზენარი აქვს მიფარებული, პატარა აბესალომმა იგი გადასწია, ჩონგური კედლიდან ჩამოხსნა და ტახტზე მჯდომ დედას გაუწოდა, გვერდით მიუჯდა. მათ წინ, სკამზე, ხანდაზმული გალაკტიონი ზის, ის შეეცდება მივიდეს დედასთან, პატარა აბესალომთან, თავზე ხელი გადაუსვას, მაგრამ ეს შეუძლებელია, რადგან განვდილი ხელი ცარიელ სივრცეში რჩება. ამიტომ იგი უწინდელ ადგილს უბრუნდება და უყურებს, რა ხდება: დედა ამბობს: — პირველი სიმი სმენით აიწყობა. მასზეა დამოკიდებული დანარჩენი სიმების ხმოვანება,...

ჩემს ქალიშვილობაში (ჰყვება დედა) მახსოვს, ერთი მოხუცი ქალი იყო. ციციწო. ჩვენთან ხშირად დადიოდა, გადასარევიად უკრავდა ჩონგურზე. ასი წლის რომ გახდა, დაყრუვდა. ჩონგურის მომართვა თვითონ

ალარ შეეძლო და მე ვუნყობდი. თავდავინყებით უკრავდა და მღეროდა, თუმცა სრულებით არ ესმოდა და ამ მხრივ მთლიანად ჩემზე იყო მონდობილი. (ჩემს მიერ ანყობილ ჩონგურზე).

ჩონგურ, ჩონგურ, კეკეჩია

შენა ჭამ და მე ქე მშია,...

ხანდაზმული გალაკტიონი: — რა არის, დედა, კეკეჩია? (დედა, მას, კითხვაზე პასუხს არ სცემს და განაგრძობს):

— ერთხელ, როდესაც მეზობლიდან სახლში ვბრუნდებოდი, კარებში სიცილისკისკისით შემომხვდა მოსამსახურე გოგო.

— რა გაცინებს გოგოვ-მეთქი? — უნდა მეკითხა, მაგრამ ალარ მიკითხავს. სახლში რომ შევედი, ციციწო იჯდა და ჩონგურს უკრავდა, მაგრამ, ღმერთო ჩემო, რა ჩონგური იყო ეს, ციციწო უკრავდა აუნყობელ ჩონგურზე. ოთახში ისეთი არეულ-დარეული ხმები ისმოდა, წარმოუდგენელი რაღაც, ... მოსამსახურე გოგოს, თურმე, განგებ აშლილი ჩონგური მიეცა ციციწოსთვის. სულ ერთია, ხომ არაფერი ესმისო, ... იცინოდა და იცინოდა, ... ამაზრზენად იცინოდა.

* * *

(ქაოსურ აშლილი ჩონგურის ეპიზოდი მკვეთრად შეუპირისპირდება მომდევნო ეპიზოდს).

თბილისი. გალაკტიონის ბინა. ყველანი შინ არიან: ნინა, ნუნუ, კაკინა, დუტუ, ჟოზე (დავითის ცოლი), ნოდარი, გალაკტიონი.

გალაკტიონი (ბორგავს): — შეთქმულება. დაჯგუფებები. ინტრიგები. ნილაბი, ნილაბი, ნილაბი მოიხსნა, ... საეჭვო პიროვნება!

ნინა: — დასაწვენი ხარ საავადმყოფოში. ვინ გაგიძლებს, ვინ?! (ნოდარზე მიუთითებს) შენ ამ ბიჭსაც გადარევ.

კაკინა რამოდენიმეჯერ დაუსხლტება ნუნუს და გალაკტიონს მიაშურებს, მაგრამ ნუნუ დაენევა და ცემა-ტყეპით უკან სამზარეულოში აბრუნებს. (გალაკტიონი ცდილობს ბავშვს შეეშველოს, მაგრამ უძლურია, რაიმე მოიმოქმედოს)

კვიცილ-წივილამდე მისული ნუნუ: — გეყოფათ, ნუ გამიგიჟეთ ბავშვი.

გალაკტიონი: — ჩემი ტერიტორია — არწაუსვლელობა სახლიდან, იციან, რომ ხვალ-იდან როგორც კი ფეხს გადაადგამენ, ... აქ ალარ იქნებიან.

ნინა ცდილობს ნუნუ დააწყნაროს, რასაც ვერ ახერხებს.

ნუნუ: — ვინ, ვინ გაუძლებს ამას. სასწრაფოდ უნდა დავანწინოთ საცა

საჭიროა. შეხედეთ, შეხედეთ, რა დღეშია? ცნობა მისი შრომის უუნარობის შესახებ.

გალაკტიონი: — მე მინდა ვუთხრა ჩემს უსინდისო მტრებს წყნარად, წყნარად! თქვენ არავითარი უფლება არა გაქვთ, დიახ, არა გაქვთ ხმამაღლა მელაპარაკოთ. ნოდარს მართავს:

— ჰაერი არ მყოფნის ნოდარიკო, ბიძიკო, ჰაერი არ მყოფნის. გავალ გარეთ.

ნინ მკლავებგაშლილი ნინა გადაეღობება:

— Нет, нет куда ты не пойдёшь, шагу не сделаешь. ხვალ წაგათრევთ და მოგათავსებთ საავადმყოფოში. (ნინა კარებს გასაღებზე გადაკეტავს).

ნოდარი: — (უადგილოდ ჩაერთვება) — ბიძია, მოძრავი სტენდები გვაქვს გადმოსატანი დიმიტროვის ქარხნიდან, დარეკეს, ხელს გვიშლისო.

ნუნუ: — მოძრავი სტენდები კი არა სა-ა-ვა-დმყო-ფო-ში-ა და-სა-წვე-ნიიიი. ხალხო! სასწრაფოდ მისი სრული იზოლაცია საჭირო ვერ, ხვდებით ამას?!

კარებზე კაკუნია.

ჟოზე: — Ужас (გალაკტიონს ზიზღით გადახედავს) უდიერად დაყრის მის ხელნაწერებს მაგიდაზე.

— Сиди! ბრძანების კილოთი ეტყვის ქმარს, რომელიც კარებთან მისვლას აპირებდა — Я открою.

ჟოზე ნინას ხალათის ჯიბიდან (მის დაუკითხავად) გასაღებს ამოიღებს და კარებთან მიდის.

ნინა: — სამხეცვა პირდაპირ. მხეცივით ბორგავს. ვინ, ვინ გაუძლებს ამას. არა, მიკვირს პირდაპირ როგორ არ დახვრიტეს, როგორ არ გაანადგურეს?!

გალაკტიონი: — ნერვები, ნერვები, ნერვები.

ჟოზე ალებს. შემოდის ხანშიშესული მეზობლის ქალი, ხელში მათლაფა სუფით, რომელზეც „ტილო“ აქვს გადაფარებული. (როგორ არის? — ეკითხება ჟოზეს. — Не можем успокоить. — საცოდავი. იქნებ აგი ესიამოვნოს) უსიტყვოდ მიდის გალაკტიონისკენ, მორიდებით მიესალმება და მათლაფა სამზარეულოში გააქვს.

— იქნებ შეჭამოს, ძალიან გემრიელია — ყველას გასაგონად აცხადებს სამზარეულოდან გამოსვლისას.

ნუნუ: — დილიდან არაფერი უჭამია, გადაგვრია, დადის, დადის, დადის — მეზობელი ჭირისუფალივით ჩამოჯდება გასასვლელთან და სინანულით შესცქერის გალაკ-

ტიონს.

ჟოზე — დავითს: — И долго мы должны смотреть на этого психа?

დათო — Ну потерпи немного — დედა და ნუნუ ცოდოები არიან.

გალაკტიონი საფერფლეში პაპიროსს ჩაჭყლეტს და ისე ამბობს, თითქოს უნინ დანყებულ დავას აგრძელებს:

— სინათლე, მეტი სინათლე, ამბობდა გოეთე სიკვდილის წინ, „რას ჩადიხართ“ — იყო ილია ჭავჭავაძის უკანასკნელი სიტყვები. აქ ყველა მე მებრძვის, ყველა, ჰაერი არ მყოფნის, ნოდარიკო, ბიძიკო, ჰაერი, სინათლე, საგნის მასში შესვლა და დაკარგვა მასში. პირველი, პირველი მიჯნურობა საგანთა. პირველი აღფრთოვანება მისით დაღლის და ჭუჭყის ნაცვლად. აქ ჭკუა არ კმარა არა, აქ მხოლოდ სიმშაგეა საჭირო და მიჯნურს შმაგი ჰქვია და არა მიჯნური. ანუ თქვენებურად (ხელს იშვერს ნინაზე) გიჟი. ამ ჭუჭყიანი ყოფიდან გასული სული. მსოფლიოში არ არის არც ერთი ერი, გარდა ქართველისა, რომელსაც ეს აზრი ისე გამოეკვეთოს როგორც ეს რუსთაველმა გამოკვეთა. თავისი ნათქვამით აღფრთოვანებული გალაკტიონი თავდავინყებით დეკლამირებს:

„პირველსა მიჯნურობასა ჭკვიანნი ვერ მიხვდებიან“

(ცდილობს თვითოეული ფრაზა დამარცვლოს და მისანვდომი გახადოს)

იმეორებს:

„პირველსა მიჯნურობასა ჭკვიანნი ვერ მიხვდებიან“

ენა დაშვრების მსმენლისა

ყურნიცა დავალდებიან

ვთქვენ ხელობანნი ქვენანი რომელნი

ხორცთა ხვდებიან

მართ მასვე ჰბაძვენ ვინც ოდეს

არ სიძვენ შორით ბნდებიან

(და ამას ხაზგასმით ამბობს)

მიჯნური შმაგსა გვიქვიან არაბულისა ენითა“ და ა.შ.

დიახ, გვარი „ზენათა“ ეს მხოლოდ ჭემმარიტ ქართველზეა ნათქვამი და არა ყველაზე. უცებ კაკინა ნუნუს ხელიდან დაუსხლტება და რაც ძალაა გალაკტიონისკენ გარბის, მაგრამ დედამისი მას გალაკტიონთან მისვლამდე დაიჭერს და დაუზოგავი ცემატყეპით სამზარეულოში შეაგდება, კარებს მიუჯახუნებს.

ბავშვი ისტერიულად ტირის. გალაკტიონი მოულოდნელობისაგან აიფოფრება:

— ეს რა ხდება, ეს რა ხდება ჩემს სახლში. Убирайтесь вон, вон из моего дома!

პირველი ნოდარი გადის, შემდეგ ყველანი და კარებს უხმოდ გაიხურავენ.

ნინა: — (ჩაილაპარაკებს) **Неблагодарный.**

გარედან კარების გადარაზვის ხმა ისმის. გალაკტიონი ეჯავჯვურება:

— **Убирайтесь вон** (აქეთ-იქით ანყდება) ...ახლა,.. რაც მაგან ჩაიდინა, არ ჩაიდენს არც ერთი დედა. რად ჩაიდინა?! რა უნდოდა ამით ეთქვა ჩემთვის? მტრები. მტრები შინ და გარეთ... მე შეშლილი ვგონივარ... ინტრიგები, ჩემი სრული იზოლიაცია, წიგნს გულზე მიიხუტებს და აივანზე გადის. სახე ცისკენ აქვს აპყრობილი

გალაკტიონი: — (მშრალი ხრიალით ხრი-ალებს,..) — ჰეჰ,..(ცაში) ,...ჰოუ,..

სამზარეულო. მაგიდას უსხედან: ნინა, ნუნუ, დათუ, ჟოზე და მეზობელი.

აზლუქუნებული კაკინა დედას მუხლებზე უზის. როგორ არ ცდილობენ,.. ვერ აწყნარებენ. ნოდარი ფანჯარასთან დგას ყველასთან ზურგშექცევით.

სამზარეულოს ელვა (ხანდახან) ანათებს. დაორთქლილ მინაში ჩანს აივანზე ცისკენ სახემიშვერილი გალაკტიონი.

ნუნუ: — (ისტერიულად ამბობს) გიჟია,.. სრულიად არანორმალურია. ბავშვს გამიგიჟებს.

— **Да, да, к сожалению я согласна, его надо изолировать,** — ამბობს ნინა.

ჟოზე თითს საფეთქელთან დაიტრიალებს. **Его не изолировать, а лечить надо.**

— არა და რა ნიჭიერია (...მეცოდება. ცხვირსახოცს თვალეზე მიიდებს მეზობელი.

ნინა: — მე არავის ვეცოდები, ამხელა ოჯახი კისერზე რომ მანევს.

დათუ: — საქმე თქვენ რომ ფიქრობთ, არც ისე მარტივია. საჭიროა შეტყობინება იქ (თითს გაუგებარი მიმართულებით იშვერს).

ნუნუ: — სად?

დათუ პასუხს არ სცემს.

ნუნუ: — კაცო შარში გაგვხვევს. აუცილებლად უნდა გაფორმდეს ქმედით უნარობის ცნობა.

მინდობილობა ჰონორარებზე და პენსიაზე? — კითხულობს ნინა.

ნუნუ: — გეუბნებოდი, ამდენ ხანს უნდა გაგეკეთებინა მაგი.

ნინა ნუნუს ნათქვამს უპასუხოდ ტოვებს.

დათუ: — დღეს აქ რჩებით?

ნინა: — აი, ნოდარი დარჩება. ნოდარი სამზარეულოდან გადის.

— ოფიციალური ქაღალდების გაფორმებას მე ვიღებ ჩემს თავზე (დათუ).

გალაკტიონის ზურგს უკან ქარი კარებს ისე მოახეტქებს, შუშა ჩაილენება. ნუნუ და ნინა ვერ ბედავენ, თუნდაც შეეცადონ გალაკტიონი როგორმე სახლში შემოვიდეს. ის სახლში მაშინ შემოდის, როდესაც ზურგს უკან კარებთან ატუზულ ერთიანად გალუმპულ ნოდარს აღმოაჩენს.

— **Нет, с ними нельзя жить, они действительно обе сумасшедшие,** — უჩურჩულებს ნუნუ დედამისს — **Нужно от них уйти...**

— ღმერთო ჩემო, რა დავაშავე, — გოდებს ნინა.

— შეხედე, რამხელა დანასავით ფრჩხილები აქვს, — ამბობს ნუნუ.

გალაკტიონს მართლა უჩვეულოდ გაზრდია ფრჩხილები. როცა გალაკტიონი ოთახში შემოდის, ნინა და ნუნუ სასწრაფოდ სამზარეულოში გადაინ და კარებს ხურავენ.

— ოლკინ, ოლკინ,..ოლოო, ...— ბუტბუტებს სველი და შეციებული გალაკტიონი. (მანც) წიგნების კარადასთან მიდის და იწყებს ხელნაწერების გადმოლაგებას. აწყობს — ამ ყოველივეს ვინ აკინძავს, ვინ დაითვლის, ვინ გაიგებს,.. არავინ? მე არ მინდა წამიც ჩემი ნაგრძნობის, ნააზრვის დაიკარგოს,.. შეუმჩნეველი დარჩეს, ჩემი სულის, აზრის, გრძნობების ყრიაშული. (იელვებს, იქუხებს, გამოირთვება შუქი) გალაკტიონი აწვალებს ჩამრთველს. ეძებს ასანთს. („ნოდარი არ ჩანს, სად არის ნოდარი?“) აირევი ივერია,.. აირევი — ივერია,.. ბნედა. შხამით დათრობის და,.. აგონია ლოკომოტივის შორეული ხმა არღვევს ღამის ხმაურს... ეს განწირულ ლტოლვილთა ძახილია. ლტოლვილი გასცქერის მენამულ ღამეს „ცივს, მიუსაფარს, უცხოს, გარენარს,..“ (წვიმის წვეთები სახეზე ჩამოსდის).

ნოდარი: — სულ სველი ხარ ბიძია, გაცივდები,.. მიდის კარადასთან, გამოაქვს სუფთა საცვლები, ზედა-ქვედა, პიჟამო, პირსახოცი,.. (და) ცდილობს მოეხმაროს: ჯერ თავს შეუმშრალებს. სახეს. გალაკტიონი შედის კარადის უკან და საცვლებგამოცვლილი გამოდის. ბუტბუტით წვება. საბანს სანახევროდ წაიხურავს. ნახევრად შიშველ მკლავებს აქეთ-იქით გადაყრის (ისეთი შეგრძნებაა თითქოს იქვე ჩაეძინა).

შემოდის ნინა მაკრატლით. მიეპარება. უნდა ფრჩხილები დააჭრას. გალაკტიონს ეღვიძება. ლოგინზე ასხლტება და ისტერიულ ყვირილს გააბამს.

— მიშველეთ, თითებს მაჭრიან. (რაც ხელში ხვდება ყველაფერს ნინას ესვრის).

შემოვარდება ნუნუ: — რა ამბავია?!

ნინა: — არა, მორჩა. მე არ შემიძლია მაგასთან ცხოვრება. სხვა გზა არა მაქვს, გადმოვალ ისევ თქვენთან და ვიცხოვრებ... *Всё, я устала.*

ორთავენი გადიან. ნოდარი გაყვება. (გალაკტიონი) ფეხშიშველი მიიჭრება კარადასთან, უჯრიდან საქალაქეების უზარმაზარ შეკვრას ამოიღებს და სამუშაო მაგიდაზე დადებს.

ნოდარი ცოცხით და აქანდაზით ბრუნდება. იწყებს მინის ნამსხვრევების შექუჩებას.

— ყველანი წავიდნენ ბიძია. ნინა ბიცოლამ... აღარ დავბრუნდებო.

ნოდარის გააქვს ნაგავი. ისევ ბრუნდება. ამჟამად შემოაქვს ჩაქუჩი, ლურსმანი, ფანერი და უნდა ჩამტვრეული მინა ადგილზე მიაჭედოს.

ნოდარი ფარდის ქვეშ აღმოაჩენს ამონახვეს გალაკტიონის უბის წიგნაკიდან და თავისთვის კითხულობს.

გალაკტიონი: — რაო რა წერია მაქ?

ნოდარი (კითხულობს): — „ქროდა ქარი, თრთოდა იასამანი“.

გალაკტიონი: — დიდებულია, დიდებული. კიდევ, კიდევ?

ნოდარი: — „მთვარეში შავი შრიალებს ჩალა, შავი ლეჩაქი დაეცა ყანებს“ (და) „როგორც თვითმკვლელი დლიურს, შლიდა ლაყვარდი ყანებს“.

გალაკტიონი: — ოხ, ოხ, ოხ...

გალაკტიონი იწყებს საუბარს.

— ნოდარი, ბიძიკო, რომ შეიძლებოდა, მოვკვდებოდი, რათა ისევ დავიბადო და ვიცხოვრო, როგორც დღემდე მიცხოვრია. მე ხომ ამქვეყნად დასანანებელი არაფერი მაქვს... არ დამიძმობილდა არც სიყვარული, არც ბედნიერება, არც იმედი ბედნიერებისა... კი ხედავ როგორც ვარ, ნოდარი, ბიძიკო. (ნოდარი საქმეს თავს ანებებს. ჩამოჯდება) ბედნიერებაა ჩემი კალამი, რომელიც არასდროს მლაღატობს... განა არ შემეძლო სხვებივით მეცხოვრა? მქონოდა კარგი ბინაც, კარგი მდგომარეობაც, მაგრამ ისიც კმარა ბიძიკო, რაც გვაქვს... რადგან საბრძოლველად არ მცალია, შემოქმედებაში ჩამოვრჩები. ჩემთვის ყოველი სტრიქონი ჩემი ლექსისა უმაღლესი ბედნიერებაა... მე მიყვარს ის, რაც ვარ. ნოდარიკო, ბიძიკო, იყავი მედგარი, ამაყი, გიყვარდეს შენი თავი და შენი ნამოქმედარი და თვითონ დრო გეტყვის, ვინ ხარ შენ და რა გააკეთე... და ყველაფერი ეს პარ-

ნასზე აგიყვანს ან ეშაფოტზე... მე შენს მეტი ახლობელი აღარავინ მყავს, ბიძია... არა კარგის მსურველი ცოტა არაა... მაგრამ სულის სასურველი არის ძალიან ცოტა.

კულტურის სამინისტრო. შემოდის გალაკტიონი პორთფელით, მოყვება დაბალი ტანის კაცი (რუსის ტიპაჟი) ნახატებისა და „პლაკატების“ ჩასანყობი ქარისხით.

(გალაკტიონი — მდივანს): — გამარჯობა, ბიძიკო შენი. კაკო ადგილზეა, თუ იცი (...მე გალაკტიონ ტაბიძე ვარ, პოეტი).

მდივანი: — *Минуточку.* (კაბინეტში შედის, ისმის მისი ხმა): — *Там, к вам... говорит... какой-то... Галактион что-ли.*

ბატონი კაკო დაუყოვნებლივ შეეგებება გალაკტიონს.

— მობრძანდით, ბატონო გალაკტიონ.

გალაკტიონი შედის. მინისტრი სავართელთან მიიპატიჟებს.

(არაოფიციალურად სხდებიან)

— ძამიკო, შენ ვანიდან ხარ? (გალაკტიონი).

— არა, ბატონო გალაკტიონ, მამა გახლავთ სოფელ დვალის მშვილებიდან.

— სულორის აბანოში თუ გიბანავია?!

— არა (ბატონი კაკო იღიმება).

— აბა, რანაირი დვალის მშვილი ხარ, ძამიკო?.. (ხითხითებს) უსათუოდ უნდა იბანაო სულორის წყალში. ეს კაცი, ჩემი ადვოკატია, ჩემი ინტერესების დამცველი. გალაკტიონის თანმხლები ტანმორჩილი კაცი მინისტრს თავის დახრით წარუდგება. მას ქარისზე მკერდზე აქვს მიყუდებული. გალაკტიონი ოფიციალური კილოთი იწყებს.

— ქართულმა მწერლობამ გადანყვიტა იუბილე გადაუხადოს გალაკტიონს. ხედავ, რას მოესწრო გალაკტიონი, ძამიკო?! — მოულოდნელად, ოფიციალური ტონიდან ქირქილზე გადადის.

ბატონი კაკო: — მერით შემიძლია ვემსახურო იუბილარს?

გალაკტიონი: — ძვირფასი ამხანაგების, ქართველი მწერლების აზრია, იუბილე ოპერის თეატრში გაიმართოს.

ბატონი კაკო: — დიდებული აზრია, ბატონო გალაკტიონ.

— ამხანაგებმა მითხრეს საზეიმო კონცერტის მომზადება თქვენ გეხებათ.

— როგორც პოეზიის მეფეს შეჰფერის, ისე იქნება.

— არა, არა, სულორის წყალში ნამდვილად ხარ ნაბანავები, ოქრო ხარ, ძამიკო,

ოქრო.

(ხითხითებს)

— ოღონდ ერთი თხოვნა მაქვს და უარი არ მითხრა. — საიუბილეო აფიშა ჩემეული ესკიზით მსურს დაიბეჭდოს.

გალაკტიონი ხელით ანიშნებს. ადვოკატს ქარისხიდან აფიშის ესკიზის გრაგნილი ამოაქვს და მაგიდაზე შლის. ბატონი კაკო გაოგნებული ათვალიერებს ესკიზს, რომლის აღწერილობა ასეთია.

ოპერის თეატრის აფიშის ქუდი. ქუდის ქვეშ შუაში მსხვილი შრიფტით წერია ციფრი 50. მთელ გამოსახულებაზე ასევე მკვეთრი მაგრამ ერთმანეთისაგან დაშორიშორებული შრიფტით — წარწერაა:

„გ ა ლ ა კ ტ ი ო ნ ი“

გამოსახულებაზე რამდენიმე ადგილას ცრემლებივით წითელი საღებავია ჩამოღვნილი.

— ეს წითელი ლაქები რას ნიშნავს, ბატონო გალაკტიონ?

ცდილობს შინაგანი შეშფოთება დამალოს ბატონმა კაკომ.

— ეს სისხლის წვეთებია, ძამიკო, გალაკტიონის დიდი პოეტის სისხლის წვეთები. ეს იდეა დიდი ხნის წინათ ერთად შევთხზეთ მე და ერთმა მეტად მშვენიერმა პრიზალტმა ქალბატონმა, ოლგა იურის ასულმა დარიუსმა, რომელსაც მე მაშინ დიდებული სტრიქონები ვუძღვენი:

„...მიმაფრენდა ნაპირებზე
ლურჯა ცხენი,

გადავიჩეხე —
უკურნებლად დაჭრილი ვარ...
დამეხსენი!

შეკიდებიან მთვარეს,
როგორც მძიმე მტევნები
თეთრვარდისფერი ალურები
და შადრევნები...
ჩახმახის ნუთი ბნელ სივრცეში

აშლილი ბოლი
შავი ყვავილის სამუდამოდ
მკვდარი ფოთოლი...
მოულოდნელად ბატონი კაკო აგრძელებს გალაკტიონის ლექსს.

ლაუციფერი — აი ლუციფერი...
ვინ არის ეს ქალი... ვინ არის ეს ქალი...
ასეთი ცისფერი...
გალაკტიონი აკაკის აყვება და ისინი ლექსის დარჩენილ ნაწილს ერთმანეთის წასწრებით ჩაამთავრებენ...

შადრევნები და ჩანჩქერები...
ქანდაკებებმა ჩაიარეს
მოხდენილ წყებად

სადღაც შორს მუსიკა

ქარივით კითხულობდა

აი ლუციფერი...

ვინ არის ეს ქალი... ვინ არის ეს ქალი...

ასეთი ცისფერი...

ადვოკატი ადგილიდან მოულოდნელად წამოხტება და უკან დაჯდება.

აღფრთოვანებული გალაკტიონი ადგილზე ბავშვივით ცქმუტავს და არ იცის თავისი სიხარული როგორ გამოხატოს. მინისტრი კარადასთან მიდის, კონიაკს და შოკოლადს გამოიღებს და გალაკტიონს მიმართავს:

— ბატონო გალაკტიონ, თქვენი ნებართვით, ხომ არ დავლოცოთ ჩვენი იუბილარი?

ამ ეპიზოდის ბოლო პასაჟზე ისმის ოლგა იურიენას ხმა (კითხულობს გალაკტიონისადმი მიძღვნილ წერილს): „...Сыну солнца привет от Ольги Юрьевны. Милостливый государь, я вам звонила в назначенное время, в назначенный вами час. Но вас дома не оказалось. Разве у вас могут быть какие нибудь определённые желания“ და ა.შ.

ქალის ხმა შემდეგ ეპიზოდზეც გადადის, რომლითაც გალაკტიონთან ერთად ჩვენ სხვა დროში და გარემოში აღმოვჩნდებით.

გალაკტიონი კარებზე დაკაკუნებას გადაიფიქრებს, გასაღებით მოსინჯავს, მაგრამ კარები ღია აღმოჩნდება. ალბათ ოლგა იურიენას დარჩა ღია?! შეცბება გალაკტიონი და ღია კარში ეძახის, მაგრამ პასუხს არავინ სცემს. ბინაში ბნელა. რამის გარჩევა შეუძლებელია. გალაკტიონი ბინაში შესვლისთანავე აყირავებულ სკამს გამოედება, წაბორძიკდება და კარადის კუთხეს ისე მწარედ მიეხეთქება, სულს ძლივს ამოითქვამს. როგორც იქნა,.. შუქს აანთებს. მხოლოდ ახლა ვხედავთ: რომ ის ძალიან ნასვამია, ბინაში ყველაფერი ამოყირავებულია და გაქურდულია.

— საქმეა ახლა ეს? — ამბობს გალაკტიონი. როგორღაც ახერხებს და ალებს ერთ ფანჯარას, მერე მეორეს, მერე აივანზე გასასვლელ კარებს. ქარი ააფრიალებს ფურცლებს და ოთახში მიმოფანტავს. მკერდზე ხელმძიდებული გალაკტიონი მძიმედ ეშვება სკამზე. რატომღაც ცდილობს უპირველეს ყოვლისა, ფეხსაცმელები წაიძროს და ჯერ გაუხდელ „ნასკებში“ რჩება. კარებში გასაღების ხმა ისმის. სახლში ოლგა იურიენა დარიუსი შემოდის. ის გამჭოლი ქარის გამო კარებს ძლივს კეტავს. გალაკტიონის ოთახის კარი გაჯახუნდება, მაგრამ მაინც

ლიად რჩება.

ოლგა იურიევნა: — Это, что ты тут устроил?!

(სასწრაფოდ ფანჯრებს და კარებს კეტიავს)

— Обокрали меня, обокрали и ребро сломали и ноги горят, — თვალბეზე ცრემლმომდგარი შესჩივის გალაკტიონი.

— Ты как ребёнок, — ეუბნება ოლგა იურიევნა. როგორც ბავშვს თავზე ხელს გადაუსვამს და ცდილობს დაანყნაროს. ტანზე ხდის, აწვენს და ტემპერატურას უსინჯავს.

ოლგა იურიევნა: — У тебя высокая температура.

— При входе в темноту я поскальзнулся и сломал ребро. Наверное мне надо лечь в больницу, — გალაკტიონი ცდილობს სანოლზე წამოჯდეს, მაგრამ ოლგა იურიევნა მას ძალით უკან აწვენს:

ოლგა იურიევნა (ოდნავ გაღიზიანებული): — Ни куда тебе не надо лечь, я сама о тебе позабочусь.

მას სამზარეულოდან კოტოშებიანი კოლოფი გამოაქვს და გალაკტიონს შიშველ ზურგზე აყრის.

ოლგა იურიევნა იატაკიდან კრეფს და მაგიდაზე აწყობს გალაკტიონის ხელნაწერებს.

— Мерзавцы (ამბობს ის) — как они посмели тронуть твои рукописи?

— У меня в кармане деньги. Мне сегодня дали аванс.

ოლგა იურიევნა: — Галактион, тебе нельзя пить. Сколько раз я тебе говорила. Ты как непослушный ребёнок.

გალაკტიონი დუმს. ოლგა იურიევნას ხმაში და მოძრაობაში გაღიზიანება ემჩნევა. „ბანკებს“ ხსნის. კოლოფში აწყობს. (გალაკტიონს ზურგი აქვს აჭრელებული) საბანს შემოუკეცავს. შუქს გამორთავს და ოთახიდან ფეხაკრეფით გადის.

„თუ მავანი მიწვდა მიტანს კიდევ დააიმასიტამს“ (ბუტბუტებს გალაკტიონი) ქუჩიდან შემოსულ სინათლეზე ლეიბის ქვეშ შენახულ უბის წიგნაკს მონახავს, „კარანდაშით“ სასწრაფოდ აკეთებს ჩანაწერს, მაგრამ დაწერილს იქვე გადახატავს და მის ადგილზე წერს: „აი ლუციფერი, აი ლუციფერი, ვინ არის ეს ქალი ასეთი ცისფერი“. „ცელქი ქარი გიჟურად ატრიალებს“ დაფიქრდება და ამბობს — იდეალური დაწყება პასტორალისა. საბინიდან ფეხებს გამოჰყოფს — უჰ, როგორ მიხურს ეს ოხერი — კარანდაშს და უბის წიგ-

ნაკს გვერდით გადადებს და ბუტბუტით (გარდამავალი ჟანრები: რომანსი, სერენადა, კანტანტა, ჰიმნი, პოემა, ორატორია...) ბანცალით „ვანნაიაში“ — აბაზანაში გადის. ფეხს ძლივს აწევს პირსაბანში ჩადებს, ონკანს მიუშვერს. განაგრძობს ბუტბუტს — ლექსი უნდა იკითხებოდეს დინჯად, ყოველივე აფეთქების გარეშე. აუცილებლად უნდა დავუბრუნო სიტყვას სითამამე. უნდა გავანთავისუფლო ხმა. მივცე სიმტკიცე... ძირითადი... (უცებ ფეხი გამოეშლება. ცდილობს თავი შეიმაგროს. გულალმა გადავარდება. წაეტანება სარეცხიან ტაშტს. გადმოაყირავებს. დაეჯახება ვედროს და ყოველივე ამასთან და სხვასთან ერთად იატაკზე მოშვავდება). ხმაურზე გულგახეთქილი ოლგა იურიევნა შემოვარდება:

— Господи, господи, куда я попала, что я здесь делаю. Как так можно жить, кто это вынесет ты же не человек!.. Я не понимаю, как поэт, человек утонченный может так себя вести!

კარებს გაიჯახუნებს, მაგრამ ის თავისით იღება. გალაკტიონი როგორღაც დგება. ხალატს ჩაიცვამს, ფაჩურებს. ოლგა იურიევნა უკან შემოიჭრება. აიღებს ამოსვრილ პიჯაკს, პალტოს, ამოაბრუნებს ჯიბეებს:

— Мерзавец, где деньги?! Ты их пропил или обокрали. Сколько можно это терпеть?! Бедная моя дочь,.. ей нужны лекарства, хорошее питание... а ты бездельник, ты только о себе и думаешь, эгоист... Где деньги я спрашиваю. (ტირის. ჯიბეებამობრუნებულ ტანსაცმელს გალაკტიონს მიყრის) — Я ухожу. Ты меня не ценишь. Где аванс? Сколько я для тебя сделала... Нет. Я сейчас пойду в союз писателей, в центральный комитет — тебя надо немедленно изолировать. Я буду этого настойчиво требовать! ხმაურზე ბინაში ვასასი შემოიხედავს:

— Что случилось?

ოლგა იურიევნა: — Пойди и посмотри на твоего народного поэта.

ოლგა იურიევნა გადის,.. მაგრამ ჩემოდანს ტოვებს. ვასასი შედის გალაკტიონთან.

ვასასი: — რა მოხდა, გალაკტიონ?

გალაკტიონი: — დიდი ხიფათი შეემთხვა შენს გალაკტიონს. ფეხი შევეუშვირე კრანს და მოვშვავდი, ა — ზედა სართულზე იწყება ხმაური.

გალაკტიონი: — ეს ქალი ნამდვილად გიჟია. დაიწყო,.. დაიწყო და მთელ ღამეს ასე

გასტანს. თითქოს ჩემს თავზე დადიოდეს.
 ვასასი აბაზანას ალაგებს. გალაკტიონი ჩართავს ბეთჰოვენის მეათე სიმებიან კვარტეტს. შემოიხედავს მეორე მეზობელი:
 — მშვილობაა?
 — გალაკტიონი: — მე დიდი პოემა მაქვს ჩაფიქრებული მშვიდობაზე... მე დავნერ და მას (თითს ჭერში იშვერს) და კიდევ ზოგიერთ აფხანიკებს შერცხვება მაშინ.

კარებზე კაკუნია.
 — საბრალო ქალი, — ბუტბუტებს გალაკტიონი. მიდის კარების გასაღებად:
 — ეს უკანასკნელი ორი კვირაა რაც რაღაც მხეცს დაემსგავსა. ალბათ ფულისთვის დაბრუნდა. ღია კარებში მიშა ვადბოლსკი დგას.
 გალაკტიონი: — **О, Вадбольский, мой друг!** შესძახებს გალაკტიონი. და აპირებს კიდევ რაღაც უთხრას, მაგრამ სად იყო სად არა, უცებ, საიდანღაც ჩნდება ოლგა იურიენა, ის დაუყოვნებლივ ვადბოლსკის წინ გადაუდგება, ზურგს უკან კარებს მოხურავს, „კლიტეს“ კეტავს და ეუბნება:
 — Он болен. Его нельзя беспокоить. (Прошу вас), приходите завтра... Он сегодня очень болен.

— Сейчас-же открой дверь! — ისეთი შემზარავი ხმით დაიყვირებს შიგნიდან გალაკტიონი, დარიუსი მაშინვე კარებს აღებს და განზე დგება.

— Хватит! — კატეგორიულად ამბობს გალაკტიონი.

ვადბოლსკიმ არ იცის როგორ მოიქცეს. გალაკტიონი მას ხელმკლავს გამოსდებს და თავის კაბინეტში შეიყვანს.

გალაკტიონი: — **Не обижайтесь это она так, так просто сказала.**

ვადბოლსკის სავარძელში სვამს. თვითონ სკამზე ჯდება.

ვადბოლსკი: — **Галактион Васильевич, дети парка культуры очень вас любят. И ждут, не дождутся встречи с вами. Как только вы сможете, мы хотели бы устроить вам встречу.** გალაკტიონს სახეზე მღელვარება დაეტყობა და ლოყაზე ცრემლი ჩამოუგორდება.

გალაკტიონი: — **Вы говорите, что дети меня любят? Как приятно... любят (ბოლო სიტყვას დამარცვლავს) — Какое это большое слово. Конечно я приду. Меня ведь другие ненавидят.** რატომღაც წამოდგა, მაგრამ თავი ველარ შეიმაგრა და რომ არა

ვადბოლსკი, შეიძლება კიდეც დავარდნილიყო.

ვადბოლსკი (შეუსწორებს): — **Вас любят и боятся Галактион Васильевич.**

— **Боятся?** (გაიმეორა გალაკტიონმა და ჩაიხიბითა) **Боятся и любят — хорошо ты сказал.** გალაკტიონი შებრუნდება და ისე გაირინდება, თითქოს მის მეტი იქ არავინ იყო. ვადბოლსკი მონინებით დგება და ისე რომ ხელი არ შეუშალოს, შეუმჩნევლად გადის. გალაკტიონს უჯრიდან საქალაღე ამოაქვს. ხსნის.

— იმისათვის რომ შექმნა რაიმე დიდი, საჭიროა ბევრი შრომა:

„...არის პოეზიაში მუსიკა არა ქვების (მალარმე), არა არტიკლების (გერმანელი პოეტები), არა ნიუანსების (ვერლენი), არამედ სხვა — ნიჭის, ნიჭის და კიდევ ნიჭის. ეს მართალია პარადოქსია, მაგრამ სხვანაირად ვერ ახსნით ამას. სიტყვა არც რომანსია, არც სუიტაა, არც ოპერა, — ამათ ჰყავთ თავიანთი კომპოზიტორები. სიტყვა გამოძახილია მხოლოდ სხვა დიდი მუსიკის, რომლის სახელიც უნდა მოინახოს. საგნებს აქვთ თავისი მუსიკა და პოეტმა სწორედ მას უნდა მიაგნოს. შევადაროთ მარტინ ჰაიდეგერს: პოეზია არის სიმღერა“.

ჰიმნი ქართველ ქალებს

რარა-რა-რა რა-რა-რა-რა
დარი-ირა რა-რა-რა-რა.

რა-რა-რა-რა
რა-რა-რა
რა-რა-რა-რა
რა-რა-რა.

რა-რა-რა-რა რა-რა-რა-რა
რა-რა-რა-რა რა-რა-რა-რა.

რა-რა-რა-რა
რა-რა-რა
რა-რა-რა-რა
რა-რა-რა.

გალაკტიონი აივანზე გადის. ჯერ მთან-მინდას გახედავს, შემდეგ მზერას ცას ააყოლებს.

„გალაკტიონი — გალაკტიონი“ — ჩურჩულებენ ქუჩაში მიმავალი გამგლელები, როდესაც გალაკტიონს შენიშნავენ. თვითონაც იქით იხედებიან საითაც ის, მაგრამ რაკი იქ საინტერესოს ვერაფერს ხედავენ, გალაკტიონს უბრუნდებიან. ქუჩა ნელ-ნელა

ივსება ცნობისმოყვარეებით. ჩერდება მანქანები, ერთი ამბავია. გალაკტიონი გამოერკვევა. შეკრთება. ჩაიხედავს ქვევით. გაკვირვებული დააცქერდება ხალხს. მორცხვად თავს დაუკრავს. მკერდზე მონინებით ხელს მიიღებს. შებრუნდება ოთახში. გაიხურავს კარს. ფარდას ფრთხილად გადასწევს და იქიდან იჭყიტება. (ქუჩაში ახალგაზრდა ქალი, რომელიც ძალიან ჰგავს ოლიას, ვიღაც მამაკაცს სახეში სილას გაანწავს). (ამ დროს ხდება ხანდაზმული გალაკტიონის გაორება — ასაკოვანს ახალგაზრდა ცვლის და მოგონებაში გადავდივართ): ფარდასთან ახალგაზრდა გალაკტიონი დგას. ქუჩაში იყურება. თითქოს ტანი რაღაცას უგრძნობს, უცებ მოიხედავს და შეცბება. თავზე (მოჩვენებასავით) მას მვდ-ს ფორმაში გადაცმული შონია ადგას.

— **Мне поручено,** — მიმართავს ის გალაკტიონს (ახალგაზრდა გალაკტიონი იცვლება ხანდაზმულით) — **Вам передать извещение о том, что посланные вами гражданке Окуджаве О.С. 200 руб. возвращаются назад в виду того что почтовый ящик адресата ГУ 1021 УЗ.100 закры. Укажите вот здесь (შონია ფურცელზე ადგილს უჩვენებს) полученную вами сумму.**

გალაკტიონი (მაშინალურად) უწყებას მიტანება.

— **Нет (შონია), сперва пересчитайте!**

— **Не надо (გალაკტიონი) пересчитывать...**

— **Надо (შონია).**

გალაკტიონი მოსინჯავს გადათვალოს ფული, მაგრამ ხელს ვერ იმორჩილებს. შონია ეხმარება. დათვლილ შეკვრას მაგ-იდაზე დებს.

— **Здесь (შონია) распишитесь.**

— გალაკტიონი ხელს აწერს.

შონია: — **Отчётливо.** (გალაკტიონი განმეორებით ხელს ისე აწერს, როგორც შონია მოითხოვს).

შონია (უჩვენებს): — **Здесь, адрес и число.** (უწყებას გადაიკითხავს. დაკეცავს. უბის ჯიბეში ჩაიდებს და გადის).

დახლთან მდგომი ხანდაზმული გალაკტიონი მედუქნეს მაჯაში ხელს ჩასჭიდებს, არყიან ბოთლს ააღებინებს, ჭიქას პირთამდე შეავსებინებს. სასმისს ბოთლზე აუსვამს და ძალიან ნელა დასცლის.

„...**Олкин... Олкин... сколько невзгод ты**

пережила... О, только ты одна способна понять почему я на твои письма не отвечал. Я не мог знать — что делать. Отчаяние лешило меня всякой воли.

დახლზე მდგარ ლუდისნარჩენებიან დიდ კათხაში აგდებს ლენინის ორდენს.

(გალაკტიონი — მიკიტანს): — დღეს ყველასი გადახდილია. შებრუნდება და ქუჩაში გადის.

მიკიტანი (მისდევს): — რას შვრებით, ბატონო გალაკტიონ?

ხელეზანული გალაკტიონი მას შემოუბრუნდება და უგონოდ უყურებს.

მიკიტანი: — დამიჭერენ, ბატონო გალაკტიონ — მიკიტანი მას შეუმჩნევლად ორდენს ჯიბეში უდებს და სწრაფად უკან ბრუნდება.

შექეიფიანებული გალაკტიონი მწერალთა კავშირშია. სააქტო დარბაზში სხდომაა. შესასვლელთან თავი მოუყრიათ მწერლებს და პოეტებს. ვინც დარბაზში ვერ დაეცა ან პაპიროსის მოსაწვევად გარეთ გამოსულა. ახალმოსული გალაკტიონი მათ შორისაა. როგორც ყოველთვის (ახლაც) თავი გამომწვევად უჭირავს. კარებს გამოაღებს, დარბაზში შეიხედავს, მაგრამ უკან მიხურავს და იქ მყოფთ ეკითხება:

— რა ხდება, ძამიკოებო, შიგნითაც და გარეთაც ყველა მწერლები და პოეტები ხართ?! გუშინ დამირეკა აბაშიძემ. პირველ საათზე მწერალთა გაფართოებული სხდომა არისო და აუცილებელია შენი დასწრებაო,.. მარა ნამეტანი გაფართოვებულხართ, ნამეტანი. (ქირქილებს და ,...) მასთან ერთად ყველანი იცინიან.

— მეც მომიკიდე ერთი, თუ კაცი ხარ, — მიმართავს ის ახალგაზრდა მრელაშვილს, რომელიც ამ დროს თვითონ ემზადება პაპიროსის მოსაწვევად.

— ახლა ხომ ხარ შენც ამათთან, ძამიკო (...მთავარია იქ, იყო იქ — სააქტო დარბაზისკენ იშვერს თითს გალაკტიონი (ქირქილებს) უმჯობესია პრეზიდენტში. ჯგუფთან ახალგაზრდა უცერემონიო კაცი გაჩერდა და ყურს უგდებდა მათ საუბარს.

ახალგაზრდა კაცი: — საშინელებაა, საზიზღრობაა,.. გადაიკითხეთ 37-38 წლების გამოცემები და მიხვდებით. დაძველებული თაობა. საერთოდ ვთვლი, რომ ეს თაობა პოეზიის დამსაფლავებლები არიან. უნდა აილაგმონ. ხელს უშლიან ქართული პოეზიის წინსვლას და განვითარებას. მასთან (ჩერ-

დება) კიდევ ორი.

— ...მართალია (მარა) მთლად მასე არაა საქმე — ამბობს ერთ-ერთი მათგანი, რომელსაც „საბჭოთა საქართველოში“ შეხვეული უსახური ნიღაბი უჭირავს. გალაკტიონი ერევა საუბარში:

— როგორ გავხარ (ბიძიკო) ილია ჭავჭავაძეს.

(სიჩუმე ჩამოვარდება)

ახალგაზრდა (უხერხულად იმშუმნება მაგრამ) აშკარად კმაყოფილია.

გალაკტიონი: — (არა), ნამეტანი გავხარ. (ახალგაზრდა ნითლდება)

გალაკტიონი: — (ასეთი მსგავსება წარმოუდგენელია),...გავხარ (ნამეტანი) გავხარ. მარა რა გაკლია, იცი?... (პაუზას აკეთებს)

ახალგაზრდა: — რა, ბატონო გალაკტიონ?

გალაკტიონი უბის ნიგნაკს ამოიღებს და წერს: (მიანვდის)

ახალგაზრდა ხმამალა კითხულობს: — ტყვია შუბლში — ყველანი იცინიან. გალაკტიონი კიბზე ასვლას აპირებს, მაგრამ გაახსენდება და მობრუნდება:

— ბლოკნოტი დამიბრუნე, ტელეფონის ნომერი მაქვს ზედ.

გალაკტიონი: — ეს გაკლია,.. ისე ნამეტანი გავხარ.

(მხარზე ხელს მოუთათუნებს და ქირქილით გამოორდება).

* * *

გალაკტიონის ბინა. მას კაბინეტში ელის ვადბოლსკი. (მუხლებზე საქალაღდე უდევს). ოლგა იურიევნა კაბინეტსა და სამზარეულოს შორის კურსირებს.

— Нет это невыносимо, опять кто знает где он, с кем он пьёт, свинья, как ему не стыдно!

კარებზე გაბმული ზარია.

ოლგა იურიევნა აღებს. გალაკტიონი ხელგაშლილი, გაღიმებული სახით ეშურება მისკენ.

— О, моя дорогая Ольга Юрьевна, — ქალი სახეს აარიდებს, ზურგს შეაქცევს და კბილებში გამოსცრის, — Чтоб ты сдох вонючий.

გალაკტიონი უცებ აირევა და განრისხდება.

— ასე ხვდებიან ქმარს ოჯახში? წამოავლებს სკამს ხელს და ძირს დაანარცხებს. ქალი კივილით შევარდება კაბინეტში, სადაც ვადბოლსკი უკვე ფეხზე დგას.

— Скажите, так встречают... (вас) так встречают мужа дома? — (ტელეფონს კედელს მიანარცხებს)

— ჰა, ასე ხვდებიან ქმარს? Где твоя совесть? — გალაკტიონი წამოავლებს ხელს ყვავილების დიდ ლარნაკს და სარკეს შეანარცხებს. სარკე და ლარნაკი იფშვნება. ოლგა იურიევნა წივის. გალაკტიონი ჩაავლებს მხრებში ხელებს (— Что ты плачешь, как ты смеешь плакать?!)

ოლგა იურიევნა: — Ты такой чувствительный поэт.

გალაკტიონი: — Ты не имеешь право так говорить.

ოლგა იურიევნა: — Алкоголик ты, свинья!

გალაკტიონი მას უბიძგებს და კიდევ ერთ სკამს ძირს დაანარცხებს. (ვადბოლსკი, რომელიც მთელ ამ სცენას შეცბუნებული უყურებდა, ბოდიშს იხდის და იქაურობას გაეცლება) — Извините, Галактион Васильевич, я в другой раз найду.

გალაკტიონი ხელს წამოუსვამს თავის ხელნაწერებს და ქალს პირდაპირ თავზე დააყრის. — Как вы смеете так со мной разговаривать?!

ოლგა იურიევნა ოთახიდან გადის და კარებს მიიჯახუნებს. აკანკალებული გალაკტიონი ჩამოჯდება სკამზე, პაპიროსს ამოიღებს, გააბოლებს, ეტყობა ცუდადაა...

— ოლგა იურიევნა! — დაიძახებს.

(არაფერი ისმის)

— Ольга Юрьевна? (დაიძახებს უფრო ხმამალა): — Мне плохо!..

სამარისებული სიჩუმეა.

გალაკტიონი გადის დერეფანში. შეიხედავს საძინებელ ოთახში. სამზარეულოში. ოლგა იურიევნა არსადაა. შედის აბაზანაში და ხედავს თავზე სარეცხგადაფარებული ოლგა იურიევნა კუთხეშია მიყუჟული. გალაკტიონი მიმართავს:

— ოლგა იურიევნა

(ქალი ხმას არ იღებს)

— Ольга Юрьевна (ხმას აუნევეს გალაკტიონი)

ქალი არ იძვრის. გალაკტიონი გამოდის აბაზანიდან. შევა კაბინეტში. გამოვა. მივა დაშლილ ტელეფონთან. შეაქურჩებს. გავა დერეფანში. მივა მოპირდაპირე კართან და მეზობელთან დააკაკუნებს.

მეზობლის ქალი: — რა დაგემართა გალაკტიონ?

გალაკტიონი: — ჩემო ვასასი, მიშველე. შემოი ერთი ჩემთან.

ვასასი: — ცოტა ხნის შემდეგ რომ შემოვიდე?

გალაკტიონი: — დიდხანს არ დაგაყოვნებ, სულ ერთი წუთი.

ვასასი: — კაი, ახლავე შემოვალ (შინ შებრუნდა).

გალაკტიონი ელოდება.

ვასასი: — ცუდად ხომ არ ხართ?

გალაკტიონი ხელით ანიშნებს (ჩუმათო) და აბაზანისკენ გაუძღვება.

გალაკტიონი: — ა, შეხედე.

ოლგა იურიევნა ისევ ისე ზის, როგორც იჯდა.

— ოლგა იურიევნა! (გალაკტიონი)

ვასასი და გალაკტიონი დერეფანში გარედებიან (— რა ვქნა? ცუდ დღეში ვარ ჩავარდნილი. სულ ასე მემალება და მანვალებს. მერე უცებ გაუჩინარდება და გვიან მოდის. არ ვიცი, რა ვქნა. ვასასი: — გალაკტიონ, დამშვიდდი. ნერვები აქვს აშლილი, ალბათ, დამშვიდდება და ყველაფერი ადგილზე დალაგდება, „...გმადლობთ ვასასი“).

გალაკტიონი შებრუნდება და ფრთხილად, უხმოდ თავისი კაბინეტის კარებს გაიხურავს. დერეფანში ქალის ნერვიული ნაბიჯების ხმა ისმის.

ნარწერა:

„...მე მაქვს ხუთი თუმნის (50 მან.) ობლიგაციები. გთხოვთ, ნებართვას მისი გადახურდავებისას. სახ.პოეტი გ.ტაბიძე“

ოპერის შენობის წინ უამრავი ხალხია. გარკვეული ნაწილი გალაკტიონის აფიშასთანაა შექუჩებული. გალაკტიონის თვალთ დანახული აქაურობა, როგორც თვითონ წერს, („...ყველაფერს ირგვლივ მზე აჭერს და ოქროსფერი ბრწყინვალეებითაა განათებული...“) არაბუნებრივად გამოიყურება. აფიშა ჩამოხეულია. აფიშასთან ჩამვლელი ერთი ძველმოდური ქალბატონი დაინტერესებით კითხულობს.

ძველმოდური ქალბატონი: — ვის ასაფლავებენ ნეტა?

ახალგაზრდა წვერგაუპარსავი კაცი: — არც ვის. (მეორე ასეთივე — იუბილეა, იუბილე...)

ძველმოდური ქალბატონი: — ჰო -ო. აბა რა ვიცი, შვილო, ღვთის წყრომად რომ იყურება ისეთი ახალგაზრდობა გვეზრდება.

(ყველაფერ ყურმოკრულს იქვე მდგომი გალაკტიონი უბის წიგნაკში იწერს).

მუცლიანი მოქალაქე: — არა კაცო, ეს ძველი აფიშაა. (დაკვირვებით ათვალიერებს) ამ სალამოზე მე უკვე ვიყავი. მარცხენა ლოჟაში ვიჯექი.

მუცლიანი მოქალაქე შლიაპის გარეშე: — თქვენ ალბათ სხვა სალამოზე იჯექით.

მუცლიანი მოქალაქე: — არაფერიც, მე იქ ვიყავი.

— შეუძლებელია — ჩაერევა უმუცლო, მაგრამ შლიაპიანი მოქალაქე.

— რატომ? შენ რა იცი? — ეჭვი შეაქვს მუცლიან მოქალაქეს.

უმუცლო, მაგრამ შლიაპიანი: — იმიტომ, რომ რიცხვის მიხედვით შეუძლებელია.

— რიცხვი მოხეულია, — იცავს თავს მუცლიანი მოქალაქე.

უმუცლო შლიაპიანი მოქალაქე: — რიცხვი მოხეულია, მაგრამ წელი და თვე ხომაა, აი (თითით უჩვენებს).

მუცლიანი მოქალაქე: — მერე?

უმუცლო, მაგრამ შლიაპიანი მოქალაქე: — მერე ის, რომ სალამო მომავალ თვეშია დანიშნული. რიცხვი მოხეულია, მაგრამ აი, თვე (უჩვენებს თითით).

ვილაც ქოლგიანი: — მაინც არავინ მივა. ამიტომაცაა აფიშა ახეული.

უმუცლო, მაგრამ შლიაპიანი მოქალაქე: — მივა, როგორ არ მივა, მაგას იარალი უყვარს.

მუცლიანი მოქალაქე შლიაპის გარეშე: — სულ მაგის საქმეა ამ თბილისის არემარეზე ნადირს რომ ველარსად ნახავ, წამლად რომ გინდოდეს.

გალაკტიონი ელბაქიდის დაღმართზე ეშვება. უკვე შებინდებულია. მთვრალი სამი რუსი გენერალი ხმამაღლა ლაპარაკობს. გალაკტიონი მათ შუაში გაყოფს და აქეთიქით მიყრის. ერთი (ლამის) კედელს მიენარცხება.

— Ой, я твою мать.

გალაკტიონი (ვითომ, არ გაუგია) გზას აგრძელებს. გენერლებიდან, ერთ-ერთი, რევოლვერზეც კი გაიკრავს ხელს, მაგრამ გალაკტიონი ბინდში უკვე აღარ ჩანს. აქომინებული კედელს მიყრდნობა და ბურცყუნებს:

— ტოტლებენმა უმტყუნა ერეკლეს.

— „Окупанты! Захватчики!“ გალაკტიონს ორი ვილაც ხელმკლავს გამოსდებს და ბალში შეჰყავთ. წყვდიადში ხელის ფანრის ჩართ-

ვა-გამორთვისას, გასაგები ხდება რომ გალაკტიონს ძარცვავენ. ისმის გალაკტიონის ხმა: — როგორ უყვართ საქართველოში გალაკტიონი. როგორ უყვართ საქართველოში გალაკტიონი.

წყვდიადიდან გალაკტიონი გაძარცვული გამოდის.

ხიდზე ახალგაზრდები დგანან. ზოგი მათგანი მიბრუნდება გალაკტიონის შეძახილზე. გალაკტიონი მიუახლოვდება მათ.

— ხომ ვერ მეტყვიტ ყმანვილებო, ვისი სახელი ჰქვია ამ ხიდს?

ერთ-ერთი მათგანი — მგონი ელბაქიდის სახელობისაა. (გოგონა გადაიკისკისებს. გალაკტიონიც ხითხითებს).

— ვინ იყო ელბაქიძე, თუ იცით?

(ახალგაზრდები სიცილ-ლიმილით ერთმანეთს უყურებენ და პასუხს ეძებენ):— რევოლუციონერი იყო არა? (სათუოდ ჩაილაპარაკებს ერთ-ერთი).

— ვილაც სასიკვდილოდ დაჭრა ...

— რა ლამაზია მტკვარი არა, ქალიშვილო? — (მიმართავს გოგონას გალაკტიონი)

— ბარათაშვილს უყვარდა მტკვრის პირას ხეტიალი. თბილისში კი, ხიდიც არ არის ბარათაშვილის სახელობის. საქმეა ახლა ეს?

— ახალგაზრდები შეცბუნებულები უყურებენ გალაკტიონს და არ იციან როგორ მოიქცენ.

— ხომ უნდა იყოს თბილისში ბარათაშვილის ხიდი, ბიძიკოებო, ხომ?

— დიახ, — არეულად პასუხობენ ყველანი.

გალაკტიონი: — კარგია მტკვარში თავის დახრჩობაც კი... ბიძიკო, შენ არ წერ ლექსებს? — მოულოდნელად მიმართავს ერთ-ერთ მათგანს.

— არა, ბატონო, — პასუხობს შეცბუნებული ახალგაზრდა. (გოგონა ისევ გადაიკისკისებს)

— ოხ, რატომ, შე კაცო, წერე, ბიძიკო, წერე, — ვაჟს ხელს გაუნვდის და მიდის.

გალაკტიონი მობრუნდება და მათ ეძახის: — უთხარით თქვენს მეგობრებს, გალაკტიონი ვნახეთ-თქო...

გაცდება ხიდს. მარცხენა სანაპიროზე (სადაც ქუჩის სინათლე ანათებს) ჩადის. პირდაპირ მტკვარს მიადგება და ნელ-ნელა წყალში შედის. უკვე, ლამის, ნიკაპამდე უწევს. ხიდის მოაჯირზე შემომჯდარი პატარა ბიჭები შეამჩნევენ და ყვირილით მიაშურებენ.

— თია, თია!

მათ (რის ვაი-ვაგლახით) ამოჰყავთ გა-

ლუმპულ-გალურჯებული გალაკტიონი, რომელიც შეციებული ძაგდაგებს და ბუტბუტებს. მთელ სხეულზე წყალი ჩამოსდის. მხარში ამოუდგებიან.

— რასულზე მომისწართ, ბიძიკოებო, — კანკალით ამბობს გალაკტიონი.

— ვეფხვები ვართ!.. (უცებ ერთ-ერთ მათგანს იცნობს): — შენ არ ახტებოდი ტრამვაის?

ბიჭი იცინის.

გალაკტიონი: — კი. შენ იყავი. (რა გაცინებს)

— მტკვარში ასე შესული კაცი პირველად ვნახე. (ამბობს ბიჭი)

— პირველად ნახე ხომ? ვეფხვები ვართ და იმიტომ.

ერთი ბიჭი, რომელიც უფრო მორცხვია ეუბნება. — მე ვიცი თქვენ ვინ ხართ!

— ვინ?

— გალაკტიონი.

— მოდი ჩემთან (მიიკრავს სველ ტანსაცმელზე. ბავშვი ცდილობს თავი დააღწიოს)

— რას შვრები, ბიჭო?

— დავსველდი.

— დასველდი, მაგრამ არ გაცივდები, იმიტომ რომ ჩვენ ვეფხვები ვართ. როგორ იციან და უყვართ გალაკტიონი ახალგაზრდებს.

— წამოდი, ბიძიკოებო, ჩემთან სახლში.

ბიჭები გალაკტიონს შინ მიაცილებენ. კარს ოღვა იურიენა აღებს. დაინახავს თუ არა იგი სველ, გაქურდულ გალაკტიონს და მასთან ერთად ქუჩის ბიჭებს ერთ კვილიწვილს ატეხს.

— **Кого ты в дом тащиш — всякую шваль, безумец, это они ограбили тебя?!**

ბიჭები დაფრთხებიან და გარბიან. გალაკტიონი იბნევა,.. რაკი ქალს ვერ აწყნარებს, ხალხმრავალ ქუჩაში გაქცეულ ბიჭებს უკან გამოედევნება.

— ნუ წახვალთ, ბიძიკოებო, ნუ დაუჯერებთ! — შეშინებულ ბიჭებს ეძახის გალაკტიონი, მაგრამ ისინი სხვადასხვა მხარეს ხალხში იფანტებიან.

* * *

დეკემბრის ბოლოა. ნასვამი გალაკტიონი პლენხანოვის გამზირზე მოაბიჯებს. მოირწევა. ცუდი ამინდია. პალტო გალეღილი აქვს. ჰალსტუხი გვერდზე მოქცეული. ხელში ანთებული პაპიროსი უჭირავს. ხშირად ჩერდება, თავისთვის ლაპარაკობს. შავი შლიაპიდან წვიმის წვეთები ჩამოსდის. გამ-

ვლელები ერიდებიან. „გალაკტიონი — გალაკტიონი“ ერთმანეთს ჩურჩულით მიანიშნებენ. შემხვედრი მიმართულებით მოდის ვადბოლსკი. გალაკტიონს რომ დაინახავს, მიაშურებს:

— Галактион Васильевич.

გალაკტიონი ჯერ ვერ ამჩნევს.

— Галактион Васильевич, — შეეხება იდაყვზე ვადბოლსკი, — Что с вами?

გალაკტიონი უცებ იცნობს და გადაეხვევა.

გალაკტიონი: — Вы меня любите?! Боже мой как приятно.

ტურები აუკანკალდება და მოულოდნელად ატირდება. ვადბოლსკი ხელმკლავს გამოსდებს, ქუჩაზე გადაიყვანს.

გალაკტიონი: — Я совсем один остался. Все отвернулись от меня, я никому не нужен.

ვადბოლსკი:

— Что вы, что вы, вы нужны Грузии, близким друзьям... в конце концов родной литературе... семье...

გალაკტიონი: — Нет у меня их (მოკლე დუმილი)

— Вадбольский, куда мы идем?

— К вам домой... Вы должны лечь, отдохнуть.

— Нет. Только не домой... Я оттуда ушёл. Всё оставил открытым и ушёл. Пусть они идут и заберут всё. Они могут отнять всё, кроме моей поэзии. Я написал не сто, не двести а десять тысяч стихотворений... Которые никто не может украсть.

ვადბოლსკი თავზარდაცემულია.

— Вы оставили квартиру открытой?! (ვადბოლსკი გალაკტიონს ვერც ძალით, ვერც ხვეწნა-მუდარით ადგილიდან ვერ ძრავს. გამვლელები მათ ყურადღებას აქცევენ. გალაკტიონი ვერავის ამჩნევს).

გალაკტიონი: — ვადბოლსკი, თქვენ მართლა ჩემი მეგობარი ხართ?

ვადბოლსკი: — რა თქმა უნდა!

გალაკტიონი: — მაშინ ამ ჭურჭლის მაღაზიაში შევიდეთ.

ვადბოლსკი: — რისთვის?

გალაკტიონი: — ნუ მენიანაღმდეგები, შენ მეგობარი ხარ და არა ბრუტუსი.

გალაკტიონი მაღაზიაში ჭურჭლით სავსე დახლთან მივა. დაათვალიერებს. აიღებს ორ ფინჯანს, ერთმანეთზე აწკარუნებს. ახალგაზრდა გამყიდველი უღიმის.

გალაკტიონი: — ცუდია ცარიელი ფინჯნები. რა შეიძლება იყოს ცარიელ ფინჯანზე მოსაწყენი. (ამას ქართულად ისეთ ოთხ-

სტრიქონიან ლექსს მიაყოლებს, გამყიდველები სიცილით იხოცებიან). ფინჯნებიდან ორს ამოირჩევს. შეუხვევენ. შეკვრას აიღებს და დახლს გაშორდება. ვადბოლსკი ადგილიდან არ იძვრის.

გამყიდველი: — არაფერია, ეს პირველი შემთხვევა არ არის, ასე მიაქვს ხოლმე და მერე მოაქვს ფული.

გალაკტიონი უცებ ბრუნდება და ფინჯნებს უკან აწყობს.

— გადავიფიქრე. ხო, ხო, ფინჯნები, რა სისულელეა (ისევ სასაცილო ლექსს წარმოსთქვამს, რაზეც გამყიდველები ხარხარებენ).

გალაკტიონი გამყიდველებს ხელებს უკოცნის. ვადბოლსკის მკლავს მოხვევს და მაღაზიიდან ქუჩაში გადის.

— ...ფლირტი და ფინჯნები... ფინჯნებშიც არის ლირიკა. ახლა კი შინ... გაუმარჯოს მეგობარს.

გალაკტიონი ისე მტკიცე ნაბიჯით გაქანდება წინ, ვადბოლსკი ძლივს ეწევა. კიბეზე კი... მძიმედ ადის. რამდენიმე საფეხურის შემდეგ ჩერდება.

გალაკტიონი: — აი, სახლშიც მოვედი.

ვადბოლსკის ჰაეროვან კოცნას უგზავნის და ამბობს:

— დავიძინებ, გმადლობ. რალაც ვთქვი დაუფიქრებლად, აღარც კი მახსოვს რატომ.

შედის ბინაში და კარებს მძიმედ მიიხურავს.

* * *

ისმის გასაღების ჩხაკუნის ხმა და კარები ნერვიულად იღება. ბინაში ოლგა იურიევნა, საავადმყოფოს თანამშრომლებთან ერთად შემოცვივდებიან.

ოლგა იურიევნა: — Галактион тебе надо срочно лечится. Мы тебя сейчас заберем, успокоим, вылечим... я всю ночь не спала, все время о тебе думала...

— Ты одел новое бельё? Ну и молодец!

* * *

წარწერა:

„Я говорил — человек звучит гордо... да, да! Перефразируя сказанное — я могу добавить. Галактион звучит гордо!!! Хорошее имя Галактион, звучит гордо, да, да, Галактион — звучит легендарно... Именно легендарно и гордо...“
მაქსიმ გორკი

გალაკტიონი ერთკაციან პალატაშია.

ფანჯრებზე რკინის გისოსებია. ოთახში ორ-ნაირი, — ჩვეულებრივი და ცისფერი განათებაა. გალაკტიონი ბოლთას სცემს. გისოსებს მოსინჯავს: „ფსიქოლოგიური დამოკიდებულება ალკოჰოლისადმი — როგორც ფიზიკური შიმშილი. დარღვეული მაქვს პიროვნული მე... ჩამიტარეს სისხლის განმენდა. ვღებულობ პრეპარატებს ტებრექტოლი და ფილფესინი, აპომორფინი, რაც იწვევს საშინელი ალკოჰოლურ ღებინების რეფლექსს, ჰიპერტონია, ხელის კანკალი (ტრომბოტი). მიჭირს გადაადგილება“...

ხმა დერეფნიდან: — **Время ужина, время ужина!**

გალაკტიონი პალატიდან გადის. ხელში რკინის მათლაფა და კოვზი უჭირავს. ყველანი სასადილოსაკენ მიემართებიან (ავადმყოფები სხვადასხვანაირი გამოვლინებით) — შინაგანი ნერვული სტრესით — ისმის მხოლოდ მეტალის მეტალზე მიჭახუნების და ფეხის ხმა...

გალაკტიონი აშლილ რიგში დგება, რომელიც თუმცა ნელა, მაგრამ მაინც წინ მიიწევს. ულუფის გაცემა „ფორთოჩკაში“ ხდება. გალაკტიონი ოთხკაცნიან მაგიდას მიუჯდება. ავადმყოფებს მათლაფებში აქვთ თავი ჩარგული და უცნაური სისწრაფით ჭამენ. ისევ რკინის რკინაზე ჭახუნით პალატებს უბრუნდებიან. ერთს თავგზა აებნა. მხოლოდ ექთნის მეშვეობით შესძლო პალატის მიგნება. გალაკტიონი თავის პალატაში ონკანს მოუშვებს ფაფით გათხვრილ მათლაფას და კოვზს რეცხს და მათ მისთვის უჩვეულო სიმსუბუქით „ტუმბოჩკაზე“ აწყობს. მერე სანოლის კიდეზე ჩამოჯდება და პაპიროსს გააბოლებს.

შემოდის ექთანი. ის სანოლის მეორე კიდეზე, გალაკტიონისაგან მოშორებით ჩამოჯდება.

ექთანი: — **Это успокоительное,** — (შორიდან აწვდის აბს და წყლიან ჭიქას). გალაკტიონი არ შეხედავს, აბს ართმევს და სვამს.

პაუზა.

ექთანი: — **Вам пора спать.**

პაუზა.

ექთანი: — **Вы ознакомились с внутренним распорядком?**

გალაკტიონი დუმს.

ექთანი: — **Потушите пожалуйста папиросу.**

გალაკტიონი ნერწყვით პაპიროსს აქრობს და ნარჩენს საფერფლეზე დებს.

პაუზა.

ქალი გადის. გასვლისას, ჩვეულებრივ სინათლეს ჩააქრობს და დატოვებს მხოლოდ ცისფერს. იქ, სადაც უნინ ექთანი იჯდა, საწოლზე გალაკტიონის დედა ჩამოჯდება. მას ნითელი ხავერდის კაბა აცვია.

გალაკტიონი: — ჩემო ხავერდის დედიკო,.. (გაუგებარია, ამას თვითონ ამბობს თუ მას ესმის).

დედა: — ცუდად ხარ, გატუნია, შვილო. ახლავე შეგილოცავ, დედა. ვიცი ნათვალევის შელოცვა ნენა. ახლავე ჩემო გატუნია.

(დედის შელოცვისას) გალაკტიონის გამოსახულებაზე ცივი ნისლი შემოდის ალაგ-ალაგ ფერადი შენარევით და გამჭვირვალე ფარდას ქმნის, რომლის იქით ხან გამოკვეთილად ხან მოლანდებასავით გაიეღვებს შელოცვისას ნაჩვენები ესა თუ ის საგანი.

(დედის ხმა): „გასკდა შავი კლდე. გამევიდა (შავი) კაცი,.. (შავი) ცხენით,.. (შავი) იარაღით. წვეიდა შავი (შავსა) ზღვასა. ჩაჰყო (შავი) ხელი. ამოილო (შავი) გველი. გადაჰკრა შავსა ქვასა: ისემც კვდება. ისემც — გჯება შენი ავი თვალით შემხედვარე“. დედა განაგრძობს. დედისა და გალაკტიონის გამოსახულებას ნისლში ნითელი მინარევი გადაუვლის. ნამით ყველაფერი ბურუსში იძირება, საიდანაც ისევ ამოდის დედისა და გალაკტიონის გამოსახულებები,..

მერე: „...გასკდა (ნითელი) კლდე გამევიდა (ნითელი) კაცი. (ნითელი) თოფ-იარაღი. წვეიდა ნითელ ზღვასა,..

მერე...

გასკდა თეთრი კლდე. გამევიდა (თეთრი) კაცი... და ა.შ.

— გეამა დედა? გეამა შვილო. დედას სურს თავზე ხელი მოუსვას გალაკტიონს, მაგრამ ის (გალაკტიონის გამოსახულება) აღარაა და იწყება გალაკტიონის მისტერია (მისივე ხმით, დედის ხმასთან ერთად) — და მისი ეფემერული წარმოსახვა. (გისოსებში რიჟრაჟი ნათებას იწყებს)

დედის და გალაკტიონის ხმები მონაცვლეობით: „...ორად (ორად გაიპო) გაიპო ნითელი,.. (ნითელი) კლდე. ავარდა რაში (ნითელი). ნითელი მზით, უნაგირით. (ნითელი) ალით გაედევნა კაცი — მირაჟი (ის) შემოსილი გრძელი თმებით. ნითელი თაგრით. (მოახტა მერანს) გაიარა შარა (შარა) ნითელი. აჰა, გამოჩნდა ზღვა, ნითელი როგორც მარჯანი. შუა გააპო ნითელი ზღვა, (მოავიტელი) ჩაჰყო მის გულში სისხლისფერი ყავარჯენი, შემდეგ (სიცილით) ამოილო ნითელი გველი (და) ნითელ გზაზე გადაშვართა უზარმაზარი. ციდან, წვეთწვეთად მოდიოდა შხამები.

(მწველი) და მძლავრდებოდა დედამინის ოხვრა საზარი. (დედის ხმა უსწრებს გალაკტიონის ხმას, რომელსაც მერე გალაკტიონის ხმა წამოწმობს და გაუსწრებს) — გაიპო ცისფერი კლდე. გამოჩნდა რაში (ცისფერი) რაში. ცისფერი ზღვით. ცისფერ უნაგრით. ცისფერი ალით. გაედევნა ლურჯი რიჟრაჟი. ლურჯი ხელებით. ლურჯი ღვინით. ლურჯი მინანქრით. მოახტა მერანს, გაიარა შარა (შარა) ცისფერი. შუა გააპო ცისფერი ზღვა, ... (როგორც სიზმარი). ჩაჰყო მის გულში ლილისფერი ხის ყავარჯენი, მერე (სიცილით) აიღო ცისფერი გველი და ცისფერ ცაზე გადწვართა უზარმაზარი. (გისოსების ერთ და იგივე უჯრაში, ხან დედის სახე გამოჩნდება ხან გალაკტიონის, ხან ორივე ერთად. ისე როგორც მათი ხმები ცალ-ცალკე და (ხან) ერთდროულად — ცის სილაყვარდე ედებოდა ცივი და ნელი და ლურჯდებოდა დედამინა როგორც თათარი. (აქ მეორდება ჩვენთვის ნაცნობი გამოსახულება, როცა გალაკტიონს მხრით ვაგონი ააქვს ელიას მთაზე.) დედა გალაკტიონს შეატოვებს შავ პელოცვას და გადადის ცისფერზე...

დედა: — გემა ნენა? გემა შვილო?

(ფანჯრის გისოსები გავარჯვარდება როგორც ცეცხლში რკინა, ... იქიდან შავი ძაღლის თვალები ელავს, რომელიც ღრმა (ამაზრუნენ) ცარიელ ფოსოებად იქცევა და ძაღლი სულის წამლებად წკავნკავებს, რასაც ზევიდან გალაკტიონის ხმა ედება.

დედის ხმა: „...შავი კლდე გაიბზარა. ავარდა რაში. შავი მირაჟი ფაფრით. შავი უნაგირით. შავი თვალებით გაედევნა შავ კამარაში. (დედის და გალაკტიონის ხმა, ერთად) დაუშვით ფარდა. გზა ჩაკეტეთ. ცეცხლი ჩააქრეთ. აჰა, გამოჩნდა შავი ზღვა და ააჩქარა. (და) ღამემ ჩაჰყო მის გულში ღამისფერი ხის ყავარჯენი. შემდეგ (სიცილით) ამოიღო მან შავი გველი და შავსა ცაზე გაანვინა ვით შავი ძერა და იყო დუმილი ქვეყანაზე ცივი და ნელი. ეს იყო მხოლოდ მოჩვენება და ეფემერა.

(შემთხვევით) პალატის კარებს ექთანის შემოადებს.

ექთანი: — **Почему вы не спите? А ну-ка спать, спать.** (სანოლში აწვენს) და გასვლისას, ცისფერ სინათლესაც გამოურთავს. გისოსებში ადრეული დილის მკრთალი სინათლეა და ისეთი შთაბეჭდილება ჩნდება, თითქოს იქიდან შავი ნაგაზი გაიძურნა. (და) გისოსები შიგნით იღება. გალაკტიონი გამოაღებს პალატის კარს. დერეფანში სიჩუმეა. მას აცვია „პიჟამო“ და „ჩუსტები“

— რაფერ ხართ, ძამიკოებო, რაფერ? (ეს ოთხკაციანი პალატა). სანოლზე მოკაკვული ავადმყოფი დაგდაგებს. გალაკტიონი მას ვაშლს გაუნვდის. ავადმყოფი, (რაკი მინოდეს), გამოართმევს და როგორც ინვა მარამ ახლა უკვე ვაშლით ხელში უწინდებურად მოკაკვული წევს და დაგდაგებს.

გალაკტიონი: — გოუძელი, ძამიკო, გოუძელი.

მეორე ავადმყოფი თავის სანოლზე ზის. ხელები თავზე აქვს შემოწყობილი და აკვანივით ირწევს. გალაკტიონი მასაც დაუდებს ვაშლს, ავადმყოფი არც შეხედავს. დანარჩენ ორ ავადმყოფს გათიშული ძინავთ. შეერთებული აქვთ სისხლის გადასასხმელი აპარატები. გალაკტიონი მათაც დაუწყობს ვაშლებს და ჩაილაპარაკებს: — „ეს ჩვენი პლანეტიდან თქვენს პლანეტას.“

გალაკტიონი თითქოს კედელში გადის, თუმცა ზურგს უკან კარებს გაიხურავს. კედელ-კედელ დერეფანში მოფლაშუნობს „ჩუსტები“ და „ავოსკა“. ახალგაზრდა, რომელიც ძალიან უცნაურად გამოიყურება (თითქოს ადამიანს პირველად ხედავდეს), გალაკტიონის წინ ჩერდება, რატომღაც მას დაუროქებს და ეუბნება:

ახალგაზრდა: — აქ (გუშინ) ვილაცას ექებდნენ.

— კაი, ბიძიკო, კაი, — მას სასწრაფოდ ფეხზე წამოაყენებს და ვაშლს აძლევს — ა, შენ ვაშლი.

— **Проходите, проходите, что вы мне здесь балет устроили?** — ამბობს დამლაგებელი, რომელიც ბინძური „შვებრით“ იატაკს წმენდს. ასეთივე ბინძურ წყალში ამოვლებულ ბინძურ ტილოს აქეთ-იქით ახეთქებს.

შუა დერეფანში, გასაშლელ კიბეზე ასული ელექტრიკოსი ჭერში რალაცას ამაგრებს, ქვევით მდგომი ინსტრუმენტს აწვდის. რალაცაზე ჩხუბობენ.

(მოხუცი ქალი გალაკტიონს): — უკაცრავად აქ აბაზანა არის?

გალაკტიონი: — რა მიბრძანეთ, ძვირფასო...

მოხუცი ქალი: — აქ ვანა არის? ორი დღის წინ ჩემი ბინა გაქურდეს. (ხითხითებს ქალი. გალაკტიონიც აყვება): — ყველაფერი წაიღეს, .. მარტო ვაშლები დამიტოვეს. მოხუცი ქალს ხელში ვაშლებით სავსე ცელოფნის ბადე-პარკი უჭირავს. გალაკტიონი ხედავს, ბადე-პარკის სახელური ნელ-ნელა ჩაიხევა და ვაშლები იატაკზე იფანტება... ქალი სიცილით გადაფიჩინდება. გალაკტიონიც იციინის. კიბეზე ახალგაზრდები ჩამოდიოდნენ.

დაინახავენ რა თუ არა იატაკზე დაფანტულ ვაშლებს, ისინი ერთ ამბავს ატეხენ. დაედევნებიან, მაგრამ ვერ იჭერენ. ვაშლები კედლებში გაჟონავენ და ეზოში ცვივიან. სანიტარი მამაკაცი ჯერ ბოქლომს ხსნის, მერე კარს აღებს: გისოსებს იქით, ორთაჭალის ციხის მისაღებში ოლია ოკუჯავა დგას და ძმები — ოკუჯავეები. მშობლები უფრო უკან (აქეთ) წინა დგას. ნუნუ კაკინათი. დათუ. ჟოზე. იმათ უკან აბესალომი და ნოდარი. ოლიას იქით მარჯვენა მხარეს — ოლგა იურიევნა, რამდენიმე უსახურ ნილაბთან ერთად. აფო, რუსი „ბროდიაგა“ „ტრუბკა“, ანეტა, ვასასი, დომენტი და კეთილი მეზობელი ოკუჯავეებსა და ნილბიანებს შორის არიან. ყველასგან განცალკევებით დგას შონია თავისი მეუღლით და გალაკტიონის გადამრჩენი ბიჭები. ყველაზე წინ (ოლიასგან მარცხნივ) ვახტანგი და ფატი ნიშნიანიძე დგანან. ყველანი გაყინული მზერით მისჩერებიან გალაკტიონს. თუმცა თვითოეულ მათგანს მთელი ტანით ხედავს, გალაკტიონს რატომღაც ეჩვენება, რომ ისინი მასთან ძალიან ახლოს დგანან. ოლგა იურიევნა წინ გამოდის და ხელს უწვდის გალაკტიონს.

გალაკტიონი: — **Как я рад вас видеть, Ольга Юревна!**

ოლგა იურიევნა უცებ ოლიად იქცევა და მისი ტყვიით გახვრეტილი ხელის მტევანი გალაკტიონს უჭირავს.

— **Гал! (ეტყვის ოლია) — Мне очень больно.** ის მკერდზე ხელისგულს მიიდებს, საიდანაც სისხლი წვეთავს. გალაკტიონს პალატაში ეღვიძება. მას სანოლზე მთავარი ექიმი უზის და პულსს უსინჯავს.

მთავარი ექიმი: — **Ну как вы, Галактион Васильевич, себя чувствуете? Мы сегодня собираемся вас выписать.**

გალაკტიონი თითქოს წამოხტა (ლოგინზე ისე წამოჯდება).

— ა, ბიძიკო, ლექცია მინდა წაფუკითხო ავადმყოფებს! (გალაკტიონი მთავარ ექიმს განცხადებას აწვდის)

მთავარი ექიმი: — **Лежите, лежите,** კარდიოგრამა უნდა გადაგიღონ.

გალაკტიონი წევა. ექთნები მას კიდურებზე კარდიო-„ბორკილებს“ ადებენ და სანამ მთავარი ექიმი მის განცხადებას ხმამაღლა წაიკითხავს, გალაკტიონი მავთულებში გახლართული აღმოჩნდება.

მთავარი ექიმი: — **Дорогой Галактион Васильевич, это для нас большая честь, и когда вы это задумали?**

გალაკტიონი: — **Несмотря на тяжелый сон, народный поэт сегодня-же может прочесть лекцию.**

— ნუ მოძრაობთ!.. (და),.. ნუ ლაპარაკობთ, — აფრთხილებს კარდიოლოგი გალაკტიონს.

გალაკტიონი ჩუმდება.

მთავარი ექიმი — (ექთნებს): — **Помогите ему собраться, а через час — Все в актовЫй зал.**

გაკრულია ტრანსპარანტი საბჭოური ლოზუნგით. აქეთ-იქით სტალინის და ლენინის დიდი პორტრეტებია. ამალღებულზე, ცენტრში ტრიბუნა დგას. გალაკტიონი შემოდის საქალაქით და ტრიბუნისკენ მიემართება. გზად ზოგს თავის დაკვრით, ზოგს ხელის ჩამორთმევით ესალმება. ტრიბუნაზე გახსნის საქალაქდეს და იწყებს: „...ძვირფასო ამხანაგებო, ნარკოტიკების სრულიად მოსპობა კი არა შეცვლავს საქირო. ხელოვნება საუკეთესო ნარკოტიკია, ამხანაგებო. ამ სიტყვის უფართოესი მნიშვნელობით. ხელოვნებაც იგივეს აკეთებს, რასაც ალკოჰოლი, ადამიანი გამოჰყავს თავისი (მეს) საზღვრებიდან...“ უცნაური ახალგაზრდა ავადმყოფი მეორე რიგში ზის. გალაკტიონის სიტყვებზე ის ტაშს შემოჰკრავს, მაგრამ არ უმებენ. (გალაკტიონი აგრძელებს): — „როგორც ვიცით ამხანაგებო, ადამიანები სვამენ მონყენილობისა და ბოლმის გამო. „ძირს კარჩაკეტილი განცალკევებული ცხოვრება“ (ხელს ლოზუნგისკენ იშვერს, რომელიც მის უკან კედელზე ჰკიდია). ახალგაზრდა ავადმყოფი კიდევ უფრო ინტენსიურად უკრავს ტაშს. მას სასწრაფოდ აჩერებენ და აფრთხილებენ.

გალაკტიონი: — საზოგადოებისადმი სწრაფვა, აი, რა არის მთავარი.

ახალგაზრდა ავადმყოფი ისევ შემოჰკრავს ტაშს. ვილაცები ცდილობენ დაატოვებინონ მას დარბაზი, მაგრამ ის კატეგორიულ უარზეა. გალაკტიონი აგრძელებს: — დადარდიანებული, მარტოხელობის გრძნობით შეპყრობილი ერთად იკრიბებიან ასეთი კაცები, რომელთაც არავითარი საერთო არა აქვთ, არც განვითარებით, არც მისწრაფებით. უფრო მეტიც, ერთი მეორის არავითარი ნდობა და პატივისცემა არა აქვთ და შინაგანი ელემენტის უქონლობის გამო, რაც უნდა აერთიანებდეს ამ სხვადასხვა ადამიანებს, ისინი მიმართავენ ხოლმე გარეგან ელემენტებს — არაყს, ღვინოს, მაგრამ ღვინოს არ შეუძლია შექმნას შინაგანი შეგნე-

ბა. ახლა, ყველასთვის მოულოდნელად, მეათე რიგში მჯდომი შუა ასაკის პაციენტი იწყებს სტვენას, მაგრამ სანამ სხვა მიუთითებდეს თვითონვე ხვდება დანაშაულს და ჩერდება. გალაკტიონი მას ხელს აუწევს და განაგრძობს. — ნევრასტენიის, როგორც მოგეხსენებათ, ნერვების ავადმყოფობის ერთ-ერთი ნიშანია ალკოჰოლი. შუა ხნის პაციენტი კვლავ უსტვენს, ამჯერად გაცილებით ხანგრძლივად. იგი დაუყოვნებლივ გაჰყავთ დარბაზიდან. ამის შემხედვარე პაციენტები გასუსულები სხედან.

გალაკტიონი: — ხელოვნება სდევნის, აძევებს ალკოჰოლს, სადაც ხელოვნების სახელით იკრიბებიან ადამიანები იქ ადგილი არა აქვს მთვრალ კამპანიას. ძვირფასო ამხანაგებო, ხალხისათვის ხელმისაწვდომი უნდა გახდეს ხელოვნება, რაც აადვილებს და ამრავალფეროვნებს ცხოვრებას. ამხანაგებო! გაუმარჯოს ჩვენს დიდ პარტიას, რომელიც გიგანტური ნაბიჯებით მიიწევს წინ და უზრუნველყოფს ადამიანის ჯანმრთელობის უფლებას. ძვირფასო ამხანაგებო, მუდამ გვახსოვდეს დევიზი „ჯანმრთელ სხეულში ჯანმრთელი სულია!“. ნება მომეცით დასასრულს სამედიცინო პერსონალს და ძვირფას დამსწრე საზოგადოებას გიძღვნათ ერთი ლექსი: „აი მიზეზი, მეგობრებო, აი მიზეზი...“ დარბაზში სიჩუმეა. ავადმყოფები უხმოდ გადიან. მედ. პერსონალი და მთავარი ექიმი „პაჩოტი“ აცილებენ გალაკტიონს. უცნაური ახალგაზრდა (რომელიც მოხსენების დროს მარტო უკრავდა ტაშს) ახლა ცდილობს მიიჭრას გალაკტიონთან და ხელი ჩამოართვას, მაგრამ მას ამის ნებას არ აძლევენ. ამიტომ გალაკტიონი თვითონ მიდის მასთან: — ყოჩაღ, ხელოვნება დევნის ალკოჰოლს. აბა, შენ იცი ძამიკო — რატომღაც ამ სიტყვებით მას მიმართავს და მხარზე ხელს უთათუნებს. ღია კარები (და) ფანჯრები გაჭედულია ავადმყოფებით, (მედ. პერსონალით). უკვე ჭიშკართან მისულ გალაკტიონს ექთანს თაიგულს დაანევს:

— ბატონო გალაკტიონ, — ეს ჩვენი ავადმყოფების საჩუქარია...

გალაკტიონი შებრუნდება საავადმყოფოსკენ, თავის დახრითა და მკერდზე ხელის მიდებით ემშვიდობება ყველას და დარაჯს, ხაზგასმით.

ფანჯარაში ავადმყოფები ტაშს დასცხებენ. მათ მედ. პერსონალიც აჰყვება.

ნარნერა:

Постановление о возбуждении уголовного дела №1 с материалами связанными с кончиной Г. В. Т.

1959г. 17 марта. г.Тбилиси.

„При ознакомлении прокурор Орджоникидзевого р-на города Тбилиси К. и принимая во внимание что 17 марта 1959 г. в 18 часов с 4 этажа больницы IV управления министерства здравоохранения выпал больной Г. В. Т. который тут-же скончался.

Руководствуясь главами 91 и 96 процессуального уголовного кодекса Гр. ССР постановил, Возбудить уголовное дело в связи с фактом кончины Г.В.Т. и поручить следствие дела народному следователю М.“

საავადმყოფოს წინ ჩერდება ტაქსი. მძღოლის გვერდით მჯდომი ნოდარი მანქანიდან გადმოდის და გალაკტიონს კარს უღებს. გალაკტიონი არ გადმოდის, აყოვნებს. ის უკანა სავარძელზე ზის, ღია კარებიდან ჩანს მხოლოდ მისი მუხლი და მკერდი.

გალაკტიონის ხმა: — ნოდარიკო, ბიძიკო, იქნებ არ ღირდეს დღეს მისვლა? ვერ ვარ დღეს რაღაც კარგად, თან გულიც რაღაცას მეუბნება.

ნოდარი (კარებთან იხრება, ცდილობს გალაკტიონს სახეში შეხედოს): — არ შეიძლება, ბიძია. აუცილებელია მკურნალობა. სხვა გამოსავალი არაა.

გალაკტიონს ვერ გადაუწყვეტია, რა ქნას, იმეუშნება ამიტომ კარების ჭრილში მისი სახე წამიერად გაკრთება და ისევ უკან იმალება. კადრში რჩება ისევ კარების ჭრილი, გალაკტიონის მუხლზე დადებული ხელი, „პორტფელი“ და მკერდი (მძლოლი, რომელიც მას ხურდას უბრუნებს. გალაკტიონი ფულს იღებს და ჯიბეში იდებს): — რა ვიცი აბა, როგორ გითხრა ნოდარიკო, ბიძია.

ნოდარი (არ იხრება): — გუშინ შეგვეძლო მოვსულიყავით, მაგრამ თქვენ არ ისურვეთ. ხვალ შეიძლება საავადმყოფოში ადგილიც აღარ აღმოჩნდეს. (გალაკტიონი ცდილობს მანქანიდან გადმოვიდეს, მაგრამ არ გადმოვა. კარის ჭრილში გამოიხედავს).

გალაკტიონი: — ნოდარიკო, ბიძია, არ მინდა რაღაც დღეს დანოლა.

ნოდარი: — აუცილებელია ბიძია, დამიჯერეთ. ნინა ბიცოლამაც ხომ ასე თქვა, — აუცილებლად უნდა დანვეთ.

გალაკტიონი: — კი გამოჩნდნენ მო-

ციქულები... მაშინ, რაკი სხვა გზა არაა...
გალაკტიონი მანქანიდან გადმოდის და „მოფერს“ ხელს აუნწევს.
მას ნოდარი უღებს საავადმყოფოს კარს. გალაკტიონი დარაჯს ხელს ართმევს.

ს ა ს ა მ ა რ თ ლ ო :

მოსამართლე: — სახელი, გვარი
დარაჯი: — ალექსანდრე, მუხიგულაშვილი. ვმუშაობ მეოთხე სამმართველოს საავადმყოფოში, დარაჯად... 17 მარტს, დილის 8 საათზე მივიღე მორიგეობა...

მოსამართლე: — 17 მარტს, როცა მოქალაქე გალაკტიონ ტაბიძე შემოვიდა საავადმყოფოს შენობაში, თქვენ ის ნახეთ თუ არ გინახავთ, როგორ მდგომარეობაში ნახეთ. ვინ ახლდა მას?

დარაჯი: — როცა ტაბიძე მოვიდა, მას თან ახლდა ახალგაზრდა კაცი. ის ესალმებოდა და ლაპარაკობდა ყველა შემხვედრთან.

მოსამართლე: — 17 მარტს, სამი საათის შემდეგ იყვნენ თუ არა ტაბიძესთან მნახველები?

დარაჯი: — 17 მარტს ჩემთვის ტაბიძის შესახებ არავის მოუმართავს. საქმესთან დაკავშირებით სხვა ცნობა არ გამაჩნია. რაც ნავიკითხე ყველაფერი ჩანერილია ჩემი კარნახით რაზედაც ხელს ვაწერ.

ს ა ა ვ ა დ მ ყ ო ფ ო :

1959 წლის 17 მარტი 12 საათი და 50 წუთი.---

ნოდარი გალაკტიონის პალტოს „გარდერობში“ აბარებს. გალაკტიონი ექიმის კაბინეტში შედის. ექიმი გალაკტიონს ფეხზე წამოუდგება: „სალამი, ბატონო პეტრე. ჩემი ახალი ნიგნი მალე იხილავს მზის სინათლეს (გალაკტიონი)“. კერესელიძე: — დაჯექი გალაკტიონ, როგორა ხარ, განუხებს რამე? (გალაკტიონი ჯდება) „დაბრძანდით“ (სკამზე მიუთითებს კერესელიძე ნოდარს) გალაკტიონი: — ვერ ვარ კარგად. ტკივილები მაქვს გულის არეში. საერთოდ სუსტად ვარ. (კერესელიძე): — ალკოჰოლთან? ალბათ შენობით. (გალაკტიონი ხითხითებს. კერესელიძე): — დაგანვენთ (არა უშავს) დაისვენებ — მორჩები (მდივანი შემოიხედავს. ექიმი): „Позовите Ольгу Левченко“ (კერესელიძე გალაკტიონს უბრუნდება): — მალე ირაკლიც მოვა და გამოგიძებნით ადგილს (ოლგა ლევჩენკო შემოდის).

(კერესელიძე — ლევჩენკოს): — Проводите Галактиона Васильевича в поликлинику к врачу Паркадзе. Пусть обследует и оформит документы. Поместите в неврологическое отделение.

(გალაკტიონი და ნოდარი კერესელიძეს ემშვიდობებიან). კაბინეტიდან გასვლისას გალაკტიონი მიმართავს ექიმ კერესელიძეს: „დიდი მადლობა, ბატონო პეტრე“.

ექ.კერესელიძე: — რისი მადლობა, ბატონო.

ს ა ს ა მ ა რ თ ლ ო :

მოსამართლე: — Должность?

ექ.კერესელიძე: — Главный врач больницы-поликлиники 4-го управления министерства здравоохранения Грузии Пётр Кереселидзе.

მოსამართლე: — Где и в какой обстановке вы видели гражданина Табидзе?

ექ.კერესელიძე: — 17 марта 1959 года в 12 ч. 50 минут в неврологическое отделение больницы был помещен народный поэт Галактион Васильевич Табидзе. На мои вопросы отвечал совершенно адекватно, держал себя гораздо лучше, чем в прошлом... нужно отметить, что в течении последних лет он неоднократно находился на лечении в веренной мне больнице... Последний раз в его поведении не отмечалось ничего странного, а наоборот он был весел и спокоен.

Показанием ознакомился, всё записано верно с моих слов, под чем расписываюсь...

ს ა ა ვ ა დ მ ყ ო ფ ო : 1959 წლის 17 მარტი 13 საათი და 50 წუთი

ოლგა ლევჩენკო, გალაკტიონი და ნოდარი ჩადიან ვესტიბიულში. (ოლგა ლევჩენკო — გალაკტიონს: „Проходите“) ოლგა ლევჩენკო, გალაკტიონი და ნოდარი შედიან თეთრ საპროცედურო ოთახში, სადაც დგას მაგიდა და სკამი. მაგიდაზე გადაშლილია დავთარი. კედელთან დგას სკამ-ლოგინი. კარადა — მედიკამენტები და საკიდარი. კარები იხურება. ლევჩენკო მიმართავს გალაკტიონს და ნოდარს: „Садитесь“ (თვითონ გადის). გალაკტიონი და ნოდარი სხდებიან. ოლგა ლევჩენკო უცებ ბრუნდება.

მოაქვს საავადმყოფოს ტანსაცმელი და გალაკტიონს მიმართავს: „Раздевайтесь“ — გალაკტიონს გვერდით დაუდებს საავადმყოფოს ტანსაცმელს). ნოდარი გალაკტიონს ეხმარება. სანამ გალაკტიონი გადაიცვამს, ლევჩენკო ფანჯარასთან მიდის და მასთან ზურგით დგება. ნოდარი გალაკტიონის ტანსაცმელს ალაგებს „ჩემოდანში“. ლევჩენკო გალაკტიონს შეუკრავს „პიჟამოს“ ღილებს და მხრებზე ხალათს მოახურავს. გალაკტიონი ხალათს იცვამს და ლევჩენკოს ხელზე კოცნის. (ოლგა ლევჩენკო — გალაკტიონს „Ну вот, вы и готовы Галактион Васильевич. Подождите в вестибюле, санитар отведёт вас в палату“) გალაკტიონი და ნოდარი დერეფანში გადაიან. ლევჩენკო ბრუნდება მაგიდასთან და განაგრძობს რალაცის წერას.

ს ა ს ა მ ა რ თ ლ ო : Акт допроса О. Левченко №22

Я работаю медсестрой на четвёртом этаже в нервном отделении, 17-го марта я дежурила. Примерно в 2 часа дня я приняла больного Г. Табидзе. Его сопровождал молодой человек. Они разговоривали на грузинском языке что мне было непонятно. Я оформила больному приёмный листок, помогла переодеться и направила в палату.

С показанием ознакомилась, добавить ничего не могу, записано с моих слов верно, на что и подписываюсь.

ს ა ა ვ ა დ მ ყ ო ფ ო : 1959 წლის 17 მარტი, 14 საათი და 00 წუთი

გალაკტიონი ვესტიბიულში ბოლთას სცემს. რამდენიმე გაზეთს ყიდულობს. გაშლის „ლიტერატურულ საქართველოს“, სადაც დაბეჭდილია: „შალვა დადიანი მთაწმინდაზე დაიკრძალება“ (კითხულობს ხმამაღლა) გალაკტიონი გაზეთებს ხალათის ჯიბეში ჩაიდებს და ნოდარს ეუბნება: „ნადი ახლა, ბიძიკო, სახლში და ხშირად მოდი. ტელეფონით დამირეკე. შეიარე და გამიგე, როგორაა წიგნის საქმე... ეჰ, სანყალი შალვა სულ ნიღბით დადიოდა. არადა რამხელა ტკივილის მატარებელი იყო.“ (ამ დროს ვილაც ჩაივლის ნიღბით და გალაკტიონს მონინებით მიესალმება). გალაკტიონი ნოდარს კარებთან მიაცილებს: „ნოდარიკო, ბიძიკო, სახელგამშიც იკითხე წიგნის ამბავი მერე

ზარია ვასტოკას გამომცემლობაში შეიარე, იქაც წიგნი გამოდის კი იცი შენ“ (კარისკაცს მიადგნენ) „ალექსანდრე, როდისაა მნახველების მიღება თუ იცი?“ „ოთხიდან შვიდამდე“ (კარისკაცი).

(გალაკტიონი — ნოდარს): „ხშირად მიწახულებ, ბიძიკო, ხშირად“ (ნოდარი გადის).

ს ა ს ა მ ა რ თ ლ ო : Показания Нодара Табидзе

Галактион Табидзе мой дядя. Он в течении многих лет болел. Страдал нервным расстройством, алкоголизмом. В последнее время он стал более чувствительным к болезни, меньше владел собой. С осени прошлого года стал пить и болезнь продолжалась до сих пор. На протяжении этих 5-6 месяцев мы несколько раз помещали его в больницу, но в тот-же день, когда он выписывался из больницы, начинал пить. Возможно организм потерял сопротивляемость.

Персонал больницы всегда его встречал хорошо, особенно директор больницы и врач. Не помню ни одного случая что директор больницы сразу-же не поместил моего дядю в подходящую ему палату.

В 1937 году была арестована супруга и друг дяди Ольга Окуджава. Это обстоятельство, конечно, отразилось на его психике, настроении.

Он трагически воспринял гибель О. Окуджава. К показаниям больше ничего не могу добавить.

Показания написаны моей рукой.

ს ა ა ვ ა დ მ ყ ო ფ ო : 1959 წლის 17 მარტი 14 საათი და 20 წუთი

ლევჩენკო და გალაკტიონი ლიფტით ადიან ნევროლოგიურ განყოფილებაში. 16 კვ. მ. მოცულობის პალატაში ორი საწოლი დგას, რომლებიც ავადმყოფებს უკავიათ. სანიტარი კედელთან მესამე საწოლს დგამს. დებს ლეიბს. აფარებს ზენარს, საბანს და „ადიალას“. ექთანი (გალაკტიონს ეუბნება): „Вот ваше место“ გალაკტიონი ავადმყოფებს მიესალმება: „გამარჯობათ“... ავადმყოფები არ პასუხობენ, რადგან გალაკტიონის მათთან შემოსახლებით ისინი უკმაყოფილონი არიან. (უფრო მეტიც გალაკტიონის მისალმებაზე ერთი მათგანი კედლისკენ გადაბრუნდება). „Спасибо вам за помощь“, ეუბ-

ნება გალაკტიონი ლევჩენკოს. („პორტფელს“ ართმევს ფეხებს შუა იდგამს, იწყებს იქიდან თავისი ფურცლების, წიგნების და ნივთების ამოლაგებას) „какой у вас тяжелый портфель“ ამბობს ლევჩენკო „отдыхайте“ (ლევჩენკო გადის). გალაკტიონი წვერს დაივარცხნის. სამ კოლოფ პაპიროსს, ორ კოლოფ ასანთს და სავარცხელს ჯიბეში იდებს. როდესაც გალაკტიონი შემოტრიალდება, მეორე ავადმყოფიც მას ზურგს შეაქცევს და კედლისკენ გადაბრუნდება. შემოდის ექთანი. ლანგარზე ჭიქები, თერმომეტრები და აბები ულაგია. „როგორ ბრძანდებით, ბატონო გალაკტიონ?“ „ასე ვარ ასე, ჩემო ელენე“ (გალაკტიონი). ექთანი ავადმყოფებს აბებს ჩააყლაპებს და თერმომეტრებს ჩამოურიგებს. „ექიმს თქვენზე ჯერ არაფერი უთქვამს“ (ეუბნება გალაკტიონს). „არ უთქვამს ხომ?“ ხითხითებს გალაკტიონი. „კაი მაშინ, შევეცდები მეტი აღარ შეგანუხოთ, ამხანაგებო, მოისვენეთ, თუკი შეგიძლიათ. ფანჯრები ხომ არ გინდათ შეგიღოთ“ (პასუხს არავინ არ სცემს).

ს ა ს ა მ ა რ თ ლ ო : Акт допроса Елены Ананишвили.

მოსამართლე: — Вы не заметили волнения у Табидзе?

ანანიაშვილი: — Нет, не заметила.

მოსამართლე: — 17-ого марта ктонибудь приходил к Табидзе? Или звал его к телефонному аппарату?

ანანიაშვილი: — Нет, с половины четвёртого, когда я приняла дежурство я никого не видела, а говорил ли он по телефону мне неизвестно.

Показание читала, записанно с моих слов, что удостоверяю своей подписью.

ს ა ა ვ ა დ მ ყ ო ფ ო : 1959 წელი 17 მარტი სამი საათი და ორმოცდაათი წუთი

სად იყო, სად არა, მოულოდნელად, კიბეებზე ოფიცირისთვის დამახასიათებელი კოსტუმებით შემოსილი ადამიანების ჯგუფი გაიჩინა: გრძელი, მუქი პალტოები, თეთრი საყელოები და ფართეხატიანი ჰალსტუხები. მათ შორის, ზოგი საფეხურის გამოტოვებით, ზოგიც გამალებული სწრაფი ნაბიჯებით კიბეებზე ამოდიან თუ ამორბიან და მორგის კარებს (იქ სადაც გალაკტიონი დგას) ეშურებიან. მაგრამ უცებ აღმოჩნდება, ეს რე-

ალური ადამიანები კი არა, თურმე რესპექტაბელურად შემოსილი ერთგვაროვანი ნიღბები არიან, რომლებიც მოახლოებისას თანდათან კონკრეტდებიან და ცნობილი პიროვნებების სახეებს ლეზულობენ. გალაკტიონი მათ მიეგება. მისასალმებლად ჯერ კონსტანტინე გამსახურდიას გაუნვდის ხელს, რომელიც მას ამკარად გაერიდება, ხელს არ ჩამოართმევს, თავისთვის ცივად ჩაილაპარაკებს: „გამარჯობაო“ და მორგში შევა. როგორც ის, სხვებიც, ასევე იქცევიან. გალაკტიონი რჩება ხელგანვდილი. ირაკლი აბაშიძე შეჩერდება ვალის მოსახდელად და გალაკტიონს ხელს ჩამოართმევს. ვალის მოსახდელადვე გამოელაპარაკებს: „ხედავ, რა უბედურება დაგვატყდა თავს? აღარაა მალვა.“ (გალაკტიონი გაქვავებული დგას) „რა იყო გალაკტიონ?“, „ვერ ვარ რაცხა კარგად, ირაკლი“ (გალაკტიონი). (ირაკლი): „არაფერია, ნუ გახდები ავად“... (მორგში შედის. კარებს ცხვირწინ მიუხურავს. მოულოდნელობისგან დაბნეული, თუ გაღიზიანებული, თუ რალაც მისთვის გაუგებარი მდგომარეობით აფორიაქებული გალაკტიონი ჯერ შეეცდება იქაურობას უმალ გაეცალოს, მაგრამ გადაიფიქრებს, უკან შემობრუნდება და კარს სწორედ იმ დროს შეაღებს, როდესაც მუქპალტოებიან ზურგებს იქით (სიღრმისეულ ცივ სინათლეზე) ვილაც ხალათიანები, ჯერ კიდევ შეუმოსავ შიშველ ცხედარს ტახტიდან სანახევროდ წამოსწევენ და საკაცზე გადასვენებას უპირებენ. ამ დროს სახეზე აფარებული ზენარი შიშველი სხეულიდან ძირს ჩამოცურდება, ...თავზარდაცემული გალაკტიონი კარებს სასწრაფოდ უკან გამოიხურავს და იქაურობას გაეცლება).

ს ა ს ა მ ა რ თ ლ ო : Акт допроса доктора Пондоева

ექიმი პონდოვეის დაკითხვის ფონზე ვხედავთ, პონდოვეის კაბინეტში ტახტზე წევს გალაკტიონი და მას სინჯავენ ექიმები (მათ შორის სუსანა არაქელოვა). ამ გამოსახულებას ედება პონდოვეის ხმა სასამართლო პროცესიდან:

— Его болезнями были хронический алкоголизм, гипертония, склероз сосудов и головного мозга. Сердце и печень были увеличены. 17 марта он сам вошел в мой кабинет и мы его обследовали. В конце рабочего дня, в половине пятого я отправился домой.

გამოსახულება: გალაკტიონი ცდილობს

შინაგანი აღელვება დაფაროს. სუსანა არაქელოვას ღია მოფერებით ემშვიდობება. შეეცდება თავის პალატაში დაბრუნდეს. შეაღებს კარებს. მაგრამ დაინახავს თუ არა, რომ ამ დროს ერთ-ერთი ავადმყოფის საწოლთან უამრავი ხალხი ირევა, გადაიფიქრებს, აღარ შევა და აივნის გასასვლელს მიაშურებს. (აღნიშნულ გამოსახულებაზე გრძელდება სასამართლოზე პონდოევის დაკითხვის ხმა)

მოსამართლე: — **Запираете ли вы обычно двери своего кабинета?**

პონდოევი: — **По окончании работы я не запираю дверь и не беру с собой ключ. Уборщица убирает кабинет, после чего помещает ключ в установленное место.**

გამოსახულება: პონდოევი კაბინეტიდან გადის. კარებს ღიას ტოვებს და გასაღებს დამლაგებელს აძლევს.

გალაკტიონი ბრუნდება აივანზე გასასვლელთან. დამლაგებელს მოაქვს ვედრო წყალი, სველი ტილო. (დამლაგებელი): „**Почему вы не ложитесь**“ (გალაკტიონი პასუხს არ სცემს, პაპიროსს ეწევა. დამლაგებელი სკამს უდგამს): „**Там сыро после дождя, лучше здесь сидеть**“ დამლაგებელი გაუყვება

დერეფანს და სადღაც შედის. სველ იატაკს დამჩნეული ნაფეხურები პონდოევის კაბინეტამდე მიდის. კარები შეღებულია.

პონდოევის კაბინეტი, 1959 წელი, 17 მარტი, 19 საათი და 50 წუთი

გალაკტიონი შედის პონდოევის კაბინეტში. კარებს მიხურავს. ჯდება. ჯიბიდან პაპიროსის კოლოფს ამოიღებს. ხუთ ცალ 50 მანეთიანს (ცალკე) სამ თუმნიანს. (კიდევი) მანეთიანს. შემნახველი სალაროს ნიგნაკს)3525 (ასევე) მეორეს 94170 შრომის უუნარობის ფურცელს 089933 უბის ნიგნაკს შიგ გრძელი და ვინრო ქალაღდით (ლურჯი მელნით) რუსული ლექსის ავტოგრაფს. მეორე ჯიბიდან „რეკორდის“ კოლოფს, რომელშიც რამდენიმე ცალ პაპიროსთან ერთად სამი ნამწვავია (და) სავარცხელს. სამ კოლოფ ასანთს. ნაცრისფერ ცხვირსახოცს. სათვალეს. (უბრალო) ფანქარს. „ავტორუჩკას“ (ამას ერთად დააწყობს მაგიდაზე. ხალათს გაიხდის, ნამწვავს ბოლომდე მონევეს. ფანჯარას გააღებს. სკამს მიადგამს. რაფაზე ადის. ცას უმზერს. (მერე) გადააბიჯებს და გაქრება.

ირინე ნიკოლეიშვილი
ოლეგ გოლიაძე

ქრისტიანული ეკლესია — მნიშვნელობისა და სასულიერო უზენაესი პრინციპების სათავე

იუსტინიანეს ეკუთვნის სიტყვები: ეკლესიური კეთილმონყობა იმპერიის ძლიერების საძირკველია. გადმოცემათა რწმუნებით, სოფიის ტაძრის მშენებლობისას იმპერატორს სურდა, მასში ხორცქმნილიყო ბიზანტიის დიდება, ანუ გრანდიოზული ტაძრის მეოხებით, ვითარცა გრანდიოზული სამყაროს ხატი, განედიდებინა იმპერიისა და საკუთარი პიროვნების გრანდიოზულობა. ამასვე ადასტურებს იმავე იუსტინიანეს სიტყვები, რომელნიც თითქოსდა წარმოთქვა მან ნაგებობის გასრულებისას: მე დაგამარცხე შენ, სოლომონ!

უთუოდ გასაზიარებელი ჩანს მოსაზრება იმის შესახებ, რომ ტაძარი არის, ზოგადად, სამყაროს მინამსგავსი, გაცილებით მინიერი თავისი ორიგინალის მიმართ, მაგრამ შეუდარებლად მაღალი მასზე ჩანაფიქრის თვალთახედვით, ხოლო ამ ჩანაფიქრის დედაარსი ისაა, რომ ტაძარი არის სამყაროს პროექტი (ნ. ფიოდოროვი).

გ. ვაგნერის დაკვირვებით, ცნებას — ტაძარი-სამყარო — ჰქონდა ერთობ ღრმა ისტორიული ტრადიცია, რომლისგანაც თავდაპირველად გამოსაყოფ-გამოსაცალკევებელია ბიზანტიური ასპექტი შემდეგი მოსაზრებების გამო: პირველი ის, რომ ბიზანტიაში ამ ცნებამ მიიღო ყველაზე მეტად გამოკვეთილი თეორიული და არქიტექტურული დამუშავება, ხოლო, მეორე მხრივ, ათასწლეულობის შემდგომ საგანგებოდ გამანაყოფიერებლად იქცა საზოგადოდ არქიტექტურისათვის...“

ადრეულ ქრისტიანულ გარემოში სალოცავ-თავშესაკრებად გამოიყენებოდა მღვიმეები, კატაკომბები, ძველი წარმართუ-

ლი ბაზილიკები, ოთახები ცალკეული სახლებისა, სადაც დადგინდა, აღსრულდა პირველად ევქარისტიის საიდუმლო. თვით სიტყვა-ცნება „ტაძარი“ ქრისტიანულ სიტყვათმომოქცევაში შემოვიდა არაუადრეს IV საუკუნისა, რადგან ამ სიტყვა-ტერმინს უნდობლად აღიქვამდნენ იმის გამო, რომ წარმართები ასე უწოდებდნენ თავიანთ საკერპებს, ბომონებს. აქ შეინიშნება ადრეულ ქრისტიანთა არცთუ მცირე ინდიფერენტულობა, თუნდაც ფორმალური, აღნიშნული თემის, საკითხის მიმართ. უპირველეს ყოვლისა — ესაა სულიერების საწყისის მთლიანი პრიორიტეტულობა ხორციელზე, ნივთიერზე, მატერიაზე.

მეცნიერ-ხელოვნებათმცოდნეთაგან არაერთგზისაა შენიშნული, რომ რაც უნდა სულიერება თანხლებოდა მოციქულთა დროის წარმოდგენებს ტაძრის შესახებ, ახალი კულტის განვითარება ითხოვდა თავის, საკუთარ, ხილულ საშუალებას. როგორც ჩანს, ამგვარი პრობლემა ადრიდანვე, მოციქულთა მოღვაწეობის პერიოდშივე დამდგარა და, ბუნებრივია, გზების ძიებაც დაწყებულია. ვ. ვაგნერის მიერ მართებულადაა შენიშნული, რომ აღმოსავლეთში სინაგოგები ვერ იქცეოდნენ ამგვარ ხილვად საშუალებად. ასეთი ფუნქციების დაკისრება არ შეიძლებოდა იერუსალიმის ტაძარზეც, მით უფრო, რომ ეს ტაძარი 70 წელს დაანგრეს. თუ გავითვალისწინებთ დასავლეთს, იქ ბოლოსდაბოლოს, ასე ვთქვათ, კატაკომბები მომაბეზრებელი შეიქნა; იგივე ითქმის წარმართულ ბაზილიკებზე, თუმცა ადრეული ქრისტიანული ბაზილიკები შენდებოდა წარმართული ბაზილიკების მინამსგავსი ფორ-

მით. რომაულ ტრადიციებთან აღმავალი ცენტრისკენული ნაგებობანი (უმეტესწილად — დასაკრძალავი დანიშნულებისა, ე. წ. მემორიები) ასევე ვერ ეხამებოდა საზოგადოებრივ, საკრებულო ღვთისმსახურების პროცესს, თუმცა მოგვიანებით იმ ტიპის არქიტექტურა არცთუ მცირე გავლენას იქონიებს ქრისტიანულ ტაძარზე.

ამ მხრივ ძიებანი უკვე V საუკუნისათვის იძლევა შედეგებს როგორც თვით ბიზანტიაში, ასევე დასავლეთსა და აღმოსავლეთში, ბიზანტიის ოიკუმენაში, თუმცა, ყველგან და ყოველთვის არ შეიძლება დაბეჯითებით რაიმე ექვმიუტანელი, მართებული დასკვნის გამოტანა: ახალი, თაღოვანი ტიპის ტაძრებში სამყაროს ხატი მართლაცდა შეიმეცნებოდა როგორც მიზანი ან ერთი მიზანთაგანი. სიმართლე და შედეგი კი, ბოლოსდაბოლოს ისაა, რომ მთელი VII, VIII და ნაწილობრივ IX საუკუნეების ბიზანტიაში ტაძართმშენებლობა ვითარდებოდა ცენტრალურ-თაღოვანი არქიტექტურის ნიშნით (რა თქმა უნდა, განსხვავებულ ვარიანტებში). მეცნიერ-სპეციალისტთა მიერ დადგენილი, გაზიარებული თვალთახედვით, პარალელური პროცესი მიმდინარეობდა საქართველოსა და სომხეთში.

ქრისტიანული ეკლესია-მონასტრების მშენებლობა-დაარსების პრობლემა ქართველ მოღვაწეთ იმაზე ბევრად ადრე აწუხებდათ, ვიდრე ჩვენში (IV-V-VI საუკუნეებში) საბოლოოდ დამკვიდრდებოდა ქართული საეკლესიო-საგანმანათლებლო ცენტრები. ქართული ქრისტიანიზმის პირველი გზამკვლევი პიონერები, აღმოსავლეთის წმინდა ადგილებში განსწავლული წმინდა მამები, დროულად და ადრიდანვე მიეახლნენ ბიბლიურ წარმოდგენებს წუთისოფელზე, მინიერი და ზეციური ყოფის მარადიულ ფასეულობებს, გაეცნენ და გაითავისეს ეგვიპტესირია-პალესტინის მეუდაბნოეთა სულიერი ღირებულებანი, რაც შემდგომში წარმატებით მოიტანეს და დაამკვიდრეს მშობლიურ სანახებში...

ძველი ქართველი ბერ-მონაზვნების, ეკლესია-მონასტრებში მოღვაწე მნიგნობრების (ორიგინალური ავტორები, მთარგმნელები, გადამწერ-გადამწესხავები, ინტერპოლატორები, მქადაგებელ-მოძღვრები) ცხოვრება, დაბეჯითებით შეიძლება ითქვას, უსაზღვრო თავდადების უამრავ მაგალითს გვიჩვენებს (პეტრე იბერი, ასურელი მამები, იოანე-ზოსიმე, ბასილ ზარზმელი, გიორგი მერჩულე, გრიგოლ ხანძთელი, ათონელი

მოღვაწეები, სულხან-საბა ორბელიანი...) თავიანთი ცხოვრებისეული და შემოქმედებითი პრინციპებით.

ჩვენი მნიგნობარი ბერები, ზნეობრივი და განმანათლებლური იდეით მოსილნი, ადრეულ პერიოდიდან მოკიდებულნი აარსებდნენ საქართველოში სავანეებს, სულიერი მისიის ცენტრებს, საგანმანათლებლო კერებს, რომელთაც ფართო სვლაგეზი მისცეს ქვეყნის ინტელექტუალურ ცხოვრებას, წარუხოცელი კვალი დააჩინეს ქართველი ხალხის სულიერ ყოფას, გადამწყვეტი როლი ითამაშეს მსოფლიო ქრისტიანული კულტურის ისტორიაში ღირსეული ადგილის დამკვიდრებისათვის.

ქართული ქრისტიანული ეკლესია-მონასტრების სულიერ როლსა და მისიაზე ნათელ წარმოდგენას გვიქმნის „იოანე ზედაზნელის ცხოვრების“ შესავალი ნაწილის პასაჟები, რომლებშიც გვხვდება მსჯელობა იმგვარ მომენტებზე, რაც, საზოგადოდ, არ ახასიათებს სხვა ქართული ჰაგიოგრაფიული თხზულებებს, მაგალითად, საუბარია წმინდანებთან დაკავშირებულ ისტორიულ-ლიტერატურულ მასალაზე, მათ სულიერ მისიაზე, წმინდა პიროვნულ, ადამიანურ მომენტებზე: „რამეთუ ნაცვლად ტკივილთა და ღუანლთა, რომელნი მოითმინეს სანუთროსა ამას შინა ცხოვრებასა, ბრწყინვალენი ნიჭნი და სიმდიდრენი უზრუნელთა შუებათანი მიენიჭნენ მათ, ზეცისა სავანეთა“ („ასურელ მოღვაწეთა ცხოვრების ნიგნები...“).

განსაკუთრებულ ყურადღებას იქცევს „ცხოვრების“ წინასიტყვაობის მეორე ნაწილი, რომელშიც საუბარია მწერლის ფუნქციაზე, იმაზე, თუ როგორ უნდა ყალიბდებოდეს შემოქმედი-მნიგნობარი. აქ ავტორი უპირველეს პირობად ასახელებს ლოცვას.

ასურელ მოღვაწეთაგან მოყოლებული, ჩვენი ძველი საეკლესიო მნიგნობარ-ასკეტები ეკლესია-მონასტრების სათანადოდ მონყობისათვის, კულტურისა და განათლების ცენტრთა შექმნისათვის ბოლომდე იხარჯებოდნენ სასულიერო-საგანმანათლებლო კერათა გამშვენიერებისათვის და ქმნიდნენ მყარ საძირკველს ზოგადქართული კულტურისათვის.

ასეთი თვალთახედვა, საბედნიეროდ, ძველ საქართველოში ისტორიულად არსებობდა. სული ეკლესიათა აღმშენებლობა-მონყობისა და იქ მნიგნობრული კერის გაფურჩქვნისა, როგორც დასტურდება, იმთავითვე სუფევდა. სანიმუშოდ გამოდგება ჩვენი უძველესი საკულტო ნაგებობანი და

შემდგომ, სანყის ეტაპზე, მათი გაფორმების ნიმუშები.

ეკლესია-მონასტრების აღმშენებლობისა და იქ საგანმანათლებლო ცენტრების შექმნისათვის ქართული მოღვაწეობის განსაკუთრებული, გამორჩეული ეტაპია ტაოკლარჯეთის ლიტერატურული სკოლის შექმნა, რომლის სათავეშიც მნიგნობარი გრიგოლ ხანძთელი გვევლინება: „ხოლო ესე მორწმუნისა და კეთილად მსახურისა ქვეყანისაგან გამოიყვანა ამის მიზეზისათვის, რაითა უქმთა მათ უდაბნოთა შინა გამობრწყინდეს სანთელი ესე დაუვსებელი, რათა ხმასა მას და ოხრასა საყვირისასა აღეცინოს და გაბრწყინდეს სულთა ძლიერთა და მიუძღვეს საქორწინესა მას კრებულსა თანა მონაფეთა მისთა წმიდასათა“.

საგულისხმოა, რომ გიორგი მერჩულე თავისი დიდი წინამორბედის, გრიგოლ ხანძთელის — აღმშენებლობით-საგანმანათლებლო საქმიანობას პირველ მამათა სწავლებასა და მათ მიზანსწრაფულ გონიერებას უთანაბრებს: „...და ანცა ჟამთა ჩუენთა არიან მსგავსნი პირველთა მათ ნეტართა კაცთანი მაშენებელ მონასტერთა ადგილთა უქმთა შინა ღმრთისა სამკვიდრებლად“.

საერთოდ, უნდა ითქვას, რომ ტაძარი, მისი მშენებლობა, იქაური საქმიანობა (საღვთისმსახურო თუ საგანმანათლებლო) იმთავითვე, როგორც წესი, არაერთი საკრალური მომენტის შემცველია. ასევეა მისი ხუროთმოძღვრებაც, რომელშიც „მრავალი სიმბოლოა: ტაძრები დასავლეთიდან აღმოსავლეთისაკენ დგას და ეს ნიშნავს, რომ ჩვენი მზერა მიიქცევა მზისაკენ. გუმბათი ზეცას განასახოვნებს, სარკმელები — ზეციური სინათლის წყაროს. ტაძრის სივრცე სამოთხის სიმბოლოა. ტაძრის ფრესკებზე გამოსახულნი არიან სამოთხის მკვიდრნი. ამიტომაც კედლებზე სამოთხის ცანი“ (რ. სირაძე). ე. ი. ტაძრის შიდა გარემო სათანადოდ ეტიკეტურია, სათანადო პრინციპებითაა მოწყობილი; სამიწუხაროა, რომ დღესდღეობით არასათანადო განსწავლულობისა თუ სხვა მიზეზთა გამო ტაძრის მოხატვისას და ხატების განლაგებისას (ხელოვნებათმცოდნეთა და მხატვარსპეციალისტთა დაკვირვებით) ზოგჯერ ირღვევა ან სულაც უგულვებლყოფილია შუასაუკუნეობრივი პრინციპები...

ზემოთქმულთან დაკავშირებით, ვფიქრობთ, ზედმეტი არ უნდა იყოს მცირე ექსკურსი ფერწერის ისტორიაში რ. სირაძის გონებამახვილური და, რაც მთავარია, პრო-

ფესიონალური მიგნება-დაკვირვებით: „ქართული ფრესკული ხელოვნება ერთი დიდი მხატვრული სამყაროა. მონუმენტური კედლის მხატვრობა ყოველ დროშია გავრცელებული, მაგრამ ფრესკა მინც ტიპიური შუასაუკუნეობრივი მოვლენაა“. მთელი ქართული ფრესკული ხელოვნება მხატვრული ანსამბლია, მაგრამ მას შინაგანი მრავალფეროვნებაც ახასიათებს“.

საერთოდ, უნდა ვითვალისწინებდეთ, რომ ტაძარში, გამოკვეთილად კი ჯვართალოვანი სისტემის მქონეში, ყველაფერი განსაკუთრებულ პრინციპს ემორჩილება: ტაძრის გარეგანი იერსახე, შინაგანი სივრცე, მოხატულობა და ყველაფერი ეს „ოპტიმალურად ადეკვატური გახდა შუასაუკუნეობრივი ცნობიერების მეოხებით და ამის გამო ყოველმხრივ გამჭოლი, რაც მინიერი და ზეციური იერარქიის რთული სტრუქტურის სივრცულ-მოცულობით გამოსახებოდა“... (გ. ვაგნერი).

ქართული ფრესკული ხელოვნება იმითაცაა საყურადღებო, რომ მათზე არცთუ იშვიათია მეფეთა, კტიტორთა და რაც ამჯერად ჩვენთვის მნიშვნელოვანია, ქართველ მნიგნობართა გამოსახულებანი. ასე რომ, ძველი ქართული საეკლესიო ფერწერა მართლაც მრავალმხრივადაა საგულისხმო და შესასწავლო.

საქართველოში შემორჩენილი უძველესი მხატვრობის ნიმუშები ქვის ხანას განეკუთვნება. დასავლეთ საქართველოს ტერიტორიაზე (მღვიმევი, აგცი) გამოქვაბულებში აღმოჩნდა ნახატები, რომლებიც მარტივ გეომეტრიულ გამოსახულებებს ქმნიან. ფრიად მნიშვნელოვანია წალკის რაიონში მიკვლეული სხვადასხვა ეპოქის პეტროგლიფები — ქვის ან კლდის ზედაპირზე ბასრი იარაღებით ამოკანრული ადამიანთა, ცხოველთა და ფრინველთა გამოსახულებები, რომელთაგან უძველესებს აგრეთვე ქვის ხანით ათარიღებენ. ამ გულუბრყვილო, მიამიტურ ნახატებში არეკლილია იმდროინდელი ადამიანის რწმენა-წარმოდგენები, ჩვეულებები. როგორც ჩანს, ადამიანს იმ უძველეს დროშივე გაუჩნდა სურვილი, აესახა თავისი ცხოვრება, დაეხატა გარემო, სადაც ცხოვრობდა, ნადირობდა.

მომდევნო ეპოქების შესახებ თითქმის აღარაფერი ვიცით. ჯერჯერობით დაუდგენელია, რა სახის იქნებოდა ჩვენი უძველესი წინაპრების ნახატები, ვთქვათ ძვ.წ.-ის I ათასწლეულში, თუკი საერთოდ არსებობდა

იმ დროის მხატვრობა საქართველოში (უნდა ვიფიქროთ, რომ უეჭველად არსებობდა. ამის დამადასტურებელია მრავლად აღმოჩენილი ხელოვნების სხვა დარგთა ნიმუშები). შესაძლოა, ახალმა არქეოლოგიურმა გათხრებმა შეავსოს მხატვრობის დღემდე უცნობი ეს ფურცელი..

IV-V სს. განეკუთვნება მოზაიკები, რომლებიც ამკობდნენ ბიჭვინთის ტაძრის იატაკს (დღეს მათი დიდი ნაწილი გადმოტანილია საქართველოს ხელოვნების სახელმწიფო მუზეუმში) და სოფ. შუხუთში (გურია) აღმოჩენილი აბანოს იატაკი. ამ მოზაიკებში წარმოდგენილი ცხოველთა და ფრინველთა სიმბოლური გამოსახულებები, გეომეტრიული ორნამენტები მსგავსებას ამჟღავნებს ახლო აღმოსავლეთის ელინისტურ ხელოვნებასთან, თუმცა, გამოთქმულია ვარაუდი, რომ ისინი ადგილობრივ სახელოსნოებში უნდა იყოს შექმნილი, მაგრამ რაღაც განსხვავებული წეს-კანონებითაა აღბეჭდილი. ამ დროიდან მოკიდებული, შეგვიძლია თვალი გავადევნოთ ქართული მხატვრობის ევოლუციის სურათს. მართლაც, თხუთმეტ საუკუნეზე მეტი ხნის განმავლობაში მხატვრობის მრავალი ძეგლი დაზიანდა ან უკვალოდ გაქრა, ბევრი გამქრქალდა, გახუნდა და დაიკარგა ძველი ბრწყინვალეობა, მაგრამ დარჩენილიც, ოდესღაც არსებულის არცთუ დიდი ნაწილი, უთუოდ წარმოაჩენს ქართული მხატვრობის იმ მაღალ არტისტულ ნიშნებს, რომელთა წყალობითაც იგი შუა საუკუნეების მოხატულობათა უბრწყინვალეს ნიმუშებსაც კი არ უდებს ტოლს.

ქართული მხატვრობის ისტორიაში იმგვარივე პერიოდები გამოიყოფა, როგორიც ხუროთმოძღვრებისა თუ ხელოვნების სხვა დარგების ისტორიაში. ჩვენც ამ პერიოდებს გავადევნოთ თვალი. უნდა აღინიშნოს მხოლოდ, რომ შუა საუკუნეთა მხატვრობის ისტორია (აქედან ვინაყებთ ქართული მხატვრობის ისტორიას) ფაქტიურად, ეკლესიებში წარმოდგენილი კედლის მხატვრობის ნიმუშებს, ფერწერულ ხატებსა და ძველ ქართულ ხელნაწერთა შემამკობელ მინიატურებს მოიცავს. არსებობს ლიტერატურული წყაროები, რომლებიც მიუთითებენ, რომ მდიდრული მოხატულობით იყო შემკული ქართველ მეფეთა დარბაზებიც, მაგრამ დღესდღეობით ძველი საერო მხატვრობის კვალიც კი აღარსად ჩანს (თუ მხედველობაში არ მივიღებთ ეკლესიებში შემორჩენილ საერო პირთა გამოსახულებებს).

ცნობილია, რომ „უძველესი ფრესკები დავით გარეჯის მღვიმეებმა შემოგვინახა. იგი დაახლოებით მეშვიდე საუკუნისაა. ეს ერთ-ერთი უძველესი ფრესკათაგანია. ალბათ, მანამდე ქართული ფრესკა არც არსებობდა. ეს გამონეული იყო უცხო მონოფიზიტობის გავლენით. ღვთიურ ბუნების გამოხატვას შეუძლებლად მიიჩნევდნენ და მხატვრობას კერპთაყვანისმცემლობად თვლიდნენ. ეს უკვე სავალდებულო ესთეტიკურ პრინციპად აქციეს და მხატვრობის განვითარებაც შეფერხდა... მეშვიდე საუკუნიდან ჩვენში საბოლოოდ დამკვიდრდა დიოფიზიტური ესთეტიკა, თუმცა დიოფიზიტობა მანამდეც იყო ჩვენში. ღმერთში ადამიანური ბუნებაც დაინახეს და მისი გამოხატვა იწყეს. ფრესკული ხელოვნებაც მაშინ განვითარდა“. (რ. სირაძე).

VII საუკუნეს განეკუთვნება წრომის ტაძარში შემორჩენილი მოზაიკის ფრაგმენტები (დაცულია ხელოვნების სახელმწიფო მუზეუმში). როგორც ჩანს, ტაძარი აგებისთანავე შეუმკიათ მოზაიკური დეკორით. საკურთხევლის კონქში გამოსახული სახარების ერთ-ერთი სიუჟეტი — ქრისტე და მოციქულები, რომელთა დიდებული, მონუმენტური ფიგურები ოქროს უჯრედებისგან შედგენილ სადა, გლუვ ფონზეა წარმოდგენილი და წარმოდგენაში აცოცხლებს ელინისტური ხელოვნების ტრადიციებს. ეს ტრადიციები თავს იჩენს ფიგურათა დახვეწილ პროპორციებში, მათ პლასტიკურობაში, თავშეკავებულ ექსპრესიაში, შესტისა და პოზის კეთილშობილებაში; ტრადიციები კი თავისთავად, უკვე ეტიკეტის შემადგენელი კომპონენტია...

VII საუკუნეს განეკუთვნება აგრეთვე ატენის სიონის ადრეული, XI ს-ის ფენის ქვეშ აღმოჩენილი დეკორი. ეს ტაძარი თავიდანვე არ ყოფილა მოხატული. როგორც ჩანს, მშენებლობის დამთავრების შემდეგ შესრულდა მხოლოდ „გრაფიკული“ დეკორი — ნითელი საღებავით გამოიყო რელიეფური ჯვარი გუმბათში, ტრომპებში, ოთხივე აფსიდის კონქები, თვით ქვების წყობაც კი. ცოტა უფრო გვიან, VIII ს-ის I ნახევარში ტაძარი ისევ მოიხატა, მაგრამ ისევე ძუნწად, როგორც წინათ — თავდაპირველი შემკულობის ელემენტებს დაემატა „განედლებული“ ჯვრების გამოსახულებები, რომლებსაც იმდროინდელ შეხედულებათა თანახმად, „დაცვითი“ ფუნქცია ეკისრებოდა. ერთ ეკლესიაში მხატვრობის სამი ფენის არსებობა სულაც არაა იშვიათი მოვლენა. არის შემთხ-

ვევები, როდესაც მხატვრული ფენები უფრო მეტი რაოდენობითაა მოიპოვება და იმის უტყუარი საბუთია, რომ ხელოვნების ძეგლი, ხუროთმოძღვრების ნიმუში იქნება ეს, ფერ-ნერისა თუ სხვა რომელიმე დარგისა, თვითონვე წარმოადგენს ცოცხალ ისტორიას. ეკლესიის ხელახალ მოხატვას შეიძლება სხვადასხვა მიზეზი ჰქონოდა. უპირველეს ყოვლისა, აღსანიშნავია მხატვრულ სისტემათა ცვლა. ნიმუშად შეიძლება ისევე ატენი გავისხენოთ. პირველი ორი მოხატვის შემდეგ, XI ს-ში ატენის ხელახალი მოხატვა გამოიწვია ეკლესიათა შემკობის ახალი სისტემის ჩამოყალიბებამ, რომლის თანახმადაც, ტაძრის ცალკეული ნაწილები კი არ უნდა მოხატულიყო, მთელი შიგა სივრცეც (კედლები, გუმბათი, კამარები, პილასტრები...

გარდამავალ VIII-X სს-ში ტაძართა ინტერიერის შემკობის სისტემა არ შეცვლილა. კვლავინდებურად საკურთხეველის კონქი, ან მთლიანად საკურთხეველი და გუმბათი მოიხატებოდა ხოლმე, ცენტრალური სივრცე კი მოუხატავი რჩებოდა ან ცალკეული დეკორატიული მოტივით იმკობოდა. ამ ეპოქაში არ შეცვლილა გამოსახულებათა იკონოგრაფია, არც მისი შინაარსი, მაგრამ ძირფესვიანად შეიცვალა სტილი ანუ წერის მანერა (უნდა ვიცოდეთ, რომ შუა საუკუნეთა მხატვრობის ძეგლებზე საუბრისას ორ ძირითად მომენტს გამოარჩევინ — იკონოგრაფიასა და სტილს, ანუ წერის (ხატვის) მანერას. მარტივად რომ ვთქვათ, იკონოგრაფიის ცნებაში შეიძლება ვიგულისხმოთ ის, რაც არის დახატული, სტილისა კი — როგორ არის დახატული).

X-XI სს-თა მიჯნაზე, მრავალი სხვა ქრისტიანული ქვეყნის მსგავსად საქართველოში გავრცელდა ეკლესიათა შიდა სივრცის მორთვის ახალი სისტემა, გარკვეულ თეოლოგიურ და ფილოსოფიურ-ესთეტიკურ შეხედულებათა საფუძველზე რომ ჩამოყალიბდა, რაც იმას ნიშნავს, რომ იქმნება ახალი ნორმა-წესი, ეტიკეტის ელემენტი. წინა პერიოდისაგან განსხვავებით, ახლა იხატება მთელი შიგა სივრცე, მთლიანი მოხატულობა დიდებულსა და იმპოზანტურ იერს ანიჭებს ტაძარს. მხატვრობის ახალი სტილის დამკვიდრებას ხელს ისიც უწყობდა, რომ ამ დროისათვის ხუროთმოძღვრების ახალ ტენდენციებს შიდა სივრცე მაორგანიზებელი ერთიანი დეკორატიული სისტემა სჭირდებოდა.

ეკლესიათა მოხატვის დროს მხატვრები

სარგებლობდნენ ე. წ. „დედნებით“ ანუ ნიმუშებით, მაგრამ ყოველი ახალი ეკლესიის მოხატვა მხატვრისაგან მოითხოვდა შემოქმედებით მიდგომას — მისთვის ცნობილი მხატვრული სქემის, ე. ი. გარკვეული წესის (კომპოზიციითა განანილებას) შეფარდებას ახალი შიდა სივრცისადმი. ამდენად, მისაბადი ნიმუშების — „დედნების“, აგრეთვე ეკლესიის მკაცრი ნორმების მიუხედავად, მხატვრობის ძეგლი რაღაც ნიშნით მაინც განუმეორებელია, თავისთავადი ღირსების მატარებელი, თუნდაც ამ ჩარჩოების ფარგლებში. ამავე დროს, არიან მხატვრები, რომელთაც დიდი ნიჭის წყალობით შესწევთ ძალა, თავი დააღწიონ ამ საერთო, შემზღუდავ ნორმებს და შექმნან მაღალი რანგის უბრწყინვალესი მხატვრობის ნიმუშები, ისეთები, როგორებიცაა ატენის, ზემო-კრიხის, ვარძიის, ყინწვისის და სხვ.

XI ს-ის მანძილზე შექმნილ მოხატულობათაგან განსაკუთრებით გამოირჩევა ატენის სიონის მხატვრობა — ერთ-ერთი თვალსაჩინო ნიმუშთაგან მხატვრული სკოლისა, რომელიც მხატვრულ-ესთეტიკური თვალსაზრისით ტაო-კლარჯეთის დიდებული მხატვრული სკოლის ტრადიციების გამგრძელებლად გვევლინება. როგორც უკვე ითქვა, ატენის სიონი ძველად, დეკორის ახალი სისტემის ჩამოყალიბებამდე, უკვე ორჯერ იყო მოხატული. ეს ბრწყინვალე მხატვრობა, რომელმაც თითქმის მთლიანად შემოინახა თავისი შემკულობის საერთო სქემა (მიუხედავად ცალკეულ ნაწილთა საკმაოდ დაზიანებისა), XI ს-ის II ნახევრითაა დათარიღებული. ტაძარი რამდენიმე მხატვრის მიერაა მოხატული. ეს ჩვეულებრივი მოვლენაა შუა საუკუნეებში. როგორც წესი, მხატვრები ამ დროს ე. წ. არტელებად მუშაობენ — დაკვეთას ასრულებს რამდენიმე მხატვარი, ამათგან ერთი მთავარია, მას ეკუთვნის საერთო სქემა მოხატულობისა, დეკორის იდეა, რომელსაც ამავე დროს გარკვეულ ასპექტში უთუოდ განსაზღვრავს დამკვეთის ნებაც, შეპირობებული იმ დროის მაღალი საზოგადოების რელიგიური, ფილოსოფიური თუ ესთეტიკური იდეალებით და ეს უკვე ჩამოყალიბებული ეტიკეტური მომენტიცა.

გარეჯის კულტურული ცხოვრება მრავალი საუკუნის მანძილზე არ შეწყვეტილა. დოდოს რქაში, ლავრაში, უდაბნოში, ბერთუბანში, ნათლისმცემელსა და გარეჯის სხვა ეკლესია-მონასტრებშიც შემორჩენილი მოხატულობები ქმნიან მხატვრობის მეტად საინტერესო ჯგუფს — დროის დიდ

მონაკვეთზე გავრცობილს, რომელიც უაღრესად თავისებური სტილისტიკური და იკონოგრაფიული ნიშნებით ხასიათდება და საკმაოდ განსხვავდება საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში არსებული მხატვრულ სკოლათა ნიმუშებისაგან (ახლო პარალელები მონუმენტური მხატვრობის ამ ჯგუფის ძეგლებისათვის საქართველოს ფარგლებიდან შორს — კაბადოკიის გამოქვაბულთა მხატვრობებში შეიძლება ვიპოვოთ). ამ მხატვრობათა უმთავრესი სტილისტური თავისებურება — მისი გამოსახულებების „სილუეტურობა“ — აუცილებლობითაა ნაკარნახევი. ფონები გამოქვაბულებში, როგორც წესი, ღია, ნათელი ფერებითაა შესრულებული, ფიგურები — მუქით. ამიტომ, მიუხედავად შუქის ნაკლებობისა, მუქი საღებავებით შესრულებული ფიგურები ნათლად იკითხება ღია ფონებზე, თუმცა დღესდღეობით შუქის ეს პრობლემა ფაქტიურად აღარ არსებობს, გამოქვაბულთა მეტი ნაწილის წინა მხარე ჩამონგრეულია და მზე უხვად ანათებს ამ შესანიშნავი მხატვრობის ნაშთებს, მზის სხივებისაგან, ნვიმისა და ქარისაგან საკმაოდ ფერგადასულს (თუმცა არც ადამიანებს დაუკლიათ ხელი).

დავით-გარეჯში მოხატული იყო არა მარტო ეკლესიები, არამედ სატრაპეზოებიც. ეკლესიათაგან განსხვავებით, აქ სავალდებულო არ იყო ინტერიერის მთლიანად მოხატვა. იხატებოდა ცალკეული — შენობის დანიშნულების მიხედვით და აგრეთვე მხატვრის თვალსაზრისის თანახმად, უმთავრესი ადგილები. ამდენად, მხატვრობა ცალკეული ფერწერული აქცენტების სახით წარმოგვიდგება. ინტერიერში შემორჩენილთა შორის ყველაზე მნიშვნელოვანია უდაბნოს მონასტრის სატრაპეზოს მოხატულობა (XI ს.). ამ და სხვა სატრაპეზოების მოხატვისას შეარჩევდნენ უმეტესად ისეთ სიუჟეტებს, რომლებიც თვით შენობის ხასიათით იყო შეპირობებული. ასეთებია „საიდუმლო სერობა“, „აბრაამის სტუმართმოყვარეობა“ და სხვა. რომელნიც თვით ეკლესიის მხატვრობის ფონისაგან განსხვავებით, ცისფერ ფონზეა წარმოდგენილი. წმიდანთა გამოსახულებებიდან უპირველესობა ენიჭებოდა მათ, ვინც ასკეტურ ცხოვრებას ეწეოდა.

ტაო-კლარჯეთის სკოლის მსგავსად, გარეჯის სკოლის გავლენაც გასცდა საკუთრივ გარეჯის ფარგლებს. კახეთში შექმნილი ზოგ ეკლესიათა მოხატულობა (ბოჭორმის მხატვრობა, XI -XII სს-თა მიჯნა)

გარეჯელ ოსტატთა მიერ უნდა იყოს შესრულებული.

ცალკე მხატვრული სკოლა ჩამოყალიბდა საქართველოს მთიან რაიონებში — რაჭასა და ზემო სვანეთში. სვანეთში მრავალი მოხატული ეკლესია დღემდე შემორჩა. თუ უადრესი მოხატულობები IX-XI ს-ის მიეკუთვნება (ნესგუნის — I ფენა), გვიანდელი XVIII ს. თარიღდება. მრავლად შემონახული მოხატულობები ავსებენ ქართული კედლის მხატვრობის ევოლუციის სურათს, მეორე მხრივ კი, ისეთ ადგილობრივ სტილისტიკურ და იკონოგრაფიულ ნიშნებს გამოავლენენ, რომლებიც საშუალებას გვაძლევენ, ვისაუბროთ სვანეთის სკოლის შესახებ, სადაც ერთიმეორის გვერდით წარმოდგენილია ოსტატთა ბრწყინვალე ნამუშევრები და ხალხური ნაკადის შემოქმედების ნიმუშები.

სვანეთის ეკლესიათა მოხატულობების თავისებური იკონოგრაფია დაკავშირებულია იმასთან, რომ საქართველოს ამ კუთხეში გვიანამდე შემორჩა ქრისტიანობამდელი რწმენა-წარმოდგენები. სვანეთში უაღრესად პოპულარული წმ. გიორგის სახელი დაკავშირებულია წარმართულ მთვარის კულტთან. ვერც ერთი ეკლესიის საკურთხეველში ვერ ნახავთ ღვთისმშობლის გამოსახულებას კომპოზიციის ცენტრში.

ქართული კედლის მხატვრობის დამახასიათებელი ძირითადი ნიშნები ხაზის უპირატესი როლი ფერთან შედარებით, თავშეკავებული, მაგრამ მეტყველი კოლორიტული გამა, ძლიერი შინაგანი ექსპრესია განსაკუთრებით მკაფიოდ სვანეთის მოხატულობებში იჩენს თავს. საგანგებოდ აღსანიშნავია აქაურ ეკლესიებში გამოსახულ წმინდანთა სახეები. ძალიან ხშირად ისინი ადგილობრივ მკვიდრთა პორტრეტებს მოგვაგონებენ. დიდად საგულისხმოა, რომ ფასადის მხატვრობაში რელიგიურ სიუჟეტებთან ერთად, წარმოდგენილია „ამირან-დარეჯანიანის“ სცენები (ლენჯერის თემი, სოფელი ლაშთხვერი). აქ შემორჩენილ მოხატულობებს ჩვეულებრივ ახლავს ასომთავრულით შესრულებული წარწერები, რომლებიც გვამცნობენ მოხატულობის შესრულების თარიღს, დამკვეთის ვინაობას და ზოგჯერ მხატვრის სახელსაც, რაც, უთუოდ, იქაური ფერმწერების თავისებურ წესკანონებს წარმოგვისახავს.

გელათის მონასტერი თავისუფლად შეიძლება ფრესკათა მუზეუმს შევადაროთ. მთავარი ტაძრის შიდა სივრცეში ბატონობს კონ-

ქის დიდებული კომპოზიცია, მოზაიკით შესრულებული — მოციმციმე რეალურ ოქროს ფონზე გამოსახულია ფეხზე მდგომი ღვთისმშობელი, რომელსაც ხელთ უპყრია ყრმა იესო და მის ორსავე მხარეს — მთავარანგელოზები მიქაელი და გაბრიელი (კომპოზიციის ქვედა ნაწილი დაზიანების გამო საღებავებით არის შესრულებული). საოცრად ლამაზია, მშვიდი და დიდებული ყველა ფიგურა, მათი სახეები. კეთილშობილია მათი პოზა, დგომა და ჟესტი, ჩინებულია და მდიდრული ანგელოზთა სამოსელი, ძვირფასი ქვებით მოოჭვლი. დახვეწილია გელათის მოზაიკის ფერთა შეხამება. მოციმციმე ოქროს ფონზე ლამაზ, ფერადოვან აქცენტებად იკითხება ღვთისმშობლისა და ანგელოზთა სამოსელის ფერები. საოცარი არტიზტიზმი, სახეებზე ფერთა უფაქიზესი, პლასტიკურობის მიმნიჭებელი გადასვლები, სმალტის უჯრედების დადების ფერწერული მანერა გელათის მოზაიკას კონსტანტინეპოლის ხელოვნების საუკეთესო ნიმუშებთან აახლოებს. ამასთან ერთად, ხაზისთვის ერთ-ერთი უმთავრესი გამომსახველი საშუალების როლის შენარჩუნებამ (საბოლოო ჯამში, ფორმის აგების ხაზი დომინირებს), სახეთა ტიპებმა და ზოგმა სხვა მხატვრულმა ელემენტებმა მკვლევარებს საშუალება მისცა, დაესკვნათ, რომ გელათის მხატვრობის ავტორი ქართველი უნდა ყოფილიყო. ეს მოზაიკა თავისი ხასიათით XII ს-ის I ნახევარს განეკუთვნება, ე. ი. მისი შესრულების დრო თანხედება ტაძრის აგების დასრულების ხანას; დავით აღმაშენებელი ისე გარდაიცვალა, რომ გელათის კურთხევას ვერ მოესწრო, ტაძარი საზეიმოდ აკურთხეს დავითის ძის დემეტრეს ტახტზე ასვლის შემდეგ. მოზაიკით შემკობის მაგალითები ცნობილია სხვაგანაც (მარტვილი, შორეთი), მაგრამ, როგორც ჩანს, მოზაიკა საქართველოში გაცილებით ნაკლებ იყო გავრცელებული, ვიდრე კედლის მხატვრობა. ესეც, უნდა ითქვას, მიმანიშნებელია სათანადო წეს-ტრადიციისა...

დამაარსებლის პორტრეტი აუცილებლად უნდა ყოფილიყო გელათში, ან თუ ეს ასე არაა, მაშინ XVI ს-ის მხატვარმა ერთგვარი ხარკი მოიხადა გადმოცემის წინაშე და მართლაც გამორჩეული ტანის მქონე ადამიანად დახატა იგი.

ქართული მხატვრობის უბრწყინვალეს ხანას განეკუთვნება თამარის ეპოქის ძეგლები — ვარძია, ყინწვისი, ბეთანია და მრავალი სხვა. ისინი ისევე ძვირფასია და ზოგადეროვნული ღირებულებისაა ქართვე-

ლი კაცისათვის, როგორც ბოლნისის სიონი, ჯვარი, სვეტიცხოველი... განსაკუთრებით პოპულარულია ვარძია — კლდეში ნაკვეთი დიდებული ხუროთმოძღვრული ანსამბლი, რომლის მთავარ ტაძარს და მინაშენს ამკობს მხატვრობა — შუა საუკუნეთა ქართული ფერწერის ნამდვილი მარგალიტი. ამ ძეგლის პოპულარობას უთუოდ ისიც ჰმატებს, რომ შემოგვინახა ლეგენდად ქცეული მეფის — თამარის გამოსახულება.

ყველა ამ ეკლესიაში კტიტორთა პორტრეტები შესასვლელის წინ, ყველაზე გამოსაჩენ ადგილასაა მოთავსებული. კომპოზიციურად ისინი ისეა გადაწყვეტილი, რომ ეკლესიაში შემსვლელის ყურადღებას იქცევენ თავიდანვე. ჩანს, რომ ამ ეპოქის მხატვრობისათვის, ისევე, როგორც XI ს-ის ოსტატებისათვისაც (ატენის, ზემო კრიხის — კტიტორები), საერო პირთა გამოსახულებებს, შესაძლოა, მეტი მნიშვნელობა ჰქონოდა, ვიდრე სასულიერო ხასიათის სცენების ასახვას. ეს თვისება — საერო ელემენტების განსაკუთრებული აქცენტირება — საუკუნეთა მანძილზე გასდევს ქართულ მხატვრობას. თამარის ეპოქაში შექმნილი დიდებული მოხატულობები (მათ რიცხვს ეკუთვნის აგრეთვე ტიმოთესუბნის მხატვრობა, ახტალის მოხატულობის ერთი ფენა და სხვ.) ინარჩუნებენ მონუმენტურობის გრძობას, მაგრამ უკვე საკმაოდ ძლიერ ავლენენ ახალ სტილისტურ ნიშნებს. უპირველეს ყოვლისა, მხატვარი ბევრად უფრო თავისუფლად გრძნობს თავს ინტერიერში. მოხატულობის საერთო სისტემის შექმნისას იგი აღარ იზღუდავს თავს შენობის მკაცრი არქიტექტურული დანაწევრებით. არის შემთხვევები, როდესაც ირღვევა რეგისტრის ჰორიზონტალები, ჩნდება დამატებითი, ნახევარრეგისტრები. წმინდანების მთელ სიმადლეზე გამოსახვასთან ერთად ხშირდება ნახევარფიგურული გამოსახულებები. ფიგურული გამოსახულებები თანდათან იკავებენ ორნამენტის ადგილს, რომელსაც ძველი მათგანიზებული როლის ნაცვლად (როგორც, მაგ., XI ს-ის ძეგლებში იყო) რჩება მოკრძალებული მეორეხარისხოვანი როლი. ეს მოვლენა ორნაირად შეიძლება აიხსნას: ერთი მხრივ, წმინდა მხატვრული ასპექტით — მხატვრობისათვის კედელი აღარ არის არქიტექტონული, განსხვავებული ნაწილებისაგან შემდგარი მთელი, ზოგჯერ იგი ხალიჩის მსგავსი ზედაპირის როლში გამოდის. მეორე მხრივ, თავს იჩენს წმინდა ესთეტიკურ-ფილოსოფიური საწყისებიც — ად-

ამიანის გამოსახულება თანდათან უფრო მეტად ექცევა შუა საუკუნეთა მხატვრის ყურადღების ცენტრში. ეს მომენტი, ქართული კედლის მხატვრობისათვის უაღრესად არსებითი, გაცილებით მეტად იჩენს თავს ცალკეულ წმინდანთა გამოსახულებების განხილვისას. ამ პერიოდის მოხატულობებში (განსაკუთრებით მკაფიოდ ჩანს ეს ყინვისის მისია — მათი წმინდანები ცოცხალი ადამიანები არიან, ადამიანური განცდების დალი რომ აღბეჭდვიათ).

VIII-IX საუკუნის და შემდეგდროინდელი ბიზანტიის ხელოვანთა დარად, საქართველოში განსაკუთრებული ყურადღება სახეხატს ეთმობოდა, მაგრამ არ იყო ყურადღების გარეშე დარჩენილი სხვა ესთეტიკური პრობლემებიც. სავსებით მართებული მოჩანს დაკვირვება იმის თაობაზე, რომ „Традиционная эстетическая категория „прекрасное“ занимает скромное место в трактатах иконопочитателей. Здесь они во многом опираются на соответствующие идеи патристики и скорее всего уточняют отдельные положения своих предшественников, чем вносят в них что-либо новое.

К материальной красоте они относятся холодно, хотя и не отрицают ее. Иоанн Дамаскин, защищая живописные изображения, призывает иконоборцев не хулить материю, „ибо нет ничего презренного в том, что произошло от Бога“ (ვ. ბიჩკოვი).

აუცილებლად აღსანიშნავია, რომ ამ დროისათვის უკვე გამოკვეთილი სიახლეები ჩანს მოხატულობათა იკონოგრაფიაშიც, ანუ მათ შინაარსში. გარდა წინა საუკუნეებში მიღებული სცენებისა, ახლა დიდი სიყვარულით გამოსახავენ სიმბოლურ სიუჟეტებს, რომლებიც სხვადასხვა საღვთო წიგნის ტექსტის ინტერპრეტაციას წარმოადგენს; დიდი რაოდენობით გამოსახავენ აგრეთვე ძველი აღთქმის სცენებს, რომლებიც მსხვერპლის იდეას უსვამენ ხაზს. ამით ისინი კიდევ უფრო განადიდებენ ქრისტეს ცხოვრებას.

ვფიქრობთ, მოხმობილი მასალის გათვალისწინებით, შესაძლებელი ხდება ძველი

ქართული ფერწერისათვის, მისი ჩასახვან-განვითარება-ევოლუციისათვის თვალის გადავებით იმის თქმა, რომ მეტ-ნაკლებად თვალსაჩინოებით ის (ძველი ქართული ფერწერა) აღბეჭდილია ეტიკეტურობით, სათანადოდ შემუშავებული და დადგენილი წესკანონებით.

აუცილებლად გვესახება ერთი, შეიძლება, ითქვას, მრავლის გამაერთიანებელ-შემამჯამებელი მოსაზრების მოხმობა: „ტაძარი მართო მხატვრობის კი არა, მუსიკალური ესთეტიკის საუფლოცაა. მისი სივრცეც მხოლოდ ფრესკათა განლაგებისათვის კი არ იგება, არამედ სიტყვისა და საგალობლის მოსმენისთვისაც. შესასვლელის თავზე, ხალხისათვის ზურგსუკან პატრონიკვა და აქ დგას გუნდი. პატრონიკვდან ხმა საკუთხევისაკენ მიდის, მერე გუმბათამდე ადის და დაბლა ეშვება. ასეთი სივრცე ხმას სასურველ ხანგრძლივობას ანიჭებს“ (რ. სირაძე) ამგვარი პრინციპების, წესების, კანონიკურობის რეალობა თავისთავად მიგვანიშნებს შუასაუკუნეობრივი სისტემის არსებობაზე ქართულ საეკლესიო ხელოვნებაში.

ქრისტიანული ტაძრის იერ-სახე საუკუნოობით იქმნებოდა, თითოეული ქვეყანაში და სხვადასხვა ეპოქაში იძენდა თავისებურ ხასიათს.

ეკლესია-მონასტრებისათვის რომელიმე წმინდანის ღირსყოფის მიზნით სახელის მიკუთვნების წესი სათავეს იღებს დევნილობის ეპოქიდან, როდესაც საკუთხევის ქვეშ მოქცეული იყო მავანი წამებულის სარკოფაგი. მოგვიანებით ტაძრები შენდებოდა არა მხოლოდ რომელიმე წმინდანის, არამედ იესო ქრისტეს ღირსახსოვრად, ქრისტიანული დღესასწაულების (შობა, აღდგომა, ხარება და ა. შ.) სახელდების ნიშნად.

ნებისმიერ ტაძარში შესვლისას სრულიად იოლია იმის დადგენა, თუ ვის ან რის ძღვნადაა აგებული (სამწუხაროდ, ყველა ჯერ კიდევ არაა ამ მხრივ სათანადოდ გაცნობიერებული); დაბოლოს, უნდა აღინიშნოს, რომ „სატაძრო“ ხატი ჩვეულებისამებრ განთავსდება განსაკუთრებულ კიოტში (სახატეში), მარჯვნივ...

ლევან ბრეგაძე

პრიორიტეტი

ერთი გამორჩეული წიგნის მაღაზია იყო თბილისში, „მეგობრობა“ ერქვა (ბოლო დროს მელიქ აზარიანცის სახლის პირველ სართულზე ედო ბინა) — იქ საზღვარგარეთის სოციალისტურ ქვეყნებში გამოცემული ლიტერატურა იყიდებოდა, ასეთ ქვეყანათა შორის კი ერთი გერმანიის დემოკრატიული რესპუბლიკაც იყო, მოგეხსენებათ. ჰოდა, გერმანულენოვანი კლასიკა და გერმანულად თარგმნილი მთელი მსოფლიო ლიტერატურა შემოდოდა ამ გზით საბჭოთა კავშირში — წიგნები, უძვირფასესი თავისი შინაარსით და უიაფესი შესაძენად (ხელოვნურად ფასდაკლებული, როგორც იმჟამინდელ „სოციალისტურ“ სისტემას შეეფერებოდა!). ეს იყო სამოთხე გერმანულის მცოდნე წიგნის მოყვარულთათვის!

60-იანი წლების მეორე ნახევრიდან ამ არხით შემოდინება დაიწყო გერმანულმა და გერმანულად თარგმნილმა საჭადრაკო ლიტერატურამ, რომლის თვალთვლება და ზოგი მათგანის შეძენა პირადად ჩემთვის იმითიც იყო საინტერესო, რომ მათში ხშირად წაანყდებოდით ქართველი მოჭადრაკის, სამეგრელოს მთავრის დავით დადიანისა და ეკატერინე ჭავჭავაძე-დადიანის ვაჟის, ანდრია დადიანის კომბინაციებს, რომელთათვისაც რუსულ საჭადრაკო ლიტერატურაში გზა დახშული იყო (მათ ავტორს უცხოური გამოცემები ხან სახელითა და გვარით იხსენიებდნენ, ხანაც მარტო ნოდებით — „ფონ

მინგრელიენ“ ან „ფონ“-ის გარეშე — „მინგრელიენ“).

საქმე გვაქვს უიშვიათეს, შეიძლება უნიკალურ, მოვლენასთან: იმის გამო, რომ ანდრია დადიანს (1850-1910), მოჭადრაკესა და ჭადრაკის მეცენატს, კონფლიქტი მოუხდა გამოჩენილ რუს მოჭადრაკე მიხეილ ჩიგორინთან (1850-1908), არამარტო ტაბუ დაედო ქართველი მოჭადრაკის შემოქმედებას რუსეთში, არამედ ხმა დაუყარეს, ანდრია დადიანი პარტნიორებს ფულს უხდიდა და „ჩანყობილ“ კომბინაციებს ახორციელებდაო (როგორმე ხომ უნდა გაემართლებინათ დადიანის მომხიბლავი კომბინაციების უგულვებლყოფა!). სამაგიეროდ ამ ტაბუს გასამართლებლად პერიოდულად ქვეყნდებოდა რუსი ოსტატების მიერ ხელმოწერილი დადიანის სალანძღავი სტატიები, ისეთი სიძულვილით აღსავსე, რომ გაცდები და ეჭვიც შეგეპარება მათი ავტორების გულწრფელობაში! (საბჭოთა ხანაში ანდრია დადიანი მიუღებელი იმის გამოც შეიქნა, რომ ქართველი მოჭადრაკე ამავდროულად „უბრწყინვალესი თავადი“ (светлейший князь) დადიანი-მინგრელსკი გახლდათ!).

დიდი გარღვევა იყო ამ თვალსაზრისით თენგიზ გიორგაძის წიგნის „თამაშობს ანდრია დადიანი“ გამოცემა „ლელოს“ ბიბლიოთეკის სერიით 1972 წელს, რომელშიც ქართველი მოჭადრაკის ოცი პარტიაა შესული და მისი რეაბილიტაციის მოკრძალებულ

მცდელობასაც ნახავთ იქ (რამდენადაც, რა დოზითაც, ეს იმ დროს შესაძლებელი იყო, — ცხადია, მხოლოდ ქართულენოვან სივრცეში!).

იმ გერმანულ ნიგნებში, მაღაზია „მეგობრობაში“ რომ ვიძინდი, ანდრია დადიანის ისეთი კომბინაციებიც მინახავს, ჩინებულად კომენტირებული უცხოელი ავტორების მიერ, რომლებსაც თენგიზ გიორგაძის ნიგნში ვერ ვპოულობდი. გული მწყდებოდა: მე-19 საუკუნეში ერთადერთი გამოჩენილი მოჭადრაკე ეს გვყავდა, და საქართველოში, რომელიც მეოცე საუკუნის მეორე ნახევარში მსოფლიო საჭადრაკო ცხოვრების ერთ-ერთი უაქტიურესი მონაწილე და საჭადრაკო „მოდის“ კანონმდებელიც კი გახდა, უცხოეთზე ნაკლებად რატომ უნდა ყოფილიყო ცნობილი ქართველი მოჭადრაკის შემოქმედება!

ამის შესახებ დავწერე კიდევ. მოთმინების ფიალა მაშინ ამევსო, როდესაც უნგრელი ავტორის, ემილ გელენსეის, ნიგნის 1980 წლის მეშვიდე გერმანულ გამოცემაში ამოვიკითხე ლამის ხვეწნა იმის გამო, რომ, პირცუფიმცვეის დაცვაში შესაძლებელი ერთი მომხიბლავი კომბინაციისთვის „დადიანის მახე“ გვეწოდებინა, ვინაიდან ამ მახეში პირველად მან გააბა მოწინააღმდეგე (ვ. დუბრაჟა) 1896 წელს კიევში ნათამაშებ პარტიაში (1. ყ4 დნ 2. დ4 მდ7 3. კყ4 გნ 4. მფ3 კგ7 5. კ:ფ7+!! მფ:ფ7 6. მგ5+ მფფ8 7. მქნ და ლაზიერი დაჭერილია). მერე კი იგივე კომბინაცია სხვებმაც მრავალგზის გაიმეორეს, მათ შორის ყმანვილმა მიხეილ ტალმაც 1950 წელს. სამართლიანობა მოითხოვს ითქვას, რომ საბჭოთა ხანაში სწორედ მიხეილ ტალის რედაქტორობით რიგაში გამომავალმა საჭადრაკო ყურნალმა („შახმატი“) 1966 წლის 24-ე ნომერში (გვ. 21) გაბედა და ყრუდ, მაგრამ მაინც აღიარა ანდრია დადიანის პრიორიტეტი: „მასტერ კურიოზოვის“ ფსევდონიმით გამოქვეყნებულ სტატიაში „სადებიუტო თავგადასავლები“, ქვესათაურით „ვინ იქნება შემდეგი?“, წარმოდგენილია სწორედ ეს მახე და ჩამოთვლილია მისი გამოყენებით მოგებული ხუთი პარტია, რომელთა შორის პირველი დადიანი-დუბრაჟაა. ამ პუბლიკაციიდან ცოტა ხნის შემდეგ კიდევ ერთხელ გაბმულან ამავე მახეში შავები მინსკში 1968 წელს გათამაშებულ ლუზგინიოფეს პარტიაში. ის შეგიძლიათ იხილოთ 1978 წელს სწორედ მინსკში აბრამ როიზმანის რუსულ ენაზე გამოცემულ ნიგნში „საჭადრაკო მინიატურები“, ოღონდ აქ არც

დადიანი და არც სხვა წინამორბედი ნახსენები არ არიან.

პრიორიტეტებს, როგორც ყველგან, ჭადრაკშიც დიდი მნიშვნელობა აქვს. თუ სასარგებლო, დამახსოვრების ღირსი პრიორიტეტი დაფიქსირდა, მისი ავტორი უკვდავი ხდება, სხვა დამსახურება რომ არც არაფერი მოეპოვებოდეს ამ სფეროში. ვის ეცოდინებოდა დღეს ლეგალის სახელი, რომ არა პირველად მის მიერ განხორციელებული სადებიუტო კომბინაცია, „ლეგალის შამათის“ სახელწოდებით ცნობილი (ამ მოჭადრაკის სხვა პარტია არც შემორჩენილა).

ანდრია დადიანის პრიორიტეტი აქ სრულიად უეჭველია, ამიტომ — **„დადიანის მახე ხომ არ გვეწოდებინა მისთვისო“**, — კითხულობს უნგრელი ავტორი.

ჰოდა, ვუნოდოთ-მეთქი, ვწერდი იმ სტატიაში, რომელიც გაზეთ „მშობლიურ კერაში“ დაიბეჭდა 1990 წელს, დაწერილს ასე ვამთავრებდი: „ჯერ ჩვენ ვუნოდოთ. ცოტა რეკლამაც მივაშველოთ. მადლობა ღმერთს, თბილისი ამჟამად ის ქალაქია, საიდანაც საჭადრაკო მოდა მთელ მსოფლიოში ვრცელდება. მე, როგორც ჭადრაკის ქართველ მოყვარულს, ძალიან მინდა ანდრია დადიანის პარტიების ქართულად გამოცემულ კრებულში მისი ეს პარტიაც ვიხილო“.

და აი, შარშან, 2013 წელს, გამომცემლობა „საქართველოს მაცნემ“ დასტამბა დავით გურგენიძის დიდი (ა4) ფორმატის სამასზე მეტი გვერდის შემცველი, უხვად ილუსტრირებული ნიგნი-ალბომი სათაურით „ანდრია დადიანი — ცილისწამებიდან ჭეშმარიტებამდე“, რომელშიც გამოჩენილი ქართველი მოჭადრაკის 338 (სამასოცდათვრამეტი!) პარტია, პარტიის დაბოლოება და საჭადრაკო ამოცანაა შესული! უნიკალური მასალის მოგროვებაში ბატონ დავით გურგენიძეს, საერთაშორისო დიდოსტატს საჭადრაკო კომპოზიციაში, მსოფლიოს ორგზის ჩემპიონს საჭადრაკო ეტიუდების შედგენაში, ჭადრაკის სამყაროში თავისი დიდი ავტორიტეტიც ნაშველებია. იგი წერს: „...გადავწყვიტე ანდრიას ცხოვრებისა და საჭადრაკო მოღვაწეობის შესახებ მაქსიმალურად სრული ინფორმაცია შემეგროვებინა. ძალიან ბევრ კითხვაზე იყო საჭირო პასუხის გაცემა. დადიანის პიროვნებას რამდენიმე უცხოელი ისტორიკოსიც იკვლევდა. როდესაც მათ შეიტყვეს ჩემი განზრახვა, დახმარების ხელი გამომიწოდეს და სრულიად უანგაროდ გამომიგზავნეს უალრესად მნიშვნელოვანი მასალა“.

ეს წიგნი დააინტერესებს და გამოადგება არამარტო მოჭადრაკეებსა და ჭადრაკის მოყვარულებს, არამედ დიდ სამსახურს გაუწევს ისტორიკოსებსაც, კულტუროლოგებსაც — იმდენი ძვირფასი ფაქტი და მოვლენა, ფოტო თუ ნახატია მასში წარმოდგენილ-გაანალიზებული, საზოგადოებისთვის კარგად ნაცნობი თუ უცნობი იმდენი ადამიანის ცხოვრების საინტერესო ეპიზოდებია მოთხრობილი, იმდენი პიროვნებათაშორისი კავშირურთიერთობაა შესწავლილ-გამოკვლეული და აღდგენილი, წინამორბედ მკვლევართა იმდენი ნებისითი თუ უნებლიე შეცდომაა გასწორებული აქ!

მოძიებულია რამდენიმე მეტად საინტერესო პარალელი ანდრია დადიანის კომბინაციებსა და გამოჩენილი მოჭადრაკეების მიერ განხორციელებულ კომბინაციებს შორის, რაც საუკეთესოდ მეტყველებს ქართველი მოჭადრაკის ტალანტზე. აი, მაგალითად, ერთობ საგულისხმო პარალელი: რობერტ ფიშერს თავის წიგნში „ჩემი 60 სამახსოვრო პარტია“ რ. ბირთან შავებით მოგებული პარტიის (აშშ ჩემპიონატი, 1963-64) ანალიზისას მოჰყავს მის მიერ ჩაფიქრებული ლამაზი კომბინაცია ორგზისი გატყუების თემაზე, რომელიც „კულისებს მიღმა დარჩა“ იმის გამო, რომ მონინალმდევე „დროულად“ დანებდა. ანდრია დადიანს ანალოგიური კომბინაცია 1902 წელს განუხორციელებია კოგანთან თეთრებით მოგებულ პარტიაში (სამ სვლაში შამათი კუსა და ეტლის შენირვით).

1920 წელს მსოფლიოს მეორე ოფიციალურმა ჩემპიონმა, ემანუელ ლასკერმა, უცნობ მეტოქესთან ეფექტური კომბინაცია განახორციელა ეტლისა და ლაზიერის შენირვით, რასაც პაიკის სუსტ ფიგურად (მხედრად) გაცოცხლება მოჰყვა. დავით გურგენიძის სიტყვით, „შემდგომში ლასკერის ეს პოზიცია სამაგალითო გახდა. ითვლებოდა, რომ მან პირველმა მიაგნო ამ ლამაზ ჩანაფიქრს“. ანალოგიური კომბინაცია ანდრია დადიანს ლასკერზე ადრე, მე-20 საუკუნის დამდეგს განუხორციელებია: იგი შესულია ანდრია დადიანის კომბინაციათა კრებულში, რომელიც 1903 წელს კიევში გამოიცა ფრანგულ ენაზე. თუმცა დავით გურგენიძემ ა. დადიანისა და ე. ლასკერის ამ კომბინაციათა არქეტიპს მე-19 საუკუნის ამერიკული გაზეთის ფურცლებზე მიაკვლია: პირველად ამგვარი რამ ვინმე ოლივერ ლაბონეს „ჩაუდენია“.

ცოცხალი არ იყოს, სათუთა პარალელი რობ-

ერტ ფიშერის მიერ თეთრებით პალ ბენკოს წინააღმდეგ განხორციელებულ კომბინაციასა (აშშ ჩემპიონატი, 1963-64) და იმ კომბინაციას შორის, ანდრია დადიანის მიერ სოფ. აბასთუმანში უცნობ მოჭადრაკესთან მოგებულ პარტიაში რომ გვხვდება. მართალია, ა. დადიანის კომბინაციის პირველი წყნარი სვლა — ეტლის შენირვა (ეტლი f H6) — ზუსტად მეორდება ფიშერთანაც და მსგავსება თავიდან გამოგნებელ შთაბეჭდილებას ახდენს, მაგრამ ეს კომბინაციები იდეის მხრივ ძალიან განსხვავდებიან ერთმანეთისგან: ფიშერის კომბინაციის იდეა გატყუება და ბლოკირებაა, დადიანის კომბინაციისა კი — გატყუება და დაცვის განადგურება; ეტლის შენირვის მიღების შემთხვევაში ფიშერთან თეთრუჯრედოვანი კუ ებმება გადამწყვეტ იერიში, დადიანთან — შავ უჯრედოვანი კუ; გარდა ამისა, დადიანთან მოგების სხვა გზაც არსებობს.

(ეტლის ეს შენირვა ფიშერის ერთ-ერთი ყველაზე ცნობილი სვლათაგანია. იგი შეამკეს ეპითეტით „ცეცხლოვანი“, „ნაპერნკლების მფრქვეველი“ (scintil l aie). პოზიცია, რომელშიც ეს სვლა გაკეთდა, გამოსახულია ცენტრალური აფრიკის რესპუბლიკაში გამოშვებულ ერთ-ერთ საფოსტო მარკაზე. ერთ ვებგვერდზე კი, რომლის სათაურია „ვაჭრობა ბირჟაზე — არასტანდარტული შეხედულება“ („Торговля на бирже — нестандартный взгляд“), მარკეტინგის შემსწავლელთ ფიშერის ამ კომბინაციის მემკვიდრით განუმარტავენ მსხვილ ინვესტორთა ისეთი „სვლების“ არსს, რომლებიც თავიდან მათთვის თითქოსდა წამგებიანი ჩანს, მაგრამ „შემდეგ ირკვევა, რომ [ამ „სვლის“ შედეგად] წვრილი და საშუალო სპეკულანტების პოზიცია უიმედოა“).

რაც შეეხება მიხეილ ჩიგორინსა და ანდრია დადიანს შორის კონფლიქტს, დავით გურგენიძე მათი ურთიერთობის ისტორიის დეტალურად შესწავლის შემდეგ მიხეილ ჩიგორინის განაწყენების ორ მიზეზს ასახელებს. ერთი ეს გახლავთ: როგორც ჩანს, ჩიგორინი უკმაყოფილო დარჩა იმით, რომ მონტე-კარლოს 1902 წლის ტურნირში ლამაზი პარტიისთვის დაწესებული პრიზი, 500 ფრანკი, ანდრია დადიანმა მეისონს გადასცა იანოვსკისთან მოგებული პარტიისთვის და არა მას ტარაშთან გამარჯვებისთვის (ამ პარტიამ რუს ოსტატს მხოლოდ 100 ფრანკი შესძინა როტშილდის პრიზებიდან). სხვა მიზეზი ჩიგორინის განაწყენებისა, რამაც ანდრია დადიანის მიმართ წამონ-

ყებულის მისი პროვოკაციები გამოიწვია, ნიგუნის ავტორის აზრით, სტიინიციისადმი (უფრო სწორი იქნება, თუ ვიტყვი: შტიინიციისადმი) ქართველი მოჭადრაკის კეთილგანწყობა იყო, რაც დამაჯერებელი ჩანს.

ვილჰელმ სტიინიციმა (1836-1900), ჭადრაკში მსოფლიოს პირველმა ოფიციალურმა ჩემპიონმა და ერთ-ერთმა უგამოჩენილესმა თეორეტიკოსმა, რომელმაც წარუშლელი კვალი დატოვა ჭადრაკის ისტორიაში, მსოფლიო ჩემპიონობისთვის ბრძოლაში ორჯერ დაამარცხა ჩიგორინი (1889 და 1892 წლებში). ბატონი დავითის ამ ნიგუნში სტიინიციისა და დადიანის ურთიერთპატივისცემის მრავალი ფაქტია წარმოდგენილი, მათ შორის სტიინიციის (აგრეთვე ემანუელ ლასკერის, მსოფლიოს მეორე ოფიციალური ჩემპიონის) წერილები, ანდრეასადმი მიწერილი (მანამდე ქართული ჭადრაკის ისტორიისთვის უძვირფასესი ეს დოკუმენტები, ზუგდიდის მუზეუმში დაცული, თენგიზ გიორგაძემ გამოაქვეყნა თავის ზემოთ დასახელებულ ნიგუნში).

მსოფლიოს პირველი ჩემპიონისა და ანდრეას დადიანის ურთიერთობის თვალსაზრისით უაღრესად საყურადღებოა ფაქტი, რომელსაც დავით გურგენიძემ მიაკვლია: იმ პირთა და ორგანიზაციათა ჩამონათვალში, რომელთათვისაც ვილჰელმ სტიინიცი პატივისცემის ნიშნად მიუძღვნია 1900 წელს, გარდაცვალებამდე ცოტა ხნით ადრე, გამოცემული თავისი ბროშურა „ჩემი პასუხი ანტისემიტებს ვენაში და ყველგან, სადაც ისინი არიან“, საპატიო ადგილი უჭირავს ანდრეას დადიანსაც (სია ბეჭდური სახით ერთვის ბროშურას). ვილჰელმ სტიინიცი თავის საჭადრაკო ჟურნალში, რომელსაც ნიუ-იორკში გამოსცემდა (ავსტრიელი ებრაელი ვილჰელმ სტიინიცი [შტიინიცი] 1883 წლიდან აშშ-ში ცხოვრობდა), აგრეთვე ამერიკული და ევროპული ჟურნალ-გაზეთების საჭადრაკო განყოფილებებში თავისი კომენტარებით აქვეყნებდა ანდრეას პარტიებს. აი ანდრეას დადიანის ტალანტის მისეული შეფასებები, რომელთაც დავით გურგენიძის ნიგუნში ვეცნობით: „დადიანის თამაშში ჩვენ კვლავ ვხედავთ პირველი რანგის გაბედულ და მახვილ გენიას“, „ბრწყინვალე და ღრმა კომბინაციის დასაწყისი“ (სტიინიციის კომენტარია დადიანის მე-14 სვლაზე სმიტენთან შავებით მოგებულ პარტიაში) და სხვ.

ეს შეფასებები მეტ ნონას შეიძენს, თუ გვეცოდინება, რომ მათ ავტორს ასე ახასი-

ათებენ: „მისი ჯიუტი და მბრძანებლური ხასიათი ვერავითარ კომპრომისს ვერ ეგუებოდა, მისი ავტორიტარული ფსიქიკა „კარგი ტონის“ ჩარჩოებში ვერ თავსდებოდა. რისი თქმაც სურდა, იმას ის მთელი ხმით ამბობდა, თავაზიანობის პროფესიული ნორმების უგულვებელყოფით“ (ვ. ი. ლინდერი, ი. მ. ლინდერი, „ვილჰელმ სტიინიცი: ცხოვრება და თამაში“. მ., 2005, გვ. 255. რუს. ენაზე).

გერმანულ ვიკიპედიაში, სადაც ღირსეულად არის შექმნილი ანდრეას დადიანი-მოჭადრაკე, ასეთი რამეც ამოვიკითხე: „არსებობს აზრი, რომ მისი პარტიები მთლიანად ან ნაწილობრივ კონსტრუირებულია (ანუ შეთხზულია. — ლ. ბ.). იმასაც ამბობენ, რომ სახელოვან ოსტატებთან თამაშისას წინასწარ უთანხმებდა მათ პარტიების შედეგებს (ანუ სახელოვან ოსტატებთან „ჩანყობილ“ პარტიებს გაითამაშებდა ხოლმე. — ლ. ბ.). მაგრამ ჯერ კიდევ მისი თანამედროვეების მიერ გამოთქმული ეს ბრალდებები დღემდე გამოუძიებელია“.

ეს ცილისმწამებლური ბრალდებები, რუსი მოჭადრაკეების ფ. დუზ-ხოტომირსკის, ვ. პანოვისა და სხვათა მიერ შეთხზული, დავით გურგენიძის ნაშრომში დამაჯერებლად არის გაქარწყლებული მრავალი არგუმენტით. შესავალშივე ვკითხულობთ:

„საინტერესოა, დადიანის ოპონენტები ვისკენ გაიშვებენ თითოს, ვინ იღებდა ფულს, რომ ლამაზად წაეგო ა. დადიან-მინგრელსკისთან. შეიძლება ეს ყოფილიყო მოსკოვის პირველი ჩემპიონი, კონსერვატორიის პროფესორი ალექსანდრ სოლოვცოვი? ან მდიდარი უნგრელი ბანკირი, პარიზის 1867 წლის ტურნირის გამარჯვებული იგნაციო კოლიში? ან იქნებ ცნობილი იტალიელი მანესტრო სერაფინო დიუბუა? ილია მუმოვი უბრალოდ აღარ ვახსენე. არადა თითოეულ მათგანს დადიანთან ორი ან მეტი პარტია აქვს წაგებული. დადიანის მეტოქეთა შორის ვხვდებით რუსეთის იმპერიის უმაღლესი დონის ჩინოვნიკებს: საიმპერატორო კარის მინისტრს ალექსანდრ ადელბერგს, განათლების მინისტრს ანდრეი საბუროვსა და სხვებს. [...] ყველაზე ხელმოკლე მათ შორის, ვინც ანდრეასთან დამარცხდა, იყო ფ. დუზ-ხოტომირსკი — პიროვნება, რომელმაც პანოვთან ერთად უკადრისი იკადრა, მაგრამ, მისი მტკიცებითაც კი, ის უფრო ხშირად იგებდა დადიანთან, ვიდრე აგებდა“.

მიხეილ ჩიგორინის გარდაცვალების მომდევნო (1909) წელს მისი ხსოვნისადმი მიძღვნილი დიდი საერთაშორისო ტურნირი

გაიმართა სანკტ-პეტერბურგში. ანდრია და-დიანს სილამაზის ორი პრიზი დაუწესებია მისი მონაწილეებისთვის, ოლონდ (სრულიად გასაგები მიზეზის გამო) არაოფიციალურად, ტურნირის საორგანიზაციო კომიტეტის გვერდის ავლით. კეთილშობილებისა და ღირსების იშვიათ ნიმუშს უწოდებს დავით გურგენიძე ანდრია დადიანის ამ ჟესტს, მიხეილ ჩიგორინის დიდი ტალანტისადმი პატივისცემის გამომხატველს, ჩიგორინისა, ვინაც, სარეცენზიო წიგნის ავტორის სიტყვით, „აუგისა და ცილისწამების დიდი დოზა დახარჯა დადიანზე“.

* * *

და ისევ „დადიანის მახეს“ დავუბრუნდეთ. ეტყობა, ბოლო დროს მაინც რაღაც შეიცვალა ანდრია დადიანისადმი რუსების დამოკიდებულებაში. ჟურნალი „64 — შახმატნოე ობოზრენიე“ 2010 წელს მცირე პუბლიკაციით გამოხმაურებია ქართველი მოჭადრაკის დაბადებიდან 160 წელს, უწოდებით მისთვის „რევოლუციამდელი რუსეთის დიდი საჭადრაკო მეცენატი“, დაუბეჭდავთ

ვ. დუბრავასთან მოგებული მისი პარტია, უღიარებიათ მისი პრიორიტეტი და იქვე სხვა ცხრა პარტიაც დაუსახელებიათ, რომლებშიც „დადიანის მახე“ გამეორებულა; მათგან უძველესი დადიანი-დუბრავას პარტიიდან სამი წლის შემდეგ არის ნათამაშები (1899 წელს), უახლესი კი — 94 წლის შემდეგ (1990 წელს). ამ ამბავს სარეცენზიო წიგნის ავტორისთვის ქართული ანდაზა გაუხსენებია: „წყალნი წავლენ და წამოვლენ, ქვიშანი დარჩებიანო“.

□ **შ.** პირველ თავში ვკითხულობთ: „ანდრიას ჭადრაკის თამაში დედამ ასწავლა. 14 წლის ყმანვილს **ჰამბურგში** ცნობილი ინგლისელი მოჭადრაკე თომას ბერნსი ამეცადინებდა“. ნაცვლად **ჰამბურგისა** (რომელიც ამ ნაშრომში ხშირად იხსენიება) უნდა იყოს **ჰომბურგი (ბად ჰომბურგი)** — რუსი არისტოკრატიის საყვარელი კურორტი გერმანიაში, ჰესენის მხარეში. იქ ისვენებდა სამეგრელოს დედოფალი ეკატერინე ჭავჭავაძე-დადიანი ოჯახის წევრებთან ერთად.

დარინა ყურუა

პრიალოსნის მარცვლებით აკინძული წარსული

(ბიოგრაფიული რომანი აკაკი წერეთელზე)

ყოველდღიური წვრილმანები, თითქოს უმნიშვნელო ელემენტებად დაშლილი მოვლენები, წამებში გაბნეული ცხოვრება, კრიალოსნის მარცვლებად აკინძული წარსული... ნოველებად აკინძული ბიოგრაფია უფრო ღრმა აღმოჩნდა, ახლებური, ახლობლური, თანაზიარი ანმყოსი...

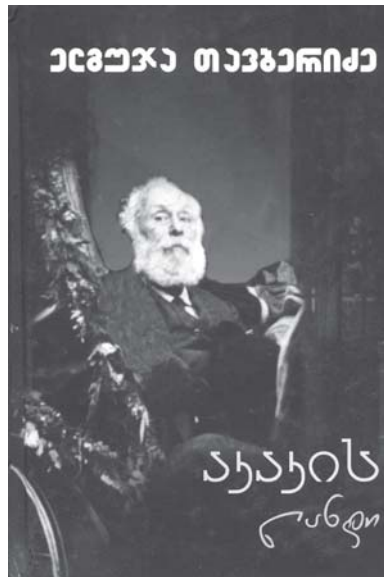
წლების წინათ გალაკტიონ ტაბიძემ პოეტურად დაგვიხატა უსაყვარლესი აკაკი წერეთელი:

*თეთრი ჭაღარით მოსილი თმები
ელავდა ელვის ელვა-ციმციმით
და მოხიბლული იყო მთიები
დიდებულ სახის ღვთაებრივ ღიმით.*

*მძიმე და დაღლილ ფეხის ხმას გრძნობდა
ნელი-ნელ მსვლელი ღრუბელი ჩუმი
და მოძრაობდა ლამის მნათობთა
აღელვებული ელიზიუმში.*

ელგუჯა თავბერიძემ ბიოგრაფიული რომანით „აკაკის ლანდი“ პროზის ლანდში გაგვახედა: „ოთხ ათეულ წელს მიტანებული აკაკი, მაღალი, ახოვანი, მოხდენილად შეკრეჭილი შავი წვერ-უღვაშით, ფართო შუბლით, ხუჭუჭა შავი თმით, ცეცხლის მკვესავი მოსაუბრე თვალებით. ლამაზი ვაჟკაცი სწორედ მასზე შეიძლებოდა თქმულიყო. მიდიოდა, მიაცილებდა ქალების მზერა, მოდიოდა, უკვე დაჟინებით შეჰყურებდნენ ქალებიც, კაცებიც... თავანული დააბიჯებდა ყველაფრის დამნახავი, ყველაფრის შემმჩნევი თავადი წერეთელი. იყო რაღაც ღვთიური მის იერში...“

აღბათ ყველას არ შეუძლია საარქივო მასალებში მოიძიოს დოკუმენტები, რომ-

ლებიც შემდგომ ასე ცოცხლად, ასე ნათლად, თითქოს შენი თანამედროვე მწერალიაო, წარმოგასახვინებენ მწერლის სურათხატს და გააცოცხლებენ.

თვითონ ავტორისთვის არახალი, მაგრამ მკითხველისთვის კიდევ ერთი კუთხით განხილული ლიტერატურული წარსული — ნოველებად აკინძული ბიოგრაფია. ჩემს თაობას და უფრო ჩემი შვილების თაობას აღარ აკვირვებს ლიტერატურის ეს ჟანრი, რადგანაც მომავალში ამ ჟანრის რომანებს მრავლად შემოგვთავაზებენ, დარწმუნებული ვარ. ევროპისა და ამერიკის გამომცემლობებში ბოლო ხანს გამოიკვეთა ტენდენცია, უბრალო, რიგით ადამიანთა მიერ მათი განვლილი ცხოვრების ამსახველი ჩანაწერების წარდგენა მკითხველთა ფართო წრისათვის რომანისა თუ მოთხრობის სახით.

განსხვავება რა არის? — ძალიან ბევრი, ოღონდ ახსნის გარეშე...

ლიტერატურის მაღალ მწვერვალებს მას ნუ მივაკუთვნებთ. ეს სხვაა...

არ ვისაუბრებ თვითონ პოეტის ცხოვრების დეტალებზე, არ ვისაუბრებ იმაზე, თუ რა მნიშვნელოვანი მასალები გადაგვეშალა მკითხველებს, მთავარია, რომ ახლოს გავვაცნო აკაკი წერეთელი სულ სხვა კუთხით, თითქოს ჩვენი თანამედროვე ყოფილიყო, ჩვენი მეგობარი, ოჯახის წევრი — ნათესავად გავგიხიზა და შეგვაყვარა. და შეგვაყვარა იმიტომ, რომ გაუბრალოებით გააღია და აღამაღლა მკითხველის წინაშე. ყოველგვარი გადაჭარბების, შელამაზება-შეკეთების გარეშე რომ მოგვითხრო დიდი მგოსნის ცხოვრება, მისი სატიკივარი, შემოქმედებითი ძიებანი, მხატვრული სურათების ძერწვა... ელგუჯა თავბერიძემ ხელშესახებად, დაგვანახა აკაკისეული ეპოქა, ჩაგვახედა მწერლის სულში, გვითხრა, როგორ გაუბრბოდა ზოგიერთებს, იმათ, ვინც ქვეყანას ორგულეებდა, და როგორ სურდა ახლოს ყოფილიყო მამულის ერთგულ ადამიანებთან, ბევრს დასცინოდა, კილავდა, თუმცა ისიც არ ავიწყებოდა, ტალახიან დროში რომ იყვნენ დაბადებულნი.

მწერალმა დღემდე უცნობი აკაკი გაგვიცოცხლა, ის აკაკი, თანამედროვეთაგან შერისხული გიორგი ჭილაძის სასტუმროში რომ დაბინავებულიყო (ისიც, როგორ ექცეოდა, ისე, აკაკის რომ ეკუთვნოდა).

რომანში უამრავი წვრილი ამბავიცაა გახსენებული, ისინი ელგუჯა თავბერიძეს რომ არ ამოეზიდა საარქივო ან საგაზეთო მასალებიდან, იქნებ აღარავის გახსენებოდა, არადა, მათი მემკვიდრეობით რა სახიერად იხატება აკაკი.

ზოგჯერ გულუბრყვილოც იყო, — გვეუბნება მწერალი (სხვაგვარად არც შეიძლება), გულუბრყვილობაა, აბა, რა, რომ ეგონა, „იმერლებზე“ (მის რომანზე) ქვეყანა ალაპარაკებდებოდა, და ასე რომ არ მოხდა, უკვირდა. სხვა რამეს უფრო იტაცებდნენ, დროშასავით აფრიალებდნენ, „იმერლები“ მიავიწყდათ...

აკაკი ძალიან წუხდა ახალთაობაზე, დღევანდელი კვერცხი ხვალინდელ ქათამს რომ ერჩინათ, სამშობლოს „მშენებლები“ ორად რომ გაიყვნენ, „ისინი“ და „იგინი“ დაირქვეს. ჩინ-მედლებზე მოფიქრალებს ხომ არასდროს ინდობდა. ყველაფერი ეს ისე მკაფიოდაა ნაჩვენები ბიოგრაფიულ რომანში, რომ არასდროს, არასდროს დაგვაინყდება, მუდამ გვემახსოვრება, ყველაზე დიდი ჩინი სამშობლოს მსახურება რომაა.

და ასე, როგორც ზემოთ ვთქვი, კრიალოსნის უამრავი მარცვლივით აკინძული წარსული... გულსატიკივარი და სადარდებელი რომ არ აკლია — ისეთი, იმ აკაკივით, ვახტანგ გურამიშვილთან ერთად რომ მიუყვება ქუჩას, ქვეყნის სატიკივარით გული დამძიმებია შუახანს მიღწეულ მგოსანს, სიცოცხლის გასრულების ჟამის მომლოდინე ვახტანგი რომ ამხნევეებს და მომავლისკენ ახედებს. ჩვენთვის პირიქით უნდა ყოფილიყო... საიმედო ხომ მაინც ბევრი გვაქვს. ჩვენს მეტი ვინ მოახერხებს იმას, რომ თვითონვე ვანგრევედეთ და მაინც არ ინგრეოდეს ქვეყანა.

არც დაინგრევა არასდროს!

ისევე, როგორც კიდევ ერთი წარმატებული ცდა ჩვენი ავტორისა.

იმედი იმისა, რომ კიდევ გაგრძელდება ელგუჯა თავბერიძის ბიოგრაფიული რომანების ციკლი.

თამარელა ნონორია

„მზე სელისგულიდან ამოვლის“ (ნუკრი ბერეთელის „ჩიხი“)

„ჩიხი“ 2012 წლის აგვისტოში გამოჩნდა დედაქალაქის წიგნის მაღაზიებში. კრებულის 64 ლექსიდან 7 უსათაუროა. „სათაურებზე საერთოდ არ ვფიქრობ, შეიძლება ლექსი დავწერო და ერთი თვის შემდეგ დავარქვა სახელი, ანუ მოვნათლო“, — თქვა ერთხელ, პოეტური ექსპრესიით მგზავრობისას. 57 ასეთი მონათლული ლექსია კრებულში. 12-ს კი სარჩევში მიყოლებით ასე იპოვით — ნვიმიანი, თოვლიანი, დეკემბრის, მარტის (უმარტო), მიმწუხრის, ჯიუტი ბიჭის, ბრმა ბიჭის, ბრმა სტუმრის, გულალმა, ნაპარტახალი, ზღაპრად დაწერილი, მთასწავალა... (ალბათ, გამორჩეულობის ნიშნით, როგორც ვაჟამ თავის დროზე საუკეთესო ლექსებს სიმღერე დაარქვა და ასეთი 160 დაგვიტოვა, შემდეგ გამოცემებში მას სიმღერა უწოდეს!).

შემჩნეულია, ნებისმიერ პოეტსა თუ პროზაიკოსს გაცილებით უკეთ ეწერება ცალკეული ნაწარმოებები და თუნდაც წიგნები, რომელიც მიძღვნილია მშობლიური ადგილებისადმი; იმ კუთხისადმი, სადაც ბავშვობის წლები გაატარა და ყველაზე ცოცხალი მოგონებებიც ამ პერიოდს უკავშირდება. ამ აქსიომას უფრო ამყარებს ანრი დ. დევრეის აზრი, დაწერილი რედიარდ კიპლინგის შესახებ: „არა ადამიანს არ ღირსება იორჯერ, ორ სხვადასხვა ქვეყანაში გამოსცადოს ბავშვობა“. ეს აზრი შესაშური უპირატესობით პოეტებზეც ვრცელდება და არც ნუკრი ბერეთელი გახლავთ გამონაკლისი, რადგან ბავშვობა ერთხელ და მხოლოდ ერთ ქვეყანაში შეიძლება განიცადო; მერე კი ყოველწლიურად უნდა ეცადო (ომების, შიშის, შიმშილისა და სხვა უბედურებათა მიუხედავად) შეინარჩუნო იმ ქვეყანაში შენი ბავშვად ყოფნის დრო, რათა გახდე პოეტი. რადგან პოეტია სწორედ ის, ვის სულსაც ყველაზე მეტად მსჭვალავს ბავშვობის მოგონებანი. „მიმწუხრის ლექსში“ პოეტი წერს:

გადაგორდება ეს ზაფხულიც
საზამთროსავით,
ლექსად გიყვები ჩემს ცხოვრებას,
მთვარე დაძველდა.
ჩემი ბავშვობის ლანდი დამდეგს
თეთრი ხბოსავით
და გაღეშილი ქარი ანჯღრევს ღობეს
საბძელთან.

ნუკრი ბერეთელიც ასეთი პოეტია „თავის მთებში შობილი“, „მთასწავალა ლექსის“ ავტორი, „ჩემს მთებში მთაზე დიდი ვარო,“ — რომ აცხადებს ერთ-ერთ უსათაურო ლექსში.

ლექსში „პირ-იქით“ ასეთ რამეს წაიკითხავთ:

მკლავები მაქვს მზემდე აწვდილი,
ნისლგამეტებული მთა მიყვარს,
ცას რომ გადაუმაღლავს არწივებს
წინ რომ დაგიდგება: „სა მიხოლ!
წაგიყვან“.

სხვაგან კი ასეთ შედარებას მოიხმობს, იმერეთის „გორები მახსენებს პეიზაჟს, ვან გოგის დახატულს“, ვან გოგს კი ყველაზე უხვად რაც ჰქონდა და რისი დახარჯვაც ასე ნიჭიერად შეძლო, ეს იყო მზე და მზისფერი... თუმცა კი ესეც შემოქმედებითი წვითა და ბრძოლით მოიპოვა. „მას, როგორც განდობილს, ხელენიფებოდა მზის ფლუიდები საკუთარ სისხლში მიეზიდა,“ — დანერს ერთ-ერთ დაუმთავრებელ ესეიში გრიგოლ რობაქიძე, — მის „მზესუმზირებში“ ჩავარდნილია მზის თვალი, სასწაულებრივი და განუმეორებელი დაბადება და ამიტომაც ითვლება იგი — ყველა სხვა სურათის ჩანასახოვან ხატად.“

სწორად შენიშნავენ, პოეტურ ცოდნას თუ მწერლურ სიბრძნეს ასაკი არ გააჩნია. ისიც დადასტურებულია, რომ სწორად აქცენტირებული შემოქმედებითი ადამიანები, ანუ სიტყვასთან მართალნი, მზეგრძელნი არიან. ისინი მზის ადამიანებად ითვლებიან. „მზე ხელისგულიდან ამომდისო,“ — და ეს მხოლოდ პოეტური ფრაზა არ არის, სარწმუნოა კიდევ და ამიტომაც წერილის სათაურად გამოვიტანეთ. სხვა სტრიქონში ასეთი ვედრება გაისმის:

*და ვთხოვ ღმერთს,
დამიბრუნოს ჩემი მზე.*

ან ეს სტრიქონები როგორი სიმართლითაა ნაწერი: „უჰ, სიცხე კი არ მაქვს, — მზის დაღია,“ „მზის ნარქენიაო“ — ასე წერს გრიგოლ რობაქიძე და თავისი „გველის პერანგის“ ერთ-ერთ თავსაც ასე დაასათაურებს.

პოეტის სულის ორგანული ნაწილია ის სტრიქონებიც, რითაც კრებულის პირველი ლექსი „ჩემი წიგნი“ იწყება:

*წუხელ სოფლად მოვედი...
ჩამოვიღე მხრიდან
მძიმე ტვირთი. მონმე მთვარე იყო მარტო.
და წინკართან დედა
სველ ტკვივლებს მხდიდა,
როგორც ზამთრის წვიმით
დამძიმებულ მანტოს.*

თავისი „მძიმე წიგნით“ აქ, დედამინაზე და იქ, თავის პოეტურ ზეცაზე, პოეტი კაცის გულით დაგვატარებს და ქმნის საკუთარი ლექსის სანოტო სისტემას — „ჩემთვის ისედაც ყველა ფერი შვიდი ნოტია“, საკუთარ პოეტურ სიმს აჟღარუნებს „ბრმა ბიჭის ლექსში“ და მკითხველის ყურადღებას თუ იგუმანებს, უმალ საკუთარი პოეტური სინდისივით ასუფთავებს და აწკრიალებს ამ მოჟღარუნე სიმის ხმას...

პირველ კრებულს „ჩიხი“ დაარქვა, თავიდანვე გვითხრა: ჩიხში ვცხოვრობო, — ჩიხში ცხოვრება სიმშვიდესაც რომ ნიშნავს, პოეტს ესეც მოეხსენება... იგი ქრისტეს ასაკში ჯერ არ გადამდგარა, ჯერ ისევ ეძებს თავის გზას, „მე რახანია საკუთარ თავს აღარ ვეკუთვნი,“ — ამიტომაც დაეჯერება: „სხვას რას დავეძებ — ჩემი თავი ვერ მიპოვია“... და ხუთტაეპიანი ლექსის თითქმის დასასრულისკენ ნათქვამი სტრიქონები გასაღებია ამ კრებულის სათაურისა: როგორ საიდუმლოდ და როგორი მონდომებით გამოილოცა საკუთარი სახლისკენ მიმავალი „მზეები ჯვრიანი“ და „გზაჯვარედინები“.

„მე, ჩიხში ვცხოვრობ, ან პირიქით, პირიც მიქნია ზოგჯერ ქვისაკენ და ზოგჯერ ჩემს გზებს ჯვრებად ვსახავდი. გზაჯვარედინზე დგომა ჩემთვის ფუჭი ფიქრია — ბოლოს მივხვდი და მოვალნიე კიდევ სახლამდე“.

ოქროს ნისკარტი, პოეტო, ოქროს ნისკარტი! მართლაც, პირიც გიქნია ზოგჯერ ქვისაკენ, არავინ გამოგაყოლოს მოშურნე თვალი, მართლაც არავის ეგონო ჩიხში ან პოეტურ დეპოში შესული, პირიქით, ქუდბედიანი კაცი ხარ, რადგან ამ კრებულის რედაქტორიც, პროფესიონალი მთარგმნელიც და ამბოხებული სიყვარულის ადრესატიც, შენი ანი კოპალიანი ახლა უკვე სახლში გელოდება (და ერთად ელოდებით პატარა ადამიანს!), რომელსაც უამრავ ლექსს უძღვნის და ერთ-ერთი გამორჩეული ასეთია: „მილიონ ფურცელზე (სალექსე) თოლიას (მილიონს) გიხატავ და გკოცნი თვალებში!“

ოსკარ უაილდი

ადამიანის სული სოციალიზმის დროს

1

ახალ ცხოვრებას¹ ერთი უმთავრესი უპირატესობა ექნება — ის ბოლოს მოუღებს საძულველ აუცილებლობას ვცხოვრობდეთ სხვისთვის. ეს აუცილებლობა მძიმე ტვირთად დასწოლია ყოველ ჩვენგანს. იშვიათად, რომ მას გაექცეს ადამიანი.

ეს ხელენიფება მხოლოდ დარვინისდარდიდ მეცნიერს, კიტსისნაირ დიდ მგოსანს, ფლობერივით ნამდვილ სიტყვის ოსტატს. ეს მხოლოდ მათ შეეძლოთ განზე გამდგარიყვნენ და ყური არ ეგდოთ დანარჩენი კაცობრიობისთვის; დიახ, კაცობრიობისთვის, რომელსაც, პლატონის² თქმისა არ იყოს, თავი შეუფარებია საერთო საცხოვრებლისთვის და რჩეულებსაც ღრიანცელით უხმობს იქითკენ. მაგრამ რჩეულნი განზე დგანან. ასე უნდა სრულჰყონ ის, რაც ღვთისგან ჰპოძებიათ, მათსავე საბედნიეროდ, და კიდევ უფრო — ჩვენს სასიკეთოდ.

მაგრამ ასეთი შემთხვევები გამონაკლისია. ადამიანთა უდიდესი ნაწილი იმახინჯებს ცხოვრებას სწეული და გადაჭარბებული ალტრუიზმით³. ისინი, არსებითად, იძულებულნი არიან ასე დაიმახინჯონ თავი, რადგან გარს აკრავთ საძაგელი სილატაკე, სიმახინჯე, შიმშილი. ეს კი ძლიერ გვიჩუყებს გულს — გრძნობა გონებაზე ძლიერია.

ადრეც მითქვამს: გაცილებით ადვილია თანაუგრძნო ტანჯვაში, ვიდრე აზროვნებაში⁴. ამიტომ კეთილი, მაგრამ ბოლომდე მოუფიქრებელი განზრახვებით ცდილობენ უნამლონ ირგვლივ გამეფებულ ბოროტებას. მაგრამ მათი წამალი ვერ შველის სწებას; მხოლოდ აჭიანურებს მას. მეტიც, ეს წამალი სწეულების ნაწილად იქცევა ხოლმე.

მაგალითად, ცდილობენ სილატაკეს შეებრძოლონ იმით, რომ ღატაკებს ეხმარებიან ან, უახლესი მოძღვრების თანახმად, ართობენ. მაგრამ ეს ვერ შველის საქმეს. მთავარია შეცვალო საზოგადოება ისე, რომ მასში სილატაკემ ვერ იბოგინოს, ის შეუძლებელი გახდეს. ალტრუიზმი კი ხელს უშლის ამას.

ზუსტად ასე: ყველაზე ცუდი მონათმფლობელები ისინი იყვნენ, ვინც კეთილად ეპყრობოდნენ მონებს და ამით ხელს უშლიდნენ მათ ეგრძნოთ მონობის მთელი საშინელება. დღესაც ინგლისში ყველაზე დიდი მავნებლები ისინი არიან, ვინც ცდილობენ სიკეთის თესვას⁵.

East end⁶-ის განათლებულმა ადამიანებმა საგანგებოდ გამოიკვლიეს ეს საკითხი და პირდაპირ ეხვეწებიან საზოგადოებას აღვირი ამოსდონ თავიანთ ალტრუისტულ გაქანებას, სათნობის, გულმონყალებისა და სიყვარულის ვნებათაღელვას. ამ განათლებულ ხალხს ის აწუხებს, რომ ამგვარი ქველმოქმედება დამამცირებელი და გამრყენელია. ისინი სავსებით მართალნი არიან. ქველმოქმედება ხომ უამრავი ცოდვის სათავეა⁷.

ერთიც უნდა ითქვას: უზნეობაა კერძო საკუთრების გამოყენება იმ საშინელი ბოროტების შესამსუბუქებლად, რომელიც კერძო საკუთრებისავე ნაყოფია. ეს უსინდისობაცაა და უსამართლობაც.

ახალ ცხოვრებაში ყოველივე ეს წარსულს ჩაბარდება. აღარ იქნება ქოხმახები, აქოთებულ ძონძებით დაკონკილი ადამიანები, სწეული და მშიერი ბავშვები. საზოგადოების უსაფრთხოება ამინდზე აღარ იქნება დამოკიდებული. ყინვა ველარ გამორეკავს

ქუჩებში ასეულ ათასობით ადამიანს, რომლებიც ამოდ ეძებენ სამუშაოს, ითხოვენ მონყალებას და თავს იყრიან შემზარავ თავმესაფრებთან ლუკმა-პურისთვის და ბინძური ლოგინისთვის. ყველა მიიღებს თავის ნილკეთილდღეობას და ყინვისა აღარავის შეემინდება.

რაც მთავარია: ახალი ცხოვრება ინდივიდუალიზმს დაამკვიდრებს. კერძო საკუთრებას გადააქცევს საერთო ქონებად, ჯიბრს — ერთობლივ საქმიანობად და საზოგადოებას დააბრუნებს პირველყოფილ სიჯანსაღეში. ცხოვრება დაუბრუნდება თავის მკვიდრ ნიადაგს და მისთვის ჩვეულ გარემოს.

მაგრამ ცხოვრების სრული გაფურჩქნისთვის რალაც მეტია საჭირო. დიახ, ინდივიდუალიზმს ვგულისხმობ. თუ სახელმწიფო ავტორიტარული დარჩა და, უბრალოდ, ძლევამოსილებამ ჩანაცვლა დღევანდელ სახელმწიფოთა პოლიტიკური ძალმორქმულობა, მაშინ სამრეწველო ტირანია დათრგუნავს ადამიანს.

დღესდღეობით კერძო საკუთრება აფერხებს ინდივიდუალიზმს. მოცალეობა ან სანადელი საქმის კეთება მხოლოდ მცირეთა ფუფუნებაა. უდიდესი უმრავლესობა კი მიჯაჭვულია მისთვის საძულველ სამუშაოს. მას, ვითარცა პირუტყვს, გაჭირვება მიერეკება სამუშაოდ.

გაჭირვება მიუძღვის წინ, განა გული. მისი გული დიდი ხანია მოკვდა დახვეწილი მანერებისთვის, საუბრის ხიბლისთვის, ცივილიზაციისა და კულტურისთვის, სიცოცხლისა და სიხარულისთვის. მათი ერთობლივი ძალა ნივთიერ კეთილდღეობას ჰქმნის სხვისთვის. ესაა და ეს. თავიანთ შექმნილ ისინი შორიდან შესცქერიან შურით. თვითონ მათი ფასი კი გროშია.

ტყუილად ეთაყვანებიან ხოლმე კერძო საკუთრებას. ის, პირიქით, დიდი ბოროტებაა. რამდენიმე წლის წინ აქ დადიოდა ხალხი და ირწმუნებოდა, საკუთრება მოვალეობებს წარმოშობსო. ისინი ისე წარამარა და ისე მოსაწყენად იმეორებდნენ ამას, რომ ბოლოს თვით ეკლესიამაც იწყოს ამის ქადაგება. ახლა ამ აზრს ყველა კათედრიდან გაიგონებ.

ეს აზრი სავსებით სწორია. საკუთრებას იმდენი მოვალეობა ახვევია ზედ, რომ კაცს მოგწყინდება. სულ მისკენ უნდა გეჭიროს თვალი; სულ საქმეზე უნდა იყო გადაგებული და, მაშასადამე, უსაზღვროდ მოწყენილი. საკუთრება მხოლოდ სიამოვნებას რომ გვანიჭებდეს, ვინ ოხერი იტყოდა მასზე

უარს? მაგრამ ეს არამკითხე მოვალეობანი პირდაპირ თავს შეგაძულებენ. არა, უნდა ვიხსნათ მდიდრები საკუთრებისგან — ამ ულმობელი ტირანისგან!⁸

2

ღარიბები უფრო კეთილნი არიან, მაგრამ ისინიც შეგეცოდება კაცს. ხშირად ვიტყვით ხოლმე, რომ ღარიბები მადლიერნი არიან მონყალებისთვის. ბევრი დიახაც მადლიერია, მაგრამ საუკეთესონი — ნურას უკაცრავად! ისინი, პირიქით, უკმაყოფილონი, დაუმორჩილებელი და მეამბოხენი არიან.

მათ უფლება აქვთ იყვნენ ასეთნი. ისინი გრძნობენ, რომ ქველმოქმედება სასაცილოდ არასრულყოფილი ფორმაა სამართლიანობის თუნდაც ნაწილობრივ აღდგენისა; ანაც გრძნობამოჭარბებული მონყალებაა, რასაც თან ახლავს პათივცემულ ქველმოქმედის მომაბეზრებელი შეჭრა მათს პირად ცხოვრებაში.

ან კი როგორ უნდა იყვნენ მადლიერნი იმ ნამცეცებისთვის, მდიდართა სუფრიდან რომ ცვივა? მათ თანდათან გაიგეს, რომ თვითონაც კარგად შეუძლიათ ისხდნენ იმავე სუფრასთან. უმალ პირუტყვი იქნებოდა, ვინც მათ ადგილზე თავს უკმაყოფილოდ არ იგრძნობდა.

ვისაც ისტორიაში ჩაუხედა, იცის: დაუმორჩილებლობა ადამიანის პირველყოფილი თვისებაა. დაუმორჩილებლობამ და ამბოხმა შექმნა კაცობრიობის დიდი კულტურა.

ხანდახან ღარიბს მომჭირნეობას უქებენ. ეს სასაცილოცაა და შეურაცხმყოფელიც. ეს იგივეა, რომ მშიერს ურჩიო ნაკლები ჭამოს. უზნეობაა მუშის მომჭირნეობა. უმჯობესია იმათხოვროს ან მიიტაცოს. პირველი უფრო უხიფათოა, მეორე — უფრო ღირსეული.

არა! ლატაკი, რომელიც არაა მადლიერი და მომჭირნე, — პირიქით, უკმაყოფილო და მეამბოხეა, — კაცურ კაცად მიცვნია. მას იმედის თვალთ ვუყურებ.

სხვაა კეთილი ლატაკი. ის დიახაც შეიძლება შეგებრალოს. მაგრამ მისით ნამდვილად არ ვარ აღტაცებული. ასეთი კაცი თითქოს გაურიგდო მტერს და იაფად, ლუკმა-პურზე მიჰყიდაო თავისი ადამიანური უფლებები. ამიტომ ის საოცრად ბრიყვი ბრძანდება.

მე კიდევ მესმის იმ ადამიანისა, ვინც მონა კერძო საკუთრება და სიმდიდრის დაგროვება. მესმის მეთქი, თუ მას შეუძლია ამ პირობებით ლამაზი და გონივრული ცხ-

ოვრება მოიხსოს. მაგრამ მე ვერ გამოვიცხადებ: რანაირად შეიძლება ეთანხმებოდეს იმ კანონსა და პირობებს, რომლებმაც დაგაბეჩავა და მიწასთან გაგასწორა?!

მაგრამ ამის ახსნა არც ისე ძნელია. სილათაკე იმდენად დამამცირებელია და იმდენად ადამბლავებს ადამიანის ბუნებას, რომ არცერთ კლასს არასოდეს ბოლომდე არ ესმის თავისი უბედურება. ამას ისინი სხვებისგან იგებენ და, უმეტეს შემთხვევაში, არ იჯერებენ.

რასაც ბოლოები ამბობენ მოქადაგეთა წინააღმდეგ, წმინდა წყლის სიმართლეა. ეს ისინი, მოქადაგენი, მოდიანო ხოლმე საზოგადოების სრულიად კმაყოფილ ფენებთან და თესავენო შიგ უკმაყოფილების მარცვალს. ეს მართლაც ასეა მეთქი და ამიტომაცაა ეს ხალხი ასე აუცილებელი. მათ გარეშე ჩვენს დახშულ პირობებში საქმე წინ ვერ წაინეგდა.

ამერიკაში მონობისთვის ბოლო არც მონათა მოძრაობას მოუღია და არც თავისუფლების რაიმე წყურვილს მათი მხრიდან. ეს მოქადაგეთა ფარულმა მუშაობამ ჰქნა; ადამიანებისა, ვინც თვითონ არც მონები ყოფილან, არც მონათმფლობელები და, მაშასადამე, პირადად არც ყოფილან დაინტერესებულნი ამ საკითხით. ესენი, რა თქმა უნდა, აბოლიციონისტები⁹ იყვნენ, რომლებმაც აანთეს პირველი სანთელი და ააგორეს ეს საქმე.

ერთიც არის: თვით მონებისგან მათ არც მხარდაჭერა მიუღიათ და არც თანაგრძნობა. ხოლო ომის მერე, როცა მონები სრულიად განთავისუფლდნენ და შეეძლოთ თავისუფლად დახოცილიყვნენ შიმშილისგან, ბევრი მათგანი, თქვენ წარმოიდგინეთ, სწუხდა კიდევ ახალი ვითარების გამო.

ჭკუადაამჯდარ კაცს ფრანგული რევოლუციის ყველაზე ტრაგიკულ ფაქტად ის კი არ წარმოუდგება, რომ **მარია ანტუანეტა** მოჰკლეს დედოფლობის გამო, არამედ ის, რომ ვანდების მშვენიერი გლეხები ნებსით ეგებებოდნენ სიკვდილს ბატონყმობის საძაგელი საქმისთვის.

ახალი, სოციალისტური ავტორიტარიზმი არავის სჭირდება. ცუდია, რომ ჩვენი საზოგადოების ერთი ნაწილი მართლაც დამონებულია. მაგრამ გულუბრყვილობაა ცდილობდე საქმის გამოსწორებას... მთელი საზოგადოების დამონებით. ყოველ ადამიანს უნდა შეეძლოს აირჩიოს საქმიანობა. აქ სრულიად დაუშვებელია რამენაირი ძალადობა. თავსმოხვეული შრომა ბოროტებაა

ყველასთვის და თავისთავადაც.

არა მგონია ჩვენს დროში ვინმე სოციალისტი მართლა ფიქრობდეს, რომ ზედამხედველი ყოველ დილას სახლებს ჩამოივლის და შეამოწმებს: შეასრულეს თუ არა მოქალაქეებმა თავ-თავისი რვასათიანი სამუშაო დღე. კაცობრიობამ, მაღლობა ღმერთს, განვლო ეს ხანა და ასე მხოლოდ იმათ ეპყრობა, ვინც — სხვათაშორის, სრულიად თვითნებურად — დამნაშავეებად შეურაცხავს.

მე მეჩვენება, რომ სოციალიზმი აშკარა ძალადობას მაღავს თავის თავში. ეს კი სრულიად მიუღებელია. ყოველი გაერთიანება უნდა იყოს ნებაყოფლობითი. მხოლოდ ასეთ გაერთიანებებშია ადამიანი მშვენიერი.

მაგრამ ინდივიდუალიზმი დღესდღეობით კერძო საკუთრებაზე ჰკიდია. მაშ როგორღა იხიერებს ის ამ დანესებულების ნაშლით? პასუხი ძალიან უბრალოა. მართალია, რომ არსებულ პირობებში ცოტანი ახერხებენ საკუთარი სახსრებით თავისი ინდივიდუალობის გაშლას: ბაირონი, შელლი, ბრაუნინგი, ჰიუგო, ბოდლერი... ამათგან არცერთს არცერთი დღე არ უმუშავია გასამრჯელოსთვის. მათ არ ემუქრებოდათ გაჭირვება და ეს მათი უდიდესი უპირატესობა იყო. მაშ იხიერებს თუ არა ინდივიდუალიზმი ამ უპირატესობის გაუქმებით? აი რას ეხება კითხვა.

ინდივიდუალიზმი დიხსაც მოიგებს. ახალ პირობებში ის უფრო განთავისუფლდება, დაიხვეწება და გაძლიერდება. მე არ ვგულისხმობ ზემოხსენებულ ოსტატთა ინდივიდუალიზმს; ვგულისხმობ სხვა, არანაკლებ დიად ინდივიდუალიზმს, კაცთა მთელ მოდგმაში რომ ღვივის. კერძო საკუთრება აზიანებდა მას; ათანაბრებდა ადამიანს თავის ქონებასთან. ამით ინდივიდუალიზმის მიზნად იქცეოდა გამორჩენა და არა განვითარება. ადამიანს ეჩვენებოდა, რომ მთავარია **გქონდეს**; არა ის, რომ **იყო**. ადამიანის სიდიადე ის კი არაა, რაც მას **აქვს**, არამედ ის, რაც თვითონ **არის**¹⁰.

კერძო საკუთრება აფერხებს ნამდვილ ინდივიდუალიზმს. სამაგიეროდ ის ცრუ ინდივიდუალიზმს ჰქმნის. ის ხელს უშლის საზოგადოების ერთ ნაწილს თვითდამკვიდრებაში. ხელს უშლის იმით, რომ აიძულებს იმიმშილოს. მაგრამ ის არანაკლებ უშლის ხელს მეორე ნაწილის თვითდამკვიდრებასაც. ხელს უშლის იმით, რომ არასწორ გზაზე აყენებს.

მართლაც, პიროვნება ისეა შეპყრობილი საკუთრების ფლობით, რომ ინგლისურ კანონმდებლობას საკუთრების შელახვაზე დიდი დანაშაული არა ეგულება რა. მას უფრო მკაცრად განსჯის, ვიდრე პიროვნების წინააღმდეგ დანაშაულს. საკუთრება აქ დღემდე რჩება სრული მოქალაქეობის საზომად.

ფულისთვის შრომაც დიდად ამცირებს და თრგუნავს კაცს. ჩვენს დროში საკუთრებით მოიხვეჭეს სახელი, პატივი, ტიტულები და მრავალი სასიამოვნო რამ. მაშ რა გასაკვირია, თუ ადამიანი, რომელიც ბუნებით პატივმოყვარეა, მიზნად ისახავდეს ქონების დაგროვებას?

ამიტომაც განაგრძობს იგი ფულის გამანყალბებად და მოსაწყენად მის გროვებას; მას მერეც, რაც მოიხვეჭა გაცილებით მეტი, ვიდრე სურდა; უფრო მეტიც, ვიდრე სჭირდება ცხოვრებით ტკობისთვის; ხშირად კი იმაზე მეტიც, ვიდრე ოდესმე უოცნებია. ადამიანი მზადაა სულიც კი დალიოს მეტისმეტი შრომისგან, ოღონდაც გაინაღდოს საკუთრება. არც არავის უკვირს ეს, იმდენ უპირატესობას იძლევა საკუთრება ცხოვრებაში.

დიდად გულსატკენია, რომ ასე უკუღმართად მონყობილა საზოგადოება. ადამიანი იძულებულია შეეკედლოს ბუნაგს, სადაც არ ძალუძს თავისუფლად განავითაროს თავის თავში ყოველივე საუკეთესო, საუცხოო, მომხიბვლელი, დიდებული; სადაც ის ვერაგრძნობს ნამდვილ ტკობასა და სიხარულს.

ერთიცაა: მოცემულ პირობებში ის სრულიად ბედის ანაბარაა. ვინმე მდიდარი ვაჭარი მუდამ იმ გარემოებებზე ჰკიდია, რაზედაც ხელი არ მიუწვდება. მხოლოდ იმის გამო, რომ ქარი სხვა, არასასურველი მხრიდან დაუბერავს ან ამინდი უცაბედად შეიცვლება, მისი ხომალდი შეიძლება ქვესკნელში დაინთქას, ხოლო საქმენი მისნი უსაშველოდ აირიოს. ამით ის გაკოტრდება და დაკარგავს მთელ თავის საზოგადოებრივ მდგომარეობას.

არადა არაფერს არ უნდა შეეძლოს ადამიანისთვის ვნების მოტანა, თვით მის გარდა. ადამიანის კეთილდღეობა არ უნდა ეკიდოს გარემოებებზე. ადამიანი ნამდვილად მხოლოდ იმას ფლობს, რაც თვით მასშია. ხოლო რაც გარეთაა, ფრიად უმნიშვნელოა.

კერძო საკუთრების მოშლა ნამდვილ, მშვენიერ, ჯანსაღ ინდივიდუალიზმს მოგვიტანდა. აღარავინ გაიფუჭებს ცხოვრებას ნივთებისა და მათი სიმბოლოების

გროვებით. მხოლოდ იცხოვრებენ! ცხოვრებაზე მშვენიერი არაფერია. ადამიანთა უმეტესი ნაწილი კი მხოლოდ არსებობს¹¹. ესაა და ეს.

3

ესეც ვიკითხოთ: გვინახავს კი ოდესმე პიროვნების სრული მოფენა შემოქმედების ფარგლებს გარეთ? — არა, არასოდეს!

ცეზარიო, ამბობს **მომზენი**¹², იყო ნამდვილი, სრული ადამიანი.

კი, ბატონო, მაგრამ რაოდენ არაუზრუნველყოფილი ბრძანდებოდა ეს ცეზარი! სადაც ხელისუფალია, იქვეა მუდამ ხელისუფლების მტერიც. ძალიან სრულყოფილი იყო ცეზარი, მაგრამ მეტისმეტად ფათერაკიანი გზებით ვიდოდა მისი სრულყოფილება.

მარკუს ავრელიუსიც სრულქმნილი კაცი გახლდათო, იტყვის **რენანი**¹³.

ვეთანხმები, დიდი იმპერატორი ამავე დროს სრულყოფილი კაცი იყო. მაგრამ რაოდენ აუტანელი იყო ის დაუსრულებელი მოთხოვნები, მას რომ უყენებდნენ? ო, როგორ ირყეოდა იგი ძალაუფლების უღელქვეშ! მას ესმოდა, თუ რა ძნელია ამ უზარმაზარი და თვალუნვდენელი ქვეყნიერების ზიდვა ერთი კაცისთვის.

მე სრულყოფილ ადამიანად ის მიცვნიან, ვინც სრულყოფილ პირობებში ვითარდება; ვინც არ დაჭრილა, არ იტანჯება, არ დამახინჯებულა, საფრთხე არ ემუქრება. ადამიანთა უმეტესი ნაწილი იძულებულია სულ იბრძოლოს. ის სანახევროდ ამ ბრძოლაში იფიტება.

ბაირონის პიროვნება, სიტყვაზე, საშინლად დაქანცა ბრძოლაში ინგლისელთა სიბრიყვესთან, მუზმუზელობასთან და თვალთმაქცობასთან. ასეთი ბრძოლა ყოველთვის როდი აკაჟებს ადამიანს. ის ხშირად ასუსტებს ხოლმე. ამიტომ თვით ბაირონმაც კი ვერ მოგვცა ის, რაც შეეძლო მოეცა.

შელლიმაც ბაირონით სასწრაფოდ გაუტია ინგლისიდან. მას იმან უშველა, რომ არ ყოფილა ბაირონით ცნობილი. საბედნიეროდ, ინგლისელებს წარმოდგენაც კი არ ჰქონდათ, თუ რამხელა პოეტი იყო შელლი. ეს რომ არა, ისე ჩააფრინდებოდნენ კბილებითა და ბრჭყალებით, რომ სულს ამოხდიდნენ.

მაგრამ ის არ ყოფილა მეთქი გამოკვეთილი ფიგურა საზოგადოებაში, რის გამოც, ნაწილობრივ, ასცდა სასჯელი. და მაინც: ამბოხის ნაპერწკალი ბაირონისაზე არანაკლებ იელვებს შელლის ლექსში.

მე კი მოგახსენებთ, რომ არა ჯანყი, არამედ სიმშვიდეა სისრულის ნიშანი¹⁴. ო, რა მშვენიერი იქნება ნამდვილი ადამიანი, როცა ვიხილავთ მას! ის იყვავილებს ბუნებრივად და უბრალოდ, ვითარცა ყვავილი ან ხე. განხეთქილება უცხო ხილი იქნება მისთვის. არასოდეს შეეცდება იგი კამათსა და დარწმუნებას. არ მოჰყვება დასაბუთებას, ყველაფერი ეცოდინება რაკი.

და მაინც: არაფერში დასჭირდება მას ცოდნა, სიბრძნე ეყვარება ოდენ. ის არ გაიზომება ნივთიერი დოვლათით. არაფერი ექნება და მაინც ყველაფერი ექნება მას. ხოლო თუკი წაართმევენ რაიმეს, მაინც ბევრი დარჩება; იმდენად მდიდარი იქნება იგი.

სხვებს დაანებებს თავს და არ მოითხოვს, რომ სხვები ჰგავდნენ მას. ყველა ეყვარება, რაღაც ყველანი სხვადასხვანაირნი იქნებიან. თავს კი დაანებებს მეთქი სხვებს, მაგრამ ყველას დაეხმარება. აკი ყოველი მშვენიერი გვშველის ხოლმე. უბრალოდ, იმიტომ, რომ ის ასეთია. მშვენიერი იქნება ადამიანი, ბავშვივით მშვენიერი!¹⁵

4

ადამიანის განვითარებას ქრისტეს სარწმუნოებაც შეენევა, თუ ადამიანები მოისურვებენ ამას. ხოლო თუ არ მოისურვებენ, უმისოდაც იოლად გავლენ. ადამიანი მაინც განვითარდება.

მას არ შეაშფოთებს წარსული. ის არ შეინუხებს თავს ფიქრით: მართლა მოხდა ესა და ეს, თუ არ მომხდარა? არც კანონებს დაგიდევს რომელიმეს, გარდა თავისი საკუთარი კანონებისა. ავტორიტეტიც თვითონვე იქნება თავისი თავისთვის. მაგრამ ეყვარება ყველა, ვინც ძალა შეჰმატა. ხშირად გაიხსენებს მათ. მათგან ერთერთი კი ქრისტე იქნება უთუოდ.

„შეიცან თავი შენი!“ — ასე ეწერა ძველი მსოფლიოს კარიბჭეზე. ახალი მსოფლიოს კარიბჭეზე სხვა რამ ეწერება: „იყავ ის, რაც ხარ!“. ქრისტეც ხომ ამ მარტივ მცნებას ასწავლიდა? ქრისტეს საიდუმლოც ესაა.¹⁶

როცა იესო ლაპარაკობდა ლატაკებზე, უბრალოდ, ადამიანებს გულისხმობდა. ხოლო როცა მდიდრებზე ლაპარაკობდა, ის გულისხმობდა სულ სხვას — ადამიანებს, რომლებსაც არ განუვითარებიათ თავიანთი ინდივიდუალობა.

იესოც ჩვენსავით ნივთებით მოჯადოებულ საზოგადოებაში ცხოვრობდა. მისი ნაქადაგები სახარება სულაც არ მოუწოდებდა ცუდი, არაჯანსაღი კვებისკენ, დაკონკ-

ილი ჩაცმისკენ, საძაგელ პირობებში ცხოვრებისკენ. ის სრულიადაც არ კრძალავდა ჯანსაღ, სასიამოვნო, წესიერ პირობებში ცხოვრებას.

ასე არ ფიქრობდნენ იმ დროს იქ, იუდეაში. მით უფრო არ ფიქრობენ ასე ახლა აქ, ინგლისში. ჩრდილოეთისკენ უფრო ჭირს ცხოვრების ნივთიერი მოწყობა. ჩვენი საზოგადოება წარმოუდგენლად უფრო რთულია და გაცილებით მეტ უკიდურესობებს ამჟღავნებს ფუფუნებაშიც და სილატაკეშიც, ვიდრე ძველი მსოფლიოს ნებისმიერი საზოგადოება.

იესომ უთხრა ადამიანს: „შენ მშვენიერი ხარ. განვივითარე თავი. იყავ, რაც ხარ. ნუ გგონია, რომ მოხვეჭა ან გარეგან სიკეთეთა დაუფლება გიშველის. შენი ღირსება შენშივეა. ოღონდ კი მიაგნო მას და შენ აღარ ისურვებ სიმდიდრეს. ნებისმიერ მდიდარს გაძარცვავენ, ნამდვილად მდიდარს კი — ვერა. შენი სულის საგანძურში უძვირფასესი განძებია, რასაც ვერავინ წაგართმევს. შეეცადე შენი ცხოვრება ისე ააგო, რომ ვერანაირმა გარეშე ძალამ ვერა დაგაკლოს რა. ასევე შეეცადე იხსნა თავი საკუთრებისგან. ის თავს გიკრავს მდაბალ საზრუნავებში, დაუსრულებელ ჭაპანწყვეტაში, განუწყვეტელ უსამართლობაში. საკუთრება ყოველ ნაბიჯზე აფერხებს ინდივიდუალობას.“

იესოს არასოდეს უთქვამს, თითქოს ღარიბები უთუოდ კარგები არიან, ხოლო მდიდრები — მაინცდამაინც ცუდნი¹⁷. ეს არ იქნებოდა მართალი. მდიდართა ფენა, პირიქით, უფრო ზნესრული, განათლებული და წესიერია. საზოგადოებაში მხოლოდ ერთი კლასი ფიქრობს დღენიადაგ ფულზე. ეს ღარიბებია. მათ არც შეუძლიათ სხვა რამეზე იფიქრონ. სიღარიბე ამითაა დაწყვეტილი.

იესო გვასწავლის: ადამიანი სისრულეს აღწევს არა იმით, რაც აქვს; ასე განსაჯეთ, არც იმით, რასაც იქმს. არა, ის სისრულეს აღწევს მხოლოდ იმით, რაც არის.

აი იესოსთან მოდის მდიდარი ახალგაზრდა, ყოვლად წესიერი მოქალაქე, ვისაც არ დაურღვევია თავისი ქვეყნის არცერთი კანონი და თავისი რჯულის არცერთი მცნება. მას სავსებით ეკუთვნის პატივისცემა, ამ სიტყვის ჩვეულებრივი მნიშვნელობით.

იესო კი ეუბნება მას: „უარჰყავ საკუთრება. ის ხელს გიშლის სრულქმნაში, გამუხრუჭებს, ფეხებში გებლანდება. არ სჭირდება მეთქი ის შენს პიროვნებას. მხოლოდ შენშივე და არა სადმე სხვაგან ჰპოვებ იმას, რაც ნამდვილად ხარ და რასაც ნამდვილად ეძებ.“

თავის მეგობრებსაც იმასვე ასწავლის: „იყავით, რანიცა ხართ და არასოდეს შეინუხოთ თავი გარეგან სიკეთეთა გამო. რაღაა ადამიანისთვის გარეგანი სიკეთე? ადამიანი თავადაა სრულყოფილება. ასეთი მცნებით ხალხში რომ გახვალთ, დიდ წინააღმდეგობებს ნააწყდებით. ამას წყალი არ გაუვა. ქვეყანას სძულს ინდივიდუალიზმი. მაგრამ ამან არ უნდა შეგაკრთოთ. მშვიდად იყავით და გაქვითკირდით საკუთარ თავში. მოსასხამს ნაგართმევენ? თქვენ პერანგიც გაატანეთ. ამით აჩვენებთ, რომ ნივთები არად გიღირთ. შეურაცხყოფას მოგაყენებენ? იმითვე ნუკი გადაუხდით. აკი ადამიანთა ნათქვამი არ ცვლის ადამიანს. ის რჩება იმად, რაც არის. საზოგადოების აზრი არაფერს ნიშნავს. თუნდაც რომ ძალა იხმარონ თქვენზე, ძალითვე ნუ უპასუხებთ. თავს ნუ გაუყადრებთ მოძალადეს. ადამიანი ფრიად იდუმალი ქმნილებაა. ის არასოდეს გაიზომება თავისი ქცევით. ის შეიძლება იცავდეს კანონს და იყოს კი არამზადა. ხოლო შეიძლება არღვევდეს მას, მაგრამ იყოს მშვენიერი. ის შეიძლება იყოს ცუდი, როცა ცუდს არაფერს სჩადის. შეიძლება სცოდავდეს საზოგადოების მიმართ და სწორედ ამით თავის ღირსებას ამჟღავნებდეს.“

ერთ ქალს წაასწრეს მრუშობაზე. ჩვენთვის უცნობია მისი სიყვარულის ამბავი. მაგრამ ეს სიყვარული ძლიერი უნდა ყოფილიყო, რადგან იესომ თქვა: „ცოდვები ეპატიო არა იმისთვის, რომ მოინანია, არამედ იმის გამო, რომ მისი ტრფობა ესოდენ ძლიერი და მშვენიერია!“

მერე იესოს სიკვდილამდე ცოტათი ადრე, ეს ქალი სადღესასწაულო თავყრილობაზე ეახლა მას და ძვირფასი ნელსაცხებლები აპკურა თმაზე. იესოს მეგობრებმა უსაყვედურეს ქალს, მფლანგველობაო ეს; ამ ნელსაცხებლებზე დახარჯული ფულით გაჭირვებულთ დაეხმარებოდით.

იესო არ დაეთანხმა ამ მოსაზრებას. მან შენიშნა, რომ ადამიანთა ნივთიერი მოთხოვნილებანი დიდია და აღუვსებელი, მაგრამ მათი სულიერი შეჭირვებანი ბევრად უფრო საჭირბოროტოა და ერთ მშვენიერ, ღვთაებრივ წამში პიროვნება შეიძლება სრულიად განიწმინდოს.

ქვეყნიერება დღემდე ეთაყვანება იმ ქალს, ვითარცა წმინდანს.

ინდივიდუალიზმისთვის უცხოა ჩვენებური ოჯახი და ქორწინება, რაკი ისინი პიროვნებაზე მალლა დგებიან და თავისუფლებას უზღუდავენ მას. იესოს დიდებულად ეს-

მოდა ეს. მან უარჰყო ოჯახის უფლებები პიროვნების მიმართ. „ვინაა დედაჩემი? ვინაა ჩემი ძმები?“ — იკითხა მან, როცა მოახსენეს მათი მოსვლის ამბავი.

ერთ-ერთმა მოწაფემ სთხოვა გაეშვა მამის დასასაფლავებლად. „დაე მკვდრებმა დამარხონ მკვდრები!“ — იყო შემზარავი პასუხი. ის არ სცნობდა არავის უფლებებს პიროვნების მიმართ.

მამ ასე: ქრისტეს რომ დავემსგავსოთ, სრულიად უნდა ვიქცეთ იმად, რაც ვართ. ადამიანი შეიძლება იყოს დიდი პოეტი ან დიდი მეცნიერი, უნივერსიტეტის ჭაბუკი სტუდენტი ან სოფლელი მწყემსი, შექსპირისოდენა დრამატურგი ან სპინოზასხელა ღვთისმეტყველი, კონდარზე მოთამაშე ბავშვი ან ტბის მებადური. სულერთია, ვინ არის იგი, ოღონდ კი სრულჰყოფდეს თავის თავს, საკუთარ სულს.

5

ცუდია მიბაძვა ყოველი — გინდა ზნეობაში, გინდა ცხოვრებაში.

იერუსალიმის ქუჩებში დღესაც დადის ერთი შერეკილი და მხრებით ეზიდება ხის მძიმე ჯვარს. ის მიბაძვით დაუშნობული ცხოვრების სიმბოლოა.

მამა დამიანე ბაძავდა ქრისტეს და სტუმრობდა კეთროვანებს. ამგვარი მსახურება გამოხატავდა ყოველივეს, რაც კი საუკეთესო იყო მასში. მაგრამ ის უფრო ახლოს როდი იყო ქრისტესთან, ვიდრე ვაგნერი, ვინც თავისი სული აღბეჭდა მუსიკაში; ან შელლი, ვინც სული თავისი ლექსად აქცია.

ადამიანები როდი უნდა იყვნენ ერთნაირნი. სრულყოფილება იმდენივეა, რამდენიც — არასრულყოფილი ადამიანი. სანამ ადამიანი ემორჩილება ქველმოქმედების მოთხოვნებს, ის ჯერ კიდევ შეიძლება რჩებოდეს თავისუფალ პიროვნებად. მაგრამ ვინც ერთფეროვნების მოთხოვნებს ემორჩილება, მას მოჭრილი აქვს გზა თავისუფლებისკენ.

ასეა, კერძო საკუთრების უარყოფით ჩვენ მივალწვეთ ინდივიდუალიზმს. ამას ბუნებრივად მოჰყვება სახელმწიფოს უარყოფა. სწორად ბრძანა ერთმა ბრძენმა, ქრისტემდე რამდენიმე საუკუნით ადრე: ბუნებრივიაო თავის თავს მინდობილი საზოგადოება, მაგრამ ვინმესგან მართული საზოგადოება კი აუტანელიაო. დიახ, მმართველობის ყოველგვარი ფორმა ნაკლოვანია.

დესპოტიზმი უსამართლობაა ყველას მიმართ; მათ შორის, თვით დესპოტის მიმართაც. იქნებ ეს დესპოტი რაღაც უკეთესისთვის

იყო მონოდებული? ოლიგარქია უსამართლოა უმრავლესობის მიმართ, ოხლოკრატია კი — ზოგიერთების მიმართ.

დიდ იმედებს ამყარებდნენ დემოკრატიაზე. მაგრამ დემოკრატია, უბრალოდ, ნიშნავს ხალხის მიერ ხალხის მართვას ხალხის სახელით; თანაც — ხელკეტივით.

ყოველგვარი ძალაუფლება დამამცირებელია. ის ამცირებს იმასაც, ვის მიმართაც იყენებენ მას, და იმასაც, ვინც იყენებს მას. როცა მას იყენებენ მოძალადურად, უხეშად და სასტიკად, ეს კარგია; აღშფოთდებიან ადამიანები და გაღვივდება ინდივიდუალიზმი — ძალაუფლების მესაფლავე ნამდვილი¹⁸.

როცა მას იყენებენ შედარებით რბილად და ჯილდოების თანხლებით, ეს რყვნის ქვეყანას. ამ დროს ხალხი ვერ აცნობიერებს უღლის სიმძიმეს და ცხოვრობს მდაბალ კეთილდღეობაში. ის მოშინაურებულ ცხოველივითაა, რომელსაც ეფერებიან. მას ვერ შეუგნია, რომ ცხოვრობს სხვისი აზრებით, სხვის მსგავსად; აცვია, როგორც იტყვიან, სხვისი გამოწვევით და არასოდეს არაა ის, რაც თვითონაა; არცერთი წუთით!

„ვისაც სურს იყოს თავისუფალი, — ბრძანა ერთმა მოაზროვნემ, — არ უნდა დაემსგავსოს სხვას!“ ხელისუფლება კი იაფად მოისყიდის ხოლმე ხალხს და ცდილობს ნასუქალ პირუტყვად მის გადაქცევას.

ხელისუფლებას თან მიჰყვება დასჯაც. ეს იქნება უზარმაზარი მოგება, რაიც ძნელია გადაჭარბებით შეაფასო. როცა კითხულობ ისტორიას, — ბავშვებისთვის შელამაზებულს კი არა, არამედ ნამდვილს, პირველწყაროში, — ბოროტმოქმედთა დანაშაულზე მეტად მათი სასტიკი დასჯა აღგაშფოთებს. კანონიერი დასჯა ბევრად უფრო ვნებს საქმეს, ვიდრე შემთხვევითი ბოროტმოქმედებანი.¹⁹

დასჯა ამრავლებს დანაშაულს.²⁰ უახლეს კანონმდებლობებში ეს გაითვალისწინეს და სასჯელის შემცირება გადანყვიტეს, რამდენადაც კი შესაძლებელია.

მართლაც, ყველგან, სადაც კი შემცირდა დასჯა, დადებითმა შედეგებმაც არ დააყოვნა. ნაკლებია დასჯა, ნაკლებია დანაშაული! როცა სულ აღარ იქნება დასჯა, დანაშაულიც მთლად აღიკვეთება. ხოლო თუ სადმე შემორჩება, მას ექიმები განიხილავენ, ვითარცა შეშლილობის სამწუხარო შემთხვევას; შეშლილობისა, რასაც მზრუნველობითა და გულისხმიერებით უნდა ვუნამლოთ.

ვისაც ჩვენს დროში დანაშაულებად

რაცხენ, სულაც არ არიან დანაშაულები. თანამედროვე დანაშაულის მამა შიმშილია და არა ბოროტება. კაცმა რომ თქვას, სწორედ ესაა მიზეზი, რომ ჩვენი დანაშაულები სულაც არ არიან მიმზიდველნი ფსიქოლოგიურად. არც საოცარი მაკბეტებია ისინი და არც საშიში ვოტრენები. ისინი ჩვეულებრივი, ნესიერი, ბანალური ადამიანებია,²¹ ოღონდ ულუკმაპუროდ დარჩენილნი. მოისპობა კერძო საკუთრება და მას თან მიჰყვება გაჭირვებაც და დანაშაულებრივი ზრახვებიც. აღიკვეთება მეთქი დანაშაული.

რალას იზამს სახელმწიფო, როცა მართვას დაანებებს თავს? ის გადაიქცევა თავისუფალ გაერთიანებად, რაიც მოანესრიგებს შრომას; დაამზადებს და გაანანილებს აუცილებელ ნივთებს. სახელმწიფო გააკეთებს იმას, რაც სასარგებლოა, ინდივიდი კი იმას, რაც მშვენიერია.

6

დღეს მრავალ სისულელეს გაიგონებ ხელით შრომის უპირატესობაზე. ნამდვილად კი მასში არაფერია ღირსეული და მისი უმეტესი ნაწილი სრულიად დამამცირებელია. ადამიანს ამცირებს მისთვის უსიამოვნო საქმის კეთება. ხელით შრომა კი, უმეტესად, ასეთია. სხვა რაღა უნდა დაერქვას ქუჩის ხვეტას დღემი რვა საათი, როცა აღმოსავლეთის ქარი ჰქრის? საშინელებაა ხვეტავდე და გიხაროდეს. ადამიანი ცოტა უკეთესისთვისაა შექმნილი.²² ასეთ სამუშაოს კი მანქანა უნდა ასრულებდეს.

ყოველ ერთფეროვან და მოსაწყენ სამუშაოს მანქანა უნდა ასრულებდეს მეთქი. დღეს მანქანა ადამიანს ეჯობრება და ამარცხებს კიდევ. ბუნებრივ პირობებში კი მანქანა მოემსახურება ადამიანს. ეჭვი არ მეპარება, რომ სწორედ ესაა მანქანის მომავალი.

ხეები მაშინ იზრდებიან, როცა მებაღეს სძინავს. ასე იქნება ცხოვრებაშიც. უღიმღამო საქმეებს მანქანა შეასრულებს, ხოლო ადამიანები იმხიარულებენ და ცხოვრებით დატკბებიან.²³ ადამიანის დანიშნულება ესაა და არა შრომა. ის უნდა ჰქმნიდეს ან კითხულობდეს მშვენიერ ნაწარმოებს ან, უბრალოდ, უჭვრეტდეს ბუნებას ალტაცებითა და სიხარულით.

ცნობილია, რომ ცივილიზაციას მონები სჭირდება. ბერძნები არ ცდებოდნენ ამ მხრივ. თუ ბინძური, საძაგელი და მოსაწყენი სამუშაოების შესასრულებლად მონები არაა, მაშინ აზროვნება და კულტურა

სრულიად შეუძლებელი გახდება.

მაგრამ ადამიანის მონობა უზნეობაა. მეტიც, მონას ვერ დაენდობი, გიღალატებს. მომავალი მექანიკურ მონობას, მანქანების მონობას ეკუთვნის. როცა მეცნიერებს აღარ გაგზავნიან East end-ში, მათთვის საძაგელი კაკაოსა და ცუდი საბნების დასარიგებლად, მათ ექნებათ თავისუფალი დრო საოცარი და მშვენიერი საგნების შესაქმნელად. ამით თვითონაც გაიხარებენ და სხვებსაც გაახარებენ. ყოველ ქალაქში, ყოველ სახლში იქნება ძალის დიდი მარაგი. ადამიანი, საჭიროებისამებრ, გარდაქმნის ამ ძალას სითბოდ, სინათლედ, მოსახმარად.

ეს უტოპიააო, გვეტყვიან.

ვუპასუხებ: მსოფლიოს გეოგრაფიული რუქა, რომელზეც უტოპია არაა აღნიშნული, თვალის შევლების ღირსიც არაა. მასზე სწორედ ის ერთადერთი ქვეყანაა გამორჩენილი, რისკენაც იღვწოდა კაცთა მოდგმა გაჩენის დღიდან. როცა კაცობრიობა გადასხდება მასზე, მერე კიდევ უკეთესს შენიშნავს და კვლავ აუშვებს ძლევა მოსილ აფრებს!

პროგრესი უტოპიების განხორციელებაა, სხვა კი არაფერი.

7

სხვისთვის მუშაობით კაცი საკუთარ თავს ვერ განავითარებს. ამიტომაც ვერც ვერაფერს შეჰქმნის.

თუ საზოგადოება, ან მისი ძალოვანი ნაწილი, ან რომელიც გნებავთ ხელისუფლება, შეეცდება დაუნესოს ხელოვანს მისი საკეთებელი, ხელოვნება სავსებით დაილუპება, ან უხემ და მდაბალ ხელოსნობად გადაგვარდება.

ხელოვნების ქმნილება ინდივიდუალობის შედეგია. მისი მშვენიერების წყარო ერთადერთია: ავტორი ისეთია, როგორც არის. მას არაფერი ესაქმება იმასთან, თუ რა სურთ სხვებს.²⁴

იმ წამიდან, როცა ხელოვანი იწყებს სხვათა სურვილებისთვის ანგარიშის განწევას და ცდილობს მოერგოს მათ, ის აღარაა ხელოვანი. ის უკვე მოსაწყენი და გასართობი ხელოსანია; პატიოსანი ან ცბიერი ვაჭარია. მას აღარა აქვს უფლება ერქვას ხელოვანი. ხელოვნება ინდივიდუალიზმის ყველაზე ელვარე ფორმაა, რასაც კი იცნობს კაცობრიობა.

საზოგადოება ცდილობს ზემოდან შეხედოს ხელოვნების ნაწარმოებს. უზნეოცაა ეს და სასაცილოც. მაგრამ რა გაენყოფა, სა-

ზოგადოება ყველა დროში ცუდად იყო აღზრდილი. ის ყოველთვის პოპულარობას ითხოვდა ხელოვნებისგან. უკანასკნელს მისი უგემოვნობა და ბრიყვული პატივმოყვარეობა უნდა დაეკმაყოფილებინა; მოეთხრო მისთვის ის, რაც მანამდეც სმენია; ერვენებინა ის, რისი ყურებაც უკვე მობეზრდა; გაერთო იგი, როცა ზედმეტი ჭამისგან მოთენთილია, და გაეფანტა მისი აზრები, როცა ის გადაიღალა თავისივე სიბრიყვისგან.

მაგრამ ხელოვნება არასდროს არ უნდა ცდილობდეს პოპულარობას. პირიქით, საზოგადოება უნდა ცდილობდეს გახდეს მხატვრული. აქ დიდი განსხვავებაა. მეცნიერისთვის რომ ეთქვას, შენი ცდების შედეგები და მიღებული დასკვნები არ უნდა ცვლიდესო გავრცელებულ წარმოდგენებს, ხალხურ ცრურწმენებს; ფილოსოფოსისთვის რომ ეთქვას: გადაწვი, ბატონო, აზრის უმაღლეს სამანებს, მაგრამ კეთილი ინებე და ის დასკვნები მიიღე, რასაც უბირი და ყოვლად უაზრო ადამიანები იცავენო, მეცნიერიც და ფილოსოფოსიც ღიმილისგან ხომ ვერ შეიკავებდნენ თავს?

დიდი ხანი არაა, რაც ჩვენ გამოსვლა დავიწყეთ პუბლიკის, ეკლესიის და მთავრობის წინეხიდან. ისინი ძველებურად ველარ ერევიან ჭვრეტისა და აზროვნების ინდივიდუალობაში. მაგრამ ეს უღელი ჯერ კიდევ გვანვება. მეტიც, თავს გვაბეზრებს, შეურაცხვეყოფს და გვამწარებს.

ინგლისში ხელოვნების ის დარგები ჰყვავის ხოლმე, რომლებსაც საზოგადოება არ ეტანება. ამის მაგალითი პოეზიაა. ინგლისელებს მშვენიერი პოეზია ჰქონდათ იმიტომ, რომ ხალხი მას არ კითხულობდა და, მაშასადამე, ვერც ექნებოდა მასზე რაიმე ზეგავლენა. საზოგადოებას პოეტების შეურაცხყოფა უყვარს, რადგან პოეტები ინდივიდუალური ხალხია. ოღონდ შეურაცხვეყოფს, მერე კი ანებებს თავს.

რომანი და დრამა ჩვენში გაცილებით მეტად აინტერესებთ. ამიტომ შედეგმაც არ დააყოვნა: არცერთ ქვეყანას არა აქვს ისეთი ცუდი რომანი, ისეთი ბრიყვული და უხამსი პიესები, როგორიც ინგლისს.

სხვაგვარად არც იქნებოდა. პუბლიკის იდეალი ისეთია, რომ ვერცერთი ჭკუათმყოფელი ხელოვანი მას ვერ გაჰყვება. ძალიან ადვილიცაა და იმავდროულად ძალიან ძნელიც პოპულარულ რომანისტად ყოფნა.

ადვილია იმიტომ, რომ პუბლიკის მოთხოვნები ერთობ შეზღუდულია. მათი დაკმაყ-

ოფილბა შეუძლია სრულიად საშუალო ნიჭს და უკიდურესად უკუღმურთო გონებას. ძნელი კი იმიტომაცა, რომ ასეთი მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად მწერალმა ძალა უნდა დაატანოს თავის ტემპერამენტს; უნდა წეროს არტისტიკული ტკობისთვის კი არა, არამედ გაუნათლებელი ხალხის გასართობად.

მაშასადამე, მან უნდა ჩაჰკლას თავისი ინდივიდუალობა, დაივიწყოს თავისი კულტურა, მოსაზროს თავისი სტილი და უპატრონოდ მიაგდოს ყოველივე კარგი, რაც უბოძებია მისთვის ბუნებას.

ერთი სიტყვით, პოპულარულ მწერლად ყოფნა ერთობ ადვილია საშუალო ნიჭის მწერლისთვის, მაგრამ ძალიან ძნელია სიტყვის ნამდვილი ოსტატისთვის.

დრამის საქმე შედარებით უკეთაა. თეატრის პუბლიკას, მართალია, გასაგები ამბები უყვარს, მაგრამ სამაგიეროდ არ უყვარს მოსაწყენი რამ. ფარსი და კომედია ყველაზე პოპულარულია სცენურ ქმნილებებს შორის, რადგან ისინი ყველაზე გასაგებია.

პუბლიკა განსაკუთრებით სიახლეს მტრობს.²⁵ ხელოვნების შინაარსის გაფართოებას ის ვერ იტანს. არადა ხელოვნების განვითარების ერთადერთი გზა ესაა. არ უყვარს მეთქი პუბლიკას სიახლე იმიტომ, რომ ეშინია მისი. აქ მას აღიზიანებს ინდივიდუალიზმი — ხელოვანი თვითონ ირჩევს სიუჟეტს და ისე განმარტავს მას, როგორც სურს.

ამაში პუბლიკა თავისებურად მართალია. ხელოვნება ინდივიდუალიზმის მწვერვალია; ხოლო ინდივიდუალიზმი შემქმნელი კი არა, დამანგრეველი ძალაა. სწორედაც ესაა მისი წარუვალი ღირსება. ის ანგრევს ტიპის ერთფეროვნებას, ჩვევის ტირანიას და ამით წინ ეღობება ადამიანის გადაქცევას მანქანად.

პუბლიკა სიამოვნებით იღებს უკვე ცნობილს, რადგან არ ძალუძს მისი შეცვლა; ოღონდ არა იმიტომ, რომ ძალიან აფასებს მას. ის მთლიანად უღებს გულის კარს თავის კლასიკოსებს და არასოდეს აფასებს მათ. ის აღიარებს მათ, ვითარცა ერთგვარ გარდუვალობას; ხოლო რაკი ვერაფერს უხერხებს, ისლა დარჩენია გაჰყვიროდეს მათ შესახებ.

არ ვიცი, უცნაურია ეს თუ არა, მაგრამ კლასიკოსების ასეთი აღიარება დიდად საზიანო რამ გახლავთ. ვგულისხმობ ბიბლიისა და შექსპირის ყოვლად უკრიტიკო აღიარებას ინგლისში. რაც ეხება ბიბლიას, ამ საქმეში ეკლესიის ავტორიტეტია გარეული. ასე რომ, აქ ყველაფერი მზესავით ნათელია.

შექსპირის გამო კი დაბეჯითებით უნდა ითქვას: პუბლიკას მისი ქმნილებების არც ღირსება გაეგება, არც ნაკლოვანება. ღირსება რომ ესმოდეს, დრამის განვითარებას წინ არ აღუდგებოდა. ნაკლი რომ ესმოდეს, მით უმეტეს, მიემხრობოდა დრამის განვითარებას.

ფაქტი კი ერთია: პუბლიკა კლასიკოსებს ყველგან და ყოველთვის ხელოვნების დასამუხრუჭებლად იყენებს. ის შეურაცხყოფს კლასიკოსებს ავტორიტეტად მათი გადაქცევით. ის იყენებს ავტორიტეტს ხელკეტად, რათა დააფრთხოს ხელოვანთა ახალი თაობები და ხელი შეუშალოს სილამაზის თავისუფალ და ნაირ-ნაირ გამოხატვას.²⁶

პუბლიკა ეკითხება ხელოვანს, ამა და ამ მწერალივით რად არ დაწერეო; ამა და ამ მხატვარივით რად არ დახატეო. ის კი არ იცის, რომ ასეთ შემთხვევაში ხელოვნებისგან არა დარჩებოდა რა. ახალი სილამაზე სძულს პუბლიკას. ის მწარდება, ჩიხში ექცევა და მაშინვე იშველიებს ორ ბრიყვულ გამოთქმას: „ეს გაუგებარია!“ და „ეს უზნეოა!“

ნეტა რას გულისხმობს?

როცა ამბობენ, რომ ნაწარმოები გაუგებარია, ეს ნიშნავს: ხელოვანმა შექმნა სრულიად ახალი რამ.

როცა ნაწარმოებს უზნეობად აცხადებენ, ეტყობა, ხელოვანმა შექმნა ღრმად მართალი რამ.

პირველ შემთხვევაში სტილი აღიზიანებთ, მეორეში — შინაარსი.

ამ სიტყვებს ისინი გაუცნობიერებლად, როყოფდ ისვრიან, ვითარცა აჯანყებული ბრბო — ქვებს. ამ საუკუნეში მე არ მეგულეობა არცერთი ნამდვილი პოეტი და მწერალი, ვისთვისაც ბრიტანულ პუბლიკას საზეიმოდ არ მიერთმიოს უზნეობის ატესტატი. ეს ატესტატები ჩვენში წარმატებით ცვლის იმას, რასაც საფრანგეთში აკადემიის ფორმალური აღიარება ჰქვია. ამიტომ, საბედნიეროდ, ჩვენში, ინგლისში არაა საჭირო მსგავსი დანესებულება.

ამ გამოთქმების გამოყენებისას ჩვენი პუბლიკა ძალიან ხშირად წინდაუხედავად იქცევა. თუ მან უორდსვორტს უზნეო პოეტი უწოდა, ეს ასეც იყო მოსალოდნელი — უორდსვორტი პოეტი იყო! მაგრამ როცა ის ჩარლზ კინგსლეის აცხადებს უზნეო მწერლად, ეს უკვე გაუგებრობაა — კინგსლეის პროზა არც ისე უზადოა.

რა ვუყოთ, პუბლიკაც ცდება ხოლმე. ერთი ალილუია მღვდელსაც კი შეეშლება.

ნამდვილ ხელოვანს ყოველივე ეს ნაკლებად აწუხებს. მას სწამს მხოლოდ საკუთარი თავის. ის ხომ სრულიად ისეთია, როგორც არის. თუ ინგლისში ხელოვანმა შექმნა ნაწარმოები, რაიც მაშინვე სცნო პუბლიკამ გასაგებ და მაღალზნეობრივ ნაწარმოებად, ეს ხელოვანი უნდა დაფიქრდეს: ჰქმნიდა თუ არა ამ ნაწარმოებს მართლა თვითონ? ან ხომ არაა ეს ნაწარმოები მისთვის სრულიად შეუფერებელი, მეორეხარისხოვანი, წყალწყალა?

კაცმა რომ თქვას, ხელოვანი ინგლისში რამდენადმე მოგებულაც კი რჩება იმით, რომ მას თავს ესხმიან. ამით კარგად იკვეთება მისი ინდივიდუალობა. მართალია, თავდასხმები ერთობ უხეში, თავხედური და ზიზღის ღირსია, მაგრამ აბა რა სინატიფეს უნდა ელოდე უხამსი გონებისგან და რომელ კარგ მანერებს — სოფლელისგან?

უხამსობა და სიბრყვე თანამედროვეობის ორი შუქურ-ვარსკვლავია. გულსატკენია, აბა რა! მაგრამ ეს მაინც ასეა. ეს შესასწავლია, როგორც ყოველივე დანარჩენი. რად ღირს თუნდაც ის, რომ თანამედროვე ჟურნალისტები პირად ცხოვრებაში მუდამ ბოდიშს უხდიან მას, ვის წინააღმდეგაც პრესაში გაილაშქრეს.

8

ეს რამდენიმე წელია ხელოვნების საღანძღავ ლექსიკონს კიდევ ორი ზედსართავი მიემატა: „არაჯანსაღი“ და „ეგზოტიკური“. უკანასკნელი გამოხატავს სოკოს მძვინვარებას უკვდავი, ნატიფი, მშვენიერი ორქიდეას წინააღმდეგ. სიტყვა „არაჯანსაღი“ კი უფრო დანვრილებით გარჩევას მოითხოვს. ეს საინტერესო სიტყვაა; იმდენად საინტერესო, რომ იმ ხალხმა, ვინც მას იყენებს, არც იცის მისი მნიშვნელობა.

ხელოვანის ნაწარმოები არაჯანსაღია, თუ მისი სტილი გასაგები, ძველმოდური და უხამსია, ხოლო შინაარსი შერჩეულია მეტისმეტად ფრთხილად. ფრთხილადაა შერჩეული არა იმიტომ, რომ ხელოვანს სიამოვნებას ასე, არამედ იმიტომ, რომ პუბლიკას აწონებს თავს გამორჩენის მიზნით.

ამიტომ პოპულარული რომანი, რასაც პუბლიკა ჯანსაღს უწოდებს, სრულიად არაჯანსაღია. ხოლო პუბლიკის მიერ არაჯანსაღად შერაცხული რომანი დიდი ყურადღების ღირსია. ეტყობა, ის სრულიად ჯანსაღი ქმნილებაა.

მე არ მანუხებს ამ სიტყვების ბოროტად გამოყენება პუბლიკის მიერ. პუბლიკისთვის

ხელოვნება იმდენად უცხო ხილია, რომ სწორედაც საკვირველი იქნებოდა მის მიერ ამ სიტყვების სწორად გამოყენება.

ეს სრულიად მარტივად აიხსნება — ავტორიტეტის ბარბაროსული გაგებიდან. საზოგადოებას ავტორიტეტი რყვნის. ამიტომ მას არ ძალუძს გაიგოს ან დააფასოს ინდივიდუალობა. ავტორიტეტს რომ ვამბობ, საზოგადოებრივ აზრს ვგულისხმობ — ამ ბებერ ურჩხულს. ის მიწყევ შორსა დგას პატიოსნებისგან; მაშინაც, როცა ბოროტი თუ კეთილი განზრახვებით ცდილობს ხელოვანის მოქმედებაზე ზედამხედველობას, და მაშინაც, როცა ბოროტად განუზრახავს ხელოვნების თვით იდეის შეცვლა.

საზოგადოებრივ აზრს ისევ საზოგადოების ფიზიკური ძალადობა სჯობს. ეს ძალა ზოგჯერ სასარგებლო და ლამაზიც კია. საზოგადოების აზრი კი ნიადაგ ბრყვეულია. ხშირად იტყვიან, რომ ძალა საბუთი არაა. მაგრამ გააჩნია, რის დამტკიცებას ცდილობენ. ბოლო ასწლეულებში ძალიან ბევრი საკითხი გადაიჭრა საფრანგეთსა და ინგლისში შიშველი ძალადობით. თვით რევოლუციის სისასტიკეშიც კია რალაც დიადი.

მაგრამ ერთ ავადსახსენებელ დღეს პუბლიკამ შენიშნა, რომ კალამს რიყის ქვაზე მეტი ძალა აქვს და მის მოხვედრას ისევ ის სჯობია, აგურის ნატეხი გითავაზონ. ეს საბედისწერო დღე იყო. საზოგადოება შეუჩნდა ჟურნალისტს, გაიცნო იგი, განავითარა მისი უნარები და აქცია თავის მოუღლე მსახურად; მსახურად, ვისაც კარგად უხდიან.

სამწუხაროა ფრიად! ბარიკადებთან კეთილშობილება და სიმამაცე მოგხიბლავს ხშირად. მაგრამ რა ჰყრია ერთი იმ მოწინავე სტატიაში სიყალბის, სიბრყვეის, თვალთმაქცობისა და ყბედობის გარდა? ჰოდა როცა ეს ოთხი მანკიერება ერთიანდება, იქმნება საშიში ძალა და ცხვება ახალი, საძაგელი ავტორიტეტი.

ძველად ადამიანებს აწამებდნენ. ახლა მათ პრესას აწვდიან. ეს, ცხადია, წინ გადადგმული ნაბიჯია. მაგრამ სამაგიეროდ პრესა რყვნის. ვილაცამ, თუ არ ვცდები, **ბერკ-მა**²⁷, პრესას მეოთხე ხელისუფლება დაარქვა. თავის დროზე ეს მიგნებულად იყო ნათქვამი. მაგრამ ახლა პრესა, ალბათ, ერთადერთი ხელისუფლებაა. მან გადაყლაპა დანარჩენი სამი.

მართლაც, ზედა პალატის ლორდები სდუმან. სულიერ ლორდებს აღარაფერი აქვთ სათქმელი. ქვედა პალატასაც იგივე

სჭირს, ოღონდ არ მაღავს ამას. ბურთი და მოედანი პრესას დარჩა. ის გვმართავს ჩვენ. ამერიკაში პრეზიდენტი ოთხი წელი მართავს, პრესა კი — მუდამ.

საბედნიეროდ, ამერიკაში პრესამ ბოლომდე გამოიჩინა თავი. ამას ბუნებრივად მოჰყვა აღშფოთება. ამიტომ მას ძველებური ძალა აღარ შემორჩა. ინგლისური პრესა კი უხეშობის ამგვარ ექსცესებამდე არ მისულა, ზოგიერთი საყოველთაოდ ცნობილი შემთხვევის გამოკლებით. ამიტომ ის რჩება ძლიერ იარაღად და თვალსაჩინო ძალად.²⁸ ჩვენი პუბლიკა გამოირჩევა დაურწყულელებელი ცნობისმოყვარეობით: იცოდეს ყველაფერი, გარდა იმისა, რისი ცოდნაც მართლა ღირს. პრესამ ეს იცის და ვაჭრის ალლოთი აკმაყოფილებს პუბლიკის მოთხოვნილებას.

ძველად ხალხი ჟურნალისტებს ყურით აკრავდა ბოძებზე. ეს სისაძაგლე იყო. ჩვენს დროში ჟურნალისტებს სასახლის ჭუჭრუტანებზე აქვთ ყური მიდებული. ეს გაცილებით უარესია. არაა საჭირო მიაწოდო პუბლიკას კაცთა და ქალთა კერძო ცხოვრების ამბები. აქ პუბლიკას სრულიად არაფერი ესაქმება.

საფრანგეთში ეს საქმეები უკეთაა მოგვარებული. იქ ჟურნალისტებს ნებას არ რთავენ გამოაქვეყნონ სასამართლოში გარჩეული წვრილმანები და გაართონ ამით საზოგადოება. იქ ზღუდავენ ჟურნალისტს და სრულ თავისუფლებას აძლევენ მწერალს. ჩვენთან კი პირიქითაა: ვზღუდავთ ხელოვანს და სრულ თავისუფლებას ვაძლევთ ჟურნალისტს.

ინგლისური საზოგადოებრივი აზრი ცდილობს გზები შეუკრას მწერალს; ჟურნალისტს კი ნებას რთავს ილაქლაქოს ათასი უხამსობა. ასეა, ჩვენი ჟურნალისტები ყველაზე სერიოზულნი არიან დედამიწის ზურგზე, ხოლო ჩვენი გაზეთები — ყველაზე უნესო.

ხელოვნება უნდა ბატონობდეს მაყურებელზე და არა მაყურებელი ხელოვნებაზე. მაყურებელი ვნებიანი მხარე უნდა იყოს; ვიოლინოს უნდა ჰგავდეს, რაზეც მსახიობი უკრავს. რაც უფრო მეტად დათრგუნავს იგი თავის ბრიყვულ აზრებს ხელოვნების მავნებლობის შესახებ, მით უფრო გაიგებს და დააფასებს ხელოვნების ნაწარმოებს.

ეს ეხება განათლებულ მაყურებელსაც. მისი აზრები წარსულის ხელოვნებიდან ამოიზარდა. მაგრამ ახალი ხელოვნება სწორედ იმითია კარგი, რომ არა ჰგავს წარსულის ხელოვნებას. მაშ როგორღა შეიძლება მისი გაზომვა წარსულის ნიმუშით? ამით ხომ

სწორედ იმას დავინუნებდით, რაიც მას დასტურ ამშვენებს და ხელოვნების ნამდვილ ქმნილებად ხდის?

ნამდვილი ხელოვანი საერთოდ არ უნევს ანგარიშს პუბლიკას. მისთვის არც არსებობს პუბლიკა. მას არა აქვს ხაშხაში ან თაფლისკვერები ურჩხულის დასაშოშმინებლად და მასთან სალოლიავოდ. ეს საქმე მას პოპულარულ ჟურნალისტისთვის მიუნდია. ის თავისი სიამოვნებისთვის წერს. არც როდისმე იკითხავს, თუ რა სიამოვნებს პუბლიკას. ის მიაბიჯებს პირდაპირ, იმხნევეს თავს და ჰქმნის თავის ნაწარმოებს.

ასეთია ჩვენი ჯორჯ მერედითი.²⁹ თავიდან არავინ ეკარებოდა მას. მაგრამ ის აინუნშიაც არ აგდებდა ამას. მერე ზოგიერთებმა შენიშნეს და ყური მიუგდეს. ამას არ შეუცვლია იგი. მერე და მერე აღიარეს. ის კი იგივეა მარად და მარად — შეუდარებელი რომანისტი!

9

შემოქმედება ავტორიტეტს ვერ შეურიგდება.

ხანდახან იკითხავენ: როგორი მმართველობა უფრო აძლევს ხელს ხელოვანს? ამ კითხვაზე ერთადერთი პასუხი არსებობს — ყველაზე უპრიანი მმართველობა ხელოვანისთვის ისაა, რომ არავითარი მმართველობა არ იყოს.

ამბობენ, დესპოტიზმის დროს ხელოვანი საუკეთესო ნაწარმოებებს ჰქმნიანო.

ეს, ნაწილობრივ, მართალია — დესპოტი შეიძლება კულტურული იყოს. აი ბრბო კი მუდამ უკულტუროა. იმპერატორი ან მეფე შეიძლება დაიხაროს და ფუნჯი მიაწოდოს მხატვარს. მაგრამ ბრბო თუ დაიხრება, მხოლოდ — ტალახის სასროლად. ბრბოს ამისთვის არც კი სჭირდება დახრა. ის ხომ იმთავითვე ნუმჰეშია.

დესპოტი სამნაირია. ერთი სხეულის ტირანია, მეორე — სულისა, მესამე — ერთისაც და მეორისაც. პირველს მეფე ჰქვია, მეორეს — ხუცესი, მესამეს — ხალხი. მეფე შეიძლება კულტურული იყოს და სწორედ ესაა საშიში. მაგონდება **დანტე** ალიგვიერი სევდიან დღესასწაულებზე ვერონეში და ტორკვატო **ტასსო** ფერარის საგიჟეთში. ხელოვანს ის ურჩევნია, არ ცხოვრობდეს მეფეებთან, შორს ეჭიროს თავი მათგან.³⁰

ხუცესნიც ყოფილან კულტურულნი. მათ შორის უარესნი სწორედ კულტურულნი იყვნენ. ცუდ მღვდლებს ისევე ვნებიანად უყვარდათ სილამაზე, როგორც კარგებს

სძულდათ აზრი. პაპების ცოდვებისგან დიდადა დავალებული კაცობრიობა. სამაგიეროდ მათი სინძინდე თვითონაა გამოუვალ ვალში კაცობრიობასთან. მართალია, ვატიკანმა შეინარჩუნა მქუხარე მჭერმეტყველება და დაჰკარგა მეხთამტყორცნელი კვერთხი, მაგრამ არცერთ ხელოვანს არ ვურჩევდი პაპებთან ცხოვრებას.³¹

ერთმა პაპმა კარდინალთა კრებას მოახსენა ჩელინის³² გამო, რომ საერთო კანონები და საერთო ავტორიტეტი ასეთი ხალხისთვის არ შექმნილა. მაგრამ ეს ის პაპი იყო, ვინც ციხეში ჩააგდო ჩელინი და იქამდე აყურყუტა იქ, სანამ დიდი მოქანდაკე ჭკუიდან არ შეიშალა. მას მოეჩვენა, რომ მზეს უყვარდა. ამიტომ გაურბოდა მას ერთი კოშკიდან მეორეში ქონგურ-ქონგურ ცოცვით. ერთხელაც, დილის ჰაერისგან მოთენთილი, ჩამოვარდა და დახეიბრდა. მევენახემ ვაზის ფოთლები დააფინა და ურმით მიჰგვარა ხელოვანი თაყვანისმცემელს, ვინც სიკვდილამდე უვლიდა.

რა არის ხალხი და მისი ავტორიტეტი? ხალხის ავტორიტეტი ბრმაა, ყრუა, საძაგელია, სასაცილოა, გასართობია, არასერიოზულია, უხამსია. მასთან ხელოვანის ცხოვრება არანაირად არ შეიძლება. ის ჰგავს უგულო ჯამბაზს და უსულო ქურუმს. გებრალეობდეთ იგი, ვისაც სილამაზე გიყვართ! თვით მას სილამაზე არ უყვარს. მაგრამ ნეტავ თვითონაც ებრალეობდეს თავი.

ალორძინების ხანა დიადი იყო იმიტომ, რომ არ ზრუნავდა სოციალური საკითხების მოგვარებისთვის. ის მხოლოდ ინდივიდის თავისუფალ განვითარებას ესწრაფოდა. ამიტომაც ჰყავდა დიდი მხატვრები და დიდი ადამიანები.

ლუი XIV-მ კი შეჰქმნა თანამედროვე სახელმწიფო და მოსპო ხელოვანის ინდივიდუალობა. ხელოვნება გაკოტრდა, იქცა მოსაწყენ განმეორებად და ერთფეროვნებად.

მაგრამ არც წარსულია მთავარი და არც აწმყო. მთავარია მომავალი. მართლაცდა რა არის წარსული? ეს ისაა, რაიც არ უნდა ყოფილიყო. რაღაა აწმყო? — ის, რაიც არ უნდა იყოს. მხოლოდ მომავალია ჩვენს ხელთ და ის ხელოვანმა უნდა შექმნას.

დროა უარვყოთ ყოველი მეცნიერული სქემა ცხოვრების შესახებ.

სქემა კი ისაა, რაც უკვე იყო ან არის, ანდა არსებული პირობებიდან გამომდინარეობს. მაგრამ სწორედ ეს პირობებია უარსაყოფი. მასთან შეგუებული ყოველი სქემა ყალბი და უგუნური იქნებოდა. როცა ეს პირობები

ალიგვება პირისაგან მიწისა, მაშინლა შეიცვლება ადამიანის ბუნება.

ადამიანი იცვლება. აი ერთადერთი სიმართლე, რაიც თქმულა ადამიანის ბუნების გამო. ფეხს ნაიტეხს ყველა სისტემა, რომელიც ამას არ გაითვალისწინებს. ლუი XIV-ს კი ურყევად სწამდა, რომ ადამიანის ბუნება არასოდეს შეიცვლება. ეს მისი შეცდომა იყო. ამ შეცდომას მოჰყვა საკვირველი შედეგი — ფრანგული რევოლუცია.³³ სამთავრობო შეცდომებს საკვირველი შედეგები მოსდევს ხოლმე.

10

ინდივიდუალიზმი როდი მოგვევლინება სნეული, პირფერული ფრაზებით მოვალეობის შესახებ; მოვალეობისა, რასაც სხვები ითხოვენ, რაღაი თვითონ სჭირდებათ. არც საძაგელი, თვალთმაქცური თავგანწირვის სახით გამოგვეცხადება იგი. ასეთი თავგანწირვა ველური სიმახინჯის გადმონაშთია.

არა, ინდივიდუალიზმი არაფერს მოგვთხოვს. ის თვით ჩვენი ნების ამოქმედება იქნება. ეს ის მიზანია, რასაც ყოველი განვითარება ესწრაფვის. ეს ის შინაგანი დანაწევრებულობაა, რისკენაც მიიწევს ყოველი ორგანიზმი. ეს ის სისრულეა, რაითაც გვხიბლავს სიცოცხლის ყოველნაირი სახეობა.

ინდივიდუალიზმი არანაირ ძალას არ ატანს ადამიანს. პირიქით, ასწავლის, რომ საზიზღარია ძალადობა. არც სიკეთისკენ მოგვინოდებს, გვინდა თუ არა. მან იცის ერთი რამ: ადამიანი კეთილია, თუ ძალას არ ატანენ, თავს ანებებენ.

ინდივიდუალიზმი მხოლოდ შიგნიდან ხარობს. სიცოცხლის ყვავილის დიადი გზა ინდივიდუალიზმია. სადაც კი ინდივიდუალობას გზებს უხერგავენ, იქ მხოლოდ სნეულებასა და სიკვდილს თესავენ.³⁴

არც ეგოისტური იქნება ეს ინდივიდუალიზმი და არც პირფერული. შემჩნეულია, რომ უზომო ტირანია სიტყვების უბრალო, პირვანდელ შინაარსს აუკუღმართებს. შერეკილიაო, იტყვიან ჩვენს დროში ადამიანზე, თუ ის საკუთარი გემოვნებით იცვამს; ისე, როგორც თვითონ მოსწონს. არადა ასეთი ქცევა ხომ სრულიად ბუნებრივია? განა შერეკილობა, პირიქით, ის არაა, რომ ჩავიცვათ სხვისი გემოვნებისამებრ; ისე, როგორც უმრავლესობას მოსწონს? უმრავლესობის აზრი ხომ მეტისმეტად ბრიყულია?

ვთქვათ და ადამიანი ცხოვრობს ისე, როგორც მას მიაჩნია თავისი პიროვნების

გაშლისა და განვითარებისთვის საუკეთესოდ. ვთქვათ და თავისი ცხოვრების მთავარ მიზნად საკუთარი თავის განვითარება დაუსახავს. ასეთ ადამიანს მაშინვე მიანებებენ ეგოისტის იარლიყს. არადა ეს ხომ ის გზაა, რითაც უნდა იაროს ყველა?

ეგოიზმი ის კი არაა, რომ ცხოვრობს საკუთარი სურვილისამებრ. ეგოიზმია მოითხოვო, რომ სხვებმაც ცხოვრობონ შენი სურვილისამებრ. ეგოისტობა როდია თავი დაანებო ადამიანებს და აღარ ჩაერიო მათ ცხოვრებაში. ეგოისტი სულ იმის ცდაშია, რომ თავის გარშემო ერთფეროვნება გაავრცელოს. ინდივიდუალისტი კი, პირიქით, შეჰხარის მრავალფეროვნებას და ამკვიდრებს მას.

საკუთარ თავზე ფიქრი და ზრუნვა ეგოიზმი როდია. ვინც თავის თავზე არ ფიქრობს, ის არც არაფერზე ფიქრობს. მაგრამ არ უნდა ითხოვდე, რომ სხვებმაც ზუსტად შენნაირად ფიქრობდნენ და აზროვნებდნენ. აი ეს იქნებოდა ეგოიზმი.

ან კი რად უნდა ითხოვდე ამას? თუ სხვა ადამიანს ფიქრი საერთოდ ძალუძს, ის, უეჭველია, განსხვავებულად იფიქრებს. ხოლო თუ მას არა აქვს ფიქრის უნარი, მაშინ სისულელეა მას მოსთხოვო ფიქრი. ნითელი ვარდი ეგოისტი როდია, თუ სურს ნითელ ვარდად ყოფნა. მაგრამ საშინლად ეგოისტი იქნებოდა, თუკი ისურვებდა, რომ ყველა ყვავილი ბაღში უთუოდ ნითელი ყოფილიყო და უთუოდ ვარდი.

ინდივიდუალიზმის პირობებში ყველა ადამიანი სრულიად ბუნებრივი და სრულიად არაეგოისტი იქნებოდა. მათ სწორად ეცოდინებოდათ სიტყვების მნიშვნელობა და ხორცს შეასხამდნენ მათ თავიანთ მშვენიერ, თავისუფალ ცხოვრებაში. ადამიანები აღარ იქნებოდნენ ისეთი ეგოისტები, როგორც დღეს არიან. ეგოიზმი მათ აღარ მოჰგვრიდა სიამოვნებას.

11

ინდივიდუალისტი თანაგრძნობისკენაც ბუნებრივად და თავისუფლად მიდრეკილი.

დღემდე თანაგრძნობის უნარს განვითარება არ განუცდია. ადამიანი, უმეტესად, ჭირში თანაუგრძნობს მოძმეს. მაგრამ ეს როდია ნამდვილი თანაგრძნობა. ყოველი თანაგრძნობა მშვენიერია, მაგრამ ტანჯვაში თანაგრძნობა — ყველაზე ნაკლებად. მას ეგოიზმის სუნი დაჰკრავს. უპირატესად, საკუთარი უსაფრთხოებისთვის ზრუნვა გამოკრთის აქედან. ჩვენ გვემინია, რომ თავად შეიძლება აღმოვჩნდეთ კეთროვანის თუ

უსინათლოს მდგომარეობაში და ვაითუ არავინ მოგვხედოს!

ინდივიდუალისტი კი თანაუგრძნობს არა მხოლოდ ტანჯვაში, არამედ, უპირველესად, სიხარულში, მშვენიერებაში, ძალაში, სიჯანსაღეში, თავისუფლებაში. ადვილია მეგობარს ტანჯვაში თანაუგრძნო. მაგრამ იმისთვის, რომ წარმატებაში თანაუგრძნო მას, საჭიროა მეტისმეტად დახვეწილი სული; სული ნამდვილი ინდივიდუალისტისა.

თანამედროვე კონკურენციის მტვერსა და ღრიანცელში ასეთი თანაგრძნობა, რა თქმა უნდა, იშვიათია. მას გზას უხშობს ერთფეროვნების, აგრეთვე წესებისადმი მორჩილების უზნეო იდეალი, ყველგან რომ გაბატონებულია; ინგლისში კი — განსაკუთრებით.

მწუხარებაში თანაგრძნობა, ცხადია, მუდამ იარსებებს. ეს ადამიანის ერთერთი უპირველესი ინსტინქტია. გამოკვეთილი ინდივიდუალობის, ეგრეთწოდებული მაღალი ჯიშის ცხოველებს ეს ინსტინქტი საერთო აქვთ ჩვენთან. მაგრამ უნდა გვახსოვდეს, რომ სიხარულში თანაგრძნობა ამრავლებს სიხარულს ქვეყნად; მწუხარებაში თანაგრძნობა კი არ ამცირებს მწუხარებათა ჯამს. ის გვეხმარება უბედურების გადატანაში, მაგრამ უბედურება მაინც რჩება.

ჭლექიანს თანაგრძნობა ვერ მოარჩენს. მას მხოლოდ მეცნიერება უშველის. როცა სოციალიზმი სიღარიბის პრობლემას გადაწყვეტს, ხოლო მეცნიერება — ავადმყოფობისას, სენტიმენტალისტების ასპარეზი შეიკვეცება და თანაგრძნობაც უფრო ჯანსაღი გახდება. ადამიანს გაახარებს სხვათა მხიარული ცხოვრება.

მხოლოდ სიხარული იქნება მომავალი ინდივიდუალიზმის ნავსაყუდელი და ნამდვილი სტიქია³⁵. ქრისტეს არანაირად არ უცდია საზოგადოების გარდაქმნა. მაშასადამე, ინდივიდუალიზმი, რაც მან უქადაგა ადამიანს, გათვლილი იყო მწუხარებასა და განმარტოებაზე. ქრისტიანი უნდა განუდგეს საზოგადოებას და შორს განაპირდეს. მაგრამ ადამიანი, თავისი ბუნებით, საზოგადოებრივია. უდაბნოც კი, ბოლოს და ბოლოს, ხალხით გაივსო. ბერიც თავის პიროვნებას ამკვიდრებს, ოღონდ მწირი სახით.

მეორე მხრივ, საშიში ისაა, რომ მწუხარებას საკვირველი ხიბლი ახლავს და ადამიანი მასში უკეთ ამჟღავნებს თავს. საეჭვო ღირსების მჭერმეტყველნი და მოაზროვნენი ხშირად ილაშქრებენ მაღალი ტრიბუნებიდან და კათედრებიდან ტკბობის იდეალის წინა-

აღმდეგ. სიხარულის და სილამაზის იდეალი ერთობ იშვიათია მსოფლიო ისტორიაში, მაგრამ მწუხარებისადმი თავყვანისცემა კი — გაცილებით ხშირი.

შუა საუკუნეები თავისი წმინდანებითა და ნამებულებით, თვითგვემით, საკუთარი თავისადმი ჭრილობის მიყენების ველური ჟინით, სხეულის დასერვითა და გამათრახებით — აი ეს შუა საუკუნეებია ნამდვილი ქრისტიანობა. ასევე: შუა საუკუნეების ქრისტია ნამდვილი ქრისტი. ხოლო როცა გამოკრთა რენესანსის სხივი, სიცოცხლისა და სიხარულის ახალი იდეალები, ადამიანებს უკვე აღარ ესმოდათ ქრისტი.

ამაში თვით ხელოვნება გვარწმუნებს. აღორძინების მხატვრები ქრისტეს გამოსახავდნენ ტოლებთან მოთამაშე პატარა ბიჭუნად, ანდა დედის მიერ ატატებულ ჩვილ ბავშვად, ვინც უღიმის დედას, ყვავილს, ნათელ ჩიტუნას; ან კიდევ — კეთილშობილ, ამაღლებულ გმირად, ამაყად რომ ჰკვეთს ქვეყნიერებას; საოცარ მოლანდებად, რაღაცნაირ ექსტაზში რომ დგება მკვდრეთიდან.

ჯვარცმულსაც თავისებურად გამოსახავენ მას — ბოროტი ადამიანების მიერ ნაგვემ მშვენიერ ღვთაებად!

კაცმა რომ თქვას, აღორძინების მხატვრებს ნაკლებად იზიდავდა იგი. მათ ადამიანი უფრო ხიბლავდა; მიწიერ სიმშვენიერეს გამოსახავდნენ მითი. ბევრ რელიგიურ სურათს ხატავენ ისინი; იმდენად ბევრს, რომ ერთი და იმავე ტიპის და მოტივის გამეორება მოსაწყენი გახდა და საზიანო შეიქნა ხელოვნებისთვის.

ყოველთვის ასეა, როცა პუბლიკა ბატონად დაგისკუბდება ხელოვნებაში. დასაზიანია ფრიად!

მაგრამ აღორძინების მხატვრების ნამდვილი სულისკვეთება სიუჟეტში როდი ჩანს. **რაფაელი** მართლაც დიადია, როცა პაპის პორტრეტს ხატავს, მაგრამ ნაკლებია მადონებისა და ჩვილი იესოს გამოსახვისას. ქრისტეს აღარაფერი აქვს სათქმელი აღორძინების ხანისთვის. რაღა უნდა უთხრას მან იმ დიად ხანას, რამაც ახალი, მისგან სრულიად განსხვავებული იდეალი მოიტანა?

ამიტომ თუ გვინდა ქრისტეს მართალი გამოსახულება, შუა საუკუნეების ხელოვნებას უნდა მივაკითხოთ. იქ ქრისტე დამახინჯებული და დასახინჩრებულია. არ გესიამოვნება მისი შეხედვა, რადგან სიხარულს მხოლოდ სილამაზე განიჭებს. მისი

ტანისამოსიც დასვრილია, მაშინ როცა სამოსელიც სიხარულს უნდა ჰფენდეს.

არასმქონეა ის, მაგრამ სულით მშვენიერი; სულით ღვთაებრივი. არც საკუთრება სჭირდება, არც ჯანმრთელობა. იგი ღმერთია, რომელიც თავის სისრულეს ტანჯვაში აღწევს.³⁶

12

ადამიანის ევოლუცია ძალიან ნელა მიმდინარეობს. საზღვარი არ აქვს მის უსამართლობას. ამიტომ ტანჯვა თან სდევს მთელ მის ისტორიას. მაშრა გასაკვირია, თუ ტანჯვა რელიგიურ მცნებადაც იქცა?

დღესაც კი, მსოფლიოს ზოგიერთ ადგილას, ქრისტეს მოძღვრება საჭიროა. ვეჭვობ ვინმეს შეეძლოს თანამედროვე რუსეთში სრულყოფა ტანჯვის გაუვლელად. რუსების ხელოვნება, თავისი ხასიათით, შუა საუკუნეებს ეკუთვნის, რადგან მასში ტანჯვის მოტივი სუფევს.

ჩვეულებრივი რუსისთვის კი მწუხარება სრულყოფის ერთადერთი გზაა. თუ რუსი ბედნიერად ცხოვრობს დღევანდელი რუსული მმართველობის პირობებში, მას უთუოდ სწამს: ადამიანს არა აქვს სული! ხოლო თუ აქვს, არა ღირს მისი განვითარება; ნიჰილისტია იგი და უარყოფს ყოველივე ავტორიტეტს, რადგან ავტორიტეტი ბოროტებად მიაჩნია. ის მიესალმება ყოველგვარ ტანჯვას, რადგან ნამდვილი ქრისტიანი გახლავთ. მას ჭეშმარიტება ტანჯვაში ეგულება.

ოღონდ ქრისტეს ხელი არ აღუმართავს ავტორიტეტზე. ის სცნობდა რომის იმპერიის ხელისუფლებას და ისდიდა ხარკს. ის ემორჩილებოდა ებრაული ეკლესიის ავტორიტეტს და მის ძალადობას. მას არ ჰქონია საზოგადოების გარდაქმნის არანაირი გეგმა.

თანამედროვე მსოფლიოს კი გეგმები აქვს. მას განუზრახავს სიღარიბის და მისგან მომდინარე ტანჯვის მოსპობა. მას სურს თავის დახსნა მწუხარებისგან და აქედან მომდინარე ტანჯვისგან. საშუალებად კი სოციალიზმი და მეცნიერება უფიქრია. მისი საბოლოო მიზანი კი ინდივიდუალიზმია, სიხარულში გამოხატული. ბევრად უფრო ფართო, სრული და მშვენიერი იქნება ეს ინდივიდუალიზმი, ვიდრე ოდესმე ყოფილა.

არა, ტანჯვა როდია სისრულის უმაღლესი მწვერვალი. ის მხოლოდ წინასწარი პროტესტია და უსამართლო, არაჯანსაღ, დამამცირებელ გარემო პირობებს უკავშირდება.

როცა წყენა, ავადმყოფობა და უსამართლობა მოიკვეთება, ალარც ტანჯვა იქნება. მისი საკეთებელი საქმე დასრულდება. დიდი იყო ეს საქმე, მაგრამ ის თითქმის დასრულდა. ტანჯვის ველი დღითი-დღე იკვეცება.

ადამიანი ამ გზას დაადგა და არც შემცდარა. ასეა, რადგან არც ტანჯვა უძებნია როდისმე და არც ტკობა. ის სიცოცხლეს ეძებდა ნიადაგ. მას სურს იცხოვროს ნათელი, სრული, სისხლსავსე ცხოვრებით. როცა ის შეძლებს იცხოვროს ისე, რომ არც სხვა შეავინროს და არც თვითონ შეიზღუდოს სხვისგან, მაშინ მისი ცხოვრება სიხარულად გადაიქცევა.

ის უფრო ჯანმრთელიც იქნება, უფრო მხნეც, უფრო კულტურულიც და, მაშასადამე, უფრო ემგვანება საკუთარ თავსაც. ტკობა ბუნების მიერ მომარჯვებული საზომია; მისგან მოწონების ნიშანია. როცა ადამიანი ბედნიერია, ის სრულ თანხმობაშია საკუთარ თავთანაც და სხვებთანაც. ახალი ინდივიდუალიზმი სრული თანხმობა იქნება.

ამას ესწრაფოდნენ ბერძნები, მაგრამ მიალენეს მხოლოდ აზრში. ეს იმიტომ მოხდა, რომ მათ მონები ჰყავდათ და ისინი არჩენდნენ.

ამ თანხმობას უმიზნებდა ალორძინებაც, მაგრამ მიალენია მხოლოდ ხელოვნებაში. ეს იმიტომ მოხდა, რომ ამ ხანაშიც იყვნენ მონები — ადამიანები, რომლებიც შიმშილით იხოცებოდნენ.

ახლა კი ეს დიადი თანხმობა სრულად განხორციელდება და მისი წყალობით ყოველი ადამიანი მიალენეს თავის სრულყოფას.³⁷

ახალი ინდივიდუალიზმი ახალ ელინიზმად მოგვევლინება.

კო მ ე ნ ტ ა რ ე ბ ი

ოსკარ უაილდის ეს ეტიუდი პირველად ჟურნალ „Fortnightly Review“-ს 1891 წლის თებერვლის ნომერში დაიბეჭდა სათაურით „The soul of man under socialism“. ოთხი წლის შემდეგ ის გამოქვეყნდა ცალკე წიგნაკად, ოღონდ არა გასაყიდად. ამჯერად მისი სათაური იყო „The development of individualism in the life“. მწერლის სიკვდილის შემდეგ კი იგი რამდენჯერმე გამოიცა. ჩემი თარგმანი შესრულებულია 1904 წლის იშვიათი გამოცემიდან — ეტიუდი გამოიცა ლონდონში სულ 250 ცალად. წიგნი აღმოვაჩინე 2001 წელს მოსკოვში, ნაცნობი ბუკინისტის ოჯახში. იგი ქსეროქსით გადავიღე და ვთარგმნე.

დიდი მწერლისა და მოაზროვნის ამ ნაკლებად ცნობილი, ხოლო ქართველი მკითხველისთვის

თითქმის უცნობი თხზულების ქართული თარგმანი პირველად სრულდება. ვფიქრობ იგი დაინტერესებს და მოეწონება მკითხველს. თარგმანი შესრულებულია ოდნავ შემოკლებით და თავისუფლად. შევეცადე დამერთო რამდენიმე აუცილებელი კომენტარი, რადგან ჩვენი მწერალი პარადოქსების დიდოსტატი იყო და მისი აზრები თითქმის არასოდეს არ უნდა გავიგოთ პირდაპირი მნიშვნელობით.

1. ოსკარ უაილდი იმ მწერალთა და მოაზროვნეთა რიგს ეკუთვნის, რომელთა შემოქმედებაში პირველ ადგილზე ზნეობის პრობლემა დგას. მას ერჩენებოდა, რომ ადამიანი არასწორად ცხოვრობს და აუცილებელია მისი გამოღვიძება, გზაზე დაყენება. ამავდროს სჯეროდა, რომ ამაში არაფერია შეუძლებელი, მიუღწეველი. პირიქით, დამდგარია კიდევ ისტორიული მომენტი ადამიანის ასალორძინებლად, კაცობრიობის „ახალი ცხოვრების“ დასაწყებად.

ასეთი იდეა ოსკარ უაილდს ერთგვარ წინასწარმეტყველად და „ზნეობრივ მოძღვრად“ ხდის — მწერლის უმთავრესი იდეა ადამიანის სულიერი ცხოვრების გარდაქმნაა, ადამიანის „განთავისუფლება“.

წინასწარვე უნდა ვთქვათ: ოსკარ უაილდი, როდენ მოულოდნელიც უნდა იყოს ეს მისგან, სოციალიზმის მომხრეა. ოღონდ მისი სოციალიზმი ერთგვარი „ესთეტიური სოციალიზმი“ა, ადამიანის დახვეწილ მხატვრულ გემოვნებაზე დამყარებული და ორიენტირებული. ამის გამო სოციალიზმს ის ახალ ინდივიდუალიზმს უწოდებს. თუ სოციალიზმს ასე გავიგებთ, მაშინვე აშკარა ხდება: ამგვარი „სოციალიზმი“ მწერლის თითქმის მთელ შემოქმედებას გასდევს და ღრმად გამსჭვალავს.

2. ოსკარ უაილდი მალალ შეფასებას აძლევდა ბერძნულ ფილოსოფიასა და საერთოდ მთელ ბერძნულ კულტურას. **პლატონი** მას გამორჩევით უყვარდა, ვითარცა ფილოსოფოსი და პოეტი. მოცემულ შემთხვევაში ის გულისხმობს პლატონის დიალოგს „სახელმწიფო“, სადაც დახატულია სახელმწიფოს მოწყობის უტოპიური სურათი. ადამიანებს ბავშვობიდან მოსწყვეტენ ოჯახს და ზრდიან ყაზარმებში, სამხედრო ყაიდის „საერთო საცხოვრებლებში“. აქ მათი ინდივიდუალობა იზღუდება სახელმწიფოსადმი უპირობო მსახურებით.

ასეთ პირობებში ადამიანის ინდივიდუალობას, საკუთარ თავში ყოფნასა და განვითარებას ეწინააღმდეგება საზოგადოება, ადამიანთა ერთგვაროვანი მასა. ინდივიდუალობა რაღაც დანაშაულად ჩანს, ხოლო საკუთარი თავის ჩაკვლა და სხვისთვის ცხოვრება — ნორმად. უაილდი დარწმუნებული იყო, რომ ეს მახინჯი სტანდარტი ადამიანთა ცხოვრების წესად და მათივე უბედურების მთავარ წყაროდ ჩამოყალიბდა.

3. აქ უაილდი მისსავე თანამედროვე დიდ პროფეტს, გერმანელ ფილოსოფოს ფრიდრიხ **ნიცშეს** მოგვაგონებს. ნიცშეს სძულდა თანალობა, ალტრუიზმის ეს მთავარი წყარო. აი, რას ამბობს

იგი თავის სკანდალურ ნიგნში „ანტიქრისტი“: „თანაღმობა ჰკლავს სიცოცხლეს, ხდის მას უარყოფის ღირსად. თანაღმობა ნიჰილიზმის პრაქტიკა... ის ქირურგიულია და ამოსაკვეთი... არაფერია ჩვენს სწეულ თანამედროვეობაში ქრისტიანულ თანაღმობაზე უფრო სწეული“ (ფრიდრიხ ნიცშე, თხზულებათა ორტომეული, ტომი მეორე, გამომცემლობა „მისლ“, მოსკოვი, 1990, გვ. 636).

4. შეადარე ჟან-ჟაკ რუსოს: „ადამიანის გულის თვისებაა დააყენოს საკუთარი თავი მასზე უფრო ბედნიერი ადამიანის ადგილას კი არა, არამედ მასზე უფრო შესაცოდებლის ადგილას“ (ჟან-ჟაკ რუსო, ემილი ანუ ალზრდის შესახებ, თბილისი, 1949, გვ. 352). ადამიანებს ტანჯვაში თანაგრძნობა უფრო ეადვილებათ, რადგან მას სიხარულზე უკეთ იცნობენ. ოსკარ უაილდს ეჭვი ეპარება ამ გრძნობის სიჯანსაღეში, რადგან ის ხელს უშლის ადამიანს სიხარულის გაზიარებაში და შეიცავს ფარულ კმაყოფილებას სხვისი ტანჯვით.

ამას მკაფიოდ გახაზავდა ნიცშე: „თანაღმობისკენ მიდრეკილ ნატურები მუდამ მზად არიან დაეხმარონ ჭირში მყოფს. მაგრამ მათ იშვიათად შესწევთ უნარი გაიზიარონ სიხარული. სხვისი ბედნიერება მათ თითქოს უსაქმოდ ტოვებს და ისინი ზედმეტნი ჩანან, ვეღარ გრძნობენ თავიანთ უპირატესობას და ამიტომ აშკარად ეტყობათ უკმაყოფილება“ (ფრიდრიხ ნიცშე, ორტომეული, ტ. I. გამომცემლობა „მისლ“, მოსკოვი, გვ. 399).

5. შეადარე ბჰაგვან შრი რაჯნიშის (ოშო) აზრს: „ექიმებს შეუძლიათ დროზე ადრე გამოგასაღმონ სოცოცხლეს. სიკეთის მთესველებსაც ძალუძთ იმაზე ადრე მოგკლან, ვიდრე საჭიროა. სიკეთის მთესველნი ყოველთვის საშიშნი არიან... რელიგიური ადამიანი საპირისპიროდ ირჯება: ის ფიქრობს: მე რომ ცუდი ვარ, ამიტომ არის მსოფლიო ინგლისში არსებული სიღარიბის პრობლემაზე ფიქრობდნენ და მის დასაძლევად ნაირნაირ სოციალურ პროგრამებს ამუშავებდნენ.“ (ოშო, მდოგვის მარცვალი, გამომცემლობა „სავენეთა“, თბილისი, 1994).

6. East-end — ლონდონის დასავლეთი რაიონი, რომელიც სამრეწველო რევოლუციის ეპოქაში ემიგრანტების უღარიბეს დასახლებად ითვლებოდა, ფეშენებელური West-end-ის საპირისპიროდ. „East-end“-ის განათლებულ ადამიანებში მწერალი გულისხმობს ხალხს, ვინც სამრეწველო ინგლისში არსებული სიღარიბის პრობლემაზე ფიქრობდნენ და მის დასაძლევად ნაირნაირ სოციალურ პროგრამებს ამუშავებდნენ.

7. თითქოს თვითმიზნური პარადოქსია, არადა სრული ჭეშმარიტებაა. ქველმოქმედება უაილდს, ისევე როგორც ნიცშეს, სძაგს ორი მიზეზის გამო. ერთი მხრივ, ის აზარმაცებს ქველმოქმედების ობიექტს, ადამბლავებს მის აზროვნებასა და ნებისყოფას, ჰკლავს ადამიანში პიროვნული ღირსების გრძნობას. მეორე მხრივ, ის უსინდისო თვალთმაქცობაა — სხვებზე ზრუნვის ნიღაბქვეშ მალავს სოციალური უთანასწორობის სამუდამოდ შენარჩუნების წადილს.

8. უაილდის ამ აზრის გასაგებად მიზანშეწონილია განვასხვაოთ გარეგანი და შინაგანი

მოვალეობანი. გარეგანი მოვალეობანი ადამიანისთვის გარედან წაყენებული მოთხოვნებია მეორე ადამიანის, სოციალური ჯგუფის, ბიუროკრატიული აპარატის, რაგინდარა კორპორაციის მიერ. ეს ინსტანციები, ცხადია, საკუთარი ინტერესებიდან ამოდიან და არ ითვალისწინებენ ამა თუ იმ ინდივიდის ინტერესებს. ამიტომ მათი მიღება და მათდამი მორჩილება იძულებითია. შინაგანი მოვალეობა, საიდანაც კანტის ეთიკა ამოდის, ადამიანის შინაგანი ნორმაა. მას გონება შეიმეცნებს ქცევის საყოველთაო კანონად. ამიტომ მისდამი მორჩილება თავისუფლებას უდრის და, კონკრეტულად, გრძნობებზე გონების ბატონობის სახეს იღებს.

ოსკარ უაილდს, მოვალეობის უარყოფის დროს, მხედველობაში აქვს გარეგანი მოვალეობა. მაგრამ მისთვის არც „შინაგანი მოვალეობა“ მისაღები. უკანასკნელი მას ისევე გარეგანი მოვალეობის სახეცვლილ ფორმად მიაჩნდა, ხოლო გონების ბატონობა გრძნობებზე — ადამიანის დამახინჯებად.

ეთიკაში ოსკარ უაილდი „ჰედონიზმის“, „დახვეწილი ინტელექტუალური სიამოვნების“, „გრძნობადი მორალის“ მომხრეა და იმთავითვე შორს დგება „გონების ეთიკისგან“, „იმპერატიული მორალისგან“. ის, თავისი მრწამსით, კათოლიკეა და ეწინააღმდეგება პროტესტანტულ, პურიტანულ მორალს.

9. ტერმინი „აბოლიციონიზმი“ ნაწარმოებია ლათინური სიტყვისგან „აბოლიციო“, რაც გაუქმებას ნიშნავს. ასე ეწოდა XVIII—XIX საუკუნეების ჩრდილოეთ ამერიკაში მიმდინარე მოძრაობას ზანგების დამამცირებელი, რასისტული კანონის გაუქმებისთვის. აბოლიციონისტები ზანგების მონობის წინააღმდეგ მებრძოლი საზოგადოების წევრებს ერქვათ.

უაილდი უარყოფს კანონზომიერების არსებობას ისტორიაში და ისტორიულ მოვლენებს „მოქადაგე ადამიანთა“ ენერგიული ძალისხმევის შედეგად თვლის.

10. შეადარე მაისტერ ეკჰარტს: „ხამს ნაკლები ვიფიქროთ იმაზე, თუ რა ვქნათ. მეტი ფიქრი იმის შესახებ გვმართებს, თუ რანი ვართ თავად“.

არტურ შოპენჰაუერმა „ცხოვრებისეული სიბნელის აფორიზმებში“ ერთმანეთისგან არსებითად გამოიჯნა „ის, რაც არის ადამიანი“ და „ის, რაც აქვს ადამიანს“. მან ადამიანის ეს ორი განზომილება ხსენებულ თხზულების ორი მთავარი პარაგრაფის სათაურებად გამოიტანა. ამასთანავე, უპირობო უპირატესობა პირველს მიანიჭა.

იგივე სულისკვეთებაა ახალგაზრდა კარლ მარქსის სახელგანთქმულ „ფილოსოფიურ-ეკონომიკურ ხელნაწერებში“: „რაც უფრო მწირი ხარ შენ თვითონ, მით უფრო ნაკლებად არსებობ, მაგრამ მით უფრო მეტი შეიძლება გქონდეს“.

1935 წელს ფრანგმა ფილოსოფოსმა გაბრიელ მარსელმა გამოსცა ნიგნი სათაურით „ყოფნა და ქონა“. საინტერესოა, რომ მოგვიანებით, რამდენიმე ათეული წლის შემდეგ, გერმანელ-ამერიკელმა ფილოსოფოსმა ერის ფრომმა გამოაქვეყნა

ნიგინი ამავე სათაურით. ორივეგან ყოფნა ქონებაზე მაღლაა დაყენებული და ამის დავინყება ჩვენი დროის ერთერთ მთავარ მანკიერებადაა მიჩნეული.

მაგრამ დაბეჯითებით უნდა ითქვას: ყოფნა და ქონა დასავლურ აზროვნებაში ყველაზე არსებითად პირველად **სტოელებმა** განასხვავეს. მათ ბევრითად გახაზეს „ქონებასთან“ ადამიანის კავშირის სრული შემთხვევითობა. ქონება, საკუთრება შემთხვევითია, დროებითია. მასთან თავის გაიგივება ქრობას გვიქადის. ჩვენ გვეკუთვნის მხოლოდ ჩვენივე თავი და ნამდვილად მის მიმართ ვარსებობთ. ამგვარი, „შინაგანი ადამიანის“ პრინციპი ქრისტიანობაში სწორედ სტოელებიდან გადავიდა.

როგორც ვხედავთ, დიდი მოაზროვნეები, მათ შორის ოსკარ უაილდი, ამ საკითხში სრულიად ერთანხმებიან ერთმანეთს.

11. დაკვირვებული მკითხველი აქ საინტერესო პარალელს შენიშნავს: უაილდის ფრაზა „ცოტანი ცხოვრობენ, უმეტესობა კი არსებობს!“ არც ისე ორიგინალურია. ამას ჩვენშიც და დანარჩენ მსოფლიოშიც წარამარა იმეორებენ; ოღონდ გულისხმობენ იმის სრულიად სანინაალმდეგოს, რასაც ირლანდიელი მწერალი ამბობს.

უაილდი „ცხოვრებაში“ გულისხმობს ადამიანის მიერ საკუთარი თავის შექმნას, განვითარებასა და ამით ტკობას, ხოლო „არსებობაში“ — საკუთრებისთვის ბრძოლას. მდებო მასა კი „ცხოვრებაში“ გულისხმობს ქონებით ტკობას, ხოლო „არსებობაში“ — ყველაფერ დანარჩენს. როგორც ვხედავთ, აფორიზმი ორივე შემთხვევაში ერთნაირად უღერს, მაგრამ შინაარსი სრულიად განსხვავებული და ერთმანეთის სანინაალმდეგია.

12. თეოდორ **მომზენი** (1817—1903) — გამოჩენილი გერმანელი მეისტორიე. შეიმუშავა ისტორიული კვლევის მყარი კონცეფცია, რომლის თანახმადაც ისტორიის მეცნიერებაში გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს ზუსტი და ვრცელი ფაქტობრივი მასალის მოპოვებას და დიდ სიფრთხილეს განზოგადების დროს.

ამ მეთოდოლოგიური კონცეფციის გარშემო ჩამოყალიბდა ეგრეთწოდებული „მომზენის სკოლა“ ისტორიის მეცნიერებაში. სხვათაშორის, ამ სკოლის წარმომადგენლად ითვლება ივანე **ჯავახიშვილი**. მომზენი, ძირითადად ძველი რომის ისტორიაში მუშაობდა. იქიდან აიღო და განავითარა „დემოკრატიული მონარქიის“ იდეა. ამ იდეის საუკეთესო განხორციელებად მიაჩნდა იულიუს კეისრის დიქტატურა.

13. ჟოზეფ ერნესტ **რენანი** (1823—1892) — ფრანგი ფილოლოგი და მწერალი. მეტადრე იტაცებდა გამოჩენილ პიროვნებათა ცხოვრებას. განსაკუთრებული დიდება მოუტანა წიგნმა „იესოს ცხოვრება“.

14. ეთიკის ისტორიაში აშკარად იკვეთება „მეამბოხისა“ და „მშვიდის“ დაპირისპირება. ამბოხს აღმერთებდნენ: პერაკლიტი, ფისტე, ნიცმე, ბაი-

რონი, კამიუ... სიმშვიდეს ანიჭებდნენ უპირატესობას: ლაო-ძი, სოკრატე, სტოელი ფილოსოფოსები, გოეთე... გვახსოვს, ჩვენმა ახალგაზრდა თავადმა ილია **ჭავჭავაძემ** მემამბოხე თერგი არჩია მშვიდ მყინვარს.

ამბოხი და სიმშვიდე არსებობის ორი მეტაფიზიკური განზომილებაა. პირველი გამოხატავს საზღვრებში დაუტევლობას, უსასრულობას, მეორე — ზომიერებას, სისრულეს. ამბოხი გრძნობისმიერია, სიმშვიდე — გონებისმიერი. მემამბოხე დამოუკიდებლობას აღმერთებს, მშვიდი — თავისუფლებას. ადამიანები, მათი ტემპერამენტის მიხედვით, ან ერთს ამჯობინებენ, ან მეორეს. სანგვინიკოს უაილდს სიმშვიდე უყვარს. მას ჭეშმარიტება სინათლისა და სიმშვიდის კონცხიდან ეცხადება, როგორც ბაირონს — წყვილადში ჩაფლულ ბობოქარ ოკეანიდან.

15. შეადარე **ნიცშეს** იგავს „სამი მეტამორფოზისთვის“ თხზულებიდან „ასე ამბობდა ზარატუსტრა“. სულის განვითარება სამ საფეხურს გაივლის. ჯერ აქლემია ის, მოვალეობის ტვირთს ეზიდება. შემდეგ ლომად გადაიქცევა — ძირს დაანარცხებს მოვალეობებს და საკუთარ ნებას აღმართავს სახელმძღვანელოდ. უმაღლეს საფეხურზე კი ბავშვია — შემოქმედი, მოთამაშე, სიხარულით აღსავსე.

ხოლო ბევრად უფრო ადრე **პერაკლიტი** ეფესოელს ბუნების უზენაესი კანონზომიერება ბავშვის თამაშად მოეჩვენა: „დრო ბავშვივით თამაშობს, შაშის კოჭებს აქეთ-იქით ალაგებს: ბავშვის მეუფება!“.

16. „შეიცან თავი შენი!“ („Gnosi sauton“) — ძველი ბერძნული მცნება, რაიც დელფოს სამისნობე ეწერა და შემდეგ **სოკრატემ** თავისი ეთიკური მოძღვრების მთავარ მოწოდებად აქცია. ორივე შემთხვევაში იგულისხმებოდა: ადამიანი უფრო ღრმა და მაღალ განზომილებას შეიცავს, ვიდრე მისი ცხოვრების სახით ჩანს. ხოლო როცა ადამიანი ამას შეიცნობს, ის ძირფესვიანად შეიცვლება და ზნეობრივად იცხოვრებს.

ადვილი შესამჩნევია, რომ საკუთარი თავის ამგვარი შემეცნების საბოლოო მიზანი და შედეგი საკუთარი თავის ძირფესვიანად შეცვლაა, „ბუნებრივ-საზოგადოებრივი არსების“ „ზნეობრივ არსებად“ გადაქცევაა, საკუთარი თავის ხელახლა დაბადება და შექმნაა.

ისე ჩანს, რომ ყოველივე ეს ერთობ სხვაა, ვიდრე შემეცნება; და რომ „შეიცან თავი შენი!“ არაა სწორი მოწოდება. მართლაც, როგორღა შეიძლება შევიცნო ის, რაც ჯერ არ არის და უნდა შეიქმნას? ამიტომ ზოგჯერ ხსენებული მოწოდება იცვლება ახალი, თითქოს უფრო სწორი მოწოდებით: „შეჭქმენ თავი შენი!“. ანტიკური მცნების ამგვარ სახეცვლილებას ვხედავთ დასავლეთის პროტესტანტულ კულტურაში — იოჰან გოტილიბ **ფისტესთან, გოეთესთან, სიორენ კირკეგორთან...**

უაილდი ამ მცნებას უფრო პარადოქსულად, გამომწვევად გამოთქვამს: „იყავ ის, რაც ხარ!“.

„საკუთარი თავი“ იმთავითვე არსებობს ძირე-

ულად, ფუნდამენტურად, ოღონდ საზოგადოება ცდილობს და გვასწავლის მის ჩაქოლვას. ადამიანმა, საზოგადოების საპირისპიროდ, უნდა სცადოს და ისწავლოს მისი გადარჩენა და განვითარება. ესაა ადამიანის უმთავრესი საქმე, მისი ცხოვრების მთავარი ამოცანა და აზრი.

ეს მცნება ეხმაურება აღმოსავლურ, განსაკუთრებით დაოისტურ ეთიკას, რომელიც არ გვირჩევს „აქტივობას“, კონფუციანურ „რეფორმატორობას“ და მოგვინოდებს „უქმობისკენ“ („უვი“) იმად დარჩენისკენ, რაც ვართ, და იმის შენარჩუნებისკენ, რაც „არის“. ქართველმა მწერალმა ჯემალ ქარჩხაძემ მას „მეთერთმეტე მცნება“ უწოდა და ამ სათაურით მოთხრობა დაწერა.

17. ოსკარ უაილდი დენდია და უჭირს სიმდიდრის უარყოფა. სიმდიდრე მას საკუთარი თავის განვითარების პირობად მიაჩნდა. მაგრამ სიმდიდრის მოპოვება, მისი შენარჩუნება და გაზრდა ისეთ განუწყვეტელ ძალისხმევას ითხოვს ადამიანისგან, რომ გამორიცხული ჩანს დრო დარჩეს საკუთარი თავის განვითარებისთვის; მეტიც, საერთოდ გაჩნდეს ამგვარი იდეა მდიდრის ცნობიერებაში. ვფიქრობთ, ამ საკითხში მარქსმა ბევრად უფრო ღრმად ჩაიხედა, ვიდრე ირლანდიელმა პოეტმა.

ხოლო რაც ეხება სიმდიდრისადმი ქრისტეს დამოკიდებულებას: ეს დამოკიდებულება სრულიად განსხვავებული იყო იმისგან, რაშიც უაილდი ცდილობს დაგვარწმუნოს: „უმაღლესი გამკვრება ნემსის ყუნწში, ვიდრე მდიდარი შევა ღვთის სასუფეველში“ (მათე 19, 24).

18. უაილდის ანარქიზმი აშკარაა. ეს ჩანს მის ყველა ნაწარმოებში და პირადი ცხოვრების სტილშიც. სახელმწიფო, თუ „საზოგადოებრივი ხელშეკრულების თეორიას“ დაუფუჯერებთ, ადამიანმა თავის დასაცავად გამოიგონა. მაგრამ თანდათან სწორედ სახელმწიფოსგან ადამიანის დაცვა იქცა უპირველეს საჭირობო საკითხად. ამან წარმოშვა ანარქიზმი და ვეჭვობ სხვა მწერალს გამოეხატოს იგი უაილდზე უფრო კოლორიტულად.

სახელმწიფო ადამიანის სამართავად არსებობს. ამით ის იმთავითვე უკრძალავს ადამიანს მის მთავარ საქმეს – მართოს და განავითაროს საკუთარი თავი. უაილდი იმდენად „გამოუსწორებელი ანარქისტი“, რომ „კარგ“ სახელმწიფოს „ცუდი“ სახელმწიფო ურჩევნია, ხოლო „თაფლისკვერით“ მართვას — „მათრახით“ მართვა.

19. შეადარე ფიოდორ დოსტოევსკის გმირს „იდიოტიდან“ — თავად მიშკინს, ვინც ამტკიცებს, რომ მკვლელის სიკვდილით დასჯა მის მიერ ჩადენილ დანაშაულზე უფრო მეტი სისასტიკეა. მას უფრო მეტი ბოროტება ატყდება თავზე, ვიდრე თვითონ დაატყება სხვას. ამიტომ ფორმულის „კბილი კბილის წილ, თვალთ თვალის წილ!“ სამართლიანობა მოჩვენებითია, როცა ამ ფორმულას სახელმწიფო იყენებს. უაილდი, როგორც ვხედავთ, სავსებით იზიარებს ამ თვალსაზრისს.

20. შეადარე ლაო-ძის: „რაც მეტია კანონი და ბრძანება, მით მეტია ქურდი და ავაზაკი“ („დაოდე ძინ“, ლექსი 57).

21. ნამდვილი უაილდური პარადოქსი! ასეთი აზრებისთვის ოსკარ უაილდს ცინიკოსადაც კი მიიჩნევდნენ. ეს „უკუღმართი მწერალი“ ზოგჯერ სრულიად სერიოზულად ამჟღავნებდა ერთგვარ პატივისცემას დამნაშავეებისადმი. ცნობილია მისი უკვდავი პარადოქსი: „თუ მართალია, რასაც ინგლისის გაუსაძლისი საპატიმროების შესახებ ჰყვებიან ხოლმე, მაშინ მე დაბეჯითებით ვაცხადებ: ინგლისი არაა ღირსი ჰყავდეს პატიმრები!“. გულისხმობდა მათ, ვინც არღვევენ კანონებს მორჩილებისადმი სიძულვილის და არა გაჭირვების გამო.

შეიძლება გაგვახსენდეს ჰეგელი. ის აქებდა ბიბლიურ ცოდვით დაცემას, რადგან იგი მიაჩნდა ადამიანობის დასაწყისად. ღვთისადმი დაუმორჩილებლობით ადამმა თავისი ნება დაადასტურა და იქცა თავისუფალ ქმნილებად, ადამიანად. გვახსოვს: ძველ აღთქმაში ღმერთს მასთან მებრძოლი იაკობი უყვარს და არა მისი ძმა, „მშვიდობიანი“ ესავ.

ფიოდორ დოსტოევსკი იწონებდა ღვთის გამოხასიათ, თუ ამას თან ახლდა ძლიერი, თავისუფალი ნება. აი, რას ამბობს იგი თავის თანამედროვე ათეისტებზე: „ეს საცოდავები არ იცნობენ იმ ძალასაც კი ღვთის უარყოფისა, რაიც ასე ბოხოქრობდა ჩემში წლების მანძილზე“.

მეოცე საუკუნის სახელგანთქმული ინდოელი გურუ ბჰაგვან შრი რაჯნიში (ოშო) გვთავაზობს საინტერესო განმარტებას იესოს იგავისა გზადანბნეული ცხვრის შესახებ. ავდრიანი ლამის ნკვარამში გონიერმა მწყემსმა თავი მიახება 99 ცხვარს და მესამე, გზადანბნეული ცხვრის საძებრად გაეშურა, იპოვა იგი და უთხრა, მე შენ დანარჩენ 99-ზე მეტად მიყვარხარო. ოშოს განმარტება ასეთია: იესოს ის ერთი ცხვარი უყვარს გამორჩეულად, რადგან ის მემამბოხეა — არ დადის გატყუპნილ გზით, არ ცხოვრობს გარედან დადგენილ წესებით. ის ცდილობს თვითონ გაჭრას გზა და არღვევს წესს, აშავეებს.

ეს, რა თქმა უნდა, არ ნიშნავს, რომ ადამიანი დამნაშავეობას უნდა ესწრაფოდეს. არა, მიზანი განწმენდა და წმინდანობაა, მაგრამ წმინდანობისკენ მიმავალმა „დანაშაულის სკოლა“ უნდა გაიაროს. ამით სწავლობს იგი დამოუკიდებლობას და თავისუფლებას, რაიც ძალთა სიჭარბის, ენერჯის ნიშანია.

„მიმოიხედეთ გარშემო, — ამბობს ოშო, — ის ადამიანები, ვისაც კარგ ხალხად თვლით, თითქმის ყოველთვის სუსტები არიან. მათი კარგი თვისებები მათი ძლიერებიდან კი არა, სისუსტიდან მომდინარეობს. ისინი კარგები არიან, რამეთუ ვერ ბედავენ იყვნენ ცუდები. რასათნობას უნდა ელოდეთ მათი სისუსტისგან? სათნოება ხომ პირთამდე სავსე ძალიდან მოედინება და მხოლოდ მაშინაა ჭეშმარიტი, თუ სიცოცხლისუნარიანია და ნიაღვარსა ჰგავს!

ამიტომ, როცა ცოდვილი წმინდანად გარდაისახება, მის სინმინდეს თავისი ძლიერება ექნება. საშუალო ადამიანი თავისი სისუსტის გამო ხდება წმინდანი. მისი სინმინდე მკვდარი და უფერულია, უსიცოცხლოა. თქვენ შეგიძლიათ თქვენი სისუსტის გამო იქცეთ წმინდანად, მაგრამ მაშინ კი არ პოულობთ, არამედ ჰკარგავთ ჭეშმარიტებას. ხოლო თუ სიძლიერის გამო ხდებით წმინდანი, მხოლოდ მაშინ აღწევთ ჭეშმარიტებას. თუ ადამიანი იმიტომ იქცევა კარგად, რომ არ შეუძლია იყოს ცუდი, ის არაა ჭეშმარიტად კარგი. გახდება თუ არა ძლიერი, ის მაშინვე ცუდ ადამიანად გადაიქცევა. მიეცით ძალაუფლება და ნახავთ: ძალაუფლება დაუყოვნებლივ გააფუჭებს მას“ (ოშო, მდოგვის მარცვალი, თბილისი, „სავანეთა“, 1994, გვ. 145).

22. შეადარე არტურ შოპენჰაუერი: „ხუთი წლის ასაკიდან მოწყობილია სართავ ან სხვა რომელიმე ფაბრიკაში; იჯდე იქ ჯერ ათი, მერე თორმეტი, ბოლოს კი თოთხმეტი საათი ყოველდღე და ასრულებდე სულ ერთსა და იმავე უმარტივეს მოძრაობებს — ეს მეტისმეტად ძვირი გადასახადია იმ სიამოვნებისთვის, რასაც სულის მოთქმა ჰქვია. მაგრამ სწორედ ასეთია მილიონების ხვედრი და მას ჰგავს ხვედრი სხვა მილიონებისაც“ (არტურ შოპენჰაუერი, ცხოვრებისეული სიბრძნის აფორიზმები, გამოცემილია Carpe diem, თბილისი 2012, გვ. 154).

23. ოსკარ უაილდი ოპტიმისტია — სწამს ადამიანს. მას სჯერა, რომ თავისუფალ დროს, მოცალეობას ადამიანი შემოქმედებისა და ცხოვრებით ტკბობისთვის გამოიყენებს. მაგრამ უფრო სწორი ჩანს სენეკა, ვინც ამბობდა: ძნელია სიმშვიდე მოცალეობის ჟამს! შრომა ცუდია, მაგრამ მოცალეობა უარესია. ის ჰბადებს მონყენილობას. თავისუფალი დრო სიკეთეა მხოლოდ სულიერი სიმდიდრის, კერძოდ, ინტელექტის სიჭარბის შემთხვევაში. მაგრამ ინტელექტი, ჩვეულებრივ, ნების მსახურია, ანუ მცირე რაოდენობით რგებია ადამიანის მოდგმას. ამიტომ მოცალეობა მისთვის ტანჯვაა, ხოლო შრომა — ყველაზე იაფი და სასარგებლო გასართობი.

რამდენად გამართლდა უაილდის პროგნოზი მანქანის მომავლის შესახებ? ჯერჯერობით პირიქით უფროა: მანქანამ დაიმონა ადამიანი. ჯერ ერთი, მან უმუშევრობა გამოიწვია. მეორეც, მან გარემო გააბინძურა. მესამე, მანქანური შრომა ადამიანის შემოქმედებაზე მალა დადგა, რის გამოც ადამიანი არასრულყოფილ, მეორეხარისხოვან მანქანას დაემგვანა.

24. ეს არაა გულგრილობისკენ მონოდება. უაილდი მოუწოდებს ჭეშმარიტების ერთგულებისკენ. შემოქმედებისას პოეტმა უნდა იხელმძღვანელოს მხოლოდ ღვთივთ ბოძებული და არა სხვისი გემოვნებით. თითქოს ეს სადავო არც უნდა იყოს, მაგრამ დემოკრატიულ საზოგადოებაში ხმათა უმრავლესობა იქცევა ულტიმა რატიო — დოსკარ უაილდი წინანარ გრძნობს, რომ დიდი ხელოვნების ადგილს უტიფრად იკავებს „პოპუ-

ლარული ხელოვნება“. ხელოვნება მასების განსასჯელი ხდება.

შეადარე ალექსანდრ პუშკინის ლექსი „პოეტს“: „პოეტო, ნუ დაჰკანკალებ ხალხის სიყვარულს. აღტაცებულთა ყიფინა მსწრაფლ გადაივლის. ბრიყვის განსჯასაც და ბრბოს სიცილსაც გაიგონებ, მაგრამ იყავ მტკიცე, მშვიდი, პირქუში. შენ მეფე ხარ, იყავ მარტოკა! იარე თავისუფალ გზით, საითკენაც გული გაგინევს; სრულჰყავ საყვარელ ფიქრთა მონაგარი და ნუ გინდა ჯილდო კეთილშობილურ გმირობისთვის. ეს ჯილდო შენშივეა; შენ თავადა ხარ საკუთარ თავის მსაჯული უზუნაესი. შენზე მკაცრად ვინლა განსაჯოს შენნი რუდუნებანი? ხომ მოგწონს იგი, მსაჯულო პოეტო? მაშ ლანძლოს იგი ბრბომ, შებილნოს შენი საკურთხეველიც, სადაც წმინდა ცეცხლი ანთია, და ბავშვურ სიანცით არყიოს ტახტი შენი!“.

25. სიახლისკენ უაილდის ბეჯითი მონოდება ძალიან ფრთხილად უნდა გავიგოთ. „სიახლე სიახლისთვის“, უხამსი „ინოვაციები“, „ეპატაჟები“ ნამდვილი სიახლის ოდენ პალიატივებია და სწორედ ისაა, რასაც უაილდი ებრძვის. სიახლეში ჩვენი პოეტი გულისხმობს მხოლოდ ინდივიდუალობას, შინაგან განცდასა და დანახვას. თუ რამე მართლაც თვითონ განიცადე, მისი გამოთქმა უთუოდ სიახლე იქნება. ახლებურად თქმას კი არ უნდა ცდილობდე, არამედ თვითონ უნდა განიცდიდე. ხოლო როცა ახლებურად თქმას ცდილობ, სწორედ მაშინ „ძველებურად“ ლაპარაკობ.

26. უაილდი სწორად შენიშნავს: ავტორიტეტი ჰკლავს ინდივიდუალობას და ამით ვნებს შემოქმედებას. მაგრამ არ უნდა დაგვავინყდეს: ავტორიტეტი სასარგებლოცაა და, მამასადამე, მისი უარყოფა სახიფათოა. ავტორიტეტი აღკვეთს თვითნებობას და უწესრიგობას, რასთანაც ასე ახლოსაა ადამიანთა „საერთო საცხოვრებელი“.

მთავარი აქ ისაა, რომ ავტორიტეტის გარეშე ცხოვრება შეუძლებელი ჩანს. სიტყვაზე: რუსთველის ავტორიტეტმა რამდენადმე შეაფერხა პოეზია, სამაგიეროდ შესაძლებელი გახდა კარგისა და ცუდის მკაფიოდ გარჩევა. როცა ავტორიტეტი არ არსებობს, მაშინ „კარგი“ იქცევა „ცუდად“ და „ცუდი“ — „კარგად“. აი ამ აზრ-გაგებით, მდაბიო იქცევა ავტორიტეტად. ჯანსაღი ავტორიტეტის წინააღმდეგ ლაშქრობას გონჯი ავტორიტეტისკენ მივყავართ.

27. ედმუნდ ბერკი (ურკე) (1729-1797) — ირლანდიელი მოაზროვნე და საზოგადო მოღვაწე, ინგლისის პარლამენტის წევრი, პოლიტიკოსი, განმანათლებლური ხანის პუბლიცისტი, ბრიტანული კონსერვატივიზმის იდეური მამამთავარი. ერთი იმ იშვიათ მოაზროვნეთაგან, ვინც უარყოფითად შეხვდა საფრანგეთის დიდ რევოლუციას. მან მაშინვე იგრძნო, რომ ეს იყო ბრბოს აღზევების დასაწყისი დასავლურ ცივილიზაციაში.

ბერკს ეკუთვნის ჩვენი დროის რამდენიმე პოპულარული ფრაზა: „პრესა მეოთხე ხელისუფლება“.

ბაა“, „არაფერი იდეალურ დემოკრატიაზე უფრო სამარცხვინო დედამინის ზურგზე!“, „ნარმატების სანინდარი ტალანტი კი არა, მისი არქონაა“.

28. ოსკარ უაილდი თავისი პარადოქსული მცენების ერთგულია: „ბოროტებაც, ისევე როგორც ყველაფერი სხვა, ნამდვილი სჯობს!“. „ნახევარი ბოროტება“ სიკეთე გეგონება და მიგაძინებს, სრული ბოროტება კი გამოგაფხიზლებს.

29. ჯორჯ მერედითი (Meredith) (1828-1909) — ინგლისელი მწერალი და პოეტი, ეგრეთწოდებულ პრერაფაელიტთა თანამოაზრე. მისი ყველაზე ცნობილი რომანებია: „რიჩარდ ფევერელის განსაცდელი“, „ივენ ჰარინგტონი“... სახელი გაითქვა აგრეთვე პოეტური კრებულის „თანამედროვე სიყვარული“.

30. შეადარე სენტენცია დიდი სპარსული პოეზიიდან: „ნუ ჩაუჯდები, ლექსისკაცო, ხელმწიფეს ნავში!“. პოეტ მურმან **ლუბანიძეს** ლექსი აქვს დანერილი ამ სპარსული სიბრძნის გამო:

„პოეტზე იტყვის, ჯამი იტყვის, ფეჰლევი იტყვის, რუდაქი იტყვის სიტყვასიტყვით ამასვე თითქმის: — შორიდან საღმთი შენ ხელმწიფეს დასდევი ფასი, კაცია ისიც, მაგრამ მაინც ქვეითად გასნი! არ შეგეშლოს, არ გაბრიყვდე, არ იყო ბავშვი, არამც და არამც არ ჩაუჯდე ხელმწიფეს ნავში!“

ოსკარ უაილდი გულისხმობს, რომ დანტემ და ტასსომ თავის თავზე იწვინებს „ხელმწიფის ნავში ჩაჯდომის“ მთელი უბედურება. დევნილი და დიდ თავადს შეხიზნული დანტე „სამგლოვიარო დღესასწაულებს“ მართავდა დაკარგულ თავისუფლების გამო; ხოლო ფერარას ჰერცოგის კარის პოეტობამ საგიჟეთამდე მიიყვანა დიდი ტორკვატო ტასსო.

31. შეადარე კონსტანტინე **გამსახურდიას** „დიდოსტატის მარჯვენას“ იდეა: ხელისუფლება და ეკლესია ერთნაირად მტრობს შემოქმედებას. მიზეზი ორივეგან ერთია: ხელოვანი ღმერთთან მორკინალი იაკობია!

იმავე მიზეზით **პლატონი** თავისი „იდეალური სახელმწიფოდან“ აქევეებს ჰომეროსსა და ჰესიოდეს. სახელმწიფო კანონით შეკრული მახინაა, პოეტის ერთადერთი კანონი კი ყოველგვარი კანონისგან თავისუფლებაა, მისი უსასრულო ფანტაზიაა.

32. ბენვენუტო ჩელინი (1500-1571) — იტალიელი მოქანდაკე, ოქრომჭედელი და მწერალი, მიქელანჯელოს მოწაფე, მანიერისმის თვალსაჩინო წარმომადგენელი.

33. ოსკარ უაილდის მსჯელობა აქაც ღრმად ფილოსოფიურია. ყველა დიდი ფილოსოფოსი ამას ამბობს: ადამიანი იცვლება! **ჰეგელი** ამას ადამიანის ისტორიულობას უწოდებდა.

ძალიან მოკლედ რომ ვთქვათ, აქ იგულისხმება ერთადერთი რამ: ადამიანი „ტრანსცენდირებს“ (კარლ **იასპერსი**), ანუ გადის ნებისმიერი საზღვრიდან. საზღვრიდან გასვლა, თავისუფლება მისი უღრმესი არსია. უაილდი შენიშნავს: იმ-

პერატორებს ჰგონიათ, რომ შეჰქმნეს საბოლოო საზღვრები ადამიანისთვის. ეს მათი შეცდომაა და ინვეეს აჯანყებას. ასე განმარტავს უაილდი ფრანგულ რევოლუციას.

მართალია, დიდი ფილოსოფოსები ადამიანთა უცვლელობასაც ამტკიცებენ, მაგრამ იგულისხმება: უცვლელია სწორედ ადამიანის ცვალებადობა.

34. უაილდი ეხება ეთიკის წყვეულ პრობლემას: საიდან მომდინარეობს ადამიანის და საზოგადოების განუწყვეტელი წინააღმდეგობა და, აქედან, ადამიანის ტანჯვა? „საზოგადოებრივი ხელშეკრულების თეორიის“ მომხრენი ამბობენ: ამ წინააღმდეგობაში ადამიანია დამნაშავე. ის თვითნებურად არღვევს სხვის „ბუნებრივ უფლებებს“ და აუცილებელი ხდება მისი შეზღუდვა გარედან. ეს კი უარესად ამძაფრებს თვითნებობისკენ სწრაფვას, რადგან უკანასკნელს ემატება კანონისადმი სიძულვილი.

უაილდი საწინააღმდეგო აზრს ემხრობა: ხსენებულ წინააღმდეგობაში საზოგადოება სტყუის. ის იმთავითვე ინდივიდის მტერია და გარედან ზღუდავს მას. ეს კი ინვეეს ინდივიდის მწვავე რეაქციას და აჩალებს მტრობას. ადამიანი ბუნებით კეთილია და ეთიკაც უნდა დაემყაროს მისი თავისუფალი განვითარების იდეას. მეორდება **ლაოდის** სიბრძნე: რაც უფრო მეტია კანონი, მით მეტია დანაშაული. როცა შეწყდება „სოციალური აქტივობა“, ყველაფერი სრულიად მარტივად გადაწყდება და დალაგდება.

როგორც ჩანს, ყველა დროის ეთიკა იქმნება ორი მიდგომიდან. ერთი ამოდიან ადამიანისადმი უნდობლობიდან (კონფუცი, პლატონი, იესო, შოპენჰაუერი), მეორე კი — ადამიანისადმი ნდობიდან (ლაო-ძი, ბუდა, რუსო...). ოსკარ უაილდი ამკარად მეორეთა მხარესაა.

35. შეადარე ძველი ათენის ეპიკურელთა საქმოს მთავარი პრინციპი, რაიც მათი სკოლის ბჭეზე ყოფილა აღბეჭდილი: „კეთილი მგზავრო, შენ აქ გელოდება ადამიანურ სათნოებათაგან უმაღლესი — სიხარული“. მათ სწამდათ, რომ ადამიანთა ცხოვრებას ყველაზე მეტად სიხარული აკლია. თანამედროვე ფსიქოანალიზიც დღევანდელი ადამიანის უმთავრეს ეთიკურ პრობლემად უსიხარულო ცხოვრებას თვლის.

ოსკარ უაილდი დიდად აფასებდა ეპიკურელთა ეთიკას და თავის მრწამსს „ახალ ეპიკურელობას“, ხანაც „ახალ ჰედონიზმს“ უწოდებდა.

36. ქრისტეს უაილდისეულ განმარტებას საინტერესოდ ეხმაურება რუსი ფილოსოფოსისა და რელიგიური მოაზროვნის, ვასილი **როზანოვის** (1856-1919) თვალსაზრისი: „ქრისტე არასოდეს იცინოდა. — შენიშნავს როზანოვი. — ამიტომ განა ცხადი არ არის, რომ **გიგოლისთვის**, ვითარცა ქრისტეანისთვის, სიცილი დანაშაულს ედრეობდა?! მე ვერ ვიხსენებ მომღიმარ ქრისტეს. სახარებას სევდისა და მწუხარების ბეჭედი აზის. კი, არის მასში სიხარული, მაგრამ — სრულიად თავისებური, უსულდგმულო, ზეციური;

სიხარული, რაიც დედამიწაზე და კაცობრიობაზე განუზომლად მაღლა დგას...

კი, ეკლესია მღვდლებს ქორწინების ნებას რთავს, ოღონდ — შეყვარებულობისა და არჩევანის გარეშე; მღვდელმა უნდა იქორწინოს უბრალოდ ვინმეზე, თანაც დაუყოვნებლივ. საქმროს საცოლე იმაზე მეტად არ უნდა უყვარდეს, ვიდრე ოფიცერს — ჯარისკაცი...

სახარებაში არც სიცილია, არც შეყვარებულობა. მათი ერთი ნვეთიც კი საკმარისია, რომ ამ საკვირველი წიგნის ყველა გვერდი დაიფერფლოს და „განიპოს კრეტსაბმელი“ ქრისტიანობისა...

გოგოლიც და საზოგადოდ ლიტერატურაც, ვითარცა თამაში, სიცელქე, ლიმილი, სიკოხტავე და ყვავილი ადამიანის ცხოვრებისა, სრულიად შეუთავსებელია „მონოყვავილთან“ — უტკბეს იესოსთან“ (გიორგი ხეოშვილი, ვასილი როზანოვი, თბილისი, 2013, გვ. 137-139).

37.ოსკარ უაილდს ადამიანი ესმის როგორც

„ერთი“, ბუნებისგან ჩამოსხმული ზოდი, რაიც გახეთქა საზოგადოებამ. ასეთ ადამიანს **ჰეგელი** „ხელოვნების მშვენიერ ქმნილებას“ უწოდებდა და ბერძნულ კულტურაში ეგულებოდა იგი აქილევსის, ალექსანდრეს, ანტიგონეს სახით...

შეიძლება შევეკამათოთ ცისფერსისხლიანი დენდის ამ რწმენას რუსი დემონის, **დოსტოვესკის** მეთაურობით. იქნებ ადამიანი, ცნობიერების პატრონი, „ორი“ უფროა, ვიდრე „ერთი“. ასეთ შემთხვევაში წინააღმდეგობა და ტანჯვა მისი ბუნება იქნება, ხოლო მისი „გაჯანსაღების“ მცდელობა — შეუძლებლის დემონური ნადილი.

მაგრამ ყველაფერი ეს შორს სცილდება ცოდნის საზღვრებს, ვითარცა სფერო რწმენისა. ამიტომ ისღა გვრჩება ვთქვათ: ნეტარ არიან მორწმუნენი!

**თარგმნა და კომენტარები დაურთო
ზურაბ ხასაია**

გთავაზობთ XIX - XX საუკუნეების დიდი რუსი პოეტების რჩეული ლექსების თარგმანებს. პევრი ლექსი პირველად ითარგმნა ქართულ ენაზე.

ალექსანდრ პუშკინი

(1799 - 1837)

წინასწარმეტყველი

ბნელ უდაბნოში უქმად ვიარე,
სულით მწყურვალნი მარტო ვეძინე,
და სერაფიმი მე ექვსფრთიანი
გამომეცხადა გზაჯვარედინზე.
სიზმარ-ცხადივით მჩატე თითებით
ჩემს თვალებს მისწვდა გაბედიტებით,
შევიფრთხილა, როგორც არწივმა
და თვალისჩინი ჩემი გაბრწყინდა.
მერე შეეხო ის ჩემს სასამენელთ
და ქვეყნის ჩქამი აღძრა ასევე:
ცათა ზრიალის ხმა ჩამესმოდა
და ანგელოზთა მთაზე ხარება,
და ძრომიალი ზღვაში ქვემძრომთა,
ვაზის შეთვალვა, მსხმოიარება.
ალარ დამცალდა მერეც ლოდინი,
ბაგე გამიხსნა და ეს ცოდვილი
ენა ამართვა მოლაზღანდარე,
ფუჭსიტყვაობას რომ ვერ ამთავრებს;
მერე იმასაც კი შევესწარი -
მიბოძა ბრძენი გველის ნესტარი,
მერე მახვილი დამცა მკერდამდი
და გულის ნაცვლად მე ნაღვერდული
ჩამიდგა მკერდში თავის მარჯვენით
და უდაბნოში ოხრად დარჩენილს
გამესაუბრა მერე გამჩენი:
„აღსდექ, ქვეყანა მოვლე ყოველი,
წინასწარმეტყველო, ფერით უღევი,
და აღასრულე ნება ცხოველი,-
სიტყვით აღანთე კაცთა გულები“.

დროა მნათობის ჩასვენებისა,
ულურჯეს ზღვაზე საღამო ხანს ჩამონვა ნისლი,
ო, იხმაურე, იხმაურე, აფრავ, ნებისად,
ო, დაღვრემილო ოკეანევ, იღელვე რისხვით.

გავცქერი ნაპირს და შორ სანიერს
და ვხედავ გრნეულ, ულამაზეს სამხრეთის მინას,
ნალველი მძალავს და მეც იქით ვისწრაფვი იმნამს,
მოგონებებმა სანატრელი ხმა მომანიეს.
ვგრძნობ, ისევ ისე დამისველდა თვალი კურცხალით,
მიბნედილია სული და ინვის,
არ მიღველფილა ის ოცნება ჯერ კიდევ, ვიცი,
ვიგონებ გიჟმაჟ ტრფობას გულმწყრალი.
ვიგონებ ტანჯვას, იმ ტკბილ-მწარეს — გულს რომ ეღირსა,
მაცდურ იმედთა შევიქენ ღირსი,
ო, იხმაურე, იხმაურე, ქარო, ნებისად,
ო, დაღვრემილო ოკეანევ, იღელვე რისხვით.
ჩემო ხომალდო, მაზიარე იმ შორ მხარეს და
მიმანდე ზღვების სურვილებს მხურვალს,
ოლონდ ნუ მიმგვრი სანაპიროს, სადაც დანესტრა
გული მშობლიურ ჯანლების ურვამ.
იქ ნუ მიმიყვან, სადაც ენთო ვნება უზღველი
და გრძნობებს ცეცხლი ველარ ჩაფუქრე,
სადაც ჩუმ-ჩუმად მილიმოდნენ ნაზი მუზები,
სადაც დავტოვე მე სიჭაბუკე.
სადაც გამცვალა სიხარულმა, ბუმბულზე მჩატემ,
ფრთა განმარიდა და მიმცა ვარამს,
სადაც დავტოვე ჩემი ადგილ-მამული წყნარად
და თავი სულ სხვა ბილიკებს ვანდე.
მე თქვენც დავტოვეთ, ო, წილხვედრნო ტკბილი ცხოვრების,
მეგობრებო და სიჭაბუკევ, ნამის მენილევ!
თქვენც ბანოვანნო, ო, ვისთანაც დაუცხრომელი
ვნება მტანჯავდა და მას შევწირე
მსხვერპლად სილაღე, სიჩაუქე, სულიც, სახელიც...
მე დავივინყე ყმანვილქალნი მოლალატენი,
ოქროცურვილი გაზაფხულის თანამზრახველნი...
მაგრამ იმ ძველი ტრფობის ნალველი,
ის ღრმა ჭრილობა, ის ნაჭდევი გულისღელვისა
ვერ მოვირჩინე, ჯავრი მკლავს მისი,
ო, იხმაურე, იხმაურე, ქარო, ნებისად,
ო, დაღვრემილო ოკეანევ, იღელვე რისხვით.

ყვავილი

წიგნში ჩარჩენილ ხმელ ყვავილს ვხედავ,
დავინყებიათ, გასვლია ყავლი,
უცნაური მხვდა ოცნება ხვედრად,
შევეხე რა ამ ჩამომჭენარ ყვავილს.

სად ყვავილობდა, რომელ გაზაფხულს?
ან ალაღბედად და ასე უცებ
მისი მონყვეტა ვინ განიზრახა,
ან ვინ ჩაანწა ამ წიგნის ფურცლებს?

სახსოვარია იქნებ იმ დღეთა,
როცა სატრფოსთან შეყრა აღირსა

განგებამ, ანდა ერგუნა ხვედრად
გაყრა და ჟამი ხეტიალისა?

სად გაქრნენ? - მათი კვალიც არ მოჩანს -
ის ბანოვანი ან ის ყარიბი?
იქნებ ორივე უკვე ჩამოჭკნა,
როგორც ეს ხმელზე ხმელი ყვავილი?

* * *

საქართველოს მთებს ნთქავს ნყვდიადი შემომთალხველი,
ლამეს არაგვის ზათქი გასერავს,
სევდა მერევა მე მსუბუქი. ნათელია ჩემი ნალველი,
ნალველი ჩემი შენით სავსეა.

ო, შენით მხოლოდ... მწუხარების ჟამს ასე დამდგარს,
ასეთი მშვიდი ყოფა უცვნია,
გულს კი კვლავ უყვარს, ცეცხლის ალი ედება რადგან,
რომ არ უყვარდეს არ შეუძლია!

* * *

ყოფნა — ამაო ეს საჩუქარი
ვინ მისახსოვრა? ვინ, ვინ ინება?
ან ვინ მარგუნა ხვედრი მწუხარე -
გაქრობა — მკაცრი ეს განჩინება?

შენეცნით მტრული ძალაუფლების
გამომარიდა არყოფნას, ვიცი,
სულში ვნებათა მომცა სუფევა,
გონება ეჭვით ამივსო ციმციმ.

ახლა მიზანიც არ გამაჩნია,
გული — ფუჭია, უქმი — გონება,
და თან მომყვება მუდმივ აჩრდილად
აბეზარ დღეთა ერთფეროვნება.

* * *

მე თქვენ მიყვარდით. სიყვარულის ძალით შეძრული
ჯერ არ ჩამქრალა ჩემში ცეცხლის ნიშატი, ვხედავ,
მაგრამ მე თქვენი შეშფოთება არ მსურს, მერწმუნეთ,
მცირეოდენი შეწუხება არ მინდა მეტად.

განგებამ უხმო, უიმედო გრძნობა მაღირსა,
ედუმდი, ხან შიში, ხანაც ეჭვი მახლდა რადგანაც,
მე თქვენ მიყვარდით ისე წრფელად, ისე ფაქიზად,
რომ ღმერთმა ქნას და შეგიყვაროთ სხვამაც ამგვარად.

* * *

ძვირფასო, გვედრებ, ნუ გამაგონებ
ქართულ სიმღერას ნალველმორეულს,
მე ის შორეულ ნაპირს მაგონებს,
სხვა ცხოვრებას და ნაპირს შორეულს.

რა ვქნა, თუ მე ამ დამთრგუნველ ხმაზე
დავინწყებული ამიცხადდება:
სტეპია, ლამე და მთვარე სავსე
და შორეული ქალის ხატება.

ეს მოჩვენება უძვირფასესი —
უჩინარდება, როცა შენ გიმზერ,
მაგრამ სიმღერა როცა ჩამესმის —
ჩემ თვალწინ ელავ ისევ და ისევ.

ძვირფასო, გვედრებ, ნუ გამაგონებ,
ქართულ სიმღერას ნალველმორეულს,
მე ის შორეულ ნაპირს მაგონებს
სხვა ცხოვრებას და ნაპირს შორეულს.

* * *

მე ქუჩაში ვარ, ან ტაძრად თუნდაც,
მრავლად არიან სადაც მლოცველნი,
ან ყმანვილთ შორის; ასეა მუდამ,
შეპყრობილი ვარ ჩემი ოცნებით.

მე ვამბობ: სწრაფად იცვალნენ დრონი
და თუმცა აქ ვართ და ვართ მრავალნი,
ყველანი ნავალთ და უკვე მგონი
გვიახლოვდება ჟამი მავანის.

და ჰა, მარტომდგარს შევყურებ მუხას,
ტყყეთა პატრიარქს მივესალმები,
ჩემს ჟამსაც გალევს, — ვამბობ და ვწუხვარ, —
როგორც გალია ჟამი მამების.

ბალდი, ჰო, ბალდი როცა მიჭირავს,
ო, მეპატიოს, ვამბობ მონყენით —
შენთვის და ჩემთვის თავი იჩინა
დრომ — ყვავილობით და ფოთოლცვენით.

ომში თუ ზღვაში? სად აღმასრულებს,
ბედისწერა რას მარგუნებს ხვედრად?
განსასვენებელს ვპოვებ სასურველს?
ჩემს გაციებულს რა ელის ცხედარს?

გვამს უტყვეს და უგრძნობს, არც რის დამნახველს
ელის მხოლოდლა კუბოს ფიცარი,
და მაინც ჩემად ვცნობ იმ სანახებს,
სიყმანვილიდან რომ შევიცანი.

სამარის კართან დაუთრგუნველი
 მსურს ენთოს ყოფნა, როგორც სანათი
 და კიაფობდეს გულგრილ ბუნების
 ცხოველმყოფელი ხიბლი მარადი.

ბულბული და ვარდი

ამ გაზაფხულზე ღამე აფენს სინყნარეს ბაღნარს,
 აღმოსავლეთის ბულბული ვარდს უგალობს ლაღად,
 მაგრამ, ვაი რომ, ეს გალობა და ეს სიმღერა
 ვარდს არ აბრუებს, თვლემს და ძილში ოდნავ ირხევა.
 შენც ასე უმღერ ცივ არსებას, შენ ხარ პოეტი
 და ეს სიმღერა არის მისთვის მიეთ - მოეთი.
 გულს ვერ უტოკებ, ვერ აფხიზლებ და ვერ აღვიძებ,
 ყვავილობს, მაგრამ ვერ გპასუხობს შენს დაძახილზე.

ქარიშხალი

ო, შენ იხილე ქარაფზე მდგარი
 ქალწული თეთრი შესამოსელით,
 როცა უკუნში მძვინვარე ქარი
 ნაპირს არბევდა ყოვლის მომსრველი.
 როცა ცარგვალზე შუქმა იელვა
 და გააბრწყინა ქალი ალისფრად,
 და საბურველი აუფრიალა
 გამუდმებულმა ქროლვამ ქარისამ.
 მშვენიერია ზღვა ნაქარევი
 და უკუნი ცაც, ელვა რომ ხაზავს,
 მაგრამ ის ქალი, მდგარი ქარაფზე
 მიჯობს ქარიშხალს, ცასაც და ზღვასაც.

კვლავაც ისა ვარ, რაც ვიყავი, ძვირფასო, უნინ,
 უზრუნველი და მოტრფიალე. ძმანო, ხომ უწყით,
 სილამაზესთან უგრძნობელი არა მაქვს ხელი
 მუდამ ვეპყრობი ჩუმი შიშით, იდუმალ ღელვით.

ვინ იცის, ტრფობამ გადამყარა ფორიაქს რამდენს,
 და ვსხმარტალებდი ისე, როგორც არწივის მართვე,
 კიპრიდას მაცდურ ბადეებში გამომწყვდეული,
 მე ვერ გამტეხა, ვიცი, მწარე შეურაცხყოფამ,
 იქით ვისწრაფვი, სადაც სულ სხვა კერპი მეგულვის...

ევგენი ბარატინსკი

(1800 – 1844)

112

სახალი თარგმანები

ვარსკვლავი

ეს რაოდენი ვარსკვლავებია,
ახედე ტატნობს,
იქ ვარსკვლავებით გარშემორტყმული
მთვარეა მარტო.

ვარსკვლავთ შორის კი უსათნოესი
ერთია, ერთი,
რა აქვს ასეთი, იქნებ ნათება —
მკაფიო, მკვეთრი?
არა! ნუგემს ჰგვრის ციმციმი მისი
მეგობრებს გაყრილს
და მზერა მზერას ვარსკვლავზე ხვდება
ანვდილი მაღლით.

ვარსკვლავი ბუუტავს, ფიქრიანია
და არ ელვარებს,
მზერას უგზავნის პასუხად მზერას
ნაზად მლელვარე.

მას თვალს ვაყოლებთ უძრავ ღამეში
დამდგარნი მზირად
და მივაცილებთ თვალმიდევნებით
ცის თაღზე ხშირად.

ამოირჩიე შენი ვარსკვლავი?
ახედე ტატნობს?
იქ მრავალს იტევს თავის წიაღში
ცარგვალი ფართო.

შენ ნურავის ნუ შეემსჭვალე
ხელდახელ, უცბად,
ნუ მიგიზიდავს ყველაზე მკვეთრი
ვარსკვლავი სულსწრაფს.

ის აირჩიე, ვინც ფიქრს ასხივებს
და არ ელვარებს,
ვინც მზერას მზერით პასუხობს მუდამ,
ნაზად მლელვარე.

სამშრომლო 3(9). 2014 წ.

მიხაილ ლერმონტოვი

(1814 – 1841)

პოეტი

113

ოქროს ვარაყში ჩაჭედული მახვილი ელავს,
სატევარია დაუძრახველი,
აღმოსავლეთში გამოკვერეს ჯადოთი ძველად
და მტერს ატყვია მისი ნახმლევი.

ის ემსახურა თავგანწირვით მორკინალ მხედარს
და არ ყოფილა ნილის მხვეწარი,
ბევრი მხედარი აჩეხა და აქცია ცხედრად,
ჯავშანი გაჭრა, როგორც ზენარი.

მონაზე უფრო უმორჩილესს, მონურად მორჩილს,
სიტყვებს უზღავდნენ შეურაცხყოფელს,
ის გაკვესავდა და მის მიერ გზადგზა მოჭრილ
მომხვედურთა თავებს ერთურთს აწყობდნენ.

თერგის ნაპირას მოთარეშე ერთმა კაზაკმა
აართვა იგი ბატონის ცხედარს,
მას აქეთ უკვე ველარავინ ველარ დასაქმა,
სომხის ფარდულში ის ეგდო ერთხანს.
სასტიკ ომებში დაიღენა მისი ქარქაში,
და ძველ ომებში თავების მკვეთელს,
ან უსახელოს და უვნებელს გააქვს კაშკაში,
და სატევარი ამშვენებს კედელს.

ან აღარავინ აღარ ეძებს — არ მიაწვდენ
წვეულებებზე — არც არავინ აღარ მოძებნის,
ან აღარავინ არ კითხულობს მის ძველ წარწერებს,
განთიადისას ცხარედ მლოცველი.

და შენც, პოეტო, ამ გულაზიზ საუკუნეში
დაკარგე შენი დანიშნულება,
ღირსებას ოქრო ანაცვალე, დაგმე ნუგეში
ხალხისა, შენთვის სიკეთეს რომ არ იშურებდა.

შენმა მხნე სიტყვამ ვაჟკაცს უდრეკს და არმოშიშარს
მამულის სარგოდ სისხლი აღინა,
შენ ხალხს უნდოდი, ვით გუნდრუკი მლოცველს ლოცვის ჟამს,
ხოლო მეღვინეს — თასი ნადიმად.

შენი მხნე სიტყვა, ვით ღვთის სული მოკვდავთა ზედა,
ქროდა და ჟღერდა სიყვარულის ნილ,
კაცთა გულელებში ვეჩეს კოშკის ზარივით მედგრად
ხმა სიკეთისა რეკდა ურიცხვი.

დღეს კი მოგვყიჭდა ეგ უბრალო, ამაყი ჟღერა,
დღეს ყელთამდე ვართ ფუჭი ქადილით,
ძველი ქვეყანა თუმცა ძველი ელფერით ელავს,
ეგ ელვარება ყალბია და არანამდვილი.

წინასწარმთქმელო ლაფდასხმულო, ვაითუ არ ქნა,
 აღარ ჩასჭიდო მახვილს მტევანი,
 და არ გააძრო შურისგებით შეძრულმა ქარქაშს
 ჩაჟანგებული ეგ სატევარი?!

იალქანი

შორს იალქანი ციმციმებს თეთრად,
 ცისფერი ბინდი ახლავს შორეულს,
 იმ სიშორეში რას ეძებს ნეტავ,
 ან აქ რა დარჩა ბინდ-ბუნდმორეულს?
 ლივლივებს ტალღა, ქშუის ზღვაური,
 ანძა ჭრიალებს და ილუნება,
 ბედნიერებას ის არ გაურბის,
 არც მისი ძებნა მოეგუნება!
 მის ფერხთით ტალღა კამკამებს უხმოდ,
 ლაჟვარდს სხივების ციალი შვენის,
 ის კი, მშფოთვარე, ქარიშხლებს უხმობს,
 თითქოს ქარია მომტანი შვების!

გტოვებ, რუსეთო, ჭუჭყით მოსვრილო,
 ბატონების და ყმების ქვეყანავ,
 თქვენც, მუნდირების ჯავშნით მოსილნო,
 შენც, ხალხო, ყმობა რომ შეგეყარა.

კავკასიონის დიდი კედელი
 დამიცავს, რათა შენი ფაშების
 ვერ მომწვდეს თვალი ყოვლისმხედველი,
 ვერც ყური — ყოველ ჩქამის დამჭერი.

მე მარტოდმარტო დავადგები გზას უჩუმარი,
 ქვა-ლორდიანი გზა ნისლებში ჩაფლული ბრწყინავს,
 ჩუმია ღამე. უდაბნო ღმერთს უსმენს მდუმარი,
 ვარსკვლავი ვარსკვლავს ესიტყვება შორს ცაათა შინა.

გაბრწყინებული ცის თალია, წყნარი წიალი,
 მიწას ცისფერი შუქი ადგას და თვლემს ყოველი,
 მე კი რა დარდი მეძალება, ან რას ვინალვლი?
 რა მენანება აგრერიგად, ან რას მოველი ?

ამ ცხოვრებისგან ხომ არაფრის მომლოდინე ვარ,
 აღარ მადარდებს მე ჩავლილი წლები წინარე,
 თავისუფლება და სიმშვიდის ნელი დინება
 მინდა და მსურს, რომ მივიდრიკო თავი მძინარემ.

ოლონდ არ მინდა, რომ დადუმდეს ირგვლივ ყოველი,
 მსურს და მწაადია საუკუნოდ ვიძინო ისე,

რომ მკერდში დულდეს სასიცოცხლო ძალა ცხოველი
და რომ ვსუნთქავდე და ვერწყმოდე სიცოცხლეს მისებრ.

რომ მთელი დღე და მთელი ღამე ალერსით სავსე
მე ჩამესმოდეს სიყვარულის ტკბილი ზღაპარი,
და მარადმწვანე შრიალებდეს მუხა ჩემს თავზე,
შრიალებდეს და ზედ მაფენდეს ჩრდილთა საფარველს.

* * *

მთაზე ჩრდილოეთში ფიჭვი დგას მაღალი,
აღსავსე თვლემით და თრთოლვით,
ირწევა და ფიფქი ზედ გადანაყარი
თითქოს სამოსია თოვლის.

უდაბნო ესიზმრა ამ ფიჭვს შორეული,
სადაც მზე სხივებს ჰფენს მრავლად,
იქ კლდეზე მწუხარე, ჩუმი და ეული
ყვავილობს ნარნარი პალმა.

ფიოდორ ტიუტჩევი

Silentium!

ხმას ნუ გაიღებ, დადუმდი, დაცხრი,
რა სურვილიც გაქვს, ოცნება რაც კი,
დე, ყველამ უხმოდ და უხმაუროდ
შენს სულის ფსკერზე იმოგზაუროს —
შეავლე ფრთხილად მზერა სათუთი,
როგორც ვარსკვლავებს, და გთხოვ, დადუმდი.

როგორ ამოთქვას, გულს რაც სწადია,
კაცთაგან ზრახვას შენსას ნამდვილად
გაიგებს თუნდაც ერთი მათგანი?
ყალბია აზრი გამონათქვამი.
იდუმალ წყაროს ნუ აამტუტებ, —
სჯობს დაენაფო და სჯობს დადუმდე.

იცხოვრე შენი არსების შიგნით,
სადაც იდუმალ და გრძნეულ ფიქრის
ქვეყნიერება მოგფენს ნათებას,
ის ხომ დღის შუქზე გაიფანტება
და ხმაც ჩაახშობს უიდუმალესს...
უსმინე მას და იყავ მდუმარე.

* * *

არის მცირე დრო ადრეული შემოდგომისა,
დრო სულ ხანმოკლე და მომნუსხავი,
როცა სინათლე ბროლისებრი ლაყვარდს მოიცავს
და მიმწუხრს შუქი ახლავს უზღვავი.

სადაც თავთავებს მიაბნევედა ნამგალი გზნებით,
იქ ისადგურებს სიცარიელე,
კვალში გაბმულა სიფრიფანა ობობას ქსელი
და წვრილი ძაფი სხივზე იელვებს.

ჩაჩუმდა სივრცე, არ ჭაჭანებს არსად ფრთოსანი,
ზამთრამდე, ვიცი, არ გაავდრდება,
და წყნარ, მთვლემარე ველებსა და მინდვრებს ადნება
ლაჟვარდი თბილი და სხივოსანი.

* * *

მოედინებით თქვენ, ცრემლებო ადამიანის,
როცა ჟამია ადრეული ანდა გვიანი...
და განუწყვეტილ ცვივა თქვენი ცხარე კურცხალი —
აურაცხელი, აუთვლელი და აუნყავი.
მოედინებით გამუდმებით და მოღვარღვარებთ,
ვით შემოდგომის წვიმის თქეში ნაშუალამევს...

ივან ბუნინი

(1870 – 1953)

* * *

ის თვლემდა, როცა მე ფეხაკრეფით
შევედი მასთან, სავსე მთვარე კი
ფანჯრიდან ჩანდა, გადახდილ საბანს
ეფინა შუქი, ვით ანარეკლი.

პირაღმა მძინარს და მოცულოს სიზმრით
მკერდზე ებნია ნათელი მთვარის,
და როგორც წყალი, სურაში მდგარი,
სიზმარში იდგა სიცოცხლე მისი.

სტეპში

წუხელის სტეპში შორეული სანახებიდან
მე შემომესმა წეროების გადაყივლება;
ეს რა ხმა იყო! ველური და მსუბუქად
მჟღერი, რომელიც მდორედ გადაევლო
გარინდულ ველებს... გზა მშვიდობისა!
მიდიან და სულ არ ანაღვლებთ ამ მიდამოდან
გადახვეწა ნაუცბათევი. ასეა, რადგან
იმ მოლურჯო, თბილ ზღვების მიღმა
მათ ელოდებათ გაზაფხული ცხოველმყოფელი,
ჩვენ კი მოგველის პირქუში და კუმტი ზამთარი.
გადახმა ველი, ტყე ჩაყრუვდა და გადაყვითლდა.
მერე დაბერა შემოდგომის ნოტიო ქარმა,
ზემოთ ღრუბლები შეჰყარა და ქვემოთ ჩირგვებში
ცხოველებისთვის გამოხშირა საძრომ-სავალი;
მჭკნარი ფოთლები მიაფინა ყველა ხეობას,
ყველა ხევსა და ყველა ღრანტეს და უკუნეთში,

ისეთ წყვილიაღმი, თითს რომ თვალთან ვერც კი მიიტან,
 შუალამისას მოშრიალე, დაბურულ ტყეში
 წყვილად გაკვესავს მოციმციმე და მოკიანთე
 მგლების თვალეები... ჰო, ამჟამად ეს მწყალობელი
 მშობელი მხარე გულს ვერაფრით ვერ მოგიფონებს!
 და მაინც, მაინც, მიმომფრენო ფრინველნო, გწამდეთ,
 თქვენი წკრიალა დაძახილი შურს არ აღმიძრავს,
 არ მეხარბება მე ეგ ლალი გადაყივლება,
 თქვენი ამაყი აღმაფრენა და მკვირცხლი სრბოლა.
 აქ ყრუ ნაღველი სუფევს ყველგან. უკვე მოგველის
 ყოვლისმომცველი ნუხილი და დაღვრემილობა,
 როდესაც სტეპში ათევს ღამეს ყომრალი ნისლი
 და გარიჟრაჟი უკუნეთში სჭვივის ოდნავლა.
 და სქელ ბურუსში გორაკები გამოკვალთულა.
 ო, მომყივანო წეროებო, მე მაინც მიყვარს
 ეს მშობლიური ველ — მინდვრები და ლაჟვარდები,
 ეს უპოვარი სოფელია ჩემი მამული,
 კვლავ ვუბრუნდები ნაცნობ წიაღს და დაქანცული
 ამ უთავბოლო მარტოსული წანწალის შემდეგ
 ვგრძნობ მის მშვენებას მოწყენაში და,
 ამავე დროს, ბედნიერებას მგვრის მისივე მწუხარე ხიბლი.

დროდადრო თბილი ნიავეარი წამოუბერავს,
 მზე გამოსხლტება და კაშკაშა ნათელს მოაფენს
 მოწყენილ სტეპს და ძველ კარ-მიდამოს,
 და ტყის ნოტიო ხმელ ფოთლებსაც გადაეღვრება.
 ო, რა შვება და რა ხალისი მოიცავს მაშინ
 ამ არემარეს, ფრინველებო, ნეტავ განახათ,
 ნეტავ იცოდეთ, არყისხის შავ და მეჩხერ ტოტებს
 და მათ ოქროსფერ ფოთლებს შორის რა მოალერსე
 ცა აენტება! ამნაირ დროს მსურს ხეტიალი...
 ვგრძნობ ვერხვის სურნელს და შაშვების ჭახჭახი მესმის.
 ზოგჯერ შორეულ ხუტორისკენ გავემურები
 და ვხედავ, მწვანე ჭირნახული როგორ ხასხასებს,
 როგორ კრთის მზეზე ნახნავების ხავერდოვნება,
 შორს კი ვრცლად გაშლილ, მოოქროვილ ნაქერალებზე
 გამჭვირვალე და სხივოსანი ბურუსი წვება.

და მესმის, ჩემი გაზაფხული მეხმიანება,
 მე ჩემი შორი სიყმანვილის ძახილი მესმის,
 ო, მიმომფრენო ფრინველებო, ცის გადამსერნო,
 რა ნაღვლიანად გაცილებდით ჩრდილოეთისკენ!
 მე მაგონდება ბედნიერი ყმანვილკაცობა,
 განვლილი დრო... თუმც, რაც დამშორდა, არ მენანება,
 რაც მიიწურა, ის უთქმელად მარხია გულში,
 ხოლო ხიბლი კი ყველგან ახლავს ქვეყნიერებას.
 ის ჩემთვის მუდამ ნანატრი და მიმზიდველია:
 მუქლურჯ ზღვებს მიღმა გაზაფხულის ამზეურება
 და ჩრდილოეთის ჩამქრალი და მწირი ველები,
 და ისიც, რაც თქვენ ველარაფრით ვერ განუგეშებთ,
 მოხეტიალე ფრინველებო, ველარასოდეს -
 ენითუთქმელი მორჩილება მწუხარე ხვედრის!

ამ ბალში უკვე ფოთოლი ცვივა...
 ამ ბილიკებზე, ვინ იცის, ღმერთო,
 თუ მე რამდენგზის მივლია წინათ
 რიჟრაჟზე, როცა მზე ოდნავ ენთო.
 ბრუნავს და ბრუნავს გუნდი ფოთლების
 როცა აწყდება ქარი ხმაურით
 და ბალს მოიცავს ჯერ შეშფოთება,
 მერე დაღვრემა არაქაური.
 მე მიყვარს, მიყვარს, მე ვარ ჭაბუკი
 და სიხარული მახლავს თავნება,
 რა ბედენაა ქარი ჩაუქი,
 ან შემოდგომის ნისლოვანება.
 მე ქარს გავყვები, რადგან ქარია,
 მას მიაქვს ჩემი წრფელი სიმღერა.
 მივალ, მივდივარ და მიხარია,
 გული მიღელავს!
 ამ ბალში უკვე ფოთოლი ცვივა...
 ისევ მშფოთვარე ქარით მოცული,
 ამ ხეივანებში დავდივარ მწირად,
 ძველ ხეივანებში, სულ მარტოსული!
 ჰო, სიყვარულმა კვლავ მომიხელა,
 გარემომიცვა მძაფრმა სურნელმა,
 ისევ მნადია შევთხზა სიმღერა
 მე, ბედნიერმა და უზრუნველმა.
 მაშ, გული რატომ მეთანაღრება,
 შენ, ვინც მინალელი, ნეტავ, სადა ხარ?
 ძველ ხეივანში ქარი აღელდა
 და ეს ფოთლები ქრიან ქარდაქარ.
 ცრემლი მომადგა დარდის მზიდველი,
 ბალს ახლავს ჭმუნვა არაქაური
 და ქარს ფოთლები მიაქვს ყვითელი
 წყნარი ხმაურით!

მიხაილ კუზმინი

(1872-1936)

„ალექსანდრია“ — მეტყვიან და ვხედავ მაშინვე
 სახლს და თეთრ კედლებს, ქათქათა კედლებს,
 ლევკოიონის კვლებს და ბალჩას პანანკინტელას,
 შემოდგომის მზეს, ქანცმილეულს სალამოს პირზე
 და შორეული ფლეიტების ჟღერა ჩამესმის.

„ალექსანდრია“ — მეტყვიან და ვხედავ მუდმივად
 ვარსკვლავიან ცას მიყუჩებულ ქალაქის თავზე,
 კუშტ კვარტალებში მობანცალე მთვრალ მეზღვაურებს
 მროკავ ქალიშვილს, ტანს რომ არხევს თავგამეტებით
 და მესმის ხმები დაირის და დავიდარაბის.

„ალექსანდრია“ — მეტყვიან და ვხედავ მკაფიოდ
 მწვანე ტალღებში მენამული მზის ჩასვენებას
 დიდრონ, მკბენარა, გამეჩხრებულ ვარსკვლავთა კრებულს,
 ლამაზ ნარბეჭევემ ნაცრისფერი თვალების ნათელს,
 რომელთაც ვხედავ მაშინაც კი, როცა არავინ
 არ მეუბნება ამ ერთ სიტყვას — „ალექსანდრია“.

ვეშურებოდი, იყო ღამე და იყო ჯანლი,
 მე მაცილებდნენ მეგობარი და ჩემი ძალი.

და ორთქმავლები უსტვენდნენ და არბევდნენ წყვილადს,
 შენ კვლავ ერთგული თუ იყავი ისე, ვით წინათ?

წვებოდა ნისლი და ვფიქრობდი: ნუთუ ამ წყვილადს
 მხოლოდ ტყუილი და სიცრუე მოჰყვება წყვილად?

ეს ორი შემწე: მეგობარი და ჩემი ძალი
 მე მაცილებდნენ და წავიდნენ... და დარჩა ჯანლი.

თვალს მჭრის პირველად ამონვერილ ფოთლის სიმწვანე,
 მზის მწველი სხივი კვლავ ეცემა ჩემ წინ მინაზე.

გადამავიწყდა წაკითხული წიგნი ყოველი,
 შთამბეჭდაობა ახლდა თუმცა ძალზე ცხოველი.

ვინც ზღურბლს გასცილდა, გზას დაადგა შეუჩერებლივ,
 ვინც გაიღვიძა, მან განაგდო ნისლი ჩვენების!

ცისკრის ვარსკვლავი... ცარგვალი ხომ მისი ბუდეა,
 ის, რაც გარდახდა, არასოდეს არ დაბრუნდება.

გახსენი შუბლი, რას მიქვია ცრემლის ღვარღვარი,
 მინდორ — ველებზე, სად ალვები დგანან მაღალი.
 ჩვენ რაც გზად გვიძევს, ნაგრძნობია და განზრახული,
 ღამეს დღე მოსდევს, ზამთრის ყინვებს კი — გაზაფხული.

თუ დავიღალეთ, ჩამოვსხდებით გზად ნირუცვლელნი,
 რომ დარჩენილი წავიკითხოთ წიგნში ფურცლები.

შენ ხომ ცხოვრების მთხზველი არ ხარ, შენ ხარ მკითხველი,
 მოთხრობის ბოლო უცნობია და ვერ მიხვდები.

ინოკენტი ანენსკი

(1855 – 1909)

სამყაროთ შორის მხოლოდ ერთის შემყურე ვიყავ,
ახლაც ერთ ვარსკვლავს შევცივინებ, ჩემი შემწეა,
არა იმიტომ, რომ ის მნუსხავს, ანდა ის მიყვარს,
არამედ ვიცი, სხვებთან ყოფნა ტვირთად მექცევა.

და თუ მომავლო მწარე ეჭვმა სწეულის დარად,
მჯერა, ვარსკვლავი გამიქარწყლებს, დამსწნის კირთებას,
არა იმიტომ, რომ ის ნათელს ასხივებს, არა!
არამედ მასთან მყოფს სინათლე არ დამჭირდება.

ალექსანდრ ბლოკი

(1880–1921)

ტაძარში იმათზე გალობდა ქალწული,
ვინც უცხო მხარეში გახიზნა ილბალმა,
ყველაზე, ვინც შუა ზღვაში გასული,
ვინც უსიხარულო ხვედრით ვერ იხარა.

ხმა ზეაზიდული იპყრობდა გუმბათს,
შუქი ეღვრებოდა მხარზე ვით წყალობა,
და ყველა უსმენდა ბინდში და სდუმდა,
და თეთრი კაბა მზის სხივზე გალობდა.

და თითქოს ყველასთვის მზე კვლავაც აღმოხდა,
ყურეს შეეხიზნა ხომალდი რამდენი,
ვინც უცხო მხარეში იყო და დაღონდა
ყველამ მოიხვეჭა თითქოსდა ნათელი.

სხივი ნაზი იყო და ხმა კი ნარნარი,
ხოლო იქ, მაღლა კი, მეუფის კარებთან
მისანი ბავშვი ტიროდა - არავინ
არ დაბრუნდებაო, ამას მნუხარებდა.

სიკვდილზე თქმული

სულ უფრო ხშირად ამ ქალაქში დავეხეტები,
სულ უფრო ხშირად ვხედავ სიკვდილს და მეღიმიება
მე გონივრული გაღიმიებით. რა მოხდა მერე
თუკი ასე მსურს, თუ დამყვება ჩვეული ფიქრი,
რომ თავის დროზე მეც მენვევა ალბათ სიკვდილი.
ამასწინათ იპოდრომის შემოგარენში
მივაბიჯებდი. კამკამა და ოქროცურვილი
დღე მთვლემარებდა გზისპირ მიყრილ ქვების გროვაზე
და გზატკეცილის მომიჯნავე ყრუ მესერს მიღმა
ლორთქო სიმწვანე ხასხასებდა. იქ მოალერსე

მზის მკრთალ სხივებში თავჩახრილი თვლემდა თავთავი
და გაზაფხულზე გაბნეული ბაბუანვერა,
ხოლო შორს, თვალისგანვდენაზე მოლაზღანდარე
მოდასაყოლილ უქნარათა ბრბო უსახური
ბრტყელ სახურავქვეშ ტრიბუნაზე შეყუჟულიყო.
ვხედავდი ბრბოში მოფრიალე პანია აღმებს
და ჯამათსაც ღობეებზე ყინჩად შემომსხდარს.

მივაბიჯებდი. ჩამესმოდა სწრაფი ჯირითი
მსუბუქ მინაზე, უსწრაფესი ფლოქვების ჩქამი.
მერე მომესმა უეცარი წამოძახილი —
ჩამოვარდაო, გაჰყვიროდნენ მოთვალთვალენი,
და მეც მაშინვე შევდგი ფეხი პანია კუნძზე
და ეს სურათი ერთბაშადვე შემომეფეთა:
თავანყვეტილი ჟოკეების მძაფრი ჭენება
და მათ ზურგსუკან მოჯირითე ეული ცხენი
და ჰაერშივე ატყორცნილი მისი უზანგი;
არყის ხეების მოშრიალე გვირისტის მიღმა,
აქვე, ჩემ თვალნინ, ჩემ მახლობლად ეგდო ჟოკეი,
ეცვა ყვითელი უნიფორმა, ბალახში იწვა,
როგორც დაეცა, გაუნძრევლად ეგდო პირალმა,
შედრმავებული ცარგვალისკენ პირმიქცეული,
გეგონებოდა, ასე იწვა დასაბამიდან —
ხელები ფართოდ, უზრუნველად გადაეშალა,
ცალი მუხლი კი შერჩენოდა ოდნავ მოხრილი.
თითქოს ამგვარად უკეთესად მონყობილიყო.
მოსეირენი გამორბოდნენ მისკენ საშველად
და უკვე ეტლიც მოინევდა ნელი ტაატით.
მოირბინეს და აიტაცეს ხელში უმაღვე.
მჭიდროდ მიტმასნილ და ჭუჭყიან, ვინრო კაბის ქვეშ,
ასილაქებდნენ ბავშვებს და თან ნადავლს ართმევდნენ,
ართმევდნენ ნაფოტს, აგურსა და ნათალ ძელურებს.
და ამ მძიმე ტვირთს თვინიერად ეზიდებოდნენ,,
ხოლო ბავშვები, მოფუთფუთე ჯგროდ შესეულნი,
კვლავ იპარავდნენ; ზოგი — აგურს, ზოგი კი — შეშას.

უცბად მომესმა დგაფუნი და წამოყვირება, —
ჩამოვარდაო, დაიძახეს ნავის კიჩოდან,
მუშას ურიკა დაეგდო და ხელგაშვერილი
მიანიშნებდა მდინარისკენ დაძრულ ჯამათს,
და ეს ჭრელი ბრბო, პერანგებში გამოწყობილი,
ემურებოდა გამალებით იქითკენ, სადაც
ნარიყ ქვებთან, იქ, ბალახებში, ზედ მდინარესთან
ეგდო ბოთლი და მავანი კი ბარჟას ათრევდა.

და იქვე, იქვე, იმ ნაპირთან, წყალში ასვეტილ
ხიმინჯებს შორის ტივტივებდა ადამიანი,
ეცვა პერანგი, შარვალი კი შემოსცვეთოდა
და ირწეოდა სულ ოდნავად წყლის ზედაპირზე.
მუშები მჭიდროდ და ღონივრად ჩაებლაუჭნენ,
ამოათრიეს გაშხვართული, ნონოლა ტანი,
რომელსაც წყალი დასდიოდა ნიაღვარივით,

ამოათრის და გაშოტეს სანაპიროზე.
 პოლიციელი დიდრონ ქვებზე ხმალს აკვესებდა,
 მერე გამოტილს დაებჯინა, მიაყურადა,
 სველ მკერდზე დიდხანს მიბჯენილი აყურადებდა,
 ასე ბეჯითად გულისცემას უსმენდა ალბათ.
 სხვები კი, სხვები, ბრბოს ბორიალს გამოხიზნულნი
 ქარაფშუტულად რატრატებდნენ გაუთავებლად,
 რას არ ამბობდნენ და ვის აღარ ჩაჰკირკიტებდნენ -
 ვაითუ, წყალმა დასცადაო, გაიძახოდნენ,
 მერე ისიც თქვეს, იქნებ მეტი მოუვიდაო,
 მერე კი ყველა უხმაუროდ შემომეცალა,
 და მეც ჩემი გზით უდრტვინველად წამოვეხეტე,
 წამოსულს ამყვა მთვრალი მუშის ნასაუბრევი -
 ღვინო არისო ყველას ხელის მომთავებელი,
 ღვინო ლუპავსო დღეცისმარე ადამიანებს.

წავალ და კიდევ სხვა მხარისკენ წავეხეტები,
 ვიდრე მზე ბრწყინავს და ჰაერში ვიდრე ხვატია
 და ვიდრე ზანტად რიალებენ თავში ფიქრები.

გულო, გამიძეხ შენ მეგზურად და წინამძღოლად,
 ოღონდაც სიკვდილს მომლიმარემ ადევნე თვალი,
 ვიცი, რომ დაგლლის ჩემეული დალხენილობა,
 ასეთ სიყვარულს და სიძულვილს ვერვინ გაუძლებს,
 მე რომ ვიტვირთე და ჩემს წიალ რომ დავატარებ.

მინდა, რომ ყველას ჩაგცქეროდეთ ჯიქურ თვალებში,
 ვსვამდე ღვინოს და ქალებს ამბორს არ ვამადლიდე,
 და სურვილების მხურვალეებით ავავსო მწუხრი,
 როდესაც ხვატი არ მანებებს დღისით ოცნებას
 და თან ვმღეროდე ცხოველმყოფელ, ძლიერ სიმღერებს,
 და ქარის ქროლვას მარადიულს ვაყურადებდე.

ნიკოლაი გუმილიოვი

(1886 – 1921)

ჟირაფი

მე ვატყობ, ეგ მზერა დღეს დარდმა რა მწარედ დადალა,
 რა შნო აქვს მაგ ხელებს, მუხლებზე მოჭდობილს, რა შნო და ჯავარი.
 იცი, ჩადის ტბასთან, შორს, ქვეყნიერების გადაღმა
 ერთი ჟირაფია უნატიფესი და სულ მარტო მავალი.
 და მისი ტანია გრაციით აღსავსე, ნაზი და წერწეტა, —
 ტყავი მოხატული, თითქოს ხატავდაო ყალბი გრძნეული,
 მთვარე თუ გაბედავს, რომელიც ტბის ტალღებს უსიტყვოდ ეწვევა,
 მასთან შედარებას — მთვარე, მოლივლივე ტალღებში მსხვრეული.
 ჟირაფი შორიდან მსგავსია ფრიალა ფერადი აფრების,
 გარბის და, ფრინველს ჰგავს, ლაჟვარდებს ლაღად რომ მიარღვევს,
 და ქვეყნიერებაზე მართლაც სილამაზე არის დამზაფვრელი,
 როცა ის თავს აძლევს ბინდის ჟამს მღვიმეთა უდაბურ წიაღებს.

ჩემს მახსოვრობაში ზღაპრები ასხმულა მშვენიერ მძივებად, -
შავი ქალიშვილის, ვნებით ანთებული ქაბუკი ბელადის,
მაგრამ რად არა გნამს ქვეყნად არაფერი შენ გარდა წვიმების,
ო, ძალიან დიდხანს შენ იყავ ჩაფლული ნისლებში ყელამდე.
როგორ მოგიყვები მე ამბავს შორეულ ტროპიკულ ბაღების,
იქ რომ პალმებია და სურნელოვანი ბალახი მრავალი,
შენ სტირი... იცი, შორს ელავენ ჩადის ტბის ტალღები
და იქ ჟირაფია უნატიფესი და სულ მარტო მავალი.

სონეტი

ავად ვარ: გული დამიმძიმა ხშირმა ნისლებმა,
მომბეზრებია ქალიც, კაციც, ყველა საგანი,
მე სადედოფლო აღმასები დამესიზმრება,
სისხლში მოთხვრილა ჩემი ფართო იატაკანი.

მაქვს მოჩვენება ნაღდი, არა სიზმრისმაგვარი,
თათარი იყო წინაპარი ჩემი ელამი,
მძვინვარე ჰუნი... შემეყარა სნება ვერანი
საუკუნეებგამოვლილი, ვით ნიავექარი.

ვდუმვარ და ვწვალობ, დაიხიეს უკან კედლებმა
და ოკეანეს თეთრ ქულებად ქაფი ედება,
გრანიტზე წვება სალამოხანს მზის შუქი მოკლე,

ქალაქს ცისფერი გუმბათები შვენის მაღალი,
ყველგან ყვავილობს ჟასმინი და ყვავის ბაღნარი,
მავანს ვებრძოდი და ... ჰო, მართლა! მეც იქვე მომკლეს...

ვლადიმირ ხოდასევიჩი

* * *

კვლავ ნაზი ხმა მდევს ყოვლით
და კვლავ დუმილი მიხმობს,
ვხედავ დაბლობზე თოვლი
დევს — ფანჯრის მინებს მიღმა.

საათის ჩქამიც მახლავს,
ლექსიც შრიალებს ოდნავ,
ბედიც მიღიმის ახლა
და აღარ მაკროთობს ცოდვა.

ყველა დავტოვე, შინ ვარ,
ჩავლილის არ მწყინს ჩავლა,
აქ სულს ვამყოფებ მშვიდად,
სიხარულს სევდა მსჭვალავს.

უცნობ ოცნებებს ვუხმობ,
მანთებს ახალი სხივი,
ვარდებს გაფანტავს მწუხრი
თოვლზე და უხმოდ ღვივის.

ანა ახმატოვა

(1889 – 1966)

* * *

ოცდაერთი. ორშაბათი. ღამე.
დედაქალაქს სურს ღამესთან შეყრა,
ვალაც ყბედმა თქვა ასეთი რამე:
სიყვარული არსებობსო ქვეყნად.

და ირწმუნა მცონარების გამო
ყველამ ეს და ამ ნათქვამით ცხოვრობს —
გაყრა სძულს და ისევ შეყრას ღამობს
და სიყვარულს უკმევს გუნდრუკს მხოლოდ.

მაგრამ ზოგჯერ გაფხიზლდება მთვრალიც
და სიმართლე შეატოკებს მავანს,
მეც როგორღაც ამეხილა თვალი
და მას აქეთ ავადა ვარ, ავადა.

ლოთის ცოლი

*„და მიიხილა ცოლმან ლოთისამან
მართლუკულმართ და იქმნა იგი
ძეგლ მარილისა.“
დაბადება.*

და ლოთი მართალი ანგელოზს ღმერთისას
ნათლით შემოსილი მიჰყვება მთისკენ,
ცოლი კი, რომელიც კერას შეეთვისა,
შფოთავს და განგაშით აღძრულ ხმას ისმენს:
„არ არის გვიანი, იქნები ცოდო,
თვალი არ შეავლო მშობლიურ სოდომს,
არ არის გვიანი, მერწმუნე, ჯერაც,
უკუგამოხედე ეზო-კარს, კერას,
სადაც მღეროდი და სადაც ძაფს ართავდი
და ლოთის შვილები ამრავლე მართალის.“
მოხედა — ტკივილით მზერანართმეული
გაქვავდა. თვალისჩინს უხშობდა დარდი,
ქვამარილის სვეტად ექცა მას სხეული,
მინას შეეზარდა ფეხები მარდი.

ვინმემ კი იგლოვა? თუ ხსოვნა ფერფლია?
ნუთუ მსხვერპლთა შორის ის მცირე მსხვერპლია?
ვინც თავი შესწირა მოხედვას ერთადერთს,
მას ვერ დავივიწყებ ვერასდროს, ღმერთმანი.

* * *

შენ თვითონვე გამომიგონე, ასეთი ხომ არავინაა,
რომ არ შეგეთხზე, ასეთს ქვეყნად ვერვის ჰპოვებდი,
ეს მოჩვენება იქცა შენთვის მშფოთვარ ბინადრად —
ველარ გიშველის ვერც ექიმი და ვერც პოეტი.

ჩვენ შევხვდით, როცა ჟამი იდგა გაუგონარი,
ქვეყნიერების უძღურება ვიგრძენ სიცხადით,
სვედავსილობის ჟამი იდგა, ჟამი მგლოვარი,
და მაშინ მხოლოდ საფლავები იყო ცინცხალი.

წყვდიადღი ნევის ზვირთს კუპრივით თალხი ებურა,
ყრუ კედელივით იწვა ირგვლივ ღამე მაღალი,
ხედავ შენ, რა დროს მოგანვდინე ხმა უნებურად!
მე ხომ თვითონვე არ ვიცოდი, რას ვიზრახავდი.

და მოხველ, თითქოს შორს ვარსკვლავმა გზა გაგიბრწყინა,
შენ - ტრაგიკული შემოდგომის წიაღს წვეული,
იმ უკაცრიელ სახლში, სადაც გაქრა პირწმინდად
და გაიფანტა ლექსთა გუნდი ნაცრადქცეული.

* * *

უცბად დადუმდა სახლში ყოველი,
ყაყაჩოს მოსწყდა ბოლო ფურცელი,
თვლემამ მერევა ყოვლისმპყრობელი
და ამ ადრეულ უკუნს ვუცქერი.

კარია მჭიდროდ გადარაზული,
ჩუმი ქარია, შავი საღამო,
სად არის ჩემი საქმრო წასული,
ვინ მანუგაშოს, რამ გამახაროს?

ის იდუმალი არ ჩანს ბეჭედი,
და მოლოდინის ვრჩები ბინადრად,
იმ სიმღერას კი, გულში შეჩენილს,
სხივი ჩაუქრა და სულ მინავლდა.

* * *

ჰო, შენ გგონია - მეც სხვას ვედრები,
რომ დავინყება ჩემიც ეგების,
ღანვს დავიკანწავ გმინვით, ვედრებით
და ქურანა ცხენს ქვეშ გავეგები.

ან პურის ნაფშვენს შელოცვილ წყალში
ხვენით გამოვთხოვ მკურნალს მაშინვე,
ჩემს სურნელოვანს ცხვირსახოცს გავშლი
და შენ გიბოძებ ამ ძღვენს საშინელს.

წყეულიმც იყავ! ნაძრახ სულს აღარ
მივიჩნევ ჩემი შეხების ღირსად,

ანგელოზისას ვფიცავარ ბაღნარს,
სასწაულმოქმედ წმინდა ხატს ვფიცავ,
ვფიცავ ღამეებს, დაჩნეულს დალად,
რომ შენკენ აღარ ვიბრუნებ პირსაც!

ჯერარნახულმა შემოდგომამ აინვდინა გუმბათი მაღლა,
არდაბნელება იმ გუმბათის ებრძანათ ღრუბლებს,
უკვირდა ყველას: სექტემბერი გასრულდა ახლა,
არც თოშიაო და არც ნესტი ამ ჟამთა ზღურბლზე.
ზურმუხტისფერმა გადალეკა სიმღვრივე არხთა,
ჭინჭარს რა სუნი ეღვრებოდა, ვარდივით მფეთქავს!
აღისფერ რიჟრაჟს სულთამხუთავს ის გრძნება ახლდა,
რაც შთავიბეჭდეთ ჩვენ ცხოვრების ბოლომდე ერთად.
მზე ბრდღვიალებდა მემამბოხე, ქალაქის შიგნით,
გაზაფხულივით შემოდგომა ეტრფოდა ხარბად,
ენძელა კრთისო, იფიქრებდი, თეთრი, ვით ფიფქი...
და ჰა, შენც მაშინ მოადექი წყნარად ჩემს პარმალს.

უჟმური წვიმა ცრიდა,
ფეხი მოერთხა წკვარამს,
გზად გამოგყვეთო, მინდა, —
შემომთავაზა წყნარად.
კი დავყაბულდი, მაგრამ
არ შემიხედავს მისთვის,
ასე ვიგონებ ჩამქრალ
გზას, შემობურულს ნისლით.
ჯიუტი რიხით ჟღერდა,
მგზავრის სიმღერა ლალი
და გავიარეთ ერთად
საკმეველის მსგავსი ჯანლი.
და გზა როდესაც შეწყდა —
მახსოვს, უძველეს კართან,
ჩემი მეგზური შეცბა —
მომიტევეთო, მკადრა.
ჯვარი მაჩუქა თითბრის —
ძმად დავიგულე ღვიძლი,
ყველგან ჩამესმის თითქმის
ჰანგი, სტეპში რომ იძვრის.
მსურდა შინ შვება მეგრძნო,
ჯავრი მკლავს ცრემლის მგვრელი,
დავეძებ უცნობ მეგზურს
ხმა მომანვდინე — გელი!

და აჰა, ისიც — შემოდგომის ყრუ პეიზაჟი,
რომლისააც ასე მეშინოდა მთელი ცხოვრება,
ცა უფსკრულსა ჰგავს — მოგიზგიზე, აბოლებული,
ქალაქის ჩქამი სამუდამოდ უცხოა თითქოს

და იმქვეყნიდან აღწევს ტანჯვით ყურთასმენამდე.
 რასაც ვებრძოდი გამუდმებით ჩემს არსებაში
 სხვად იქცა იგი, შეიძინა სულ სხვა ცხოვრება,
 ამ ბრმა კედლებად წარმომიდგა და ამ შავ ბაღჩად...
 ხოლო იმ წუთში ჩემ ზურგსუკან, ყოფილი სახლის
 დაუვინყარი, ერთადერთი ძველი ფანჯარა
 იმზირებოდა მონკურული, მწყრალი თვალივით.
 და თითქოს უკვე გარდასული თხუთმეტი წელი
 გრანიტის თხუთმეტი საუკუნედ გამომეცხადა,
 თუმცა მეც უკვე გრანიტივით მტკიცე ვიყავი:
 მევედრე ანდა ზღვათა მეფის ასულად მრაცხე -
 ნარბს არ შევიხრი... სულერთია, არ მინდა, არა...
 მაგრამ მინდოდა, რომ მერწმუნა დაბეჯითებით -
 ამგვარი... ანდა უარესი... ან უკეთესი.
 ყველაზე უფრო სასტიკი კი ის წამი იყო,
 როცა ჩემი ხმა ამოირხა უკუნეთიდან:
 „თხუთმეტი წლის წინ შენ სიმღერით ევედრებოდი
 ზეცას, ვარსკვლავთა და წყალთა გუნდს აღტაცებული
 სალმით შეემკოთ საზეიმოდ ჟამი შეყრისა
 იმასთან, ვისაც განუდექი, ვინც მიატოვე...“

და აჰა, შენი მშვენიერი ვერცხლის ქორწილი -
 მოუხმე სტუმრებს, იზეიმე კდემამოსილმა!“

* * *

გულში მზის ხსოვნა იავარიქმნა,
 გაყვითლდა მდელო.
 ქარი დაბერავს ნაადრევ ფიფქებს,
 ნელ-ნელა, წყნარი.

ვინრო არხებში გარინდებულა,
 დამდგარა წყალი!
 ჩქამი არ იძვრის კვლავინდებურად
 დუმილის მხარეს!

მარაოსავით ტოტებს გადახრის
 ტირიფი შორით,
 არა, არ ვნანობ, რომ არ გავხდი
 მე თქვენი ცოლი.

გულში მზის ხსოვნა იავარიქმნა,
 რაა? წყვილიადი?
 ამ ერთ ღამეში ჩამოვა ფიფქი
 აქ მირიადი.

* * *

ჰო, ამ წიგნებში მე მიყვარდა ბოლო ფურცელი,
 სადაც ჰკარგავდა ჩვეულ ელფერს გამირთა ცხოვრება,
 და წლებიც, წლებიც გარდასული, აღურიცხველი
 თანდათან უფრო მიქარწყლებდა მწვავე სიბრაღულს.

ასე მეგონა, თვით ავტორსაც სულ უნებლიეთ
 დავინწყებოდა, ამბის თხრობა რითი დაიწყო.
 მარადისობა დაბერდაო, რა კარგად უთქვამთ.
 ცოტა ხანიც და გასრულდება ეს ყველაფერი.
 და იმ ავტორსაც მარტოობა მოიცავს სრულად.
 თუმც ნირს არ იხდენს, კვიმატია და ენამწარე!
 შეუენდე ღმერთო! ის დაეძებს დიდებულ ფინალს,
 ვთქვათ, ასეთნაირს:
 უცნობ ქალაქში, ორი ბინის სუფთა კედლებზე
 ასევე უცნობს მიუხატავს თურმე პროფილი,
 არც მამაკაცის და არც ქალის, თუმც იდუმალი.
 ამბობენ, როცა სხივთა წყება მიმოზნეული
 შუააზიურ, დაბლა მავალ, მომწვანო მთვარის
 მოულოდნელად გადაუვლის გარინდულ კედლებს,
 დაღამებულზე, ჰო, მით უფრო ახალწლის ღამეს
 მოისმის ხოლმე რაღაც სუსტი, უძლური ჩქამი, -
 ქვითინის ანდა ლაპარაკის მსგავსი ფუსფუსი...
 მაგრამ მოზეზრდა უკვე ყველას ეს სასწაული,
 აქაურები მიეჩვივნენ, უცხო კი არ ჩანს,
 და ისიც კი თქვეს, რომ ორთაგან ერთ-ერთ ბინაში
 დაწყევლილ პროფილს თურმე ნოხი ააფარესო.

და დამეცა ქვადეცეული სიტყვა
 ჯერაც ცოცხალ, ჯერაც მფეთქავ მკერდზე,
 არაუშავს, ხომ ვემზადე დიდხანს,
 ჰოდა, ბედთან გამკლავებას შევძლებ.
 უამრავი საქმე მეღის ახლა,
 მე ცხოვრებას დღეს ხელახლა ვინყებ,
 მახსოვრობას გულში დავცემ ლახვარს,
 რათა სული უგრძნობ ლოდად იქცეს.
 თორემ.... ჩემი ყრუ ფანჯრების მიღმა
 მოზეიმე ზაფხულის დღე ბრწყინავს,
 ხომ ვწინასწარმეტყველებდი იღბალს -
 სხივმოსილ დღეს და ცარიელ ბინას.

სალამო არის ყრუ და მზიანი,
 აპრილი თბილი და თვინიერი,
 შენ მრავალი წლით დააგვიანე,
 მაგრამ მე მაინც ვარ ბედნიერი.

დამიჯექ გვერდით სახტადეცეული,
 მომაპყარ მზერა ნაირ-ნაირი,
 აი, ცისფერი ჩემი რვეული
 დამშვენებული ბავშვურ შაირით.

ო, მომიტევე, (არ მსურდა წყენა!)
 თუ ნაკლებ ვიყავ მზესთან წილობით,

თუკი მრავალი ვიგულვე შენად
და მერე ჩემთვის ჩუმად ვტიროდი.

მე მესმის მოთქმა მოლალურთა მუდამ მწუხარე,
ჩემი სალამი ამ თიბათვეს და დარებს მზიანს,
წყვილი თავთავი, ქარმა თავი რომ გადუხარა,
ცელმა სისინით მოცელა და ყანაში ყრია.

მოუფრიალებს ქარი კალთებს მაღალ მთიბავებს
ქარდაქარ და თან აღმებივით გაჰკიდებს ცერად,
მე კი უნებურ ეფვნის ტკბილი ჟღერა ვინატრე
და მტვერნაყრილი წამნამიდან ხანგრძლივი მზერა.

აღარც ალერსი მსურს პირფერი და აღარც ლიქნა,
რადგან გუმანით უცილობელ წყვდიადს მოველი,
მანაც მობრძანდი, თვალი ჰკიდო სამოთხეს იქნებ,
სადაც ვიყავით ჩვენ ნეტარნი და უზრუნველნი.

ბორის პასტერნაკი

(1890 – 1960)

ავვისტო

მზემ ამჯერადაც არ გაგვანბილა
და გარიჟრაჟზე ასე თანდათან
ფარდას დაჰყვა და დივანს გასცილდა,
ზაფრანის ზოლად შემოანათა.

მცხუნვარე იყო, წითლად ღვიოდა,
მახლობელ ტყეს და სახლებს დაეცა,
სველ ბალიშზეც კი გამოსჭვიოდა
მისწვდა წიგნებს და კედლის მხარესაც.

და გამახსენდა, თუ რა მესიზმრა,
რად აჩნდა ბალიშს ცრემლი მცირედი,
სამგლოვიარო ჩუმ პროცესიას
მოსდევდით ერთად — მე მაცილებდით.

ერთ თქვენგანს, მავალს კენტად თუ წყვილად,
წამოაგონდა, შეეკრა სუნთქვა,
რომ ეს დღე — ექვსი აგვისტო ძველით
ფერისცვალებად უფლისად უთქვამთ.

ამ დღეს თაბორი ასხივებს ნათლით,
შუქთა ნაკადი დასდის უზღვავი,
და შემოდგომას ახლავს სხვა მაღლი, —
სასწაულქმნილი და მომნუსხავი.

თქვენ დაფხავებულ კორომს გამოსცდით —
მეჩხერი იყო და გაქელილი,
უბადრუკი ტყე სასაფლაოსი —
ნითლად ღვიოდა თაფლისკვერით.

კენწერობებს თუ თვალს აავლებდი,
ზედ თავზე ჩანდა ცა მედიდური,
გადაყვილება სოფლად მამლების
სივრცეში იყო გადახიდული.

მომჩერებოდა სიკვდილი, იმ წამს
გეგონებოდა მინის მზომელი,
და მაზომავდა სამარის მინას,
ჩემთვის საფლავის გათხრის მდომელი.

მერე კი ყველამ არსებით მთელით
შეიგრძნო უცბად ხმა შემპარავი,
ჩემი ხმა ჟღერდა — წინასწარმთქმელი,
ხმა ადრინდელი, გაუზზარავი:

„მშვიდობით, ცაო, ფერისცვალების,
ამ უკანასკნელ ჟამთა სიავეს
დამხსენ და ჩემი მწარე წამება
ქალის ალერსით კვლავ დამიამე.

წლების სიმწარეც, წარუხოცელო,
გემშვიდობები ამიერიდან,
შენც, ქალის მზერავ და გამოწვევავ,
იმ ქალის, რომლის ბრძოლის ველი ვარ;

გემშვიდობები, ფრენის სილაღეც,
ქროლვა რომ გიპყრობს და არ ნელდება;
სამყაროვ, ქმნილო სიტყვის წიაღში,
სასწაულო და შემოქმედებავ!“

მაგდალინელი

შელამდება და ჩემი დემონიც
აქვეა, განვლილს საზღაურს ვუზღვავ,
მე წარსულს ვსინჯავ მწარე გემოთი
და გარყვნილების ხსენება მსუსხავს,
რადგანაც კაცთა ჟინს დავემონე,
ქარაფშუტობა შევიტყბე ურცხვად.
გადის წამები და ჩქარა სულაც
დადგება ჟამი დუმილით სავსე,
მაგრამ მანამდე ავსებულ სურას —
ამ ჩემს სიცოცხლეს დავამსხვრევ ქვაზე.
ჩემო მოძღვარო, მხსნელო იესო,
ჩემს სამკვიდრებელს, მჯერა, ბოლომდე
მარადისობის მაღლი მიეცხო,
თითქოს სათხეველს ამოჰყოლოდეს
მარადისობა, ჩემსას, იესო.

რა არის ცოდვა, მითხარი, გვედრებ,
 რაა სიკვდილი ან ჯოჯოხეთი,
 რადგან მერგუნა ასეთი ხვედრი —
 შემოგეხვიე შენ და მოხვევინით
 შემოგეზარდე, როგორც ხე ნედლი
 და გულში ჯავრიც ჩამყვა ოხერი.
 გონდაკარგული შენ გადმოგხედავ
 შენი ტერფები მიძევს მუხლებზე,
 ჯვარს მოვეხვიე ოთხად განტოტვილს —
 ალბათ, ვსწავლობდი ჯვარის მოხვევნას
 და დასამარხად შენს ტანს ვამკობდი.

თოვს

თოვს, თოვლია ირგვლივ, თოვლი,
 ფანჯრის მიღმა, გარეთ იკრებს
 ქარი თავანწყვეტილ ფიფქებს
 და ყვავილებს შეძრულს ქროლვით.

თოვს და ფიფქი ქროლვას ჰყვება
 და ამ ქროლვის გამჩალებლის
 ყველა დაჰყოლია ნებას, —
 ქარი თოვლის ფანტელს იფენს
 და ეს ქროლვა იპყრობს კიბეს
 და დათოვლილ გზაჯვარედინს.

თოვს, თოვლია ირგვლივ, თოვლი,
 და ეს ფიფქთა შეკონება
 მოქრის იმნაირი თრთოლვით,
 თოვლი სულ არ გეგონება,
 თითქოს ძირს ეშვება ზეცა
 დაკემსილი ტანსაცმელით,
 თოვლს ბურუსი ეფონება,
 აღარ ჩანს თვალგასანვდენი.

თითქოს ახირებულ მავანს
 ემსგავსება ცა და თავად,
 რაც დატოვა უკვე სხვენი,
 რაღაც უცნაური ცვენით
 მოსდევს კიბეს შემპარავად.

იმიტომ, რომ დრო არ ითმენს
 და ცხოვრებაც აღარ იცდის,
 დღეებია უკვე შობის,
 სულ ცოტაც და არცთუ შორი
 ღამე დგება ახალი წლის.

კი აღარ თოვს, უკვე ბარდნის,
 ძალზე ხშირი ცვივა თოვლი,
 და იქნებ დროც ასე გადის, —
 მიძიმედ ანდა სწრაფი ქროლვით,

მსგავსად ცვენის ანდა ვარდნის.
წლებიც ასე გადის იქნებ,
როგორც ფიფქი მისდევს ფიფქებს,
პოემაში — სიტყვა სიტყვებს,
დროც ამგვარად გადის იქნებ?!

თოვს და ფიფქი ქროლვას ჰყვება
და ამ ქროლვის გამჩალებლის
ყველა დაჰყოლია ნებას,
ათოვს თოვლში ფეხით მავალს,
განცვიფრებულ ხეებს მრავალს
და დათოვლილ გზაჯვარედინს.

ოსიპ მანდელშტამი

(1891 -1938)

რა ვუყო სხეულს, რაც მებოძა, რაც მე მეკუთვნის,
რაც ურღვევია, ერთიანი, მტკიცედ შეკრული.

ჩუმი ცხოვრების ნუთი წილმხვდა განუკითხავი,
ვის, ვის ვუმადლო ამის გამო, გვედრებ, მითხარი?

მებაღეც ვარ და ყვავილადაც ვარ აქ მოსული,
და არ ვარ ქვეყნის ამ დილეგში მე მარტოსული.

მარადისობის მინას ჩემი სუნთქვაც ედება,
მას ჩემი სითბო დაორთქლავს და დაებედება.

მინის ზედაპირს იმნაირად მოაზარნიშებს,
მისი მნახველი ვერ მიხვდება, ვის რას ანიშნებს.
დრო ედინება მღვრიე, მაგრამ ჟამთა სიავე
მას ვერას ავნებს, — ვერც ნაშლის, ვერც გაანიავებს.

დილის რვა საათს აჩვენებს ტაძრის
უშველებელი, მძიმე ისარი,
ვთვლემთ და ჩვენებად გვიელავს თვალწინ
არენი უცხო ქალაქისანი.

წნული კალათა დააქვთ მსახურებს,
ედავებიან ვაჭრებს ქალები,
ხოლო მტრედები კი მოფაფხურე
კრიახით წყვილ ფრთას აფართქალებენ.

პურების გროვა, თევზის სხმარტალი,
დახლი ხილით და ხვავით აივსო,
და გლეხი თითქოს ქვაა ნათალი,
ფერები — მუქი და სახალისო.

თითქოს ამ სურათს მოავლო ნისლმა
თავისი ბადე ვერდამფარავი
და მოედანი ამ დილასისხამს
არის ვაჭრობის წმინდა კარავი.

* * *

მყიფეს და მტანჯველს, ამ შენს ხატებას
დავეძებ ნისლში და ვერ ვეხები,
უფალო-მეთქი, დამცდა შემთხვევით,
არ ვაპირებდი თუმც ლაღადებას.

და ღვთის სახელი — ფრინველი დიდი
მკერდიდან უმალ ამოფრთხილდა,
უკან გალია დარჩა ღია და
ნინ კი შეგუბდა ნისლი და ბინდი.

* * *

მთვარე არ არის, მოკიაფე ციფერბლატია,
რა დავაშავე, თუკი ვგრძნობ, რომ ისევ ანთია
ვარსკვლავთა ხომლი, ცამ რომ ბნელში გადაისროლა.

მძულს ქედმაღლობა ბატიუშკოვის, როცა მავანმა
ჰკითხა, თუ ახლა რა დროაო, ამპარტავანმა
მიუგო მოკლედ და უბრალოდ: „მარადისობა“:

* * *

ცაო, სიზმარში გნახავ-მეთქი, მითქვამს ლაღადით,
არ შეიძლება სულ ბოლომდე ჩაქრე, ვით კვარი,
დღე დაიფერფლა უეცრად, ვით თეთრი ქალღი,
რა ცოტა იყო გაფანტული ფერფლიც და კვამლიც!

მარინა ცვეტაევა

(1892 – 1941)

* * *

ო, ღმერთო ჩემო, მზე ცივდება ორი თანდათან:
ერთი - ჩემს მკერდში, მეორე კი — მაღლა ცარგვალთან.

და ეს ორი მზე — ჩემს გარეთ და ჩემში შიგნითაც
მაგიჟებდა და ამ სიგიჟის ნიაღ მიმგვრიდა.

ორივე ქრება და ეს ქრობა მტკივა ნაკლებად,
რომელიც უფრო მხურვალეა, ჯერ ის ჩაქრება.

* * *

ჩემს ლექსებს წრფელი შთაგონებით შეთხზულთ ადრევე,
როცა პოეტი არ მეგონა თავი აშკარად,
იმგვარად მომწყდართ, შხეფები რომ სცვივა შადრევენებს
ან ნაპერწკლები — ბნელში მაშხალას!

ლექსებს, ტაძარში შეცვივნულებს ეშმაკუნებად,
რომელთაც დახვდათ მთვლემარება, სივრცე კამკამა,
სიჭაბუკეზე და სიკვდილზე შეთხზულთ უნებურ,
თითი რომ არვინ არ მიაკარა!

ლექსებს ფარდულში მტვერი რომ ჭამს და ნესტი მქისე,
(იქ ხომ ყველასგან გარიყულნი თვლემენ უთქმელად),
ვით თავანკარა, უძვირფასეს ღვინოებს ისე,
თავისი ჟამი, მნამს, დაუდგებათ.

გიორგი ივანოვი

(1894–1958)

თითქოს დაეძებს და ბილიკს ვერ აგნებს,
საით მიქრის ნეტავ თეთრი ბედაური,
მზიანი დარია და ბაღში პერანგებს
გაზაფხულისნინა ჟრჟოლა გადაუვლის.

გამოვეთხოვე და დავტოვე რუსეთი,
(გზადმეყრილ პოლარულ განთიადს ვუმზერდი).
მგზავრობის ნამები ნამნამზე უმალი
გაქრა და მერგუნა მე ყრუ და მდუმარი
ეს ორმო ევროპის, ვით ნავსაყუდარი.

ეჰ, მენალვლა მაინც, მაგრამ არ ვინალვლი, —
ცხოვრება დავკარგე, სიმშვიდეს ვინახავ,
მკვდარ მეგობრებისგან მონერილ ბარათებს
მე შევებამოგვრილი დავწვავ და ავანთებ,
ამ ცისფერ თოვლზე ავანთებ ჩირადდანს.

დაივინყებენ სინაზეს და სასონარკვეთას,
ნდობაც, ლალატიც ცის ნამივით უხმოდ გაქრება,
ყველაფერს მკაცრი გულგრილობის ტალღა წალეკავს
იმათი, ვინც კი ჩვენს შემდგომად მოვლენ ამქვეყნად.
საფლავი ოხრად დაუგდიათ, ჰყვავის ჟასმინი.
ხმელი გვირგვინის ქარს არ უჭირს უკვე მიგნება,
ცაც კი კრიალებს — და რაც იყო, ხვალ და მას მერე
იმისი მსგავსი არაფერი აღარ იქნება.

ჩვენ სულელებს ვგავართ, ჩვენი კვალი არივ-დარიეს,
თითქოს ვიხსენებთ სააქაოს, გვახლავს უკუნი,
უფრო ნეტარად და უფრო ყრუდ, ყოველწამიერ,
კვლავაც პეტერბურგს მოვიგონებთ გულდათუთქულნი.

ქვეყნად მრავალი ქალაქია, მნამს, მშვენიერი,
თუმც რაა ჩვენთვის! მხოლოდ იმას ვიხსენებთ ხშირად,
რა უბედურნი ვიყავით და რა ბედნიერნი
ნისლში გახვეულ იმ ქალაქში ჩვენ ნევის პირას.

ტყუილად დაღვრილა სისხლი,
სევდაც, ერთგულებაც ვის რაში არგია,
და მაინც, ძვირფასო ჩემო,
ცხოვრება ძალიან, ძალიან კარგია.

ხეები უჩუმრად შრიალებენ,
ჩვენს თავზე ირაოს კრავენ თოლიები,
ზღვაში ალმაცერად იალებენ
სხივები და მზესაც წაიყოლიებენ...

იქნებ რუსეთი ნათელია, არანყვდიადი,
მაგრამ ვაითუ არც ყოფილა და არცკი არის.

არც მწუხრი მდგარა ნევისპირას და არც შუქ-ჩრდილი
და იქნებ თოვლზე არ კვდებოდა თვითონ პუშკინი.

არც კრემლია და პეტერბურგიც არსად გეგულვის,
ტრამალებია და ზედ თოვლი ზვინად შედგმული.

თოვლია, თოვლი და თან ღამე მოითალხება,
ეს ის თოვლია, რომ არ დნება, რომ არ გალხვება.

თოვლია, თოვლი და უკუნი ყოვლისმპყრობელი,
ამ დუმლიმა და თოვლმა შთანთქა ქვეყნად ყოველი.

რუსეთი იქნებ მკვდრადყოფნაა, დუმილი ძილში,
მაგრამ რუსეთი იქნებ მხოლოდ შიშია, შიში.

ტყვია ანდა ბანრის ყულფი, რაც მას შეშვენის
და მუსიკაა გამთიშავი, ჭკვიდან შემშლელი. -

კატორლის თავზე გათენებაც, ტყვიაც, ბანარიც,
ენა ვერ იტყვის, იქ რა იყო, ანდა რაც არის.

სერგეი ესენინი

(1895-1925)

თანმიმდევრობით ვეშურებით და ფეხაკრეფით,
წავალთ მადლმოსილ და ჩუმ მხარეს, არ დავახანებთ,
და მეც თანდათან ამ ქვეყნიდან ავიბარგები,
წავიყოლიებ ჩემს უბადრუკ ბარგი-ბარხანას.

რარიგ მიყვარდა მშობლიური ტყეები არყის,
მინა და ირგვლივ განფენილი ვრცელი ველები,
მიტხარი, როგორ არ ვუმზერდე უმწარეს ნადვლით,
გუნდი რა მადლით იმოსება იქ წამსვლელების.

ყოველი სულის მე ხორცშესხმა მნუსხავდა ძალზე,
ტანს რომ მოიყრის და ხელითაც რომ შეეხები,
და ვხედავ ცხადად, განტოტილან ვარდისფერ წყალზე
გადმოხრილი და მომზირალი თავქვე ვერხვები.

ფიქრს მივცემივარ სინყნარეში მე ხომ მრავალგზის,
ვთხზავდი სიმღერებს, რაც ვისურვე, ის ამისრულდა,

ამ კუმტ და პირქუმ ქვეყანაზე ასე მავალი,
ბედნიერი ვარ, რომ ვსუნთქავდი მე თავისუფლად.

ბედნიერი ვარ, რომ ყველა ქალს ჩემს ამბორს ვატან,
ყვავილებს ვაბნევ ბალახებში გამობვეული,
მე მქონდა რიდი ცხოველების, ჩემს უმცროს ძმათა,
ვერ ვიმეტებდი ვერასოდეს სულკურთხეულებს.

ტყე არ ყვავილობს იმქვეყნად და თავალერილი
გედის ყელივით ჭვავი, ვიცი, არსად წკრიალებს,
ამიტომ, როცა წარმავალთ გუნდს მიაქვს წერილი,
ვუმზერ, ტანში მცრის, მაძაგძაგებს და მაჟრიალებს.

ვიცი, იმქვეყნად არ იქნება მნიფე ყანები
და ვერ ვიხილავ სიბნელეში ოქროს ნაქერალს,
და ამიტომაც ყველა იმ კაცს ვეთაყვანები,
ვინც აქ მეგულვის, ვინც ჩემ გვერდით ცხოვრობს ამქვეყნად.

ვლადიმირ ნაბოკოვი

(1899-1977)

ტრამვაი

ლამისგამპობი და გამგმირავი
ზარ-ზანზალაკით გაიწკრიალებს,
ბორბლები გაჰქუხს გრგვინვა-გრიალით,
ელავს სარკმელი — ხატი ბრწყინვალე.

რიცხვი უნთია ცეცხლოვან შუბლზე,
იქვე — წარწერა სამოთხის ნიშნით,
და წამით როგორ იხუვლებს, უმზერ,
მერე... ქალაქი ინთქმება ძილში.

და როცა ამ ხმებს აკრეფს წყვდიადი,
როცა გრიალი ჩამესმის ყურში,
უკან მოჰყვება ნაპერწკლიანად
ტრამვაის გრგვინვას გიზგიზი ლურჯი.

გადაიქუხებს იგი მეხივით
და ერთ საათში, რომ ვთქვა სიმართლე,
ლურჯი სხივების მკვეთრი გრეხილი
შენს ფანჯარაში ელავს სინათლედ.

სამშობლოს

ამ ღამით უნდა ვიფიქრო და ვწიო თუთუნი
და გაკვამლულმა ვისაუბრო შენთან დუდუნით.

რა სინყნარეა! სადღაც თავვი გაიფხაკუნებს,
ფანჯრიდან ურიცხვ სახურავს და ვარსკვლავს გავეყურებ.

ეს მერამდენედ მოვისინჯე გულის ფიცარი,

და ეჭვსამშობლოვ, იგი მხოლოდ შენად ვიცანი.
შენი ჰაერი ჩემი მკერდის შიგნით შემღწევი,
მე ხომ უკანვე დაგიბრუნე ჩემივ ლექსებით.

კოცონს და მღვივან ხელისგულებს რა დამავინცებს -
ბზობის ლურჯ ღამით ელვარებას რომ მივაფიცხე.

ჩემმა ტერფებმა შენი მინა მოისაკლისა,
და ნეტავ შენთან შეხვედრა და შერწყმა აღირსა.

ჩემი სხეული არის მხოლოდ შენი ხატება,
სული კი ცაა, ნევის თავზე რომ გაცხადდება.

გავაბოლებ და წამოვწევი ძილად მიგვრილი,
და კვლავაც შენი გაზაფხული მანთებს ფიქრით:

წარმომიდგება სახლის კუთხე, ხსოვნის ნიშანი, -
მუხა და იქვე დავარცხნილი ფოცხით ქვიშანი.

* * *

შენ გულწრფელობა ჩემთვის ასხივე,
ამას გთხოვ, რადგან შენლა შემომრჩი,
სახლი დაინვა, ტყე გადასხიპეს,
რა დარჩა წარმტაც გარეშემოსი?

იქ ოცნებობდა არყის ხე წლობით,
უკაკუნებდა ხეს ხეკაკუნა,
სადლა ვიპოვი დაკარგულ ძმობილს,
ქვეყნის დაკარგვაც ბედმა მარგუნა.
გადავებლართე სიზმრებში აჩრდილს,
ცხადში მეძავებს გადავენანი,
და სიმღერები გავფანტე ზღვაში
მთებსაც ვუბოძე და მთაც შევძარი.

ახლა წარსულზე ვფიქრობ და მცვივა,
ცეცხლთან ჩამომჯდარს, ალით შემოსილს,
შენ გულწრფელობა მარგუნე წილად,
ამას გთხოვ, რადგან შენლა შემომრჩი.

ნომერი სასტუმროში

ეს საწოლია? მიჭირს გარკვევა,
უხალისოა ყვითლად აჭრილი
შპალერი. სკამი, მრუდე სარკეა...
შევდივართ მე და ჩემი აჩრდილი.

ფანჯარას შევხსნი და გადმონვება
სინათლე, თავქვე ჩამონალვარი,
და მდუმარება თითქოს მოცელა
ძაღლების ღრენამ. ყეფენ ძაღლები.

მე თვალს მიშტერებს ერთი ნერტილი
და ვხედავ, დაძრა ბნელმა წიაღმა

მთვარე — შეკრული თაფლის წვეთივით,
ოქროსფერ შუქით რომ უბრწყინავდა...

წყნარი ხმაური

აქ, ამ ზღვისპირა ქალაქში ჭია
მონყენილობის გულს რომ მიღრღნიდა
გაქრება, როცა მოვისმენ შრიალს
ღია სარკმელში ზღვათა სიღრმიდან.

თუკი მივუგდე ყური კირკიტა,
ხმელეთზე მსუნთქავს დავიჭერ ჩქამებს,
ეს ზღვის ხმა არის — წყალთა სიღრმიდან
სულის საოხად აგზავნის ღამე.

ეს ხმა მოჰყვება ამ მშვიდ ტაროსებს,
დღე გადის, გრძნობა მრჩება ისეთი, —
თითქოს ფაქიზი მინის თაროზე
ცარიელ ჭიქის წკარუნს ვისმენდი.

და მერამდენედ, უკვე ვინ იცის,
უკუნ ღამეში სარკმელს გავაღებ
და მარტო ვრჩები ზღვასთან პირისპირ,
ვუჭვრეტ უწყნარეს ქვეყნის სანახებს.

და უკვე მესმის არა ზღვაურის
ჩქამი, არამედ სულ სხვა ხარება, —
ჩემი სამშობლოს წყნარი ხმაური,
მისი გულისთქმა და მღელვარება.

მას ერწყმის ხმები და ელფერები
ადრე რომ შეწყდა და ვინახავდი —
პუშკინისეულ ლექსთა ჟღერება
და ხშირი ტევრის დრტვინვა-ღალადი.

ამ ბგერებს მაღლი სდევს უცნაური —
დევნილისათვის ლოცვა-კურთხევა,
ოღონდ არ ისმის წყნარი ხმაური
დღისით, ფუსფუსში ქრება უთქმელად.

სამაგიეროდ ღამის უკუნში
ისევ იღვრება ეს ხმა გრძნეული —
ჩემი სამშობლოს წყნარი გუგუნი
უკვდავებიდან გამოღწეული.

საიდუმლო სერობა

მკაცრი ვახშობის დრო არის ახლა,
დროა ღალატის წინასწარჭვრეტის,
ღამის მარგალიტს მოელის დაღვრა,
რომ ოლეანდრამ აპკუროს წვეთი.

რა უჩურობს ერთანეთს ყურში?
მთვარე ადნება ქრისტეს, ვით ვერცხლი,
პეპლებს შერუჯავს სინათლე ურჩი
და ჰგავს მლოცველებს სანთლების ცეცხლი.

სამოთხეში

სალამი-მეთქი და ის ფრთოსანი —
სიკვდილი შეხსნის სამოთხის ჭიშკარს,
მაგრამ იქაც კი გასაოცარი
ტყე შეირხევა სიცოცხლის ნიშნად.

დამუნჯებული შევირბენ ტევრში
და მივაშურებ ჩემს სახლს მინიერს,
ისევე ადრეულ სამყოფელს შევრჩი,
მისი ტკბილ — მწარე ხვედრი ვინვნიე.

ფანჯრიდან სხივად გამომებნევი
ბაბუანვერავ, ციურ მადლივით,
მინის ქვეშ ფრთაა ჭრელი პეპლების
და დგას სანოლი ხისგან გათლილი.

და ჰა, მინიერ პოეტად დავრჩი,
გადავშლი რვეულს, ვფიქრობ, დავდივარ.
ღმერთს თუ ეტყვიან, ღმერთი თუ განმსჯის,
არ შემომწყრება, ვიცი, ნამდვილად.

ნიკოლაი ზაბოლოცკი

(1903-1958)

დამშვიდობება მეგობრებთან

გრძელ პიჯაკებით და შლიაპების ფართო ფარფლებით
და მაგ ლექსების განუყრელი თქვენი რვეულით,
სულ ერთიანად გაიფანტეთ ირგვლივ ფერფლივით,
იასამნების ფურცლებივით მიმობნეულნი.

თქვენ იქ ხართ, სადაც იხლიჩება, ანდა მოცვივა
ყოველივე და ილუფხება, ატყვია ბზარი,
სადაც ცის ნაცვლად ყრუ სამარის ერთი ბორცვია,
იქვე კი მოჩანს უმოძრაო ორბიტა მთვარის.

ეს რა უცნაურ, გაუგებარ ენაზე მღერის
მწერთა სინკლიტი, რას ზუზუნებს უხმო ამაღლა,
ხოჭო — კაცუნას დაუვლია ფარნისთვის ხელი
და თავის მოძმეთ ეგებება შუქის ამარა.

როგორ ხართ, ქვეყნის ჭირ-ვარამს რაც ჩამოეხსენით,
ხსოვნა კი შეგრჩათ? სამახსოვრო გქონდათ რამდენი,
თქვენს ძმად ქცეულა ჭიანჭველა, ხშირი ფესვები,
ბალახ-ბულახი, ოხვრა და მტვრის კორიანტელი.

მიხაკი ანდა იასამნის ფურცლის სისველე,
ანდა ნაფოტი არის ახლა თქვენი დობილი,
და თქვენს ენას კი აღარ ძალუძს, რომ გაიხსენოს
დატოვებული უკვე ზემოთ ძმა განდობილი.

მას აკი თქვენკენ არ მოუხმობს ჯერ არაფერი,
თქვენ კი წახვედით, გაქრით უცბად ლანდადქცეულნი,
გრძელ პიჯაკებით და შლიაპების ფართო ფარფლებით
და მაგ ლექსების განუყრელი თქვენი რვეულით.

ფასანაურის ღამე

ბრწყინავდა ღამე და შვენოდა ფანდურს ჟღარუნნი,
მთვარემ მოძებნა სიყვარულის წმინდა ალაგი
და მიგალობდნენ ბულბულები მე სიყვარულით
ფასანაურში, სადაც მოჰქუხს ორი არავგი.

ჯვრის უღელტეხილს დავეთხოვე და წამოვედი,
ჯვრის უღელტეხილს, მაისში რომ ყინული ჯავშნავს,
და დავიღალე იმგვარად, რომ ველარ ვპოვებდი
ძალას და ხალისს, ყველაფერი ზურგსუკან დამრჩა.

ბულბულის ჰანგით რეტდასხმულმა გავიძრე ტანზე,
ხელში ფარანი მოვიმარჯვე დედიშობილამ
და ვით ქალწული, უშმაგესი სურვილით სავსე
შემომეხვია მდინარე და შვება მომფინა.

და მე ვინეკი, ქვებს ვეჭიდე დაღლილი რწევით,
ტალღა სკდებოდა ჩემს თავზე, ვით მძვინარე მეხი,
და ირწოდნენ მდინარეში ნასობი ქვები,
ირწოდნენ და ლულულულებდნენ კვლავაც ჩემ ფერხითთ.

მე შევცქეროდი შორ ათინათს წყლის პირზე დახრილს,
შუქის ნაწრეტებს, შუქის თამაშს, შუქის ზიგზაგებს,
და მოიწევდა ნაპირიდან ვეება ძალღი,
იზღაზნებოდა მედიდურად მდინარისაკენ.

და მეც ავედი ჩუმ ნაპირზე გულით უძრავი,
ძლიერი, სუფთა, მინიერი და უდრტვინველი,
ვეება ძალღი, ამაყი და შეუმუსრავი,
ჩემ წინ დაეშვა და გაყურდა, როგორც ფრინველი.

და იმ წყნარ ღამეს, წყნარ ბაღებში ფასანაურის,
ვიგრძენ მსუსხავი, უცაბედი ზვირთთა სიცივე,
გულს ჩამეწვეთა წმინდა ბგერა არაქაური,
თითქოს ყმანვილმა პირველკოცნის სიტკბო ვინვნიე.

იოსიფ ბროდსკი

(1940 – 1996)

თანამედროვე სიმღერა

141

ჩვენ, ნორმალურ ადამიანებს, აზრადაც არ მოგვდის, რომ შეიძლება შინ დავბრუნდეთ და სახლის მაგივრად ნანგრევები დაგვხვდეს. არა, ჩვენ არ ვიცით, როგორ შეიძლება დავკარგოთ ხელი და ფეხი ტრამვაის ან მატარებლის ბორბლებქვეშ. ამგვარი ამბები ჩვენამდე ავბედით ჭორებად თუ აღწევს. არადა სწორედ ეს არის უბედურების გარდუვალი პროცენტი, ეს არის ვარდი უბედურებისა.

კაცი ისევ მოდის ნანგრევებთან,
ის აქ იყო გუშინდელი და გუშინ
და ხვალაც აქ იქნება.

მას იზიდავს ნანგრევები.

ის ამბობს:

თანდათან,

თანდათან ისწავლი ბევრ რამეს,

ისწავლი ამ აგურის ნაფშევენებში

შენი დახეული ალბომის და მალვიძარას პოვნას,

მიეჩვევი ყოველდღიურად აქ სიარულს,

მიეჩვევი იმ აზრს, რომ ნანგრევები არსებობს.

ზოგჯერ ფიქრობ, რომ ასეც უნდა იყოს,

და იმასაც ფიქრობ, რომ ყველაფერი აითვისე,

ამიტომაც იოლად ესაუბრები ქუჩაში უცნობ ბავშვს

და ამ ყველაფერს უხსნი. ასეც უნდა იყოს.

კაცი ისევ მოდის ნანგრევებთან,

მოდის მაშინ, როცა სიყვარულს მოინატრებს,

როცა ხელახლა დაქოქავს მალვიძარას.

კაცი ისევ მოდის ნანგრევებთან,

დიდხანს იქეჭება ჯოხით სველ შპალერებში და

აგურის ნატეხებში,

წელში იხრება, სწორდება და აკვირდება.

ვილაც აშენებს სახლებს,

ხოლო ვილაც მუდმივად ანგრევს მათ, ვილაც

კვლავ აშენებს.

ქალაქების მოზღვავება ყველას ოპტიზმით გვაესებს.

ნანგრევებში მდგარმა კაცმა თავი ასწია და შენიშნა,

ეს ადამიანები არ ტირიან.

ღვთის მადლით, მრთელ და სალსალამათ

ნაცნობებთან სტუმრად ყოფნის დროსაც

ისინი უხალისოდ უმზერენ ფოტოალბომებს და ამბობენ:

„დღევანდელ დღეს არ გვჭირდება ფოტოალბომები!“

შეიძლება ბევრი რამ ხელახლა ააშენო და კვლავ

დაანგრეო

და მერე კვლავ ააშენო.

არაფერია უფრო საშინელი, ვიდრე ნანგრევები

კაცის გულში,

არაფერია ნანგრევებზე უფრო საშინელი,

რომელთაც ეცემა წვიმა და გვერდს უქცევენ

ახალთახალი ავტომობილები,

რომელთაც აჩრდილებივით უვლიან გარს
 გულგატეხილი ადამიანები და ჩაფხუტიანი ბავშვები,
 არაფერია ნანგრევებზე უფრო საშინელი.
 ნანგრევები აღარ ჰგვანან მეტაფორას,
 ისინი თანდათან პირვანდელ სახეს იღებენ
 და იქცევიან სახლებად.

ოდისევსი ტელემაქეს

დასრულდა უკვე ტროას ომი, ტელემაქ ჩემო,
 ვინ გაიმარჯვა, აღარ მახსოვს და აღარ ვიცი,
 ალბათ ბერძნებმა, ვინაიდან მხოლოდ მათ ძალუძთ
 სხვათა მიწაზე თავის მკვდრების ასე გაფანტვა.
 გრძელი გამოდგა მეტისმეტად გზა შინისაკენ,
 ვიდრე იქ უქმად ვირჯებოდით, მანამდე თითქოს
 პოსეიდონმა გამალებით გაჭიმა სივრცე,
 და ახლა უკვე ველარ ვიგებ, სად ვიმყოფები,
 რალაც ჭანჭრობი კუნძულია, ეკალ-ბარდებში
 ჩაფლული ბალი, ფიცრულები, ღორის ჭყვიტინი,
 ქვა-ღორღი ყრია, კიდევ ვილაც დედოფალია...
 ყველა კუნძული ერთმანეთს ჰგავს, ტელემაქ ჩემო,
 როცა ნიადაგ გზაში ხარ და ხარ მოგზაური,
 თავგზა გებნევა, აბა, ტალღებს რა დათვლის ზღვაში,
 როცა ჰორიზონტს გაჰყურებ და ცრემლი გდის თვალებზე
 შორსგანვდენილი მზერისაგან. ყურთასმენას კი
 ზღვის ცხოველების გამყვიანი ხმა ეფეთება,
 არა, არ მახსოვს, რით დამთავრდა ომი, ტელემაქ,
 და შენ რამდენი შეგისრულდა, აღარც ის ვიცი.

ჩემო ტელემაქ, გაიზარდე, მოისხი მაღლი,
 კაცმა არ იცის კიდევ სადმე თუ შევეყრებით,
 შენ აღარა ხარ ის ყმანვილი, რომლის თვალწინაც
 მე მომიწია დაურევა მძვინვარ ხარების,
 აღარ ვართ ერთად პალამედეს გამოისობით,
 თუმცა ეს იქნებ ყველასათვის უმჯობესია:
 ოიდიპოსის ვნებათაგან შენ თავდახსნილი
 უცოდველ სიზმრებს ხედავ ახლა, ტელემაქ ჩემო.

საშობაო ვარსკვლავი

სიცივე აზრობდა მიდამოს იქ, სადაც მეტწილად სიციხეა,
 სადაც სულ ვაკეა გაშლილი და შემალლება არ იწყება,
 სადაც უდაბნოს შესაფერი ზამთარში დაქროდა ქარბუქი,
 ამ ქვეყნის მხსნელად იქ ყრმა იშვა და იშვა ის გამოქვაბულში.

ეჩვენა მას მკერდი დედისა დიდრონი და უზარმაზარი,
 ხარის ნესტოები, მოგვებიც: კასპარი, მასთან ბალთაზარიც,
 კიდევ მელქიორი და ძღვენიც, ბაგაში რომ დააბინავეს,
 ყრმა პანია იყო, ვარსკვლავიც, წერტილს მიაგავდა ბრწყინვალეს.

ვარსკვლავის მუდმივი ნათება და არა კრთომა და კაშკაში
გაფანტულ ღრუბლებშიც ატანდა და ყრმის სასთუმალთან ბაგაში,
თითქმის თვალუნვდენელ სიღრმიდან, არათუ უბრალოდ შორიდან
აღწევდა და იჭვრიტებოდა. და ეს მზეერა იყო მშობლისა.

ძვირფასო, მე გვიან სალამოს სახლიდან გამოველ,
ოკეანისპირა ნიავექარი ქროდა, მქონდა განზრახული
მეხილა მზის ჩასვლა — ჩინური მარაო, იმ ნასალამოებს
შორს ჩანდა ღრუბელი, ვით ფორტეპიანოს მძიმე თავსახური.

შენ ამ ოცი წლის წინ პირს იტკბარუნებდი მეტწილად ფინიკით,
მღეროდი, ხატავდი, ბლოკნოტში შემოგრჩა მრავლად ნახატები,
ჩემთან თავს იქცევდი. მერე შეეყარე ინჟინერ-ქიმიკოსს
და გამოთაყვანდი. შენი წერილები მასვე ღაღადებენ.

ახლა კი ამბობენ, რომ ეკლესიებში ესწრები სამძიმარს,
პროვინციაში და მეტროპოლიაში, და მარტო სრულიად
აცილებ მეგობრებს და მე მიხარია, რომ არის მანძილი,
რომლის წარმოდგენაც ჩვენ შორის არსებულ მანძილზე რთულია.

უკვე არაფერი აღარ მაკავშირებს — ცუდად ნუ გამიგებ —
შენს ხმასთან, სხეულთან, სახელთან... ძვირფასო, იცოდე:
თუ გასურს დაივიწყო შენი ერთი ცხოვრება — არ ხდება სხვარიგად,
კიდევ ერთი უნდა იცხოვრო. და მე ის ვიცხოვრე.

და შენც გაგიმართლა: ფოტოზე აღბეჭდილს გნახავენ, გჯეროდეს,
ლალი, დამცინავი და თან ახალგაზრდა იქ მუდამ იქნები,
რადგან მახსოვრობას დრო-ჟამი ვერ აკლებს ვერაფერს ვეროდეს,
წყვიდადში ვენევი და ხრწნილოვან ჰაერს ვისუნთქავ მიქცევის.

თარგმნა ანდრო ბუაჩიძემ

ანდრე მორუა

დონ ჟუანი ანუ ცხოვრება ბაირონისა რომანი

X
მოცალოების ჟამი

პოეტი რომ გახდეს, ან შეყვარებული უნდა იყო, ან უბედური. მე ერთიც ვიყავი და მეორეც, მაშინ დავწერე „მოცალოების ჟამს“.

ბაირონი

1806 წლის ბოლოს ბაირონი საუსუელში ჩავიდა; მისი ბაირონი მძვინვარე სცენებით შეეგება: პიგოტის განცვიფრებული შვილების თანდასწრებით, ბაირონს მაშა და აქანდაზი ესროლა. ბიჭი მაშინვე გაიქცა და თავშესაფარი მეგობრებთან ითხოვა. მერე დედა აღარც უნახავს, ისე წავიდა ლონდონში. ლონდონიდან პიგოტს მოსწერა: „მადლობელი ვარ, ჩემი ძვირფა-

სი ალექტოს⁴⁰ ბოლო თავგადასავალი თავშესაქცევად რომ მიამბოთ, ალბათ, უკვე იწყებს თავისი სიგიჟეების შედეგების გაცნობიერებას. ეს-ეს არის მისგანაც მივიღე სინანულით სავსე უსტარი, რომელზეც, რადგან მისი დევნისა მეშინია, ძალიან თავშეკავებულად ვუპასუხე... მისმა ნაზმა ჟღერტულმა, ალბათ, მსმენელი ალაფრთოვანა... განსაკუთრებით მელოდიური იყო მაღალი ნოტები და მათი მოსმენა სასიამოვნო იქნებოდა მთვარის ქათქათა შუქზე... მერნმუნეთ, დედათქვენმა დიდი სამსახური გამინია; თქვენ და მთელ თქვენს ოჯახს მხურვალე მადლობას ვუძღვნი იმ თანაგრძნობისთვის, ჩემდამი რომ გამოიჩინეთ, როცა მისი ბაირონ **Furio**-სგან⁴¹ დამალვას ვცდილობდი. ოო, მე რომ არიოსტოს⁴² კალამს ვფლობდე, ანდა დანტეს აჩრდილმა მუზა მანვიოს, ეპიკურ პოემაში აუცილებლად აღვწერდი იმ დაუფინყარი ღამის ჭექა-ქუხილს, რამეთუ მხოლოდ ჯოჯოხეთის შემქმნელს შეუძლია მსგავსი სცენების შთაგონება“.

ვაჟკაცური, ოღონდ მწარე იუმორია. დედა-რეგენტი ლონდონში ჩაჰყვა კვალდაკვალ; შეხვედრა რამდენიმე საათს გაგრძელდა, რის შედეგადაც „უნესრიგოდ უკან დაიხია, ბრძოლის ველზე არტილერია და რამდენიმე ტყვე დატოვა“. ბაირონმა ალაფი მოაგროვა და რამდენიმე კვირით სუსექსის პლაჟებს მიაშურა, მერე გაროგეტშიც იმოგზაურა, ჯონ პიგოტთან ერ-

41. შმაგი /იტალ./.

42. ლუდოვიკო არიოსტო /1474—1533/ — იტალიელი პოეტი და მომღერალი.

40. ერინია, სამიდან ერთ-ერთი, შურისძიების ქალღმერთი.

თად. პიგოტი, ელიზაბეთის ძმა, სტუდენტი მედიკოსი, სასიამოვნო და კულტურული ახალგაზრდა კაცი იყო. ბაირონის ეკიპაჟმა ძალიან გააოცა: კარეტის კარებზე ბაირონების ლერბი იყო გამოსახული და დევიზი *Æde Bir on* ეწერა; კარეტას გრემიც ახლდა, რომელსაც ორი ცხენი მოჰყავდა. კარეტაში პიგოტისა და ბაირონის გარდა, კამერდინერი ფრანკი და ორი ძალღიჯი იჯდა. ნიუფაუნდლენდი ბოტსვანი და ბულდოგი ნელსონი.

რატომ დაჰყავდა მთელი ეს ამაღალი ბაირონს, თანაც ისე, რომ მათი რჩენის არანაირი სახსარი არ გააჩნდა? გასაოცარი უუნარობით გამოირჩეოდა — არ შეეძლო ცხოვრებიდან მოეშორებინა ის, რაც თუნდაც შემთხვევით მოხვდებოდა მასთან. ოდესღაც, რაღაც კაპრიზის გამო, კამერდინერი გაიჩინა, ცხენები, ძაღლები; და ასევე დარჩნენ მის ცხოვრებაში. ფეტიშისტი გახლდათ და იმიტომ. გამოუსწორებელი სანტიმენტალიზმი აიძულებდა ყველაფერს შესჩვეოდა, რაც გარს ერტყა. ჯონ პიგოტი გამჭრიახი ჭაბუკი ბრძანდებოდა და ხშირად თვალს ადევნებდა ბაირონის გაუბედაობას. სასტუმროს საერთო დარბაზში სადილობისას ბაირონი მუდამ ცდილობდა სწრაფად გასცლოდა იქაურობას, რათა სასტუმროს ნომრისთვის თავი შეეფარებინა. არანაკლებ იყო გაოცებული პიგოტი, როცა აღმოაჩინა, რომ მის მეგობარს, მოქეიფის სახელდავარდნილს, ეზიზღებოდა ღვინო და მკაცრ დიეტას იცავდა. ისე ჩანდა, მხოლოდ ლექსების წერა ანიჭებდა სიამოვნებას, ცხენის ჭენება და ქალების შორიდან ყურება. მიუხედავად მერი ჩავორსთან უიღბლო სიყვარულისა, ძველებურად მგრძნობიარე იყო ქალური ხიბლისადმი. პიგოტთან იმ კაცის როლს თამაშობდა, რომელსაც სიყვარულის სახიფათოობა შეგნებული აქვს, იცნობს ქალებს და სძულს ისინი.

„— მათზე გამარჯვების საშუალება, ძვირფასო პიგოტი, არის არა ის, რომ გვიყვარდეს ისინი, არამედ არად ჩავაგდოთ“.

„გეყოფა, პიგოტი, ნუ გეცოდება, ეგ შენი ტურფა; დაივიწყე დარდი და სევდა! და თუ მაინც გსურს, შენ მისი ტრფობა, ესეც იცოდე, კოპნია ქალის სიყვარული არ შეიძლება. აბა, მაშ რა ვქნათ, ძვირფასო ჩემო? ნადი და ნახე, სხვა, მეორე; ეს გაიბეროს, გაიბუტოს, ძალას ვინ ატანს? ორი დღით მაინც მიატოვე — და მერე ნახავ, ის გაგიღ-

იმებს; მერე კი კოცნე და კოცნე, რამდენიც გინდა, გული იჯერე“.

რატომ არ გამოიყენა ეს მიამიტური და მფრთხალი რჩევა, როცა მ.ე.ჩ. უყვარდა?

ბოლოს, ორივე მეგობარი საუსუელში დაბრუნდა და ბაირონი დროებით შემორიგებულ დედა-რეგენტთან დასახლდა. უბედური ქალი შეძრწუნდა, როცა ბაირონი ორი მსახურით, მთელი საჯინიბოთი და საძაღლეთით კარს მიადგა. სიტყვის თქმა ვერ გაბედა, შეცბუნებულმა საკუთარ თავს მაინც უთხრა, მთელი ეს ურდო აქ როგორ იცხოვრებსო. ბაირონი ბუნებით პირდაპირი კაცი იყო, არ მალავდა ამ ოჯახური დაახლოების მიზეზს. ყველაფერი გაფლანგა, რაც მევახშეებისგან მიიღო. ფული არც მოგზაურობისთვის ჰქონდა და არც კემბრიჯში დასაბრუნებლად. საუსუელის ერთადერთი სატყუარა ის იყო, რომ აქ შეიძლებოდა ისე ეცხოვრა, არაფერი დაეხარჯა. ერთი სიტყვით, რამდენიმე დღის შემდეგ მისთვის დამახასიათებელი გასაოცარი პასიურობით საუსუელს შეურიგდა, ჩვეულ, ყოველდღიურ, უფერულ რუტინაში გადაეშვა და იმაზე უარესად როდი იგრძნო თავი, ვიდრე ტრინიტში, თავის ოთახში გრძნობდა.

ცხოვრებაში ახალი მიზანი გაუჩნდა — პოეტი უნდა გამხდარიყო. ეს იდეა ელიზაბეთ პიგოტიმ შთააგონა. ერთხელ ქალმა ლექსები წაუკითხა, ბაირონმა უთხრა: „მეც ვწერ“ და დელაუერისადმი მიძღვნილი ლექსი წაუკითხა. ელიზაბეთი აღფრთოვანებული დარჩა. ერთხელ, როცა ბერსს უკითხავდა, ბაირონს ლექსის რიტმი მოეწონა და მაშინვე დაწერა იმავე ზომის ლექსი *Hil I sof A mesl ey*.⁴³

„სად გაიარა უზრუნველმა ბავშვობამ ჩემმა. ენსლის მთებო, დაღვრემილნო, ტანადმიშველნო, სად ქარიშხალნი მოზიმ-ზიმენი ეხეთქებიან შენს აბურძგნულ კლდეებს და ღრეებს; სად მდებარეობს თავშესაყარი ლანდების მირიადების, რომელთა ხილვაც ყოველ წამს მხიბლავს; და მათი ღიმილის უდარდელ ცეცხლში ჩამოიქნება სამყარო ცისა!“.

ელიზაბეთი ლექსით აღტაცებული დარჩა; ბაირონის მოგონებებმა უბედურ სიყვარულზე კი გული აუჩვილა. ელიზაბეთი მისი ნამდვილი მეგობარი იყო. ქალი მის

43. ენსლის სერები (ინგლ.)

მოკრძალებას დასცინოდა /კემბრიჯელი დენდი მძიმე წუთებში ზოგჯერ ისევ ჩურჩულებდა: „ერთი, ორი, სამი, ოთხი, ხუთი, ექვსი, შვიდი...“/. ელიზაბეთი ამხნევებდა; შესთავაზა, ლექსებს გადაგინერ და დასაბეჭდად მოგიმზადებო.

იმ დღიდან დაიწყო კიდეც ბაირონისთვის საყვარელი საქმიანობა. ღამლამობით მუშაობდა, გვიან წვებოდა, უფრო გვიან დგებოდა. სახლიდან გამოვიდოდა, ქუჩას გადავივლიდა, ელიზაბეთთან შევიდოდა და სამუშაოს აძლევდა. იქ ყოფნისას, თუ სტუმარი ვინმე გამოჩნდებოდა, მორცხვი პოეტი თავს ფანჯრიდან გაქცევით შველოდა, მეორე მეგობართან, საუსუელ ახალგაზრდა მღვდელთან, მამა ბეკერთან მიდიოდა, გონებადამჯდარ მოსაუბრესთან, რომელთანაც ბაირონს ხშირად ხანგრძლივი საუბრები ჰქონდა სამყაროზე, ბედისწერაზე. ბეკერი ცდილობდა შეეგონებინა მისთვის, რომ განგებამ, ის რომ უჩიოდა, გულუხვად დააჯილდოვა ყოველგვარი სიკეთით: დაბადებით, გონებით, მომავალში სიმდიდრით და, რაც მთავარია, ნიჭით, რომელიც სხვა ადამიანებზე აღამაღლებს. „ოო, ძვირფასო ბეკერ, — ეუბნებოდა ნაღვლიანად ბაირონი, — თუ ეს, — თითი შუბლთან მიჰქონდა, — სხვაზე მამაღლებს, მაშინ ეს /ფეხს აჩვენებდა/ ყველაზე დაბლა მაყენებს“. წინააღმდეგ მიცემული რჩევების პასუხად ხშირად მიჰქონდა ბეკერთან ლექსები:

„მეგობარო, ვიცი, გინდა, რომ ადამიანებთან ვიყო — არ შემიძლია. თუმც, შენს ხმას ვცნობ, სურვილიც ვიცი, მაგრამ მართლობა სუნთქავს ჩემს მკერდში. როგორ მივიდე მათთან? ისინი მძულან; მწარე ნაღველიც ვიგემე და სიტკბოებაც სიყვარულისა. ჭაბუკ მეგობრებთან აზრსაც ვეძებდი. მაგრამ ჩემს ალტკინებას მატრონებმა მსჯავრი დასდეს და მალე მეგობრებიც გამოიცვალენ“.

ამ საუსუელურ თავშესაფარში თავს ისე გრძნობდა, როგორც ბებერი განდეგილი, რომელსაც სიბრძნემ და უბედურებებმა მიზანთროპობა ჩაუგესლეს. სადილობისას დედა-რეგენტის პირდაპირ იჯდა; ჭამისას კითხულობდა, რათა დედა იძულებული გაეხადა ჩუმიად ყოფილიყო. როცა კარგ გუნებაზე იყო, დედის წინ სასადილო ოთახის კარს ერთი ზარ-ზეიმით აღებდა და აცხადებდა: „მობრძანდება დიდად პატივცემუ-

ლი კიტი გორდონი!“ სადილის შემდეგ დროს სპორტს უთმობდა: ცურავდა, ყვინთავდა, მეგობრებს ნივთებს ართმევდა და მდინარეში ისროდა, მათი იქიდან ამოღება კი დიდ სიამოვნებას ანიჭებდა. საუსუელელებს თავზარსა სცემდა — თავის ბაღში პისტოლეტიდან ისროდა და საკმაოდ თავზეხელაღებულად დააქროლებდა ცხენს. ამ ვარჯიშების მთავარი მიზეზი გახდომა იყო. მკაცრი ვარჯიშები და თამაშები მის რეჟიმში შედიოდა. კრიკეტს ჟილეტსა და პალტოში ჩაცმული თამაშობდა, დღეში ერთხელ ჭამდა, ხორცის ჭამის უფლებას საკუთარ თავს არ აძლევდა, არც ლუდს ეკარებოდა; ამ აკრძალვის ფასად აღწევდა იმას, რომ ნეკნები უჩანდა და სახის ნაკვეთბის მშვენიერ დახვეწილობას ინარჩუნებდა.

სალამობით მეგობრებთან მიდიოდა, პიგოტთან ან ლიკროფტთან. საუსუელში ბევრი ახალგაზრდა ქალი იყო; მოასწრო და ბევრი გაიცნო; ისინი უკვე აღარ აშინებდნენ. წესს უყენებდა და როგორც ჯონ პიგოტს ურჩია ერთხელ, ყველას ეარშიყებოდა; ლექსებს უგზავნიდა; მათ კოცნასაც იმსახურებდა; სამოყვარულო სპექტაკლებშიც მონაწილეობდა; დაბალი წრის ერთ გოგონასთან, ვინმე ოქროსთმიან მერისთან, ფრიად ინტიმური ურთიერთობაც ჰქონდა; გოგონამ კულულის აჩუქა; ამ კულულს ბაირონი სიამაყით აჩვენებდა თავის უფრო მოკრძალებულ მეგობრებს ანა ჰაუსონსა და ჯული ლიკროფტს. საუსუელელ ერთ ქალბატონს დიდი აქატი ჰქონდა, რომელიც გათხრების დროს ნაპოვნი. ამ აქატს თავისი ხელსაქმის კალათში ინახავდა. ერთხელ ბაირონს უთხრა, თილისმააო, მფლობელს სიყვარულისგან იცავსო.

„— მომეცით ეგ თილისმა, — ფიცხად წამოიყვირა თურმე ბაირონმა, — ზუსტად ის არის, რაც მე მჭირდება!“

საუსუელის ერთფეროვანი ცხოვრება ბაირონს მუყაითად მუშაობის შესაძლებლობას აძლევდა. მსუბუქი სატრფიალო თავშესაქცევები მოწყენის საშუალებას არ იძლეოდა და ლექსების სიუჟეტადაც ადგებოდა. კარგად მუშაობდა. დელაუერის, კლერის, დორსეტისადმი მიძღვნილ ძველ ლექსებს, კატულუსის, ვირგილიუსის თარგმანებს, ნიუსტედურ ელეგიებს, სატრფიალო ლექსებს აგროვებდა და ზოგსაც ასწორებდა. კრებული საკმაოდ დიდი გამოუვიდა. ავტორი სასიამოვნო გოცე-

ბით კითხულობდა თავის ქმნილებებს. ვინ იცის, ამ პატარა ნიგნმა სახელი გაუთქვას! ელიზაბეთ პიგოტს ეს სჯეროდა.

ლექსები ნიუარკსელ გამომცემელ რიჯის მისცა გამოსაცემად. პირველი ორი ეგზემპლარი პიგოტსა და ბეკერს მიართვა. ეფექტი ძალიან შორს იყო იმისგან, რასაც ელოდა. მღვდელმა ლექსები წაიკითხა, მერისადმი მიძღვნილმა სტროფებმა თავზარი დასცა და ნიგნის გავრცელება დაუშვებლად მიიჩნია. საცოდავმა ბაირონმა ქებას რომ ელოდა, ბეკერისგან მიიღო მკაცრი დარიგება და თხოვნა, ლექსები გაანადგურეო. ბაირონმა მთელი გამოცემის განადგურება აღუთქვა და აღთქმა იმავე საღამოს შეასრულა. ყველა ეგზემპლარი დაწვა, გარდა იმისა, ჯონ პიგოტს რომ გაუგზავნა, რომელიც იმ დროს ედინბურგის უნივერსიტეტში სწავლობდა და /რაოდენ სასაცილოც უნდა იყოს/ ბეკერისთვის ნაჩუქარი ეგზემპლარისა. საკუთარ პირველ ნიგნზე უარის თქმა — მკაცრი გამოცემა იყო ახალგაზრდა ავტორისა. ბაირონმა ეს მსხვერპლი გმირულად გაიღო.

შემდეგ ერთი დღეც არ დაუკარგავს, ისევ მუშაობას შეუდგა. საცოდავ მერისადმი მიძღვნილი ბედკრული ლექსები გაანადგურა. და რამდენიმე კვირის შემდეგ უკვე მზად ჰქონდა ახალი კრებული — „ლექსები სხვადასხვა თემაზე“, რომელიც 1807 წლის იანვარში გამოიცა. კრებული უჩვეულო უმნიშვნელობითა და სიმკაცრით გამოირჩეოდა.

ნიგნები კემბრიჯელ მეგობრებსა და საუსუფელელ ნაცნობებს დაურიგა. კემბრიჯიდან გულის გასახარებელი მილოცვა მიიღო. საუსუფელში კი ქარიშხალი ამოვარდა. ლიკროფტის ოჯახი აღელდა. ერთ ლექსში ჯულიეტაზე იყო ლაპარაკი. მათი ჯულიეტა ხომ არ არის? მეორე ლექსიც, ჭაბუკი ბაირონის საყვარელი ირონიული ტონით /ქედმაღლურ-აგდებული დამოკიდებულება სიყვარულისადმი/ დანერილი, როგორც ეტყობა, ესეც ჯულიეტას ეძღვნებოდა. ყოველ შემთხვევაში, საუსუფელში ასე ლაპარაკობდნენ. ეს კი დაუშვებელი იყო. ჯულის ძმამ, კაპიტანმა ლიკროფტმა ბაირონისგან ახსნა მოითხოვა. ბაირონმა რჩევისთვის ბეკერს მიმართა. მათ ერთად შეადგინეს ფრიად წინდახედული პასუხი, მაგრამ ინტერპრეტაციის უგვანო სტილმა, ფარისევლურმა სიმორცხვემ და ჩხუბმა,

ბაირონი საუსუფელს საბოლოოდ ჩამოაშორა. ეს პატარა ქალაქი უკვე აძრწუნებდა — ასეთი გრძნობა იმათ აქვთ, ვისაც დიდი ქალაქები ჯერ არ უნახავთ, პროვინციები კი ზიზღს ჰგვრით; ამისგან გამოჯანმრთელება კი მხოლოდ დედაქალაქში ცხოვრებით შეიძლებოდა. მოწყენილი იყო საუსუფელში, მდორედ მიდიოდა მისი ცხოვრება, მშვიდად. ნიგნის გამოსვლის შემდეგ განვითარებულმა მოვლენამ მისი მოწყენილობაც დაარღვია და ბედნიერებაც. ეს დამახასიათებელი იყო მისთვის — სწრაფვა ბობოქარი, მღვდლვარე ცხოვრებისკენ, მაგრამ ოდნავ შეეხო თუ არა ეს მღვდლვარებები, მაშინვე შეიძულა. მის პიგოტს, დედობრივად მოყვარულ ელიზაბეთს, რომელსაც „ძვირფას დედოფალ ბესს“ ეძახოდა, გაუზიარა თავისი გრძნობები: „მძულს თქვენი საუსუფელი; თქვენი საძაგელი, საზიზღარი სკანდალების ქალაქი. თქვენ და ჯონ ბეკერი რომ გამოგრიცხოთ, ოდნავადაც არ დამენანება აქერონში⁴⁴ თუ ჩაიქცევა. წასვლა უნდოდა. დედა არ აკავებდა. „ლორდმა ბაირონმა თავისი ორი მსახურით ჩემთან შვიდ თვეს იცხოვრა. მისგან ერთი სუც არ მიმიღია. თავისი ხუთასი ფუნტი წლიური შემოსავალი საკუთარი ხარჯებისთვის ძლივს ჰყოფნიდა. ჩემი პატარა პენსიით მისი და მისი მსახურების შენახვა აღარ შემიძლია“.

რამდენიმე კვირა კიდევ შეფერხდა, ლექსების ახალი კრებული რომ დაემთავრებინა, შევსებული და „ფართო პუბლიკისთვის“ განკუთვნილი. სათაური სხვა მისცა. ნიგნს ასე ერქვა: „მოცალეობის ჟამს“ — ავტორი ჯორჯ გორდონ ლორდ ბაირონი. არასრულწლოვანი“. „არასრულწლოვანი“ საკმაოდ საინტერესოდ ჟღერდა. შესავალიც დანერა. ვარაუდობდა, რომ ამ შესავალს მკითხველი ავტორისადმი შემწყნარებლურად უნდა განენყო: „ეს ლექსები — იმ ჭაბუკის უდარდელი საათების ნაყოფია, რომელმაც ეს-ეს არის გადააბიჯა ცხრამეტ წელს... ეს განმარტება იქნებ ზედმეტიცაა, რადგან ლექსები უმნიშვარ გონებას თავადვე ამჟღავნებს... ნიგნის შინაარსმა შეიძლება ზოგიერთ ჩემი ასაკის ახალგაზრდას კმაყოფილება მიანიჭოს; ყოველ შემთხვევაში, იმის იმედი მაქვს, რომ მას უწყინარად მიიჩნევენ. ჩემს მდგომარ-

44. მინისქვეშა სამეფოს /ჰადესის/ მდინარე.

ეობაში ნაკლებ მოსალოდნელია ჩემი შეხედულებებით მკითხველის სამსჯავროზე კიდევ გამოვიდე... დოქტორი ჯონსონი ერთი ჩემი კეთილშობილი წინაპრის პოეტურ ნაწარმოებებზე ამბობდა: „როცა მაღალი წარმოშობის ადამიანი ლიტერატურულ სარბიელზე გამოდის, იგი მკითხველის კეთილგანწყობას იმსახურებს“; ცხადია, ამ აზრს კრიტიკოსებისთვის დიდი წონა არ ექნება, მაგრამ სხვანაირადაც რომ იყოს, არ ვისურვებდი ასეთი პრივილეგიით სარგებლობას...“.

ნიგნი გამოვიდა თუ არა, 1807 წლის ივნისში ლონდონში გაემგზავრა, რათა პირადად ედევნებინა თვალი ნიგნის მალაზიებში კრებულის განაწილებისთვის. საამურია, როცა ოცი წლისა ხარ და ივნისის ერთ მშვენიერ დღეს ლონდონში აღმოჩნდები, მცირეოდენი თანხითა და ახალგამოცემული ნიგნით. „ცხვრის თვინიერი ხასიათების“ მანდილოსანი თავის ჩრდილოურ სამფლობელოებში მარტო დარჩა; ის წყეული საუსუელიც სადღაც შორს იყო უკვე; დედოფალმა ელიზაბეთმა კი გულლია და გულმართალი უსტარი მიიღო: „საუსუელს, ამ შეჩვენებულ ადგილს, სამუდამოდ დავემშვიდობე. ყოველ შემთხვევაში, ასე ვფიქრობ მე. თქვენ გარდა, კაციშვილს პატივს არ ვცემ. გამოგიტყდებით, თქვენ ერთადერთი გონიერი მეგობარი იყავით და მუდამ დიდად გაფასებდით, ვიდრე მთელ მაგ ნახირს, რომელთა წვრილმანი სისუსტეებითაც ვერთობოდი... თქვენს საქმეს მოსცდით და ჩემთვის, ჩემი ხელნაწერებისთვის იმაზე მეტი იღვანეთ, ვიდრე მილიონმა მაგ თოჯინამ შეიძლება გააკეთოს. დამიჯერეთ, ამ ცოდვის ბუნაგში, ერთი წამით არ დამინწყებია თქვენი კეთილშობილება და, იმედი მაქვს, ოდესმე შევძლებ დაგიმტკიცოთ ჩემი მადლიერება!“ ის გულწრფელი იყო, არაფერს გრძნობდა, გარდა ზიზლისა, ყველა იმ ჯულიეტასადმი, მერისადმი, მოფერების ნებას რომ აძლევდნენ. „ცხოველური ინსტინქტები“, სიამაყე იძულებულს ხდიდა მათზე ებატონა, წინ დამდგარიყო მათზე, მაგრამ სულის იდუმალ ტაძარში პატარა შოტლანდიელი კალვინისტი ფარულად ეთაყვანებოდა სისპეტაკეს.

მთელი მისი ფიქრი მხოლოდ ერთით იყო დაკავებული: „მოცალეობის ჟამი“ სახელგანთქმულ პოეტად თუ აქცევდა. ნარუმატებლობაზე ჩვილის უფლება არ ჰქონდა, რადგან ლონდონის ერთმა მალაზიამ

რამდენიმე ნიგნი უკვე გაყიდა და კიდევ მოითხოვა. ნიუარკსელმა გამომცემელმა რიჯიმ ორ კვირაში ორმოცდაათი ცალი გაყიდა. ცხადია, მკითხველი ძირითადად საუსუელის მცხოვრებნი იყვნენ და, მიუხედავად სიძულვილისა, ახალგაზრდა ავტორს ძალიან აინტერესებდა იმათი აზრი. „ქალებიდან ნიგნი ვინ იყიდა? — ეკითხებოდა ელიზაბეთს, — საუსუელში ჩემი ლექსები მოსწონთ?“.

გაცილებით ძნელი იყო ამ საშინელი და უჩინარი არსებების — ლონდონის მკითხველის — აზრის გაგება. ბაირონმა ნიგნი ლორდ კარლაილსაც გაუგზავნა. იმან თავაზიანი წერილი მოსწერა, ისეთი, როგორსაც ჩვეულებრივ წერენ ხოლმე, როცა წინასწარ უკვე განზრახული აქვთ ნიგნი არამცთუ წაიკითხონ, არც გადაშალონ. ერთმა ბიძაშვილმა, ალექსანდრე გორდონმა უთხრა, რომ დედამისმა, ჰერცოგინია გორდონმა „ნიგნი იყიდა, აღფრთოვანებული დარჩა, ისევე როგორც მთელი საზოგადოება და ისურვა ავტორთან თავისი ნათესაობა გამოეცხადებინა“. მაგრამ მისი უგანათლებულებობა ცოლის სურვილს არ აწყობია და ჭაბუკი ნათესავისთვის არც მიპატიჟება გაუგზავნია. „ნიგნის მალაზიების ყველა ვიტრინაში ჩემს სახელს ვხედავ, ვდუმვარ და ფარულად ვტკბები ჩემი დიდებით“. ერთმა ნიგნის მალაზიამ შვიდი ცალი გაყიდა.

„— შვიდი. დიდებულია“. — უთხრა მალაზიის პატრონმა. ბაირონმა მისი ნათქვამი მთელი გულით დაიჯერა.

გამრჯე ავტორმა იზრუნა და ნიგნი ყველაზე მოდურ კურორტებზე თვითონვე გაგზავნა. „კარპენტერმა/მურის გამომცემელი/ მითხრა, რამდენიმე დღეა ყველა ნიგნი გაიყიდაო, მოთხოვნა კიდევ იყო, მაგრამ ვერ დააკმაყოფილეს. ჰერცოგი იორკელი, მარკიზი ჰედფორტი, ჰერცოგინია გორდონი და სხვანი, მყიდველთა რიცხვში იყვნენ; ამბობენ, ზამთარში მოთხოვნა უფრო დიდი იქნება, საერთოდ, ზაფხული ცუდი დროა, რადგან ლონდონიდან ყველა მიემგზავრებაო“. რამდენიმე კრიტიკოსმა „მოცალეობის ჟამის“ გამოსვლა აღნიშნა. „ერთ ჟურნალში შემაქვს, მეორეში გამლანძღეს. ამბობენ, რომ ეს კარგია და ნიგნის გასაღებას უწყობს ხელსო, ინვესტ კამათს და დავიწყებას ხელს უშლისო. ყველა დიდ ადამიანს, ყველა დროში, ეს ხვდომია წილად. ამას

ვერ აარიდებს თავს ყველაზე მოკრძალებული ადამიანიც კი. მე ამ საკითხს ფილოსოფიურად ვუდგები“.

ძველებურად ძალიან მარტოსული იყო. იშვიათი სტუმარი თუ გამოჩნდებოდა მის ლონდონურ სახლში /„დორანთ-ოტელი“, ელბერმელ-სტრიტი/. მისი ბებერი მასწავლებელი, ჰაროუელი ჰენრი დრური ამოდ ცდილობდა მის ნახვას. ერთხელ დალასი ეწვია, თავი შორეულ ნათესავად გააცნო: მისი და ცოლად ჰყოლია ბაირონის ბიძას, ჯორჯ ანსონს. დალასი რომანებს წერდა და ფრანგულ წიგნებს თარგმნიდა. ის სერიოზული კაცი იყო და მიიჩნევდა, რომ მწერლის მოწოდება „ღვთისმეტყველისა და მორალისტის თანაშემწეობა“ იყო. „მოცალებობის ჟამის“ გამოსვლა ახლობლებისგან შეიტყო და შეიძინა კრებული; როცა ნაიკითხა, ბაირონს მისწერა: „მილორდ, რამდენიმე დღის წინ თქვენი ლექსები გამომიგზავნეს. ისეთი სიამოვნებით წავიკითხე, რომ გადმოცემასაც ვერ შევძლებ; შეუკავებელ სურვილს ვგრძნობ ჩემი აღტაცება გაგიზიაროთ თქვენი კეთილშობილური და ასე ჭეშმარიტი პოეტური გონების გამჟღავნების გამო... თქვენი ლექსები, მილორდ, არა მარტო მშვენიერია, არამედ ამაღლებული გრძნობებით მოგიზგიზე გულსაც აჩენს და სათნოების გულისხმიერ ხმასაც“. ცოტა არ იყოს, უცნაური წერილიაო, — ასე უნდა ეფიქრა ჭაბუკ ცინიკოსს, მაგრამ დალასი პირველი მწერალი იყო, ვინც მის ქმნილებას ყურადღება მიაქცია, ამიტომ დაჯდა და ფრიად თავაზიანი წერილი მისწერა:

„თუმცა კრიტიკოსებმა ჩემდამი იშვიათი ლმობიერება გამოიჩინეს, მაგრამ უნდა ვაღიარო, რომ იმ ადამიანის ქება, გენიალურად რომ ითვლება, უფრო მსიამოვნებს... სამწუხაროდ, სათნოებაზე ჩემი უფლების გაცხადება იმდენად სუსტია, რომ არ შემიძლია თქვენი ქათინაურის მიღება. ჩემი ხანმოკლე ცხოვრების მოვლენები რამდენადმე უჩვეულო იყო, თუმცა სიამაყემ, ადამიანები ღირსებას რომ ეძახიან, ხელი შემიშალა რაიმე სისაძაგლით ჩირქი მომეცხო სახელისთვის, მაინც გარყვნილები და ორგულობის ტრფიალის სახელი დამივარდა... რაც შეეხება მორალს, კონფუციუსის ვამჯობინებ, ათ მცნებას, სოკრატეს — წმინდა პავლეს /თუმცა ქორწინებას ორივე ერთნაირად უყურებს/. რელიგიაში

კათოლიკების ემანსიპაციას ვემხრობი, მაგრამ პაპს არ ვაღიარებ. საერთოდ კი, სათნოებას ხასიათის ელემენტად მივიჩნევ, გრძნობად და არა პრინციპად. მიმაჩნია, რომ ჭეშმარიტება ღვთაებრიობის მთავარი ატრიბუტია, რომ სიკვდილი — მარადიული ძილია, ყოველ შემთხვევაში, ხორცისთვის მაინც. აი, მოკლე დასკვნა, ბოროტი ლორდ ჯორჯ ბაირონის გრძნობებისა, მანამდე, ვიდრე ახალი სამოსელი არ შემოიძენია, შეამჩნევდით ალბათ, ძალიან ცუდად ვარ ჩაცმული“. ამ წერილმა ღრმავალი დალასი აღტაცებაში მოიყვანა და გააოცა.

აბა, რა შეიძლება იყოს უფრო მიმზიდველი, ვიდრე მწერლად ქცევის პერსპექტივა? ბაირონი უკვე მომავლის სამუშაო გეგმას ადგენდა. ოცნებობდა, ლექსად აქმეტიყველებინა შოტლანდიური ძველი თქმულებები, ეთარგმნა ძველი ბალადები, რომელსაც მერე გამოსცემდა სათაურით „შოტლანდიური არფა“ ან სხვა სათაურს დაარქმევდა, უფრო ორიგინალურს. ეპიკურ პოემაზეც ფიქრობდა — ომის თემაზე, მაგრამ ამას სულ ცოტა სამი-ოთხი წელი სჭირდებოდა... ან იქნებ, ვულკან ჰეკლაზე ეცადა სტანსების წერა? პოეტური დიდების მოლოდინში მოცურავის დიდების დამსახურებას ლამობდა. ჯექსონის მეთვალყურეობით, ტემზა გადაცურა. კრიტიკოსმა ლი ჰანტმა, ბანაობის შემდეგ ტანთ რომ იცვამდა, შორს ადამიანის თავი დაინახა, რომელიც წყლის ზედაპირზე ხან გამოჩნდებოდა, ხანაც ქრებოდა ტივტივასავით, ნაპირზე კი ვიღაც ფრიად შთამბეჭდავი გარეგნობის კაცი, თვალს ადევნებდა მოცურავს. ნაპირზე მდგომი კაცი მისტერ ჯექსონი გახლდათ, სახელგანთქმული და საზოგადოებაში მიღებული მოკრივე; ტივტივა — ჯორჯ გორდონ ბაირონი, არასრულწლოვანი.

XI

ტრინიტის მუშკეტერები

რა ქნას, რა გააკეთოს ცხოვრებაში? არ შეიძლება მთელი სიცოცხლე იცურაო და ლექსები წერო. ივნისის ბოლოს უნივერსიტეტში გაემგზავრა; მასთან საბოლოო გამოთხოვება ჰქონდა ჩაფიქრებული; ისევ ნახა ტრინიტის მშვენიერი ეზო, მდინარე კემის აბალახებული სანაპირო. ისეთი გა-

ნაზებულები, დასუსტებული დაუბრუნდა უნივერსიტეტს — ანგელოზს ჰგავდა; ვერც აღმზრდელებმა, ვერც მეგობრებმა, ვერც შვეიცარმა მასში მათი ყოფილი სტუდენტი, ის მსუქანი ბიჭი ვერ იცნეს. მკაცრი რეჟიმისა და სპორტის წყალობით მისი სახე ჭაბუკი ასკეტის სახეს დაემსგავსა: „შიგნიდან განათებულ ალბასტრის მშვენიერ ლარნაკს“ ჰგავდა. ნაზლისფერი, სპილენძისფერად ელვარე თმა /რაც ასაკი ემატებოდა, ნაკლებ მნითური ხდებოდა/ და ნაცრისფერდაკრული ცისფერი თვალები, მოუსვენრად რომ იცქირებოდნენ გრძელი, შავი, ნახევრად დაშვებული წამწამებიდან, უკეთ აჩენდა მის, თითქმის, გამჭვირვალე სახეს. სტუდენტთა შორის, ცნობისმოყვარეობით რომ უყურებდნენ, ერთი ახალგაზრდა შეამჩნია, გაუბედავად რომ ათვალეირებდა. ის ნაცნობად ეჩვენა: ედელსტონი იყო მომღერალთა გუნდიდან, რომელთანაც ოდესღაც მეგობრობდა. ისიც კემბრიჯის დასაბოლოებლად ემზადებოდა: თავის შესანახად ფული აღარ ჰქონდა და ლონდონის სავაჭრო სახლში კლერკად უნდოდა მუშაობის დაწყება. ამ შეხვედრამ ბაირონი ძალიან ააღელვა, შესთავაზა, იმ სავაჭრო სახლში პაის შევიტან კომპანიონი რომ გახდეს ან, როცა სრულწლოვანი გავხდები, ჩემთან დასახლდები ნიუსტედში. დედოფალ ელიზაბეთ საუსუფელესაც აუწყა, ამ ისევე აფეთქებული გატაცების ამბავი: „ცხადია, მიყვარს. თანაც ისე მიყვარს, ჯერ არც ერთ ადამიანს რომ არ ჰყვარებია; არც დრომ, არც მანძილმა ჩემს გრძნობებზე /რომელიც ასე ცვალებადია/ ოდნავადაც არ იმოქმედა... ბოლოს და ბოლოს, ჩვენი ურყევი ერთგულება განითლებას აიძულებს ლედი ელეონორა ბუტლერსა და მის პონსონბს, პილადესა და ორესტეს.“⁴⁵ მგონი, ის უფრო შეყვარებულია, ვიდრე მე. გასულ წელს, კემბრიჯში, ყოველდღე ვხვდებოდით ერთმანეთს, ზამთარ-ზაფხულს, ერთი ნუთი მოწყენა არ გვიგრძნია, დაშორებას მუდამ ვნანობდით. იმედი მაქვს, ოდესმე ერთად გვნახავთ. ის ერთადერთი არსებაა, რომელსაც პატივს ვცემ, თუმცა ბევრი ვინმე მომწონს“. ლედი ელეონორა ბუტლერი და მის პონსონბს მანდილოსნები ბრძანდებოდნენ, სახელგანთქმულნი იმით,

45. იგულისხმება ერთგული მეგობრობა.

რომ ოცდაათი წელი ერთად იცხოვრეს განუშორებლად, მამაკაცის სამოსითა და გაპუდრული პარიკებით დადიოდნენ, ზუსტად ისევე, როგორც სამსახურიდან გასული ორი ბებერი კლერიკალი.⁴⁶

როცა ბაირონი კემბრიჯიდან წავიდა, მისი დიდებულად მოწყობილი ოთახები, მეორე სტუდენტს მეტიუზს მისცეს, უკანდაბრუნებული ბაირონი მეტიუზს გაეცნო და სასიამოვნო კაცად ეჩვენა. მეტიუზი ერუდიტი იყო, გონებამახვილი და არცთუ ცუდი მწერალი, თანაც ორ ენაზე, ლათინურად და ინგლისურად წერდა. ქედმაღალი კაცის სახელი ჰქონდა დავარდნილი, თუმცა ბაირონს თბილად ექცეოდა. ბაირონს ოთახებს რომ აძლევდა, კლასის დამრიგებელმა გააფრთხილა: „მისტერ მეტიუზ, გირჩევთ, ოთახებს გაუფრთხილდეთ, რადგან ლორდი ბაირონი, სერ, აულაგმა ვი ვნებების ახალგაზრდაა“. ამ ფრაზამ მეტიუზი აღაფრთოვანა. როცა რომელიმე მეგობარი ეწვეოდა, აფრთხილებდა — კარის სახელურს ფრთხილად მოჰკიდებ ხელი, „რადგან ლორდი ბაირონი, სერ, აულაგმა ვი ვნებების ახალგაზრდაა“. თავისი „პატრონი“ ფრიად თავშესაქცევად მიიღო და გამქირდავად უამბო მის „აულაგმა ვი ვნებებზე“. მეტიუზთან გაიცნო კიდევ რამდენიმე ინტელექტუალური სტუდენტი და აღმოაჩინა, რომ ამ წრეში შეიძლებოდა კემბრიჯში ცხოვრება და გაცილებით სასიამოვნოც იქნებოდა, ვიდრე უნივერსიტეტში ჩამოსვლის პირველ წელს. მიდრეკილება — ინტელექტუალური ცხოვრებისკენ უზიძვებდა, ღირსების პირობითი გაგება კი — თავაშვებულებისკენ. ახალ ამხანაგებში ქარაფშუტულისა და გონების პიკანტურობის ის შერწყმა დაინახა, რომელიც საშუალებას იძლეოდა ჭკვიანნი გამოჩენილიყვნენ და არც ღირსება დაეკარგათ. ადრე როგორ ვერ გაიცნო ისინი? კემბრიჯში მისი მოსვლის პირველ წელს, მათ, უბრალოდ, ეზიზღებოდათ ბაირონი. აბა, მაშინ რას წარმოადგენდა? ერთი სქელუა ბიჭი იყო, ხეიბარი, მორცხვი და მედიდური, არც რამე დამსახურება ჰქონდა, რაც მასთან ამხანაგობას გაამართლებდა. გაურბოდნენ. ახლა სხვა იყო — ის ლექსების წიგნის ავტორი ბრძანდებოდა. ეს წიგნი კი კემბრიჯ-

46. სასულიერო პირი.

ში ყველამ წაიკითხა; თანაც ლამაზი ბიჭი იყო. ის წრე, რომელიც მისთვის ოდესღაც ჩაკეტილი გახლდათ, ახლა ხელგაშლილი დახვდა. ამას მიხვდა, გაიხარა და გადანყვიტა, ოქტომბერში კემბრიჯს ერთი წლით დაბრუნებოდა.

დაბრუნდა, თავისი ოთახები დაიბრუნა და ამ ვინრო წრის განუყრელ წევრად იქცა. უპირველეს ყოვლისა, აქ მეტიუზი იყო, რომლითაც ბაირონი აღფრთოვანებული გახლდათ. მეტიუზი ყოველგვარი თავშესაქცევი გართობის დიდი მოყვარული ბრძანდებოდა, თუმცა ერუდიტი იყო, მაგრამ კრივიც უყვარდა და ცურვაც. ოლონდ, ვაივგლახით ცურავდა, წყლიდან ძალიან მალლა ეჭირა თავი. ბაირონმა, ცურვის ექსპერტმა, უთხრა კიდეც, ოდესმე დაიხრჩობი, თუ წყალზე სწორად თავის დაჭერას არ ისწავლიო. თავის მხრივ, მეტიუზი დიდი გამჭრიახობით აკრიტიკებდა ბაირონის შეხედულებებს და საბოლოოდ ამოძიკვა მასში ის, რაც აბერდინიდან შემორჩა; არაფრის სწამდა — ღმერთსაც დასცინოდა და ეშმაკსაც. ბაირონს, ვოლტერის გავლენით, ვოლტერს კი ძალიან ბევრსს კითხულობდა, დიდი ხანია უკვე ღმერთისა აღარ სჯეროდა, თუმცა, საკუთარ თავში შიშის რაღაც უცნაურ გრძობაზე გამარჯვება ვერ შეძლო. მეტიუზის გაბედული მსჯელობები მის სკეპტიციზმს ამტკიცებდა. ამ წრეში, მეორე ახლო მეგობარიც ჰყავდა და ის სულ სხვა ყაიდის ყმანვილი იყო. ჯონ კემ ჰობჰაუზი, ბრისტოლელი მსხვილი კომერსანტის ვაჟი, ნონკონფორმისტა⁴⁷ ოჯახიდან, ვიგების პოლიტიკაში მოწინავე შეხედულებების მომხრე, მეტიუზივით ერუდიტი იყო; მსხვერპლშენიერვის წარმოშობის მიზნის შესახებ თემაზე მუშაობდა /რაზეც ბაირონი ამბობდა: „თქვენი თემა ღორმუცელობაზეაო“/. ჰობჰაუზი ამ წრის ყველა თავშესაქცევი მონაწილეობდა, ოლონდ რაღაცა დოზით თავშეკავებულად და სიფრთხილით, რაც მეტიუზს არ ჰქონდა. ისინი ცურვით იყვნენ გატაცებულნი, ეს კი ნადირობით. ამან, რაღაცა დონით, მათ შორის განსხვავება განსაზღვრა კიდეც. არც მეტიუზის ტონი იყო სულმთლად ისეთი,

47. სექტანტი, დისიდენტი. კონფორმიზმის მონიანალმდეგე...

როგორც შეიძლებოდა ჰობჰაუზს მოსწონებოდა. თავად მორწმუნე არ იყო, მაგრამ რელიგიას დიდი სერიოზულობით ეკიდებოდა. ურყევი ლიბერალი გახლდათ; სტუდენტებთან ლიბერალური კლუბიც ჩამოაყალიბა და „მეგობრული საზოგადოებაც“, რომელიც რამდენიმე თვის შემდეგ დაიშალა, რადგან კრებებზე ბევრს ჩხუბობდნენ. ბურბონები სძულდა, ბაირონს სწრაფად დაუახლოვდა, რადგან მის თავყვანისცემას ნაპოლეონისადმი იზიარებდა.

ხასიათით, მიდრეკილებებით ჰობჰაუზი სერიოზულ ცხოვრებას ამჯობინებდა; უფრთხილდებოდა იმ პატარა პოლიტიკურ გავლენას, რომელიც უკვე მოეპოვებინა უნივერსიტეტში. ის ნაკლს პირდაპირ გეტყვოდათ, მაგრამ გეტყვოდათ მხოლოდ თქვენ. ეს ღირსეული ქცევა იყო. მეტიუზი და ჰობჰაუზი ერთმანეთს მქირდავ წერილებს უგზავნიდნენ: „თქვენი ღვარძლიანი ხასიათი, ჰობჰაუზ...“. უნივერსიტეტში ბაირონის ყოფნის პირველ წელს ჰობჰაუზს ეზიზღებოდა ეს კოჭლი ლორდი, რომელიც ასე უცნაურად იპყრობდა ყურადღებას თავისი თეთრი შლაპითა და ღია ნაცრისფერი კოსტიუმებით; მაგრამ ჰობჰაუზს პოეზია უყვარდა და „მოცალებობის ჟამში“ ტალანტის დაბადების ნიშნები აღმოაჩინა. ბაირონის დიაცურ კაპრიზებს ახლა უკვე მამაკაცის ალერსიანი შემწყნარებლობით უყურებდა. ბაირონის მეგობრების ამ პატარა წრეში, იგი ჯანსაღ აზრს განასახიერებდა, მეტიუზი კი — ფანტაზიას.

იმ ოთხი მუშკეტერიდან, 1808 წელს ტრინიტში რომ მბრძანებლობდა, მეოთხე სკროპ დევისი იყო. თავისი ზნე-ჩვევებით, მანერებით, თავის დაჭერით, ბრიუმელს, დენდების მეფეს ჰგავდა. მის ტანსაცმელში მყვირალა არაფერი იყო. მშვიდი, თავშეკავებული, გონებამახვილობით სავსე, მუდამ მშრალი, დამცინავი ტონით ლაპარაკობდა, შეუდარებელი ენაბრგვილობა განსაკუთრებულ ხიბლს ანიჭებდა. დევისი დიდი მეტოქე იყო ბაირონისა ცურვასა და ყვინთვაში. დროის დიდ ნაწილს ბანქოს სათამაშო მაგიდასთან ატარებდა; ხშირად იგებდა, რადგან მშვიდი და ალლოიანი მოთამაშე იყო. ოლონდაც სკროპ დევისისთვის თავი მოეწონებინა და ბაირონმაც დაიწყო თამაში; ამის გამო, ჰობჰაუზისგან კარგი ქკუის დარიგებაც მიიღო: „არა, ნამდვილად

უნდა მიატოვოთ. ყველას თვალწინ, მთელი ღამეები ყველაზე მდაბალ კომპანიაში უნდა ატაროთ, ამაზე შემაცბუნებელი და სამარცხვინო სხვა რაღა შეიძლება იყოს?“ მაგრამ ამ წრეში ჰობზაუზი უმცირესობა იყო, იმ წელს კი ტრინიტში ცხოვრება ბობოქრობდა. კიდევ ერთი მეგობარი გაიჩინა ბაირონმა — მოთვინიერებული დათვი. რომელიღაც ხელმძღვანელმა ჰკითხა თურმე, რა უნდა უყო ამ დათვისო. „კათედრის კანდიდატად მოვამზადებო“. — მიუგია ბაირონს. პასუხი, ცხადია, არ მოეწონათ. ლონდონიდან ბაირონთან სავახშმოდ ჩამოდიოდნენ ჟოკეები, მოთამაშეები, ქალები. მიუხედავად ამისა, ჰობზაუზი მაინც ალერსიანად და პატივისცემით ექცეოდა. ამ ჭაბუკში, ბავშვობაში რომ არავის ალუზრდია, ბევრი კეთილშობილება იყო. გარდა ამისა, უსაზღვრო სიმამაცეც აღმოაჩინა — მზად იყო სხვისი გულისთვის თავი გაენირა, და კიდევ ერთი დიდებული თვისება — იმ ადამიანებისადმი სიკეთე, ვინც მასზე დაბლა იდგა. ყოველ ტრიმესტრში თავის ასოცდახუთ ფუნტიან სარჩოდან ნიუსტედელ ბებერ მსახურს მურეის ხუთ ფუნტს აძლევდა. მძიმე ბავშვობიდან დაჰყვა ღარიბებისადმი სიბრაღული. ბევრ ფულს არიგებდა, თვითონ უგროშოდ რჩებოდა. სესხულობდა, ვალები კატასტროფულად იზრდებოდა. „ტიტულის გაყიდვა ხომ არ მომიწევს? — ეკითხებოდა ჰანსონს, — რა ღირს ბარონეტობა? თხუთმეტი ფუნტი? მაინც ფულია იმ ადამიანისთვის, ვისაც ამდენი პენიც არ უდევს ჯიბეში“. 1809 წლის იანვარში, მევახშეებისა სამი ათასი ფუნტი მართებდა, ოთხმოცი ფუნტი მისის ბაირონისა, ათასი ფუნტი კი სხვა ქალებისა. „ჩვენში დარჩეს და, არაჩვეულებრივ მდგომარეობაში აღმოვჩნდი. ყველა ჩემი ვალი რომ აღინუსხოს, ჩემს სრულწლოვანებამდე, ალბათ, ცხრა თუ ათი ათასს მიაღწევს“. მუშაობას ქარაფშუტულ ქცევებს ანაცვლებდა. „მოცალეობის ჟამის“ გამოცემა გასაღდა. მეორეს ამზადებდა, მაგრამ პოეტი მასში ახალგაზრდა კაცის კაპრიზებს ემორჩილებოდა, გატაცების ან სიძულვილის სწრაფვას ატანილი ლექსებს ანადგურებდა, ახალს უმატებდა. ვილაცამ უთხრა, ჟურნალ „ედინბურგ რევიუში“ /მოტლანდიელი ვიგების პრესის მსხვილი ორგანო/, შენს წინააღმდეგ ბოროტი, სალანძღავი სტატია

მზადდებაო. ვილაცას ისიც გაეგო, ამ სტატიიდან ამონაწერები ლედი ჰოლანდს აქვსო. ამ ამბავმა ბაირონს გული დაუძძიმა, მაგრამ თავდასხმას მხნე განწყობილებით ელოდა. ბეკერს მისწერა: „მისის ბაირონს უთხარით, ძალიან არ გაბრაზდეს და მათი მხრიდან ყველაზე ღვარძლიანი თავდასხმისთვის მოემზადოს“.

ჟურნალის ნომერი მხოლოდ 1808 წლის თებერვლის ბოლოს გამოვიდა. ბაირონმა გადაშალა და წაიკითხა:

„ამ ჭაბუკი ლორდის პოეზია იმ თარგს ეკუთვნის, რომლის არსებობის დაშვება არც ღმერთს შეუძლია და არც მოკვდავთ. დანაშაული რომ შეარბილოს, ეს კეთილშობილი ავტორი, უპირველეს ყოვლისა, თავის უწლოვანებას აცხადებს. იქნებ ამით სურს თქვას: დატკბით, აი, როგორ წერს არასრულწლოვანი! აი, ლექსები, თხუთმეტი წლის ასაკში დაწერილი. ესენი კი თექვსმეტი წლის ასაკშია შექმნილი! მაგრამ, ვაი, რომ ყველას გვახსოვს პოპის მიერ თორმეტი წლის ასაკში დაწერილი ლექსებიც; ჩვენ სულაც არ გვაოცებს ამ ახალგაზრდა კაცის მიერ დაწერილი ასეთი ლექსები და ჩვეულებრივ მოვლენად მიგვაჩნია, რადგან ათი ოდნავ განათლებული ინგლისელიდან ცხრა ლექსებს წერს; და თვით ეს მეათეც კი ლორდ ბაირონზე უკეთეს ლექსს დაწერს“. მერე ეს ანონიმი კრიტიკოსი იმასაც საყვედურობს, ნიგნის ყდაზე ლორდის ტიტულის მიწერაც არ დავიწყებიაო. ჭკუას ასწავლიდა, გართმევის ცოდნა და ტერფის დათვლა პოეზიის ხელოვნების დაუფლებას როდი ნიშნავსო, და სტატია მისი წინასიტყვაობის დამცინავი კომენტარით ამთავრებდა:

„როგორიც უნდა იყოს ჩვენი დასკვნები ამ კეთილშობილური წარმომშობის ჭაბუკის ლექსებზე, ალბათ, უნდა მივიღოთ ის, რასაც გვთავაზობენ და ბედნიერად ვიგრძნოთ თავი, რადგან ეს ბოლო იქნება, რასაც მისგან ველით. როგორც თვითონ აცხადებს, ამ ლექსების გამოცემიდან არანაირ სარგებელს არ ელის; წარმატება ექნება თუ არა, საეჭვოა, რომ კვლავ მოწყალე თვალთ შეხედოს საკუთარი თავის მწერლის როლში გამოსვლას. მივიღოთ ის, რასაც გვთავაზობენ და ვიყოთ მადლიერნი. რა უფლება გვაქვს ჩვენ, საცოდავ არსებებს, რაღაც მოთხოვნები წავუყენოთ?

ისედაც პატივდებულნი ვართ ამ კაცისგან, რომელიც ლორდის ტიტულს ატარებს, სხვენში არ ცხოვრობს, რადგან ნიუსტედის საბატოში მბრძანებლობს“.

მკაცრი სტატია იყო. ასეთი დაჟინებული მანერით ჭაბუკს უსაყვედურო წარმოშობა, იგივე სნობიზმია, ოლონდ პირუკუ, მაგრამ არანაკლებ უაზრო, ვიდრე ჩვეულებრივი სნობიზმი. თვით სტატიის ტონში მჟღავნდება ზომისა და სამართლიანობის უქონლობა. ბაირონი განცვიფრებული დარჩა. ვილაც ნაცნობი ზუსტად იმ დროს შესულა ოთახში, როცა ბაირონს სტატიის კითხვა დაუმთავრებია, ასეთ მდგომარეობაში რომ დაუნახავს, უკითხავს:

— დუელში ხომ არ გამოგინვიეს?

ჰობჰაუზს უთქვამს, თვითმკვლელი ბიდან შორს აღარ იყო. სალამოს, სკროპ დევისთან ვახშობისას, მრისხანება რომ ჩაეხშო, სამი ბოთლი ღვინო დალია თურმე, მაგრამ მხოლოდ მაშინ დამშვიდდა, როცა თავისი აღშფოთება ლექსად გამოხატა. პირველი ოცი სტროფის შემდეგ ოდნავ შვევა იგრძნო.

ვინ იყო ამ უაზრო თავდასხმის ავტორი? ბაირონი დიდხანს იყო დარწმუნებული, რომ იგი ჟურნალის მთავარი რედაქტორი ჯეფრი ბრძანდებოდა. სინამდვილეში კი, ჰენრი ბროუტკემი გახლდათ, ენციკლოპედიური ბოლმის ადამიანი, რომელიც ისეთივე უსამართლობით აკრიტიკებდა სწავლულ ფიზიკოსსაც, როგორც პოეტს, რომლის სტატიაც იუნგის⁴⁸ ტალღისებური სხივების თეორიაზე, თავისი უმცირესი სიმკაცრით არ ჩამოუვარდებოდა „მოცალეობის ჟამის“ შესახებ დაწერილ სტატიას. თუმცა ამ წერილმა ცოტა რამ თუ დააკლო ბაირონის რეპუტაციას. სახელგანთქმული პოეტი ვოდსვორთი⁴⁹ ჩარლზ ლემთან⁵⁰ მივიდა ჟურნალით და უთხრა:

„— ამ ადამიანების ატანა აღარ შემძლია. შეიბრაღეთ, ბატონებო, ახალგაზრდა კაცმა, ლორდმა, ლექსების პატარა ნიგნი გამოსცა და თავს ისე ესხმიან, თითქოს

თუ სხვენში არ ცხოვრობს, უფლება არა აქვს პოეტი გახდეს. მე კი ვამტკიცებ, თუ ამ ახალგაზრდამ წერა გააგრძელა, მისგან პოეტი გამოვა“.

ბაირონს უნდოდა, რაც შეიძლებოდა სწრაფად დაემთავრებინა და დაებეჭდა სატირა თავის მტრებზე. საბედნიეროდ, მიხვდა, რომ უფრო გონივრული იქნებოდა მოეცადა, ყველაზე საუკეთესო პასუხი დიდებული პოემის დაწერა იქნებოდა. „გული მტკივა, რომ მისი ბაირონი ასეა შენუხებული. მე რაც შემეხება, „ქალაღის ამ ჭურვებმა“ მასწავლა, რომ შემდეგი შემოტევისთვის მზად უნდა ვიყო“. ამ ამბის წყალობით კი, კიდევ ერთი მეგობარი შეიძინა. ფრენსის ჰოჯსონმა, კინგ-კოლეჯის ახალგაზრდა პროფესორმა წერილი მისწერა, რომელითაც სიმპათიებსა და თანაგრძნობას უცხადებდა.

1808 წლის 4 ივლისს, ბაირონმა უნივერსიტეტში „აგისტერ რტიუმ“-ის ხარისხი მიიღო და კემბრიჯი დატოვა. ბოლო წლებში ძალიან შეიცვალა. ჰაროუ სანტიმენტალური და შეყვარებული მეგობრობის ხანა იყო; კემბრიჯმა ინტელექტუალურ მეგობრობას აზიარა; ცინიზმის, სიცივის, გაჟკაცობის ამ ატმოსფეროში ადვილად სუნთქავდა. ჰობჰაუზთან, დევისთან, მეტიუზთან შეეძლო ისეთი ყოფილიყო, როგორც მას ეგონა, რომ იყო სინამდვილეში: თავისი კალვინიზმისგან გამოთავისუფლებული, სიყვარულში მსუბუქი და, ბოლოს და ბოლოს, თავისუფალი. მაგრამ, განა შეიძლება ასეთი ბავშვობის შემდეგ თავისუფალი იყო?

XII

გაპრიალებული თავის ქალა

ჩვენ იმით ვტკებებით, რაც ჩვეულებრივის ზღვარს მიღმა გადის, თუნდაც ეს უბედურება იყოს.

შატობრიანი

48. ტომას იუნგი /1773-1829/ — ინგლისელი ფიზიკოსი, ექიმი, ასტრონომი.

49. უილიამ ვოდსვორთი /1770-1850/ — ინგლისელი პოეტი, რომანტიკოსი.

50. ჩარლზ ლემი /1775-1834/ — ინგლისელი მწერალი.

გრძნობა ჰქონდა, ოდესღაც თავისი საზარელი ქმარი რომ აღუძრავდა. ეშინოდა მისი, აღმერთებდა და სწყევლიდა. როგორი იქნებოდა და რას იზამდა, გორდონებთან ნაჯვარი ეს ახალი „ბირონი“, როცა სამფლობელოს დაეპატრონებოდა? შეშლილ ჯეკთან შეზავებული როგორი ავლორდი გამეფდებოდა ახლა ნიუსტედში? ამ ყაირათიანმა ქვრივმა, შოტლანდიელმა, ერთი სუ ვალიც რომ არ ჰქონდა და თავისი ას ოცდათხუთმეტი ფუნტი ნლიური შემოსავლით ცხოვრობდა, რატომ უნდა ატაროს მუდამ პასუხისმგებლობა, ამ მფლანგველთა ჯიშის მამაკაცების მაგიერ? ბაირონის არასრულწლოვანების ბოლო თვეებში ჰანსონს მღელვარებით სავსე წერილებს უგზავნიდა.

„რაც უნდა დაჯდეს, აუცილებელია როჩდელის საქმე მოგვარდეს, რათა ბაირონმა შემოსავლების გამოყენების უფლება მიიღოს, თუ არადა, რაიმე სისულელეს ჩაიდენს. თუმცა ძალიან კარგი აზრისა ვარ ჩემს შვილზე, რაც უნდა თქვან, მაგრამ ვიცი, როცა საქმე ფულს ეხება, ჭკვიანი ადამიანები ყოველთვის როდი არიან წინდახედულნი“.

რწმუნებულები, რომელთაც როჩდელის ტვირთის ტარება ჰქონდათ მიწობილი, მისგან მრისხანე და შეურაცხმყოფელ წერილებს იღებდნენ: „სიმართლეს გეტყვით: ჰანსონთან ერთად, რატომ ძარცვავთ ჩემს ვაჟს?“ იქნებ, მართალიც იყო, მაგრამ ასეთი უხეშობით რწმუნებულებს იცილებდა, როგორც ოდესღაც სამუდამოდ ჩამოიშორა ლორდი კარლაილი. მათ „ბაირონების საქმეები“ ყელში ამოუვიდათ. ჰანსონმა წერილის კიდეს მიანერა: „რა უსირცხვილობაა!“ დიახ, უსირცხვილო იყო ეს საცოდავი ქვრივი-რეგენტი, მაგრამ მეტი რაღა დარჩენოდა? არც ლმობიერება გააჩნდა, არც მოქნილობა, მასში გორდონების სისხლი ჩქეფდა, თვით სიცოფე, და თანაც ამდენი საზრუნავი ჰქონდა. მაგალითად, ლორდი გრეი რესინი ბაირონის ჩამოსვლამდე უნდა გაეძევებინა სააბატოდან, „რადგან არაფრის გულისთვის არ მსურს ისინი ერთმანეთს შეხვდნენ; ერთმანეთი სძულთ და დარწმუნებული ვარ, მათ შორის ჩხუბიც გაიმართება, რაც, შეიძლება, სამწუხარო შედეგით დამთავრდეს“. ერთმა დამერთმა იცის, ლორდმა გრეიმ ნიუსტედი

რას დაამსგავსა. „მე ჯერ არ მინახავს, მაგრამ ყველა ამბობს, საშინელებააო. როგორ შეიძლება, კაცმა, თავი რომ ჯენტლმენად მოაქვს, ნასვლის შემდეგ სახლი ასეთ მდგომარეობაში დატოვოს“.

ყველაზე მეტად კი ეს კითხვა აწუხებდა: ახლა, როცა ბაირონმა სწავლა დაამთავრა, დაუძახებდა კი დედას ნიუსტედში საცხოვრებლად და მეურნეობის გასაძლოლად?

„ძვირფასო მილედი, — წერდა შვილი, — ამჟამად, არც ჰანსონისთვის და არც არავისთვის საწოლები არა მაქვს... ცცხოვრობ ჩემი ჩვევების შესაფერისად და, რამდენადაც შესაძლებელია, სრულ მარტოობაში. როცა ოთახები გაკეთდება, ბედნიერი ვიქნები გიხილოთ ჩემთან. ახლა კი ორივესთვის ეს ყველაფერი შეუფერებელი და უსიამოვნოა. არ მიწყინოთ, რომ გადანყვეტილი მაქვს სახლს საცხოვრებლად ვარგისი სახე მივცე. მარტში /ან არა უგვიანეს მაისში/ სპარსეთში მივმგზავრები; თქვენ კი ჩემი სახლის დიასახლისი გახდებით ჩემს დაბრუნებამდე“.

ნიუსტედი, მართლაც, წარმოუდგენლად გავერანებული დახვდა. მისი მუხა პარკში, ხე, რომელთანაც მისი ბედისწერა იყო დაკავშირებული, კვდებოდა სარეველა ბალახში მიმქრალი. ფრთხილად გამოათავისუფლა, მოუარა, სიცოცხლე დაუბრუნა. მთელი სააბატოს შეკეთება გააკოტრებდა, თანაც ამას შრომა იქნებოდა. საწოლი ოთახი მოიწყო, რომლის შუაშიც სვეტებიანი, ჩარდახიანი უზარმაზარი საწოლი იდგა, ჩინური გასანევი ფარდებით; კედლებზე რამდენიმე პორტრეტი დაკიდა დიდებულ, ცისფერ კოსტიუმში გამოწყობილი მოკრივე ჯეკსონისა; ბებერი მურეისა, ერთადერთი არსებისა, რომელიც უყვარდა, „თავის ძალღთან ერთად“; ჰაროუს და კემბრიჯის კოლეჯების ხედებისა: კინგ-კოლეჯისა, ტრინიტ-კოლეჯისა, იეზუიტების კოლეჯისა. უცნაური მოთხოვნები ჰქონდა — უნდოდა მიჩვეული კერპებით ყოფილიყო გარშემორტყმული; იმიტომ ხომ არა, რომ ბავშვობაში მარტოობისა და მიტოვებულის გრძნობებით ცხოვრობდა? იმით იწყებდა, რომ ახალი ადგილი, ახალი ადამიანები სძულდა. მაგრამ, როგორც კი შეეთვისებოდა, შეეგუებოდა, ისინი უკვე უყვარდა, როგორც საკუთარი თავის შემადგენელი ნაწილები. ფანჯრიდან ალელ-

ქაშებუღი ტბა ჩანდა, გედები, ბოროტი ლორდის ქონგურდაკბილული სიმარე, ხეებგადაჩეხილი, უმშვენიერესი გორები... სანოლიდან კარი მოჩვენებების ოთახში გადიოდა, ცარიელ, ქვის იატაკიან ოთახში, სადაც, დროდადრო, მშიშარა მსახური გოგო ბარტყულიან ბერს გადააწყდებოდა ხოლმე. შიგა კიბე სხვა ოთახში ადიოდა, სამუშაო ოთახადაც რომ ემსახურებოდა და სასტუმროდაც. რამდენიმე ოთახი მეგობრებისთვის მოაწყო-შეაკეთა. დანარჩენი — უზარმაზართალოვანი დერეფნები, ურიცხვი სენაკები, სახლს რომ ერტყა — ისევ მიტოვებული და ცარიელი დარჩა.

ო, როგორ უყვარდა ნიუსტედი! ოცნებებით არ იღლებოდა, ხან დივანზე იწვა მთელი დღე და ლექსებს თხზავდა, რითმებს ეძებდა, ხან ბაღში იყო და იქ წერდა, ოდესღაც ავლორდის მიერ გადაჭრილი მუხის კუნძს დაყრდნობილი, ახლა ხავსმოკიდებული ბუნებრივ პიუპიტრად რომ ადგებოდა.

არ სურდა მეზობელი ციხე-დარბაზების მფლობელების გაცნობა; ვიღაცები ეწვივნენ კიდევ, მას საპასუხო ვიზიტზე არც უფიქრია. ენსლიდანაც მიიღო სადილად მიპატიჟება. ჯეკ მასტერსმა, ერთხელ, შემთხვევით მინდორში რომ გადაეყარა, კეთილი კაცის მოურიდებლობით მიიწვია, თუმცა მისი წარსული გატაცების ამბავი იცოდა. ბაირონს უნდოდა საკუთარი თავი გამოეცადა და შეხვედროდა თავის მ.ე.ჩ.-ს, ახლა მისის ჩავორს-მასტერსად რომ ქცეულიყო.

„ამას წინათ, ერთი ქალის გვერდით ვიჯექი სადილად, რომლის ისეთი ერთგული ვიყავი ბავშვობაში, როგორი ერთგულებაც მხოლოდ ბავშვებს შეუძლიათ, და უფრო მეტადაც, ვიდრე თავს ნებას მისცემს მოზრდილი მამაკაცი. გადავწყვიტე, თავი მამაცურად დამეჭირა და ცივად მელაპარაკა. მაგრამ, როგორც კი ის დავინახე, მთელი სიმამაცე და უდარდელობა სადღაც გაქრა; გასალიმებლად ბაგე ერთხელაც ვერ გავხსენი, არამცთუ სალაპარაკოდ; მიღედისაც ისევე უაზროდ ეჭირა თავი, როგორც მე, რითაც საზოგადოების ყურადღება უფრო მეტად მივიპყართ, ვიდრე ძალადაუტანებელი გულგრილობით რომ მოვქცეულიყავით. ეს ყველაფერი ძალიან მიაბიჭურად გეჩვენებათ... ღმერ-

თო, რა სულელები ვართ! ბავშვებივით სათამაშოზე ვტირით, მანამდე არ მოვისვენებთ, ვიდრე არ გავტყუხავთ, მაგრამ, სამწუხაროდ, იმ ბავშვებივით, მისი თავიდან მოშორება და ცეცხლში ჩაგდება არ შეგვიძლია“.

ძიძამ ორი წლის გოგონა შემოიყვანა. ბაირონი დაიტანჯა, როცა ბავშვის ნორჩ სახეზე მამამისის მკაცრი, მომხიბლავი ნაკვთები შეამჩნია, და თვალეები, თვალეები, რომელთა ცქერითაც ხშირად ტკბებოდა დიადემის გორაზე. შეჰყურებდა მის ქმარს, ენერგიულ კაცს, ახლახან მოკლულ მელაზე რომ ლაპარაკობდა და თავს იმით იწონებდა, რობიზონ კრუზოს გარდა, წიგნი არ გადამიშლიაო. იქვე, საძალღეში ძალღეები ყეფდნენ. მერი ენი ჩუმად იჯდა, მალულად უყურებდა ბაირონს, შეამჩნია, ლორდი ჩამოთხელებულიყო, გალამაზებულიყო. ნიუსტედში დაბრუნებული ბაირონი დივანზე დაეცა და ლექსი დანერა:

ბედნიერი ხარ და ვგრძნობ, რომ უნდა მეც ბედნიერი ვიყო შენსავით: მიჩვეულია სიყვარულს მუდამ შენს ახლოს გული დაუგეშავი.

შენი ქმრის ხვედრი ბედია სრული — ჩემში შორეულ ტკივილთა მჩენი — შეიძლებდა მას ჩემი გული, რომ სიყვარული არ ჰქონდეს შენი.

მე შენი ბავშვი როდესაც ვნახე, ვსცან დამსხვრეული ოცნება ჩემი და მის მომღიმარ, მამის მსგავს სახეს, ვაკოცე, თუმცა რა მეკოცნება!

მე მას ვაკოცე და ვემალები მას, რის ატანაც უფრო ძნელია: მას ჰქონდა შენი წყნარი თვალეები, — შენსავით კარგი და საყვარელი!..

მერი, მშვიდობით! განვშორდეთ უნდა, რომ დავინყებას მივსცე წარსული: მიჩვეულია სიყვარულს მუდამ შენს ახლოს ჩემი მშფოთავი სული.

მეგონა დღემდე, რომ სიამაყეს შეედლო ძლევა ჩემი არსების, მაგრამ სანამდის ვხედავ შენს სახეს

ბავშვური ცეცხლი გულშივ დარჩების.

მე ვიყავ მშვიდი და მოგონება რეკავდა თითქოს ისევ იმ ზარით... სულ სხვაა ახლა შენი მონება: ჩვენ შევხვდით —

მაგრამ არც შევიძარით.

შენ იქ შეავლე თვალი ჩემს სახეს, იგრძენ შეხვედრა ჩვენი გულების და იმ თვალეებმა კვლავ დაგანახეს მხოლოდ სიმშვიდე განწირულების.

შორს! შორს! ჩემს გულში

მარად მძინარე

შორის სიზმარი აღარ დაიძვრის და დავინწყების ზღაპრულ მდინარეს გაჰყვებს ეს გული ან სულ დაიმსხვრეს“.⁵¹

არავისი ნახვა არ სურდა, თავისი კემბრი-იჯელი მეგობრების გარდა. ძალიან უნდოდა მათთვის თავისი სააბატო ერვენებინა. პირველი ჰობჰაუზი ჩაუვიდა: ერთმანეთს ბუზლუნითა და უხეში სინაზით შეხვდნენ. ჯერ ორნი იყვნენ, მოხუცი ცოლ-ქმარივით გვერდიგვერდ მუშაობდნენ; ბაირონი სატირას თხზავდა, რომელიც დღითიდღე მხამიანი ხდებოდა; ბაირონმა ლექსის თხზვის ავადმყოფობა ჰობჰაუზსაც გადასდო და ისიც ფილოსოფიურ ლექსებს წერდა, როცა მუშაობა მოსწყინდებოდათ ტბაზე საყვინთად მიდიოდნენ, თუ გრილი ამინდი გამოერეოდა, მიწისქვეშა აუზში ბანაობდნენ; ბაირონმა მონასტრის სარდაფი აქცია აუზად; ბოტსვანიის განრთვინით ერთობოდნენ; ბაირონი ჩაცმული ხტებოდა წყალში, თავს იკატუნებდა ვიხრჩობიო, რათა ძალლი იძულეზული გაეხადა გადაერჩინა იგი. მაგიდასთან მოხუცი მურეი ემსახურებოდათ. ბევრჯერ უნახავს ჰობჰაუზს, ბაირონს ჭიქა მადერით აუვსია და მისი სკამის უკან მდგარ მურეისთვის მიუწვდია, სახე სიკეთით გაბადრვია და უთქვამს: „თქვენი ჯანმრთელობისა იყოს, მოხუცო მეგობარო“.

სასიამოვნო ცხოვრება ჰქონდა, ოღონდ ენსლთან მეზობლობა გულს უმძიმებდა. საუკეთესო საშუალება გაქცევა იყო და

51. ლექსის სათაურია „ბედნიერი ხარ“, თარგმნა გივი გაჩეჩილაძემ.

ისიც, გაზაფხულზე, გამგზავრებაზე ოცნებობდა. თავისი განზრახვის შესახებ ენსლშიც თქვა. მერიმ მიამიტად ჰკითხა, წასვლას რატომ ისწრაფვით, პასუხი ლექსად მიიღო:

ცოდვილი, ნამით, შეჩერდა ზღურბლზე, როცა განდევნეს ედემის მხრიდან, ტანჯვა-ნამება ენერა შუბლზე, გარდასულ დღეთა ნყურვილი ღრღნიდა.

მოჰყვა ხეტიალს უცხო მხარეში, და გრძნობაც თითქოს უფრო განაზდა; შევებას ხედავდა ნებით თარეშში, მოიგონებდა წარსულს ანაზდად.

დე, ასე იყოს, მშვენებავ ჩემო! აღარ ვიხილავ შენს სათნო სახეს; ოხვრა წარსულზე მე ბედად მერგო, ტანჯვის სანინდრად არ მინდა მყავდე.

მოვწყდები ყოველს! ისე არ მოხდეს, რომ ვერ დაეუსხლტე ცდუნების ძალას — მიჭირს, ვუმზერდე ჩემსა სამოთხეს და არ ვინდომო იქ დავრჩე მარად.⁵²

თავი შეიკავა და ჰობჰაუზს ლექსი არ აჩვენა, რადგან სანტიმენტალობა და „უაზრო ჯიში დედაკაცისა“, თავზარს დასცემდა. ყველაზე მეტად, პოეტთა შორის პოპი უყვარდა, თავშეკავებული და სიტყვა-მამახვილი კლასიკოსი.

ბოტსვანიის გაცოფდა. ბაირონი ისე უფლიდა, როგორც ავადმყოფ მეგობარს, შიშველი ხელით წმენდდა ღია პირიდან გადმოსულ ქაფს. ნიუფაუდლენდი სიკვდილამდე ერთგული დარჩა, არავინ დაუკბენია. როცა ძალლი მოკვდა, ბაირონმა თქვა: „ახლა ყველაფერი დავკარგე, ჩემი ბებერი მურეის გარდა“. ჩემი ძალლის გვერდით მინდა დავიმარხოო, დიდი ხანია ამას ამბობდა. ახირებული და მისთვის დამახასიათებელი ყოყორობით ბრძანა — აკლდამა სააბატოს დანგრეული ეკლესიის საკურთხევლის ადგილზე აეგოთ. დიდი, მრგვალი საფეხურები ლამაზ კვარცხლბეკთან ადიოდა,

52. ლექსის სათაურია „ლედის, რომელმაც მკითხა, თუ რატომ მივემგზავრები ინგლისიდან გაზაფხულზე“, თარგმნა ინესა მერაბიშვილმა.

სადაც ანტიკური ურნა იდგა. კვარცხლბეკის ერთ ფილაზე წარწერა ამოკვეთეს:

*აქ განისვენებს
ნეშთი არსებისა,
რომელმაც საკუთარ თავში გააერთიანა
უქედმაღალო სილამაზე,
უუხეშო ძალა,
სიმამაცე სისასტიკის გარეშე.
და ყოველგვარი ადამიანური სიკეთე,
ცრურწმენების გარეშე.
ეს საქებარი სიტყვები, უაზრობა იქნებოდა,
ადამიანის საფლავზე რომ იყოს ამოტვიფრული,
მაგრამ ჩვენ მხოლოდ ჯეროვან ვალს მივაგებთ
ბოტსვაინს, ძალს,
დაბადებულს კუნძულ ნიუფაუნდლენდზე, 1803 წლის მაისში.
გარდაცვლილს ნიუსტედის სააბატოში, 1808 წლის 18 ნოემბერს.*

ბაირონმა ჯო მურეის უთხრა, ამავე აკლდამაში დაგასაფლავებო. ჯო მურეის განსაკუთრებული აღფრთოვანება არ გამოუხატავს.

„— დარწმუნებული რომ ვიყო, — უპასუხა მან, — მისი უგანათლებულებობაც აქ დაიკრძალება, კიდევ არა უშავს რა, თორემ სულაც არ მინდა აქ მარტო ვინვე, ამ ძალღმერთან ერთად“.

1809 წლის 22 იანვარს ლორდი ბაირონ ნიუსტედელი სრულწლოვანების შესრულებას ზეიმობდა. სააბატოს ეზოში, ვასალებისთვის, მთელი ხარი შეწვეს; საღამოს მეჯლისი მოაწყვეს და პატივცემულმა ჰანსონმაც კი იცეკვა. ის ლონდონიდან ჩამოვიდა, რათა ამ ზეიმზე თავისი მაღალკეთილშობილი კლიენტის წარმომადგენელი ყოფილიყო. მისის ბაირონმა თავისი გულისწყრომა, ამ მეტისმეტი ხელგამლილობის გამო, მკაცრი წერილით გამოხატა. რაც შეეხება ჭაბუკ ლორდს, ის იმ დღეს ლონდონში სადილობდა — ერთი ბოთლი ელი⁵³. ედგა, ერთი კვარცხი და ბეკონის პატარა ნაჭერი. სადილი მწირი გახლდათ, ესეც უკვე დარღვევა იყო ბაირონის მკაც-

53. ღია ფერის, სქელი და მაგარი ინგლისური ლუდი.

რი დიეტისა. ამ საზეიმო დღემ მელანქოლია მოჰგვარა. ოდესღაც ნანობდა, ბავშვი რომ აღარ იყო, ახლა კი უკვე ჭაბუკიც აღარ არის. წინადლით, თავისი კემბრიჯელი მეგობრის ლონგის სიკვდილი გაიგო, ლისაბონისკენ მიმავალი ხომალდის დაღუპვას შეეწირა. ბაირონმა თავისი ძველი სახელმძღვანელო შცრიპტორეს გრაციი გადმოიღო, რომლის ყდაზეც, ოთხი წლის წინ, ჰაროუში ყოფნისას წააწერა: „ჩემგან მარცხნივ უილდმენია, მარჯვნივ ლონგი“, — და მიუმატა: „E heu fugaces, P o st una! P o st una! L abunt ur anni ...“⁵⁴. 1809 წლის იანვარი. ოთხი კაციდან, რომელთა სახელებიც აქაწერია, ერთი მოკვდა, მეორე შორეულ მხარეშია. ყველა სადღაცაა, არადა, ჯერ ხუთ წელსაც არ გაუვლია, რაც სკოლაში ერთად ვიყავით, არც ერთი ჯერ ოცდაერთი წლისაც არ არის“.

სასაფლაომ მეტისმეტად ადრე დაატყო თავისი ანაბეჭდი ამ ჭაბუკის ცხოვრებას. ახლა, იმ უცნობი პიჩის საფლავზე მჯდარი კი აღარ იძირებოდა ოცნებებში, არამედ ბოტსვაინის საფლავზე დადიოდა, სხვანაირად რომ ვთქვათ, თავის საფლავზე, თავისი გაუჩინარებული მეგობრების საფლავებზე, თავისი ბავშვური სიყვარულის უხილავ საფლავზე. ასეთი ყოფილა ცხოვრება — ბაირონი უბედურებებისთვის არის განწირული. მაშასადამე, ბედს უნდა შეერკინოს. დალასი, მოკრძალებული დალასი, სრულწლოვანების გახდომის დღის მისალოცად მისული, გაოცებული დარჩა მისი ბრწყინვალე მჭევრმეტყველებითა და რელიგიურ თემებზე მეტისმეტად თავისუფალი მსჯელობებით.

ახლა ისღა რჩებოდა, როდის დატოვებდა ინგლისს. ჰობჰაუზი შეპირდა მოგზაურობაში გამოგყვებო. საით წავიდეს? ბაირონმა ჯერ არ იცოდა. აღმოსავლეთისკენ — სპარსეთში, ინდოეთში თუ ტროპიკებში? სულერთი იყო, ოღონდაც ინგლისს განშორებოდა, მოგონებებს განშორებოდა. არაფერი აკავებდა. ქვრივი-რეგენტი რაღაც მითიურ პერსონაჟად იქცა. მას დარჩებოდა ნიუსტედი, ვიდრე ლორდი მოგზაურობაში იქნებოდა. რამდენიმე გადაუდებელი საქმის მოგვარებალა

54. „ვაი, რომ პოსტუმეი! პოსტუმეი! გარბიან სწრაფი წლები...“. /ჰორაციუსის ოდა/.

რჩებოდა მხოლოდ.

უპირველესად, სატირა უნდა გამოექვეყნებინა; დამთავრებულიც ჰქონდა თითქმის. შხამით სავსე ბრწყინვალე ნაწარმოები; ისეთი დამცინავი, რომ დალასს, რომელსაც გამომცემლის მონახვა დაავალეს, დიდხანს მოუწია სირბილი, ვიდრე ვინმეს იპოვიდა, ვინც მის დაბეჭდვაზე დასთანხმდებოდა. მასში არა მარტო შოტლანდიელი კრიტიკოსები იყვნენ მკაცრად განსჯილნი, არამედ ინგლისელი პოეტებიც; ტომას მურიც არ დაინდო, ასე რომ უყვარდათ ჰაროუს მონაფეებს; თავის მეურვე ლორდ კარლაილსაც გაჰკრა კბილი; მრავალი მიზეზი ჰქონდა მასზე ნაწყენი ყოფილიყო. გარდა იმისა, რომ კარლაილმა „მოცალებობის ჟამის“ მიღების შემდეგ, საკმაოდ ცივი, ბანალური წერილი გამოუგზავნა, თავი აარიდა ერთ მცირე თხოვნასაც: სრულწლოვანი გახდა და ბაირონს ოფიციალურად უნდა დაეკავებინა თავისი ადგილი ლორდთა პალატაში; ჩვეულებრივ, ამ ცერემონიაზე ჭაბუკ ლორდებს ვინმე ნათესავი ან მეგობარი ახლდათ ხოლმე. ბაირონმა კარლაილს მისწერა. კარლაილმა მხოლოდ რჩევები გამოუგზავნა წერილობით. 13 მარტს ბაირონი ლორდთა პალატაში თავისი ადგილის დასაკავებლად მარტო წავიდა.

დაუზარებელმა დალასმა, ასეთი მაღალი წარმოშობის ახალგაზრდა კაცისადმი, თანაც ასეთი ნიჭიერისადმი, ასეთი უყურადღებობით შეცბუნებულმა, ის პარლამენტამდე მიაცილა. იმ დღეს ბაირონმა უფრო მეტად იგრძნო მარტობა. მაღალი წარმოშობა და სახელი უდიდეს პრივილეგიას ანიჭებდა. იმ დროს ინგლისს მცირერიცხოვანი დიდგვაროვანი ოჯახების შთამომავალნი მართავდნენ. ცხადია, ჭაბუკი ბაირონი მიამიტურ კმაყოფილებას განიცდიდა, რომ ლორდია. ოღონდ, მდგომარეობა ფრიად საპატიო მანძილზე აყენებდა ამ სასიამოვნო საზოგადოებისგან: ჰქონდა ტიტული, მაგრამ ტრადიციები არ ჰქონდა, კავშირები არ ჰქონდა, არც ქონება ჰქონდა.

ვესტიბიულში მოხელე დახვდა, რომელიც პალატის თავმჯდომარესთან წავიდა ბაირონის მოსვლის მოსახსენებლად. ბაირონმა მატყლის ტომარას ჩაუარა, რომელზეც პალატის თავმჯდომარე, ლორ-

დი ილდონი წამოჭიმულიყო და კრებას უძღვებოდა, მაგიდას მიუახლოვდა, სადაც ფიცი უნდა წარმოეთქვა. მოკლე ცერემონია სწრაფად დამთავრდა, პალატის თავმჯდომარემ თავისი დასაჯდომი მიატოვა, ბაირონთან მივიდა და ხელი გაუწოდა. ბაირონმა თავი ცივად დაუკრა, თავმჯდომარის განვდილ ხელს თითისწვერებით ოდნავ შეეხო. თავმჯდომარე შეურაცხყოფილი სახით თავის ადგილს დაუბრუნდა. ბაირონი ოპოზიციის ერთ-ერთ თავისუფალ სკამზე დაუდევრად ჩამოჯდა, რამდენიმე წუთის შემდეგ ადგა და წავიდა. დალასთან დაბრუნებულმა თქვა:

„— მაგრად რომ ჩამომერთმია ხელი, იფიქრებდა, მათ ბანაკში ვარ. მე კი მიწადა, არანაირი საქმე არ მქონდეს არც ერთ მხარესთან... ახლა სამოგზაუროდ წასვლა შემიძლია“.

ორი კვირის შემდეგ მისი სატირა დაიბეჭდა; დიდი წარმატება ჰქონდა. თუმცა ნიგნი ავტორის ხელმოუწერლად გამოვიდა, მაინც ყველა ლიტერატურულ წრეში ლორდ ბაირონის სახელს წარმოთქვამდნენ — ვინ სიძულვილით, ვინ აღტაცებით, ყველა ერთად კი — გაოცებით. რევანში აღებული იყო, პარტია მოგებული და ამ ქვეყანაში უკვე აღარაფერი ესაქმებოდა. გასამგზავრებელი ფულია აკლდა. თორმეტი ათასი ფუნტი ვალი ჰქონდა. მოგზაურობისთვის საჭირო ოთხი ათასი ფუნტი ვის ესესხოს? ჰანსონს უბრძანეს ფულის შოვნა; უკიდურეს შემთხვევაში, ერთ-ერთი მამულის გაყიდვაც შეიძლებოდა, ოღონდ ნიუსტედისა არა, არამედ როჩდელისა. „მოხდეს, რაც მოსახდენია, ნიუსტედი და მე როგორმე გავუძლებთ ან ერთად დავიღუპებით. ახლა აქ ვცხოვრობ და ისე მივეჩვიე, რომ ვერანაირი ძალა, ვერც ახლა და ვერც მომავალში, ვერ მაიძულებს ჩემი მემკვიდრეობის ეს უკანასკნელი ფესვი გავყიდო. ყველა სიძნელეს სიამაყე ამატანინებს. მისტერ ჰანსონი ამაზე საქმოსანივით მსჯელობს, ჩემში კი ღირსების გრძნობა ლაპარაკობს და ნიუსტედს არ გავყიდო“.

საუკეთესო გამოსავალი მდიდარ მემკვიდრე ქალზე დაქორწინება იქნებოდა. ასეთი იყო მისის ბაირონის აზრი, რომელსაც მიაჩნდა, რომ მისი ვაჟი აუცილებლად დაიღუპებოდა, „თუ ქვანახშირის მაღაროები ოქროს ქვიშრობად არ იქცეოდა ან თავის

საქმეებს ძველებური მეთოდით არ გამოას-
ნორებდა და არ დაქორწინდებოდა ორასი
ან სამასი ფუნტი მზითვის მქონე ქალზე...
საჭიროა, გაზაფხულზე ცოლად მდიდარი
ქალი მოიყვანოს; სიყვარულით ქორწინება
— სისულელეა. თავის სასარგებლოდ უნდა
გამოიყენოს ის ნიჭი, რითაც უფალმა დაა-
ჯილდოვა“. ბაირონი: „ვიცი, ეს ყველაფერი
დამთავრდება ვინმე ოქროს თოჯინაზე
ჩემი ქორწინებით ან შუბლში ტყვიით.
რომელით, ამას მნიშვნელობა არ აქვს.
ბოლო, შეიძლება ითქვას, ერთნაირია“. სა-
კითხი მოულოდნელად გადაწყდა — სკრობ
დევისს ესესხა ფული. დევისი, სიტყვა-
მოსწრებელი, ენაბორძიკა დევისი, ლონ-
დონშიც ისევე თამაშობდა, როგორც
კემბრიჯში, უზარმაზარ თანხებს იგებდა
და აგებდა. არცთუ იშვიათად, ამხანაგებს
იგი ლონდონის რომელიღაც სათამაშო სახ-
ლში დაუტოვებიათ, დილით კი, რაღაც
სასწაულით, სახლში აღმოჩენილა. ერთხ-
ელ, დღისით-მზისით მძინარისთვის
მიუსწრიათ, საწოლის გვერდით ათასფუნ-
ტიანებით სავსე ლამის ქოთანი უნახავთ,
ღმერთმა იცის, როგორ მოგებული და სკ-
როპმაც არ იცოდა სად მოიგო. აი, ასეთ,
ერთ ბედნიერ დილას, შეძლო და მან
ბაირონს მოგზაურობისთვის საჭირო
თანხა ასესხა.

გამგზავრების წინ ბაირონს ნიუსტედში
თავისი კემბრიჯელი მეგობრების ვინრო
წრის შეკრება უნდოდა, რომელთა ბასრად
აღესილმა ჭკუამაც ჩამოაყალიბა მისი
გონება. 1809 წლის მაისში, ქარაფშუტა მე-
ტიუზი და ჭკუადამჯდარი ჰობჰაუზი საა-
ბატოში ჩავიდნენ სტუმრად. გიჟური მხ-
იარულების დღეები გაატარეს. ამ ადგ-
ილების გარეგნულ სიმკაცრეს, მოჩვენებას,
ვითომდა ციხე-დარბაზში რომ დასეირნობ-
და, თავისი კონტრასტით, ახალგაზრდების
მხიარულ წამოწყებებში თავისებური ელფ-
ერი შეჰქონდა. შესასვლელში, კიბის მარ-
ჯვნივ, დერეფნისკენ გასასვლელში,
ჯაჭვით დაბმული დათვი იჯდა, მარცხნივ
კი — ნაგაზი. თუ ვინმე სახლში შევიდოდა,
ცხოველებისთვის წარმატებით რომ დაელ-
ნია თავი, ახალგაზრდა მსროლელების მხ-
იარულ მარაქაში მოხვდებოდა, ციხე-დარ-
ბაზის თაღებქვეშ პისტოლეტის სროლით
რომ ირთობდნენ თავს. გვიან დგებოდნენ.
საუზმე მაგიდაზე ელოდათ, ვიდრე ყველა

თავს მოიყრიდა. მერე კითხულობდნენ,
ფარიკაობდნენ, პისტოლეტადან ისროდ-
ნენ, ცხენით სეირნობდნენ, ტბაზე ერთმა-
ნეთს ნიჩბების მოსმაში ეჯიბრებოდნენ,
დათვთან თამაშობდნენ. მეტიუზმა, პარკ-
ში ბოტსვანიის საფლავის ქვის ერთ
ფილაზე მიანერა: „ჰობჰაუზს, ღორს“. სა-
დილობდნენ შვიდ, რვა საათზე. სადილ-
ის შემდეგ, ხელიდან ხელში გადადიოდა ად-
ამიანის თავის ქალა. რომელიღაც ბერის
თავის ქალა, რომლის ჩონჩხიც ერთხელ მე-
ბაღემ მინის თხრის დროს იპოვა. ბაირონ-
მა ნოტინგემში ოქრომჭედელს დაუკვეთა
— ამ თავის ქალისგან თასი გამიკეთეო.
ოქრომჭედელმა გულმოდგინედ გააპრია-
ლა და კუს ფორმის თასად დაუბრუნა. ამ
თასის საპატივსაცემოდ ბაირონმა ლექსი
დანერა:

*ვიცხოვრე ქვეყნად, მეც მიყვარდა ქალი,
ბახუსი,
მერე კი მოვკვდი... დე, შეჭამოს
ეს ნეშტი მინამ!
ამავსე ღვინით, არას მავნებს
ბაგე ხამუში,
მატლების გროვას მირჩევენხარ,
კაცობას ვფიცავ.*

*ყურძნის შუშუხუნი და წრიალი
სიამით მავსებს,
შლამსა და ლორწოს ჭია-ღუის
ეს სჯობს, ვინამე,
დე, აზარფეშად გამოვადგე
ღმერთების სასმელს,
ვიდრე გამომღრნას და მაქციოს
ჭიამ მინად მე.*

*ერთ დროს ბრწყინავდა ამ ქალაში
ჭკუა-გონება,
ახლა კამკამა და ელვარე ღვინო
ციაგობს,
განა ეს არ სჯობს იმ ქვესკნელში
მორჩილ მონობას,
ქვენარმავალთან გატარებულ ჟამს
უსიამოს.⁵⁵*

დეკორაციის სისრულისთვის, სტუმრე-
ბი ბერის ტანსაცმელსაც იცვამდნენ;
ბაირონი წინამძღვარი იყო ნიუსტედისა

55. თარგმნა ინესა მერაბიშვილმა.

ანუ, როგორც მეგობრები ეძახდნენ, თავის ქალის წინამძღვარი და ჯვრით ხელში კრებულს უძღოდა. ნიუსტედის მარანი არცთუ ცუდი იყო, ხოლო მსახური გოგოები ახალგაზრდებს სიამოვნებაზე უარს არ ეუბნებოდნენ. ბაირონი მშვენიერი მსახური გოგოების კოლექციით ამაყობდა, რომლებიც მეზობელ სოფლებში შეეგროვებინათ. ამ თავისუფალ ტრადიციებს ფეოდალურად, იდეალურად, ამასთან, სასიამოვნოდ მიიჩნევდა. ადგილობრივი მაცხოვრებლების აზრით, სააბატო ახალი ბოროტი ლორდის თავშესაფრად იქცა; ნიუსტედის ცხენებმა კი ენსლის საქორწინო გზა დაივიწყეს.

ასე გავიდა მთელი მაისი. გადანყვიტეს, ივნისში ჰობჰაუზი და ბაირონი გიბრალტარში ერთად გამგზავრებულყვენენ, იქიდან მალტაში და მერე აღმოსავლეთში. გამგზავრების წინაც ვერ მოახერხა ბაირონმა დის — ოგასტას ნახვა. ის 1807 წელს ცოლად გაჰყვა თავის სახელგანთქმულ ბიძაშვილს, პოლკოვნიკ ლის, მისი უდიდებულესობის პრინც-რეგენტის ფავორიტს და სიქს-მაილ-ბოტომში დასახლდნენ, ნიუმარკეტის ახლოს. ერთი წლის შემდეგ ქალიშვილი შეეძინა და ბაირონმა მისწერა:

„მადლობელი ვარ თქვენი, ბიძობა რომ მარგუნეთ; ამჯერად, მისი სქესი მომიტყევა, მაგრამ მეორე დისწული ვაჟი უნდა იყოს... მისის ბაირონი ჩამოვიბერტყე, უკვე ოთხი წელია. აღარ ვაპირებ მისი უღლის ქვეშ დაბრუნებას. არც პატიება შემიძლია ამ ქალისა და არც მასთან ერთ ჭერქვეშ ცხოვრება. არსებითად კი, ძალიან უბედური კაცი ვარ, ასე მგონია, ბუნებით, ბოროტი გული არა მაქვს, მაგრამ იგი ისე დაჭყლიტეს, დაგრიხეს, გათელეს, რომ ახლა მთის ძირივით მტკიცე ვარა“.

როცა მისი სატირა გამოქვეყნდა, ოგასტა ლორდ კარლაილის მხარეზე დადგა და ლორდმა ბაირონმა ეს არ აპატია. ასე განყდა კიდევ ერთი კავშირი.

ოლონდ ეს „მთის ძირივით მტკიცე“ გული, ძალიან მგრძობიარე იყო. ბაირონმა მოგზაურობაში თან წაიღო მეგობრების პორტრეტები. ფეტიშისტი ბრძანდებოდა და საკუთარი სანტიმენტალური მუზეუმის ეჭვიანი მცველი. მან, საკუთარი ხარჯით, იმ დროის საუკეთესო მხატვარს დაუკვეთა ეს პორტრეტები. ამ გამგზავრებიდან დრამა-

ტული მოვლენა რომ შეექმნა, მისი გუნების ფერი, ისურვა მეგობრებსაც გაეზიარებინათ მისი მელანქოლიური განწყობილება. მაგრამ ისინი მზიარული ბიჭები იყვნენ: სიამოვნებით დააჭენებდნენ მის ცხენებს, სვამდნენ მის ღვინოს, ეალერსებოდნენ მის მსახურ გოგოებს, მაგრამ ფარისევლურ ცრემლის ღვრაზე უარი თქვეს. როგორც ოდესღაც ჰაროუში კლერს საყვედურობდა ცივი ხარო, ახლა ასევე მთელ სამყაროს უჩიოდა. დალასმა ბოლო დღეებში ღრმა მიზანთროპიაში ჩავარდნილი ნახა; ცხოვრება ეზიზღებოდა, რადგან ნანარმოების გამო მისდამი ლანძღვას არ იშურებდნენ; უფრო მეტად, ვიდრე ოდესმე, ეშინოდა ქალებისა და მეგობრობაზეც პირქუშად მსჯელობდა, როგორც რომელიღაც ტიმონ ათენელი⁵⁶ თავისი გამოქვაბულის ზღურბლთან.

გამგზავრების წინ ბოლო იმედგაცრუება ლორდ დელაუერის გულცივი დამოკიდებულება გახლდათ. მაინც გაუცვალეს ერთმანეთს პორტრეტები, თავთავისი ღერბებით დამშვენებული. დელაუერი უსულგულო კაცი აღმოჩნდა.

„— წარმოიდგინეთ ერთი, — უთხრა დალასს, — დელაუერს შევხვდი, ერთი საათით შემოიარე-მეთქი, ვუთხარი. ბოდიში მომიხადა, არ შემიძლიაო. და იცით, რა მიზეზით? დაუჯერებელია! დედამისსა და კიდევ ვიღაც ქალბატონებს მალაზიებში უნდა გავეყვო! თან იცის, რომ ხვალ მივემგზავრები; მთელი წლით ვშორდებით ერთმანეთს; შეიძლება აღარც დავბრუნდე! მეგობრობა! არა მგონია, თქვენი და კიდევ რამდენიმე ახლობლის გარდა, იქნებ, დედაჩემისაც, კიდევ ერთი ადამიანი მოიძებნოს, ვისთვისაც სულერთი არ იქნება, რა მომივა!“

ამ შემთხვევამ მასზე მძიმე შთაბეჭდილება მოახდინა. მთელი ცხოვრება ახსოვდა ეს წყენა, ლორდმა დელაუერმა რომ მიყენა და გამგზავრების წინ მიატოვა, რათა ვიღაც მანდილოსნებს მალაზიებში გაჰყოლოდა. ვიდრე ამ ძალღებს სალაფავს აძლევ, პირი, თვალეები და გულიც კი ადამიანური აქვთ. მაგრამ, როგორც კი იყნოსებენ მათი გართობის მეგობარს სიკვდილი,

56. ტიმონ ათენელი — შექსპირის ამავე სახელწოდების პიესის გმირი.

გამგზავრება ან გაკოტრება ემუქრება, მაშინვე „ბედის ანაბარა ტოვებენ ლატაკს“. დელაუერი, ცხადია, არც კი ეჭვობდა, რომ მისი ეს ბანალური ქცევა, ასეთი მძიმე ფიქრების საგანი შეიქმნებოდა.

მეტიუზი უკეთ მოიქცა. გამგზავრების წინ, ჰობზაუზსა და ბაირონს დიდებული სადილი გაუმართა. ამ ორმა, მოგზაურთა ტონი უკვე აითვისა და ერთმანეთს ხუმრობანარევი, მოურიდებელი, ოდნავ ხელოვნური ხმით ელაპარაკებოდნენ. გამგზავრებისას ბაირონმა მერი ენს სტანსი მიუძღვნა:

„მორჩა, გათავდა. ქარიშხალი თეთრ იალქანს გაბედულად ბერავს; მიაქროლებს ჩემს გემს, ანძებს დრეკს და უსტვენს. მიმაქროლებს ნალვლიანს და უნუგეშოს, რადგან მხოლოდ მე ერთს მიყვარს იგი“.

ეს ნამდვილი გრძნობა იყო? მართლა იმითომ წავიდა, რომ ისევე უყვარდა და ძალა აღარ ჰქონდა მის სიახლოვეს ეცხოვრა? ადამიანი ასე მარტივი არ არის. როცა მეტიუზთან და ჰობზაუზთან ერთად სადილობდა, როცა სიცილით სკროპ დევისის შეუდარებელ ენის ბორძიკით ლაპარაკს უსმენდა, სულაც არ ფიქრობდა მისის მასტერზე. მაგრამ ენსლური დღეები ყველაზე მკვეთრ მოგონებად ჩარჩა მის ნალვლიან და მშვენიერ მოგონებათა შორის, საიდანაც თავის საამო ოცნებებს ხაპავდა.

XIII

ჩაილდ ჰაროლდის პირველი მოგზაურობა

1809 წლის 26 ივნისს, პატარა ნავსადგურ ფალმუსში, ორი მეგობარი კაპიტან კიდის გემში ჩასხდა, რომელიც ლისაბონში მიდიოდა. ჰობზაუზი ფიქრებით უკვე არქეოლოგიურ ჩანაწერებს აკეთებდა, თან ასობით ბუმბული მიჰქონდა, ორი გალონი⁵⁷ მელანი და რამდენიმე დასტა სანერი ქალაღი. ბაირონი მსახურთა მთელი კორტეჟის მაგნიტურ პოლუსს წარმოადგენდა. მოხუც მურეის გიბრალტარამდე უნდა მიეცილებინა იგი. მთელი მომსახურება

57. თხევადი და ფხვიერი სხეულების საწყაო სხვადასხვა ტევადობის (3,5-დან 4,5 ლიტრამდე).

ვილიამ ფლეტჩერს ჰქონდა დაკისრებული, ნიუსტედელ კამერდინერს. ის ახალი დაქორწინებული იყო, განუწყვეტლივ ბუზლუნებდა და ცოლს, სალის, იხსენებდა. ახალგაზრდა პაჟი, ფერმერის ვაჟი, რობერტ რაშტონი, რომელსაც ყველა ბობს ეძახდა /ბაირონს მოსწონდა იგი, „რადგან ჩემნაირი უმეგობრო, მარტოხელა სულიერი მგონია“./ და ჰაროული დოქტორ ბუტლერის რეკომენდაციით მიღებული გერმანელი კამერდინერი ავსებდნენ მის ამაღლას.

ჰოჯსონმა მიიღო კომიკურად აღწერილი გამგზავრების შთაბეჭდილებები და ვაჟკაცური საქციელი ჰობზაუზისა, რომელმაც პირველივე საუბრე ამოანთხია.

„ბედს მოეპრიანა და საცოდავი მკითხველის საშველად მოვიდა — ჰობზაუზმა ხელი დაიბორკა, წერა არ შეუძლია, მელნის შადრევანი შეწყდა... მე რაც შემეხება, ინგლისს დაუნანებლად ვტოვებ, დაბრუნებით კი სიამოვნების გარეშე დავბრუნდები; ადამივით, რომელიც პირველია, ვისაც გაძევება მიესაჯა, მაგრამ ევა არა მყავს, არც ისეთი ვაშლი გამისინჯავს, მყავე რომ არ ყოფილიყო“.

მისის ბაირონმაც მიიღო გამოსამშვიდობებელი წერილი: „ჩემს წინაშე მთელი მსოფლიოა. სინანულის გარეშე ვტოვებ ინგლისს და უმცირესი სურვილიც არა მაქვს, ისევე ვიხილო, რაც რამ მასშია, გარდა თქვენი და თქვენი ამჟამინდელი რეზიდენციისა. გულწრფელად თქვენი ერთგული...“.

დედას დაუტოვა დათვი, ნაგაზი და ლამაზი მსახური გოგოები.

მოგზაურობა ადვილი არ გამოდგა. ლისაბონიდან ჩვენმა მოგზაურებმა ევროპა ომის ქარცეცხლში გახვეული იხილეს. ჟიუნოს ფრანგულმა არმიამ ადგილი ინგლისელებისას დაუთმო, გენერალ კროუფორდის სარდლობით. ჰობზაუზი, ლიბერალური კლუბის პრეზიდენტი, ქვეყნის წესჩვეულებებით შოკირებული იყო. ტირანული სამღვდლოება კანონებს ანესებდა. ეკლესიებში მკერდზე მეტალის პატარა თეფშებდადგმული მიცვალებულები ესვენა; მათ მანამდე არ ასაფლავებდნენ, ვიდრე მღვდლისთვის მისაცემი საკმარი თანხა არ მოგროვდებოდა. ინკვიზიცია გაუქმებული არ იყო. მამაკაცებს ქუჩებში აჩერებდნენ და ჯარისკაცებად მიჰყავდათ. ბაირონი ჰობზაუზზე ნაკლებ თავშეკავებული იყო, ძალ-

ადობას არც საკუთარი თავის მიმართ ითმენდა და არც სხვისა, ის მზად იყო აჯანყება ექადაგა, მაგრამ ადამიანთა ცხოვრების სიბეჩავესა და პორტუგალიის პეიზაჟების სილამაზეს შორის კონტრასტმა გაიტაცა; მოსწონდა ფორთოხლის ხეები, ნარინჯისფერ ველებზე ოქროსფრად რომ იწონებდნენ თავს, კლდის თავზე გადმოდგარი მონასტრები. „ბედნიერად ვგრძნობ თავს; მიყვარს ფორთოხლები; დამახინჯებული ლათინურით ველაპარაკები ბერებს, ესმით, რადგან მათ ლათინურსა ჰგავს; ყველგან პისტოლეტებით დავდივარ; მდინარე ტახუსი გადავცურე; ვირით ან ჯორით დავდივარ და პორტუგალიურად ვიგინები. ფალარათი მაქვს; ქინქლები მკბენენ. მერე რა? როცა ადამიანები სიამოვნებისთვის სამოგზაუროდ მიდიან, მათ კომფორტი არ უნდა ეძებონ“.

ლისაბონიდან სევილიაში ცხენებით წავიდნენ. გზის გასწვრივ წამდაუნუმ ჯვრები ხვდებოდათ. ყოველი მათგანი მკვლელობის აღმნიშვნელი იყო. ჯარისკაცთა რაზმიც შეხვდათ, რამდენიმე ჯამუში მიჰყავდათ სევილიაში ჩამოსახრჩობად. ამ ქვეყნის ცხოვრებაში, სადაც სიკვდილი და სიყვარული ყოველ ნაბიჯზე გხვდებათ, რაღაც ცხოველური იყო, უშუალო, რაც ბაირონს იზიდავდა. დედას მისწერა, მშვენიერი ესპანელი ქალების სახლში გაეჩერდიო; „საერთოდ კი, ძალიან სასიამოვნო ხალხია, დიდი შავი თვალები აქვთ და მშვენიერი აგებულება. უფროსმა თქვენს უღირს ვაჟს განსაკუთრებული ყურადღება მიაქცია — გამომშვიდობებისას დიდი სინაზით აკოცა, მანამდე კი კულულები წააჭრა სამახსოვროდ, თავისივე აჩუქა, სიგრძით დაახლოებით სამი ფუტისა, რომელსაც გიგზავნით და გთხოვთ ჩემს ჩამოსვლამდე შეინახოთ. მისი ბოლო სიტყვები ეს იყო: „მშვიდობით, კარგო ბიჭო, ძალიან მომწონხარ!“ შემომთავაზა, ჩემს ოთახში იცხოვრეო, მაგრამ სათნოებამ იძულებული გამხადა უარი მეთქვა. მან გაიცინა და მითხრა, ალბათ, შეყვარებული გყავსო ინგლისში; მერე დაუმატა, მეც მალე მივთხოვდები ესპანეთის არმიის ოფიცერსო“. მერე, კადიქსის გავლით: „ო, ძვირფასი კადიქსი, სადაც იმდენი ესპანელი ქალია“, ორივე მგობარი გიბრალტარისკენ გაემართა. იქ დაშორდნენ მოხუც მურეისა და ჭა-

ბუკრაშტონს, რომლებიც ამ მოგზაურობამ ძალიან დაღალა. ბაირონმა ისინი მისი ბაირონს გაუგზავნა ნიუსტედში: „გთხოვთ, რობერტზე იზრუნოთ, რომელსაც პატრონის ხელი მოაკლდება. საცოდავ ბიჭს უმცირესი სურვილიც არა ჰქონდა ჩემგან წასულიყო“.

გიბრალტარიდან მალტისკენ მიმავალ ხომალდზე ჰობჰაუზმა სწრაფად მოიპოვა მგზავრების სიმპათია, ძალზე გულზიარი კაცი გახლდათ, ყველასთან მეგობრობდა, სალამობით, სადილის შემდეგ, ანეკდოტებს ჰყვებოდა /ბაირონი შორიდან უსმენდა და ამჩნევდა, ეს ანეკდოტები სკროპ დევისისა იყო/. ბაირონი ნაკლებად მოსწონდათ, რადგან მუდამ განმარტოებული იყო, თითქმის არაფერს ჭამდა, მაგიდიდან ყველაზე ადრე დგებოდა და მიდიოდა. ყველასგან შორს ეჭირა თავი, დიდხანს გაჰყურებდა ზღვას, თითქოს კლდეთა პირქუშ პოეზიას იწოვსო. როგორც კი ჩამობნელდა და ხომალდზე სანთლები აანთეს, გემბანზე, დაკეცილი იალქნების გროვაზე დაჯდა და დიდხანს, დიდხანს უყურებდა ზღვის ტალღებზე მთვარის სხივების თამაშს. თანამგზავრები მის სწრაფვას მარტოობისკენ სიძულვილს მიაწერდნენ და აძაგებდნენ; ამჩნევდნენ მის აღმაცერ, უნდო, მოუსვენარ მზერას. არაბუნებრივად ეჭირა თავი. თვითონაც უხერხულად გრძნობდა თავს და ნერვიულობდა.

მათ რომ მისი ქცევის იქით დაფარული ლეღვა გამოეცნოთ, ხეიბრის ავადმყოფური მორცხვობა, შეეცოდებოდათ. ბაირონი ვარსკვლავებისა და ტალღების უსიტყვო სამყაროში ეძებდა თავშესაფარს, იმიტომ, რომ ადამიანებისა ეშინოდა. უყურებდა, როგორ მიაპობდა ხომალდის ცხვირი წყალს და ეგონა, რომ ყოველი ახალი ტალღა მის უბედურებებსაც შორს წაიღებდა. ზოგჯერ თავის უიღბლო ჭაბუკობას უფიქრდებოდა, ოღონდ, ახლა თითქოს ვიღაც სხვა უცნობზე ფიქრობსო. რატომ არ დანეროს პოემა ამ მოგზაურობაზე? ბავშვობიდან დაგროვილი ძლიერი გრძნობები მის მშფოთვარე სულს უერთდებოდა და მდულარე ლავას ემსგავსებოდა. გონებაში ხატავდა გმირს, რომელსაც ძველ საგვარეულო სახელს დაარქმევდა — ჩაილდბურუნს და ის ბაირონი იქნებოდა, ბაირონი — იმედგაცრუებული, იმედდაკარგული,

სასონარკვეთილი, ისეთი, როგორსაც ჰობ-ჰაუზი არ იცნობდა და რომ სცნობდა, მაინც ვერ გაუგებდა... ხომალდი ირწეოდა მთვარის შუქზე.

მოგზაურობის მესამე დღეს, რამდენიმე მგზავრი პისტოლეტიდან ბოთლებს ესროდა და ამით ირთობდა თავს. ბაირონმაც სცადა ბედი და მისი ნასროლი ყველაზე მარჯვე გამოდგა. თავი ბედნიერად იგრძნო. ჰობ-ჰაუზი, რომელიც რაღაც გულუბრყვილი ხუმრობისთვის მაგრა შეახურა, ახალ მეგობრებს ალერსით, ოღონდ მფარველური შემწყნარებლობით ეუბნებოდა, ბაირონს ბავშვივით უნდა მოექცეო.

მალტაზე ბაირონმა, ვილაც ბერთან არაბულის შესწავლა დაიწყო, პლატონური სიყვარულის გაკვეთილები კი მისის სპენსერ სმიტმა მისცა. ქალს მთელი რიგი რომანტიკული თავგადასავლები ჰქონდა, ნაპოლეონის ჯარისკაცებს დაეპატიმრებინათ კიდეც, მერე ვილაც იტალიელმა კეთილშობილმა გაათავისუფლა და რაინდული პატივისცემით მოექცა, „მასში არის რაღაც სილფიდური“.⁵⁸ მისი მშვენიერი, ახლომხედველი თვალეები მამაკაცებს ურწმუნოდ და შიშით შეჰყურებდა. ბაირონი მისით მოხიბლული იყო, მაგრამ მისი ახალგამომცხვარი სიყვარულის ფილოსოფია უფლებას არ აძლევდა სისუსტეს აჰყოლოდა.

„მარმარილოს გული“ — ასე უყვარდა ახლა საკუთარი თავის წარმოდგენა, სრული მფლობელი ყოვლისა — ოღონდ მოინდომოს და — მფლობელიც ცდუნებათა ხელოვნებისა, რომელიც სხვა არაფერი იყო, თუ არა ქალების სიძულვილი და საკუთარი თავის რწმენა. იმ „უნაზესმა“ არსებამ მიიღო მისგან დიდი ყვითელი ბრილიანტი, ბექედში ჩასმულს რომ ატარებდა. ქალის ახლომხედველი თვალეები ბაირონს ერთხანს ართობდა. მაგრამ ამ ახალ კალიფსოსთან⁵⁹. დაშორება არ გასძნელებია.

ალბანეთი იმ დროს უცნობი ქვეყანა

58. სილფიდები /სილფები/ — კელტურ და გერმანულ მითოლოგიაში, ზოგიერთი ევროპელი ხალხის შუასაუკუნეების ფოლკლორში მსუბუქი, მოძრავი არსებები ორივე სქესისა, რომლებიც ჰაერის სტიქიას განასახიერებენ; ჰაერის სულელები.

59. კუნძულ ოგიგიაზე მცხოვრები ფერია. ას შვიდი წელი ჰყავდა ოდისევსი გამოქვაბულში

იყო. ველური მთები ბაირონს შოტლანდიას აგონებდა. მამაკაცები ქვედა კაბებს ატარებდნენ, შოტლანდიელი მთიელებით, მოსასხამებს კი თხის ტყავისას. თავისი სიმამაცითა და სიმკაცრით ქებულმა იანინის ფაშამ,⁶⁰ ინგლისის რეზიდენტის მიერ ახალგაზრდა ინგლისელი არისტოკრატის ჩამოსვლაზე გაფრთხილებულმა, ჩვენს მოგზაურებს მიწვევა გაუგზავნა. ბაირონი აღფრთოვანებული იყო აღმოსავლური ფუფუნებით — ამოქარგულკამზოლიანი ალბანელები, მალაქედიათა თათრები, შავკანიანი მონები, ცხენები, დოლები, მოლები მეჩეთების მინარეთებიდან რომ გაჰკიოდნენ: „არ არსებობს ღმერთი, გარდა ალაჰისა“. მრისხანე ალი-ფაშა სამოცდაათი წლის პატარა მოხუცი აღმოჩნდა, თეთრწვერიანი, თავაზიანი, ღირსეულ მანერებიანი. თუმცა ყველასთვის ცნობილი იყო, რომ თვალს არ დაახამხამებდა, მტერს ისე შეწვავდა ან დუჟინ ქალს ტბაში ჩაახრჩობდა, თუკი მის გულს ვერ მოიგებდნენ. ბაირონს ჰკითხა, ასე ახალგაზრდამ სამშობლო რატომ დატოვეო, მერე დაუმატა, პატარა ყურებით, ხუჭუჭა თმით და ხელის სითეთრით, მაშინვე შევიცანი შენში მალალი წარმოშობის ადამიანიო. ეს წინადადება ბაირონს ისე მოეწონა, რომ რამდენიმე თვე ყველა წერილში წერდა. ალი-ფაშა, ჭემმარიტი ზელიუკო,⁶¹ დიდხანს იყო ბაირონის ერთ-ერთი გმირი. ძალაუფლებისადმი სიყვარული, მორალური და საზოგადოებრივი პირობითობებისადმი ზიზღი, საიდუმლოებით იყო გარშემორტყმული და, საერთოდ, ალი-ფაშას მთელი სახე ბაირონში ნამდვილ სიმპათიას იწვევდა. ყაჩაღი, კორსარი, ავაზაკთა ბრბოების ბელადი — ამ გარიყულთა წრის ადამიანები ბაირონს იზიდავდა, მათში პირფერობის წინააღმდეგ საკუთარი პროტესტისა და სიმამაცისადმი თავისი თაყვანისცემის გამოძახილს პოულობდა. სიმპათია

დამწყვეტული, მხოლოდ ღმერთების ბრძანებით გაათავისუფლა იგი.

60. იანინას ფაშა — ალი-ფაშა /1741—1832/ — თურქი. თესალიის ქალაქ იანინას ფაშა, ცნობილი თავისი დესპოტიზმით და ბოროტებით. თესალია ისტორიული ოლქია საბერძნეთისა.

61. ზელიუკო — თურქეთის მმართველი დინასტია XI—XIII საუკუნეებში.

ორმხრივი გახლდათ. ფაშამ გამცილებელი და შეიარაღებული ხალხი გამოუგზავნა, უკან დასაბრუნებელ გზაზე თანმხლებლად.

ველურ ქვეყანაში შეიარაღებული ველური დაცვის თანხლებით მგზავრობა — გაბედული, მაგრამ მაცდუნებელი ნამოწყებაა. ბაირონს ბავშვობიდანვე სამხედრო ცხოვრებისთვის დაბადებულად მიაჩნდა თავი. არაფრის ეშინოდა. უყვარდა ალბანელები, უბრალო, ერთგულ ადამიანებად მიაჩნდა. იანიანაში დაიწყო თავისი „ჩაილდ-ბურუნის“ წერა, პირველი სიმღერის შემდეგ „ჩაილდ-ჰაროლდად“ რომ იქცა. სპენსერული⁶² — სტროფებით, ცხრა ხაზიანით წერდა, მისი აზრით, ეს შეეფერებოდა თხრობის სიცხოველეს. ჰობჰაუზი კი მოთხრობებისთვის აკეთებდა ჩანაწერებს.

ალბანეთიდან საბერძნეთში ზღვით აპირებდნენ გამგზავრებას, მაგრამ მეზღვაურთა უვიცობამ და ქარიშხალმა ხელი შეუშალათ: „კაპიტანისა და მეზღვაურთა უმეცრებით კინალამ დავიღუპე თურქულ ხომალდზე, თუმცა ქარიშხალი არც ისე ძლიერი იყო. ფლეტჩერი ღრიალებდა და ცოლს უხმობდა. ბერძნები ყველაწმინდანს ევედრებოდნენ, მუსულმანები კი ალაჰს. კაპიტანი თვალცრემლიანი ღრიალებდა, ღმერთს ევედრეთო“. აფრები დაიგლიჯა, ხომალდის მართვა შეუძლებელი გახდა; ფლეტჩერი არცთუ უსაფუძვლოდ ყვიროდა: „ყველანი ამ წყლის საფლავში ჩავრჩებითო“. ბაირონი ხეიბრობის გამო მეზღვაურებს ვერ ეხმარებოდა. ფლეტჩერის დასაწყნარებლად ამაოდ გაისარჯა, დაიღალა, ალბანურ ლაბადაში გაეხვია, გემბანზე მიწვა და, მიუხედავად დიდი ხიფათისა, დაიძინა. როცა გაიღვიძა, ქარიშხალი ჩამდგარიყო, ხომალდი ნაპირთან იდგა, სადაც მათ სულიოტები⁶³ დახვდნენ; მთიელები იყვნენ, შეურიგებელი ტომი, რომლებმაც მოახერხეს და დამოუკიდებლობა შეინარჩუნეს. მათ გულლიად მიიღეს დაზარალებულები, ტანსაცმელი გაუშრეს, დააპურეს,

62. ედმუნდ სპენსერი, ინგლისელი პოეტი / დაახლ. 1552 — 1599/. მის სახელთანაა დაკავშირებული ინგლისური სონეტის განვითარება შექსპირამდე და ე. წ. სპენსერის სტროფების დამკვიდრება ინგლისურ პოეზიაში.

63. მთიელი ალბანელები.

პატივსაცემად კოცონის ირგვლივ ცეკვებიც გაუმართეს. როცა ბაირონმა ბელადს რამდენიმე ცეხინი⁶⁴ შესთავაზა, ამან ამაყად უპასუხა: „მე თქვენი მეგობრობა მსურს და არა ფული“. ეს სიტყვები ბაირონს მოეწონა. ალტაცებული დარჩა ამ ძლიერი ვნებების ადამიანებით, რომლებსაც სიყვარულიც შეეძლოთ და მოკვლაც. მისი ზიზღი რელიგიებისადმი იზრდებოდა. ბოლო თვეებში ის შეხვდა კათოლიკეებს, პროტესტანტებს, მუსულმანებს, მართლმადიდებლებს და ყოველ მათგანში ადამიანის ცხოველური ბუნება დაინახა: „ძალიან მიყვარს ალბანელები. ყველა მაჰმადიანი როდია, ქრისტიანული სარწმუნოების მიმდევარი თემებიც არიან. მაგრამ რელიგია ცოტა რამეს თუ ცვლის მათ ქცევასა და ჩვევებში“. თავის წერილებში ბაირონს ძალიან უყვარდა ნიუსტედელ ვილიამ ფლეტჩერის აღწერა, ალბანეთის მთებში ქოლგისქვეშ რომ ემალებოდა წვიმას და თავის ახალ მსახურს, ადგილობრივ მცხოვრებს, აუღელვებელსა და დიდებულ ადამიანს ადარებდა. „ფლეტჩერი, როგორც ყველა ინგლისელი, თურქებით უკმაყოფილოა, თუმცა, მას შემდეგ, რაც ვეზირმა ოთხმოცი პიასტრი⁶⁵ აჩუქა, ოდნავ შეურიგდა მათ. უკვე აღარაფერზე ჩივის, გარდა სიცივის, სიცხისა და ტალახისა. გამბედაობა არ ჰყოფნის, თანაც ავაზაკებისა და ქარიშხლის ეშინია...“.

მას შემდეგ, რაც ზღვამ მათ ზურგი აქცია, გადაწყვიტეს საბერძნეთში ხმელეთით წასვლა. საოცარი გასეირნება იყო — ცხენებით მთებში! საღამოობით გამყოლი სულიოტები მღეროდნენ, ბაირონი კი, მთარგმნელის დახმარებით, ამ სიმღერებს ლექსებად აქცევდა. ბოლოს, ვაკეზე დაემშენენ და პატარა ქალაქ მისოლუნგში შეჩერდნენ. ისინი უკვე საბერძნეთში იყვნენ.

ბაირონი გულაჩუყებული იყო. ბავშვობიდანვე, პოეტებმა და ისტორიკოსებმა ასწავლეს ამ ქვეყნის სიყვარული. ახლა იმედი არ გასცრუებია. ჩრდილოეთის მკაცრი კლიმატს, ნისლში გახვეულ პეიზაჟებს, განუწყვეტლივ მსრბოლავ ღრუბლებს შეჩვეული თვალისთვის, ინდიგოსფერი ცა,

64. ძველებური ვენეციური ოქროს მონეტა.

65. ლითონის ფული თურქეთში და ზოგ სხვა ქვეყანაში.

გამჭვირვალე ჰაერი, კლდოვანი მთები — ოდნავ ჟანგისა და ზაფრანის ფერდაკრული — სინათლისა და ბედნიერების სურათს წარმოადგენდა. ლეპანტოს ყურე გადაჭრა, ჯერ პატრასამდე, გამაგრებულ თეთრ ქალაქამდე, მერე სხვა მიმართულებით იარა, პარნასის⁶⁶ ძირამდე რომ მიეღწია. გამცილებლის ყოველი სიტყვა რაღაცას ახსენებდა. აქ იყო სამყოფელი მელეაგროსისა⁶⁷ და ატლანტისი⁶⁸ იქ არიმანის ტახისა.⁶⁹ შორს, გამოკვეთილი ჰელიკონის თოვლიანი მწვერვალი ჩანდა; ო, რა ამაღლევებელი იყო პითიას⁷⁰ მღვიმესთან მიწაზე წოლა. დელფოსში ჰობჰაუზმა და ბაირონმა ტაძრის სვეტებზე თავიანი სახელები ამოჭრეს. უზარმაზარი ჩიტები თავს დასტრიალებდნენ. ბაირონს არწივები ეგონა, ჰობჰაუზმა უთხრა, კაკაჩები არიანო. როცა ათენს მიუახლოვდნენ, ჰობჰაუზიც კი აღელდა. ამაღლევებელმა ასოციაციებმა ამ ადგილების ბუნებრივი ხიბლი თითქოს კიდევ უფრო გააძლიერა. ვაჟკაცობა, თავისუფლების სიყვარული, სილამაზის

66. ძველი ბერძნების რწმენით, მუზებისა და აპოლონის სამყოფელი. პარნასის მთის ძირას მდებარეობდა დელფოს /დელფო – ბერძნული რელიგიის ცენტრი ფოკიდაში/ სამისნო და აპოლონის ტაძარი. გადატანითი მნიშვნელობით პარნასი პოეტების გაერთიანებას, თავყრილობას ეწოდება, პარნასელები კი — პოეტებს. ხშირად ლექსებს პარნასის ყვავილებს უწოდებენ, მუზებს კი პარნასელ დებს.

67. მელეაგროსი /ბერძნ./ — არგონავტთა ლაშქრობის მონაწილე. ერთხელ მელეაგროსის მამას დაავინყდა არტემიდესათვის მსხვერპლის შეწირვა. გაჯავრებულმა ღმერთქალმა მის ქვეყანას საშინელი, ე.წ. კალიდონის ტახი მოუვლინა სასჯელად. როცა მელეაგროსი გაიზარდა, ტახი მოკლა. მელეაგროსი — ძვ. ბერძენი პოეტიც იყო /დაახ. ძვ. წ. 140 — დაახ. 70/.

68. მრავლის მომთმენი გოლიათი. პრომეთეს ძმა, ღმერთებს აუჯანყდა. ღმერთებმა იმით დასაჯეს, რომ აიძულეს მხრებით ცის თალი დაემაგრებინა.

69. ძველი ირანული ბოროტი სული. ბერძნები არიმანოსს ეძახდნენ. აქ შეიძლება კალიდონის ტახს გულისხმობს ავტორი.

70. აპოლონის დელფოს სამისნოს ქურუმი. / აპოლონის ამ ტაძარს პითიონიც ეწოდებოდა/.

თავყანისცემა, მჭევრმეტყველება — საუკეთესო ადამიანური გრძნობები, ამ მშრალსა და სუფთა მიწაზე დაიბადა.

ბოლოს, 1809 წლის 24 დეკემბერს, ფიჭვებისა და ზეთის ხილის ხეებს შორის ცხენებით ხანგრძლივი მოგზაურობის შემდეგ, ერთმა გამცილებელმა დაიძახა:

— ბატონო, ბატონო, სოფელი!

ეს ათენი იყო. შორს, ველზე, მაღალი კლდეების ძირას, პატარა ქალაქი ჩანდა, უფრო შორს კი, ქალაქის იქით — ზღვა.

გამცილებელი მართალი იყო: იმ დროს ათენი დიდ სოფელს ჰგავდა. თურქები, ქალაქის მპყრობელნი, გამარჯვებულებივით იქცეოდნენ და არა როგორც მმართველნი — ქალაქი ბედის ანაბარა იყო მიტოვებული. ბაზრის ახლოს, მთავარ კაფეში, თურქი ალები ფეხმორთხმულნი ისხდნენ და ყალიონს მხიარულად აბოლებდნენ. თურქული გარნიზონი აკროპოლში იდგა. ბაირონი და ჰობჰაუზი ოტომან მმართველს ეწვივნენ და საჩუქრად ჩაი და შაქარი მიართვეს. ამ დამშეულმა ფაშამ კარგად მიიღო ისინი, წაიყვანა და თეთრი, დანგრეული ტაძარი დაათვალიერებინა.

— აჰ, მილორდ, — წამოიძახა ფლექჩერმა, — რა მშვენიერი ბუხრები გაკეთდებოდა ამ მარმარილოსგან!

ბაირონი პერიკლეს⁷¹ გახსენებამ უფრო ააღელვა, ვიდრე პართენონის სილამაზემ.

— მართლაც ძალიან დიდებულია, — თქვა ჰობჰაუზმა. — ანსიონ ოუსე-ს⁷² მახსენებს, — მშრალად თქვა ბაირონმა.

ამ ადგილების წარსულმა სიდიადემ და ახლანდელმა უბადრუკობამ ძალიან ააღელვა. ნიუსტედმა ხომ არ შთაუწერგა დანგრეული სასახლეებისადმი და იმპერიებისადმი სიყვარული? მათში იღუმალ სიმბოლოს ხომ არ ხედავდა საკუთარი ბედისას? არა, უფრო რთულად და სერიოზულად გახლდათ საქმე. მისი სიმამაცე, მისი დაუკმაყოფილებლობა, მოხეტიალე ცხოვრებისკენ სწრაფვა, მასში მოქმედებისთვის დაბადებულ ადამიანს ამჟღავნებდა. და მან ეს იცოდა. აღფრთოვანებითა და შურით ადევნებდა თვალს ნაპოლეონს, მეტეორივით რომ გადაიქროლა; მაგრამ

71. პერიკლე — ძველი საბერძნეთის სახელმწიფო და პოლიტიკური მოღვაწე /ძვ. წ. 490-429/.

72. ლონდონის ლორდ-მერის რეზიდენცია.

სახირობამ ბაირონი სხვა არსებობისთვის განირა, და ჩასწვდა ბაირონი, ერთდროულად, ადამიანური ქმედების სიდიადესაც და უძღურებასაც. ოდესღაც, ჰაროუში, საფლავებს შორის ჯდომა უყვარდა, ახლა დანგრეულ კოლონებს შორის ხეტიალი შეუყვარდა, უსასრულო სასაფლაოზე, კიპარისებსა და ფიჭვებს შორის რომ გადაჭიმულიყო, გიბრალტარიდან ჰელესპონტამდე.⁷³

თუ პორტუგალიელ ხალხთა მონობა მასში აღშფოთებას იწვევდა, აქ, მილტიადე⁷⁴ და თემისტოკლეს⁷⁵ სამშობლოში, მრისხანება იპყრობდა. ჩაილდ ჰაროლდის ხელნაწერი ამბობს ბისკენ მონოდებით ივსებოდა: „ჩაილდ ჰაროლდი“, II სიმღერა, სტროფი XXIII./

„— რა უნდა ვქნა? — უთხრა ერთხელ ახალგაზრდა ათენელმა, როცა ბაირონმა უსაყვედურა მონურად რატომ იქცევიო.

— მონავ, — იყვირა ბაირონმა, — ღირსი არა ხარ, ბერძენი გერქვას! რა უნდა ქნა? შური იძიე.

ის, ბაირონი, ამას გააკეთებდა. G ede Biron.

ჰობჰაუზმა და ბაირონმა მეზობელ სახლებში იქირავეს ოთახები. ბაირონი ინგლისის ვიცე-კონსულის ქვრივის, ქალბატონ თეოდორ მაკრის სახლში მოხვდა; გადახურული აივანი შიდა ეზოს გადაჰყურებდა, სადაც ლიმონის ხე იდგა და სამი გოგონა თამაშობდა. ბაირონმა მათი შეყვარების შემთხვევა ხელიდან არ გაუშვა.

„კინალამ დამავინყდა, სიგიჟემდე შემეყვარდა სამი პატარა ათენელი, სამი და. ამავე სახლში ცხოვრობენ. ამ ღმერთქალების სახელებია: ტერეზა, მარიანა და კატინკა - არც ერთს ჯერ თხუთმეტი წელი არ შესრულებია“.

უფროსს, ტერეზას, ლექსი უძღვნა:

*განშორების ჟამი დადგა,
ათენელო ქალწულო!*

73. დარდანელის სრუტის ძველი სახელწოდება.

74. მილტიადე — ათენელი მხედართმთავარი და სახელმწიფო მოღვაწე (დაახლ. ძვ. წ. 550-489).

75. თემისტოკლე — ძველი ათენის მხედართმთავარი, სახელმწიფო მოღვაწე /დაახლ. ძვ. წ. 525-460/.

*გული, გული დამიბრუნე,
გთხოვ, არ ამითვალწუნო.
თუმცა, ის ხომ შენ გეკუთვნის,
შენი ტრფობით ამაყოფს,
ვიდრე ნავალ, შემოგფიცებ,
ზოი მუ, სის ალაპო.⁷⁶*

სიმართლე რომ ითქვას, ტერეზა ჰაროლდს უფრო უყვარდა, ვიდრე ბაირონს. თუმცა, აღმოსავლური წესის თანახმად, ბასრი ხანჯლით მკერდსაც განიგმირავდა, რასაც გოგონა აღუშფოთველი სიმშვიდით მიიღებდა, როგორც თავისი სილამაზისთვის ღირსეულ საჩუქარს.

ატიკაში მოგზაურობისას ბაირონსა და ჰობჰაუზს ფრანგი კონსული ფოველი ახლდათ. ზეთისხილის ბაღებისა და ოქროსყვავილა მდელოების გავლით სუნიონის კონცხზე ჩავიდნენ. ტაძრის თეთრ სვეტებს შორის „იისფერი ზღვა“ ჩანდა. ერთ-ერთ სვეტზე მარადიულმა მონაფე ბაირონმა თავისი სახელი წააწერა. მერე, მარმარილოს საფეხურზე ჩამომჯდარი უკაცრიელი კონცხის სიჩუმით ტკბებოდა, სადაც იყო მხოლოდ ის და ტალღები. ძალიან ბედნიერად გრძნობდა თავს. ეს მარადიული გაზაფხული, ეს უღრუბლო ცა, ღვთაებრივი ეჩვენებოდა. ბერძენი შეიყვარა. „ამბობენ, უმადურები არიანო. მაგრამ, განა ვინმეს, უმცირესი სამსახური მაინც გაუნეგია ბერძენი ხალხისთვის? განა თურქების მადლიერნი უნდა იყვნენ, რომლებიც ჩაგრავენ; ინგლისელების, რომლებიც ძარცვავენ და აკროპოლიდან ხელოვნების უკვდავი ქმნილებები მიაქვთ; ფრანგების, რომლებიც მხოლოდ რჩევებს იძლევიან, დახმარებით კი არ ეხმარებიან?“ ბაირონი საშინლად განრისხდა, როცა მონაფე გახდა, ლორდ ელგინის აგენტებმა, რა უბოდიშოდ დაამახინჯეს პართენონის ტრიგლიფი,⁷⁷ თურქი მმართველიც კი ატირდა, როცა მის თვალწინ დაამსხვრიეს ერთ-ერთი ფრონტონი. მიუხედავად იმისა, რომ ბერძენები ასე უყვარდა, ის მაინც აგრძელებდა

76. „ზოი მუ, სის ალაპო“ /ბერძნ./ — ნიშნავს „ჩემო სიცოცხლე, მე შენ მიყვარხარ“. ლექსი თარგმნა ინესა მერაბიშვილმა.

77. სნორკუთხა, ვერტიკალური, ოდნავ გადაწეული ფილა, აქვს ორი მთელი და კიდეებში ნახევარ-ნახევარი ღარი.

თურქებთან მეგობრულ ურთიერთობას. ქალაქის პრეფექტმა, მეტისმეტი თავაზიანობით, ფლექტერის თანდასწრებით, ბრძანა ჯოხის ორმოცდაათი დარტყმით დაესაჯათ ვიღაც მოქალაქე, რომელმაც ინგლისელს შეურაცხყოფა მიაყენა. „ინგლისში, დესპოტიზმზე რა აზრიც უნდა მქონდეს, უცხოეთში მას თავისი უპირატესობა აქვს“, — კმაყოფილებით შენიშნა ჰობსაუზმა.

მოგზაურის შეჩერება ძნელია. ინგლისური ხომალდი „პილადე“ სმირნაში მიდიოდა. ამ ხომალდს გაჰყვნიენ. მენამული, ოპალისფერქორიანი ტალღები მათ კუნძულებს შორის მიაქროლებდა. სმირნაში დაამთავრა ბაირონმა პოემის მეორე სიმღერა. ჰობსაუზი მოწონებით არ გამოხმაურებია.

— გადაჭარბებული გრძნობა. დეკლამაცია, — თქვა მან.

ის პოპს ამჯობინებდა. თვით ბაირონი, XVIII საუკუნის პოეზიის თაყვანისმცემელი, ცოტა გაცემული იყო თავისი ემოციების გამომხატველობის უშუალოებით. მან ხელნაწერი ჩემოდნის ძირში ჩაჩურთა და დიდების მოსაპოვებლად სხვა საშუალებაზე დაიწყო ფიქრი.

ფრეგატი, სმირნადან კონსტანტინოპოლში რომ მიჰყავდა ისინი, კუნძულ ტენედოსს მიადგა. აქედან მშვენივრად ჩანდა დარდანელი, ორი კონტინენტის გამყოფი ვიწრო სრუტე. აქ ზღვა მაღალ, შიშველ ნაპირებს შორის მოლივლივე ვიწრო მდინარეს უფრო ჰგავდა. მამ, ეს არის ჰელესპონტი, ლეანდრომ⁷⁸ რომ გადაცურა, რათა შეეყვარებული ენახა? ბაირონმა გადაწყვიტა თავადაც ეცადა მისი გადაცურვა. ორჯერ სცადა. პირველი წარუმატებლად, მეორე, 3 მაისს, წარმატებით დაგვირგვინდა. ევროპიდან აზიისკენ გა-

78. აბიდოსელი ჭაბუკი, რომელსაც აფროდიტს ქურუმი ჰერო შეუყვარდა. ჰერო ჰელესპონტის სრუტის მეორე მხარეს, ევროპის ნაპირზე, ქალაქ სასტოსში ცხოვრობდა. მასთან შესახვედრად ვაჟი ყოველდამე ზღვას გადაცურავდა ხოლმე. ჭაბუკს გზა რომ არ აბნეოდა, ჰერო კოშკზე ჩირაღდანს ანთებდა. ერთ ღამეს ქარმა ჩირაღდანი ჩააქრო, ლეანდროს გზა აერია და დაიხრჩო. დილით ჰერომ კოშკის ძირას ზღვიდან გამორიყული სატრფოს გვამი ნახა. ჰერო ზღვაში გადავარდა და თავი მოიკლა.

ცურა და წყალში საათ-ნახევარი დაჰყო. თანამგზავრმა, მისტერ ეკენჰენდმა ხუთი წუთით გაასწრო. არც ერთ მოცურავეს დაღლილობა არ უგრძნია, ცოტას კი კანკალებდნენ. ბაირონი უჩვეულო სიამაყით აღივსო. დედას მისწერა, ჰოჯსონსაც, ყველას, რომ ჰელესპონტი გადაცურა, და ეს გმირობა, ფლექტერის წუნწი და მისი პატარა ყურების ალი ფაშასეული შეფასება, მისი წერილების საყვარელი თემა გახდა.

„იმით დავინყებ, რომ — თუმცა ამის შესახებ მხოლოდ ორჯერ მოგწერეთ, — აბიდოსიდან სესტოსში გავცურე. ამას იმიტომ ვიმეორებ, რომ საკადრისი პატივისცემით განიმსჭვალეთ ამ საარაკო საქმის გმირისადმი, რადგან ამ დიდებით უფრო მეტად ვამაყოფ, ვიდრე პოლიტიკური, პოეტური თუ ორატორული წარმატებებით“.

ტენედოსში ყოფნისას ბაირონმა ტროა ნახა. იდას მთებმა, ტროას ველის თავზე რომ აღმართულიყო, ჰაროუს სერები გაახსენა. ქალაქიდან აღარაფერი შემორჩენილიყო, გამარჯვებულთა საფლავების მაღალი ბორცვების გარდა. ინგლისური სოფლების დანიურ ყორღანებს რომ ჰგავდა. თავისი თაობის ერთგული ბაირონი, პატივს რომ მიაგებდა გარდასულ დროთა და გმირთა თვინიერ ძილს, აქილევსის საფლავთან ფიქრებში ჩაიძირა. მერე აფრაგაშლილმა ფრეგატმა მიმართულემა კონსტანტინოპოლისკენ აიღო და 1810 წლის 13 მაისს, სერალსა⁷⁹. და შვიდ კოშკს შუა ჩაუშვა ღუზა. სტამბოლში ბაირონი აღაფრთოვანა ლანდშაფტმა — სასახლეებით მოფენილმა ევროპისა და აზიის ნაპირებმა და წმინდა სოფიის ტაძრის მბრწყინავმა გუმბათმა. წმინდა სოფიის ტაძარი ლონდონის წმინდა პავლეს ტაძარზე უარესი ეჩვენა. „კოკნივით⁸⁰ ვაზროვნებ“, — განაცხადა მან. და მართალიც იყო. „ჰობსაუზმაც შეამჩნია, რომ აღმოსავლური ბაზრები, საკმაოდ მოუწყობელია იმ ადამიანებისთვის, რომლებიც ლონდონის მაღაზიებს არიან მიჩვეულნი“. მაგრამ სასიამოვნო იყო კაშკაშა ნითელი ფერის მუნდირის ჩაცმა,

79. ოსმალეთის სულთნის სასახლე და ჰარამხანა.

80. ლონდონურ დიალექტზე, ღარიბთა კვარტლების მკვიდრი მოსახლეობა.

ბუმბულიანი ქუდის დახურვა და სულთნების საფლავებს შორის გასეირნება იანიჩარის⁸¹ თანხლებით, რომელიც ბაირონმა დაიქირავა. ელჩმა რობერტ ედერმა და მისმა მდივანმა კანინგმა⁸² მოგზაურები ისე მიიღეს, როგორც მაღალი წრის სტუმრები. ისინი სულთან-ფაშას წარუდგინეს. სასახლეში ცერემონიული ვიზიტის დროს, ბაირონი და კანინგი, ეტიკეტის გამო შეკამათდნენ: კანინგმა არ ისურვა ბაირონის უკან სიარული. ბაირონმა კორტეჟი დატოვა. მერე სამი დღე იფიქრა და ფრიად კეთილშობილური წერილი მისწერა, რომელშიც თავს იდნაშაულებდა.

ბოსფორს ზევით აუყვებოდა, დიდხანს იჯდა ხოლმე სიმპლეგადების⁸³ ცისფერ ფრიალოებზე, რომლებიც, გადმოცემის თანახმად, ყურის შესასვლელს იცავდნენ და, როცა გემი შევიდოდა, სწორედ მაშინ იძვროდნენ ადგილიდან მის გასაჭყლელად. არაფერს აკეთებდა, ენეოდა, ცხენით დადიოდა, აზიის მტკნარ წყალში ბანაობდა და თავს ბედნიერად გრძნობდა. მარტო ფლეტიჩერი აღიზიანებდა: „მისი განუწყვეტელი წუნწუნი, ბიფშტექისა და ლუდის მონატრება. მისი იდიოტური, ბრმა ზიზღი ყოველგვარი უცხოურისადმი, სრული უუნარობა, დაიმახსოვროს თუნდაც რამდენიმე სიტყვა რომელიმე ენაზე, — მას, როგორც ყველა ინგლისელ მსახურს, ნამდვილ ტვირთად აქცევს. გარწმუნებთ, ძალზე მოსაწყენი მოვალეობაა, როცა მის მაგივრად რაიმეს ახსნა მიწევს: ხან კარგი პირობები სჭირდება /იმაზე უკეთესი, ვიდრე მე/, ხან ფლავის ჭამა არ შეუძლია, ხან ღვინო არ მოსწონს, ხან სანოლია ცუდი და ასე, დაუსრულებელი სია საჩივრებისა, ოჩან ცხენსა ჰგავს!! — შეიძლება ეს ყველაფერი უცხოოსთვის სასაცილოა, მაგრამ პატრონისთვის გაუთავებელი უბედურებაა“.

81. ოსმალეთში პრივილეგიური ქვეითი ჯარის /IV-XIX სს/ ჯარისკაცი.

82. ჯორჯ კანინგი /1770-1827/ — ინგლისის სახელმწიფო მოღვაწე.

83. პონტოს ზღვის შესასვლელში მცურავი, მოძრავი მითური კლდეები. როგორც კი მათ შორის რამე მოხვდებოდა, ერთმანეთს სწრაფად ეჯახებოდნენ მის გასასრესად. როცა არგომ სიმპლეგადებს გაასწრო, კლდეებმა მოძრაობა შეწყვიტეს.

ბოლოს, 1810 წლის 24 ივლისს, ბაირონმა და ჰობჰაუზმა კონსტანტინოპოლი დატოვეს, ჰობჰაუზი ინგლისში ბრუნდებოდა. ბაირონს ათენში უნდოდა შეეცა. მთელი წლის განმავლობაში ერთად ყოფნა და მოგზაურობა მათი მეგობრობის მკაცრი გამოცდა იყო, ერთმანეთს გულკეთილად დასცინოდნენ, მაგრამ სულის მოთქმა სასურველი იყო.

ბაირონი - დედას: „ძალიან მიხარია, რომ ბოლოს და ბოლოს მარტო ვრჩები. დავილაღე ჩემი თანამგზავრით, არა იმიტომ, რომ სხვაზე უარესია, არამედ იმიტომ, რომ ბუნებით მარტოობისკენ ვარ მიდრეკილი, და ეს მიდრეკილება ყოველდღიურად უფრო მიძლიერდება“.

განშორება გულისშემძვრელ-პათეტიკური გახლდათ. ჰობჰაუზმა ეს თავის დღიურში აღწერა: „დღეს, ამ უცნაურ ახალგაზრდა კაცს დავემშვიდობე და ეს უცრემლოდ არ მომხდარა. ქვის ტერასაზე, ზღვის უბის გამოსასვლელთან, ყვავილების პატარა თაიგული გავიყავით. ალბათ, ეს უკანასკნელი იქნება, რასაც მასთან ერთად ვინანილებ...“. წერილი, რომელიც ჰობჰაუზმა ბაირონს ამ დაშორების შემდეგ მისწერა, შემდეგი პოსტსკრიპტუმით მთავრდება:

„თქვენი თაიგულის ნახევარს მანამდე ვინახავდი, ვიდრე სრულიად არ დაჭკნა, მაშინაც კი გადასაგდებად ვერ გავიმეტე. ამის ახსნა არ შემიძლია. მგონი, ვერც თქვენ შეძლებთ“. ბაირონი უფრო მეტად უყვარდა, ვიდრე თვითონ ამბობდა. მოგზაურობისას მიაჩნდა, რომ მასთან ცხოვრება ძნელი იყო, რომ იგი თავგუნება და ეჭვიანი კაცი გახლდათ, იმავე დროს, მოუგერიებელიც. რაც შეეხება ჩაილდ ჰაროლდს, სანტიმენტალურს ლექსებში, სულაც არ იყო სანტიმენტალური პროზაში:

„თქვენი ბოლო წერილი თაიგულის შესახებ პათეტიკური პოსტსკრიპტუმით მთავრდება; გირჩევთ, თქვენს მომავალ რომანში ჩართოთ. ეჭვიც არ მეპარებოდა, რომ ამდენი მშვენიერი გრძნობა გაგაჩნდათ, და მჯერა, ხუმრობა ინებეთ. მაგრამ მე ხომ ხუმრობა მიყვარს“.

ათენში მეორედ ჩასვლისას კაპუცინების მონასტერში დაბინავდა. უმშვენიერესი ადგილი იყო: პირდაპირ ჰიმეტის⁸⁴ იყო აღ-

84. მთა ატიკაში.

მართული, უკან აკროპოლი, მარჯვნივ იუპიტერის ტაძარი, მარცხნივ კი – ქალაქი „აი, ადგილი ეს არის. თვალწარმტაცი სანახაობა! მსგავსს ვერაფერს ნახავთ ლონდონში!“ პატარა, მრგვალი ტაძარი ბერებს ბიბლიოთეკად ექციათ. იგი ბაღს გადაჰყურებდა, სადაც ფორთოხლის ხეები იდგა. მონასტრის ცხოვრება დიდი სინმინდით არ გამოირჩეოდა. გარდა *Padre Abate*,⁸⁵ აქ იყო *scuola*,⁸⁶ ექვსი *zagazzi* -ით⁸⁷. აქედან სამი კათოლიკე იყო, სამიც მართლმადიდებელი. ბაირონი ბავშვებს შორის კრივეში შეჯიბრებებს აწყობდა და მამა-წინამძღვარი გახარებული იყო, როცა კათოლიკეები იგებდნენ. აქ ცხოვრება კოლეჯის ცხოვრებას ახსენებდა, მხიარულს, ხმაურთან, თავანწყვეტილს, და ბაირონიც, მუდამ ნაღვლიანად რომ იხსენებდა თავის ჰაროუელ მეგობრებს, ბავშვური სიხარულით გადაეშვა ამ ცხოვრებაში. მაშინვე მფარველური სიყვარული გაუჩნდა ჭაბუკ ნიკოლა ჟიროსადმი, ახალი ედელსტონისადმი, ფრანგული წარმოშობისა და საბერძნეთის ქვეშევრდომი რომ იყო. ის იტალიურად ლაპარაკობდა და ბაირონსაც ასწავლიდა ენას. „მე მისი „*Padre*“, მისი „*Amico*“ ვარ, და ღმერთმა უწყის, კიდევ რა. ორი საათის წინ გამომიცხადა, ჩემი ყველაზე დიდი სურვილი შენთან ერთად მსოფლიოში მოგზაურობააო, მერე დაუმატა, ჩვენ არა მარტო ერთად უნდა ვიცხოვროთ, არამედ ერთადაც უნდა დავიხოცოთო...“.

მთელი დღეები განუწყვეტელი ხორხორცი იდგა. ბაირონი დილით ამ ონავრების ყვირილში იღვიძებდა: „*Veri te abasso*“.⁸⁸ ინტრიგებიც არ აკლდა: ტერეზა მაკრის დედილო კვლავ გამოჩნდა სცენაზე. „ისეთი სულელია, რომ წარმოიდგინა, მის შვილს ცოლად წავიყვან. არა, უკეთესი გასართობი მაქვს“. ფლეტჩერმა, ცოლიანმა კაცმა, რომელიც თავის სალისთან განშორებით იტანჯებოდა, ბერძენი ქალი გაიჩინა საყვარლად. ორივე ალბანელმა მსახურმა და მთარგმნელმა მის მაგალითს მიბაძა. „გაუმარჯოს სიყვარულს! — სწერდა ბაირონი ჰობჰაუსს, — ავად თუ კარ-

85. მამა-წინამძღვარი.

86. სკოლა

87. ბიჭი

88. ჩადით ქვევით.

გად, ყველასთან ვლაცობ, კატეხიზმოდან ლოცვებს ვთარგმნი, ჩემს გაკვეთილებზე ყველანაირი უმსგავსობა ხდება. ხილით ვძლებით, ერთმანეთს ქერქებს ვესვრით, ვთამაშობთ; მოკლედ, ისევ სკოლაში ვარ, ისევ პატარა წარმატებები მაქვს, დროს ვფლანგავ, როგორც მაშინ“. სალამობით მამა-წინამძღვარი თურქი წარჩინებულებს ითვის დიდებულ მიღებებს აწყობდა: მუფთები⁸⁹ და ათენის გუბერნატორი ერთად ლოთობდნენ, მუჰამედს აინუშიცი არ აგდებდნენ და ატიკური⁹⁰ ზეიმები დიდებულად აღინიშნებოდა.

ცხადია, პირეის უბის გადაცურვაც საჭირო იყო. ნიკოლო ძალზე ცუდად ცურავდა. როცა ბაირონი ჯებირიდან გადახტა შორიახლო მდგარი იალქნიანი გემიდან, ვილაცამ ინგლისურად გადმოსძახა. მარკიზი სლიგო აღმოჩნდა, ბაირონის სკოლის ამხანაგი ჰაროუდან. თავისი ბრიგით,⁹¹ ლედი ესთერ სტენჰოპთან ერთად ჩამოსულიყო. ამ შეხვედრამ ბაირონი გაახარა; მათთან ერთად რამდენიმე ექსკურსიაც მოაწყო, მაგრამ ამ ინგლისელებთან თავს არც ისე თავისუფლად გრძობდა, როგორც თავის პატარა იტალიელებთან. ლედი ესთერი საკმაოდ მკაცრად ექცეოდა: „ძალზე ბინიერი გამოხედვა აქვს. თვალებიც ერთმანეთთან ძალიან ახლოს აქვს და შეერთებული წარბები... ხასიათი უცნაური: განზრახ დიდსულოვანია, განზრახ ხარბია; ერთხელ ძალიან ნაღვლიანი იყო და ვერავინ გაბედა დალაპარაკება; მეორე დღეს ყველასგან მოითხოვდა, მეხუმრეთო“. ვინც კი მას შეხვედრია, ხასიათის ამ თვისებებს ყველა ამჩნევდა. საკუთარ თავში იყო ჩაკეტილი, სხვათა გრძნობების გაგების არანაირი უნარი არ ჰქონდა. თავისი კაპრიზები აუცილებლობად მიაჩნდა ყველასთვის; მიამიტურად აღმფოთდებოდა ხოლმე, როცა სხვათა მხიარულება ანდა ნაღველი უადგილო და უდროო ეგონა. საკუთარ თვალში კი, როცა სადღაც ჰიმეტსა და აკროპოლს შორის ყალიონს აბოლებდა

89. მუსლიმანთა ღვთისმეტყველი. სასულიერო პირი.

90. ელინთა რვა მთავარი მხარის უმნიშვნელოვანესი ნაწილი. დედაქალაქი ათენი.

91. ორანძიანი სამხედრო ან კომერციული ხომალდი.

და უღვაშებზე ხელს ისვამდა, ეს ყველაფერი სრულიად ბუნებრივი მოვლენა იყო, როგორც მთებს შორის აღმართული კლდე; მიამიტი ხალხი მოსწონდა, რომელიც ამ საკმაოდ ციცაბო კლდეს აღფრთოვანებითა და გაოცებით შეჰყურებდა.

საკმარისი იყო ინგლისელებს შეხვედროდა, რომ მთელი თავისი არამყარი ბედნიერება თავზე ჩამოქცეოდა. მათ ბაირონი იმ საზოგადოებაში გადაჰყავდათ, რომელიც მასში გამოკვეთილ შიშს ინვევდა და გაურკვეველ პატივისცემასაც. როცა ბავშვებთან ან მსახურებთან მარტო არ იყო, განუწყვეტლივ აფიქრებდა და მოსვენებას არ აძლევდა, რას იფიქრებენ ჩემზეო. საკუთარი თავი ახირებულ, მანიაკ კაცად მიაჩნდა. ბავშვური ცრურწმენები ჰქონდა, უცნაური ჩვევები, მაგალითად, დატენილი დამბაჩა მუდამ საწოლის თავთან ედო. მომეტებული მგრძობიარობა ისეთი ქცევებისკენ უბიძგებდა, რომელთა დაფარვაც სხვათა თვალისგან უნდოდა. ჰობჰაუზიც კი ავინრობდა, და თუ ფლექჩერი ხშირად აღიზიანებდა, ესეც მხოლოდ იმიტომ, და მნიშვნელოვან წილადაც იმიტომ, რომ ეს ნიუსტედელი სანჩო, ამ ათენურ გიჟმაჟურ ცხოვრებაში, ფორთოხლის ხეებს, მორჩილ ბიჭებსა და თურქებს შორის, თუმცა სასაცილო ჩანდა, მაგრამ მაინც ბრიტანული პირობითობების საშიში გუშაგი გახლდათ.

ათენში ყოფნისას ბაირონი რამდენჯერმე ჩავიდა მორეაში, მოიარა ტრიპოლისი და მუდამ პატრასში ჩერდებოდა, სადაც ინგლისელი კონსული, მისტერ სტრანე ცხოვრობდა, რომელიც ასევე მისი ბანკირი იყო. მუდამ იხიბლებოდა ნავსადგურით, სადაც მოხატული, აფრააშლილი გემები, აგამემნონის ფლოტს რომ ჰგავდა, თეთრი ქალაქის მისადგომებთან იდგნენ.

მაგრამ ეს არ იყო ჯანსაღი ადგილი. როგორც კი მისოლუნგიდან ქარი ამოვარდებოდა, განსაკუთრებით მაშინ, როცა ქინქლები მრავლდებოდა, მალარია მძვინვარებდა. ბაირონი, რომელსაც, როგორც შეეძლოთ, ისე მკურნალობდნენ, ცოტას დარჩა, არ მოკვდა. აბა, ამ უბედურ ავადმყოფს რა შეეძლო ექიმ-მკვლელების წინააღმდეგ? ახალგაზრდობა, ბუნება და იუპიტერი ბაირონის გამოჯანმრთელებისთვის იბრძოდა, ექიმი რომანელი კი —

პირიქით. ფლექჩერმა თავი დაკარგა, აღარ იცოდა, რა ექნა. საბედნიეროდ, მსახურმა ალბანელებმა თვითონ იკისრეს ბაირონის მოვლა და ექიმს დაემუქრნენ, თუ ჩვენი პატრონი მოკვდა, მოგკლავთო. მუქარამ გაჭრა, თუ იუპიტერი დაეხმარა, იქნებ ახალგაზრდობაც... ბაირონი ბოლოს მაინც გამოჯანმრთელდა. ავადმყოფობის დროს დარწმუნდა, როგორ არ აფასებდა სიცოცხლეს. ზღვით ორი თვის მოგზაურობა აშორებდა სამშობლოს, ის კი აქ ინვა და ციებცხელებიანი კანკალებდა. „სიკვდილს ველოდი, როგორც ტკივილისგან გათავისუფლებას; არანაირი სურვილი არ მქონდა სიცოცხლისა; მტკიცედ მწამდა, რომ ღმერთი, რომელიც სასჯელს გვიგზავნის ამ ცხოვრებაში, სიკვდილის უკანასკნელ თავშესაფრად დაღლილ სულს გვიტოვებს“. მერე ბერძნულად მიაწერა: „ისინი, ვინც ღმერთებს უყვართ, ახალგაზრდები კვდებიან“.

კაპუცინების მონასტერში გაფითრებული და გატეხილი დაბრუნდა. რეჟიმს, საკუთარ თავს რომ დაუნიშნა, სიგამხდრისა და სილამაზის შესანარჩუნებლად, არ შეეძლო მისი ჯანმრთელობის გაკაჟება: კვირაში სამჯერ თურქული აბანო, დასალევად ძმარნარევი წყალი, მყარი საკვებიდან კი მხოლოდ ბრინჯი. მთელი ზამთრის განმავლობაში თითქმის ისევე ცხოვრობდა, როგორც ავადმყოფობამდე. ცოტაც იმუშავა, ორი სატირა დაწერა, ერთი პოპის სტილში, ჰორაციუსის პერიფრაზი; მეორეში, „მინევრას წყევლა“, განრისხებული ესხმოდა თავს ლორდ ელგინს. ერთხელ კაპუცინ მამა პავლე დ'ივრეს სთხოვა, სენაკში ცხოვრების უფლება მომეციო. იქნებ ბერული ცხოვრება ნალვლიანი აზრებისა და მოწყენისგან გათავისუფლებაში დახმარებოდა. უთხრა, მორწმუნე არა ვარო. სთხოვა, ჯვარცმა მომეციო და თვალცრემლიანი ეამბორა. რელიგიაც, ისევე, როგორც ყველაფერი ამქვეყნაზე, მისთვის, უპირველეს ყოვლისა, ძლიერი შეგრძნება უნდა ყოფილიყო.

აი, ჰანსონი კი ფულს არ უგზავნიდა და თავისი კლიენტისგან ნიუსტედისა და როჩდელის დაცვას მოითხოვდა, რომლებსაც მევახშეები და კანონის ხალხი ემუქრებოდა. სამწუხაროდ, დაბრუნება საჭირო იყო. ფლექჩერი, ბარგითა და მისის

ბაირონისადმი წერილით, დასაზვერად აღრე გაგზავნა:

„თქვენს მზრუნველობას ვანდობ ჩემს წიგნებსა და ქალაქდებით სავსე რამდენიმე სკივრს. გთხოვთ, რამდენიმე ბოთლი შამპანური დამიტოვოთ, რადგან წყურვილით ვკვდები... დარწმუნებული ვარ, სახლი სავსე გაქვთ იდიოტი დედაკაცებით, რომლებიც მხოლოდ ჭორებითა და სკანდალური საქმეებით არიან დაკავებულინი...“.

ფლეტჩერს მოგზაურობა მოუხდა; ახლა უკვე ნაკლებად ჰგავდა კუნძულელს. „მას შემდეგ, რაც გამოცხვა, შეინვა, მოიხარშა და ყველა მხოხავი ქმნილებები დაღრღნა, ფილოსოფოსობა დაიწყო. გარდა დახვეწილობისა, უდრტვინველობაც შეიძინა და დაბრუნებისას თავისი მრევლის მშვენება გახდა, მომავალში კი ფრიად წარჩინებული პერსონაჟიც ფლეტჩერების ოჯახურ ქრონიკებში“.

კამერდინერის გაგზავნიდან რამდენიმე დღის შემდეგ, თავად პატრონიც ფრეგატით დაადგა გზას. ნიკოლო ჟირო მალტამდე აცილებდა. ბაირონს თან ორი ახალი ბერძენი მსახური მიჰყავდა. ერთი ალბანელი მსახური, რომლის დატოვებაც მოუხდა, თვალცრემლიანი გავარდა ოთახიდან. „როცა მახსენდება, ინგლისიდან გამომგზავრებისას ყველაზე ახლობელმა და კეთილშობილმა მეგობარმა ბოდიში როგორ მომიხადა, მოსვლა ვერ შევძელი, რადგან ნათესავ ქალებს მალაზიებში უნდა გავეყოლოდიო, და ახლანდელს წარსულს ვადარებ, სირცხვილის გრძნობაც მიუფლება და გაცეცხვაც“.

მალტიდან მგზავრობა ოცდათორმეტ საათს გაგრძელდა. ბაირონი მარტო იყო, საინტერესო თანამგზავრები არ ჰყავდა, მაგრამ ამ მარტოობით ტკბებოდა. ერთი სიტყვით, დასაჩივლი არაფერი ჰქონდა თავის მოგზაურობაზე: თურქული ხომალდი ძლივს გადაურჩა ქარიშხალს და თვითონაც გადარჩა დალუპვას; მალტაზე ქმრიანი ქალი შეუყვარდა; სტუმრად მიიწვიეს ფაშასთან; ათენში სამი ბერძენი ქალი უყვარდა; დარდანელი გადაცურა; დაწერა ლექსები; პატარა ბერთან იტალიურს სწავლობდა; უმშვენიერესი პეიზაჟები ნახა, გონებაში გამირული სახეები აღუდგა და ექვსიოდე თვით ისევ ბავშვობას დაუბრუნ-

და. საუბრობდა ფრანგებთან, იტალიელებთან, ბერძნებთან, თურქებთან, ამერიკელებთან და მათ აზრებსა და ჩვევებზე შეეძლო ემსჯელა. მთელი საუკუნე ყალიონით ხელში ლონდონის კლუბებში რომ მჯდარიყო ან სადღაც, საგვარეულო მამულში ემთქნარებინა, ამდენ საინტერესო ნაცნობს ვერასოდეს გაიჩინდა.

ის, ვინც ვინმეს ცხოვრებას თვალს ადევნებს, აღმოაჩენს, თანამიმდევრულ დანაშრევებს, რომელიც დროით მტკიცდება და ხასიათს განსაზღვრავს: თავდაპირველ საგვარეულო შრეზე — გორდონების შმაგი ზნე და ბაირონების მგრძნობიარე ტემპერამენტი — ახალი შრე დაილექა: ბაირონის ფიზიკური ნაკლი, რომელიც ყველაფრისადმი სიძულვილს უნერგავდა, და სილამაზე, რომელიც შურისძიების შესაძლებლობას აძლევდა. შეზღუდული და პირქუში რელიგიის ზემოდან, პირველი შოტლანდიელი აღმზრდელებისგან რომ აითვისა, დაშრევდა, ოღონდ არ მოუსპია, კემბრიჯელი სტუდენტების ვოლტერიანული დეიზმი, ჭაბუკის გულუბრყვილო სანტიმენტალიზმის ზევით კი — მძაფრი იუმორი აღმოჩნდა. სამყაროზე წარმოდგენა, რისგანაც მისი შინაგანი ბუნება ყალიბდებოდა, უბრალო იყო. დედამინა ჩვენთვის უცნობი მიზეზების გამო შექმნა ღმერთმა, რომელსაც, როგორც ჩანს, ჩვენი ტანჯვა საერთოდ არ ენალვლება. ადამიანები, თავიანთ ვნებებსა თუ ბედისწერას გამოდევნებულნი, სასიამოვნო შეგრძნებებისკენ ილტვიან, რაც გონივრულია; ან სახელს ეძებენ, რაც არაგონივრულია. მეფეები, იმპერიები აღზევდებიან, მერე დაბლა ეცემიან ტალღებით. ყველაფერი ამაოებია, გარდა სიამოვნებისა.

აღმოსავლეთში მოგზაურობამ, ამ, მისთვის მართალი, დოქტრინის რეალურობა დაუმტკიცა. ყველგან, სადაც გაიარა, ნახა, რომ ცხოვრება მკაცრია, ყველასთვის დამახასიათებელია ბინიერება, ხოლო სიკვდილი წუნია არ არის და მუდამ მზად არის მოსასვლელად. მუსულმანთა ფატალიზმმა მისი ფატალიზმი განამტკიცა; ქალებთან მათი დამოკიდებულება მოსწონდა. რელიგიათა უსაზღვრო უმრავლესობამ მათივე სისუსტეში დაარწმუნა. თან ეჭვიც გაუჩნდა, ურყევი რომ ეგონა. ამ ხანგრძლივი განმარტოებისას, საკუთარ თავზე

რამდენიმე ჭეშმარიტება შეიცნო. ახლა გაიგო, რომ შეუძლია ბედნიერი იყოს, ოღონდ კანონგარეშე არსებობით. მან ის ქვეყნები შეიყვარა, სადაც არავისთან არაფერი აკავშირებდა და მასთანაც არავის არაფერი ესაქმებოდა. მანძილმა ზიზლი ასწავლა. განა შეიძლება ინერვიულო ვილაც პედანტის მიერ დაწერილი სალანძღავი სტატიის გამო, როცა მისგან გაშორებს ხმელთაშუა ზღვა და ატლანტიკის ოკეანე, როცა ჰიპერბოლური⁹² პრესის ქუხილს ახშობს ჰელენსონტის ღრიალი? ახლა, როგორც კი მისი საქმეები ინგლისში ცუდად წავა, მან უკვე იცის, რომ თხუთმეტიოდე დღის ზღვით სავალზე, მარადიულ ცისფერ ცისქვეშეთში, თეთრი კუნძულებია.

ფრეგატის გემბანზე მდგარი ბაირონი უყურებდა, როგორ აღიმართებოდა და ეცემოდა ტალღები. ამ გრძელი გზის ბოლოში ვინ ელის? დედა? არ აპირებდა მასთან დიდხანს დარჩენას.

„კეთილი ინებეთ და ნიუსტედში ჩემი ოთახები მომიმზადეთ. მხოლოდ სტუმარივით მიყურეთ. აუცილებლად მიმაჩნია გაცნობით, რომ დიდი ხანია ვეგეტარიანელი ვარ, ხორცს არ ვჭამ, არც თევზს. იმედი მაქვს, იზრუნებთ და კარტოფილის, ბოსტნეულისა და ბისკვიტების საჭირო რაოდენობას მომიმარაგებთ. ღვინოს არ ვსვამ. ორი ხანშიშესული ბერძენი მსახური მახლავს... ვფიქრობ, სტუმრები სიცოცხლეს არ მომიწამლავენ; თუ ვინმე მოვა, თქვენ მიიღებთ, რადგან არ მსურს, ვინმემ მყუდროება დამირღვიოს. იცით, არასოდეს მყვარებია საზოგადოება, ახლა კი უფრო ნაკლებად მიყვარს, ვიდრე უნინ“.

ერთადერთი მისი საზრუნავი ფერმის გაყოფა იყო ვინმე ბ.-სთან, ფლეტჩერისთვის პატარა კარ-მიდამო რომ მიეცა.

„მხოლოდ მისტერ ბ.-ს სამეფოს გაყოფით დავეკმაყოფილდები /ბონაპარტესაგან/ და მარშალ ფლეტჩერს სამთავროს მივცემ. იმედი მაქვს, ჩემს პატარა იმპერიასა და მის ბედშავ ეროვნულ მოვალეობებს ფრთხილი ხელით მართავთ“.

დედის გარდა, კიდევ ვის ნახავს? ჰობ-ჰაუსს? ჰობ-ჰაუსზე არაფერი იცოდა. ხმები მოსდიოდა, ჯარისკაცის საშინელი ტანსაცმელი ჩაიცვაო. ჰოჯსონს? დიახ,

ცხადია, მაგრამ ჰოჯსონი ფარისეველი გახდა. ოგასტას? მას დაი თავისი, თითქმის დაავინყდა კიდევ. რისთვის მიდის, რა უნდა გააკეთოს იმ ქვეყანაში? ნიუსტედის ფერმერებისგან ბეგარა მოაგროვოს, როჩდელის ქვანახშირი გაყიდოს და ლონდონში ვალები გადაიხადოს? კიდევ ვის ნახავს? აა! დალასს, მუდამ მხიარულსა და პატივცემულ დალასს! ჩასვლამდე რამდენიმე დღით ადრე დალასს მისწერა:

„ორი წლის განშორების შემდეგ, ისევ ინგლისისკენ მომავალ გზას ვადგავარ. ყველაფერი ვნახე, რაც რამ ღირსშესანიშნავია თურქეთში, ტროაში, საბერძნეთში, კონსტანტინოპოლში და ალბანეთში. არა მგონია, ისეთი რამ გამეკეთებინა, რაც სხვა მოგ ზაურებისგან განმასხვავებდა; გარდა სესტოსიდან აბიდოსში გაცურვისა, რაც გმირობაა, თანაც ფრიად ღირსეული, ჩვენი დროის ადამიანისთვის“.

ნანილი გიორი

ნაზი და მოსიყვარულე გულით დაიბადა, მაგრამ გადაჭარბებულმა ექსპანსიურობამ და მგრძნობიარობამ თანატოლების დაცინვა დაატეხა თავს. ამაყი იყო და პატივმოყვარე, თუმცა ბავშვივით უწევდა ანგარიშს სხვათა აზრს. ამიტომ საკუთარი თავი მიაჩვია, გულმოდგინედ დაეფარა ყველაფერი, რაც, მისი აზრით, შეიძლება სამარცხვინო სისუსტედ გამოჩენილიყო. მიზანს მიაღწია, მაგრამ გამარჯვება ძვირად დაუჯდა. შეძლო და სხვათაგან დაფარა თავისი მეტისმეტად მგრძნობიარე გულის მოძრაობა, მაგრამ ამის გამო ასჯერ უფრო მეტად იტანჯებოდა, ვიდრე იმისგან, რასაც ფარავდა.

მერიმე

უდიდესი არსი ცხოვრებისა — გრძნობაა. იგრძნო, რომ ვარსებობთ, თუნდაც ტანჯვაში. აკი, მხოლოდ ეს „მტანჯველი სიცარიელე“ გვიბიძგებს თამაშისკენ, ბრძოლისკენ, მოგ ზაურობისკენ, თავშეუკავებლობისკენ. ამა თუ იმ მიზნისკენ სწრაფვის მძაფრ შეგრძნებაშია მთელი სიხარული; იმ მღელვარებაში, რომელსაც მის მისაღწევად განიცდი.

ბაირონი

92. გაზვიადებული.

ტიმონ ნიუსტედელი

- რასა ძლიე, რომანტიკას?
— არა, მონყენილობას.

ჰემინგუეი

„რედიმ-ოტელში“ გაჩერდა, სენტ-ჯეიმს-სტრიტზე. დედას საჩუქრად შალი და ვარდის ზეთი ჩაუტანა, ჰობჰაუზს მარმარილო, თავისთვის კი ატიკური ციკუტით⁹³ სავსე ჭურჭელი, ოთხი ათენური თავის ქალა და ცოცხალი კუები. დალასი, რომელიც უკვე რამდენიმე დღეა ელოდა მის ჩამოსვლას, მაშინვე ეწვია. ბაირონი კარგ გუნებაზე იყო და ხალისით ჰყვებოდა თავისი მოგზაურობის ამბებს. დალასმა ჰკითხა, მოთხრობები ხომ არ ჩამოიტანეო. არაო, უპასუხა, არც ვაპირებ მოთხრობების წერასო, დაუმატა. მისი თემა — სატირაა და კიდევ რაღაც ახალი: ჰორაციუსის „Ars Poetica“-ს პერიფრაზი. ნაწარმოები წარმატებულად მიაჩნდა, დალასს ხელნაწერი წასაკითხად მისცა კიდევ და სთხოვა, ხვალ შემოიარეო.

მთელი დღე ჰორაციუსის ამ ნაბაძვის კითხვაში გაატარა დალასმა. უყვარდა ჭაბუკი ბაირონი; ძალიან უნდოდა ამ ნაწარმოებში რამე ღირსება დაენახა, მაგრამ როგორი იმედგაცრუება დაეუფლა! ნუთუ ეს არის, რაც ორი წლის ხეტიალმა და თავგადასავლებმა მისცა? ცივი იმიტაციები, მძიმე სატირები, არავითარი ახალი ფორმები. მეორე დღეს „რედიმ-ოტელში“ შეცბუნებული გამოცხადდა, რამდენიმე გაუგებარი ქათინაურის შემდეგ ჰკითხა, კიდევ რამე ხომ არ დაგინერიაო? ცხადია, დაწერა რამდენიმე პატარა ლექსი და საკმაოდ ბევრი სტროფი პოემისა, რომელიც მის მოგზაურობებს ეხებოდა. წასაკითხად არა ღირსო, დაუმატა. მაგრამ ისიც უთხრა, თუ გაინტერესებს, მზად ვარ გაჩუქოო, და ჩემოდნიდან მთელი შეკვრა დაწერილი ფურცლები ამოიღო. დალასს იმის თქმაც მოუწია, ვეცდები, რაც შემოიძლია მალე დავაბეჭდვინო პერიფრაზი, და ილლიაში „ჩაილდ ჰაროლდის მოგზაურობის“ ხელნაწერ-

93. ჭაობის მრავალწლიანი მცენარე, რომელიც ციკუტოტოქსინს შეიცავს.

ამოჩრილი წავიდა.

ბაირონი, ბოლოს და ბოლოს, ამ ლექსებში თვით ბაირონი გამოჩნდა; იმ ლექსებში, რომლებიც ასე აგდებულად მოიხსენია. აქ იყო დედამისიც, დაც, ძველი სააბატოც, რომლის პირქუში ქვის თაღები „ცრურნმენათა თავშესაფარს წარმოადგენდა, ახლაკი პაფოსელ⁹⁴ ქალწულთა მხიარული კისკისი ისმის“. ცხადია, პოემა ცოტა გაუმართავი იყო, ცხადია, ცოტა უგემოდაც დაწერილი, ცხადია, პაფოსელი ქალწულები — გლეხის გოგოები იყვნენ, ხოლო ცოდვის ლაბირინთი — სოფლური დღესასწაულის ბალაგანი, მაგრამ ამ ამაღლებულ ენთუზიაზმში ჭეშმარიტი გრძობა ილანდებოდა. დალასმა ბაირონული მიზანთროპია იცნო, მისი ავხორცული მონყენილობა, პირქუში ტკბობა, რასაც კაცობრიობის სანუთრო უწოდა.

დალასი აღფრთოვანებული იყო და აღარ გადადო, თექვსმეტშივე, სალამოს, წერილი მისწერა ბაირონს, რომელიც იმავე საათს ჰაროუში გაემგზავრა.

„თქვენ მშვენიერი პოემა დაწერეთ, საუკეთესო მათ შორის, რაც ნამიკითხავს. ისე ვარ აღტაცებული „ჩაილდ ჰაროლდით“, რომ თავს ვეღარ ვანებებ“.

როცა ბაირონი ნახა, გაცემული დარჩა იმ გულწრფელი, გულგრილი ტონით, როგორითაც ამ პოემაზე თქვა: „მასზე რაც გნებავთ, ყველაფერი შეიძლება ითქვას, ოღონდ პოეზია მაინც არ არის“. მან პოემა იმ კრიტიკოსს აჩვენა, მის ნდობას რომ იმსახურებდა. კრიტიკოსის პასუხი უარყოფითი იყო. განა დალასმა ფურცლების არშიებზე შენიშვნები არ წაიკითხა? აი, ჰორაციუსის მიბაძვის გამოსაცემად კი, რაც შეიძლება მალე უნდა იპოვოს გამომცემელი, ეს მართლაც მნიშვნელოვანი ნაწარმოებია. დალასი თავისას არ იშლიდა: „თქვენ „ჩაილდ ჰაროლდი“ მაჩუქეთ, ეჭვიც არ მეპარება, რომ მშვენიერი რამეა და გამოვცემ კიდევ“.

ბაირონმა დედას მისწერა, ჰანსონი ლონდონიდან არ მიშვებს, რაღაც ქალაღებზე ხელი მაქვს მოსაწერი და

94. ქალაქი და სამეფო კვიპროსის დასავლეთ ნაწილში მიკენურ ეპოქაში. პაფი — პაფოსელი ქალღმერთი /აფროდიტე/, რომელსაც ქ. პაფოსში ტაძარი ჰქონდა.

როგორც კი გავთავისუფლდები, ჩამოვალ. საკმაოდ ცივი წერილია იმ შვილის კვალობაზე, რომელიც ორწლიანი განშორების შემდეგ დაბრუნდა. წერილი ასე იწყება: „ძვირფასო მილედი“, ბოლო წინადადება კი დიდსულოვნად ჟღერდა: „ნიუსტედი თქვენ სახლად უნდა მიიჩნიოთ და არა ჩემად. მე იქ მხოლოდ სტუმარი ვარ“. გაეხარდა კი ამ მარტოხელა მატრონას შვილის დაბრუნება? ამ ორი წლის განმავლობაში ბევრი უსიამოვნება შეხვდა. ნიუსტედში ყოფნის დროს ცდილობდა ისე ეცხოვრა, სიამაყის გამო, შვილს არაფერი დაკლებოდა. პენსიით საკუთარ თავსაც ინახავდა და მსახურსაც, მეზობლისთვის კი აღარ ჰყოფნიდა. ჰანსონს შესთავაზა, მეზალე გაათავისუფლეო. „მეზალეობა ლორდ ბაირონის შემოსავლებს არაფერს მატებს, რადგან ბაღში არაფერი მოდის, რისი გაყიდვაც შეიძლება“. და ჰანსონს გასავლის ანგარიში გაუგზავნა:

ბაღის ხარჯები — 156 ფუნტი
 დარაჯი — 39 “
 ჯო მურეი — 50 “
 მსახური გოგო — 30 “
 ნაგაზი — 20 “
 დათვი — 20 “
 გადასახადები — 70 “

სულ — 385 ფუნტი

არ ჰქონდა 385 ფუნტი შემოსავალი. რა ექნა?

„რამდენადაც შემეძლო ჩემი ხარჯი შევამცირე. თითქმის ერთი წელია, რაც მსახური დავითხოვე. ორი ძალი ფერმერებს მივეცი, მუქთად ინახავენ. დათვი კი, უბედური ცხოველი, ერთი თვის წინ მოულოდნელად მოკვდა“.

კეტრინ გორდონისთვის დამახასიათებელი წერილია. ეკონომია რომ გაენია, მსახური დაითხოვა, დათვს კი ბოლო დღემდე უფრთხილდებოდა.

რაც ბაირონი გაემგზავრა, მხოლოდ იმასლა ფიქრობდა — შვილს ველარ ვნახავო. ლონდონიდან წერილი რომ მიიღო, მოახლეს უთხრა თურმე: „ახლა, ბაირონის ჩამოსვლამდე რომ მოვკვდე, რა უაზრობა იქნება“. — იმავე კვირას ავად გახდა; მსუბუქი უქეიფობა იგრძნო; სიმსუქნის წყალო-

ბითა და ერთი გაუთვალისწინებელი გარემოების გამო, ცუდად შეუტრიალდა საქმე. ავეჯის გადამკვრელისგან ანგარიში მოუტანეს, რამაც გააცოფა, ტვინში სისხლი ჩაექცა და გონზე მოუსვლელად გარდაიცვალა.

ამ დროს ბაირონი დალასს ეკინკლავებოდა და ვიღაც პამფლეტისტს დასდევდა, შეურაცხყოფა რად მომაცენეო. ნიუსტედში და როჩდელში გასამგზავრებლად ემზადებოდა, როცა დედის ავადმყოფობის ამბავი გაიგო. მეორე დღეს, 1 აგვისტოს, მისი სიკვდილის ამბავიც მოუტანეს. ბაირონს ყოველთვის სწამდა საბედისწერო დამთხვევებისა. ბაირონების ბედისწერამ დაბრუნებისთანავე ყველაზე მკაცრი, ყველაზე წარმოუდგენელი კატასტროფა მოუშზადა. გზიდან პიგოტს მისწერა:

„ჩემი საცოდავი დედა გუშინ გარდაიცვალა. მივემგზავრები, რომ საგვარეულო აკლდამამდე მივაცილო. უკანასკნელი წუთები, მადლობა ღმერთს, მშვიდი ჰქონია. მითხრეს, არც ძალიან უწვავია და არც გაუგია თავისი მდგომარეობაო. ახლა ვგრძნობ მისტერ გრეის ნათქვამის სიმართლეს: ყოველ ჩვენგანს მხოლოდ ერთი დედა ჰყავსო. დაე, განისვენოს მშვიდად“.

როცა სააბატოში ჩავიდა, მსახურებმა უამბეს, რატომაც ჩაექცა სისხლი. ღამით მოახლეს, მისის ბაის, ოხვრა და კვნესა შემოესმა, ოთახში შევიდა და ბაირონი მიცვალებულის გვერდით დაინახა.

— აჰ, მისის ბაი, — უთხრა ტირილით, — ერთი მეგობარი მყავდა ამ ქვეყანაზე და ისიც დავკარგე.

მუდამ, დიდი ჩხუბის დროსაც კი, თავიანთი ნათესაური ბუნების მტკიცე კავშირს ინარჩუნებდნენ. მისის ბაირონი მოკვდა და სიკვდილმა ეს არსება ნაღვლიანი და პოეტური ფიქრების ობიექტად აქცია. ბაირონი მოგონებებში ჩაიძირა. იმავე საღამოს ჰობჰაუსს მისწერა:

„ვუყურებ ამ ხრწნად მასას, რომელიც ოდესლაც არსება იყო, საიდანაც მე გამოვედი, და საკუთარ თავს ვეკითხები, მართლა ვარსებობ და მან მართლა შეწყვიტა არსებობა? დავკარგე ის, ვინც სიცოცხლე მომცა. ბევრი სხვაც დავკარგე, ვინც ამ ცხოვრებას ბედნიერებით მივსებდა. არც იმედი მაქვს, არც შიში იმისა, რაც საფლავებს იქით მელის“.

დასაფლავების დღეს პროცესიის გაყოლა არ ისურვა. ზღურბლზე იდგა და უყურებდა, ფერმერები როგორ მიასვენებდნენ ჰაკნალ ტოკარდის პატარა ეკლესიისკენ დედამისის ცხედარს. მერე ჭაბუკ რობერტ რაშტონს დაუძახა, ვისთან ერთადაც კრივი ვარჯიშობდა ხოლმე და უბრძანა, ხელთათმანები მომიტანეო. მხოლოდ შეუპოვარი დუმილი და მრისხანება, დარტყმებისას რომ იგრძნობოდა, ამხელდა მის განცდას.

ორი დღის შემდეგ გაიგო, რომ მეტიუზი კემში დაიხრჩო. წყალმცენარეებში გახლართული, ამოდ ცდილობდა თურმე გათავისუფლებას; დაღუპულიყო აუტანელი და საშინელი აგონიით. რამდენჯერ უთქვამს მისთვის ბაირონს:

— საძაგლად ცურავთ, მეტიუზ. როდისმე დაიხრჩობით, თუ ასე მალა დაიჭერთ თავს.

დაბრუნებაც ამას ჰქვია. დედა მეგობართაგან ყველაზე ნიჭიერი იყო... უჩინარი მტერი მკაცრად და სწრაფად ურტყამდა. „დარტყმები ისე სწრაფად მოჰყვა ერთიმეორეს, რომ დარეტიანებული ვარ. თითქოს რალაც წყევლამ მიწია მეც და ჩემს ახლობლებსაც. დედაჩემი უკვე ცხედარია; ერთი ჩემი საუკეთესო მეგობარი დაიხრჩო... რა ვთქვა, რა ვიფიქრო, რა ვქნა? მიცვალებულებმა მშვიდად განისვენონ! სიბრალული ვერ გააცოცხლებთ. წასულები შევიცოდოთ და ცხოვრების მოსაწყენ რუტინას დავუბრუნდეთ იმის რწმენით, რომ ჩვენც ერთ მშვენიერ დღეს მოსვენებას მივეცემით“.

თავის უზარმაზარ სააბატოში მარტო დარჩენილს, უჩვეულო თილისმებით გარშემორტყმულს — აქეთ ბერის თავის ქალა, ათენელების თავის ქალები, იქით ბოტსვაინის საყელო — ახსენებოდა მხიარული საღამოები, ჰობჰაუზთან და მეტიუზთან რომ ატარებდა ამ ოთახში. ჰობჰაუზს მისწერა, ჩამოდი, მეტიუზის შესანდობარი დავლიოთო.

„გრძნობათა ეს გადმოფრქვევა მიცვალებულებამდე თუ ვერ აღწევს, ცოცხლებს ხომ მაინც ანუგეშებს, რადგან სიკვდილს მხოლოდ მათთვის თუ შეუძლია ბოროტების მიყენება“.

ჰობჰაუზის თუ ჰოჯსონის ჩამოსვლის მოლოდინში მარტო იყო თავისი ძაღლებით,

ზღარბებით, კუებითა თუ „სხვა ბერძნებით“ გარშემორტყმული და წერდა:

„ოცდასამი წელია მარტო ვარ, სამოცდაათისა რომ გავხდები, რა შეიცვლება? მართალია, საკმაოდ ახალგაზრდა ვარ, შემოიძლია ყველაფერი თავიდან დავინყო, მაგრამ უკან ვილას დავიბრუნებ?“

ისევ შეუყვარდა ოცნება, იწვა დივანზე და თამბაქოს ლეჭავდა — ეს ახალი ჩვევა მიმშილს უკლავდა. შეეძლო მეზობლებთან სტუმრად ევლო, მაგრამ „გულლია ცხოველი არა ვარ. გრაფინიებისა და სასახლის კარის ქალბატონებს შორის თავს უხერხულად ვიგრძნობ, განსაკუთრებით ახლა, როცა შორეული ქვეყნებიდან ახალი დაბრუნებული ვარ, სადაც წესად არ არის ქალის გულისთვის ბრძოლა, უკან დევნა მხოლოდ იმიტომ, რომ მასთან იცეკვო, და ნება მისცე თავგზა აუბნოს /საქვეყნოდ/ მამაკაცს. ასე რომ, ჩემს თანდაყოლილ უნდობლობასა და ორწლიან ხეტიალს ანგარიში უნდა გავუწიო“.

არა, ცხადია, მერი ჩავორსს არშიყობას არ დაუნყებს. „სხეულის კომფორტზე“ უკვე იზრუნა. პაფოსელ ქალწულთა გუნდი გაიფანტა. ისინი მაინც დააბრუნა, ვინც უფრო ლამაზი იყო. თავისი სამფლობელო ხელახლა დაასახლა. „კაკბების სიუხვეა, კურდღლები ძალიან კარგები არიან, ხობები ცოტა უარესი, აი, გოგოები კი... კვლავ წესრიგის ერთგულმა, ახლახან ბრძანება გამოვეცი და ჩაჩები ავკრძალე; აკრძალულია თმის შეკრეჭა; კორსეტები დაიშვება, ოღონდ წინიდან ძალიან ვინრო არ უნდა იყოს... ლუცინა⁹⁵ თავისი მფარველობის ქვეშ აიყვანს სანოლთა ყველა გამშლელს თუ ამლაგებელს“. როგორც შუა საუკუნეების მოქანდაკეთა ქმნილებების სიკვდილის როკვაში, ასევე ნიუსტედშიც ჭაბუკური შიშველი სხეულები თავის ქალებსა და ჩონჩხებს შორის დაკოხტაობდა.

ცოტას მუშაობდა. ახალ ლექსებს არ წერდა. იმით ერთობოდა, რომ „ჩაილდ ჰაროლდს“ პროზაულ შენიშვნებს ურთავდა, რომელიც საკორექტუროდ გამოუგზავნეს. მორწმუნე, ღვთისმოსავმა დალასმა თავისი მოსაზრებები მოაყოლა „ჩაილდ

95. ქორწინებისა და შვილიერება-მშობიარობის ქალღმერთი. ზოგან საშინელი სიზმრების ქალღმერთიც.

ჰაროლდის“ ზოგიერთ სტროფზე. სხვადასხვა რელიგიაზე მსჯელობებისას მათ სიცრუეზე საერთო დასკვნას აკეთებდა:

„თუ სუსტ ადამიანებს, გარყვნილებს, შეუძლიათ ერთიმეორის მიყოლებით იცვალონ რელიგიები, თუ იუბიტერს, მუჰამედს ერთიმეორის მიყოლებით შეუძლიათ დაეუფლონ გახრწნილი ადამიანების წარმოსახვას, ეს სულაც არ ნიშნავს, რომ ჭეშმარიტი რელიგია არ არსებობს... თუ თავის ქალა, დიდებული ობიექტი მორალური განსჯებისთვის, ჭიითაა გამოხრული და არც ერთ ბრძენს, არც ერთ წმინდანს ან სოფისტს მისი აღდგენა არ შეუძლია, ეს როდი ნიშნავს, რომ უფალი ღმერთის ძლიერება შეზღუდულია, და რომ სხეულს, ხრწნისთვის განწირულს, უხრწნელად აღდგენა არ ძალუძს“.

ამის შემდეგ ბაირონმა სულის უკვდავების იდეა აღადგინა და ზოგიერთი სასიამოვნო ჰიპოთეზის გვერდით მიუჩინა ადგილი.

შიგადაშიგ მეგობრის ხსოვნისადმი მიძღვნილი სტროფები დაუმატა. მისის ბაირონს, უინგფილდს, მეტიუზს სტანსები უძღვნა, ეპიტაფიებიც. ბაირონის მიცვალებულებს ედელსტონიც მიემატა, ბიჭი კემბრიჯის ქოროდან, ის, სარდიონის პატარა გული რომ აჩუქა. იგი 1811 წლის მაისში გარდაიცვალა. მასაც დაუნერა სტრიქონები, ლექსიც — დამსხვრეულ გულზე, წერილი თირზას⁹⁶. სხვა დრო რომ ყოფილიყო, უფრო დიდხანს იგლოვებდა, ალბათ, მაგრამ ახლა „თითქმის დაკარგა უნარი მწუხარებისა და ყელში ამოუვიდა საშინელებები“. იმდენი სარწმუნო რამ მოხდა, განა ეჭვი არ უნდა შეჰპარვოდა ბედისწერის მისდამი მტრულად განწყობაში? ახლა თითქმის დარწმუნდა კიდეც, ყველა,

96. ცნობილმა ქართველმა მეცნიერმა, მკვლევარმა და ბაირონოლოგმა, ქალბატონმა ინესა მერაბიშვილმა, მრავალი წელი შეალია ლორდ ბაირონის ცხოვრებისა და შემოქმედების კვლევასა და თარგმნას. მანვე აღმოაჩინა რომ თირზასადმი მიძღვნილი ლექსების ადრესატი ქართველი ტყვე გოგონაა.

(იხ. ინესა მერაბიშვილის წიგნი „ბაირონი ქართულად“, „ლექსები სიმართლე ბაირონის შესახებ“. გამომცემელი — საქართველოს ბაირონის საზოგადოება).

ვინც მას შეიყვარებდა, განწირული იყო.

დაბრუნების შემდეგ რამდენიმე წერილი გაუგზავნა თავის ნახევარდას, ოგასტას. არ უნახავს, მაგრამ იცოდა, ქალი უბედური იყო. პოლკოვნიკი ლი, ასე რომ ესწრაფვოდა მის ქმრობას, ერთი ქარაფშუტა ბანქოს მოთამაშე კაცი აღმოჩნდა. წელიწადის ათ თვეს არ ჩანდა, მხოლოდ იმიტომ ჩადიოდა სახლში, ნიუ-მარკეტში დოლი წაეგო და ცოლი ხელახლა დაეორსულებინა. „ახლობლებს ვკარგავ, — წერდა ბაირონი დას, — თქვენ კი იმრავლებთ. ამ ორიდან რომელია კარგი, მხოლოდ ღმერთმა იცის...“. მათი მიმონერის ტონი შეიცვალა. ბაირონი უკვე აღარ იყო ჭაბუკი ძმა, რომელსაც მხარდაჭერა სჭირდებოდა. თუმცა ოგასტა ოცდაშვიდი წლისა იყო, ბაირონი მასზე უფროსად გრძნობდა თავს და ნაზად, მშობელივით ექცეოდა. „ღამე მშვიდობისა, შვილო ჩემო“-ო — ასე ამთავრებდა თავის წერილებს. ოგასტას, ცოტა არ იყოს, შიში გაუჩნდა ძმისა, რომელიც ახლა უკვე უცნობი და შორეულ ქვეყნებში მოგზაურობის შარავანდედით დამშვენებული იყო. „თქვენთან გამოსაგზავნი წერილი დავინყე, მერე დავხიე, შემეშინდა — აბეზარი არ გამოვჩენილიყავი“. მაინც წერდა გრძელ, ბუნდოვან, ქალურ წერილებს; წერას განუწყვეტილ აწყვეტილებდა ხან ბავშვების ყვირილი, ხან მსახურთა ნუნუნა, ხელფასის გადაუხდელობას რომ ჩიოდნენ. წერილი სავსე იყო მრავალწერტილით, ძახილის ნიშნით, გახაზული სიტყვებითა და წინადადებებით. ქალი დაჟინებით ურჩევდა — ცოლი შეირთეო.

„მიხარია, მშვენიერი სქესისადმი ცუდი აზრები რომ შეიცვალეთ და მზადა ხართ, ცოლი მოიყვანოთ. ვისურვებდი, კაპიტალის გარდა სხვა ღირსებებიც ჰქონდეს, თუმცა, ცხადია, კაპიტალიც აუცილებელია“.

მან უპასუხა:

„რაც შეეხება ლედი ბაირონს, როცა ისეთს ვიპოვი, რომელიც მდიდარი იქნება და ჩემი შესაფერი, საკმაოდ სულელიც, ჩემს ცოლობას რომ მოინდომებს, შესაძლებლობას მივცემ უბედური გამხადოს, თუ მოახერხებს, რა თქმა უნდა. მაგნიტი, რომელიც მიზიდავს, ფულია. რაც შეეხება ქალს, სულერთია, რაც უფრო ასაკოვანი იქნება, უკეთესი, რადგან იმედი მაინც

მეჩნება, რომ მალე ამაღლდება ზეცად... ჩემს ჯანმრთელობას კითხულობთ; ზომიერად გამხდარი ვარ, რასაც ვარჯიშითა და თავშეკავებით ვახერხებ. არა მგონია, ჩემი მოგზაურობიდან რამე სასარგებლო მიმელო, გარდა ორი ენის ზედაპირული ცოდნისა და თამბაქოს ლეჭვის ჩვევისა“.

სასიამოვნო პოზა იყო; კაცებისა და ქალების სიძულვილის უფლება რომ ჰქონოდა, საკმაოდ მკაცრი მარტოობით იხდიდა საფასურს, მაგრამ ამ სიძულვილში იყო თავისებური მიმზიდველი მხარეები. ის ლორდი იყო, ბაირონი, ბარონი ბაირონ როჩდელი, ტიმონ ნიუსტედელი, მიზანთროპი. ნიუფაუნდლენდის სიკვდილის შემდეგ აღარავინ უყვარდა, მხოლოდ მისი ხსოვნა ასულდგმულებადა, კიდევ — ხელზე მიჩვეული ფურირემი და სამი ბერძნული კუ. დაქორწინდება ფულიან დედაბერზე, რაც შეეხება მის საკუთარ ქონებას... ფრიად საყურადღებო ანდერძი შეადგინა: ნიუსტედს ჯორჯ ენსონ ბაირონს აძლევს; როჩდელი უნდა გაიყიდოს; აღებული ფულიდან დიდი თანხა, შვიდი ათასი ფუნტი, სრულწლოვანების მიღწევის შემდეგ, ათენელ ნიკოლო ჟიროს უნდა გადაუხადონ; ფლეტჩერს, მურეისა და ბერძენ მსახურს დემეტრიუს ზოგრაფს, თითოეულს, ორმოცდაათი ფუნტი მისცა წელიწადში; პაჟს — რობერტ რაშტონსაც ამდენივე პლუს ათასი ფუნტი სრულწლოვანების მიღწევისას; ნიუსტედის ნისქვილი ფლეტჩერს უანდერძა, ბიბლიოთეკა — ჰობსაუზსა და დევისს. მინანერიც გაუკეთა:

„მსურს ჩემი სხეული ნიუსტედის ბაღში, აკლდამაში დაიმარხოს, ყოველგვარი წესების დაცვისა და გაცილების გარეშე. ჩემს საფლავზე სახელისა და ასაკის გარდა არაფერი ეწეროს. მსურს, ჩემი ერთგული ძაღლი იმავე აკლდამაში დარჩეს“.

რწმუნებულები ამ ბოლო პუნქტზე შეედავნენ, მაგრამ ის თავისას მოითხოვდა დაჟინებით.

ოქტომბერსა და ნოემბერში რამდენჯერმე ჩავიდა ლონდონში; შობას ისევ ნიუსტედში დაბრუნდა. ზამთარი ძალას იკრებდა; ველები თოვლმა დაფარა; დაცარიელებულმა სააბატომ სასიამოვნო მელანქოლიური სახე მიიღო. ორი მეგობარი ეწვია: ჰარნესი, კოჭლი ბიჭი, ჰაროუში რომ მფარველობდა ბაირონი, და

კემბრიჯელი ამხანაგი ჰოჯსონი, რომელიც მღვდლობისთვის ემზადებოდა. ჰარნესი ოცდაერთი წლისა იყო, ბაირონი ოცდასამის, ჰოჯსონი ოცდარვის. სამმა კვირამ ძალიან სასიამოვნოდ გაიარა. ბაირონი „ჩაილდ ჰაროლდს“ ასწორებდა; ის ორიც იქვე მეცადინეობდა; სალამობით პოეზიასა და რელიგიაზე საუბრობდნენ. ბაირონს ეგონა, მოგზაურობის შემდეგ სრულიად განსაზღვრული შეხედულებები ჩამოუყალიბდა რელიგიაზე: „თუ სადმე ტიმბუკტუში ან რომელიმე Ter ainxgitაზე ადამიანებს არასოდეს გაუგიათ გალილეველები და მათი წინასწარმეტყველი და მაინც შეუძლიათ შევიდნენ ზეციურ საუფლოში, მაშინ რაღა საჭიროა ქრისტიანობა? თუ გადარჩენა არ ძალუძთ, მაშინ რატომ არ არის ყველა ქრისტიანი? სიმკაცრეა მაინც, იუდეაში გააგზავნო საქადაგებლად კაცი და სამყაროს უზარმაზარი ნაწილი ისე დატოვო — ზანგები და სხვა — ისეთივე შავად, როგორც მათი კანია, სინათლის ერთი სხივის გარეშე, რომელიც ოდნავ წამონევაში მაინც მიეხმარებოდათ. ვინ დაიჯერებს, უფალმა ადამიანები იმისთვის განსაჯოს, რომ მათ არ იციან ის, რაც მათთვის არასოდეს უსწავლებიათ?“.

ჰოჯსონი, მიუხედავად იმისა, რომ მღვდლობისთვის ემზადებოდა, ხედავდა, ბაირონის დაძვრა მისი მეტაფიზიკური პოზიციიდან საკმაოდ ძნელი იყო, რადგან ბაირონს, კაცმა რომ თქვას, არანაირი პოზიცია არ ჰქონდა: „პლატონის მიმდევარი არა ვარ, საერთოდაც, არავინ არა ვარ, მაგრამ ვამჯობინებ, რაც ცნებათ, ის ვიყო, ოღონდ არ მივეკუთვნებოდე არც ერთ იმ სამოცდათორმეტი სექტიდან, რომლებიც მზად არიან ერთმანეთი დაწყვიტონ უფლის სიყვარულის სახელით... რაც შეეხება თქვენს უკვდავებას, თუ უნდა გავცოცხლდე, მაშ რაღად ვკვდებით? თქვენ ამბობთ, რომ ჩვენი ჩონჩხები ერთ მშვენიერ დღეს აღსდგებიან, მაგრამ ისინი, განა ამაღლდნენ? ყოველ შემთხვევაში, თუ ჩემი ჩონჩხი აღდგება, იმედი მაქვს, ორ ფეხს მივიღებ, ოღონდ იმაზე უკეთესს, რომელიც ბოლო ოცდაორი წლის განმავლობაში მქონდა, ან, ეს კი უკვე ძალიან უაზრობა იქნება, შემჩარონ იმ რიგის კუდში, რომელიც სამოთხის კარიბჭესთან შეიქმნება“.

არდადეგების შემდეგ სტუმრები ნავიდ-

ნენ და ისევ მარტო დარჩა, სატრფო-მსახურმა გოგოებმაც კი მიატოვეს, რადგან ის იყო გაიგო, რომ ერთი მათგანი, რომელიც ცოტა შეუყვარდა კიდეც, ვილაც ბიჭთან ლაღატობდა. ცხადია, უმნიშვნელო წვრილმანია, მაგრამ თავი შეურაცხყოფილად იგრძნო.

„— თხოვნა მაქვს, — უთხრა ჰოჯსონს, როცა ეს ტრაგედია გაანდო, — არასოდეს მელაპარაკოთ ქალებზე, არც წერილებში მომწეროთ, არ შემახსენოთ ამ სქესის არსებობა“.

არა, ამ სამყაროში, მართლაც არ იყო ერთი არსებაც კი, რომლის ნდობაც შეიძლებოდა... ნაღვლიანად იხსენებდა პატარა იტალიელების მხიარულ ჟრიამულს ფორთოხლის ხეებქვეშ. „წერვული ვხდები... თქვენი კლიმატი მკლავს. არც კითხვა შემიძლია, არც წერა, არც გართობა, არც სხვების გართობა. დღეები უსაქმურად გადის, ღამეები მოუსვენრად. იშვიათად მოდის ვინმე ჩემთან, როცა მოდიან, მე გავრბივარ“. რა უნდა გააკეთოს ამ ზამთრის სამარისებურ ნიუსტედში? „ჩაილდ ჰაროლდი“ გააგრძელოს? მზე და ლურჯი ცა სჭირდება: „ამ მზუფრავ ნაღვერდლებთან მჯდარს არ შემიძლია იმ პეიზაჟის აღწერა, რომელიც ასე ძვირფასია ჩემთვის“.

ძალიან ინტიმურ და ძალიან გულწრფელ წერილში, რომელიც ერთ თავის მეგობარს მისწერა, ამბობდა:

„ჩემი ცხოვრების ბოლო წლებში განუწყვეტელ ბრძოლას ვენევი გრძნობებთან, რომლებმაც ასე მომიწამლეს ცხოვრების პირველი ნახევარი; თუმც, ვამაყობ, რომ თითქმის გადავლახე ისინი; არის წუთები, როცა ისეთივე მიაბიჯად ვგრძნობ თავს, როგორც ადრე ვიყავი. საკუთარ თავზე ამდენი არასოდეს მილაპარაკია; არც თქვენ გეტყოდით, მაგრამ მეშინია, რომ ცოტა უხეში გამოვჩნდები, მიზეზების ახსნა კი არ მინდა. მე არ მივეკუთვნები იმ თქვენს ჯენტლმენ-დოლოროსო-ებს⁹⁷ რადგან ასეა, მაშინ მოდიოდა და ახლა ვიცინოთ“. მართლაც, არასოდეს ულაპარაკია ამდენი. ამაში იყო ყველა მისი შინაგანი წინააღმდეგობის გასაღები. რამდენიმე წლის განმავლობაში ცდილობდა საკუთარ თავში ჩაეკლა ზედმეტი მგრძობიარობა, რამაც ოდეს-

ლაც საშინელი ტანჯვა მიაყენა. მეტისმეტად ვაჟკაცური იყო იმისთვის, რომ „ჯენტლმენი-დოლოროსო“-ს როლით დაკმაყოფილებულიყო, მაგრამ იმაში კი დარწმუნებული იყო, რომ ქალებისა და კაცების მიმართ ყოველგვარი რწმენა დაკარგა, ცდილობდა სიამოვნების კორსარად⁹⁸ ეცხოვრა, უსიყვარულოდ, უმეგობროდ. უბედურება ის იყო, რომ გრძნობათა ამ უმოქმედობაში საშინელ მოწყენილობას განიცდიდა.

აღამიანებს, რომლებიც იტანჯებოდნენ, მაგრამ ჩვეულებამ ან თავდავინიყვამ ტანჯვისგან განკურნა, გასაოცარი უნარი აქვთ მოწყენისა. ეს იმიტომ ხდება, რომ ტანჯვა ჩვენს ცხოვრებას აუტანლად აქცევს, იმავე დროს ისეთი ძლიერი განცდებით ავსებს, რომ სიცარიელეს შეუგრძნობადს ხდის. ბაირონმა დიდი სიყვარულით დაიწყო ცხოვრება. უბედური სიყვარული იყო; მან ბიჭს სანტიმენტალურობისკენ მისცა ბიძგი, რაიც მისთვის აუცილებელი გახდა მერე. როგორც ბავშვს, რომელიც ზღაპრულ სასახლეში ცხოვრობს და ათასნაირი ტკბილეულით არის განებივრებული, ყოველგვარი ჯანსაღი საკვები უფერული ჰგონია, ასევე ბაირონიც სულიერ სიმყუდროვეში ვერ გრძნობდა ცხოვრების გემოს. გრძნობდა, შეეძლო გამოდევნებოდა ყოველგვარ ძლიერ გრძნობას, დანაშაულებრივსაც კი, ოღონდ მისთვის ყოფიერების შეგრძნება დაებრუნებინა, მუდამ რომ ხელიდან უსხლტებოდა. იმ ჰოჯსონს, მხიარული იყავიო რომ არწმუნებდა, ლექსები გაუგზავნა, სადაც კიდეც ერთხელ გამოჩნდა მერი ჩავორსი. „საცოდავი ბიჭი, დარწმუნებული ვარ მსგავსს არაფერს ფიქრობს“. — მიანერა ოპტიმისტი და ლმობიერმა ჰოჯსონმა. მაგრამ ბაირონი უფრო უბედური და რთული არსება გახლდათ, ვიდრე მისი მეგობრები ფიქრობდნენ.

გადაწყვიტა დაბრუნებულიყო და ლონდონში ეცხოვრა. იქ პარლამენტი და კორექტურა მაინც ექნება. „რაც გნებავთ, ოღონდ თავი დავაღწიო ამ წყეული ზმნის — მოწყენის — უღლებას“.

97. მწუხარე, ნაღვლიანი. /იტალ./

98. მეკობრე.

ოო, ვინდა არა წერს ქალების საამებლად?

ლონდონში, უწინდელივით, მხოლოდ ჰანსონისა და დალასის საზოგადოებით როდი დაკმაყოფილდა. დალასმა „ჩაილდ ჰაროლდი“ ჯონ მარის¹⁰⁰ გადასცა, გამომცემელს, იმხანად მოდაში რომ შემოვიდა. ანჟელოსთან ფარიკაობაში ან მენტონთან პისტოლეტით სროლაში ვარჯიშის შემდეგ, ხშირად შედიოდა მარისთან. ხმაურობდა, სტამბაში მასალის შეფერხებას უჩიოდა, მერე სამიზნედ თაროზე შემოდებულ რომელიმე წიგნს აირჩევდა, ჯოხით შეტევაზე გადადიოდა და იძახდა: „კვარტა, სიქტა — კვარტა, სიქტა“.¹⁰¹ ამ დროს მარი ბაირონის მიერ მოტანილი პოემის ახალ სიმღერებს კითხულობდა. „კარგია, ხომ, მარი? კარგია?“ — ეკითხებოდა ბაირონი და წიგნთან ფარიკაობას განაგრძობდა. მარის თავისი წიგნები უყვარდა და როცა ბაირონი წავიდოდა, მშვიდად ამოისუნთქავდა ხოლმე. მარისგან ბაირონი, ჩვეულებრივ, თავის მეგობარ ტომას მურთან ერთად, სტივენსთან მიდიოდა სადილად.

ტომ მური ის ტომას ლიტლი იყო, რომლის უწყინარ ეროტიკულ ლექსებს რამდენიმე წლის წინ ჰაროუს მოწაფეები ალფრთოვანებაში მოჰყავდა. როცა ბაირონის „ინგლისელი ბარდები“ გამოჩნდა, ამ სატირის ერთი ეპიგრამა მურს გულში მოხვდა და ჰოჯსონის მეშვეობით ბაირონს ბრძოლაში გამონვევის ბარათი გაუგზავნა. ბაირონი ამ დროს აღმოსავლეთში გაემგზავრა. როცა დაბრუნდა, მურმა თავისი წერილი მოჰკითხა. არ მიმიღია, უპასუხა ბაირონმა. წერილი მოძებნა და თავისი სიტყვების დასამტკიცებლად მურს გაუხსნელად

99. საუცხოო წელი /ლათ./

100. ჯონ მარი — ბაირონის პირველი გამომცემელი იყო ჯონ მარი II. დღეს საგამომცემლო საქმეს უძღვება ჯონ მარი VII. მის სახლში, ალბემარ-სტრიტზე, ლონდონში, ინახება ბაირონის პირადი ნივთები.

101. ფარიკაობაში შეტევისა და უკუდარტყმების ილეთები.

გაუგზავნა. იმ დროს მური ახალდაქორწინებული იყო ერთ მომხიბლავ გოგონაზე, არანაირი სურვილი აღარ ჰქონდა ბრძოლისა და შესთავაზა, დუელი სადილით შეეცვალოთ.

დიდხანს არ უფიქრია, გადანყვიტა სადილი როჯერსთან მოენყო, რომლის უზადო სამზარეულო ისეთივე სახელგანთქმული იყო, როგორც მისი ლექსები. როჯერსი, მდიდარი ლიბერალი ბანკირის შვილი, მამის ბანკში მსახურობდა. ოცდამეორედი წლის ასაკში ლონდონის საზოგადოება მოულოდნელად გააოცა, როცა არცთუ ცუდი პოემა დაბეჭდა. პოეტი-ბანკირი — ეს რალაც ახალი იყო, ლორდმა ილდენმა, ფულს გოზლინგთან რომ ინახავდა, თქვა:

„— თუ ჩემი ძვირფასი გოზი, არ ვიტყვი დაწერს-მეთქი, თუნდაც წარმოთქვამს ერთ გონებაამახვილურ სიტყვას მაინც, მეორე დღესვე ანგარიშს დავხურავ მასთან“.

მიუხედავად ამისა, როჯერსს წარმატება ჰქონდა; ყველაზე შეუღწეველი ოჯახების კარიც კი გაუღეს ამ ახალგაზრდა, ყოვლადშეუმჩნეველ, გონებაამახვილ, ჩონჩხივით გამოფიტულ და ცხედარივით გაფითრებულ კაცს. ცხედარს მოქმედების უნარი არ შესწევს. როჯერსის ქცევები მუდამ სიფრთხილითა და სინატივით გამოირჩეოდა. მშვენიერ ადგილზე, გრინ-პარკის თავზე სახლი აიშენა; გულმოდგინედ გააწყო პოემასავით. ყველაფერი სრულყოფილი იყო: ძველი კლასიკური სტილის მშვენიერი ავეჯი, ბიბლიოთეკაში საუკეთესო ავტორების საუკეთესო გამოცემები, მაგიდებზე ალუბასტრის ლარნაკები. მხოლოდ ქალები არ იყვნენ, როჯერსი უცოლო კაცის ცხოვრებით ცხოვრობდა. ქორწინება მეტისმეტად გადამწყვეტი ნაბიჯია ეს თეტისთვის, რომელიც აუჩქარებლად ცხოვრობს.

ასე რომ, თავის საუცხოო სახლში მართო ლებულობდა სტუმრებს, აწყობდა უნაკლო სადილებს, რომელიც პატრონის დახვეწილი და ავი გონებაამახვილობით იყო შეზავებული. სიავე იმდენად ბუნებრივად გამოსდიოდა, როგორც ეგოისტობა, ოღონდ ძალზე გონივრულად განაგებდა ფულად საქმეებს, რაც მდიდარი ადამიანებისთვის, არცთუ იშვიათად, ხელსაყრელ საშუალებას წარმოადგენს გრძნობათა ეკონომიისთვის.

როჯერსთან სადილი ხელოვნების ნიმუში იყო. მაგიდა, რჩეული სტუმრები — ყველაფერი დახვეწილობით გამოირჩეოდა. ამ შერიგების სადილზე, მან ბაირონისა და ტომას მურის გარდა, მხოლოდ პოეტი ტომას კემპბელი მოიწვია. მურსა და კემპბელს სთხოვა ბაირონის მოსვლამდე ნუ გამოჩნდებითო. იცოდა, ახალგაზრდა პოეტი კოჭლობდა და არ უნდოდა, შემოსვლისას თავი უხერხულად ეგრძნო. ბაირონის სილამაზემ, მისმა კეთილშობილურმა მანერებმა ყველა განაცვიფრა. როჯერსმა მათ სუპი შესთავაზა.

— არა, გმადლობთ, სუპს საერთოდ არ გაიხლებით.

— თევზი?

— არც თევზს.

ბატკნის ხორცი შემოიტანეს. როჯერსმა იგივე პასუხი მიიღო.

— ჭიქა ღვინო?

— არა, ღვინოს საერთოდ არ ვსვამ.

სასონარკვეთილმა როჯერსმა ბაირონს ჰკითხა, საერთოდ რას ჭამ და რას სვამო.

— არაფერს, გარდა გამომშრალი ბისკვიტისა და გაზიანი წყლისა.

საუბედუროდ, არც ერთი და არც მეორე არ აღმოაჩნდა. ბაირონმა კარტოფილით ისაძილა, თევზზე თვითონვე ასრისა და ძმრით შეანელა. რამდენიმე დღის შემდეგ როჯერსი ჰობჰაუსს შეხვდა, გაიგო თუ არა, რომ იგი ბაირონის მეგობარია, ჰკითხა:

— ლორდი ბაირონი თავის დიეტას დიდ ხანს გააგრძელებს?

— მანამდე, — უპასუხა ჰობჰაუსმა, — ვიდრე ამაზე ყურადღებას გაამახვილებთ.

იმ დღიდან ბაირონი და მური განუყრელი მეგობრები გახდნენ. ბაირონისთანა „უმეგობრო ცხოველს“ სწყუროდა ვინმესთან დაახლოება. ის მურით აღტაცებული იყო, რომელიც იმ სამყაროში, სადაც ბაირონი არავის იცნობდა, საოცრად ძალდაუტანებლად გრძნობდა თავს. ბაირონი ხომ ნიუსტედელი სენიორი იყო, მური კი — დუბლინელი ხილით მოვაჭრის შვილი. მაგრამ მური ერთი იმ მოხერხებულ ადამიანთაგანი გახლდათ, სხვათა მოსაჯადოებლად რომ იყო დაბადებული, რომლის თავისებური თავდაჭერის მანერა ალაფროვანებდა ძლიერთა ამა ქვეყნისათა. ბავშვობაში პოეზიასა და მუსიკაში ნატიფი სიმსუბუქე აღმოაჩინა. თხუთმეტი წლისა

ანაკრეონს თარგმნიდა უკვე და ირლანდიური სიმღერების იმპროვიზაციებს ასრულებდა კლავესინზე. დუბლინის სალონები ერთმანეთს ეცილებოდნენ ამ ფასდაუდებელი ადამიანის მისაკუთრებაში, რომელიც საზოგადოების გართობაში შეუცვლელი იყო. ამ ბუდუარული აღზრდიდან ის მიიღო, რომ უზრუნველად მიენდო ცხოვრებას და ფუქსავატური თავგადასავლებისადმი გულწრფელი სიყვარულით განიმსჭვალა. მარის იგი არ უყვარდა, ჭორიკანად და სნობად მიაჩნდა. მაგრამ ბაირონმა მისი სახით მხიარული მეგობარი შეიძინა, რომელსაც ლორდის გვერდით ყოფნა და მასთან ერთად გამოჩენა დიდ ბედნიერებად მიაჩნდა; მუდამ მზად იყო ემღერა, ესვა, ემხიარულა. ბაირონს მური ეგონა „ყველაფრის კვინტესენცია, რაც კი რამ არის სასიამოვნო ამ ქვეყანაზე“. თითქმის ყოველ საღამოს ერთად სადილობდნენ სენ-ალბენსში თუ სტივენსთან. ცხადია, მური სადილობდა, ბაირონი კი მხოლოდ ბისკვიტს მიირთმევდა და ეუბნებოდა:

— მურ, ძროხის ხორცის ჭამამ შეიძლება გაგაანჩხლოს.

როცა ბაირონი მარტო რჩებოდა, ალფრედ-კლუბში მიდიოდა, საკმაოდ მკაცრ ლიტერატურულ ორგანიზაციაში, მაგრამ წვიმიან ამინდში სრულიად ასატან თავმესაფარში. მურისა და როჯერსის წყალობით საეჭვო სამიკიტნოებს გაეცნო, სამორინეებშიც დაიწყო სიარული; საკუთარი თავიდან პურიტანის თანდაყოლილ უხერხულობას აძევებდა, ოღონდ ყველაფერი ეს ნაკლებ სიამოვნებას ანიჭებდა.

ამბობდა, ნიუსტედს გავყიდი და სამუდამოდ კუნძულ ნაქსოსზე დავსახლდებიო. იცხოვრებდა და ჩაიცვამდა აღმოსავლურად; აღმოსავლური ლიტერატურის შესწავლას მიუძღვნიდა ცხოვრებას. ინგლისური ცივი ზამთარი, ინგლისის სულიერი ატმოსფერო აწუხებდა და აღონებდა. ეს იყო ჟამი ავტორიტარული პოლიტიკისა. ომი ნაკლებად შეეხო მმართველ კლასს; ისინი ისევ ისე ცხოვრობდნენ, მელიებზე ნადირობდნენ, სიყვარულს ეწაფებოდნენ, და თავისუფალ დროს პარლამენტს ავსებდნენ. გარეგნული ბრძოლა მხოლოდ მიზეზი იყო აზრის თავისუფლების ჩასახშობად. კობეტმა ორი წელით ციხეში ამოჰყო თავი, იმისთვის, რომ რალაც

სამხედრო სკანდალი გაახმაურა. ხალხის ქმუნვა-ჩივილს, საწარმოო გადატრიალების გამო რომ იტანჯებოდა, პატრიოტიზმზე და სახელმწიფოებრივ აუცილებლობაზე ლაქლაქით უპასუხეს.

ლორდთა პალატაში ახალ კანონს განიხილავდნენ, რომელიც მუშების მკაცრ ანგარიშსწორებას გულისხმობდა; იმ მუშებისა, რომლებიც აფუჭებდნენ მანქანებს, საარსებო საშუალებას რომ უსპობდა მათ. ბაირონი თვითონ იყო ასეთი შემთხვევების შემსწრე ნიუსტედში. ნოტინგემშირის მიდამოში ფაბრიკანტებმა წინდის საქსოვი ახალი დანადგარები დადგეს, რომელთა წყალობითაც მუშების შემცირება შეიძვერ შეიძლებოდა. უმუშევრად დარჩენილებს ცხენოსანი პოლიცია ამშვიდებდა. ნოტინგემშივე გაგზავნეს დამატებით ორი სადამსჯელო რაზმი. მთავრობა მანქანების მსხვერველებს დასასჯელად სიკვდილით დასჯის შემოღებას ლამობდა. ბაირონმა ის საცოდავები თვითონ ნახა და დარწმუნდა, რომ თანაგრძობას იმსახურებდნენ, ამიტომ მათ დასაცავად პარლამენტში გამოსვლა გადაწყვიტა. მოგვიანებით ბაირონის მტრები ატიციებდნენ, პოლიტიკური გამოსვლებით თავისი პოემებისთვის ხელსაყრელი რეკლამა უნდა გაეკეთებინათ; პოემები მალე უნდა გამოსულიყო. მაგრამ ბაირონის განზრახვა უფრო მარტივი იყო. მას სიამოვნებდა ამ თავმომწონე ბატონებს შორის ამდგარიყო და ეთქვა უხეში სიმართლე მათ სიმკაცრეზე. ნოტინგემშირში რაზმის უფროსი, რომელმაც მთელი სიმკაცრით ჩაახშო მუშების გამოსვლა, იყო ჯეკ მასტერსი, ადამიანი, რომელმაც მერი ენი წაართვა. მასტერსი მოწყალე კაცი ბრძანდებოდა ლამაზცოლიან ფერმერებთან, მაგრამ მუშებთან უხეში იყო და დიდი აზარტით სდევნიდა მათ ბრაკონიერობისთვის. ბაირონის პირადი მოგონებები, დედის მხრიდან ოჯახური ტრადიციების გაგრძელება, ხელს უწყობდა იმას, რომ მისგან ლიბერალი ვიგი¹⁰² დამდგარიყო. ლორდ ჰოლანდს დაუკავშირდა, რომელიც იმავე საკითხზე აპირებდა გამოსვლას.

„რედიმ-ოტელში“ დალასი მიიწვიეს და

102. ინგლისის პოლიტიკური პარტია XVII-XVIII სს. ინგლისის ლიბერალური პარტიის წინამორბედი.

ბაირონმა ოდნავ არაბუნებრივი ხმით, სიტყვის წარმოთქმის რეპეტიცია გაიარა. მასში ლაპარაკი იყო მუშების ტანჯვაზე: „ადამიანები უეჭველად და ძირითადად იმაში არიან დამნაშავენი, რომ ღარიბები არიან. ზემოქმედების რა ზომებს გვთავაზობთ? კონვულსია სიკვდილით უნდა დამთავრდეს? ხშირად ხომ არ იხმარება თქვენს კანონებში სიკვდილით დასჯა? გგონიათ, უბედურ მშვიერთ, რომლებსაც თქვენი ხიშტების არ შეშინებიათ, სახრჩობელით შეაშინებთ?“ ორატორი ბრწყინვალე გახლდათ, ოლონდ ცოტა თეატრალური. დიდი გაუფრთხილებლობა იყო ამ თავყრილობაზე იმის გამოცხადება, რომ „თურქეთის ყველაზე ჩაგრულ პროვინციაში არ შემხვედრია ასეთი უკუნი სიღარიბე, როგორცაა ქრისტიანული ინგლისის გულში“-ო.

ვიგების წრეში ჭაბუკი პერის სიტყვებმა ყურადღება მიიპყრო და ჰოლანდ-ჰაუზში შესვლის უფლება მიიღო, რომელიც მრისხანე ლედი ჰოლანდმა ციხესიმაგრედ აქცია.

რამდენიმე დღის შემდეგ, მარიმ „ჩაილდ ჰაროლდის“ ორი პირველი სიმღერა გამოსცა. ბაირონს პოემის ღირსებაში ეჭვი ეპარებოდა. დალასმა მთელი პასუხისმგებლობა საკუთარ თავზე აიღო, მაგრამ ისიც ძალიან ღელავდა. ოლონდაც, წარმატება სრულიად მოსალოდნელი იყო. მარი, გამოცდილი და საქმიანი გამომცემელი, თავის მეგობრებში, უკვე დიდი ხანი იყო, „ჩაილდ ჰაროლდის“ პროპაგანდას ეწეოდა. მწერალთა და მაღალ საზოგადოებაში პოემის ნაწყვეტებს ავრცელებდა, რამაც სასურველი ნიადაგი მოუმზადა წიგნის გამოჩენას. როჯერსმა უკვე იანვარში მიიღო კორექტურა; თავის დასწავითხა პოემა და თქვა: „აი, ნაწარმოები, რომელიც, მიუხედავად თავისი მომხიბვლელობისა, მკითხველში ვერასოდეს მოიპოვებს წარმატებას; არავის მოეწონება ეს უკმაყოფილო, მტირალა ტონი და გმირის ცხოვრების ქარაფშუტა ხასიათი“. თითქმის დარწმუნებული იყო მარცხში, თუმცა ახალ პოეტს აქებდა და ციტატები მოჰყავდა, რაც ცნობისმოყვარეობას აღძრავდა.

როჯერსი რამდენიმე ლიტერატურული სალონის მეფე იყო; კერძოდ კი, ლედი კაროლინა ლემის სალონისა და ქალის

ჭკუა-გონება ქებით ცამდე აჰყავდა. კარო-ლინას მიუტანა პოემა წასაკითხად და სთხოვა, არავის აჩვენოო. იმავე დღეს, ქალმა მთელი ქალაქი მოიარა და ყველას უამბო, ახალი პოემა წავიკითხე და შეუდარებელიაო. როჯერსს კი გამოუცხადა:

— უნდა ვნახო. აუცილებლად უნდა ვნახო.

— მრუდე ფეხი აქვს და ფრჩხილებს იჭამს, — უთხრა როჯერსმა.

— თუნდ მახინჯი იყოს ეზოპესავით. — უპასუხა ქალმა.

მაღე ყველა ქალი ამ სურვილმა შეიპყრო. ბაირონის ცხოვრება მოულოდნელად შეიცვალა ისე, როგორც აღმოსავლური ზღაპრის გმირის ბედი ჯადოსნური კვერთხის ერთი დარტყმით იცვლება. „ერთ მშვენიერ დილას სახელგანთქმულს გამომეღვიძა“, — დაწერს მოგვიანებით. ეს იყო სრულიად ზუსტი აღწერა მისი გარდაქმნისა. წინა საღამოს მისთვის ღონდონი უდაბნო იყო, ორი თუ სამი მეგობრით დასახლებული, მეორე დილით — ეს იყო ქალაქი „ათას ერთი ღამისა“, სავსე ელვარე სასახლეებით, ფართოდ რომ გაეღოთ კარი ახალგაზრდა სახელგანთქმული ინგლისელის წინაშე.

მაღალი საზოგადოება /ბაირონის თქმით, ოთხი ათასი კაცი, რომლებსაც მაშინ ღვიძავთ, როცა ყველა დანარჩენს სძინავს/ მიდრეკილია აღტაცებისა და ზიზღის სწრაფი მონაცვლეობისაკენ. ყოველ საღამო, დიდების ახალი ვარსკვლავი ელვისებური სიჩქარით თავის გზას გადის. თანაც ეს ის დრო იყო, როცა აღტაცება სჭირდებოდათ. საფრანგეთის რევოლუციამ და ბონაპარტმა ათასობით ახალგაზრდა ევროპელს გულში დიდი იმედები ჩაუსახა, მაგრამ ნაპოლეონმა ვერ გაამართლა. ინგლისში ცხოვრების სიცარიელის გრძნობა მძაფრად იგრძნობოდა: საზოგადოება გამოძდა სიამოვნებებით, რადგან იგი მეტისმეტად ადვილად ეძლეოდა; გაძდა სამხედრო პატივმოყვარეობებითაც, რადგან მეტისმეტად დიდხანს გაგრძელდა ომი, დაბოლოს, კონსერვატორთა მეტისმეტად დიდი ხნის ბატონობის გამო, გაძდა პოლიტიკური პატივმოყვარეობითაც.

უნიჭო ან მეტისმეტად მორიდებულმა პოეტებმა ვერ შეძლეს ამ იდუმალი იმედგაცრუების გამოხატვა. „ჩაილდ ჰაროლ-

დი“ იყო მოტყუებული თაობის ნაღვლიანი სკეპტიციზმის პირველი გამოძახილი. ბოლოს და ბოლოს, ხელოვნება შეეხო ცხოვრებას! ბოლოს და ბოლოს, ახალგაზრდა ინგლისელმა, მათმა თანამედროვემ, მკითხველის თანაზიარმა, მათ 1812 წლის ევროპა დაანახვა. ადამიანებს, ათეულობით წელი მატერიკის ცხოვრებას მონყვეტილნი რომ იყვნენ, ალბანეთში და სულიოტებთან მოგზაურობის აღწერა უფრო მომხიბლავი ერვენათ, ვიდრე ინდოეთში ან წყნარი ოკეანის კუნძულებზე მოგზაურობა. „ჩაილდ ჰაროლდის“ ავტორის პოლიტიკური შენიშვნები გაბედულებითა და სიახლით აღფრთოვანებას იწვევდა. ეს ზღვის პოემა გახლდათ და ვიკინგების შთამომავალნი, კონტინენტური ბლოკადით მატერიკიდან მონყვეტილნი, ზღვის მარილით გაჯერებულ ჰაერს ისუნთქავდნენ, რომლის უკმარისობის გრძნობაც უკვე გაუჩნდათ. კონსერვატორ-კრიტიკოსთა თავდასხმამ ბაირონის წარმატება უზრუნველყო. „კუორტერლი რევიუს“ პუბლიკაცია, რომელშიც ბაირონს ჰკიცხავდნენ იმისთვის, რომ ზიზღით გამოხატა სიძულვილი „დაქირავებული მკვლელების ხელობის“ მიმართ, სასაცილო ჩანდა: „შიშით ვეკითხებით საკუთარ თავს, — განა ასეთი უნდა იყოს სამეფო პერის შეხედულება ბრიტანეთის არმიასზე?“ საკმარისია, აგერ, უკვე ოცი წელია პოეტები კეთილგონიერების დაკანონებას ქადაგებენ. ქვეყნის ისტორიაში აუცილებლად დგება მომენტი, როცა ადამიანებს გულარხინი რუტინაც კი ჰქანცავთ. „ჩაილდ ჰაროლდი“ ზუსტად ამ დროს გამოჩნდა ინგლისის ცხოვრებაში.

არცთუ იშვიათად ხდება, როცა წარმატებული ნაწარმოების ავტორი პუბლიკას იმედს უცრუებს. ამჯერად, პირიქით მოხდა — ავტორი თავისი ქმნილების ღირსეული აღმოჩნდა. ის ძველი გვარეულობის შთამომავალი იყო და მაღალი წრე მადლიერი დარჩა, თავისი გენიით ეს კლასი რომ შეამკო. „ახალგაზრდა და ღამაზი; ლეგა-ცისფერი თვალები სიცოცხლით უბრწყინავდა გრძელი წამწამების ქვეშ...“. „სახის სიფერმკრთალე გამჭვირვალესავით ჩანდა... პირი, მომხიბლავი ქალის ბაგეს მიუგავდა, მგრძნობიარესა და კაპრიზულს“. „მისი ფიზიკური ნაკლიც კი მისდამი ინტერესს მხოლოდ აცხოველებდა. მისი

გმირის პირქუში ისტორია — მისი საკუთარი ცხოვრება იყო. ხომ ყველამ იცოდა, რომ ისიც, ჩაილდ ჰაროლდით, საბერძნეთსა და თურქეთში მოგზაურობიდან დაბრუნდა“. მას მიაწერდნენ ნიადაგ დაღვრემილობას, განმარტოებისაკენ მიდრეკილებას, ჩაილდის უბედურებებს. ნანარმოებში გრძნობის ხელოვნებამ რეალურის შთაბეჭდილება უნდა მოახდინოს. მაგრამ ეს შთაბეჭდილება უფრო ძლიერი და ბუნებრივია, თუ მკითხველი დარწმუნებულია, რომ ეს გრძნობა თვით ავტორისაა.

მთელი ქალაქი მხოლოდ ბაირონზე ლაპარაკობდა. თვალსაჩინო ადამიანები მის გასაცნობად საშუალებებს ეძებდნენ, სავიზიტო ბარათებს უგზავნიდნენ. სენტჯეიმს-სტრიტზე მდებარე სასტუმროსთან მოგროვილი კარეტები მოძრაობას აფერხებდნენ. გამომცემლობაში „ჩაილდ ჰაროლდის“ იმ ეგზემპლარს აჩვენებდნენ ყველას, რომელიც რეგენტის ქალიშვილმა, პრინცესა შარლოტამ ყდაში ჩასასმელად გამოგზავნა. თვით რეგენტმა ბაირონის გაცნობის სურვილი გამოთქვა და დიდხანს ესაუბრა მას პოეტებსა და პოეზიაზე. მაღალი საზოგადოების სადილებზე განუწყვეტლივ ისმოდა „ბაირ, 'ნ, ბაირ. 'ნ“. იმ დროში, ყველა სეზონს, აუცილებლად ჰყავდა თავისი პოლიტიკური, სამხედრო თუ ლიტერატურული „ლომი“, რომელიც ყველაზე და ყველაფერზე მბრძანებლობდა. 1812 წლის საღამოებზე ბაირონი ყველგან „ლომი“ იყო, რომელსაც მეტოქე არა ჰყავდა.

ქალები გულის ფანცქალით წარმოისახავდნენ ვრცელ სააბატოს, დანაშაულებრივ ვნებებსა და ჩაილდ ჰაროლდის მარმარილოსებრ გულს, მიუდგომელს, ამიტომაც განსაკუთრებულად სასურველს. მაშინვე შეტევაზე გადავიდოდნენ, მაგრამ ეშინოდათ და ტკბებოდნენ ამ შიშით. ლედი როსბერმა მასთან საუბრისას ისეთი გულისცემა იგრძნო, რომ ძლივსდა ახერხებდა პასუხის გაცემას. ბაირონი გრძნობდა, რა შთაბეჭდილებასაც ახდენდა და წარბშეკრული გამოხედვის ჰიპნოზის ძალის მოსინჯვას ცდილობდა. დალასმა ერთხელ მოისმინა, ხმამაღლა როგორ კითხულობდა ბაირონი თავის „ჩაილდ ჰაროლდს“. ეჭვი არ არის, საკუთარ თავში იმის აღმოჩენა უნდოდა, რითაც სხვები ასე იყვნენ აღფრთო-

ვანებულნი. „დარწმუნებული ვარ, — ნინასწარმეტყველებდა დალასი, — მისი ჭაბუკური მელანქოლია ახლა საბოლოოდ გაიფანტება“.

დალასი ცდებოდა. ეს მელანქოლია გმირის შეუვალი თვისება გახლდათ, რომლითაც ასე აღფრთოვანებული იყო პოემის მკითხველი და ბაირონი ამას გრძნობდა. იცოდა, სტუმრად იმისთვის ინვეცდნენ, რომ მასში ჩაილდ ჰაროლდი დაენახათ და ისიც სასტუმრო ოთახებში მოღუშული შედიოდა, ქედმაღალი და ცივი თავდაჭერილობით ნიღბავდა ბაირონების თანდაყოლილ გაუბედაობას. „ლორდი ბაირონი, — ნერდა ლედი მორგანი, — ცივია, ჩუმი და თავშეკავებული“. სასონარკვეთილების ჟამს ახლა უკვე აღარ ითვლიდა, როგორც ოდესღაც, ელიზაბეთ პიგოტის დროს: „ერთი, ორი, სამი, ოთხი, ხუთი, ექვსი, შვიდი...“, როცა რომელიღაც ბანოვანს წარუდგენდნენ. მაგრამ იმ მშრალ ტონში, რომელიც რამდენიმე ნაწყვეტ-ნაწყვეტად წარმოთქმულ სიტყვაში მჟღავნდებოდა, იფარებოდა მტანჯავი მღელვარება. ამ ახალ სამყაროში, გაცხოველებულსა და ფერადოვანში, მას ხანგრძლივი უყურადღებობის შემდეგ რომ ესალმებოდა, არც ნათესავი ჰყავდა და არც მეგობარი. როგორც ეტყობოდა, ეს ქალები და კაცები ბავშვობიდანვე იცნობდნენ ერთმანეთს, ერთმანეთს კნინობითი თუ ზედმეტსახელებით მიმართავდნენ. მათ შესახებ არაფერი იცოდა. ეშინოდა, თავისი მანერებით, კოჭლობით სასაცილო არ გამოჩენილიყო, ეს შიში მის მიმზიდველობას ისე ზრდიდა, რომ თვითონ აზრადაც არ მოსდიოდა. როცა სხვები ცეკვავდნენ, თვითონ, ხეიბარი ფეხის გამო, განზე იდგა მოოქრული კარის ნიშაში და თავისი გმირის ნამდვილ განსახიერებას წარმოადგენდა. ოდესღაც, ხომალდის გემბანზე მდგარი, ასე გასცქეროდა შორეულ ტალღებს.

მური ბაირონთან ხანმოკლე მეგობრობის დროს მიეჩვია მასში მხიარული ამხანაგი დაენახა, რომელსაც ბავშვივით სიცილის უნარი ჰქონდა და სცადა, სასაცილოდ აეგდო მისი ქედმაღლური, მოღუშული შესახედაობა. ბაირონი უარობდა, პოზა არ არისო. არა, ეს მართლაც არ იყო დაღვრემილობის ხელოვნური გამოხატულება, ის მართლა გულგატეხილი ადამი-

ანი გახლდათ. მხიარულება კი მხოლოდ გარეგნული მხარე იყო. ის უცხო კაცი იყო ამ მაღალ საზოგადოებაში. არნმუნებდნენ, ეს საზოგადოება უკვე დაიპყარო. მას ეჭვი ეპარებოდა. ძნელად დაიჯერა თავისი პოემის წარმატებაც. ჰობსაუზმა ხომ უხეში გულწრფელობით უთხრა:

— პოპის შემდეგ გასაკეთებელი აღარაფერია-ო.

ბაირონიც ამავე აზრისა იყო. გულის სიღრმეში ორივეს მიაჩნდა, რომ „ჩაილდ ჰაროლდის“ წარმატება აიხსნებოდა გმირის ავადმყოფური მწუხარებისადმი მკითხველის თანაგრძნობით. მალე ჯანსაღი აზრი გაიმარჯვებდა, ბაირონს მიატოვებდნენ და ისევ თავიანთ პოპს დაუბრუნდებოდნენ.

მაგრამ ბაირონული ციებ-ცხელება მთელი სეზონის განმავლობაში იზრდებოდა. „საუბრების, ცნობისმოყვარეობის, ენთუზიზმის საგანი ბოლო დროს — არც ესპანეთია, არც პორტუგალია, არც პატრიოტიზმი, არამედ ლორდი ბაირონია, — წერდა ჰერცოგინია დევონშირი, მაგიდაზე ყველას მისი წიგნი უდევს; ყველგან, სადაც უნდა გამოჩნდეს, ეფერებიან, უხვად ასხამენ ხოტბას და ცამდე აჰყავთ. ის ფერმკრთალია, ავადმყოფური შესახედაობის. ცუდი აგებულებისაა, მშვენიერი სახე კი აქვს. ერთი სიტყვით, ის — ერთადერთი სალაპარაკო თემაა. მამაკაცები მასზე ეჭვიანობენ, ქალები კი ერთმანეთზე“. მისი ნაცნობობის იშვიათი ბედნიერების მქონეთ — როჯერს, ტომ მურს, ლორდ ჰოლანდს — მოსვენება აღარ აქვთ, ევედრებიან, ბაირონი გაგვაცანიო. ერთი პატარა გოგონა, ელიზაბეთ ბარეტი სერიოზულად ოცნებობდა ბიჭურად გადაეცვა, სახლიდან გაპარულიყო და ლორდ ბაირონთან პაჟად დაეწყო სამსახური. მაღალი წრის საზოგადოების სადილებზე ქალები ცდილობდნენ ადგილები გაეცვალათ, მასთან ახლოს რომ მოხვედრილიყვნენ. როჯერსი იმ დიდგვაროვანი ქალების ეშმაკობებს დასცინოდა, მას რომ იწვევდნენ სადილად და სასხვათაშორისოდ დაურთავდნენ: „გევედრებით, არ შეგიძლიათ, ლორდი ბაირონიც მოიყვანოთ?“ გასაოცარი ბედია იმ საცოდავი ხეიბრისთვის, რამდენიმე წლის წინ, ნოტინგემში, ფრთხილად რომ მიჰქონდა ექიმ-შარლატანისთვის კათხა ლუდი.

ლედი კაროლინა ლემი, რომელიც მის ნახვას ესწრაფოდა, თუნდ მახინჯი ყოფილიყო, როგორც ეზოპე, მას ლედი უესტმორლანდთან შეხვდა. მიუახლოვდა, მის მშვენიერ სახეს შეხედა, წარბების თხელ რკალს, ხუჭუჭა თმას, აქა-იქ მნითური შეფერილობა კიდევ რომ შემორჩენოდა, ბაგის ოდნავ დაშვებულ კუთხეებს, წამის შემდეგ მისი რბილი ხმაც შემოესმა, ისეთი მელოდიური, რომ ბავშვები ამბობდნენ: „აი, ბატონი, რომელიც მუსიკასავით ლაპარაკობს“. ქალმა ამ გადამეტებულ თავაზიანობაში ამაცი, თითქმის გამომწვევი თვინიერება დაინახა, — შებრუნდა და გაშორდა. სალამოს კაროლინამ დღიურში ჩაიწერა: „ბოროტია და თანაც შეშლილი, რომელთანაც საქმის დაჭერა საშიშია“.

მეორე დღეს ქალი ჰოლანდ-ჰაუზში იყო, როცა ბაირონის მოსვლა გამოაცხადეს.

ერთმანეთს გააცნეს. ბაირონმა უთხრა:

— ჩვენ ამას წინათაც შეგვეძლო გაგვეცნო ერთმანეთი. ნება მომეცით, გავიგო, რატომ არ ისურვეთ?

ესაუბრებოდა და ცნობისმოყვარეობით აკვირდებოდა, ამ მისთვის ახალი ჯიშის, პატრიც ქალს. მაღალი, თხელი, დიდი ყავისფერდაკრული, მავედრებელი თვალები. ლამაზი? — არა, მაგრამ მომხიბლავი და ნაზი. ქალი თავშესაქცევ ამბებს ჰყვებოდა სასიამოვნო ხმით, ხელოვნური, ოდნავ წამლერებული, კიკინა, განელილი სიტყვებით, მათ წრეში რომ იყო მიღებული. ბაირონმა ნება ითხოვა სტუმრად გენვევითო. სალამოს დღიურში ბაირონის შესახებ ჩანაწერის პირველივე სიტყვების შემდეგ მიაწერა: „ეს მშვენიერი, ფერმკრთალი სახე ჩემი ბედისწერა იქნება“.

XVI

სიყვარული

არც იოსები ვარ, არც სციპიონი და შემოიძლია თამამად ვთქვა, რომ არც ერთი ქალი არ მიცდუნებია.

ბაირონი

ბოროტი? შეშლილი? რა სწრაფად ჩამოიყალიბა აზრი ამ ახალგაზრდა ქალმა. რა შეამჩნია, რომ ასეთი სწრაფი დასკვნა

გაკეთა? მწარე პასუხები? ღვარძლიანი ზიზლი? ტუჩების აგდებული მანჭვა? ნახევრად დაშვებული ქუთუთოებიდან მოუთმენლად და მრისხანედ მომზირალი თვალები? შეშლილი? ბოროტი? ის არც ერთი იყო და არც მეორე, მაგრამ მასთან საქმის დაჭერა სახიფათო რომ იყო, ეს კი მართალია. უპირველეს ყოვლისა, საეჭვო კაცი გახლდათ, — ღრმად გულდაკოდილი ადამიანი, რომელიც გამუდმებით სიფრთხილეს იჩენდა. ვერავითარი მერი ჩავორსი ვეღარ აიძულებდა ტანჯვას; ეგონა, ქალებს უკვე იცნობდა და ისიც იცოდა, როგორ მოქცეოდა მათ. მისთვის ნაზი გრძნობების გადმოღვრის დრო უკვე გავიდა; ამ ანგელოზურმა მოდგმამ სიმკაცრე ასწავლა და ამ გაკვეთილის გამოყენებას შეძლებს.

მელბურნ-ჰაუზში პირველი სტუმრობისას /ლედი კაროლინა დედამთილთან, ლედი მელბურნთან ცხოვრობდა/ იქ როჯერსი და მური დახვდნენ. კაროლინა ცხენით სეირნობიდან ახალი დაბრუნებული იყო და ტანსაცმელგამოუცვლელად იჯდა დივანზე. როცა ბაირონის მოსვლა მოახსენეს, წამოხტა და გაიქცა. როჯერსმა თქვა:

„— ლორდო ბაირონო, ბედნიერი კაცი ხართ. ლედი კაროლინა ჩვენთან გათხუპნილი იჯდა, თქვენი მოსვლა გაიგო თუ არა, წამოხტა და გამოსაპრანჭად გაიქცა“.

ბაირონმა ორივე მამაკაცის დანახვისას შუბლი შეიკრა. საერთოდ, თუ შეიძლება ამ ქალის ნახვა უცხო მონმეთა გარეშე? ქალმა იმავე დღეს სადილად მიიპატიჟა. ის მივიდა, და მალე, მელბურნ-ჰაუზში, მის გარდა, სხვას ვერავის ამჩნევდნენ.

მელბურნ-ჰაუზი ერთი ბრწყინვალე სახლი იყო მაშინდელ ლონდონში. ჰოლანდ-ჰაუზთან ერთად ვიგების ინტელექტუალურ ცენტრს წარმოადგენდა. ლემები, მელბურნელ პერებად ქცევის წყალობით, შედარებით ახალი საგვარეულო იყო, მაგრამ სრულიად ბუნებრივად, მალე დანიშაურდნენ, სახელიც მოიპოვეს და დიდებაც. XVIII საუკუნის დასაწყისში, ერთ-ერთმა ლემმა, განათლებით იურისტმა, ქონებაც იშოვა. მისმა ვაჟმა 1750 წელს მამული და ციხე-დარბაზი ბროკეტ-ჰოლი იყიდა. მილიონი ფუნტის ღირებულების მიწის სავარგულებისა და ნახევარი მილიონი წკრიალა

მონეტების მფლობელი, სამეფოს დაუნერეული კანონების თანახმად, ბარონეტად იქცა. ბარონეტი დაქორწინდა ელიზაბეთ მილბენკზე და პარლამენტის წევრობაც მოიპოვა. პრემიერ-მინისტრმა, რომელსაც არჩევნებში ბევრი ხმა სჭირდებოდა და ისიც იცოდა, როგორ შეეგროვებინა ეს ხმები, ბარონეტი ლორდ მელბურნად აქცია. მერე, წესიერების დაცვის დიდი ხელოვნება და ჭკუის გამოჩენა დაეხმარა ლედი მელბურნს, „სახიფათო კავშირების“ გმირი ქალების მსგავსად, ყოველგვარი ხმაურის გარეშე, მღელვარედ ეცხოვრა, პრინცი უელსელი მოეხიბლა და ლონდონი დაეპყრო.

მელბურნებს ორი ვაჟი ჰყავდათ. მამას უფროსი უფრო უყვარდა, რომელიც მას ჰგავდა, დედას კი უმცროსი, რომელიც ლორდ ეგრემონტს აგონებდა. ათამამებდა და აფუჭებდა; უდისციპლინოდ იზრდებოდა, უჩვეულო მფლანგველობისა და აბსოლუტურ მორალურ „თავისუფლებაში“. მამის მიერ უგულვებელყოფილი, რომელიც შინ დაუპატიჟებელი სტუმარივით იყო, თავხედ, აზრიან და გარყვნილ ახალგაზრდად ჩამოყალიბდა. 1805 წელს კაროლინა პონსონბზე იქორწინა, ლედი და ლორდ ბესბოროუების ქალიშვილზე (იმაზე, ახლა ლორდ ბაირონს რომ გაეცნო).

სიყვარულით ქორწინება და საკმაოდ გაბედულიც. კაროლინა მომხიბლავი ქალი იყო, მაგრამ ძალზე სახიფათო. დედამისმა, ლედი ბესბოროუმ, ქალიშვილის დაბადებამდე ცოტა ადრე, ნერვული დაავადება გადაიტანა და შვილის აღზრდა თვითონ ვერ შეძლო, გოგონა დეიდას, ჯორჯიანას, ჰერცოგინია დევონშირსკას ჩააბარა. ჰერცოგინია მას ისე უვლიდა, როგორც თავის შვილებს — მისი აღზრდა მსახურს მიანდო. ფუფუნებასა და უნესრიგობაში აღზრდილი გოგონა, რომელიც „ვერცხლის ჭურჭლიდან ჭამდა, რისთვისაც თვითონ უწევდა სამზარეულოში მოგზაურობა“, დარწმუნებული იყო, რომ ამ ქვეყანაზე მხოლოდ ჰერცოგები, მარკიზები და ლარბები არსებობდნენ. „წარმოდგენა არა გვქონდა, თუ პური და კარაქი ადამიანის ხელით იქმნებოდა; არასოდეს გვიფიქრია, ჩვენს სახლში ეს ყველაფერი საიდან ხვდებოდა. გვეგონა, ცხენებს ხორციით კვებავდნენ. ათი

ნლისამ წერაც არ ვიცოდი; არც სწორი კითხვა ვიცოდი, მაგრამ ლექსებს მაინც ვწერდი და ყველა აღტაცებული იყო. მე კი ყველაზე დიდ სიამოვნებას ჩემი ძალის გაბანვა მანიჭებდა, დეზების გაპრიალება და ცხენის შეკაზმვა“. ასეთი აღზრდის შედეგი ექიმებს აშინებდა: „ლედი კაროლინა ჟინიანი ბავშვი იყო, ადვილად ბრაზდებოდა და ისე მოულოდნელად ეცვლებოდა განწყობილება, რომ ზოგჯერ ეშინოდათ კიდევ მისი გონებრივი მდგომარეობისა“. თხუთმეტ წლამდე მისთვის არაფერი უსწავლებიათ. მერე მოულოდნელად ბერძნულის, ლათინურისა და მუსიკის შესწავლა დაიწყო, ალაპარაკდა ფრანგულად, იტალიურად, გაიტაცა მხატვრობამ, თამაშობდა სპექტაკლებში, ხატავდა, წერდა და რამდენიმე წელში ლონდონის ყველაზე საინტერესო გოგონად იქცა.

ეზიზღებოდა ყოველგვარი „პირობითობა“. თავის წერილებს რიცხვის მაგივრად ასე აწერდა: „უფალმა იცის, რომელი დღეა“. ძმას წიგნს უგზავნიდა და თან ირწმუნებოდა, მისი მისამართი არ ვიცის. თავისი შთაბეჭდილებებითა და განცდებით იყო სახელგანთქმული. ბიძაშვილმა ჰარიეტ კავენდიშმა, ლონდონში მიიპატიჟა ბენჟამენ კონსტანის სიტყვის მოსასმენად. „კაროლინას სიტყვის მოსასმენად მოსვლა ვთხოვე, რადგან ვიცი, ატირდება და სენსაცია მოხდება“, — განაცხადა ჰარიეტმა. ყველას აღტაცებას ჰგვრიდა მისი გასაოცარი უნარი — შექსპირული ფერიიდან, — მელანქოლიიდან მხიარულებაში, ძალდაუტანებელი ხუმრობიდან — პოეტურ გარინდებაში გადასვლისა. თავყანისმცემლები არიელს,¹⁰³ სილფიდეს¹⁰⁴ უწოდებდნენ და აღტაცებული იყვნენ ამ მომხიბლავი და გაუნონასწორებელი ქალით; უფრო დახვეწილი ადამიანები ამბობდნენ: ცოტა მანერულობა აფუჭებსო; ქალები არაბუნებრივად მიიჩნევდნენ, პოზიორიაო, მხოლოდ იმაზე ფიქრობს, ირგვლივ მყოფნი როგორ

გავაოცო.

თავის მომავალ ქმარს, ვილიამ ლემს,¹⁰⁵ მაშინ შეხვდა, როცა ცამეტი წლისა იყო, ვილიამი კი ცხრამეტისა. გოგონას უფრო ადრე მისი ლექსები ჰქონდა წაკითხული და გაცნობის „დაუოკებელი სურვილი“ გაუჩნდა. კაროლინამ დაინახა თუ არა, მაშინვე შეუყვარდა ეს თვალეზრილა ბიჭი, რომელსაც დენდის მანერები და აგდებული იერი ჰქონდა, რაც ძალიან უხდებოდა. ბიჭსაც მოეწონა: „დევონშირ-ჰაუზის ყველა გოგოებიდან, მხოლოდ ის მჭირდება“, — განაცხადა ვილიამ ლემმა. ამ დღიდან გადაწყვიტა, რომ კაროლინას ცოლად მოიყვანდა. გოგონა დიდხანს უარობდა. „ვალმერთებდი, — გამოოცდა მერე კაროლინა, — მაგრამ ვიცოდი, საშინელი არსება ვიყავი და მისი გაუბედურება არ მინდოდა“. ბიჭიც უდრეკად ეძალებოდა და 1805 წელს გაუმართლა კიდევ.

ქორწინების დღეს კაროლინა უჩვეულოდ მომხიბლავი იყო, უჩვეულოდაც ნერვიულობდა; ეპისკოპოსზეც გაბრაზდა, ჯვარს რომ სწერდა, საქორწინო კაბა გახსია, გულიც შეიღონა, კარეტაში გადაიყვანეს და დაანვინეს. უცნაური დასაწყისია, მაგრამ მის მომხიბლავ ქმარს ეტყობა ამ ცვალებადი ხასიათის ქალის გუნების გაფუჭება მოსწონდა და სიამოვნებით განაგრძობდა მასთან კინკლაობას. ვილიამ ლემს მორალი ეზიზღებოდა: „მოსაწყენი და ცუდი ტონია. შეიძლება მართალი არა ვარ, — ამბობდა ის, — მაგრამ უმცირეს სინანულსაც არ ვიგრძნობ, არც სინდისის ქენჯნას იმ საათებისთვის, რამაც ჭეშმარიტი სიამოვნება მარგუნა, სიგიჟე იქნებოდა ეს თუ გარყვნილება“. ლედი მელბურნი, გამოცდილი ქალი, თავისი ვაჟის გრძობებსაც იზიარებდა და მორალზე მის შეხედულებებსაც. ცხადია, ქალს შეუძლია ყველაფერი ჩაიდინოს დაუსჯელად, მან ეს დაამტკიცა კიდევ, მაგრამ ყველაფერი დამოკიდებულია იმაზე, როგორ გააკეთებ. არ მოსწონდა ასე ღიად, ყველას დასანახად მისი რძალი რომ კეკლუცობდა, არც ის მეტისმეტად გამოხატული სიხარული,

103. არიელი — /ებრ. „უფლის ლომი“/, უმანკოების დამცველ ანგელოზადაც ითვლებოდა, უფრო გვიან წყლის სულია.

104. ლამაზი, ჰაეროვანი ქალი. მსუბუქი მოძრავი არსებები, რომლებიც ჰაერის სტიქიას განასახიერებდნენ. ჰაერის სული.

105. ვილიამ ლემი — ლორდი ლემი, მერე ლორდი მელბურნი, მოგვიანებით ინგლისის პრემიერ-მინისტრი გახდა.

როცა სერ გოდფრიდ უებსტერის არმიყობას იღებდა. ვილიამი იცინოდა, კაროლინა კი უფრო მეტ სისულელეებს სჩადიოდა.

ლედი მელბურნი, რომელიც მთელი თავისი ხანგრძლივი ცხოვრების მანძილზე, მოქმედების სრულ თავისუფლებას წარმატებით უთავსებდა რესპექტაბელურობას, ცდილობდა, ტიტანებისთვის¹⁰⁶ ჩაენერგა მაღალი საზოგადოების სიბრძნის კანონები. ისინი ერთმანეთს შეეჯახნენ — მონიფული, მაგრამ თავშენახული „ქალი, ნათელი, ალესილი ირონიული გონებითა“ და ფეერიული რძალი, რომელიც დახვეწილი ალერსით უხსნიდა თავის „ძვირფას, საყვარელ ლედი მელბურნს“, რომ მისი ქცევა მისი ქმრის ქცევის შედეგია. ვილიამი კი მას ჩუმჩუმელასა და ცრუპენტელას ეძახდა, თვალთმაქციაო, ამასაც ამბობდა, და იმით ერთობოდა, რომ ისეთ რამეებს ასწავლიდა, ცხოვრებაში არ გაეგო კაროლინას. ბოლოს ქალმა იფიქრა, ყველაფერი ნებადართულიაო. უცნაური კი იყო, თვით ვილიამი ჩანდა უბედური, თუმცა ცდილობდა ეს არავის შეემჩნია. რა უნდოდა? კაროლინა მისთვის დამახასიათებელი სიმსუბუქით, ოდნავ ნალველდაკრული მხიარული გულღიაობით ეხვეწებოდა, ჩვენს ოჯახურ ცხოვრებაზე იზრუნეო. „ასე მგონია, ძვირფასო ვილიამ, ეს ერთი ხანია, ერთმანეთის მიმართ აუტანელი დამოკიდებულებები გვაქვს... გპირდები, დილდობით ჩუმი ვიყო, სადილის შემდეგ მხიარული, მეგობრული, მამაცი, როგორც გმირი ქალი და ყველა უბედურებებს მთის ვეფხვივით შემართული შევხვდე... ოღონდ თქვენ უნდა მითხრათ: „მეტი იფიქრეთ და ნაკლები იდავეთ“. — ქმარი იმით დაკმაყოფილდა, რომ დღიურში ჩაიწერა: „ადრე, როცა ვხედავდი ცოლ-ქმარი ცუდად ცხოვრობდა ან შვილები იყვნენ აუტანელნი, ქმარსა და მამას ვკიცხავდი. მას შემდეგ, რაც ცოლი შევირთე, მივხვდი, რომ ნაადრევი და დაუფიქრებელი აზრები მქონდა“. ასეთი იყო ცოლ-ქმრის ცხოვრება, სანახევროდ დანგრეული უკვე, როცა ეს გულგატეხილი ქალი ლორდ ბაირონს ხვდება და მასთან აბამს მეგობრულ კავშირებს.

106. ბერძნული ღმერთების ურანოსის /ცის/ და გეას /მინის/ შვილები.

გამიჯნურებული აბატის, მისთვის ახალი როლი უფრო მეტად მოსწონდა, ვიდრე საკუთარ თავს უტყდებოდა. ისიც მოსწონდა, დილის თერთმეტ საათზე რომ მიდიოდა და მთელ დღეს ქალის ბუდუარში ატარებდა, მის წერილებს კითხულობდა, მის შვილებს ეფერებოდა, ტანსაცმელს ურჩევდა, იმ დღეს რა ეტარებინა. პირველ კვირებში მეგობრობა მელბურნ-ჰაუზში პლატონურ ხასიათს ატარებდა; ბაირონი „თავისი დაბალი, სასიამოვნო ხმით ზანტად ჰყვებოდა რალაცას“, თან მის მუხლებზე მჯდარ კაროლინას გამხდარ, უმოძრაო თვალებიან, პატარა ბიჭს აქანავებდა, რომელიც თითქოსდა „ამქვეყნისა არ იყო“. ბაირონმა კარგად იცოდა, რომ ქალს სურდა მასში ბაირონისებური პიროვნება დაენახა და არა ბაირონი; ისიც უყვებოდა იმ წყევლაზე, მის საგვარეულოს რომ დაატყდა თავს, უყვებოდა გორდონებზე, ავლორდზე, სიკვდილზე, რომელმაც ხელიდან გამოაცალა ყველა, ვინც მას უყვარდა, უყვებოდა დედისა და მეგობრების დაღუპვაზე, რომლებიც ერთ თვეში დაიხოცნენ, ასევე თავის მარმარილოსებრ გულზე და აღმოსავლელ ლამაზმანებზე. კაროლინა სუნთქვაშეკრული უსმენდა და ფიქრობდა, როგორ არ ჰგავდა იგი ვილიამ ლემს და თანაც რა ლამაზი იყო.

უყვარდა კი ეს ქალი? მოგვიანებით იტყვის, არაო. ეს ქალი „მისი გემოვნების“ არ იყო. როგორი დახვეწილიც უნდა ყოფილიყო მისი სხეული, მაინც მეტისმეტად გამხდარი იყო იმისთვის, რომ ჭეშმარიტად მშვენიერი ყოფილიყო, და არც ქურციკის თვალები ჰქონდა, არც „მფრთხალი ანტილოპასი“ და არც ის სინატიფე პერისა, ბავშვობიდანვე რომ ეძებდა ბაირონი. მაგრამ ქალი „უსაზღვრო სიმკვირცხლის“ მფლობელი იყო და თუ სიამაყესაც ოდნავ მხედველობაში მივიღებთ, — რომ მელბურნ-ჰოლში შინაურ ადამიანად ექცია ბაირონი, იმ ახალგაზრდა კაცისათვის ამაზე სასიამოვნო რაღა უნდა ყოფილიყო, რომელსაც ორი კვირის წინ მხოლოდ რამდენიმე მეგობარი ჰყავდა. ცხადია, ცდუნება დიდი იყო, იმ გრძობას აპყობოდა, რომელიც ქალში ასე ძლიერი ჩანდა. დალასმა ერთხელ ბაირონთან მაქმანებლა და აბრეშუმში გამონყოფილი პაჟი ნახა და ლორდიც ისე-

თი გულისყურიანი იყო, თითქოს მთელ თავის ფიქრებსა და დროს ლედი კაროლინას წერილების კითხვასა და მათზე პასუხების გაცემას უძღვნიდა. კეთილმა დალასმა თავის მოვალეობადაც კი ჩათვალა, ამ საზოგადოებისგან დაეცვა, ასე სახიფათო რომ იყო სათნო ადამიანებისთვის, იმ ქალისგან დაეცვა, რომელზეც ყველა ლაპარაკობდა, შეშლილიაო.

არისტოკრატული საზოგადოება, რომელშიც ასე წარმატებით შედგა ფეხი და რომელმაც ჯერ კიდევ შემოინახა XVIII საუკუნის ზნე-ჩვეულებები, მგრძობიარე საზოგადოება იყო და არა სანტიმენტალური. მას ის ბაირონი კი არ მოსწონდა, სადღაც მისი სულის სიღრმეში რომ ცხოვრობდა, არამედ ბაირონი სარკასტული, გულგატეხილი, უბედურ გარემოებათა წყალობით რომ ჩამოყალიბდა. პროზაში იგი მაღამ დე მერტიელს, მოხუცი ლედი მელბურნის ტონს ამჯობინებდა მისი რძლის რომანტიკულ ტონს. ლედი კაროლინა ხშირად აღიზიანებდა, ლედი მელბურნი ცოტა აშინებდა და ხიბლავდა იმ ძალდაუტანებლობით, რასაც თვითონ იშვიათად აღწევდა. სატრფიალო სკეპტიციზმისადმი დამოკიდებულებაში ლედი მელბურნი ისეთივე როლს თამაშობდა მის ცხოვრებაში, როგორც მეტიუზმა ითამაშა კემბრიჯში, რელიგიური სკეპტიციზმისკენ რომ უბიძგა.

„ლედი მელბურნი, რომელიც შეიძლება და ჩემი დედა ყოფილიყო, ცნობისმოყვარეობას მიღვიძებდა. ასეთი ცნობისმოყვარეობა ცოტა ახალგაზრდა ქალს თუ შეუძლია შთამინერგოს. მომხიბლავი ადამიანი გახლდათ — თავისებური, თანამედროვე ასპაზია,¹⁰⁷ რომელშიც ენერგიული მამაკაცური გონება ქალის სინატიფესა და სინაზესთან იყო შერწყმული. ხშირად ვფიქრობდი, ლედი მელბურნი ოდნავ ახალგაზრდა რომ ყოფილიყო, უთუოდ თავბრუს დამახვევდა“. — ლედი მელბურნის შემდეგ ოჯახში ყველაზე ძალიან კაროლინას ქმარი ვილიამ ლემი მოსწონდა, „ჩემზე აღმატებული, — ამბობდა, — როგორც ჰიპერიონი¹⁰⁸ სატ-

107. ასპაზია /დაახლ. 470 წ. ჩვენს ერამდე/ — სილამაზითა და გონებით განთქმული ბერძენი ქალი. მის სახლში იკრიბებოდნენ მხატვრები და პოეტები.

108. ტიტანი, ურანოსისა და გეას შვილი.

ირზე“¹⁰⁹. განა ღირდა, ამ ჭკვიანი და ძლიერი ადამიანის მოტყუება, რომელიც ნდობით გინვდის ხელს? ქალების გამცემლობა ბაირონს თავზარს სცემდა.

ის ხშირად იჩენდა ლედი კაროლინასადმი გაუგებარ სიმკაცრეს; ერთხელ, გაზაფხულზე, პირველი ვარდი და პირველი მიხაკი მიაართვა:

„— გავიგე, თქვენო ბრწყინვალეებავ, — უთხრა ირონიულად, — ყველაფერი ახალი და იშვიათი გყვარებითა — მხოლოდ ერთი ნამით“.

ქალმა რაღაც გასაოცარ არშიაშემოვლებულ ქალადზე დაწერილი წერილით უპასუხა, კუთხეები ნიჟარებით რომ ჰქონდა და შეკრული. წერილი გულშემძვრელი და იმავდროულად გამაღიზიანებელი იყო — ნაზი, მორჩილი ტონი მიკიბულ-მოკიბულ სტილში იკარგებოდა. საკუთარ თავს მხესუმზირის ყვავილს ადარებდა, ერთხელ რომ ნახა „და მის ბრწყინვალეებაში აღმოაჩინა შუქმფინარი მზე ღვთაებრივი სილამაზისა, ერთ ნამს რომ გააცისკროვნა იგი და მას შემდეგ აღარ ძალუძს ნაკლებ მშვენიერი, თაყვანისცემისა და გაღმერთების ღირსად გაიხადოს“. ამას თავდამცირებაა: ბაირონს უყვარდა, როცა ქალები მას ისე ექცეოდნენ, „როგორც საყვარელ და ჟინიან დას“ და არა, როგორც ბატონს. ქალთა ორ უკიდურეს ტიპს აღიარებდა: „უმშვენიერეს იდეალს“ მორცხვი, უმანკო ქალისას, თვითონვე რომ შექმნა მერი ჩავორსისგან, რომელიც მის წარმოსახვაში კვლავ განაგრძობდა სიცოცხლეს და ბავშვური მოგონებებიდან მარგარეტ პარკერის, მხიარული მეგობრის განსახიერებას. გაბედული ქალი, შეყვარებული, იმავე დროს სიყვარულსაც რომ მოითხოვდა, ბაირონის თვალში ზრდილობის წესების დამრღვევი იყო. როგორც ოდესღაც სამართლიანად შეამჩნია ლედი სტანჰოპმა, ის ვერ ხვდებოდა სხვა ადამიანების გრძობებს. არც სურდა მათი გაგება. ლედი კაროლინას მგზნებარე წინადადებები მისთვის იყო მხოლოდ დამლელი ფრაზები და უხეში ხმაური, რომელიც ახშობდა მუსიკას, მისი სულის სიღრმეში რომ ისმოდა. მას სიმსუბუ-

109. ბერძნულ მითოლოგიაში ღვინისა და მხიარულების ღმერთის დიონისეს მსლებელი ავხორცი არსება.

ქე სჭირდებოდა, ძალდაუტანებლობა, მხიარული ფუქსავატობის მოუხელთებელ ნაღველთან შეერთებული; თაყვანისცემის კავშირები კი იზიდავდა, მაგრამ იღლებოდა და ზურგს აქცევდა.

ლედი კაროლინას შეეძლო უმშვენიერესი წერილი მიეწერა ქმრისთვის, რომელიც აღარ უყვარდა, მაგრამ ბაირონთან გასაგზავნი წერილის წერას შეუდგებოდა თუ არა, მაშინვე ძნელად დასაძლევია პათოსი იპყრობდა. უნდოდა მისი გული მოეგო და გადაწყვიტა საზოგადოებისთვის წარედგინა იგი. აწყობდა დიდ მიღებებს, პატიჟებდა ლონდონის ყველაზე ლამაზ და ყველაზე საინტერესო ქალებს. მაგრამ სალონური ლაყბობები ყარობს ქანცავდა, რომელიც ჯერ კიდევ ექვსი თვის წინ ნიუსტედიდან, დივანზე წამოგორებული, ყალიონს ეწეოდა და აკროპოლს ხედავდა; მაშინ ჩაიწერა სწორედ: „რაც გნებავთ ის, ოღონდ დიდიდან საღამომდე ნუ მაუღლებინებთ ამ წყეულ ზმნას — „მონყენილობა“. ახლა კი უკვე თავის დაკარგულ მარტოობაზე ნაღველიანად ფიქრობდა.

ამასობაში, ერთი პატარა, გონიერი გოგონა ყურადღებით აკვირდებოდა. ის ლედი მეღბურნის პროვინციელი ნათესავი ანა-იზაბელა მიღბენკი/რომელსაც ყველა ანაბელას ეძახდა/ გახლდათ; განათლებული და მორწმუნე ქალიშვილი ლონდონში ჩამოსვლისას სიძულვილის გარეშე როდი აკვირდებოდა დედაქალაქის ცხოვრებასა და თავის შემოიღბენკის, კაროლინას. 24 მარტს დღიურში ჩაიწერა: „დავამთავრე ლორდ ბაირონის „ჩაილდ ჰაროლდი“; ამ ნაწარმოების ზოგიერთი სიმღერა მაღალი პოეტური სტილით გამოირჩევა“. 25-ში მეღბურნ-ჰოლში დილის მიღებაზე მიიწვიეს. იქ იყო მომხიბლავი ლედი ჯერსეი, რომელიც განუწყვეტლივ ლაყბობდა და სამკაულებს აჟღარუნებდა, ნითურთმიანი მიმზიდველი მისის ელფინსტონი და ქალაქში აღიარებული ოციოდე კიდევ სხვა ლამაზმანი. ერთი მღეროდა. ანაბელა მიღბენკს მოეჩვენა, რომ ამ ქალებსა და კაცებს ისეთი სახე ჰქონდათ, თითქოს მოვალეობის გამო სხედანო. კარო ლემმა ბაირონი დაანახვა. ანაბელას ამპარტავნად მოეჩვენა; იმისი ბაგე აქაურობისადმი განუზომელ ზიზლს გამოხატავდა. გოგონამ იფიქრა, არც ტყუის, ესენი რომ სძულს, ეს ცარიე-

ლი გართობაო. ანაბელამ იმ დღეს ბაირონის გაცნობა არ ისურვა, რადგან ყველა ქალი უაზროდ აწყებოდა ლორდს. „რამდენიმე დღის შემდეგ ისევ შეხვდა, მორცხვი და გაუბედავი ერვენა და მისი ალაპარაკება გადაწყვიტა“. ბაირონმა უთხრა, „გაოცებულია, რომ ანაბელას არ ეზიზღება ეს საზოგადოება, სადაც ერთი კაციც არ მოიძებნება, რომელსაც სახლში დაბრუნებულს, გამბედაობა ეყოფა საკუთარ თავში ჩაიხედოს“-ო.

ანაბელას ეს წინადადება მოეწონა, რადგან იმას პასუხობდა, რასაც თვითონ გრძნობდა. ბაირონი გულწრფელი იყო. ამ აურზაურში, რომელზეც არას თქმისთვის ვაჟკაცობა არ ჰყოფნიდა, ნაღველიანად იმ სხვა ბაირონს იხსენებდა, ნიუსტედის ბინადარ ფიქრიან ბაირონს. მაგრამ ამ პატარა უცნობ ქალს რატომ ეუბნება იმას, რასაც არავის უმხელს? ამ ქალში რალაც უჩვეულო იყო. სახის ნორჩი ფერი, მრგვალი, ვარდისფერი ლოყები; არცთუ მაღალი, მაგრამ მშვენივრად განყობილი. როცა გოგონა სასტუმრო ოთახში შევიდა, ბაირონმა მურს ჰკითხა, რომელიმე ქალბატონის თანმხლები ხომ არ არისო.

— არა, — უპასუხა მურმა ხმაღანეით, — ეგ მდიდარი მემკვიდრეა, ცოლად უნდა მოიყვანო და გადაარჩინო ნიუსტედი.

კაროლინა ლემთან საუბარში აღტაცებით ილაპარაკა მის მიღბენკზე, ორ ბიძაშვილს შორის კაროლინასთვის ძალზე არასასიამოვნო პარალელი გაავლო. ქალმა მორჩილად მიიღო მისი შემოტევა. საკმარისი იყო ბაირონს ეთქვა ცხოვრების ასეთ წესს არ ვინწონებო, ამ ხალხმრავალ თავყრილობებსო, განსაკუთრებით კი ცეკვებსო/ძველისძველი სიძულვილი, ჯერ კიდევ ჭაბუკობის წლებიდან/, რომ ვალსები და კადრილები იმნამსვე გაქრებოდა მეღბურნ-ჰოლიდან. ბაირონმა სთხოვა, ვალსი აღარ იცეკვოო. ქალმა დაუჯერა. შეყვარებული, მორჩილი მთლიანად ბაირონის მბრძანებლობის ქვეშ იყო მოქცეული. ქალი სასონარკვეთილ და უგუნურ წერილებს სწერდა, არა მარტო სიყვარულს სთავაზობდა, არამედ თავის ძვირფასეულობასაც, თუ ფული დასჭირდებოდა.

კაროლინას საუბედუროდ, ლედი ბესბოროუმ ამ მაკომპრომეტირებელ სტუმარს უთხრა, მიუხედავად ყველაფრისა,

კაროლინას არ უყვარხართ და მხოლოდ თავბრუს გახვევით. ბაირონმა არ უპასუხა, მაგრამ გადანწყვიტა, უკან არ დაეხია და ერთი კვირის შემდეგ ქალი მისი საყვარელი გახდა.

სრულიად გულგრილად დაეუფლა. ყოვლად საზიზღარი, მკაცრი საყვარელი იყო, თავის სატრფოს ყოველგვარი ილუზიის გარეშე ხედავდა, იმ დაუნდობელი და ყოვლის განმჭვრეტი რეალიზმით, რომელიც ბუნებრივი ფორმა გახლდათ მისი განსჯებისა, მაშინ, როცა შეყვარებული არ იყო. „ერთი ქალიც არ შემხვედრია ისეთი გასაოცარი, ისეთი სასიამოვნო ნიჭის, როგორც თქვენ ბრძანდებით. ყველა იმ ქალს, სამნუხაროდ, ერთი რამ აერთიანებთ — ჯანსაღი აზროვნების სრული არქონა... თქვენი გული, ჩემო საცოდავო კარო /ასეთი პატარა ვულკანი!/, თავის ლავას თქვენს ძარღვებში აფრქვევს... მუდამ მიმაჩნდა, რომ ყველაზე გონებამახვილი, ყველაზე სასიამოვნო, ყველაზე შეუსაბამო, ყველაზე ძვირფასი, ყველაზე მღელვარე, ყველაზე სახიფათო, ყველაზე მომაჯადოებელი არსება ხართ ამ ქვეყანაზე... არაფერს ვიტყვი სილამაზეზე, ცუდი მსაჯული ვარ, მაგრამ ჩვენი ლამაზმანები ფერმკრთალდებიან, როცა თქვენ გვერდით არიან, მაშასადამე, ლამაზი ხართ ჭეშმარიტად ან უფრო მეტი სხვა რაღაც“. — ფრიად თავშეკავებული კომპლიმენტი. კაროლინა ნაღვლიანად იტყოდა ხოლმე: „რცხვენია, რომ ვუყვარდე, რადგან საკმაოდ ლამაზი არა ვარ“. მას ამ თავისებური ქალის ის თვისებებიც არ მოსწონდა, სხვებში აღფრთოვანებას რომ იწვევდა; კითხვით მონამღული მისი წარმოსახვა ისეთი სიყვარულის ძებნას აიძულებდა, რომანებში ამოკითხულს რომ ჰგავდა. პოეტის მიზიდვას პოეტების ციტირებით ცდილობდა. ბაირონი უგულისყუროდ უსმენდა თავისი მიჯნურის ბერძენ თუ ლათინ ავტორთა ციტირებას, მაღალი წრის ანექლოტებს და ენსლის „ცისკრის ვარსკვლავის“ ფიქრიანი სინაზე ან აღმოსავლელი ქალების მღუმარება ახსენდებოდა.

თუ ბაირონი ერთ დღეს არ გამოჩნდებოდა, კაროლინა პაჟს უგზავნიდა, სადა ხარო, პაჟები კი ქალს ბევრი ჰყავდა. ზოგჯერ თვითონაც ჩაიცვამდა პაჟის ტანსაცმელს

და მასთან თავისივე წერილი მიჰქონდა. ეს ექსცენტრულობა ბაირონს თავზარს სცემდა. კაროლინა მის კამერდინერ ფლეტჩერს დაუმეგობრდა, წერილებს სწერდა, ევედრებოდა, ბაირონის ოთახში შემისვლიო. თუ მოხდებოდა და კაროლინა იმ მეჯლისზე მიწვეული არ იყო, რომელსაც ბაირონი ესწრებოდა, არც ერიდებოდა, არც რცხვენოდა, იდგა და ელოდა ქუჩაში. „ჩვენი პატარა მეგობარი, კარო ვილიამი, — წერდა ჰერცოგინია დევონშირსკა, — მისი გულისთვის ათას გაუფრთხილებლობას იჩენს. ბოლოს და ბოლოს, ბაირონი ისევ ნაქსოსში მიემგზავრება და ქმრებს შეეძლება მშვიდად იძინონ. არ გამიკვირდება, კარო ვილიამი უკან რომ გაჰყვეს, ისეთი უგნური და გაუფრთხილებელია“.

ამ მიამიტურ თავყვანისცემას ბაირონის გული უნდა შეეძრა, პირიქით კი იყო, — აღიზიანებდა; ეგონა, სასაცილოდ გამოვიყურებო და, რაც ყველაზე უცნაური იყო, წყევლიდა იმ სიყვარულს, რომლის ობიექტიც თვითონ იყო. ბიბლიით ნასაზრდოები მისი კალვინისტური წარმოდგენით: ლედი კაროლინა „მრუში“ ქალი იყო.

„ნაპოლეონივით, მუდამ დიდი ზიზღი მქონდა ქალებისა. — წერდა ბაირონი, — და ეს გრძნობა უცაბედად კი არ ჩამომყალიბებია, არამედ ჩემი საბედისწერო გამოცდილების შედეგია. მართალია, ჩემს ნაწარმოებებში ამ სქესის განდიდების ტენდენცია არის. ჩემი წარმოსახვა მუდამ ისწრაფვოდა ქალისთვის მშვენიერი იდეალის თვისებები მიმინიჭებინა, მაგრამ იმიტომ, რომ მე, როგორც მხატვარი ან მოქანდაკე, გამოვხატავ მათ არა ისეთს, როგორებიც არიან, არამედ როგორებიც უნდა იყვნენ. ამ მხრივ თურქები და აღმოსავლეთის სხვა ხალხები ჩვენზე გაცილებით უკეთ იქცევიან. ისინი კანონით გათვალისწინებული უფლებების ქვეშ ჰყავთ მოქცეული და გაცილებით უფრო ბედნიერად გრძნობენ თავს. მიეცით ქალს სარკე, რამდენიმე კანფეტი და ის კმაყოფილი იქნება“.

მაგრამ ვილიამ ლემი თურქი არ იყო და მისი დღიურებიც უფრო და უფრო მელანქოლიური ხდებოდა:

„ქორწინებაში საშინელება ის გახლავთ, რომ გარკვეული არასოდეს არაფერი არ

არის. ცოლების აზრი იმის მიხედვით იცვლება, თუ რას ამბობენ მაღალ საზოგადოებაში მის ქმარზე, და რაღაც ყველაზე ბანალური შენიშვნაც კი ბედს წყვეტს. ქორწინება მამაკაცს საზოგადოებაში თავდაცვით მდგომარეობაში აყენებს, მაშინ როცა ადრე თავდამსხმელის უპირატესობით სარგებლობდა“.

ლედი ბესბოროუ ახლა უკვე მეტად იყო საქმეში ჩახედული და სიძეზე ნაკლებად როდი სტკიოდა გული. ახალგაზრდობაში არც მას აკლდა ბობოქარი დღეები და ლორდ გრანვილთან ურთიერთობამ ხომ თავის დროზე ჭეჭა-ქუხილი ატეხა, მაგრამ იქამდე არასოდეს მისულა, სადამდეც მისი ქალიშვილი — მეეტლეს ფორმა გადაეცვა, რათა მოულოდნელად თავზე დასდგომოდა მიჯნურს, ეთვალთვალა ან წვიმის ქვეშ იმ სახლის შესასვლელთან მდგარიყო, სადაც მეჯლისი იყო გამართული. სასონარკვეთილებაში ჩავარდნილმა ლედი ბესბოროუმ, იმ საშინელი ამბის თაობაზე, ორივე ოჯახს სირცხვილში რომ აგდებდა, რჩევის საკითხავად ჰობჰაუზი იწვია. ჰობჰაუზი მუდამ მზად იყო „ჭკუა ესწავლებინა“ თავისი მეგობრისთვის, მაგრამ ბაირონს ამისთვის ბოლო როგორ უნდა მოელო? ლედი ბესბოროუსავით ბაირონსაც მობეზრდა კაროლინას უსაქციელობა. ლედი მელბურნისთვის ეს არ დაუმაღავს, რომელიც გამოცდილი ფსიქოლოგი იყო, ცრურწმენისაც არა სჯეროდა რა და სიამოვნებით მსჯელობდა ამ ამბებზე თავისი რძლის საყვარელთან. ბაირონს ტომას მურისა და ჰობჰაუზის საზოგადოება ერჩია ამ თავაშვებული ქალის საზოგადოებას.

ბაირონს უფრო სერიოზული თავშესაქცევებიც ჰქონდა. მაგალითად, ანაბელა მილბენკმა რელიგიურ მოხსენებაზეც ნახა იგი, „თანაც ისე უცნაურად აჟროლებდა, როცა სიტყვა „რელიგია“ გაისმოდა“. ანაბელა ლონდონში შეეყოვნდა, ლექციების კურსს ისმენდა დედამიწის სიმკვრივის შესახებ. ბაირონს კურიოზულად მიაჩნდა ქალის ასეთი გატაცება მეცნიერებით და ლედი მელბურნთან ამ თემაზე საუბრისას, მის მილბენკი „პარალელოგრამების პრინციპსად“ მონათლა. თუმცა, უნებლიეთ, ამ გოგონასადმი, მშვენიერი ფიგურა რომ ჰქონდა და

დედამიწის სიმკვრივეზე მსჯელობდა, პატივისცემის ნაზ გრძნობასაც განიცდიდა.

კაროლინამ, მის მილბენკის თხოვნით, ბაირონს ბიძაშვილის რამდენიმე ლექსი მისცა წასაკითხად. ლორდმა წაიკითხა და ფრიად ჩინებულადაც მიიჩნია. ცხადია, არაჩვეულებრივი გოგონაა; ვინ იფიქრებდა, ამ გარეგნულად მშვიდსა და უწყინარ ადამიანში ამდენი ძალა, აზრის ასეთი მრავალფეროვნება თუ იფარებოდა? და დასძინა: „უმცირესი სურვილიც არა მაქვს ახლოს გავიცნო მის მილბენკი; დაცემული ანგელოზის კვალობაზე მეტისმეტად კარგია, და ცხადია, უფრო მეტადაც მიიქცევა და ჩემს ყურადღებას, უფრო ნაკლებ სრულყოფილი რომ იყოს...“. მეტისმეტად სრულყოფილი... გოგონამ წაიკითხა ეს, რადგან იმიტომ იყო დაწერილი, რომ მისთვის ეჩვენებინათ. ანაბელამ ეს სიტყვები დაკმაყოფილებული ცნობისმოყვარეობის გრძნობით ჩაინერა. ერთადერთი ნაკლი ჰქონდა — მან იცოდა, რომ სრულყოფილი იყო. მშობლების მიერ გაღმერთებულ, მხოლოდშობილ ასულს, საზოგადოებაში გამოჩენისთანავე ხუთმა თუ ექვსმა ახალგაზრდამ მაშინვე ხელი სთხოვა, მაგრამ ის საკუთარ თავს უვნებო ადამიანად თვლიდა. დიდსულოვანი და მგზნებარეც კი იყო ბუნებით, მაგრამ ზოგჯერ მომჭირნე, ცივი ადამიანის შთაბეჭდილებას ტოვებდა, რადგან თავისი ქცევების გონებისთვის დაქვემდებარებას ცდილობდა. მისი მსჯელობები გაბედული და მკაცრი იყო. კარგი მათემატიკური ნიჭის ადამიანს, რომელიც დარწმუნებული იყო, რომ ყველაფერი ზუსტად იცოდა, კაროლინა ლემის პოეტური, ზედაპირული ერუდიცია ყოველგვარ ფასეულობას მოკლებულად მიაჩნდა. თავისი ბიძაშვილის ბავშვური ქცევები აღაშფოთებდა. მასზე ამბობდა: „ბაირონული მელანქოლიის მისი ახალი პოზა, მისსავე ჩვეულ უგუნურობას ხიბლს ართმევს“-ო, და კიდევ: „კაროლინა ლემი მზად არის საზოგადოებრივი აზრი ბრძოლაში გამოიწვიოს, მაგრამ ვაჟკაცობა არ ჰყოფნის უარი თქვას საზოგადოების ყურადღებაზე, მისით გაოცებაზე, შეშლილობის მწვერვალზე მყოფს, არ სურს დაემვას დაბლა გონიერების უბრალო ბილიკით“. თვითონ კი, ცხადია, გონების ბილიკს მიუყვებოდა.

„თქვენი ანაბელა გამოცანაა, — სწერდა ჰერცოგინია დევონშირსკა თავის ვაჟს, რომელსაც ანაბელა უყვარდა, — მოყვარული და გულგრილი, სულგრძელი და იმავდროს სილარიბის მოშიშარი. ვერაფერს გაუგებ. იმედი მაქვს, მის გამო არ იტანჯებით; რალაცა ყინულის ნატეხია...“.

სულაც არ იყო ყინულის ნატეხი. მასაც, ბაირონივით, ბავშვური გატაცებები ჰქონდა. ბავშვურ ოცნებებში, რომელთა ჩანერაც დღიურში ადრე დაიწყო /წერა უყვარდა/, ყველა ისტორიული მოვლენის გმირ ქალად ჰქონდა თავი წარმოდგენილი. კეთროვანებს უვლიდა და გაჭირვებულთ იცავდა. მოგვიანებით ცდილობდა თავისი ჭირვეულობებიც დაეძლია. ეჩვენებოდა, რომ ამასაც მიაღწია.

„ლორდი ბაირონი, — აგრძელებდა ჰერცოგინია, — ცოტა ეარშიყება, მაგრამ, მგონი, მისით მაინცდამაინც აღტაცებული არ არის, ალბათ, ისე უყურებს, როგორც პოეტს; არც ლორდი ჩანს დიდად თავგადაკლული...“.

მართლა აღტაცებული იყო ლორდით, როგორც მხოლოდ პოეტით? ამაშიც შეიძლება ეჭვი შევიტანოთ. ის ნაღვლიანად უსმენდა თავისი ბიძაშვილის სკანდალური ქცევების ამბებს ლორდ ბაირონთან და ფიქრობდა: „რომ იგი /ბაირონი/ ჭეშმარიტად ნანობს ჩადენილ ცუდ საქციელს, მაგრამ ძალა არ ჰყოფნის /ყოველ შემთხვევაში, სხვისი დახმარების გარეშე/, აიძულოს თავი სხვანაირად იცხოვროს და იგრძნოს“. დაცემული ანგელოზი, ასე ამბობდა საკუთარ თავზე ბაირონი; ანაბელა სერიოზულად ეთანხმებოდა მას და ფიქრობდა, იქნებ, თვითონ, ჭეშმარიტ მორწმუნეს, შეედლო მისი დახმარება, დახმარება კი ძალიან სჭირდებოდა, რათა გადარჩენილიყო ეს მშვენიერი ანგელოზი. ბაირონს მასთან ძალიან უბრალოდ ეჭირა თავი და იყო „ძალიან კარგი ბიჭი“. ოღონდ ერთი კი შეამჩნია ანაბელამ, ბაირონი ცოტა კეკლუცობდა, ქალებთან სხვანაირად იჭერდა თავს, მამაკაცებთან სხვანაირად. ანაბელა მილბენკს ლორდი ბაირონი უფრო მეტად აინტერესებდა, ვიდრე პოეტის სულის გადასარჩენად იყო საჭირო, ყოველ შემთხვევაში, ამქვეყნად მაინც.

1812 წლის აგვისტო. კაროლინა ლემის

ახირებული ქცევა უკვე აუტანელი ხდებოდა. ერთ დილას, ლედი ბესბოროუ თავის ქალიშვილთან მივიდა და ეხვეწა, ირლანდიაში გამომყევი, ვილიამიც ჩამოვა და მთელ ამ ამბებს ბოლო მოეღებო. ამ დროს ლორდი მელბურნიც გამოჩნდა და კაროლინა სასტიკი საყვედურებით აავსო. კაროლინა გაბრაზდა და თავხედურად უპასუხა. შეშინებული ლედი ბესბოროუ, ქვევით, ლედი მელბურნის დასაძახებლად გაიქცა. უკან დაბრუნებულ ბანოვანებს კაროლინა აღარ დახვდათ, ჩაუცმელი გაქცეულიყო. დამემუქრა, საყვარელთან გადავალ საცხოვრებლადო, — უთხრა მათ ლორდმა მელბურნიმა. რაზეც ქმარს უპასუხია, ჯანდაბაშიც წასულხართო.

ორივე დედა მაშინვე ბაირონთან გაიქცა; ბაირონი მარტო დახვდათ და არანაკლებ გაოცებული დარჩა, ვიდრე ეს ორი ქალი იყო. მაღალი წრის ამ ორი ქალბატონის ვიზიტი მას ძალზე თავშესაქცევი ეჩვენა. ერთი წლის წინ ხომ ამათ მასზე წარმოდგენაც არ ჰქონდათ; ახლა კი იძულებული იყვნენ მისთვის დახმარება ეთხოვათ, რათა ქმარს დაბრუნებოდა — ერთის ქალიშვილი, მეორესი კი რძალი. გასაოცარი რევანშია. კაროლინას მეეტლეს ფული მისცა და მისამართი გაიგო, სადაც ქალი მიიყვანა. ვილაც კენსინგტონელი ექიმის სახლში მიაგნო, თითქმის ძალით წამოიყვანა და მღელვარებისგან ელდანაცემ დედამისს სახლში მიჰგვარა.

ეს ამბავი მთელ ლონდონს მოედო. თვით პრინც-რეგენტმა დაიბარა ლედი ბესბოროუ და განუცხადა, ორივე, დედაცა და ქალიშვილიც, შეშლილები მგონიხართ, ბაირონმა კი მთელი თქვენი ოჯახი მოაჯადოვაო. ძირითადად კი, დედების თათბირი შვილის საყვარელთან დაუშვებლად მიიჩნია: „ცხოვრებაში მსგავსი არაფერი გამიგია. დედები მესაიდუმლედ გაიხადო! რას იფიქრებდით, ოდესმე მესაიდუმლედ ლედი სპენსერი /ლედი ბესბოროუს დედა/ რომ ამერჩია?“ ლედი ბესბოროუს ეს ისე კომიკური ეჩვენა, მიუხედავად საუბრის სერიოზულობისა, სიცილი ველარ შეიკავა.

დედა, დედამთილი, მიჯნური, ქმარი — ყველა ეხვეწებოდა კაროლინას ლონდონიდან წადიო. ბაირონი ეუბნებოდა, შენი სიჯიუტე ამტკიცებს, რომ უნებისყოფო

ეგოისტი ხარო. ქალი არ თანხმდებოდა, მიუხედავად იმისა, რომ ბაირონი მასთან მისვლაზე უკვე უარს ამბობდა. შემთხვევით-ლა ხვდებოდნენ სადმე სტუმრად, მეორე დღეს კი კაროლინა სწერდა, რა ლამაზი იყავიო.

„რა გაფითრებული იყავი; ეს სიკვდილის სილამაზეა თუ მარმარილოს ქანდაკის სითეთრე; რა კონტრასტს ქმნიდა სიფითრესთან თქვენი წარბები და თმა! როცა გიყურებთ, მუდამ ტირილი მინდა; ვინმე მხატვარმა რომ შეძლოს და თქვენი სახე ასახოს ისეთი, როგორც სინამდვილეშია, ყველაფერს მივცემდი, რაც გამაჩნია“.

გულის შემძვრელი წერილია, მაგრამ რომელი ადამიანი არ აღელდება იმ ვნებით, რომლის ობიექტიც თვითონ არის?

ბოლოს და ბოლოს, კაროლინამ გადანყვიტა ლედი ბესბოროუსთან ერთად ირლანდიაში წასულიყო. ეს ბაირონის პირველი ავანტიურა იყო მაღალი წრის ქალთან. რაც გამოსცადა საზიზღრად ეჩვენა. სატრფო, ხარბად რომ ნთქავდა მის დროს და აზრებს, მარტოდენ აბრაზებდა. ქალიც, რომელიც გრძნობებს გაუფრთხილებლად, მაგრამ თავგანწირვით აჰყვა, ამ ამბის შემდეგ ქანცგამოლეული, მთლად განადგურებული დარჩა. დეიდაშვილი, რომელიც ირლანდიაში დახვდათ, სწერდა:

„დეიდა კარგად გამოიყურება, საცოდავი კაროლინა კი საშინელი შესახედავია; ისე გამხდარა, ძვალი და ტყავია, მარტო თვალები უელვარებს ციებიანივით... მგონი, ძალიან ახლოა სიგიჟესთან; დეიდა ამბობს, დროდადრო ნამდვილ გიჟს ჰგავსო...“.

ამასობაში კი ბაირონი ლედი მელბურნს სწერს:

„ძვირფასო ლედი მელბურნ, ვფიქრობ, უკვე გაიგებდით, და არ შენუხდებით, თუ კიდევ გეტყვით, რომ ორივე მშვიდობიანად ჩავიდა ირლანდიაში. და ახლა ზღვა თავის ტალღებს აგორებს თქვენსა და თქვენი ზრუნვის ერთ საგანს შორის; მეორე კი, როგორც ხედავთ, თქვენგან არცთუ შორსაა. ალბათ, არ გენყინებათ თუ გაიგებთ, რომ სულითა და გულით მინდა ეს ყველაფერი დამთავრდეს, და, ცხადია, თუ ყველაფერი თავიდან დაიწყება, დამწყები მე არ ვიქნები; არა იმიტომ, რომ სხვა მიყვარს,

არამედ იმიტომ, რომ ჩემთვის კმარა თვით სიყვარული; მომწყინდა სულელური როლის თამაში; როცა უკან ვიხედები, ვხედავ, რამდენი დრო დაგვკარგე, როგორ დამენგრა გასული ზამთრის ყველა გეგმა და ახლა ის ვხდები, რაც დიდი ხნის წინ უნდა გავმხდარიყავი. ძალაუნებურად, ავტომატურად გიყვარდება, ისე, როგორც ცურვა. ოდესღაც ძალიან მიყვარდა ერთიცა და მეორეც, უკვე აღარ ვცურავ, თუ წყალში ჩავვარდები, მაშინლა გავანძრევ ხელს, აღარ შევიყვარებ, თუ არ მაიძულებენ“.

მართლა დაიხსნა თავი მიჯნურისგან? კაროლინა მუქარით სავსე წერილებს სწერდა ირლანდიიდან; ახსენებდა — მხოლოდ რვა გინეა, საფოსტო ეტლი და ნავი მჭირდება, ინგლისში რომ ჩამოვიდეთ. ბაირონი საგონებელში ჩავარდა, თუ კაროლინა სკანდალს ატეხდა და ქმარს მიატოვებდა, მაშინ ის „ღირსების“ გამო იძულებული გახდებოდა მასთან ერთად გაქცულიყო, ოღონდ სიყვარულის გარეშე. ეს პერსპექტივა თავზარს სცემდა და ცდილობდა მასთან გასაგზავნი წერილი შეეთხზა; ის მზად იყო ქალისთვის იმდენჯერ აეხსნა სიყვარული, რამდენჯერაც მოუნდებოდა, ოღონდ თვალით არ დაენახა იგი. ლედი მელბურნი ამათ ამბებზე სრული გულცივობით ლაპარაკობდა, ისე, როგორც ორი ექიმი ლაპარაკობს ხოლმე ავადმყოფისთვის უკეთესი რომელი წამალი იქნებაო; მას ბაირონის ლმოზიერება სახიფათოდ მიაჩნდა.

„— კარგად გამიგეთ, არ მსურს მკაცრად მოეპყრათ ან სანყენი უთხრათ რამე. უმცირესი სურვილიც არა მაქვს, მსგავსი რჩევები მოგცეთ. თქვენი მხრიდან ყოველგვარი სიკეთის გამოჩენა სასურველი იქნება. მაგრამ საკუთარ თავს მსხვერპლად თუ შესწირავთ, კეთილმოსურნეობა კი არ იქნება, არამედ რომანტიკა, რაც უბედურებასთან და კატასტროფასთან მიგიყვანთ. თუ გულცივობის პატარა დოზას ახლა შეუძლია ხელი შეუშალოს ასეთ დასასრულს, მაშინ, ჩემი აზრით, ეს სიკეთის საუკეთესო გამოვლინება იქნება, რადგან მისთვის მიყენებული მცირე წყენაც კი მისი სრული დაღუპვისგან გადარჩენა იქნება. ისიც უნდა გითხრათ, რომ, ჩემი აზრით, მეტისმეტად მიდრეკილი ხართ საკუთარი თავი დაადანაშაულოთ, თითქოს მხოლოდ თქვენ

ხართ დამნაშავე — ის კი უმანკო გოგონაა. მან ბევრი რამ იცოდა იმისთვის, რომ ფხიზლად ყოფილიყო და მისი მსხვერპლად მიჩნევა არ შეიძლება. — და დამყოლ მამაკაცთა გამოცდილი ექსპერტი ლედი მელბურნი ასკვნიდა: — მას რომ ეფიქრა, მისი მეგობრები ნაკლებად არიან დაინტერესებულიები მისით, მაშინ დიდი შანსი ექნებოდა სხვა, ახალი ოცნებით გატაცებისა; აქედან გამომდინარე, ყველაზე კარგი, რაც შეიძლება თქვენ გააკეთოთ, ქორწინებაა; სიმართლე გითხრათ, თქვენთვის სხვა გამოსავალსაც ვერ ვხედავ, ამ ამბიდან რომ თავი დაიხსნათ“.

ცოლის შერთვა... ეს იყო ის, რაც თვითონ ბაირონს სურდა. ქორწინებისა სჯეროდა; ეს იყო მისი ბოლო ილუზია. ახალგაზრდა პერმა /განსაკუთრებით კი ბაირონმა/ უნდა დალიოს, ითამაშოს, მეზობლის ცოლს სდიოს, სატრფიალო თავგადასავლების შემდეგ, უსიყვარულოდ კარგ, საკმაოდ მდიდარ ოჯახის შვილზე იქორწინოს, საკმაო რაოდენობის შვილები გააჩინოს, რათა ჯიმ-ჯილაგის გაგრძელება უზრუნველყოს. ასეთი იყო პირობითობა. ასეთი იყო კანონი ნიუსტედისა.

საბოლოოდ რომ დაემშვიდებინა ლედი მელბურნი, გამოუტყდა და საოცარი რამ უთხრა: ჩემი ყველაზე დიდი სურვილი ლედი კაროლინას ბიძაშვილზე დაქორწინებააო; იმ მის მილბენკზე, რამდენჯერმე რომ შეხვდა ლემებთან და რომლის ლექსებიც წასაკითხად მისცეს. ლედი მელბურნს უკვე აღარაფერი აოცებდა, მაგრამ ახლა ძალიან გაოცებული დარჩა. როგორ, განა ისეთი განსხვავებული ადამიანები კიდევ არსებობენ, როგორც ღვთისმოსავი მათემატიკოსი და ჩაილდ ჰაროლდი იყო? მაგრამ ბაირონს ზუსტად ეს კონტრასტი მოსწონდა; ამ ახალგაზრდა ქალის თავშეკავებაც მოსწონდა; ის ერთადერთი იყო, რომელიც ბაირონს საპატიო მანძილზე აჩერებდა. „მასზე ცოტა რამ ვიცი; უმცირესი საფუძველიც არა მაქვს მეგონოს, რომ მის რჩეულთა შორის ვარ. მაგრამ არც ერთი ქალი არ შემხვედრია, რომელსაც ასეთ პატივს ვცემ. ერთადერთი წინააღმდეგობა — ჩემი მომავალი დედიკოა, რომლისადმიც, რაღაც გაურკვეველი ინსტინქტით, სასიკვდილო ზიზღი მაქვს“. მეორე მხრივ, ლედი მელბურნის დანათესავება

აღტაცებას ჰგვრიდა. ის ერთგული იყო ამ ოჯახისა.

ლედი მელბურნმა გარანტიები მოითხოვა:

„ჩემო საყვარელო, ძალიან მერყევი ხართ, როგორც იმ ფარსის გმირი /ფლუგერი/, ერთად რომ ვნახეთ. გახსოვთ?.. ნუთუ გგონიათ, ერთდროულად მასაც მოუვლით და კაროლინასაც? შეუძლებელია. გეუბნებით, როგორც მეგობარი: იარშყეთ, რამდენიც გნებავთ, მაგრამ რაიმე სერიოზულ ავანტიურას ნუ წამოიწყებთ, ვიდრე წინას ბოლოს არ მოუღებთ“.

„მეკითხებით, — პასუხობდა ბაირონი, — საკუთარ თავში დარწმუნებული ვარ თუ არა. გიპასუხებთ: „არა“. მაგრამ თქვენ ხართ დარწმუნებული და ეს გაცილებით მნიშვნელოვანია. მომწონს მილბენკი, რადგან გონიერი ქალია, სასიამოვნო და კარგი გვარიშვილი. მე კიდევე შემომრჩა რაღაც რწმენა ქორწინებასთან დაკავშირებით. რაც შეეხება სიყვარულს, ეს ყველაფერი ერთი კვირის საქმეა /ცხადია, ქალბატონების გონივრული მონანილეობით/, ამასთან, ქორწინება ურთიერთპატივისცემითა და ნდობით, გაცილებით უკეთესია, ვიდრე სიყვარულით. თანაც ის საკმაოდ კარგია, რომ მოყვარული ქმარი ვიყო, ხოლო იმისთვის, რომ მეტოქეები მოიზიდოს, არც ისე დამაბრმავებელია“.

წერილში სიყვარულზე ცოტა იყო ლაპარაკი. ბაირონი ლედი მელბურნს სთხოვდა ოფიციალურად მოლაპარაკებოდა ანაბელას მშობლებს, თან დაწვრილებით უყვებოდა რომელიღაც იტალიელი მომღერალით თავის ახალ გატაცებაზე, „არც ისე ლამაზია, მაგრამ ისეთი სტილისაა, მე რომ მომწონს“. მას ძალიან უყვარს თავისი ქმარი, ესეც ღირსება იყო, რადგან „თუ ქალს შეუძლია უყვარდეს ქმარი, მაშინ რამდენად მეტად ეყვარება ადამიანი, რომელიც მისი ქმარი არ არის“. ამ დროს, ფლეტჩერი ოცნებობდა თავისი პატრონი ჰოლანდიელ ქვრივზე დაექორწინებინა, რომელსაც „უზარმაზარი ქონება და კარგა დამრგვალებული“ ადგილები ჰქონდა. ფლეტჩერი ცოლიანი კაცი იყო, მაგრამ აღმოსავლეთი ჰქონდა მოვლილი, ქვრივის მოახლეს ეარშყებოდა და იმედი ჰქონდა, ეს ქორწინება მასაც წარმატებას მოუტანდა.

ჰოლანდიელი ქვრივი? მის მილბენკი? კაროლინა? იტალიელი მომღერალი? ბაირონი ერთობოდა და ელოდა, ბედი ან ლედი მელბურნი მის მაგივრად როგორ მოაგვარებდა საქმეებს. „ანაბელა ვალსს ცეკვავს? უცნაური კითხვაა, მაგრამ ჩემთვის ძალიან მნიშვნელოვანია. მინდა ვილაცამ უთხრას, რომ მის ხელს ვითხოვ. მაგრამ ძალიან მეშინია, რას იფიქრებს ჩემზე. ყველაფერი მასზეა დამოკიდებული“.

ამგვარი თავქარიანი პრეტენდენტი ქმრად შესთავაზო იმ დროის ქალებს შორის ერთ-ერთ გამორჩეულს, რომლისთვისაც ქორწინება დაურღვეველი და წმინდა საიდუმლო გახლავთ — სახიფათო პასუხისმგებლობაა. „უკეთეს გულს იმსახურებს, ვიდრე ჩემია“, — თვით ბაირონი ამბობდა კეთილგონიერების ჟამს. მაგრამ ლედი მელბურნს უყვარდა ეს ახალგაზრდა კაცი. იმის მოსმენაც სიამოვნებდა, რომ სამოცი წლის ასაკშიც სხვა ქალებს სჯობდა. იქნებ ისიც თავშესაქცევად ერგენებოდა, ენახა, ეს თავქარიანი დონ ჟუანი ხელში როგორ ჩაიგდებდა მის ნათესავს. „საცოდავი ანაბელა! მისი უმანკო თვალები უფრო ლამაზი გახდება, თუ თქვენ შეგიყვარებთ. თვალებისთვის ასეთი შთაგონება აუცილებელია“. ანაბელას ცოტა ტანჯვა მოუწევს? ეს მისთვის სასარგებლო იქნება მხოლოდ, — ასე ფიქრობდა ლედი მელბურნი, რომელსაც მუდამ ალიზიანებდა ნაძალადევი მიამიტობა და გადანყვიტა მოესინჯა.

ანაბელას კი სულაც არ დავინყებია ბაირონი. ლონდონში ყოფნისას ეჭვი არ ეპარებოდა, რომ ბაირონი მისით იყო დაინტერესებული და ფიქრობდა, მის გადარჩენას მოვახერხებო; მერე ბაირონის სკანდალურმა ურთიერთობამ კაროლინასთან ამისი იმედი გადაუწურა; მშობლებთან დაბრუნებული ცისა და ზღვის პირისპირ აღმოჩნდა; უყვარდა ხეტიალი ამ ორ უკიდევანო სივრცეს შორის. იმ სამყაროში, რომელიც ბაირონს ასე მკაცრი წარმოედგინა და ადამიანთა ტანჯვის მიმართ ასე გულგრილი ეგონა, ანაბელა ყველგან უფლის წყალობას ხედავდა! „დალოცვილად ვგრძნობ თავს, — წერდა იგი, — როცა ჩემი შემქმნელის სიკეთეს ვგრძნობ; ჩემ ირგვლივ ყველაფერს დიდი ბედნიერების გრძნობით ვუყურებ, ვფიქრობ, რომ მთე-

ლი ეს სიკეთე უფალმა ჩვენმა შექმნა“. ცდილობდა თავის დღიურში ლორდ ბაირონის პორტრეტი გადმოეცა. „ბავშვობიდანვე ვნებები ხელმძღვანელობდნენ მას. მისი ხასიათის მიდრეკილებებს შორის არის ისეთიც, რაც ქრისტიანულ პრინციპებთან თანხმობაშია /„მიყვარს მაღალი ზნეობის ადამიანები, რომლებიც ჩემთვის მიუწვდომელი არიან“/. ფარულად იგი ყველა ადამიანური გრძნობისთვის მისანვდომია, მაგრამ ბუნების უცნაური გაუკუღმართების გამო, — შედეგი სიამაყისა — ცდილობს დაფაროს თავისი ხასიათის საუკეთესო მხარეები. როცა მრისხანება იპყრობს, ის კი ადვილად ბრაზდება, ღვარძლიანი ხდება და შეუძლია სძულდეს ყველაზე საშინელი სიძულვილით. მეტისმეტად მოკრძალებულია იმ ადამიანებთან, რომელთა სულიერი წყობაც მას პატივისცემას უნერგავს და თავის ცოდვებს მათთან სინანულით აღიარებს“. — ანაბელას საკუთარი თავი ერთ იმათგანად მიაჩნდა, ვინც თავისი სულიერი წყობითაც პატივისცემას უნერგავდა. ბაირონი მოსწონდა, ცდუნებასაც გრძნობდა, მაგრამ საშიშროებაც შეგნებული ჰქონდა.

ბაირონი წინდაუხედავად მოიქცა, შუამავლად ლედი მელბურნი რომ აირჩია, რომლის აზრიც ანაბელას ნდობას არ იწვევდა. მის წინადადებას პასუხად თავაზიანი უარი მოჰყვა.

„ლორდ ბაირონის პატივისცემის ღირსად არ მივიჩნევიდი თავს, გულახდილად რომ არ ეთქვა სიმართლე. ვფიქრობ, ვერასოდეს მოახერხებს გახდეს იმ ძლიერი სიყვარულის საგანი, რამაც შეიძლება ბედნიერი გამხადოს ცოლქმრულ ცხოვრებაში, და უსამართლოდ მოვექცეოდი, ჩემი უარი რაღაც მიზეზებით ამეხსნა, რომელიც უნებლიეთ თავს შეაკავებინებს თავისი ნამდვილი ზრახვებისაგან. იმ შთაბეჭდილებით, რომელიც მისი ქცევებიდან მრჩება, მზად ვარ, დაფუჯერო თქვენს მტკიცებებს მის სასარგებლოდ და თუ მის სიყვარულს ვერ ვპასუხობ, დამნაშავე ჩემი გრძნობაა და არა მისი ხასიათი. ამას ვამბობ და გულწრფელად ვწუხვარ იმ გულისტკივილის გამო, რომელიც შეიძლება მივაყენო, ამიტომ მის ნება-სურვილს ვანდობ, როგორი იქნება ჩვენი ურთიერთობა შემდეგში“. მოკლედ, ის უარს ამბობდა ბაირონთან ქორწინება-

ზე, რადგან, თუ დავუჯერებთ, ლორდი არ უყვარდა. საკმაოდ უცნაური თავგადასავალია „ჩაილდ ჰაროლდის“ ავტორისთვის...

XVII

ღმერთთა მსგავსი ლუკრეცია¹¹⁰

ის უკვე დიდი ხანი იყო აღარ ფიქრობდა: „ნიუსტედი და მე გაუძღვლეთ ან ერთად დავიღუპებით“. — მისმა ვალმა ოცდახუთი ათას ფუნტს მიაღწია. 1812 წლის სექტემბერში სააბატოს გასაყიდად საჯარო ვაჭრობა დაინიშნა. აუქციონზე ერთგული ჰობზაუზი გაგზავნეს. მისტერ ჰანსონის მითითებით, მინის მთავარი ნაკვეთის ფასი ას ცამეტ ათას ფუნტამდე ასწია, მეორე ნაკვეთისა კი ცამეტი ათასამდე, რაც თავადაც სასაცილო ეჩვენა, რადგან იმ დღეს ზუსტად ერთი შილინგი და ექვსი პენსი ჰქონდა. მამული ვინმე მისტერ კლაუტონმა იყიდა ას ორმოც ათას ფუნტად. „საბანაო და აკლდამა ავაშენე; ახლა იმ აკლდამაში წოლა აღარ მომიწევს. უცნაურია, მაგრამ საკუთარი საფლავი მექნება თუ არა, იმაშიც დარწმუნებული არ უნდა ვიყო“. ბაირონი მდიდარი კაცი იქნებოდა, კლაუტონს ფული რომ მიეცა, მაგრამ ახალი მფლობელი სწრაფად მოეგო გონს — ისეთი საქმე წამოიწყო, მის შესაძლებლობას აღემატებოდა. მოხერხებული და წინდახედული საქმოსანი ჰანსონი მიხვდა, რომ ის ფულის გადამხდელი არ იყო. ვიდრე ორივე მხარე კინკლაობდა, ბაირონი ისევ უფულოდ იჯდა.

ოქტომბერში, თავისი დიდების პერიოდში შეძენილმა მეგობრებმა ჯერსეიმ და ოქსფორდმა მიიპატიჟეს. ლედი ჯერსეი, ერთი იმ ქალთაგანი იყო, რომლებიც მაღალ საზოგადოებაში დიდი წარმატებით სარგებლობენ, ეჭვს არაფერში იწვევენ, რადგან თავისუფალი დრო არ ჰყოფნიან. მას ყველგან ხალისი შეჰქონდა, სადაც გამოჩნდებოდა; ყვავის ფრთისფერი თმა ჰქონდა, რძისფერი კანი, მუდამ მარჯანს ატარებდა, სხვა

110. ლუკრეცია ბორჯა /1480-1519/ — პაპ ალექსანდრე VI-ს /როდრიგო დე ბორჯა/ ასული, ამბობენ, ცოლიც და რძალიცო. პოლიტიკური მიზნების მისაღწევად მამამ სამჯერ გაათხოვა.

ნაკლი არაფერი გააჩნდა, გარდა ბევრი ლაპარაკისა, რითაც სახელიც ჰქონდა განთქმული. მეგობარმა გრანვილმა „მდუმარება“ შეარქვა და გაცემული იყო, როგორ ახერხებდა ეს ქალი ერთდროულად თავის სახლში და სხვის სახლშიც ყოფნას. ბაირონი ეუბნებოდა, შენს სილამაზეს გადაჭარბებული სიცქვივით აფუჭებო; თვალები, ხელები, ენა — ყველაფერი ერთდროულად უმოძრავებდა. ბაირონის სიტყვებით რომ ვთქვათ, „უმანკოების ერთი კვირა“ მიდღტონში გაატარა.

მერე ოქსფორდებთან ჩავიდა ეივუდში. ბაირონი ლედი ოქსფორდს ლონდონში, ზამთარში, გაეცნო; კურორტზეც შეხვდნენ; როცა კაროლინა გაემგზავრა, მათ შორის მაშინვე ის უსიტყვო გაგება დამყარდა, ოდნავ გაუბედავ, მომთხონი ტემპერამენტის ახალგაზრდა კაცს რომ იზიდავს; მონიფული, მაგრამ ჯერ კიდევ მშვენიერი ქალი, რომელსაც სიყვარული უყვარდა და პირველი მსუბუქი ნაბიჯების გადადგმაც შეეძლო, — ლედი ოქსფორდი ორმოცი წლისა იყო. ქალი ჰგავდა „კლოდ ლორენის პეიზაჟს, რომელზეც ჩამავალი მზეა გამოსახული, რომლის სილამაზესაც განსაკუთრებული სიმშვენიერე შესძინა უკანასკნელი სხივების ნაზმა ციალმა. ქალი მაღლიერი მხოლოდ პირველი და უკანასკნელი გამარჯვებით არის. საცოდავი ლედი ოქსფორდის პირველი გამარჯვება ჩემი ამ ცოდვილ ქვეყანაზე მოვლინებამდე დიდი ხნით ადრე იყო, ბოლო კი, მე ვამაყობ ამით, მე დამიტოვეს და იგი გემრიელი ლუკმა აღმოჩნდა“.

თვრამეტი წლის წინ ედუარდ ჰარლეის, ოქსფორდის გრაფს გააყოლეს ცოლად, უმნიშვნელო ადამიანს სხეულითაც და სულითაც, თუმცა იმ საგვარეულოს წარმომადგენელი იყო, რომელთა ჭკუა-გონება საქვეყნოდ გახლდათ განთქმული. ერთმა მისმა წინაპარმა საუკეთესო ბიბლიოთეკაც შექმნა, უიშვიათესი პამფლეტების კრებულებს რომ შეიცავდა, მერე გამოსცეს კიდევ „ჰარლეიმური კრებულის“ სახელწოდებით. ეს ზედმეტი სახელი შერჩათ ლედი ოქსფორდის მშვენიერ შვილებსაც, თავიანთი მამის დიდებულ მეგობრებს რომ ჰგავდნენ.

ლედი ოქსფორდმა თავისთვის სასიამ-

ოვნო და ადვილ ფილოსოფიას მიაგნო. მშობლებისგან სათაკილო კაცთან, რომლის სიყვარულიც მას არ შეეძლო, ქორწინებისთვის განწირულმა, არაერთი რევანში აიღო. ამაზე უფრო სასიამოვნო მეგობარს ვერ წარმოიდგენდა კაცი. მის თვალეში ნეტარი და მეოცნებე ეშმაკუნები ხტოდნენ, მუდამ სიამეს რომ ჰპირდებოდნენ კაცს. განათლებული და ჭკვიანი იყო, ლუკრეციუსს¹¹¹ კითხულობდა, ეთავანებოდა ფიზიკურ სიყვარულს, სანტიმენტალური კი ავადმყოფობად მიაჩნდა, რომლის სიმპტომები და ხანგრძლივობა ზუსტად არ იყო ცნობილი. იმდენადვე ცვალებადი იყო, რამდენადაც ალერსიანი და თუ რომელიმე სატრფო უსაყვედურებდა, გული დამიმსხვრიეო, ის პასუხობდა, დამსხვრეული გული საქმლის ცუდი მონელების ნიშანიაო.

ქალმა თავის ციხე-დარბაზ ეივუდში მიიპატიჟა. ბაირონმა იქ 1812 წლის ოქტომბერი და ნოემბერი გაატარა, ამ ნაზი, განაფული და უფრო გულთა ქალის საზოგადოებაში, ვიდრე თვითონ იყო, თავს ძალზე ბედნიერად გრძნობდა. ლედი ოქსფორდი კითხულობდა, უკრავდა, ზოგჯერ წუნუნებდა, როცა მისი სატრფო ოცნებათა სამყაროში გადავიდოდა და მას მარტო ტოვებდა. ლორდი ოქსფორდი მთელ დღეებს ტყეში იკარგებოდა და ძალიან ტაქტიან ქმრად გამოიყურებოდა. ბაირონი და მისი სატრფო ღმერთებივით ცხოვრობდნენ, ტკბებოდნენ თავიანთი უკვდავების ნეტარ განსასვენებელში, შორს იყვნენ ადამიანური საზრუნავისგან, მათი მწუხარებისა და ტანჯვისთვის უცხონი, არანაირი საფრთხე არ ელოდათ და თავიანთი სიხარულის სიჭარბით კმაყოფილდებოდნენ. „Privat do ore omni privati per id is“¹¹². ქალი ხშირად ეუბნებოდა ამ სიტყვებს თავის მიჯნურს. ბაირონი აღტაცებული იყო. სიცოცხლის მანძილზე უკვე ორჯერ — ჰაროუს სერებზე, მოგვიანებით კი აღმოსავლეთში, ამქვეყნიურ საქმეებზე უარის თქმით, ბედნიერება მოიპოვა. ამ ღვთაე-

111. ლუკრეციუს ტიტუს კარუსი — რომაელი პოეტი და ფილოსოფოსი /ძვ.წ. I-ს./.

112. „დარდის გარეშე, საზრუნავის გარეშე“./ლათ./

ბრივი ინტერლუდიით ტკბებოდა. სატრფო-ალო სიგიჟეები არცთუ იშვიათად ჩრდილავდა გონების გასხივოსნებას. ლედი ოქსფორდი მის თვალში ისეთივე ავტორიტეტით სარგებლობდა, როგორც ლედი მელბურნი. ის სიამოვნებით აძლევდა ნებას ამ სკეპტიკოსებსა და ძლიერ ქალებს, ემართათ იგი.

ზოგჯერ, ეივუდის ხიბლით გამოწვეული თვინიერი აპათით გაოცებული, თავს ეკითხებოდა, ნეტავ, რომელ ცხოველად მაქცევს ეს ცირცეო¹¹³. ალბათ, ზარმაც ცხოველადო, ფიქრობდა, რადგან არაფერს აკეთებდა, უმშვენიერეს დღეებს მდინარეზე ან ტყეში ატარებდა ანგელოზ ბავშვებთან ერთად, რომლებიც მათ მომხიბლავ მამებს ჰგავდნენ. ლედი ოქსფორდის უფროსი ქალიშვილი, თერთმეტი წლის მომაჯადოებელი შარლოტა თითქმის შეუყვარდა. მისთვის დაწერა „ჩაილდ ჰაროლდის“ ახალი მიძღვნა. საკუთარი თავითა და სხვებით არასოდეს უგრძნია ასეთი კმაყოფილება, და ყველა უსიამოვნება სადღაც ცხრა მთას იქით გადაიკარგა. წარმართულმა ფილოსოფიამ იმარჯვა.

ლედი კაროლინა ლემს არ უნდოდა თავი დამარცხებულად ეცნო. მან იცოდა, რომ ბაირონი ეივუდში იყო. ეჭვიანობდა. კარგად იცნობდა ლედი ოქსფორდს. რამდენიმე წლის წინ ერთმანეთს მეცნიერულ წერილებს სწერდნენ თემაზე: „ბერძნულის ცოდნა ასპეტაკებს თუ ამძაფრებს ვნებებს?“ ამ შემთხვევაში ლედი კაროლინასთვის პასუხი ეჭვს აღარ ინვევა.

ყოველდღე აგზავნიდა წერილებს ხან ბაირონის, ხანაც ლედი ოქსფორდის სახელზე.

„ძვირფასო ჩემო ასპაზია, ბაირონი ჩემზე გაჯავრებულია! გთხოვთ, უთხრათ, რომ არაფერი გამიკეთებია, რაც მას უსიამოვნებას მიაყენებდა; ისიც უთხარით, რომ უბედური ვარ, - ვიცი, არასასიამოვნო წერილი მივწერე. მაგრამ ათასჯერ ვითხოვ პატიებას. მისი წერილებიდან კარგად ვგრძნობ - მოვბეზრდი. მეტს აღარ მივწერ, თავს აღარ მოვაბეზრებ, ოღონდ სთხოვთ, რომ ყველაფერი მომიტევეს“.

113. იგივე ბერძნული კირკე, ჯადოქარი, ღორებად აქცია ოდისევსის თანამგზავრები.

ლედი ოქსფორდმა არ უპასუხა. ლედი კაროლინა იმუქრებოდა - ჩამოვალ, ლორდ ოქსფორდს ყველაფერს მივწერ, თავს მოვიკლავო. მიჯნურები ერთად კითხულობდნენ ზიზლით სავსე ამ პათეტიკურ წერილებს. ფილოსოფოს-ლუკრეციანელები-სთვის წერილების ტონი სრულიად აუტანელი იყო.

ბაირონი თავის მოკავშირეს, ლედი მელბურნს ყველა მტრული მანევრის საქმის კურსში აყენებდა:

„კაროლინა იმუქრება, თვითმკვლევლობით გადაგიხდით სამაგიეროსო. მისი საქმეა... სიყვარულის ობიექტის გარეშე არსებობა არ შემოიძლია. ვიპოვე ისეთი, რომლითაც სრულიად კმაყოფილი ვარ და რომელიც, როგორც მე მგონია, არანაკლებ კმაყოფილია ჩემით. ჩვენი ორმხრივი სურვილი — სიმშვიდეა და /გასული სეზონის ყველა დაუფერებელი და წარმოუდგენელი ამბების შემდეგ/ სიმშვიდეში ორმაგ ნეტარებას განვიცდი... ძალიან დაკავებული ვარ, ცოტა დრო მრჩება ჩემთვის, იქიდან რაც მრჩება, ერთ ნამსაც არ დავუთმობ მაგ პიროვნებას. იმ შიშს ვერც კი გამოვხატავ, რომელსაც ზოგიერთი მისი ქცევა მგვრის. ეს შეგრძნება ჩემი ნაწილი გახდა და არსებობა მომიწამლა. არ ვიცი, ვინ შემეყვარდება, მაგრამ ცხოვრების ბოლო წუთამდე ეგ ქალი ჩემთვის საძულველი იქნება. თქვენ ახლა იცით, რასაც ვგრძნობ და კუბოს კარამდე ასევე დარჩება. მას ამ ფორმით არ ვეუბნები, რადგან არანაირი სურვილი არა მაქვს, გავაუბედურო. ასეთი გრძნობა მაქვს მისდამი და არ მსურს მანამდე მისი ნახვა, ვიდრე ერთად არ შეგვეყრის დანტეს ჯოჯობით“.

ლედი მელბურნმა სიმტკიცე მოუწონა და დაუნდობელი სიზუსტით ამხილა თავისი რძლის გუნება-განწყობილებები. ბაირონის ჯერ კიდევ შემორჩენილი გულწრფელობა და სიბრალული დიდხანს ვერ გაუძლებდა ლედი მელბურნის განაფულ სიბრძნეს.

კიდევ ერთხანს პასუხობდა ბაირონი თავშეკავებული თავაზიანობით ლედი კაროლინას წერილებზე. ბოლოს, რადგან დაუსრულებელ წუნუნს და გესლის ნთხევას აღარ მოეშვა, გაბრაზებულმა /იქნებ, ლედი ოქსფორდის კარნახითაც/ უკმეხი

წერილი მისწერა:

„ლედი კაროლინა, თქვენი საყვარელი აღარ ვარ. და რადგან არაქალური აბეზრობით მაიძულებთ, ვაღიარებ... გაიგეთ, სხვა მიყვარს, ვისი სახელის თქმაც ჩემი მხრიდან უპატიოსნობა იქნება. მუდამ მაღლიერებით მემახსოვრება ის განსაკუთრებული ყურადღება, რომლითაც თქვენ პატივი დამდეთ. თქვენს მეგობრად დავრჩები, თუ თქვენი ბრწყინვალეობა ამას იწვევს. ხოლო ჩემი თქვენდამი კარგი განწყობის დასამტკიცებლად, თავს ნებას მივცემ და ერთ რჩევას მოგცემთ: განიკურნეთ პატივმოყვარეობისგან; იგი სასაცილოა. თქვენი უაზრო პრეტენზიები სხვებთან გამოთქვით და მე თავი დამანებეთ. თქვენი მორჩილი მსახური ბაირონი“.

იქნებ ასე მკაცრად არც მოქცეოდა, ქალს რომ შეხვედროდა, რადგან კაროლინა მართლაც სიბრალულის ღირსი იყო; შემოიღობით იქცეოდა: ღილებზე „ე ცრედე ირონ“¹¹⁴ ამოატვიფრინა, თავისი მიჯნურის ხელმოწერას ამგავსებდა და გამომცემელ მარის ყალბ წერილებს სწერდა ბაირონის სურათი რომ დაეტყუებინა, რისი მიცემაც ბაირონმა არ ისურვა; ბროკეტ-ჰოლში უჩვეულო წარმოდგენა მოაწყო — ბაირონის გამოსახულება დანვა, ხოლო თეთრებში გამოწყობილი სოფლის გოგოები კოცონის ირგვლივ ცეკვავდნენ; თვითონ პაჟის ტანსაცმელი გადაიცვა და /კოცონში კალათი ჩააგდო, რომელშიც წიგნები, ბეჭდები, წერილის ასლები და ბაირონის კულულები ეწყო/, ლექსებს კითხულობდა, საგანგებოდ ამ შემთხვევისთვის რომ დანერა.

სისულელე ჩაიდანა და ბაირონს ამ ცერემონიის აღწერა გაუგზავნა; ბაირონმა კი ლედი მელბურნს გადაუგზავნა შემდეგი მინაწერი: „გრძელი მოთხრობა რალაც ფოიერვერკზე, ადგილობრივი ჯენტლმენების მონაწილეობით, პაჟებით, ოქროს ჯაჭვებით, ყვავილებით სავსე კალათებით, თვით მისით და სხვა სულელური ოინებით“.

1813 წლის თებერვალში, ლონდონში დაბრუნებულმა ლედი ბესბოროუმ, ბაირონის ნახვა ისურვა და კიდევ ერთხელ გაოცდა, რადგან ის ნაკლებ რომანტიკული ჩან-

114. „არ ენდო ბაირონს“.

და. დედები, მემკვიდრეობითობის წყალობით, ყოველთვის უხალისოდ იზიარებენ თავიანთი ქალიშვილების სიგიჟეებს. მთელი ამ ამბებით გულნატკენი იყო, მაგრამ ბოროტება თუ უკვე ჩადენილია, სასურველია, უკიდურეს შემთხვევაში, დრამა ლამაზი მაინც გამოვიდეს. წინდახედულმა ბაირონმა იმედი გაუცრუა. „ლედი ბესბოროუ შეძრწუნდა, რადგან ჩემში რომანტიკისა ვერაფერი აღმოაჩინა და აშკარად შეფიქრიანებული იყო ჩემი ქცევით“.

უნდოდა შვილი ბაირონისთვის შეეხვედრებინა; ლედი ოქსფორდი /დიდი კეთილგონიერებით/ ამას ეწინააღმდეგებოდა. ვილიამ ლემმა, როცა მტირალი ცოლი ნახა, თქვა, ბაირონი შეურაცხყოფას აყენებს კაროლინას, რადგან მისი ნახვა არ უნდაო. „მართლაც სასაცილოა, როცა მის ცოლს ველაპარაკები, თვითონ არის შეურაცხყოფილი, როცა არ ველაპარაკები, მისი ცოლია შეურაცხყოფილი“. ლედი მელბურნმა ურჩია, მოწმეების თანდასწრებით შეხვდით. ბაირონმა უპასუხა, იმ პირობით ვიქნები თანახმა, თუ ლედი ოქსფორდი იქნება მოწმეო.

შეხვედრა ლედი ჰითკოტთან გამართულ მეჯლისზე მოხდა. ამ მეჯლისს ლედი მელბურნიც ეწინააღმდეგებოდა, უზარმაზარი ბუმბულები უმშვენებდა ქალარა თმას, მაშინ სამოცდაერთი წლისა იყო, მიუხედავად ამისა, ერთ-ერთი ყველაზე მომაჯადოებელი ქალი ბრძანდებოდა იმ საღამოსი. აქ იყვნენ ლორდი გრეი, შერიდანი. უცბად ხალხი ორად გაიყო და ყველას თვალი ცნობისმოყვარეობით მიაქცერდა ბაირონს, რომელიც დარბაზში შემოდოდა ოდნავი კოჭლობით, გაფითრებული, „თითქმის ავბედითი სილამაზით გაბრწყინებული“. ის კაროლინას პირისპირ აღმოჩნდა, რომელიც შემოიღობა თვალებით შეჰყურებდა.

ამ დროს, ორკესტრმა ვალსის პირველი ტაქტები აიღო, ოდნავ შემფოთებულმა დასახლისმა კაროლინას მიმართა:

— ლედი კაროლინა, თქვენ უნდა გახსნათ მეჯლისი.

— დღეს ისე მხიარულად ვარ, — წამოიძახა კაროლინამ, მერე ბაირონისკენ გადაიხარა და წასწურჩულა. — ახლა ვალსის ცეკვა შემოიძლია?

— ყველა ამ მამაკაცთან რიგრიგობით,

— სარკასტულად უპასუხა ბაირონმა. — მუდამ სხვაზე უკეთ ცეკვავდით, მე კი დიდი სიამოვნებით დავტკები თქვენი ცქერით“.

ქალმა ერთი ტური იცეკვა, თავი ცუდად იგრძნო და მეზობელ ოთახში შეიძალა. ლორდი ბაირონიც, ვილაც ქალთან ხელგაყრილი, იმავე ოთახში აღმოჩნდა, კაროლინა დაინახა და უთხრა:

— აღფრთოვანებული ვარ თქვენი მოხდენილობით.

ქალმა დანა აიტაცა.

— გთხოვთ, ძვირფასო, გთხოვთ, — უთხრა ბაირონმა, — მაგრამ, თუ კლასიკური ტრაგედიის გათამაშება გინდათ, საკუთარ გულში ჩაირტყით და ჩემსას ნუ შეეხებით. ჩემი უკვე განგმირულია.

კაროლინამ დაიყვირა:

— ბაირონ! — დანით ხელში ოთახიდან გავარდა და მერე, კაცმა არ იცის, რა მოხდა.

ერთნი ამბობდნენ, ყელი გამოიჭრაო, სხვები ამტკიცებდნენ, ცუდად იგრძნო თავი, წყლიანი ჭიქა რომ აიღო, გული წაუვიდა, ჭიქა გატყდა და ნამსხვრევებზე დაიჭრაო. ასე იყო თუ ისე, კაროლინა სისხლში მოსვრილი ნახეს. ამ დროს ბაირონი უკვე სხვა ოთახში იყო. როცა ეს შემთხვევა უამბეს, მან ზიზლით უპასუხა:

— მისი ერთ-ერთი ჩვეულებრვი ფანდია.

ამ ამბავმა დიდი ხმაური გამოიწვია. პატარა გაზეთ „სატირიკოსში“ ფელეტონიც დაიბეჭდა, სათაურით „Scandal um Magnat un!“¹¹⁵

„უპირატესობამ, რომელიც ლორდმა ბმა სხვა მშვენიერ ობიექტს მიანიჭა, ლედი კ. ლ. ისე გააშმაგა, რომ ეჭვიანობის შეტევის დროს, სადესერტო დანით, თავი დაიჭრა. ამბობენ, ქალბატონის ქმარს ბევრი თანაუგრძნობს, რომ ეს თვითმკვლელობის მცდელობა ბოლომდე არ მისულა. ლედი კ. ლ. ჯერ კიდევ ცოცხალია“.

კაროლინას გამბედაობა ეყო და რამდენიმე კვირის შემდეგ ბაირონთან მივიდა. ბაირონი შინ არ დახვდა. კაროლინამ მოითხოვა, შემოეშვითო, შეუშვეს, ბაირონის ოთახში ბეკფორდის წიგნი „ვათექი“ დაინახა და პირველ გვერდზე მიაწერა: „გახსოვდე“. სახლში დაბრუნებულმა ბაირონმა

115. „მაღალი წრის სკანდალი“. (ლათ.)

გადაშლილ წიგნზე ძალზე ნაცნობი ხელწერა ნახა და იქვე მიანწერა:

*მახსოვხარ მარად! მახსოვხარ მარად!
ვიდრე არ შთანთქავს*

*ლეთე სიცოცხლეს,
ვერ მოიცილებ კომპარის მაგვარ
სირცხვილს, სინანულს, ჩემგან იცოდე!*

*მახსოვხარ მარად! გჯეროდეს ჩემი,
მაგრამ შენზე ხომ*

*კვლავ ორნი ვფიქრობთ!
ქმარი, რომელსაც დაადგი რქები,*

*და მე, რომელიც დემონად გიცნობ!*¹¹⁶

ეს ბაირონისთვის დამახასიათებელი მიდგომა გახლდათ — ქალების წინააღმდეგ მიმართულ საბრალდებო სიტყვაში, რომელთა ყველაზე დიდი დანაშაული სიყვარული იყო, საყვარლისა და ქმრის გაერთიანება.

ყველაფერი ყელში ამოუვიდა. თუ სიყვარული ასეთ აუცილებელ წინააღმდეგობამდე მიდის, ერთადერთი კეთილგონივრული გამოსავალია — ქალებს გაექცე. თვით ამ ბრძენმა გრძნეულმაც კი რამდენჯერ აიძულა ტანჯვა. დამოუკიდებელი და ცვალებადი, ზოგჯერ თავს ნებას აძლევდა ბაირონის სატრფოც ყოფილიყო და სხვა კაცებითაც დაინტერესებულიყო. ასეთ დროს, ლორდი ოქსფორდი უფრო მეტი თავგამოდებით გარბოდა თავის უღრან ტყეებში; ბაირონი გრძნობდა, რა დაუნ-

დობელი გულახდილობით იცილებდნენ დროებით თავიდან. სიმართლეს თვით ქალისგან გეზულობდა, ორმაგად სწყინდა მისი ლალატი, რადგან აღტაცებულიც იყო მისი მკაცრი გულწრფელობით:

„ვერაგი არ ხარ, მერყევი ხარ და ცვალებადი. ტკბილად კი გიყვარს, მაგრამ მალე ლალატობ ყველას...“.

ისინი სიცვლიაში გამგზავრების სასიამოვნო გეგმებს ერთად აწყობდნენ. სამივე უნდა წასულიყო, მაგრამ, უცბად, ლორდი ოქსფორდს, რომელიღაც ნათესავის შთაგონებით, ეჭვიანობა მოეძალა და, როგორც ეს მუდამ ხდება ხოლმე, ზუსტად იმ დროს, როცა ბაირონს თავად ჰქონდა უფრო დიდი საფუძველი ეჭვიანობისა, ქმრის ბებრული ეჭვი სწრაფად ჩააცხრო რაღაც დაბალზამებული სიცრუით. გადანყდა ცოლ-ქმარი ერთად წასულიყო ხმელთაშუა ზღვაზე სამოგზაუროდ და როგორც ქალმა ბაირონს მისწერა, „ძალიან ბედნიერები იყვნენ და ბევრი, ბევრი შვილიც ეყოლებოდათ“. ისინი 1813 წლის 28 ივნისს გაემგზავრნენ. „ლედი ოქსფორდი გუშინ გაემგზავრა. ახლა, ჩემო ძვირფასო ლედი მელბურნ, ხომ შეგიძლიათ სიკეთე გამოიჩინოთ და ის აღარასოდეს გამახსენოთ? სიმართლე რომ გითხრათ, მისდამი კაროლინურად განვენყე, რასაც არ ველოდი“.

თარგმნა ღაპითი კახაპერმა

გაგრძელება შემდეგ ნომერში

116. თარგმნა ინესა მერაბიშვილმა.

2014

მ

მ

ს

რ

უ

ბ

ს

ს

3

ISSN 1512-2433

9 771512 243001

ფასი 3 ლარი